

ספר בראשית

Genesis

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
  - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת בראשית
24	פרשת נח
44	פרשת לך לך
64	פרשת וירא
88	פרשת חיי שרה
103	פרשת תולדות
118	פרשת ויצא
140	פרשת וישלח
161	פרשת וישב
178	פרשת מקץ
199	פרשת ויגש
214	פרשת ויחי
231	פרשת שמות למנוחה בשבת ויחי
231	פרשת שמות
233	הפטרות
233	הפטרות בראשית
235	הפטרות נח

237	הפטרת לך לך
239	הפטרת וירא
242	הפטרת חיי שרה
245	הפטרת תולדות
247	הפטרת ויצא
250	הפטרת וישלח
252	הפטרת וישב
253	הפטרת מקץ
255	הפטרת ויגש
256	הפטרת ויחי
259	מפטיר לשבת ראש חודש
259	הפטרת שבת ראש חודש
262	הפטרת שבת מחר חודש
264	מפטיר לשבת חנכה
272	הפטרת חנכה (שבת ראשון)
274	הפטרת חנכה (שבת שני)

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the “Targum”—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum. *Paseq* is indicated with a vertical bar with a space on both sides, but the line indicating a *munah legarme'i* has no space between the line and the preceding word.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ס in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the keri and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

1	In the beginning God created the heaven and the earth.	בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:	בראשית א
2	Now the earth was unformed and void, and darkness was upon the face of the deep; and the spirit of God hovered over the face of the waters.	וְהָאָרֶץ הִיְתָה תֵהוֹ וְכָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:	2
3	And God said: 'Let there be light.' And there was light.	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אוֹר וַיְהי־אוֹר:	3
4	And God saw the light, that it was good; and God divided the light from the darkness.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:	4
5	And God called the light Day, and the darkness He called Night. And there was evening and there was morning, one day.	וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: (פ)	5

(1) בראשית. אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחֹדֶשׁ הָאֵל לָקֶס, שהיא מנחה ראשונה שנעטו ישראל ומה טעם פתח בבראשית (תנחומא כ"י יא), משום פֶּחַ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נִחְלָת גּוֹיִם (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו (ב"ר): בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה א, ו) בשביל התורה שנקראת ראשית דְּרָפּוּ (משלי ח, כב), ובשביל ישראל (תנחומא כ"י ג) שנקראו ראשית פְּזוּזָה (ירמיה ג, ג). ואם זאת לפרשו כפשוטו כך פרשהו, בראשית צריכת שמים וארץ, והארץ היתה תוהו ובהו וחושך וגו', ויאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הצריכה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות, כך היה לו לכתוב, בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו, כמו בראשית ממלכות יהוֹיָקִים (ירמיה כו, א), ראשית ממלכתו (בראשית י, י), ראשית דְּגָנְךָ (דברים יח, ד), אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו' כמו בראשית ברא, ודומה לו פְּחָלֶת דְּרָפּוּ ה' בהושע (הושע א, ז), כלומר תחלת דבורו של הקב"ה בהושע ויאמר ה' אל הושע וגו'. ואם תאמר להורות בא, שֶׁאֵלּוֹ תחלה נבראו, ופירושו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה אחת, כמו פ' לא קָבַר דְּלָתִי בְּטָנִי (איוז ג, ט), ולא פירש מי הסוגר, וכמו יִשָּׂא חֵט חֵיל דְּמִשְׁק (ישעיה ח, ד), ולא פירש מי ישאלו, וכמו אִם יִחְרֹשׁ בְּצִקָּרִים (עמוס ו, יב), ולא פירש אִם יחרוש אדם בצקרים, וכמו מִגִּיד מִרְאשִׁית אֲחֶרֶת (ישעיה מו, י), ולא פירש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בסידור הקודמים והמאוחרים כלום בריית המים מתי היתה, הא למדת, שקדמו המים לארץ, ועוד שהמים מאש ומים נבראו (בראשית רבה ד, ז), על כרחך לא לימד המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים. ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לברואותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושחפה למדת הדין (בראשית רבה יב, טו), והיינו דכתיב (ד, ז) צִיּוֹם עֲשׂוֹת ה' הָאֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: (2) תהו ובהו. תהו לשון פְּתִיחָה ושמוּן, שאדם תוהו ומשתומם על זה שבה: תהו. אשטורדי"שין בלע"ז: בהו. לשון ריקנות וְזָדוּ (אונקלוס) (ס"א"א): על פני תהום. על פני המים שעל הארץ: ורוח אלהים מרחפת. כסא כבוד עומד באויר, ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב"ה ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן (חגיגה טו, ב"ר), אקובטי"ר בלע"ז: (4) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (חגיגה יב). קָאָהוּ שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו ללזיקים לעמיד לצא. ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב, ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוזיא, וקבע לזה תחומו ציוס ולזה תחומו בלילה (ב"ר): (5) יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים, שני, ושלישי, רביעי, למה כתב

6	And God said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:	וַיֹּאמֶר יי יְהִי רָקִיעַ בְּמִצְיֵעוֹת מַיָּא וַיְהִי מִפְרִישׁ בֵּין מַיָּא לַמַּיָּא:
7	And God made the firmament, and divided the waters which were under the firmament from the waters which were above the firmament; and it was so.	וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן:	וַעֲבַד יי יֵת רָקִיעָא וַאֲפְרִישׁ בֵּין מַיָּא דְּמַלְרַע לָרָקִיעָא וּבֵין מַיָּא דְּמַעַל לָרָקִיעָא וַהֲוָה כֵּן:
8	And God called the firmament Heaven. And there was evening and there was morning, a second day.	וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: (פ)	וַקְרָא יי לָרָקִיעָא שְׁמַיָּא וַהֲוָה רֵמֶשׂ וַהֲוָה צֶפֶר יוֹם תַּנּוּן:
9	And God said: 'Let the waters under the heaven be gathered together unto one place, and let the dry land appear.' And it was so.	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֵה הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי־כֵן:	וַאֲמַר יי יִתְכַנְשׁוּן מַיָּא מִתַּחַת שְׁמַיָּא לְאַתֵּר חֵד וְתִתְחַזֵּי יַבִּשְׁתָּא וַהֲוָה כֵּן:
10	And God called the dry land Earth, and the gathering together of the waters called He Seas; and God saw that it was good.	וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבֵּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:	וַקְרָא יי לַיַּבִּשְׁתָּא אֶרְעָא וּלְבֵית כְּנִישַׁת מַיָּא קָרָא יַמֵּי וַחֲזָא יי אֲרִי טֹב:
11	And God said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so.	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֹשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פֹּרִי עֹשֶׂה פֹרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוֹ־בּוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:	וַאֲמַר יי תִּדְאִית אֶרְעָא דְּתַאָּה עֶסְבָּא דְּבֵר זֶרְעִיהּ מִזְדְּרַע אִילָן פִּירִין עֹבִיד פִּירִין לְזִנְיָה דְּבֵר זֶרְעִיהּ בֵּיתָה עַל אֶרְעָא וַהֲוָה כֵּן:

אחד, לפי שהיה הקצ"ה יחיד בעולמו, שלא נזכרו המלאכים עד יום שני, כך מפורש בצראשית רצה (ג, ח"ט):

(6) יהי רקיע. יחזק הרקיע (צ"ר), שאף על פי שנזכרו שמים ביום הראשון, עדיין לחים היו, וקראו בשני מגערת הקצ"ה באומרו יהי רקיע, וזה שנאמר עמודי שמים ירוקפו (איוב כו, יא), כל יום ראשון, ובשני יקמהו מגערתו, כאדם שמשחמם ועומד מגערת המאיים עליו: בתוך המים. באמצע המים (אונקלוס), שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ (צ"ר), הא למדת, שהם תלוים במאמרו של מלך (חגיגה טו.):

(7) ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו, והוא עשייתו, כמו ופעשה את לפקניה (דברים כא יז): מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר, אלא מעל לרקיע, לפי שהן תלויים באויר. ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום השלישי, והרי התחיל זה בשני, ודבר שלא נגמר אינו צמלאו וטובו, ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת, קפל זו כי טוב שני פעמים, אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום (צ"ר):

(8) ויקרא אלהים לרקיע שמים. קא מים (צ"ר), קא מים, אש ומים, שערבן זה בזה ועשה מהם שמים (חגיגה יז). (ס"א) שמים. שם מים ד"א אש ומים):

(9) יקוו המים. שטופין היו על פני כל הארץ (פדר"א ה), והקוים באוקינוס הוא היס הגדול שצכל הימים:

(10) קרא ימים. והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה טעם דג העולה מן היס צעכו לדג העולה מן היס באספמא (צ"ר):

(11) תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיז הארץ, קמיני דשאים מחולקין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ כשהיא מתמלאת בדשאים: תדשא הארץ. תתמלא ותתכסה לבוש עשבים (ר"ה יא). בלשון לע"ז נקרא דשא ארצרי"ץ, כולן

12	And the earth brought forth grass, herb yielding seed after its kind, and tree bearing fruit, wherein is the seed thereof, after its kind; and God saw that it was good.	וַתוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה-פֶּרִי אֲשֶׁר זָרַעוּ-בּוֹ לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:	12
13	And there was evening and there was morning, a third day.	וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:	ע"כ בחול
14	And God said: 'Let there be lights in the firmament of the heaven to divide the day from the night; and let them be for signs, and for seasons, and for days and years;	וַיֹּאמֶר ייִ יְהוָה נְהוֹרִין בְּרָקִיעָא דְשָׁמַיָא לְאַפְרָשָׁא בֵּין יוֹמָא וּבֵין לַיְלָא וַיְהִיוּ לְאֹתִין וּלְזִמְנִין וּלְמַמְנֵי בְּהוֹן יוֹמִין וּשְׁנִין:	14
15	and let them be for lights in the firmament of the heaven to give light upon the earth.' And it was so.	וַיְהִיוּ לְמֵאוֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:	15
16	And God made the two great lights: the greater light to rule the day, and the lesser light to rule the night; and the stars.	וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמְּאֹר הַגָּדֹל לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְּאֹר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים:	16

בערבוביא, וכל שורש לעצמו נקרא עשב: מזריע זרע. שיגדלו זרע לזרוע ממנו במקום אחר: עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשתה כן, אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עוניה (ונתקללה ס"א אינו ודו"ק): אשר זרעו בו. הן גרעיני כל פרי, שמהן האילן צומח כשנוטעין אותן: (12) ותוצא הארץ וגו'. אף על פי שלא נאמר למיניהו דשאיין בציווייהן, שמעו שנצטוו האילנות על כך, ונשארו קל וחומר בעצמן, כדמפורש באגדה בשחיטת חולין (חולין ס.):

(14) יהי מאורת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע (חגיגה יב.), וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו, הוא שכחצו את השמים, לרבות תולדותיהם, ואת הארץ, לרבות תולדותיה: יהי מאורת. חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מלאה ליפול אסכרה צמינוקות (מדרש אגדה), הוא ששנינו (תענית כז.), ברביעי היו מתענים על אסכרה שלא תפול צמינוקות: להבדיל בין היום ובין הלילה. משנגזר האור הראשון, אכל צשצעת (נ"א צג') ימי בראשית, שמשו האור והחשך הראשונים יחד, צין ביום צין בלילה: והיו לאחת. כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם (סוכה כט.), שנאמר מאורות השמים אל תתקפו וגו' (ירמיה י, ז), צשעוכם רצון הקב"ה, אין אחס צריכין לדאוג מן הפורענות: ולמועדים. על שם העמיד, שעמידים ישראל להצטוות על המועדות, והם נמנים למולד הלצנה: ולימים. שמוס החמה חצי יום ושמוס הלצנה חצי יום שלם: ושנים. לסוף שס"ה ימים (ס"א ורביע יום), יגמרו מהלכתם צ"ב מזלות המשרתים אותם, והיא שנה, (ס"א והוא שס"ה יום ורביע יום) וחזורים ומתחילים פעם שניה לנצב בגלגל כמהלכן הראשון (פס"ז):

(15) והיו למאורות. עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם:

(16) המארת הגדולים. שוים נבראו, ונחמטעה הלצנה, על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (חולין ס.): הכוכבים. על ידי שמיעט את הלצנה, הרצה נצאיה להפיס דעתה (בר"ר):

17	And God set them in the firmament of the heaven to give light upon the earth,	וַיִּתֵּן אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ וַיִּתֵּב יְתִהוֹן יְיָ בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ:	17
18	and to rule over the day and over the night, and to divide the light from the darkness; and God saw that it was good.	וּלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:	18
19	And there was evening and there was morning, a fourth day.	וַיְהיֶ-עֶרֶב וַיְהיֶ-בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: (פ)	19
20	And God said: 'Let the waters swarm with swarms of living creatures, and let fowl fly above the earth in the open firmament of heaven.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם וְיָרֶץ נָפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם:	20
21	And God created the great sea-monsters, and every living creature that creepeth, wherewith the waters swarmed, after its kind, and every winged fowl after its kind; and God saw that it was good.	וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִים הַגְּדֹלִים וְאֶת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה וְהַמְּשֶׁשׁת אֲשֶׁר יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:	21
22	And God blessed them, saying: 'Be fruitful, and multiply, and fill the waters in the seas, and let fowl multiply in the earth.'	וַיְבָרֶךְ אֱתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיּוֹמִים וְהָעוֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ:	22
23	And there was evening and there was morning, a fifth day.	וַיְהיֶ-עֶרֶב וַיְהיֶ-בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי: (פ)	23
24	And God said: 'Let the earth bring forth the living creature after its kind, cattle, and creeping thing, and beast of the earth after its kind.' And it was so.	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֶמָּה וָרֶמֶשׂ וְחַי-הָאָרֶץ לְמִינָהּ וַיְהיֶ-כֵן:	24

(20) נפש חיה. שיהא זה חיות: שרץ. כל דבר חי שאינו גזוה מן הארץ קרוי שרץ. צעוף כגון זבובים, צשקנים כגון נמלים וסיפופים ותולעים, וצבריות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בזה וכן הדגים:

(21) התנינם. דגים גדולים שצבים. וצברית אגדה (פרק הספיה צבא בחרא עד): הוא לויתן וכן זוג, שצבראס זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה ללדיקים לעמיד לצא, שאס יפרו וירבו, לא יתקיים העולם צפניהם. התנינם כתיב (צ"ר): נפש החיה. נפש שיש זה חיות:

(22) ויברך אותם. לפי שמחסרים אותם וצדין מהם ואוכלין אותם, הוצרכו לצרכה, ואף החיות הוצרכו לצרכה, אלא מפני הנחש שעמיד לקללה לכך לא צרכן, שלא יהא הוא צכלל (מדרש אגדה): פרו. לשון פרי, כלומר עשו פירות: ורבו. אס לא אמר אלא פרו, היה אחד מוליד אחד ולא יותר, וצא ורבו שאחד מוליד הרבה:

(24) תוצא הארץ. הוא שפירשתי (פסוק יד) שהכל נברא מיום ראשון ולא הוצרכו אלא להוציאם: נפש חיה. שיש זה חיות (עיינ לעיל פסוק כ'): ורמש. הם שרצים, שהם גמורים ורומשים על הארץ וגוראים כאלו נגורים, שאין הליקן ניכר.

- 25 And God made the beast of the earth after its kind, and the cattle after their kind, and every thing that creepeth upon the ground after its kind; and God saw that it was good.
- 26 And God said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth.'
- 27 And God created man in His own image, in the image of God created He him; male and female created He them.
- 28 And God blessed them; and God said unto them: 'Be fruitful, and multiply, and replenish the earth, and subdue it; and have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over every living thing that creepeth upon the earth.'
- וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל-רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וַיְרִדּוּ בְדִגְתַּי הָיִם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הֹרֶמֶשׁ עַל-הָאָרֶץ:
- וַיְבָרֵא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:
- וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּכְבֹּשְׁתָּהּ וַיְרִדּוּ בְדִגְתַּי הָיִם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַיַּת הָרֶמֶשׁ עַל-הָאָרֶץ:
- וַיַּעַבְדוּ יְיָ יְתַחַת אֲרֻעָא לְזִנְהָ אֲרִי טָב:
- וַיֹּאמֶר יְיָ נַעֲבִיד אֲנָשָׁא בְּצַלְמֵנָא כְּדֹמוֹתֵנָא וַיִּשְׁלֹטוּ בְּגִנְיָ יִמָּא וּבַעֲוָפָא דְשָׁמַיָא וּבַבְּעִירָא וּבְכָל אֲרֻעָא וּבְכָל דְרַחֲשֵׁי עַל אֲרֻעָא:
- וַיְבָרֵא יְיָ יְתַחַת אָדָם בְּצַלְמֵיהּ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא יְתִיהָ דְכָר וּנְקֵבָה בָּרָא יְתֵיהוֹן:
- וַיְבָרֶךְ יְתֵיהוֹן יְיָ וַיֹּאמֶר לְהוֹן יְיָ פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ יְתַחַת אֲרֻעָא וּתְקוּפוּ עָלֶיהָ וּשְׁלוּטוּ בְּגִנְיָ יִמָּא וּבַעֲוָפָא דְשָׁמַיָא וּבְכָל חַיַּתָּא דְרַחֲשָׁא עַל אֲרֻעָא:

כל לשון רמש ושרץ כלשונו קונומוצי"ש (רענען):

(25) ויעש. תקנס בציונס בתקון ובקומתן:

(26) נעשה אדם. עונותיו של הקצ"ה למדנו מכאן, לפי שהאדם הוא צדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך זהו, וכשהוא דן את המלכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו בנחש, שאמר לו מיכה קאיתי אָת ה' יושב על פסאָו וְכָל לָצָח הַשָּׁמַיִם עומדים עליו מימינו ומשמאלו (מלכים א כב, יט), וכי יש מיין ושמאל לפניו, אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה, וכן בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא (דניאל ד, יד), אף כאן בפמליא שלו נטל רשות, אמר להם יש צעליונים כדמותי, אם אין כדמותי בתחתונים הרי יש קנאה צמעה בראשית: נעשה אדם. אף על פי שלא סיעוהו ציורו, ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכחצ מללמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך ונטל רשות מן הקטן (סנהדרין לז: צ"ר), ואם כחצ אעשה אדם, לא למדנו שהיה מדבר עם בית דינו, אלא עם עצמו, ומשובחו כחוצה צדדו, ויצרא את האדם, ולא כתיב ויצראו (צ"ר): בצלמנו. צדפוס שלנו: כדמותנו. להצין ולהשכיל (מדרש אגדה): וירדו בדגת הים. יש כלשון הזה לשון רידי וישון ירידה, זכה רודה בחיות ובהמות, לא זכה, נעשה ירוד לפנייהם והחיה מושלת בו (צ"ר):

(27) ויברא אלהים את האדם בצלמו. צדפוס העשויו, שהכל נצרא צמאמר והוא נצרא צידים, שנאמר וַיִּשְׁתַּחֲוֶה עַל-פָּקֶדָה (תהלים קלט, ה), נעשה בחותם, כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קוניץ (ובצ"י קויין) והוא כלשון אשכנז שטעמפול, וכן הוא אומר פְּתָהֶם פְּתָהֶם פְּתָהֶם חֹסֶם (איוב לז, יד): בצלם אלהים ברא אותו. פירש לך, שאותו כלם הממוקן לו, כלם דיוקן יוצרו הוא: זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר וַיִּקַּח אִשָּׁת מֵעֵצֵי הַגָּן (בראשית ב, כא), מדרש אגדה (ברכות סא. צ"ר) שנצראו שני פרופים צריאה ראשונה ואחר כך חלקן, ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך שנצראו שניהם צשאי, ולא פירש לך כיצד צרייתן, ופירש לך צמקום אחר:

(28) וכבשה. חסר וי"ו, ללמדך שהזכר כובש את הנקבה, שלא תהא יאננית (צ"ר), ועוד ללמדך, שהאיש שדרכו לכבוש, מנחה על פריה ורביה, ולא האשה (יבמות סה: צ"ר):

<p>29 And God said: 'Behold, I have given you every herb yielding seed, which is upon the face of all the earth, and every tree, in which is the fruit of a tree yielding seed—to you it shall be for food;</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשְׂבוֹ זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְּרִי־עֵץ זֶרַע זָרַע לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ:</p> <p>וַיֹּאמֶר יי הָאֵל יְהִי לָכֶם יָת כָּל עֵסְבָא דְבֵר זֶרְעִיה מְזִדְרַע דְּעַל אֲפִי כָל אֲרֻעָא וְיָת כָּל אֵילָנָא דְּבִיה פִּירִי אֵילָנָא דְבֵר זֶרְעִיה מְזִדְרַע לָכֶן יְהִי לְמִיכָל:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשְׂבוֹ זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְּרִי־עֵץ זֶרַע זָרַע לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ:</p>
<p>30 and to every beast of the earth, and to every fowl of the air, and to every thing that creepeth upon the earth, wherein there is a living soul, [I have given] every green herb for food.' And it was so.</p>	<p>וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:</p> <p>וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל עוֹפֵא דְשָׁמַיָא וּלְכָל דְּרָחִישׁ עַל אֲרֻעָא דְּבִיה נֶפֶשׂא חַיָּתָא יָת כָּל יְרוֹק עֵסְבָא לְמִיכָל וַהֲוָה כֵּן:</p>	<p>30 וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:</p>
<p>31 And God saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morning, the sixth day.</p>	<p>וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: (פ)</p> <p>וַחֲזָא יי יָת כָּל דְּעֵבַד וְהָא תְקִין לַחֲדָא וַהֲוָה רֵמֶשׁ וַהֲוָה צִפּוֹר יוֹם שְׁתִּיתִי:</p>	<p>31 וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: (פ)</p>
<p>II And the heaven and the earth were finished, and all the host of them.</p>	<p>וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאָם:</p> <p>וַאֲשַׁתְּכָלְלוּ שָׁמַיָא וְאֲרֻעָא וְכָל חַיְלֵיהוֹן:</p>	<p>II וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאָם:</p>
<p>2 And on the seventh day God finished His work which He had made; and He rested on the seventh day from all His work which He had made.</p>	<p>וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְשַׁבְּטוּ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלָאכָתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:</p> <p>וַיְבָרֶךְ יי בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עֲבִידְתִּיה דְּעֵבַד וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְכָל עֲבִידְתִּיה דְּעֵבַד:</p>	<p>2 וַיִּכְלֹ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִלְּאֻמָּתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלָאכָתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:</p>
<p>3 And God blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which God in creating had made.</p>	<p>וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ יְהִיָּה אֲרִי בֵּיה נַח מְכָל עֲבִידְתִּיה דְּבִרָא יי לְמַעַבְד:</p> <p>וַיְבָרֶךְ יי יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיְקַדְּשֵׁהוּ יְהִיָּה אֲרִי בֵּיה נַח מְכָל עֲבִידְתִּיה דְּבִרָא יי לְמַעַבְד:</p>	<p>3 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֲתוּ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכָל־מְלָאכָתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: (פ)</p>

(29) לָכֶם יְהִי לְאֹכְלָהּ. וְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ. הַשָּׁמַיִם לָהֶם צְהֻמוֹת וְחַיּוֹת לְמִאֲכָל, וְלֹא הִרְשָׁה לָאָדָם וְלֹאֲשֵׁמוֹ לְהַמִּית צְרִיָּה וְלֹאֲכֹל צֶשֶׁר, אֲךָ כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב יִאֲכָלוּ יַחַד כָּלֶם, וְכַשְׁבָּאוֹ צִנִּי נַח הִתִּיר לָהֶם צֶשֶׁר (סְנֵה־דְרִין נט:), שְׁנֵאֲמַר כָּל דְּרָמָשׁ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו' (ט, ג), כִּירָק עֵשֶׂב שֶׁהִתְרִי לָאָדָם הִרְאָשׁוֹן, נִתְחִי לָכֶם אֵת כָּל: (31) יוֹם הַשְּׁשִׁי. הוֹסִיף ה' צֶשֶׁשׁ, בְּגִמְרַת מַעֲשֵׂה צְרָאֲשִׁית, לְזַמֵּר שֶׁהִתְנַה עִמָּהּ עַל מִנַּת שִׁיקְצָלוֹ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל חֲמֵשֶׁה חוּמָשִׁי מוֹרָה (תַּנְחוּמָא צְרָאֲשִׁית א). דְּצֵר אַחֲרָי, יוֹם הַשְּׁשִׁי, שְׁכָלִים תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים עַד יוֹם הַשְּׁשִׁי, הוּא שְׁשִׁי צִסְיוֹן (ס"א שְׁצִיּוֹס ו' צִסְיוֹן) שֶׁקֶצְלוֹ יִשְׂרָאֵל הַמוֹרָה נִתְחַזְקוֹן כָּל יְצִירַת צְרָאֲשִׁית, וְנִחְשָׁב כְּאִילוֹ נִצְרָא הָעוֹלָם עִמָּהּ, וְזֶהוּ יוֹם הַשְּׁשִׁי צֵה"א, שְׁאוּמוֹ יוֹם ו' צִסְיוֹן) הַמוֹכֵן לְמִתָּן מוֹרָה (שְׁצַת פח:): (2) וְיִכְלֹ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. ר' שְׁמַעוֹן אֹמֵר, צֶשֶׁר וְדָם שְׁאִינוֹ יוֹדַע עֲתִיּוֹ וְרַגְעִיּוֹ, צִרִּיךְ לְהוֹסִיף מִחוּל עַל הַקּוֹדֶשׁ, אֲבָל הַקֶּצֶה שִׁדּוּעַ עֲתִיּוֹ וְרַגְעִיּוֹ, נִכְנָס צוֹ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה וְנִרְאָה כְּאִילוֹ כָּלֶה צוֹ צִיּוֹס (צ"ר). דְּצֵר אַחֲרָי, מִה הִיָּה הָעוֹלָם חֲסֵר, מְנוּחָה, צֵה"א שְׁצַת צֵה"א מְנוּחָה, כָּלִמָּה וְנִגְמָרָה הַמְלָאכָה (צ"ר):

<p>שני ב These are the generations of the 4 heaven and of the earth when they were created, in the day that the LORD God made earth and heaven.</p>	<p>אלה תולדות השמים והארץ בִּהְבְּרָאם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיָּא: אֵלֶּיִן תּוֹלְדֹת שְׁמַיָּא וְאֶרֶץ כִּד אֲתַבְּרִיאוּ בְּיוֹמָא דְעֵבְד יי אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיָּא:</p>	<p>שני ב אלה תולדות השמים והארץ בִּהְבְּרָאם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיָּא:</p>
<p>5 No shrub of the field was yet in the earth, and no herb of the field had yet sprung up; for the LORD God had not caused it to rain upon the earth, and there was not a man to till the ground;</p>	<p>וְכָל אֵילַנִי חֲקָלָא עַד לָא הָווּ בְּאֶרֶץ וְכָל עֵסְבָא דְחֲקָלָא עַד לָא צִמַח אֲרִי לָא אֲחִית יי אֱלֹהִים מִטְרָא עַל אֶרֶץ וְאָנֹשׁ לִית לְמַפְלַח יַת אֲדָמָתָא: וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרָם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם יִצְמַח כִּי לֹא הַמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם אִין לֹעֲבָד אֶת-הָאֲדָמָה:</p>	<p>5 וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרָם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם יִצְמַח כִּי לֹא הַמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָרֶץ וְאָדָם אִין לֹעֲבָד אֶת-הָאֲדָמָה:</p>
<p>6 but there went up a mist from the earth, and watered the whole face of the ground.</p>	<p>וַעֲנָנָא הָווּ סְלִיק מִן אֶרֶץ וּמִשְׁקֵי יַת כָּל אֲפִי אֲדָמָתָא: וְאֵד יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהַשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:</p>	<p>6 וְאֵד יַעֲלֶה מִן-הָאָרֶץ וְהַשְׁקָה אֶת-כָּל-פְּנֵי הָאֲדָמָה:</p>
<p>7 Then the LORD God formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul.</p>	<p>וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפָר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה: וּבָרָא יי אֱלֹהִים יַת אָדָם עֹפָרָא מִן אֶרֶץ וַיִּפַּח בְּאַפּוֹהִי נְשָׁמָתָא דְחַיִּי וַיְהִי בְּאָדָם לְרוּחַ מְמַלְלָא:</p>	<p>7 וַיִּצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפָר מִן-הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:</p>

- (3) ויברך ויקדש. זרכו זמן, שכל ימות השזוע ירד להם עומר לגלגולת, וצשעי לחם משנה. וקדשו זמן, שלא ירד כלל זשצת, והמקרא כחזר על סס העמיד: אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות זשצת, כפל ועשאה זשעי, כמו שמפורש בזראשית זכז (יא, ט):
- (4) אלה. האמורים למעלה: תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'. ללמדך שכלם נצראו זראשון. זכר אחר זהזכראס, זה' זראס (מנחות כט:), שנאמר זָיָה ה' צִיר עוֹלָמִים, (ישעיה כו, ד) זצ' אותיות הללו של השס, יצר שני עולמים, ולמדך כחן שהעולם הזה נצרא זה'א, (ס"א רמז כמו שה'א פתוחה למטה, כך העולם פתוח לשצבים זמשוזה, ועולם הזא נצרא זיו"ד, לומר שזדיקים שזאזתו זמן מועטים (מנחות סס), כמו י' שהיא קטנה זאזתיות). רמז שירדו הרשעים למטה לראות שחז, כה'א זאת שסחומה מכל זדדיה, ופתוחה למטה לרדת דרך שס:
- (5) טרם יהיה בארץ. כל טרם שזמקרא לשון עד לא הוא, ואינו לשון קודם, ואינו נפעל לומר הטרים כאשר יאמר הקדים, וזה מוכיח, ועוד אחר פי טָרָם פִּירָאון (שמות ט, ל), עדיין לא תיראון. ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ, כשנגמרה זריאת העולם זשעי קודם שנצרא אדם, וכל עשז השדה עדיין לא זמח, ובג' שזחז וחוזא, לא יזא, אלא על פזח הקרקע עמדו עד יוס שעי (חולין ס:), ולמה, כי לא המטיר, ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעזוד את האדמה, ואין מכיר זטווצתן של גשמים, וכשזא אדם וידע שהס זורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וזמחו האילנות והדשאים (שס): ה' אלהים. ה' הוא שמו, אלהים, שהוא שליט ושופט על כל העולם, וכן פירוש זה זכל מקום לפי פשוטו, ה' שהוא אלהים:
- (6) ואד יעלה. לענין זרייתו של אדם העלה החמוס, והשקה עניים לשרות העפר, ונצרא אדם, כגָזַל זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה, אף כחן והשקה, ואחר כך וייצר (ז"ר):
- (7) וייצר. שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים (ז"ר), אזל זזהמה שאינה עומדת לדין, לא נכתב זיצירתה שני יודיין: עפר מן האדמה. זכר עפרו מכל האדמה, מארבע רוחות (סנהדרין לח). שזכל מקום שימות שס, תהא קולטתו לקבורה (תנחומא פקודי ג). זכר אחר, נטל עפרו ממקום שנאמר זו מִזֶּבֶחַ הַדָּמָה פֶּעֶשֶׁה לִי (שמות כ, כ), הלואי תהא לו אדמה כפרה ויוכל לעמוד (ז"ר): ויפח באפיו. עשאו מן התחחונים ומן העליונים, גוף מן התחחונים ונשמה מן העליונים, לפי שזיוס ראשון נצראו שמים וארץ, זשני זרא רקיע לעליונים, זשלישי זרחה היזשה לתחחונים, זרביעי זרא מאורות לעליונים, זחמישי ישראו המים לתחחונים, הזוקק זשעי לזכראות זו מעליונים ומתחחונים, ואס לאו יש קנאה זמעשה זראשית, שיהיו אלו רצים על אלו זצזריאת יוס אחד (ז"ר): לנפש חיה. אף זזהמה וחיה נקראו נפש חיה, אף זו של אדם חיה שזכולן, שזחוסף זו דעה וזבור (אונקלוס):

8 And the LORD God planted a garden eastward, in Eden; and there He put the man whom He had formed.	וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן-בֶּעֶדֶן וַיִּצְבֹּב יְיָ אֱלֹהִים גִּנְתָּא בְּעֶדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:	8 וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן-בֶּעֶדֶן וַיִּצְבֹּב יְיָ אֱלֹהִים גִּנְתָּא בְּעֶדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:
9 And out of the ground made the LORD God to grow every tree that is pleasant to the sight, and good for food; the tree of life also in the midst of the garden, and the tree of the knowledge of good and evil.	וַיִּצְמַח יְיָ אֱלֹהִים מִן אֲרֶעָא כָּל אֵילָן דְּמִרְגָּ לְמַחְזֵי וְטָב לְמִיכָל וְאֵילָן חַיָּא בְּמַצִּיעוֹת גִּנְתָּא וְאֵילָן דְּאֲכָלִי פִירוּהֵי חֻכְמִין בֵּין טָב לְבִישׁ:	9 וַיִּצְמַח יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-עֵץ נָחֵמַד לְמַרְאֶה וְטוֹב לְמֵאכֹל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֶן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע:
10 And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.	וַנְהָרָא הָיָה נָפִיק מֵעֶדֶן לְאַשְׁקָאָה יְת גִּנְתָּא וּמִתְמָן מִתְפָּרֵשׁ וְהָיוּ לְאַרְבַּעָה רֵישֵׁי נְהָרִין:	10 וַנְהָר' יֵצֵא מֵעֶדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רָאשִׁים:
11 The name of the first is Pishon; that is it which compasseth the whole land of Havilah, where there is gold;	שׁוּם חַד פִּישׁוֹן הוּא מְקִיף יְת כָּל אֲרֶע חַוִּילָה דְּתַמָּן דְּהָבָא:	11 שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסָּבִב אֶת כָּל-אֶרֶץ חַוִּילָה אֲשֶׁר-שָׁם הַזָּהָב:
12 and the gold of that land is good; there is bdellium and the onyx stone.	וְדִהָבָא דְּאֲרֶעָה הֵיכִי טָב תַּמָּן בְּדוּלְחָא וְאַבְנֵי בּוֹרְלָא:	12 וְזֶה טוֹב הָאֶרֶץ הַהִוא טוֹב שָׁם הַבְּדֹלָח וְאַבְנֵי הַשֹּׁהַם:
13 And the name of the second river is Gihon; the same is it that compasseth the whole land of Cush.	שׁוּם נְהָרָא תַנִּינָא גִיחוֹן הוּא מְקִיף יְת כָּל אֲרֶע כּוּשׁ:	13 וְשֵׁם-הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ:
14 And the name of the third river is Tigris; that is it which goeth toward the east of Asshur. And the fourth river is the Euphrates.	שׁוּם נְהָרָא תְּלִיתָאָה דְּגֻלְתִּי הוּא מְהֻלָּךְ לְמִדְנָחָא דְּאַשּׁוּר וְנְהָרָא רְבִיעָאָה הוּא פָּרָת:	14 וְשֵׁם הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי תִּדְקֹל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אֲשּׁוּר וְהַנְּהָר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרָת:

(8) מקדם. צמורחו של עדן נטע את הגן, ואם חאמר הרי כבר נאמר ויצרא וגו' את האדם וגו', ראיתי בצרייתא של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי מל"ב מדות שהמורה נדרשת וזו אחת מהן, כלל שלאחריו מעשה הוא פרטו של ראשון, ויצרא את האדם וגו', זהו כלל, קטם בריאתו מהיכן וקטם מעשיו, חזר ופירש ויצר ה' אלהים וגו', ויצמח לו גן עדן, ויניחהו בגן עדן, ויפלו עליו תרדמה, השומע סבור שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אצל הצהמה חזר וכתב ויצר ה' וגו' מן האדמה כל חית השדה (יט), כדי לפרש ויצא אל האדם לקרות שם, וללמד על העופות שנצראו מן הרקק: (9) ויצמח. לענין הגן הכתוב מדבר: בתוך הגן. צאמנע הגן (אונקלוס): (11) פישון. הוא נילוס נהר מצרים (זוהר א, קכה), ועל שם שמימיו מתצרכין ועולין את הארץ נקרא פישון, כמו וקשו פִּקְשָׁיו (חזקוני א, ח). דבר אחר פישון, שהוא מגדל פשתן (צ"ר), שנאמר אלל מצרים וצושו עוֹצְדֵי פִּשְׁתִּים (ישעיה יט, ט): (13) גיחון. שהיה הולך והומה והמייט גדולה מאד, כמו וְכִי יָבֹא (שמות כא, כח), שמנגח והולך והומה: (14) חדקל. שמימיו חדין וקלין (צרכות נט: צ"ר): פרת. מימיו פריין ורצין (שם שם), ומצרין את האדם: כוש ואשור. עדיין לא היו, וכתב המקרא על שם העמיד (צ"ר): קדמת אשור. למזרח של אשור: הוא פרת. החשוב על כולם, הנזכר על שם ארץ ישראל (צ"ר):

<p>15 And the LORD God took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it.</p>	<p>וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַדְּבַר יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם וַיִּנְתְּהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ:</p>	<p>15 וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַדְּבַר יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם וַיִּנְתְּהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ:</p>
<p>16 And the LORD God commanded the man, saying: 'Of every tree of the garden thou mayest freely eat;</p>	<p>וַיִּצַּל יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם וַיְצַו אֶת-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל:</p>	<p>16 וַיִּצַּל יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם וַיְצַו אֶת-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל:</p>
<p>17 but of the tree of the knowledge of good and evil, thou shalt not eat of it; for in the day that thou eatest thereof thou shalt surely die.'</p>	<p>וַיִּמְעַן הַדְּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְהָ מָוֶת מוֹת תָּמוּת:</p>	<p>17 וַיִּמְעַן הַדְּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְהָ מָוֶת מוֹת תָּמוּת:</p>
<p>18 And the LORD God said: 'It is not good that the man should be alone; I will make him a help meet for him.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבֶדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:</p>	<p>18 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבֶדּוֹ אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:</p>
<p>19 And out of the ground the LORD God formed every beast of the field, and every fowl of the air; and brought them unto the man to see what he would call them; and whatsoever the man would call every living creature, that was to be the name thereof.</p>	<p>וַיִּצְרֶה יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לְרְאוֹת מֶה-יִקְרָא-לּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:</p>	<p>19 וַיִּצְרֶה יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לְרְאוֹת מֶה-יִקְרָא-לּוֹ וְכָל-אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:</p>
<p>20 And the man gave names to all cattle, and to the fowl of the air, and to every beast of the field; but for Adam there was not found a help meet for him.</p>	<p>וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-בְּעִירָא וּלְעוֹפָא וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא אִשְׁבַּח כְּנֶגְדָּהּ:</p>	<p>20 וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא-מִצָּא עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ:</p>

- (15) ויקח. לקחו בדברים נאים, ופתחו ליכנס (צ"ר טו, ה):
- (18) לא טוב היות וגו'. שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקצ"ה צעליונים יחיד ואין לו זוג, וזה צחצחונים ואין לו זוג (פדר"א יצ): עזר כנגדו. זכה עזר, לא זכה כנגדו (יצמות סג. צ"ר) להלכס:
- (19) ויצר וגו' מן האדמה. היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ וגו', אלא צא ופירש שהעופות נצראו מן הרקק, לפי שאמר למעלה מן המים נצראו, וכאן אמר מן האדמה נצראו. ועוד למדך כאן, שבשעת יצירתו, מיד בו ציוס, הביאם אל האדם לקרות להם שם (חולין כז:). וצדצרי אגדה (צ"ר יז, ד) יצירה זו לשון רידוי וכבוש, כמו פי קצור קל עיר (דברים כ, יט), שצצן מחת ידו של אדם: וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו'. קרסוהו ופרסוהו, כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם, הוא שמו לעולם:
- (20) ולאדם לא מצא עזר. ויפל ה' אלהים תרדמה. כשהצאן, הצאן לפניו כל מין ומין, זכר ונקבה, אמר, לכלם יש בן זוג ולי אין בן זוג (צ"ר שס), מיד ויפל.

21 And the LORD God caused a deep sleep to fall upon the man, and he slept; and He took one of his ribs, and closed up the place with flesh instead thereof.	וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעָתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה: תַּחֲתָנָה:	21 וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעָתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה: תַּחֲתָנָה:
22 And the rib, which the LORD God had taken from the man, made He a woman, and brought her unto the man.	וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל-הָאָדָם:	22 וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהּ אֶל-הָאָדָם:
23 And the man said: 'This is now bone of my bones, and flesh of my flesh; she shall be called Woman, because she was taken out of Man.'	וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפַּעַם עֵצָם מִעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ- זֹאת:	23 וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפַּעַם עֵצָם מִעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ- זֹאת:
24 Therefore shall a man leave his father and his mother, and shall cleave unto his wife, and they shall be one flesh.	עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:	24 עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:
25 And they were both naked, the man and his wife, and were not ashamed.	וַהָיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְּׁשׁוּ:	25 וַהָיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְּׁשׁוּ:
III Now the serpent was more subtle than any beast of the field which the LORD God had made. And he said unto the woman: 'Yea, hath God said: Ye shall not eat of any tree of the garden?'	וַהֲנִיחַ הַנָּחַשׁ עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן:	III וַהֲנִיחַ הַנָּחַשׁ עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן:

- (21) מצלעותיו. מסטריו (צ"ר), כמו ולצלע המסכן (שמות כו, כ), זהו שאמרו שני פרוצופין נצראו (ברכות סא:). ויסגור. מקום החתך (שס:). ויישן ויקח. שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נצראת, ותחבזה עליו (סנהדרין לט:).
- (22) ויבן. כבנין, רחצה מלמטה וקצרה מלמעלה, לקבל הולד (ברכות סא: צ"ר), כאוצר של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה, שלא יקציד משאו על קירותיו: ויבן את הצלע לאשה. להיות אשה, כמו ויעש אוֹתוֹ גִּדְעוֹן לְאִפּוֹד (שופטים ח, כו), להיות אפוד:
- (23) זאת הפעם. מלמד שצא אדם על כל צהמה וחסיה, ולא נחקררה דעתו עד שצא על חוה (יצמות סג:). לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו'. לשון נופל על לשון, מכאן שנצרא העולם כלשון הקדש (צ"ר יח, ד)
- (24) על כן יעזוב איש. רוח הקדש אומרת כן, לאסור על בני נח העריות (סנהדרין נו:). לבשר אחד. הולד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה צרם אחד (שם נח:).
- (25) ולא יתבוששו. שלא היו יודעים דרך נגיעות להצחין צין טוב לרע, ואף על פי שנקמה צו דעה לקרות לו שמות, לא נתן צו יצר הרע, עד אכלו מן העץ ונכנס צו יצר הרע, וידע מה צין טוב לרע (פס"ו):
- (1) והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן, היה לו לסמוך ויעש לְאָדָם וְלִצְלָמוֹ פְתוֹת עוֹר וְלִצְלָמוֹ, אלא ללמדך מאיזו סבה קפץ הנחש עליהם, ראה אותם ערומים ועסוקים בשימשים לעין כל, ונתאוו לה (צ"ר יח, ו): ערום מכל. לפי ערמתו וגדולתו הייתה מפלתו, ערום מכל ארור מכל (שם יט, א): אף כי אמר וגו'. שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וגו', ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר פירות, הקצה עליה דברים, כדי שחשיבנו ויבא לְדַגֵּר בְּאוֹתוֹ הַעֵץ:

2 And the woman said unto the serpent: 'Of the fruit of the trees of the garden we may eat;	וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחָשׁ מִפִּרִי עֵץ-הַגֶּן נֹאכָל:	וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחָשׁ מִפִּרִי עֵץ-הַגֶּן נֹאכָל:
3 but of the fruit of the tree which is in the midst of the garden, God hath said: Ye shall not eat of it, neither shall ye touch it, lest ye die.'	וּמִפִּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֶּן אָמַר יְיָ לֹא תֵכְלוּן מִנִּיה וְלֹא תִקְרְבוּן בִּיה דְּלִמָּא תָמוּתוּן:	וּמִפִּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶן-תָּמוּתוּן:
4 And the serpent said unto the woman: 'Ye shall not surely die;	וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמוּתוּן:	וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמוּתוּן:
5 for God doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as God, knowing good and evil.'	אֲרִי גְלִי קָדָם יְיָ אֲרִי בְיוֹמָא דְתִיכְלוּן מִנִּיה וְתִפְתָּחוּן עֵינֵיכוֹן וְתִהְיוּן כְּרַבְרָבִין חֲכָמִין בֵּין טָב לְבִישׁ:	כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כְּאֱלֹהִים יָדְעֵי טוֹב וָרָע:
6 And when the woman saw that the tree was good for food, and that it was a delight to the eyes, and that the tree was to be desired to make one wise, she took of the fruit thereof, and did eat; and she gave also unto her husband with her, and he did eat.	וַחַזְתָּ אֶתְתָּא אֲרִי טָב אֵילָנָא לְמִיכָל וְאֲרִי אָסוּ הוּא לְעִינֵין וּמְרַג אֵילָנָא לְאַסְתָּפְלָא בִיה וְנִסִּיבַת מֵאִבִּיה וְאָכְלַת וַיִּהְבֵּת אִף לְבַעְלָה עִמָּה וְאָכַל:	וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תִאווָה-הוּא לְעִינֵים וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל וַתֵּתֵן גַּם-לְאִישָׁה עִמָּה וַיֹּאכַל:
7 And the eyes of them both were opened, and they knew that they were naked; and they sewed fig-leaves together, and made themselves girdles.	וַתִּפְתָּחוּ עֵינֵי תְרִוּיָהוֹן וַיֵּדְעוּ אֲרִי עֲרֻטָאִין אֲנֹן וְחִטִּיטּוֹ לָהֹן טָרְפֵי תִינִין וַעֲבָדוּ לָהֹן זָרְזִין:	וַתִּפְתָּחֲנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרֻמִּם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת:

- (3) ולא תגעו בו. הוסיפה על הזווי, לפיכך צאה לידי גרעון (סנהדרין כט.), הוא שנאמר אל תִּקְרְבוּ עַל דְּרָכָיו (משלי ל, 1):
- (4) לא מות תמוותו. דחפה עד שנגעה בו, אמר לה כשם שאין מיטה נגיעה כך אין מיטה צאכילה (צ"ר יט, ג):
- (5) כי יודע. כל אומן שונא את בני אומנותו, מן העץ אכל וצרא את העולם (שם, ד): והייתם כאלהים. יוצרי עולמות (צ"ר):
- (6) ותרא האשה. ראשה דצריו של נחש והנאו לה והאמינתו (צ"ר): כי טוב העץ. להיות כאלהים: וכי תאוה הוא לעינים. כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם: ונחמד להשכיל. מו שאמר לה יודעי טוב ורע: ותתן גם לאישה. שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אחרת (פדר"א יג): גם. לרבות בהמה וחי (צ"ר):
- (7) ותפקחנה וגו'. לענין הסכמה דצד הכחוש, ולא לענין ראייה ממש (צ"ר), וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומים הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום, אלא מהו וידעו כי עירומים הם, מזה אחת היטה צידם ונתערטלו הימנה (צ"ר יט, 1): עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו, דצד שנתקללו בו נתקנו (סנהדרין ע:), אבל שאר העצים מנעו מליטול עליהם (צ"ר). ומפני מה לא נתפרסם העץ, שאין הקצ"ה חפץ להונות צריה, שלא יכלימוהו ויאמרו זה שלקה העולם על ידו. (מדרש רבי תנחומא וירא פי"ד):

8 And they heard the voice of the LORD God walking in the garden toward the cool of the day; and the man and his wife hid themselves from the presence of the LORD God amongst the trees of the garden.	וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בְּגֶן לְרוּת הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הָגֶן: וַיִּשְׁמְעוּ יְת קל מִימְרָא דִי אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בְּגֶנְתָא לְמִנְחָ יוֹמָא וַאֲמַר אָדָם וְאִתְתִּיהָ מִן קָדָם יְי אֱלֹהִים בְּגוֹ אֵילָן גִּנְתָא:	8 וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בְּגֶן לְרוּת הַיּוֹם וַיִּתְּחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הָגֶן:
9 And the LORD God called unto the man, and said unto him: 'Where art thou?'	וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה: וַיִּקְרָא יְי אֱלֹהִים לָאָדָם וַאֲמַר לֵיה אֵן אַתָּה:	9 וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה:
10 And he said: 'I heard Thy voice in the garden, and I was afraid, because I was naked; and I hid myself.'	וַיֹּאמֶר אֶת-קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בְּגֶן וַאֲרָא כִּי-עֵירָם אָנֹכִי וַאֲתַבֵּא: וַיֹּאמֶר יְת קל מִימְרְךָ שְׁמַעִית בְּגֶנְתָא וְדַחִילִית אַרְי עֲרִטְלַי אָנָא וַאֲמַמְרִית:	10 וַיֹּאמֶר אֶת-קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בְּגֶן וַאֲרָא כִּי-עֵירָם אָנֹכִי וַאֲתַבֵּא:
11 And He said: 'Who told thee that thou wast naked? Hast thou eaten of the tree, whereof I commanded thee that thou shouldst not eat?'	וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵירָם אָתָּה הֵמָּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבִלְתִּי אֲכָל-מִמֶּנּוּ וְאָכַלְתָּ: וַיֹּאמֶר מֵאן חֲוִי לְךָ אַרְי עֲרִטְלַי אַתָּה הֵמָן אֶת הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ דְּפַשְׁדִּידְךָ בְּדִיל דְּלֹא לְמִיכַל מִנִּיהָ אֲכַלְתָּא:	11 וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵירָם אָתָּה הֵמָּן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבִלְתִּי אֲכָל-מִמֶּנּוּ וְאָכַלְתָּ:
12 And the man said: 'The woman whom Thou gavest to be with me, she gave me of the tree, and I did eat.'	וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה-לִּי מִן-הָעֵץ וָאָכַלְתִּי: וַיֹּאמֶר אָדָם אֶתְתָא דִּיהִבְתָּ עִמִּי הִיא יְהִבְתָּ לִּי מִן אֵילָנָא וָאָכַלְתִּי:	12 וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתְנָה-לִּי מִן-הָעֵץ וָאָכַלְתִּי:
13 And the LORD God said unto the woman: 'What is this thou hast done?' And the woman said: 'The serpent beguiled me, and I did eat.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לָאִשָּׁה מַה-זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמְרִי הָאִשָּׁה הִנְחִישׁ הַשָּׂאֲנִי וָאָכַלְתִּי: וַיֹּאמֶר יְי אֱלֹהִים לָאִתְתָא מָא דָא עֲבַדְתָּ וַאֲמַרְתָּ אֶתְתָא חֲוִיָא אֲטַעֲנִי וָאָכַלְתִּי:	13 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לָאִשָּׁה מַה-זֹּאת עָשִׂית וַתֹּאמְרִי הָאִשָּׁה הִנְחִישׁ הַשָּׂאֲנִי וָאָכַלְתִּי:
14 And the LORD God said unto the serpent: 'Because thou hast done this, cursed art thou from among all cattle, and from among all beasts of the field; upon thy belly shalt thou go, and dust shalt thou eat all the days of thy life.'	וַיֹּאמֶר יְי אֱלֹהִים לַחֲוִיָא אַרְי עֲבַדְתָּ דָא לִישׁ אֶת מִכָּל בְּעִירָא וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל-גֻּחְזֶךָ תֵּלֵךְ וְעַפְּרָא תֵיכּוֹל כָּל יְמֵי חַיֶּךָ: וַיֹּאמֶר יְי אֱלֹהִים לַחֲוִיָא אַרְי עֲבַדְתָּ דָא לִישׁ אֶת מִכָּל בְּעִירָא וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל-גֻּחְזֶךָ תֵּלֵךְ וְעַפְּרָא תֵיכּוֹל כָּל יְמֵי חַיֶּךָ:	14 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לַחֲוִיָא אַרְי עֲבַדְתָּ דָא לִישׁ אֶת מִכָּל בְּעִירָא וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל-גֻּחְזֶךָ תֵּלֵךְ וְעַפְּרָא תֵיכּוֹל כָּל יְמֵי חַיֶּךָ:

- (8) וישמעו. יש מדרשי אגדה רבים, וכבר סדרוס רבותינו על מכונס צבראשית רצה וצבאר מדרשות, ואני לא צאתי אלא לפשוטו של מקרא, ולאגדה המישבת דברי המקרא דְּכָר דְּצוּר עַל אֹפְקֵי: וישמעו. מה שמעו, שמעו את קול הקצ"ה שהיה מתהלך בגן: לרוח היום. לאותו רוח שהשמע צאה משם (ס"א לשם ודוק כי כן עיקר), וזו היא מערבית (צ"ר), שלפנות ערב חמה במערב והמה סרחו צעשירית (סנהדרין לח):
- (9) איבה. יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עמו בצברים, שלא יהא נזהל להשיב אם יענישהו פתאום (מדרש אגדה). וכן בקין אמר לו אי הָעֵץ אֲחִיךָ (בראשית ד, ט), וכן בצלעם מי הָעֵץ אֲחִיךָ עִמָּךְ (במדבר כב, ט), ליכנס עמהם בצברים, וכן בחזקיהו (ישעיה לט, א) בשלוחי מְרֹדֶךְ בִּלְעָדָן (צ"ר):
- (11) מי הגיד לך. מאין לך לדעת מה צמח יש צעומד ערוס: המן העץ. צתמיה:
- (12) אשר נתתה עמדי. כאן כפר בטובה (עבודה זרה ה):
- (13) השיאני. הטעני (אונקלוס), כמו (ישעיה לו, יד) אֵל יֵשִׁי אֲחִיךָ חֲזַקְיָהוּ (צ"ר):
- (14) כי עשית זאת. מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית, שאילו שאלו למה עשית זאת, היה לו להשיב דברי הרב ודברי

- 15 And I will put enmity between thee and the woman, and between thy seed and her seed; they shall bruise thy head, and thou shalt bruise their heel.'
וַאִיבָהּ אִשִּׁית בֵּינִי וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זָרְעָךָ וּבֵין זָרְעָהּ הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עָקֵב: (ס)
- 16 Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee.'
אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר הִרְבֵּה אֲרִבָּהּ עֲצֻבוֹתָ וְהִרְבֵּה בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל-אִשְׁיָךְ תִּשְׁוָקֶתָּ וְהוּא יִמְשָׁל-בָּךְ: (ס)
- 17 And unto Adam He said: 'Because thou hast hearkened unto the voice of thy wife, and hast eaten of the tree, of which I commanded thee, saying: Thou shalt not eat of it; cursed is the ground for thy sake; in toil shalt thou eat of it all the days of thy life.'
וּלְאָדָם אָמַר כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וְתָאכַל מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבוּרָךְ בְּעֶצְבוֹן תֹּאכְלֶנָּה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: (ס)
- 18 Thorns also and thistles shall it bring forth to thee; and thou shalt eat the herb of the field.
וְקוֹץ וְדִרְדָּר תַּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה: (ס)
- 19 In the sweat of thy face shalt thou eat bread, till thou return unto the ground; for out of it wast thou taken; for dust thou art, and unto dust shalt thou return.'
בְּזֵיעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל-הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי-עֹפָר אַתָּה וְאֶל-עֹפָר תִּשׁוּב: (ס)

התלמיד דברי מי שומעין (סנהדרין כט.) מכל הבהמה ומכל חית השדה. אם מצהמה נתקלל, מחיה לא כל שכן, העמידו דבריו מדרש זה במסכת זכורות (ח), ללמד שמי עיצורו של נחש שזע שנים: על גחונך תלך. רגלים היו לו ונקללו (סוטה ט: ז"ר):

(15) ואיבה אשית. אמה לא נחכונת אלא שימות אדם כשיאכל הוא תחלה ותשא את חוה (ז"ר), ולא זאת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי שהנשים דעתן קלות להפתות, ויודעות לפתות את בעליהן, לפיכך ואיבה אשית (סוטה ט:): ישובך. יכתתך, כמו וְאִפְּוֹת אֲחֻז (דברים ט, כא), ותרגומו ושפית יתיה: ואתה תשופנו עקב. לא יחל לך קומה, ותשכנו עקבנו, ואף משם תמיתנו. ולשון תשופנו, כמו נָשַׁף צָהָם (ישעיה מ, כד), כשהנחש צל לנשך הוא נושף כמין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון, כתב לשון נשיפה בשניהם:

(16) עצבונך. זה לער גדול צנים (עירוזין ק:): והרנך. זה לער העצור (שם): בעצב תלדי בנים. זה לער הלידה (שם): ואל אישך תשוקתך. לתשמיש, ואף על פי כן אין לך מנח לתוצעו צפה, אלא הוא ימשול בך, הכל ממנו ולא ממך (שם): תשוקתך. תאותך, כמו וְנִפְשׁוּ שׁוֹקֵקָה (ישעיה כט, ח): (17) ארורה האדמה בעבורך. תעלה לך דברים ארוכים, כגון זבובים ופרעושים וגמלים (ז"ר), משל ליוצא לתרבות רעה, והצריות מקללות שדים שניק מהם (ירושלמי כלאים א, ז):

(18) וקוץ ודירדר תצמיח לך. הארץ, כשתורענה מיני זרעים, תצמיח קוץ ודירדר קונדס ועכציות (ז"ר), והן נאכלים על ידי תיקון (צ"ה לד.). ואכלת את עשב השדה. ומה קללה היא זו, והלא צברכה נאמר לו (א, כט) הִגֵּה נִפְסִי לָךְס אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרֵעַ וְזֶרַע גּוֹי, אלא מה אמור כאן בראש הענין, ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה, ואחר העצבון וקוץ ודירדר תצמיח לך, כשתורענה קטניות או ירקות גנה, היא תצמיח לך קוצים ודירדרים ושאר עשבי שדה, ועל כרחך תאכלם:

20	And the man called his wife's name Eve; because she was the mother of all living.	וַיִּקְרָא אָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הִיְתָה אֵם כָּל-חַי: אָרִי הִיא הָיָה אִמָּא דְכָל בְּנֵי אָנְשָׁא:	20
21	And the LORD God made for Adam and for his wife garments of skins, and clothed them.	וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם: (פ)	21
22	And the LORD God said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֶּן-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:	רביעי ג
23	Therefore the LORD God sent him forth from the garden of Eden, to till the ground from whence he was taken.	וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן לַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:	23
24	So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which turned every way, to keep the way to the tree of life.	וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקֵּדֶם לְגֶן-עֵדֶן אֶת-הַכְּרֻבִּים וְאֵת לַהֲטֵה הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים: (ס)	24
IV	And the man knew Eve his wife; and she conceived and bore Cain, and said: 'I have agotten a man with the help of the LORD.'	וַהָאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה:	IV

(19) בזעת אפך. לאחר שמטרח צו הרצה:
 (20) ויקרא האדם. חזר הכחצו לענינו הראשון ויקרא האדם שמות, ולא הפסיק, אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכחצו ולאדם לא מלא עזר כנגדו, לפיכך ויפל תרדמה, ועל ידי שכתב ויהיו שניהם ערומים, סמך לו פרשת הנחש, להודיעך, שמתוך שראה אותם ערומים וראה אותם עסוקים צתשמים, נתאווה לה וצא עליהם צמחצצה וצמרמה: חוה. נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר מה הוה לאדם (קהלת ז, כב) צלשון היה (פס"ז):
 (21) כתנות עור. יש צדרי אגדה (צ"ר) אומרים חלקים כצפורין היו מדוצקים על עורן. ויש אומרים דצר הצא מן העור, כגון צמר הארצצת שהוא רך וחם, ועשה להם כתנות ממנו (סוטה יד. צ"ר):
 (22) היה באחד ממנו. הרי הוא יחיד צתחתונים כמו שאני יחיד צעליונים (צ"ר), ומה היא יחידתו, לדעת טוב ורע, מה שאין כן צצהמה וחיה: ועתה פן ישלח ידו וגר. ומצטיקה לעולם, הרי הוא קרוב להטעות הצריות אחריו, ולומר אף הוא אלוה. ויש מדרשי אגדה, אצל אין מיוצצין על פשוטו:
 (24) מקדם לגן עדן. צמורחו של גן עדן, חוץ לגן: את הכרובים. מלאכי חצלה (צ"ר): החרב המתהפכת. ולה להט לאיים עליו מלכנוס עוד לגן. תרגום להט שגן, כמו שלף שננא (סנהדרין פב). וצלשון לע"ז למ"א. ומדרש אגדה יש (צ"ר), ואני איני צא אלא לפשוטו:
 (1) והאדם ידע. כצר קודם הענין של מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה (סנהדרין לח:), שאם כתב וידע אדם, נשמע שלאחר שנטרד היו לו צנים: קין. על שם קנייתו: את ה'. כמו עס ה', כצצרא אותי ואת אישי, לצדו

<p>And again she bore his brother Abel. 2 And Abel was a keeper of sheep, but Cain was a tiller of the ground.</p>	<p>וַאֲסִיפֹת לְמִילֵד יֵת אָחוּהִי יֵת הָבֵל וַיְהִי הָבֵל רֹעֵי עֶגְלָא וְשֹׁן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:</p>	<p>וַתִּסֶּף לֵלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֵת־ הָבֵל וַיְהִי־הָבֵל רֹעֵה צֹאן וְשֹׁן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:</p>
<p>And in process of time it came to pass, that Cain brought of the fruit of the ground an offering unto the LORD.</p>	<p>וַיְהִי מִסֹּף יוֹמִין וְאִתִּי שֹׁן מֵאֲבָא דְאֶרֶעָא קִירְבְּנָא קָדָם יְיָ:</p>	<p>וַיְהִי מִסֹּף יָמִים וַיָּבֵא שֹׁן מִפְרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:</p>
<p>And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the LORD had respect unto Abel and to his offering;</p>	<p>וְהָבֵל אֵתִי אֶף הוּא מִבְּכִירֵי עֲגִיָּה וּמִשְׁמִינֵיהֶן וַיְהִי רַעְוָא מִן קָדָם יְיָ בְּהָבֵל וּבְקִירְבְּנֵיהִי:</p>	<p>וְהָבֵל הֵבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרֹת צֹאנוֹ וּמִחֲלִבֵּהֶן וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל־ הָבֵל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:</p>
<p>but unto Cain and to his offering 5 He had not respect. And Cain was very wroth, and his countenance fell.</p>	<p>וּבְשֹׁן וּבְקִירְבְּנֵיהִי לֹא הָיָה רַעְוָא וַתִּשְׁרֹף לְשֹׁן לְחֻדָּא וְאֶתְכַבִּישׁוּ אַפּוּהִי:</p>	<p>וְאֶל־שֹׁן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְשֹׁן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו:</p>
<p>And the LORD said unto Cain: 6 'Why art thou wroth? and why is thy countenance fallen?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְשֹׁן לָמָּה תִּשְׁרֹף לְךָ וּלָמָּה אֶתְכַבִּישׁוּ אַפְךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שֹׁן לָמָּה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:</p>
<p>If thou doest well, shall it not be lifted up? and if thou doest not well, sin coucheth at the door; and unto thee is its desire, but thou mayest rule over it.'</p>	<p>הֲלֹא אִם תוֹשִׁיב עוֹבֵדְךָ יִשְׁתַּבֵּיךְ לְךָ וְאִם לֹא תוֹשִׁיב עוֹבֵדְךָ לְיוֹם דִּינָא חֲטָאָךְ נִטִּיר עֲתִיד לְאַתְפָּרְעָא מִנְךָ אִם לֹא תִתּוּב וְאִם תִּתּוּב יִשְׁתַּבֵּיךְ לְךָ:</p>	<p>הֲלוֹא אִם־תִּיטִיב שְׂאֵת וְאִם־ לֹא תִיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוָקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־ בּוֹ:</p>
<p>And Cain spoke unto Abel his brother. And it came to pass, when they were in the field, that Cain rose up against Abel his brother, and slew him.</p>	<p>וַיֹּאמֶר שֹׁן לְהָבֵל אָחוּהִי וַיְהִי בְּמַהְיֵיהֶן בְּחֻלָּא וְקָם שֹׁן עַל הָבֵל אָחוּהִי וְשָׁטְלֵיהִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר שֹׁן אֶל־הָבֵל אָחִיו וַיְהִי בְּהִיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיַּקָּם שֹׁן אֶל־ הָבֵל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:</p>

- בראשית, אצל זֶה שׁוֹתֵפִים אֵנוּ עִמּוֹ (נדה לא): אֵת קִין אֵת אָחִיו אֵת הָבֵל. ג' אֲחִים רִיבִיִּים הֵם, מִלְמַד שְׂתֹאמָה נִוְלָדָה עִם קִין, וְעַם הַזֶּל נִוְלָדוּ שְׁנַיִם, לִכְךָ נֹאמַר וַתִּסֶּף (ז"ר כז, ג):
- (2) רֹעֵה צֹאן. לִפִּי שְׂמֵחַלְלָה הָאֲדָמָה, פִּירֵשׁ לוֹ מַעֲזוּדָתָהּ (מִדְרַשׁ אֲגָדָה):
- (3) מִפְרִי הָאֲדָמָה. מִן הַגִּרֹעַ (ז"ר). וַיֵּשׁ אֲגָדָה (מִנְחוּמָא) שְׂאוּמֶרֶת זֶרַע פֶּשֶׁתָּן הִיא. (דְּבָר אַחֵר מִפְרִי, מֵאִיזָה שֶׁצָּא לִידוֹ לֹא טוֹב וְלֹא מוֹצָחַר):
- (4) וַיִּשַׁע. וַיִּפֶן. וְכֵן וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה, לֹא פָנָה. וְכֵן וְאֵל יִשְׁעוֹ (שְׂמוֹת ח, ט), אֵל יִפְנוֹ. וְכֵן שָׁעָה מְעַלְיוֹ (אִיּוֹב יד, ו), פָּנָה מְעַלְיוֹ: וַיִּשַׁע. יִרְדֶּה אֵשׁ וְלִטְקָה מִנְחָתוֹ (פֶּס"ו):
- (7) הֲלֹא אִם תִּיטִיב. כְּמַרְגּוּמוֹ פִּירוּשׁוֹ: לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ. לַפֶּתַח קִצְרֵךְ חֲטָאתְךָ שְׁמוֹר (מִדְרַשׁ אֲגָדָה): וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוָקָתוֹ. שֶׁל חֲטָאתְךָ, הוּא יֵצֵא הָרַע, תְּמִיד שׁוֹקֵם וּמִתְאַוֶּה לְהַכְשִׁילְךָ (שֵׁס): וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ. אִם תִּרְצֶה תִּתְּגַבֵּר עָלָיו (שֵׁס):
- (8) וַיֹּאמֶר קִין. נִכְנַס עִמּוֹ דְּדַבְרֵי רִיב וּמִלָּה, לְהַתְּעוֹלֵל עָלָיו לְהַרְגוֹ. וַיֵּשׁ זֶה מִדְרָשִׁי אֲגָדָה, אֲךָ זֶה יִשׁוּבוֹ שֶׁל מִקְרָא:

9 And the LORD said unto Cain: 'Where is Abel thy brother?' And he said: 'I know not; am I my brother's keeper?'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לֶכֶן אֵן הִבֵּל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְנָא הִנָּטֵר אָחִי אָנֹכִי:	9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לֶכֶן אֵן הִבֵּל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הַשְׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:
10 And He said: 'What hast thou done? the voice of thy brother's blood crieth unto Me from the ground.'	וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה: וְכַעַן לִיט אַתָּה מִן אֲרֻעָא וְזַעֲזָן דְּעֵתִידִין לְמַפֵּק מִן אָחִיךָ קִבְּלוּ קַדְמֵי מִן אֲרֻעָא:	10 וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה: וְכַעַן לִיט אַתָּה מִן אֲרֻעָא וְזַעֲזָן דְּעֵתִידִין לְמַפֵּק מִן אָחִיךָ קִבְּלוּ קַדְמֵי מִן אֲרֻעָא:
11 And now cursed art thou from the ground, which hath opened her mouth to receive thy brother's blood from thy hand.	וְעַתָּה אֲרֻרָה אַתָּה מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָהּ אֶת-פִּיהָ לְקַחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ: וְכַעַן לִיט אַתָּה מִן אֲרֻעָא דְּפִתְחַת יַת פּוּמָה וְקִבִּילַת יַת דְּמָא דְּאָחִיךָ מִן יָדְךָ:	11 וְעַתָּה אֲרֻרָה אַתָּה מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָהּ אֶת-פִּיהָ לְקַחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ: וְכַעַן לִיט אַתָּה מִן אֲרֻעָא דְּפִתְחַת יַת פּוּמָה וְקִבִּילַת יַת דְּמָא דְּאָחִיךָ מִן יָדְךָ:
12 When thou tillest the ground, it shall not henceforth yield unto thee her strength; a fugitive and a wanderer shalt thou be in the earth.'	כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא- תִסְפֶּה תִתֶּן-כֹּחָהּ לָךְ גַּע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ: אָרִי תַפְלַח בְּאֲרֻעָא לֹא תוֹסֵף לְמַתֵּן חֵילָה לָךְ מִטְּלָטֵל וְגַלִּי תִּהְיֶה בְּאֲרֻעָא:	12 כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא- תִסְפֶּה תִתֶּן-כֹּחָהּ לָךְ גַּע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ: אָרִי תַפְלַח בְּאֲרֻעָא לֹא תוֹסֵף לְמַתֵּן חֵילָה לָךְ מִטְּלָטֵל וְגַלִּי תִּהְיֶה בְּאֲרֻעָא:
13 And Cain said unto the LORD: 'My punishment is greater than I can bear.'	וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי (בַּסְפְּרִי סִפְרָד וַאֲשַׁכְנִי מִנְשׂוֹא): וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי (בַּסְפְּרִי סִפְרָד וַאֲשַׁכְנִי מִנְשׂוֹא):	13 וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי (בַּסְפְּרִי סִפְרָד וַאֲשַׁכְנִי מִנְשׂוֹא): וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי (בַּסְפְּרִי סִפְרָד וַאֲשַׁכְנִי מִנְשׂוֹא):
14 Behold, Thou hast driven me out this day from the face of the land; and from Thy face shall I be hid; and I shall be a fugitive and a wanderer in the earth; and it will come to pass, that whosoever findeth me will slay me.'	הָא תִרְיָבִתָּא יִתִּי יוֹמָא דִּין מַעַל אִפִּי אֲרֻעָא וּמִן קַדְמָךְ לִית אֲפָשֵׁר לְאַטְמָרָא וְאִיהִי מִטְּלָטֵל וְגַלִּי בְּאֲרֻעָא וִיהִי כָל דִּי־שִׁכְחָנִי יִקְטֹלֵנִי: הָא תִרְיָבִתָּא יִתִּי יוֹמָא דִּין מַעַל אִפִּי אֲרֻעָא וּמִן קַדְמָךְ לִית אֲפָשֵׁר לְאַטְמָרָא וְאִיהִי מִטְּלָטֵל וְגַלִּי בְּאֲרֻעָא וִיהִי כָל דִּי־שִׁכְחָנִי יִקְטֹלֵנִי:	14 הֵן גִּרַּשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהָיִיתִי גַּע וְנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָל-מֹצְאִי יִהְרֹגֵנִי: הֵן גִּרַּשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהָיִיתִי גַּע וְנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָל-מֹצְאִי יִהְרֹגֵנִי:
15 And the LORD said unto him: 'Therefore whosoever slayeth Cain, vengeance shall be taken on him sevenfold.' And the LORD set a sign for Cain, lest any finding him should smite him.	וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לֶכֶן כָּל-הֲרֹג לֶכֶן שְׁבַע־עִתִּים יִקָּם וַיִּשֶׂם יְהוָה לֶכֶן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מֹצְאֵהוּ: וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לֶכֶן כָּל-הֲרֹג לֶכֶן שְׁבַע־עִתִּים יִקָּם וַיִּשֶׂם יְהוָה לֶכֶן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מֹצְאֵהוּ:	15 וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לֶכֶן כָּל-הֲרֹג לֶכֶן שְׁבַע־עִתִּים יִקָּם וַיִּשֶׂם יְהוָה לֶכֶן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מֹצְאֵהוּ: וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לֶכֶן כָּל-הֲרֹג לֶכֶן שְׁבַע־עִתִּים יִקָּם וַיִּשֶׂם יְהוָה לֶכֶן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מֹצְאֵהוּ:

(9) אי הבל אחיך. להכנס עמו דדברי נחת, אולי ישוץ ויאמר אני הרגתי וחסאתי לך: לא ידעתי. נעשה כגונז דעת העליונה: השומר אחי. לשון תימה הוא, וכן כל ה"א הנקודה בחטף פת"ח:
(10) דמי אחיך. דמו ודם זרעיותיו. דבר אחר, שעשה זו פלעים הרבה, שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה (סנהדרין לו:):
(11) מן האדמה. יותר ממה שנחלקלה היא כבר בעונה, וגם זו הוסיפה לחטוא: אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך וגו'. והגני מוסיף לה קללה אצלך, לא תוסף תכחה (ס"א הכל דבור אחד ממין האדמה עד כאן):
(12) גע ונד. אין לך רשות לדור במקום אחד:
(13) גדול עוני מנשוא. חטמיה, אחת טוען עליונים וחטמונים, ועוני אי אפשר לטעון (צ"ר כז, יא):

(15) לכן כל הורג קין. זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו, לכן כל הורג קין, לשון גערה, כה יעשה לו, כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו: שבעתים יוקם. איני רוצה להנכס מקין עכשיו, לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו, שיעמוד למך מצני בני ויהרגוהו. וסוף המקרא שאמר שבעתים יוקם, והיא נקמת הכל מקין, למדנו שחלל מקרא לשון גערה היא, שלא תהא צריה מזיקתו. וכיוצא בו ויאמר דוד כל מפני יצאי ויגע בצנור (שמואל ב' ח), ולא פירש מה יעשה לו,

<p>16 And Cain went out from the presence of the LORD, and dwelt in the land of Nod, on the east of Eden.</p>	<p>וַיֵּצֵא קַיִן מִן קֶדֶם יְיָ וַיֵּתֵב בְּאֶרֶץ גִּלְיָ וּמִשְׁלָטַל דְּהֶתָּה עֲבִידָא עֲלוֹהֵי מִלְקָדְמִין כְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן:</p>	<p>16 וַיֵּצֵא קַיִן מִלְפָּנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ-נוֹד קִדְמַת-עֵדֶן:</p>
<p>17 And Cain knew his wife; and she conceived, and bore Enoch; and he builded a city, and called the name of the city after the name of his son Enoch.</p>	<p>וַיֵּדַע קַיִן אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-חֲנוֹךְ וַיְהִי בְנָה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ:</p>	<p>17 וַיֵּדַע קַיִן אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-חֲנוֹךְ וַיְהִי בְנָה עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ:</p>
<p>18 And unto Enoch was born Irad; and Irad begot Mehujael; and Mehujael begot Methushael; and Methushael begot Lamech.</p>	<p>וַיֵּלֶד לְחֲנוֹךְ אֶת-עִירָד וְעִירָד יָלַד אֶת-מְחַוְיָאֵל וּמְחַוְיָאֵל יָלַד אֶת-מֶתוּשָׁאֵל וּמֶתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת-לָמֶךְ:</p>	<p>18 וַיֵּלֶד לְחֲנוֹךְ אֶת-עִירָד וְעִירָד יָלַד אֶת-מְחַוְיָאֵל וּמְחַוְיָאֵל יָלַד אֶת-מֶתוּשָׁאֵל וּמֶתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת-לָמֶךְ:</p>
<p>19 And Lamech took unto him two wives; the name of one was Adah, and the name of the other Zillah.</p>	<p>וַיִּסֵּב לָמֶךְ לְמֶדָּה תְּרֵיתַיִן נָשִׁים שֵׁם חָדָא עָדָה וְשֵׁם תְּנִיחָא צִלָּה:</p>	<p>חמישי 19 וַיִּקַּח-לוֹ לְמֶדָּה שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עָדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה:</p>
<p>20 And Adah bore Jabal; he was the father of such as dwell in tents and have cattle.</p>	<p>וַיֵּלֶד עָדָה יֵת יָבֵל הוּא הוּא רִבְהוֹן דִּיתְבִּי מִשְׁכְּנִין וּמְרִי בְעֵיר:</p>	<p>20 וַתֵּלֶד עָדָה אֶת-יָבֵל הוּא הָיָה אָבִי יֹשֵׁב אֹהֶל וּמִקְנֶה:</p>

אבל דבר הכתוב ברמז, כל מכה יבואי ויגע בצנור ויקרב אל השער וכבשנו, ואת העוקים וגו', וגם אותם יכה על אשר אמרו העור והפסח לא יבא אל תוך הבית, המכה את אלו אני אעשנו ראש ושר, כאן קצר דבריו, ובדברי הימים (א, יא, ו) פירש יהיה לראש ולשר: וישם ד' לקין אות. חקק לו אות משמו במצחו. (ס"א) כל מוצאי יהרגני, הבהמות והחיות, אבל בני אדם עדיין לא היו שירא מהם, רק אציו ואמו, ומהם לא היה ירא שיהרגוהו, אלא אמר, עד עכשיו היה פחדתי על כל החיות, כמו שנאמר ומוֹרְאֵם כו', ועכשיו בשביל עון זה לא ייראו ממני החיות ויהרגוני, מיד וישם ה' לקין אות, החזיר מוראו על הכל: (16) ויצא קין, ילא בהכנעה כגונז דעת העליונה: בארץ נוד. בארץ שכל הגולים נדים שם: קדמת עדן. שם גלה אציו כשגורש מגן עדן, שנאמר וַיִּשְׁכֶּן מִקְדָּם לְגַן עֵדֶן וגו', לשמור את שמירת דרך מבוא הגן, שיש ללמוד שהיה אדם שם, ומצינו שרוח מזרחית קולטת בכל מקום את הרוחנים, שנאמר אִזְּ יִצְדִּיל מִשָּׁה וגו' מִן־קִרְיָה שָׁמָּה (דברים ד, מא). דבר אחר בארץ נוד, כל מקום שהלך, היתה הארץ מזדעזעת תחתיו, והבריות אומרים סורו מעליו, וזה שהרג את אחיו: (17) וידה. קין בונה עיר, ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך:

(18) ועירד ילד. יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד, ויש מקום שהוא אומר ילד, שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת האשה נישטרא בלע"ז, וזריעת תולדות האיש אינונד"ר בלע"ז, כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל, מדבר בלידת האשה, פלוני הוליד את אשתו או בן, וכשהוא אומר ילד, מדבר בזריעת האיש, והוא בלע"ז אניידרי"ר: (19) ויקח לו למה. לא היה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו מסוף הענין שקיים הקצ"ה הבטחתו, שאמר שבעתים יקם קין, ועמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי, והרג את קין, וזה שאמר פי איש רִגְפִי לִפְעָעִי וגו': שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, וזו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרינ (ס"א אינו) כדי שתעקר, ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה נזופה ואצלה כאלמנה, וזהו שפירש איוב (כד, כא) רָעָה עֲקָרָה לֹא תֵלֵד וְאֶלְמָנָה לֹא יִיטֵב, (ב"ר כ"ג, ז) כמו שמפורש באגדת חלק: עדה. היא של פריה ורביה, ועל שם שמגונה עליו ומוסרת מאכלו (ס"א ממאכלו), עדה תרגום של סורה: צלה. היא של תשמיש, על שם שיושבת תמיד בצלו, דברי אגדה הם בצראשית רבה (שם): (20) אבי יושב אהל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות, ויושב אהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה לאנו, וכשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש אגדה (ב"ר) בונה בתים לעבודת אלילים, כמה דאת

- 21 And his brother's name was Jubal; he was the father of all such as handle the harp and pipe. וַשֵּׁם אָחִיו יוֹבֵל הָיָה אָבִי כָל-תֹּפֵשׁ כְּנֹר וְעֹגָב:
- 22 And Zillah, she also bore Tubal-cain, the forger of every cutting instrument of brass and iron; and the sister of Tubal-cain was Naamah. וַצִּלָּה גַם-הִוא יָלְדָה אֶת-תּוֹבֵל לָזָן הָיָה הֵנָּה רֹבֵהוֹן דָּכָל דִּידְשֵׁי עֲבִידַת נְחָשָׁא וּבְרָזָל וְאֶחָתֶיהָ דְתּוֹבֵל לָזָן נַעֲמָה:
- 23 And Lamech said unto his wives: Adah and Zillah, hear my voice; Ye wives of Lamech, hearken unto my speech; For I have slain a man for wounding me, And a young man for bruising me; וַיֹּאמֶר לָמֶךְ לְנָשָׁיו עֲדָה וַצִּלָּה שְׁמַעְנָ קוֹלִי נָשִׁי לָמֶךְ הָאֲזִנָּה אֲמַרְתִּי כִי אִישׁ הִרְגֹתִי לִפְעֻעִי וַיֵּלֶד לַחֲפָרְתִּי:
- 24 If Cain shall be avenged sevenfold, Truly Lamech seventy and sevenfold. כִּי שִׁבְעָתַיִם יָקָם-לָזָן וּלְמֶךְ שִׁבְעִים וְשִׁבְעָה:
- 25 And Adam knew his wife again; and she bore a son, and called his name Seth: 'for God hath appointed me another seed instead of Abel; for Cain slew him.' וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר תַּחַת הָבֵל כִּי הִרְגֹה לָזָן:

אמר סמל הקנאה המקנה (יחזקאל ח, ג), וכן ואחיו תופש כנור ועוגב, לומר לעבודת אלילים: (22) תובל קין. תיבל אומנתו של קין. ותובל לשון תכלין, תיבל והתקין אומנתו של קין לעשות כלי זיין לרועצים (צ"ר): לופש כל חרש נחשת וברזל. ממדד אומנות נחשת וברזל, כמו ילפוש עיניו לי (איוב טז, ט), חורש אינו לשון פועל בסגור"ל אלא לשון פועל בצירי", שהרי נקוד קמן קטן, וטעמו למטה, כלומר ממדד ומנחל כל כלי אומנות נחשת וברזל: נעמה. היא אשתו של נח, צבראשית רבה (כג, ג):

(23) שמעון קולי. שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש, לפי שהרג את קין ואח תובל קין בנו, שהיה למך סומא ותובל קין מושכו, וראה את קין ונדמה לו כחיה, ואמר לאציו למשוך בקשת והרגו, וכיון שידע שהוא קין זקנו, הכה כף אל כף וספק את בנו ציניהם והרגו, והיו נשיו פורשות ממנו, והוא מפייסן: שמעון קולי. להשמע לי לתשמיש, וכי איש אשר הרגתי לפעמי הוא נהרג, וכי אני פלעתי מויד שיהא הפלע קרוי על שמי, וילד אשר הרגתי לחבורתי נהרג, כלומר על ידי חבורתי בתמיה, והלא שוגג אני ולא מזיד, לא זהו פלעי ולא זהו חבורתי (תנחומא): פצע. מכת חרב או חץ, מקאדור"ה צלע"ז:

(24) כי שבעתים יקם קין. קין שהרג מזיד נתלה לו עד שצעה דורות, אני שהרגתי שוגג לא כל שכן שיתלה לי שציעות הרצה (תנחומא): שבעים ושבעה. לשון רצוי שציעות אחז לו, כך דרש ר' תנחומא (בראשית יא). ומדרש בראשית רבה (כג, ד), לא הרג למך כלום, ונשיו פורשות ממנו משקימו פריה ורביה, לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שצעה דורות, אמרו, מה אנו יולדות לזהה, למחר המבול בא ושוטף את הכל, והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפעמי, וכי אני הרגתי את הכל, שהיה איש צקומה וילד צשנים, שיהא זרעי כלה בואתו עון, ומה קין שהרג נתלה לו שצעה דורות, אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שציעות הרצה, וזה קל וחומר של שטות, אם כן אין הקדוש ברוך הוא גוצה את חובו ומקיים את דברו:

26	And to Seth, to him also there was born a son; and he called his name Enosh; then began men to call upon the name of the LORD.	וּלְשֵׁת אֵף הוּא אֶתְלִיד בֶּר וּקְרָא יֵת שְׁמִיהָ אֱנוֹשׁ בְּכִין בְּיוֹמוֹהִי חָלוּ בְנֵי אָנָּשָׁא מִלְּצִלָּהּ בְּשֵׁמָא דִּיִּי:	וּלְשֵׁת גַּם־הוּא יִלְד־בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֱנוֹשׁ אַז הוּחַל לִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: (ס)	26
V	This is the book of the generations of Adam. In the day that God created man, in the likeness of God made He him;	זֶה סֵפֶר (בספרי תימן סֵפֶר בסמ"ך גדולה) תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:	דִּין סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹמָא דְּבָרָא יֵי אָדָם בְּדִמּוֹת אֱלֹהִים עֲבַד יְתִיב:	ד
2	male and female created He them, and blessed them, and called their name Adam, in the day when they were created.	זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם:	דְּכַר וְנוֹקְבָא בָּרְאָנוּ וּבִרְכֵּי יְתִהוֹן וּקְרָא יֵת שְׁמֵהוֹן אָדָם בְּיוֹמָא דְּאִתְּבְּרִיאוּ:	2
3	And Adam lived a hundred and thirty years, and begot a son in his own likeness, after his image; and called his name Seth.	וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדִמּוֹתוֹ כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שֵׁת:	וַיְחִי אָדָם מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וַאֲלִיד בְּדִמּוֹתָיָהּ דְּדָמֵי לֵיהּ וּקְרָא יֵת שְׁמִיהָ שֵׁת:	3
4	And the days of Adam after he begot Seth were eight hundred years; and he begot sons and daughters.	וַיְחִי יְמֵי־אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַהּוּ יוֹמֵי אָדָם בְּתַר דְּאֻלִּיד יֵת שֵׁת תְּמִנֵּי מֵאָה שָׁנִין וַאֲלִיד בָּנִין וּבָנִין:	4
5	And all the days that Adam lived were nine hundred and thirty years; and he died.	וַיְחִי כָּל־יְמֵי אָדָם אֶשְׁר־חַי תִּשְׁעֵה מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וַהּוּ כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחִיָּא תִּשְׁעֵה מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וּמִית:	5
6	And Seth lived a hundred and five years, and begot Enosh.	וַיְחִי־שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אֱנוֹשׁ:	וַיְחִי שֵׁת מֵאָה וַחֲמִישׁ שָׁנִין וַאֲלִיד יֵת אֱנוֹשׁ:	6
7	And Seth lived after he begot Enosh eight hundred and seven years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי־שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֱנוֹשׁ שִׁבְעֵה שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַיְחִי שֵׁת בְּתַר דְּאֻלִּיד יֵת אֱנוֹשׁ תְּמִנֵּי מֵאָה וּשְׁבַע שָׁנִין וַאֲלִיד בָּנִין וּבָנִין:	7

(25) וידע אדם וגו'. צא לו למך אלל אדם הראשון וקבל על נשיו, אמר להם, וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום, אחס עשו מצותכם והוא יעשה את שלו, אמרו לו קשוט ענמך תחלה, והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלשים שנה משנקנסה מיתה על ידך, מיד וידע אדם וגו', ומהו עוד, ללמוד שנתוספה לו תאוה על תאוותיו. צבראשית רבה (כג, ה):

(26) אז הוחל. לשון חולין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקצ"ה, לעשותם אלילים ולקרותם אלהות (ילקוט סוף צראשית):

(1) זה ספר תולדות אדם. זו היא ספירת תולדת אדם, ומדרשי אגדה יש רבים: ביום ברא וגו'. מגיד שציוס שנצרא הוליד (ב"ר):

(3) שלשים ומאת שנה. עד כאן פירש מן האשה (עירובין יח: ב"ר):

8	And all the days of Seth were nine hundred and twelve years; and he died.	וַיְהִי כָּל־יְמֵי־שֵׁת שְׁתַּיִם עָשָׂרָה שָׁנָה וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי שֵׁת תֵּשַׁע מֵאָה וְתֵרַע עֶסְרִי שָׁנִין וּמִית:
9	And Enosh lived ninety years, and begot Kenan.	וַיְחִי אֵנוֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־קֵיִן:	וַיְחִי אֵנוֹשׁ תִּשְׁעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת קֵיִן:
10	And Enosh lived after he begot Kenan eight hundred and fifteen years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי אֵנוֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־קֵיִן חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַיְחִי אֵנוֹשׁ בְּתֵר דָּאוֹלִיד יֵת קֵיִן תַּמְנֵי מֵאָה וְחֲמִישׁ עֶסְרִי שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:
11	And all the days of Enosh were nine hundred and five years; and he died.	וַיְהִי כָּל־יְמֵי אֵנוֹשׁ חֲמֵשׁ שָׁנִים וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי אֵנוֹשׁ תֵּשַׁע מֵאָה וְחֲמִישׁ שָׁנִין וּמִית:
12	And Kenan lived seventy years, and begot Mahalalel.	וַיְחִי קֵיִן שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־מַחְלָלָאֵל:	וַיְחִי קֵיִן שִׁבְעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת מַחְלָלָאֵל:
13	And Kenan lived after he begot Mahalalel eight hundred and forty years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי קֵיִן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מַחְלָלָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַיְחִי קֵיִן בְּתֵר דָּאוֹלִיד יֵת מַחְלָלָאֵל תַּמְנֵי מֵאָה וְאַרְבָּעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:
14	And all the days of Kenan were nine hundred and ten years; and he died.	וַיְהִי כָּל־יְמֵי קֵיִן עָשָׂר שָׁנִים וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי קֵיִן תֵּשַׁע מֵאָה וְעֶסֶר שָׁנִין וּמִית:
15	And Mahalalel lived sixty and five years, and begot Jared.	וַיְחִי מַחְלָלָאֵל חֲמֵשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־יָרֵד:	וַיְחִי מַחְלָלָאֵל שְׁתֵּין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת יָרֵד:
16	And Mahalalel lived after he begot Jared eight hundred and thirty years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי מַחְלָלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־יָרֵד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַיְחִי מַחְלָלָאֵל בְּתֵר דָּאוֹלִיד יֵת יָרֵד תַּמְנֵי מֵאָה וְתֵלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:
17	And all the days of Mahalalel were eight hundred ninety and five years; and he died.	וַיְהִי כָּל־יְמֵי מַחְלָלָאֵל חֲמֵשׁ וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי מַחְלָלָאֵל תַּמְנֵי מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וּמִית:
18	And Jared lived a hundred sixty and two years, and begot Enoch.	וַיְחִי־יָרֵד שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֶצֶת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־חֲנוֹךְ:	וַיְחִי יָרֵד מֵאָה וּשְׁתֵּין וְתֵרַחֲטִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת חֲנוֹךְ:
19	And Jared lived after he begot Enoch eight hundred years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי־יָרֵד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוֹךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַיְחִי יָרֵד בְּתֵר דָּאוֹלִיד יֵת חֲנוֹךְ תַּמְנֵי מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:

- 20 וַיְהִי כָּל-יְמֵי-יָרֵד שָׁתַיִם וְשָׁנִים שָׁנָה וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)
 And all the days of Jared were nine hundred sixty and two years; and he died. .
- 21 וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁנִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-מֶתוֹשֶׁלַח:
 וַיְחִי חֲנוּךְ שְׁתַּיִן וַחֲמִישׁ שָׁנִין וַאֲלִיד יֵת מֶתוֹשֶׁלַח:
 And Enoch lived sixty and five years, and begot Methuselah.
- 22 וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-מֶתוֹשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
 וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי בֶּתֶר דְּאֹלִיד יֵת מֶתוֹשֶׁלַח תֵּלַת מָאָה שָׁנִין וַאֲלִיד בָּנִין וּבָנוֹ:
 And Enoch walked with God after he begot Methuselah three hundred years, and begot sons and daughters.
- 23 וַיְהִי כָּל-יְמֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁנִים שָׁנָה וְשֹׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה:
 וַיְהִי כָּל יְמֵי חֲנוּךְ תֵּלַת מָאָה וְשְׁתַּיִן וַחֲמִישׁ שָׁנִין:
 And all the days of Enoch were three hundred sixty and five years.
- 24 וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים וְאֵינָנוּ כִּי-לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: (ס)
 וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי וְלִיתְהוּי אַרְי אָמִית יִתְהוּי יִי:
 And Enoch walked with God, and he was not; for God took him.
- 25 וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח שֶׁבַע וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-לָמֶךְ:
 וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח מָאָה וְתַמְנִין וּשְׁבַע שָׁנִין וַאֲלִיד יֵת לָמֶךְ:
 And Methuselah lived a hundred eighty and seven years, and begot Lamech.
- 26 וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-לָמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:
 וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח בֶּתֶר דְּאֹלִיד יֵת לָמֶךְ שֶׁבַע מָאָה וְתַמְנִין וּשְׁבַע שָׁנִין וַאֲלִיד בָּנִין וּבָנוֹ:
 And Methuselah lived after he begot Lamech seven hundred eighty and two years, and begot sons and daughters.
- 27 וַיְהִי כָּל-יְמֵי מֶתוֹשֶׁלַח תֵּשַׁע וְשָׁנִים שָׁנָה וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)
 וַיְהִי כָּל יְמֵי מֶתוֹשֶׁלַח תֵּשַׁע מָאָה וְשְׁתַּיִן וַתֵּשַׁע שָׁנִין וַיָּמָת:
 And all the days of Methuselah were nine hundred sixty and nine years; and he died.
- 28 וַיְחִי-לָמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאָת שָׁנָה וַיֹּלֶד בֶּן:
 וַיְחִי לָמֶךְ מָאָה וְתַמְנִין וְתַרְתִּין שָׁנִין וַאֲלִיד בֶּר:
 And Lamech lived a hundred eighty and two years, and begot a son.

(24) ויתהלך חנוך. זדיק היה, וקל (ס"א וקצל) צדעמו לשזב להרשיע, לפיכך מיהר הקצ"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו (ש"ס כה, א), וזהו ששינה הכתוב צמיחתו לכתוב ואיננו צעולם למלאות שנותיו (צ"ר): כי לקח אותו. לפני זמנו, כמו הקניל לזקק ממך את מקמד עיניך (יחזקאל כד, טז):
 (28) ויולד בן. שממנו נבנה העולם (מדרש אגדה):

<p>29 And he called his name Noah, saying: 'This same shall comfort us in our work and in the toil of our hands, which cometh from the ground which the LORD hath cursed.'</p>	<p>וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמְּעֹשֵׁנוּ וּמִעֲצָבוֹן יְדֵינוּ מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָהּ יְהוָה: וַיִּקְרָא יְת שְׁמִיהָ נֹחַ לְמִימַר דִּין יִנְחַמְנָא מִעֲבֻדְנָא וּמִלֵּיאֹת יִדְנָא מִן אֲרֻעָא דְלִטָּה יי:</p>	<p>29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמְּעֹשֵׁנוּ וּמִעֲצָבוֹן יְדֵינוּ מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָהּ יְהוָה: וַיִּקְרָא יְת שְׁמִיהָ נֹחַ לְמִימַר דִּין יִנְחַמְנָא מִעֲבֻדְנָא וּמִלֵּיאֹת יִדְנָא מִן אֲרֻעָא דְלִטָּה יי:</p>
<p>30 And Lamech lived after he begot Noah five hundred ninety and five years, and begot sons and daughters.</p>	<p>וַיְחִי־לָמֶךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֹשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וְחֲמֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְחִי לָמֶךְ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת נֹחַ חֲמִישׁ מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹן:</p>	<p>30 וַיְחִי־לָמֶךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֹשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וְחֲמֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְחִי לָמֶךְ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת נֹחַ חֲמִישׁ מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹן:</p>
<p>31 And all the days of Lamech were seven hundred seventy and seven years; and he died.</p>	<p>וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לָמֶךְ שִׁבְעֵי וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעֵי שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)</p>	<p>31 וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לָמֶךְ שִׁבְעֵי וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעֵי שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)</p>
<p>32 And Noah was five hundred years old; and Noah begot Shem, Ham, and Japheth.</p>	<p>וַהֲוָה נֹחַ בֶּר חֲמִישׁ מֵאָה שָׁנִין וַאֲוִלִיד נֹחַ יְת שֵׁם יְת חָם וְיֵת יָפֶת:</p>	<p>32 וַהֲוָה נֹחַ בֶּר חֲמִישׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַאֲוִלִיד נֹחַ יְת שֵׁם יְת חָם וְיֵת יָפֶת:</p>
<p>VI And it came to pass, when men began to multiply on the face of the earth, and daughters were born unto them,</p>	<p>וַהֲוָה כֹּד שְׂרִיאוּ בְנֵי אֲנָשָׁא לְמִסְגִּי עַל אִפִּי אֲרֻעָא וּבִנְתָא אֲתִילִידָא לְהוֹן:</p>	<p>VI וַיְהִי כִּי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֹב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יָלְדוּ לָהֶם:</p>
<p>2 that the sons of nobles saw the daughters of men that they were fair; and they took them wives, whomsoever they chose.</p>	<p>וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:</p>	<p>2 וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ:</p>
<p>3 And the LORD said: 'My spirit shall not abide in man for ever, for that he also is flesh; therefore shall his days be a hundred and twenty years.'</p>	<p>וַאֲמַר יי לֹא יִתְקַיֵּם דְּרָא בִּישָׁא הָדִין קִדְמִי לְעֵלָם בְּדִיל דְּאִנּוּן בְּסָרָא וְעוֹבְדֵי־הוֹן בִּישׁוּן אֲרָפָא יְהִיב לְהוֹן מֵאָה וְעֶסְרִין שָׁנִין אִם יִתּוּבוּן:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בִּשְׁגָם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה:</p>

(29) זה ינחמנו. יניח ממנו את עצבון ידינו, עד שלא זא נח לא היה להם כלי מחרישה, והוא הכין להם, והיתה הארץ מוֹרִיאה קוֹיִם ודִרְדְּרִים כשזרעים חטים, מקללתו של אדם הראשון, וצימיו נח נחה, והו ינחמנו (תנחומא). ואם לא תפרשהו כך, אין טעם הלשון נופל על השם, ואחרי צריך לקרות שמו מנחם (ז"ר):

(32) בן חמש מאות שנה. אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקד"ה, אם רשעים הם, יאזדו צמים ורע (ס"א לזרע של זדיק זה) לזדיק זה, ואם זדיקים הם, אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כזש את מעינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שצבניו ראוי לעונשין לפני המבול (ז"ר כו, ב), דכתיב כי פגער בן מִאָה שָׁנָה יָמוֹת (ישעיה סה, כ), ראוי לעונש לעמיד, וכן לפני מתן תורה: את שם את חם ואת יפת. והלא יפת הגדול הוא, אלא בתחלה אחת דורש את שהוא זדיק, ונולד כשהוא מהול, ושאברהם יצא ממנו וכו'. (צבראשית רבה כו, ג):

(2) בני האלהים. בני השרים והשופטים (ז"ר). דבר אחר בני האלהים, הם השרים ההולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתעוררין צהם (פדר"א כב). כל אלהים שצמקרא לשון מרות, וזה יוכיח וְאִסָּה פְּהִיָּה לֹא לְאֱלֹהִים (שמות ד, טו), לֵאמֹר נִסְתָּיִךְ לְאֱלֹהִים (שם ו, א). כי שבת הנה. אמר רבי יודן טבת כתיב, כשהיו מטיבין אותה מקושטת ליכנס לחופה, היה גדול כנסם וצועלה תחלה (ז"ר כו, ה): מכל אשר בחרו. אף צעולת צעל, אף הזכר והצממה (ז"ר סם):

<p>The Nephilim were in the earth in those days, and also after that, when the sons of nobles came in unto the daughters of men, and they bore children to them; the same were the mighty men that were of old, the men of renown.</p>	<p>הַנְּפִלִים הָיוּ בָּאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בְּנוֹת הָאָדָם וַיֵּלְדוּ לָהֶם הַמָּוֶה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁם: (פ)</p>	<p>4</p>
<p>And the LORD saw that the wickedness of man was great in the earth, and that every imagination of the thoughts of his heart was only evil continually.</p>	<p>וַיַּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יָצָר מַחְשַׁבַת לִבּוֹ רָק רָע כָּל־הַיּוֹם:</p>	<p>מפסיר</p>
<p>And it repented the LORD that He had made man on the earth, and it grieved Him at His heart.</p>	<p>וַיִּנָּחֵם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְּעַצֵּב אֶל־לִבּוֹ:</p>	<p>6</p>
<p>And the LORD said: 'I will blot out man whom I have created from the face of the earth; both man, and beast, and creeping thing, and fowl of the air; for it repenteth Me that I have made them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתִם:</p>	<p>7</p>

- (3) לא ידון רוחי באדם. לא יתרעם ויריז רוחי עלי צשציל האדם: לעולם. לאורך ימים, הנה רוחי נידון בקרצי אס להשחית ואס לרחס, לא יהיה מדון זה צרוחי לעולם, כלומר לאורך ימים: בשגם הוא בשר. כמו צשגס צסגור"ל, כלומר צשציל שגס זאת צו שהוא צשר, ואף על פי כן אינו נכנע לפני, ומה אס יהיה אס או דצר קשה. כיוצא צו עד שקמתי צצורה, (שופטים 1), כמו שקמתי, וכן שססקה מדצר עמי (שס 1 ו2), כמו שססטה, אף צשגס כמו צשגס: ודיו ימיו וגר. עד קיץ שנה אחרין להס אפי, ואס לא יצו, אציא עליהס מצול. ואס תאמר משנולד יפת עד המצול אינו אלא מאה שנה, אין מוקדם ומאוחר צבורה (פסחים 1), צבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קודס שהוליד נח תולדות, וכן מצינו צסדר עולם (פרק כח). יש מדרשי אגדה רבים צלא ידון, אצל זה הוא צחלוח פשוטו:
- (4) הנפילים. על שס שנפלו והפילו את העולם (צ"ר), וצלשון עצרית לשון ענקיס הוא: בימים ההם. צימי דור אנוש וציני קין: וגם אחרי כן. אף על פי שראו צאצדן של דור אנוש, שעלה אוקיינוס והציף שליט העולם, לא נכנע דור המצול ללמוד מהס (צ"ר כו, 1): אשר יבאו. היו יולדות ענקיס כמוס (צ"ר): הגבורים. למרוד צמקוס (צ"ר): אנשי השם. אותס שנקצו צשמות, עירד, מחוילל, מחושאל, שנקצו על שס אצדן, שנמוחו והותשו (צ"ר). דצר אחר, אנשי שממון, ששמו את העולם (צ"ר):
- (6) וינחם ה' כי עשה. נחמה היתה לפניו שצראו צחחחחחח, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן. צצראשית צצה (כו, 1): ויתעצב. האדם אל לצו של מקוס, עלה צמחשצתו של מקוס להעציצו, וזהו תרגוס אונקלוס. דצר אחר וינחם, נהפכה מחשצתו של מקוס ממדת רחמים למדת הדין, עלה צמחשצת לפניו מה לעשות צאדס שעשה צארץ. וכן כל לשון ניחוס צצמקרא לשון נמלך מה לעשות, וצן אדס ויתנקס (צמדצר כג, יט), ועל עצדיו יתנקס (דצרים לצ, לו), וינקס ה' על הקעה (שמות לצ, יד), נחמתי כי המלכתי (שמואל־א טו, יא), כולס לשון מחשצת אחרת הס: ויתעצב אל לבו. נתאצל על אצדן מעשה ידי, כמו (שמואל־ב יט, ג) נעצב הקלף על צנו (צ"ר), וזו כחצתי לחשוצת אפיקורוס אחד שסאל את רצי יהושע צן קרחה, אמר לו, אין אחס מודיס שהקצ"ה רואה את הנולד, אמר לו הן, אמר לו והא כחצי ויתעצב אל לצו, אמר לו נולד לך צן זכר מימין, אמר לו הן, אמר לו ומה עשית, אמר לו שמחתי ושימחתי את הכל, אמר לו ולא היית יודע שסופו למות, אמר לו צשעת חדותא חדותא צשעת אצלא אצלא. אמר לו כך מעשה הקצ"ה, אף על פי שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאצדן, לא נמנע מלצראן (צ"ר) (ועיין צר"אס), צשציל הצדיקיס העתידיס לעמוד מהס:

- קמ"ו וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה: (פ) וְנֹחַ אֲשַׁכַּח רַחֲמֵי קָדֶם יי: But Noah found grace in the eyes of the LORD.

The Haftarah is Isaiah 42:5 - 43:10 on page 233. Sepharadim read Isaiah 42:5 - 42:21.

- נח אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ אֱלֹהִים תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ גִּבֵּר זָכָא
ה צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתּוֹ אֶת־ שְׁלִים הָיָה בְּדַרְוֵהוּ בְּדַחֲלָתָא
הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ: דִּי הִלִּיךְ נֹחַ:
10 וַיֹּלֵד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם וַאֲלִיד נֹחַ תִּלְתָּא בְּנֵי יֵת שֵׁם
אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת: יֵת חָם וְיֵת יָפֶת:
11 וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַאֲתַחֲבֹלַת אֶרְעָא קָדֶם יי
וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס: וַאֲתַמְלִיאַת אֶרְעָא חֲטוּפִין:
12 וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר
אֶת־דֶּרֶכָּו עַל־הָאָרֶץ: (ס) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה
נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־הָאָרֶץ:
13 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל־ וַיֹּאמֶר יי לְנֹחַ קֵצָא דְכָל
בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מִלְאָה הָאָרֶץ בְּסָרָא עָאֵל לְקַדְמֵי אֲרִי
חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנֵּנִי מִשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ: קָדֶם עוֹבְדֵיהוֹן בִּישְׂיָא וְהָאֲנָא
מַחְבִּילָהוֹן עִם אֶרְעָא:

(7) ויאמר ה' אמוחה את האדם. הוא עפר, ואציל עליי מים ואמחה אותו, לכך נאמר לשון מחוי. מאדם עד בהמה. אף הם השחיתו דרכם (סנהדרין קח). דבר אחר, הכל נברא בשביל האדם, וכיון שהוא כלה מה לורך צאלו (שס): כי נחמתי כי עשיתם. חשנתי מה לעשות על אשר עשיתם:
(9) אלה תולדות נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו ספר בשנחו, שנאמר (משלי יז) זכר צדיק לצרכה. דבר אחר, ללמדך שצדיק תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים (ב"ר לז): בדורותיו. יש מרבותיו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאלו היה צדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה צדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (סנהדרין קט): את האלהים התהלך נח. וצאצאיו הוא אומר (לקמן כד, מ), אשר התהלכתי לפניו. נח היה צריך סעד לתומכו, אצל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו: התהלך. לשון עבר. וזהו שמושו של ל' צלשון כד, משמשת להבא ולשעבר צלשון אחד, (שס יג, יז) קום התהלך להבא, התהלך נח לשעבר. (ש"א יצ) התפלל צעד עבדיך להבא, (מלכים: ",), (11) ותשחת. לשון ערוה ועבודה זרה (סנהדרין נז, א) (ס"א ערוה כי השחית כל בשר את דרכו, ועבודה זרה) כמו (דברים ז, טז) פן תשחיתו: ותמלא הארץ חמס. גזל (ס"א שנאמר (יונה ג) ומן החמס אשר צכפיהם):
(12) כי השחית כל בשר. אפילו צהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מיין (סנהדרין קח, א):
(13) קץ כל בשר. כל מקום שחמה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרולמוסיא צאה לעולם והורגת טובים ורעים: כי מלאה הארץ חמס. לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל (סנהדרין קח, א): את הארץ. כמו מן הארץ. ודומה לו, (שמות ט, כט) כלאמי את העיר, מן העיר. (מ"א טו, כג) חלה את רגליו, מן רגליו. דבר אחר, את הארץ, עם הארץ. שאף ג' טפחים של עומק המחרישה נמוחו ונטשטשו (ב"ר לא, ז):

- 14 עֲשֵׂה לָךְ תֵּבָת עֲצֵי-גֹפֶר קָנִים
תַּעֲשֶׂה אֶת-הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ
מִבִּיַּת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר:
- 14 Make thee an ark of gopher wood;
with rooms shalt thou make the ark,
and shalt pitch it within and
without with pitch.
- 15 וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים
אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה
קוֹמָתָהּ:
- 15 And this is how thou shalt make it:
the length of the ark three hundred
cubits, the breadth of it fifty cubits,
and the height of it thirty cubits.
- 16 צִהְרֹו תַעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל-אַמָּה
תְּכַלְכְּנָהּ מִלְּמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה
בְּצִדָּהּ תִּשֶׂים תַּחְתִּימָם שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה:
- 16 A light shalt thou make to the ark,
and to a cubit shalt thou finish it
upward; and the door of the ark
shalt thou set in the side thereof;
with lower, second, and third stories
shalt thou make it.
- 17 וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת-הַמָּבּוּל
מַיִם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-
בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָגוּעַ:
- 17 And I, behold, I do bring the flood
of waters upon the earth, to destroy
all flesh, wherein is the breath of life,
from under heaven; every thing that
is in the earth shall perish.
- 18 וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאֵת
אֶל-הַתֵּבָה אֹתָהּ וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ
וּבְנֵי-בְנֶיךָ אִתְּךָ:
- 18 But I will establish My covenant
with thee; and thou shalt come into
the ark, thou, and thy sons, and thy
wife, and thy sons' wives with thee.
- 19 וּמִכָּל-הַחַי מִכָּל-בָּשָׂר שְׁנַיִם
מִכָּל תָּבִיא אֶל-הַתֵּבָה לְהַחְיָתָם
אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִיוּ:
- 19 And of every living thing of all flesh,
two of every sort shalt thou bring
into the ark, to keep them alive with
thee; they shall be male and female.

(14) עשה לך תבת. הרצה ריח והללה לפניו. ולמה הטריחו צננין זה. כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק זה ק"כ שנה, ושולין אותו, מה זאת לך. והוא אומר להם, עתיד הקצ"ה להציא מבול לעולם (תנחומא נח ה), אולי ישוּבו: עצי גפר. כך שמו. ולמה ממין זה. על שם גפרית שנגזר עליהם להמחות זו: קנים. מדורים מדורים לכל צהמה וחייה: בכפר. זפת בלשון ארמי. ומצינו בגמרא כופרא (שבת סז, א). צמיצתו של משה על ידי שהיו המים חשים, דיה בחומר מצפנים וזפת מצחוץ. ועוד, כדי שלא יריח אותו לדיק ריח רע של זפת. אבל כאן, מפני חוזק המים וזפתה מצית ומצחוץ (ב"ר לא, י):

(16) צהר. יש אומרים חלון, ויש אומרים אֶצֶן טובה המאירה להם (ב"ר ס): ואל אמה תכלנה מלמעלה. כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיוצבו המים למטה (מכאן ומכאן, ס"א אינו): בצדה תשים. שלא יפלו הגשמים צה: תחתים שנים ושלשים. ג' עליות 12 על 13. עליונים לאדם אמצעים למדור תחתים לזבל (ס): (יז)

(17) ואני הנני מביא. הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כזר (תהלים ח, ה) מה אנוש כי תזכרנו: מבוֹל. שצלה את הכל. שצלב את הכל. שהוציל את הכל מן הגבוה לגמור. וזהו לשון אונקלוס שתרסם טופנא, שהציף את הכל והציאם לזבל שהיא עמוקה. לכן נקראת שנער, שנערו שם כל מחי מבול (ס"א מימי, וכן הגיה מהרש"ל בחכמת שלמה במסכת שבת [קיג, ב]):

(18) והקמתי את בריתי. ברית היה צריך על הפירות שלא ירקצו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים שצדור (ב"ר לא, יז) אתה ובניך ואשתך. האנשים לזד והנשים לזד. מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (ס):

<p>20 Of the fowl after their kind, and of the cattle after their kind, of every creeping thing of the ground after its kind, two of every sort shall come unto thee, to keep them alive.</p>	<p>מִמֵּהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינָהּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחְיֹת:</p>	<p>ישראל</p>
<p>21 And take thou unto thee of all food that is eaten, and gather it to thee; and it shall be for food for thee, and for them.'</p>	<p>וְאַתָּה קַח־לָךְ מִכָּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאַסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וּלְהֶם לְאֹכְלָה:</p>	<p>21</p>
<p>22 Thus did Noah; according to all that God commanded him, so did he.</p>	<p>וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים בֶּן עָשָׂה:</p>	<p>22</p>
<p>VII And the LORD said unto Noah: 'Come thou and all thy house into the ark; for thee have I seen righteous before Me in this generation.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֶּן־אֵתָה וְכָל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתֵּבָה כִּי־אֵתָה רְאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה:</p>	<p>שני</p>
<p>2 Of every clean beast thou shalt take to thee seven and seven, each with his mate; and of the beasts that are not clean two [and two], each with his mate;</p>	<p>מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְהוֹרָה תִּקַּח לָךְ שִׁבְעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּא וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:</p>	<p>2</p>
<p>3 of the fowl also of the air, seven and seven, male and female; to keep seed alive upon the face of all the earth.</p>	<p>גַּם מִמֵּהָעוֹף הַשָּׁמַיִם שִׁבְעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּא לְחַיֹּת זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>3</p>
<p>4 For yet seven days, and I will cause it to rain upon the earth forty days and forty nights; and every living substance that I have made will I blot out from off the face of the earth.'</p>	<p>כִּי לְיָמִים עוֹד שִׁבְעָה אָנֹכִי מִמָּטֵיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:</p>	<p>4</p>
<p>5 And Noah did according unto all that the LORD commanded him.</p>	<p>וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה:</p>	<p>5</p>

- (19) ומכל החי. אפילו שדים (סוגיה טז): שנים מכל. מן הפחות שזהם לא פחות משנים, אחד זכר ואחד נקבה:
 (20) מהעוף למינהו. אותן שדבקו במיניהם ולא השחיתו דרכם, ומאליהם צאו. וכל שהתיצה קולטתו הכנים זה (צ"ר):
 (22) ויעש נח. זה בנין התיצה (סנהדרין קח,ג):
 (1) ראיתי צדיק. ולא נאמר לדיק חמים. מכאן שאומרים מקצת שזכו של אדם צפניו, וכולו שלא צפניו (צ"ר לז,ג):
 (2) הטהורה. העמידה להיות טהורה לישראל. למדנו שלמד נח תורה (עירובין יח): שבעה שבעה. כדי שיקריז מהם קרבן צלאמו (צ"ר לד,ט):
 (3) גם מעוף השמים וגו'. צטוורים הכתוב מדבר, ולמד סתום מן המפורש:
 (4) כי לימים עוד שבעה. אלו שבעה ימי אצלו של מחולל הנדיק (סנהדרין קח) שחם הקצ"ה על כבודו ועכב את הפורענות. לא וחשוב שנותיו של מחולל ותמלא שהם כלים בשנת ת"ר שנה לחיי נח: כי לימים עוד. מהו עוד, זמן אחר זמן. זה נוסף על ק"כ שנה: ארבעים יום. כנגד יצירת הולד שקלקלו להטריח ליורסם לצור צורת ממזרים (צ"ר ז,ה):

6	And Noah was six hundred years old when the flood of waters was upon the earth.	וְנֹחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְהַמָּבּוּל הָיָה מַיִם עַל־הָאָרֶץ:	וְנֹחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאָה שָׁנִין וְטוֹפָאן הָיָה מַיָּא עַל אֶרֶעָ:
7	And Noah went in, and his sons, and his wife, and his sons' wives with him, into the ark, before the waters of the flood.	וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מִי הַמָּבּוּל:	וְעָאֵל נֹחַ וּבְנוֹהֵי וְאִתְחִיָּה וּנְשֵׁי בְנוֹהֵי עִמֵּיהּ לְתִיבְתָּא מִן קֳדָם מִי טוֹפָאן:
8	Of clean beasts, and of beasts that are not clean, and of fowls, and of every thing that creepeth upon the ground,	מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רֶמֶשׂ עַל־הָאֲדָמָה:	מִן בְּעִירָא דְכִנָּא וּמִן בְּעִירָא דְלִיתְהָא דְכִנָּא וּמִן עוֹפָא וְכָל דְרָחִישׁ עַל אֶרֶעָ:
9	there went in two and two unto Noah into the ark, male and female, as God commanded Noah.	שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ:	תָּרִין תָּרִין עָאֵלוּ עִם נֹחַ לְתִיבְתָּא דְכָר וְנִקְבָּא כְּמֵא דְפִקִּיד יְיָ יְתַנֹּחַ:
10	And it came to pass after the seven days, that the waters of the flood were upon the earth.	וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיָּבֹא הַמָּבּוּל הַיּוֹ עַל־הָאָרֶץ:	וַהֲוָה לְזִמְנָ שְׁבַעַא יוֹמִין וַיָּבֹא טוֹפָאן הָוִו עַל אֶרֶעָ:
11	In the six hundredth year of Noah's life, in the second month, on the seventeenth day of the month, on the same day were all the fountains of the great deep broken up, and the windows of heaven were opened.	בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מְעִינֹת (בספרי ספרד ואשכנז מעינות) תְּהוֹם רַבָּה וְאֲרָבַת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:	בַּשָּׁנָה שֵׁשִׁית מֵאָה שָׁנִין לְחַיֵּי נֹחַ בִּירְחָא תְּנִינָא בַשְּׁבַעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּיוֹמָא הַדִּין אִתְּבָּזְעוּ כָּל מְבוּעֵי תְהוֹם רַבָּא וְכֹנִי דְשָׁמַיָּא אִתְּפַתְחָא:
12	And the rain was upon the earth forty days and forty nights.	וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:	וַהֲוָה מִטְרָא נְחִית עַל אֶרֶעָ אַרְבָּעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין לַיְלָן:

- (5) ויעש נח. זה ביאתו לתיבה:
 (7) נח ובניו. האנשים לצד והנשים לצד, לפי שנאסרו בתשמיש המטה, מפני שהעולם שרוי בצער (תנחומא נח יא): מפני מי המבול. אף נח מקטני אמנה היה. מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים:
 (9) באו אל נח. מאלהין (צ"ר לנח): שנים שנים. כלם הושוו בזמנין זה, מן הפחות היו שנים:
 (11) בחדש השני. רצי אליעזר אומר זה מרחשון, רצי יהושע אומר זה אייר (סנהדרין קח): נבקעו. להוציא מימיהן:
 תהום רבה. מדה כנגד מדה. הס חטאו בצרה רעת האדם (לעיל ו,ה), ולקו צההוס רצה (סנהדרין קח,ה):
 (12) ויהי הגשם על הארץ. ולהלן הוא אומר, ויהי המבול. אלא כשהורידן, הורידן ברחמים. אם יחזרו יהיו גשמי צרכה, וכשלא חזרו היו למבול: ארבעים יום וגו'. אין יום ראשון מן המנין, לפי שאין לילו עמו. שהרי כתיב, ביום הזה נבקעו כל מעינות. נמצאו ארבעים יום כלים צכ"ח צכסליו לרצי אליעזר שהחדשים נמנין כסדרן, אחד מלא ואחד חסר, הרי י"צ ממרחשון וכ"ח מכסליו:

- 13 In the selfsame day entered Noah, and Shem, and Ham, and Japheth, the sons of Noah, and Noah's wife, and the three wives of his sons with them, into the ark; 13 בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם וְחָם וְיָפֶת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁלֹשֶׁת נְשֵׁי-בָנָיו אִתָּם אֵל-הַתֵּבָה:
- 14 they, and every beast after its kind, and all the cattle after their kind, and every creeping thing that creepeth upon the earth after its kind, and every fowl after its kind, every bird of every sort. 14 הָמָּה וְכָל-הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צֶפֶר כָּל-כָּנָף:
- 15 And they went in unto Noah into the ark, two and two of all flesh wherein is the breath of life. 15 וַיָּבֹאוּ אֵל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם מִכָּל-הַבָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים:
- 16 And they that went in, went in male and female of all flesh, as God commanded him; and the LORD shut him in. 16 וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בָּשָׂר וְהַבָּאִים כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:
- 17 And the flood was forty days upon the earth; and the waters increased, and bore up the ark, and it was lifted up above the earth. 17 וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ:
- 18 And the waters prevailed, and increased greatly upon the earth; and the ark went upon the face of the waters. 18 וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתֵּלֶךְ הַתֵּבָה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:
- 19 And the waters prevailed exceedingly upon the earth; and all the high mountains that were under the whole heaven were covered. 19 וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכָּסּוּ כָּל-הַהָרִים הַגְּבוּלִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:

(13) בעצם היום הזה. למדך הכתוב שהיו בני דורו אומרים, אילו לנו רואים אותם נכנס לתיבה, לנו שוצרין אותה והורגין אותו. אמר הקב"ה, אני מכניסו לעיני כלם (ספרי האזינו שלו. ז"ר לז, ח) ונראה דבר מי יקום:

(14) צפור כל כנף. דבוק הוא. צפור של כל מין כנף, לרבות חגבים (חולין קלט, ז) (כנף זה לשון נוזה, כמו (ויקרא א, יז) ושקע אותו בכנפיו, שאפילו נוזמה עולה. אף כאן צפור, כל מין מראית נוזה):

(16) ויסגור ה' בעדו. הגין עליו שלא שצרוה. הקיף התיבה דושים ואריות והיו הורגים בהם (ז"ר לז, ח). ופשוטו של מקרא, סגר כנגדו מן המים. וכן כל צעד שצמקרא, לשון כנגד הוא, (בראשית כ, יח) צעד כל רחם, (מ"ז ד, ז) צעדך וצעד בניך, (איוב ז, ז) עור צעד עור, (תהלים ג, ז) מגן צעדי, (ש"א יז, יט) החפלה צעד צעדיך, כנגד צעדיך:

(17) ותרים מעל הארץ. משוקעת היתה במים י"א אמה כספינה טעונה המשוקעת מקלחת במים (ז"ר לז, ט), ומקראות שלפנינו יוכיחו:

(18) ויגברו. מאלהו:

20	Fifteen cubits upward did the waters prevail; and the mountains were covered.	חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעַל גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכָּסּוּ הָהָרִים: חֲמִישׁ עֶסְרֵי אַמִּין מִלְּעִילָא תְּקִיפוּ מֵיָא וְאַתְחַפִּיאוּ טוּרֵיָא:	20
21	And all flesh perished that moved upon the earth, both fowl, and cattle, and beast, and every swarming thing that swarmeth upon the earth, and every man;	וַיָּגָעוּ כָּל-בָּשָׂר הָרֹמֵשׁ עַל- הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשֹּׁרֵץ הַשֹּׁרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם: וּמִית כָּל בְּסָרָא דְרָחִישׁ עַל אֲרֻעָא וּבְעִירָא וּבַחַיָּתָא וּבְכָל רָחֶשָׂא דְרָחִישׁ עַל אֲרֻעָא וְכָל אֲנָשָׂא:	21
22	all in whose nostrils was the breath of the spirit of life, whatsoever was in the dry land, died.	כָּל אֲשֶׁר נְשַׁמְת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בַּחֲרָבָה מָתוּ: כָּל דְּנִשְׁמַת רוּחַ חַיִּין בְּאַפִּוְהִי מִכָּל דְּבִנְשַׁתָּא מִיתוּ:	22
23	And He blotted out every living substance which was upon the face of the ground, both man, and cattle, and creeping thing, and fowl of the heaven; and they were blotted out from the earth; and Noah only was left, and they that were with him in the ark.	וַיִּמַּח אֶת-כָּל-חַיִּקוּם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד- בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן-הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֲר אֲדָ-נֹחַ וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּיבָה: וּמָחָא יָת כָּל יְקוּמָא דְעַל אַפִּי אֲרֻעָא מֵאֲנָשָׂא עַד בְּעִירָא עַד רָחֶשָׂא וְעַד עוֹפָא דְשָׁמַיָא וְאַתְמַחִיאוּ מִן אֲרֻעָא וְאִשְׁחָאֲר בְּרֵם נֹחַ וְדַעְמִיה בְּתִיבָתָא:	23
24	And the waters prevailed upon the earth a hundred and fifty days.	וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם: וַתְּקִיפוּ מֵיָא עַל אֲרֻעָא מָאָה וַחֲמִשִּׁין יוֹמִין:	24
VIII	And God remembered Noah, and every living thing, and all the cattle that were with him in the ark; and God made a wind to pass over the earth, and the waters assuaged;	וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת כָּל- הַחַיָּה וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּיבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם: וַדְּכִיר יְיָ יָת נֹחַ וְיָת כָּל חַיָּתָא וְיָת כָּל בְּעִירָא דְעַמִּיה בְּתִיבָתָא וַאֲעֵבֵר יְיָ רוּחָא עַל אֲרֻעָא וַנָּחוּ מֵיָא:	1
2	the fountains also of the deep and the windows of heaven were stopped, and the rain from heaven was restrained.	וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיִנֹת תְּהוֹם וְאֲרָבֹת הַשָּׁמַיִם וַיִּפְּלָא הַגֶּשֶׁם מִן- הַשָּׁמַיִם: וַאֲסִתְּכּוּ מַבּוּעֵי תְּהוֹמָא וְכוֹנֵי דְּשָׁמַיָא וְאַתְּפְּלֵי מִטְרָא מִן שָׁמַיָא:	2

(20) חמש עשרה אמה מלמעלה. למעלה של כל גובה כל ההרים לאחר שהושוו המים לראשי ההרים (יוםא עו,א):
 (22) נשמת רוח חיים. נשימה של רוח חיים: אשר בחרבה. ולא דגים שבים (סנהדרין קח):
 (23) וימח. לשון ויפעל הוא, ואינו לשון ויפעל. והוא מגזרת ויפן ויצן. כל תיבה שסופה ה"א כגון צנה מחה קנה, כשהוא נותן וי"ו י"ד צראשנה, נקוד צחיק תחת היוד: אך נח. לצד נח, וזה פשוטו. ומדרש אגדה (צ"ר) גונח וכוהה דם מטורח הצהמות והחיות. ויש אומרים שאחר מזונות לארי והכישו. ועליו נאמר (משלי יב,א), הן לדיק צארץ ישולס:
 (1) ויזכור אלהים. זה השם מדת הדין הוא. ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים. ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין (צ"ר לג,ג), שנאמר (בראשית ו,ה:), (וישכו. הארץ. על: רוח. אלהים ויעבר: (וגו. נח את אלהים ויזכור: (וישכו. ויזכרו מעינות. כשנפתחו כתיב (לעיל ז,יא) כל מעינות, וכאן אין כתיב כל. לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם לורך לעולם, כגון חמי טצריא וכיוצא בהם (סנהדרין קח,א): ויבלא. וימנע, כמו (תהלים מ,יב) לא תכלא רחמין, (בראשית כג,ו) לא יכלה ממך:

3	And the waters returned from off the earth continually; and after the end of a hundred and fifty days the waters decreased.	וַיָּשׁוּבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֵּוֹךְ וַיָּשׁוּבוּ וַיִּחְסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם:	וַתָּבוּ מַיָּא מֵעַל אֶרְעָא אֲזַלִּין וַתִּיַּבִּין וַיִּחְסְרוּ מַיָּא מִסּוּף מֵאָה וַחֲמִשִּׁין יוֹמִין:
4	And the ark rested in the seventh month, on the seventeenth day of the month, upon the mountains of Ararat.	וַתָּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרֵי אָרָרָט:	וַנַּחַת תֵּיבְתָא בִּנְרְחָא שְׁבִיעָאָה בִּשְׁבַעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִיְרְחָא עַל טוּרֵי קַרְדּוֹ:
5	And the waters decreased continually until the tenth month; in the tenth month, on the first day of the month, were the tops of the mountains seen.	וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֵּוֹךְ וְחָסוּר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַּעֲשִׂירֵי בָּאָתָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים:	וּמַיָּא הָיוּ אֲזַלִּין וַיִּחְסְרוּ עַד יְרְחָא עֶסְרִיָּאָה בַּעֲסִירָאָה בְּחַד לִיְרְחָא אֶתְחִיָּאוּ רִישֵׁי טוּרֵיָא:
6	And it came to pass at the end of forty days, that Noah opened the window of the ark which he had made.	וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת־חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:	וַהֲנָה מִסּוּף אַרְבַּעִין יוֹמִין וַפְתַּח נֹחַ יֵת כְּנֹת תֵּיבְתָא דַּעֲבַד:
7	And he sent forth a raven, and it went forth to and fro, until the waters were dried up from off the earth.	וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוּא וְשׁוֹב עַד־יִבְשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:	וַשְׁלַח יֵת עוֹרְבָא וַנִּפַּק מִפֶּק וְשׁוֹב עַד דִּיבִישׁוּ מַיָּא מֵעַל אֶרְעָא:
8	And he sent forth a dove from him, to see if the waters were abated from off the face of the ground.	וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ לִרְאוֹת הַקִּלּוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה:	וַשְׁלַח יֵת יוֹנָה מִלְּוִתִּיהָ לְמַחֲזִי אִם קִלּוּ מַיָּא מֵעַל אִפִּי אֶרְעָא:

- (3) מקצה חמשים ומאת יום. התחילו לחסור, והוא אחד בסיון (סדר עולם פ"ד). כי"ד. כ"ז צכסליו פסקו הגשמים, הרי ג' מכסליו וכ"ט מטבת הרי ל"ז. ושבט ואדר וניסן ואייר קי"ח, הרי ק"ז:
- (4) בחדש השביעי. סיון, והוא שביעי לכסליו, שזו פסקו הגשמים: בשבעה עשר יום. מכאן אתה למד שהיתה התיבה משוקעת צמים י"א אמה. שהרי כתיב בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים, זה אז שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים. והם היו גבוהים על ההרים חמש עשרה אמה, וחסרו מיום אחד בסיון עד אחד באב חמש עשרה אמה לששים יום. הרי אמה לדי' ימים. נמצא שבט"ז בסיון לא חסרו אלא ד' אמות, ונחה התיבה ליום המחרת. למדת שהיתה משוקעת י"א אמה צמים שעל ראשי ההרים:
- (5) בעשירי וגו' נראו ראשי ההרים. זה אז, שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם. ואם תאמר הוא אלול, ועשירי לכסליו שפסק הגשם, כשם שאתה אומר בחדש השביעי סיון, והוא שביעי להפסקה. אי אפשר לומר כן. על כרחך, שביעי אי אתה מונה אלא להפסקה. שהרי לא כלו ארבעים יום של ירידת גשמים ומאה וחמשים של תגבורת המים עד אחד בסיון. ואם אתה אומר שביעי לירידה, אין זה סיון. והעשירי אי אפשר למנות אלא לירידה. שאם אתה אומר להפסקה, והוא אלול, אי אתה מוצא בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ. שהרי מקץ ארבעים משנראו ראשי ההרים שלח את העורב. וכ"א יום הוחיל בשליחות היונה, הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה. ואם תאמר באלול נראו, נמצא שחרבו במרחשון, והוא קורא אותו ראשון, ואין זה אלא תשרי שהוא ראשון לבריאת עולם, ולרבי יהושע הוא ניסן:
- (6) מקץ ארבעים יום. משנראו ראשי ההרים: את חלון התיבה אשר עשה. לזהר (ב"ר לג, ה) ולא זה פתח התיבה העשוי לביאה וליאה:
- (7) יצאו ושוב. הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו. שהיה חושדו על צד זוג, כמו ששנינו באגדת חלק (סנהדרין קח, ב): עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו. אצל מדרש אגדה (ב"ר לג, ה), מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעזירת גשמים צימי אליהו, שנאמר (מלכים:),
- (8) וישלח את היונה. לסוף ז' ימים. שהרי כתיב ויחל עוד ז' ימים אחרים, מכלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז'

<p>But the dove found no rest for the sole of her foot, and she returned unto him to the ark, for the waters were on the face of the whole earth; and he put forth his hand, and took her, and brought her in unto him into the ark.</p>	<p>וְלֹא־מָצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי־מַיִם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחֶהָ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה׃</p>	<p>9</p>
<p>And he stayed yet other seven days; and again he sent forth the dove out of the ark.</p>	<p>וַיֵּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים וַיִּסְּף אֶחָרָיו וַיִּשְׁלַח יָת יוֹנָה מִן הַתֵּבָה׃</p>	<p>10</p>
<p>And the dove came in to him at eventide; and lo in her mouth an olive-leaf freshly plucked; so Noah knew that the waters were abated from off the earth.</p>	<p>וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲתָ עֶרֶב וְהָיָה עַל־הַזַּיִת טָרֶף בִּפִּיהָ וַיָּדַע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ׃</p>	<p>11</p>
<p>And he stayed yet other seven days; and sent forth the dove; and she returned not again unto him any more.</p>	<p>וַיֵּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים וַיִּסְּף אֶחָרָיו וַיִּשְׁלַח יָת יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיֶּפֶת לָמָּוֶת לָוִתָּהּ עוֹד׃</p>	<p>12</p>
<p>And it came to pass in the six hundred and first year, in the first month, the first day of the month, the waters were dried up from off the earth; and Noah removed the covering of the ark, and looked, and behold, the face of the ground was dried.</p>	<p>וַהֲיָי בְּשִׁית מָאָה וַחֲדָא שְׁנַיִן בְּקַדְמָאָה בְּחֹד לִירְחָא נְגֻבּוּ מִיָּא מֵעַל אֶרֶץ וְאַעֲדִי נֹחַ יָת חוֹפֶאָה דְּתִיבְתָּא וַחֲזָא וְהָא נְגֻבּוּ אֶפִּי אֶרֶץ׃</p>	<p>13</p>
<p>And in the second month, on the seven and twentieth day of the month, was the earth dry.</p>	<p>וּבִרְחָא תַּנְיָנָא בְּעֶסְרִין וּשְׁבַע יוֹמָא לִירְחָא יִבִּישַׁת אֶרֶץ׃</p>	<p>14</p>
<p>And God spoke unto Noah, saying:</p>	<p>וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר׃</p>	<p>רביעי ז</p>

ימים: וישלח. אין זה לשון שליחות אלא לשון שלום. שלחה ללכת לדרכה, ובזו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו:

(10) ויחל. לשון המתנה. וכן (איוב כט, כא) לי שמעו ויחלו, והרבה יש צמקרא:

(11) טרף בפייה. אומר אני שזכר היה. לכן קוראו פעמים לשון זכר, ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה שצמקרא לשון נקבה, כמו (שה"ש ה, יב) כיונים על אפיקי מים רוחלות, (יחזקאל ז, טז) כיוני הגאיות כולם הומות, (הושע ז, יא) כיונה פותה: טרף. ומדרש אגדה, לשון מזון. ודרשו (עירובין יח, ב) צפיה, לשון מאמר. אמרה, יהיו מזונותי מרויחין כזית בידו של הקד"ה ולא מתוקין כדבש בידו דזר ודס:

(12) ויחל. הוא לשון ויחל, אלא שזה לשון ויפגעל, וזה לשון וימסעל. ויחל וימתין, ויחל ויתמתן:

(13) בראשון. לרבי אליעזר הוא משרי ולרבי יהושע הוא ניסן (ר"ה יב): חרבו. נעשה כמין מיט שקרמו פניה של מעלה:

(14) בשבעה ועשרים. וירידתן צדש השני צ"ו צדש (סדר עולם פ"ד. צ"ר לג, ז), אלו י"א ימים שהחמה יתירה על הלכנה. שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (עדות צ, ג. צ"ר כח, ט): יבשה. נעשה גריד כהלכמה:

- 16 'Go forth from the ark, thou, and thy wife, and thy sons, and thy sons' wives with thee. וַיֵּצֵא מִן־הַתֵּבָה אֹתָהּ וְאֶשְׁתָּהּ וּבְנֶיהָ וְנִשְׁי־בְנֵיהָ אִתָּהּ: פֹּק מִן תִּיבְתָא אַתָּ וְאַתְתָּהּ וּבְנֶךָ וְנִשְׁי בְנֶךָ עִמָּךְ:
- 17 Bring forth with thee every living thing that is with thee of all flesh, both fowl, and cattle, and every creeping thing that creepeth upon the earth; that they may swarm in the earth, and be fruitful, and multiply upon the earth. כָּל־הַחַיָּה אֲשֶׁר־אִתְךָ מִכָּל־בֶּשָׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ (כ') הוּצֵא [ק' הֵצֵא] אִתְךָ וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ: כָּל חַיְתָא דְעִמָּךְ מִכָּל בְּסָרָא בְּעוֹפָא וּבְבַעֲיָרָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשִׁישׁ עַל אֲרֻעָא אַפִּיק עִמָּךְ וְיִתְלַדוּן בָּאֲרֻעָא וַיִּפְשְׁוּן וַיִּסְגּוּן עַל אֲרֻעָא:
- 18 And Noah went forth, and his sons, and his wife, and his sons' wives with him; וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבָנָיו וְנִשְׁתּוֹ וְנִשְׁי־בָנָיו אִתּוֹ: וַיִּפְק נֹחַ וּבְנֹהֵי וְאַתְתִּיהּ וְנִשְׁי בְּנֹהֵי עִמָּהּ:
- 19 every beast, every creeping thing, and every fowl, whatsoever moveth upon the earth, after their families; went forth out of the ark. כָּל־הַחַיָּה כָּל־הָרֶמֶשׂ וְכָל־הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־הַתֵּבָה: כָּל חַיְתָא כָּל רַחֲשָׂא וְכָל עוֹפָא כָּל דְרַחֲשִׁישׁ עַל אֲרֻעָא לְזַרְעֵיהֶוּן נִפְקוּ מִן תִּיבְתָא:
- 20 And Noah built an altar unto the LORD; and took of every clean beast, and of every clean fowl, and offered burnt-offerings on the altar. וַיִּבְנֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ: וּבָנָא נֹחַ מִדְּבָחָא קָדָם יי וַיִּסִּיב מִכָּל בְּעִירָא דְכָבֵא וּמִכָּל עוֹפָא דְכִי וְאַסִּיק עֲלוֹן עַל מִדְּבָחָא:
- 21 And the LORD smelled the sweet savour; and the LORD said in His heart: 'I will not again curse the ground any more for man's sake; for the imagination of man's heart is evil from his youth; neither will I again smite any more every thing living, as I have done. וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא־אֶסְף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאֲדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רָע מִנְעֲרֻיו וְלֹא־אֶסְף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי: וְקָבִיל יי בְּרַעְוָא יֵת קוֹרְבָנִיהּ וַאֲמַר יי בְּמִימְרֵיהּ לֹא אוֹסִיף לְמַלֵּט עוֹד יֵת אֲרֻעָא בְּדִיל חוֹבֵי אֲנָשָׂא אֲרִי יֵצֵרָא לְבָא דְאֲנָשָׂא בִישׁ מְזַעְזְרִיהּ וְלֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַמְחִי יֵת כָּל דְּחַי כְּמָא דְעַבְדִּית:
- 22 While the earth remaineth, seedtime and harvest, and cold and heat, and summer and winter, and day and night shall not cease. עוֹד כָּל יוֹמֵי אֲרֻעָא זְרוּעָא וְחֻצָּדָא וְקוֹרָא וְחוֹמָא וְקִיטָא וְסַתָּא וַיִּימָם וְלֵילִי לֹא יִבְטְלוּן: עוֹד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ:

- (16) אתה ואשתך וגו'. איש ואשתו. כאן המיר להם תשמיש המטה (ז"ר לז, 1).
- (17) הוצא. הוצא כתיב היא קרי. היא, אמור להם שיצאו. הוצא, אם אינם רוצים לזאת הוציאם אתה: ושרצו בארץ. ולא כתיבה. מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש:
- (19) למשפחתיהם. קבלו עליהם על מנת לידבק במינן:
- (20) מכל הבהמה הטהורה. אמר, לא צוה לי הקד"ה להכניס מאלו ז' ז' אלא כדי להקריב קרבן מהם (ז"ר פ' כ"ו ופ' ל"ד, ט):
- (21) מנערי. מנערו כתיב. משננער לזאת ממעי אמו ניתן צו יצר הרע (שם לז, י. ירושלמי ברכות ג, ה): לא אסף. ולא אסף. כפל הדבר לשבועה. הוא שכתיב (ישעי' נד, ט) אשר נשבעתי מעבור מי נח. ולא מצינו זה שבועה אלא זו שכלל דבריו, והיא שבועה. וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (דף לו):

<p>IX And God blessed Noah and his sons, and said unto them: 'Be fruitful and multiply, and replenish the earth.</p>	<p>וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ יֵת אֶרֶץ׃</p>	<p>IX וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ יֵת אֶת־הָאָרֶץ׃</p>
<p>And the fear of you and the dread of you shall be upon every beast of the earth, and upon every fowl of the air, and upon all wherewith the ground teemeth, and upon all the fishes of the sea: into your hand are they delivered.</p>	<p>וְדָחַלְתְּכוֹן וְאִמְתְּכוֹן תְּהִי עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל־אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיֶדְכֶם נִתְּנוּ׃</p>	<p>וּמוֹרָאֲכֶם וּחְתָּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל־אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיֶדְכֶם נִתְּנוּ׃</p>
<p>Every moving thing that liveth shall be for food for you; as the green herb have I given you all.</p>	<p>כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם לְמִיכַל כִּירוֹק עֵסָבָ וְיִהְיִית לָכֶם יֵת כּוֹלֵא׃</p>	<p>כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּירוֹק עֵשֶׂב נִתְּנִי לָכֶם אֶת־כָּל׃</p>
<p>Only flesh with the life thereof, which is the blood thereof, shall ye not eat.</p>	<p>בָּרֶם בִּסְרָא בְּנִפְשֵׁיהֶּ דְּמִיהָ לֹא תִיכְלוּ׃</p>	<p>אֲדָ־בֶשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דְּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ׃</p>
<p>And surely your blood of your lives will I require; at the hand of every beast will I require it; and at the hand of man, even at the hand of every man's brother, will I require the life of man.</p>	<p>וּבָרֶם יֵת דְּמִכוֹן לְנִפְשַׁתְכוֹן אֲתַבַּע מִיַּד כָּל־חַיַּת אֲתַבַּעְנִיהָ וּמִיַּד אִנְשָׁא מִיַּד גְּבֵר דִּישׁוּד יֵת דְּמָא דְּאֲחֻהִי אֲתַבַּע יֵת נַפְשָׁא דְּאִנְשָׁא׃</p>	<p>וְאֵד אֶת־דְּמִכֶּם לְנִפְשַׁתִּיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֲדַרְשְׁנוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֲחִיו אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם׃</p>

(22) עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבתו. ו' עמים הללו שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששנינו חזי תשרי ומרחשון וחזי כסליו זרע. חזי כסליו וטבת וחזי שבט קור ('ס"א חורף) וכו', צבצב מניעה קג) ('ס"א עוד כל ימי, כלומר תמיד, כמו עוד טומאתו זו). קור קשה מחורף: חורף. עת זרע שעורים וקטניות החריפין להצבצל מהר. קור הוא חזי שבט ואדר וחזי ניסן: קזיר. חזי ניסן ואייר וחזי סיון: קיץ. הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמייצבים אותן בשדות ושמו קיץ, כמו (שמואל': ישבתו. לא :), ('""'), ישבתו. לא וליילה דיום : ,('), ,חום. :),
(2) וחתכם. ואימתכם, כמו (איזו, וכל) תראו חתם. ואגדה, לשון חיות. שכל זמן שהתינוק בן יומו חי, אין אתה צריך לשומרו מן העכברים. עוג מלך הבצץ מת, צריך לשומרו מן העכברים, שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה. אימתי יהיה מוראכם על החיות, כל זמן שאתם חיים (סנהדרין נח. שבת קנא, ג):
(3) לכם יהיה לאכלה. שלא הרשיתי לאדם הראשון בשר אלא ירק עשב, ולכם, כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון, נתתי לכם את כל (סנהדרין קט):
(4) בשר בפשו. אסר להם אבר מן החי, כלומר כל זמן שנפש צו לא תאכלו הצפר (שם נו, ה): בנפשו דמו. בעוד נפשו צו: בשר בנפשו לא תאכלו. הרי אבר מן החי. ואף בנפשו דמו לא תאכלו, הרי דם מן החי (שם נט, ה):
(5) ואך את דמכם. אף על פי שהתרתי לכם נטילת נשמה בצדמה, את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו: לנפשותיכם. אף החונק עצמו, אף על פי שלא יאמנו דם: מיד כל חיה. לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהן, שנאמר (תהלים מט, יג) נמשל בצדמות נדמו, לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות (שבת קנא, ג): ומיד האדם. מיד ההורג במזיד ואין עדים, אני אדרוש: מיד איש אחיו. מיד שהוא אוהב לו כאח והרגו שוגג אני אדרוש, אם לא יגלה ויבקש על עונו לימחל, שאף השוגג צריך כפרה. ואם אין עדים לחייבו גלות, והוא אינו נכנס, הקדוש ברוך הוא דורש ממנו. כמו שדרשו רבותינו, והאלהים אנה לידו (שמות כא, יג) במסכת מכות (י, ג), הקדוש ברוך הוא מזמנו לפונדק אחד וכו':

- 6 Whoso sheddeth man's blood, by man shall his blood be shed; for in the image of God made He man. 6 שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם:
- 7 And you, be ye fruitful, and multiply; swarm in the earth, and multiply therein.' 7 וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ־בָהּ: (ס)
- 8 And God spoke unto Noah, and to his sons with him, saying: 8 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אֹתוֹ לֵאמֹר:
- 9 'As for Me, behold, I establish My covenant with you, and with your seed after you; 9 וְאֲנִי הִנְנִי מִקִּים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זֶרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם:
- 10 and with every living creature that is with you, the fowl, the cattle, and every beast of the earth with you; of all that go out of the ark, even every beast of the earth. 10 וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבִהֶמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יֹצְאֵי הַתֵּבָה לְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ:
- 11 And I will establish My covenant with you; neither shall all flesh be cut off any more by the waters of the flood; neither shall there any more be a flood to destroy the earth.' 11 וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בָּשָׂר עוֹד מִמֶּי הַמַּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לַשָּׁחַת הָאָרֶץ:
- 12 And God said: 'This is the token of the covenant which I make between Me and you and every living creature that is with you, for perpetual generations: 12 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם:
- 13 I have set My bow in the cloud, and it shall be for a token of a covenant between Me and the earth. 13 אֶת־קִשְׁטִי נָתַתִּי בִּעָנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ:

(6) באדם דמו ישפך. אם יש עדים המיתווה אתם. למה, כי צלם אלהים וגו': עשה את האדם. זה מקרא חסר. ונריך להיות עשה העושה את האדם, וכן הרצה במקרא:

(7) ואתם פרו ורבו. לפי פשוטו, הראשונה (לעיל א, כח) לצרכה (כתובות ה, א), וכאן לזווי. ולפי מדרשו (ב"ר לז, י) להקיש מי שאינו עוסק בצריה ורציה לשופך דמים (יצמות סה):

(9) ואני הנני. מסכים אני עמך. שהיה נח דואג לעסוק בצריה ורציה עד שהצטיחו הקדוש ברוך הוא שלא לשחת העולם עוד (תנחומא נח יא), וכן עשה. ובאחרונה אמר לו, הנני מסכים לעשות קיום וחזוק צרית להצטמחתי, ואמן לך אות:

(10) חית הארץ אתכם. הם המתהלכים עם הצריות: מכל יוצאי התבה. להציא שקצים ורמשים: לכל חית הארץ. להציא המזיקין שאינן בכלל החיה אשר אתכם, שאין הילוכן עם הצריות:

(11) והקימותי. אעשה קיום לצריתי. ומהו קיומו, את אות הקשת, כמו שמסיים והולך:

(12) לדרת עולם. נכתב חסר. שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו, כמו דורות של חזקיהו מלך יהודה, ודורות של רבי שמעון בן יוחאי (ב"ר לה, ב):

14	And it shall come to pass, when I bring clouds over the earth, and the bow is seen in the cloud,	וְהָיָה בְּעַנְנֵי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וְנִרְאָתָהּ הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן:	14
15	that I will remember My covenant, which is between Me and you and every living creature of all flesh; and the waters shall no more become a flood to destroy all flesh.	וְדָכִירָנָא יְת קִמִּי דְּבִין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן וּבִין כָּל נִפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יְהִי עוֹד מַיָּא הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר:	15
16	And the bow shall be in the cloud; and I will look upon it, that I may remember the everlasting covenant between God and every living creature of all flesh that is upon the earth.	וְהָיָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרָאִיתִיהָ לְזִכֹּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבִין כָּל־נִפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:	16
17	And God said unto Noah: 'This is the token of the covenant which I have established between Me and all flesh that is upon the earth.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִי בֵּינִי וּבִין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: (פ)	17
18	And the sons of Noah, that went forth from the ark, were Shem, and Ham, and Japheth; and Ham is the father of Canaan.	וַיְהִיו בְּנֵי נֹחַ דְּנִפְקוּ מִן תִּיבָתָא שֵׁם וְחָם וְיָפֶת וְחָם הוּא אֲבִיהִי דְּכְנַעַן:	ששי ח
19	These three were the sons of Noah, and of these was the whole earth overspread.	שְׁלֹשָׁה אֱלֹהֵי בְנֵי־נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצְחָה כָּל־הָאָרֶץ:	19
20	And Noah, the man of the land, began and planted a vineyard.	וַיַּחֲלֵ נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטֵּעַ כֶּרֶם:	20
21	And he drank of the wine, and was drunken; and he was uncovered within his tent.	וַיִּשְׁתֵּי מִן חֲמֶרָא וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֹהֶל־הָ:	21

(14) בענני ענן. כשמעלה צמחשצה לפני להביא חשך ואצדון לעולם:
(16) בין אלהים ובין כל נפש חיה. צין מדת הדין של מעלה, ובייכס (שם ג). שהיה לו לכתוב ביני ובין כל נפש חיה. אלא זהו מדרשו, כשתצא מדת הדין לקטרג עליכס (לחייב אתכם), אני רואה את האות וזוכר:
(17) זאת אות הברית. הראהו הקשת ואמר לו, הרי האות שאמרתי:
(18) וחס הוא אבי כנען. למה הוצרך לומר כאן. לפי שהפרשה עסוקה וצאה בשכרותו של נח, שקלקל זה חס, ועל ידו נחלקל כנען, ועדיין לא כתב תולדות חס ולא ידענו שכנען צו. לפיכך הוצרך לומר כאן וחס הוא אבי כנען:
(20) ויחל. עשה עצמו חולין (צ"ר לו, ג). שהיה לו לעסוק תחלה צניעיה אחרת: איש האדמה. אדוני האדמה, כמו (רום א, ג) איש נעמי: וישע ברם. כשנכנס לתיבה הכניס עמו וזמורות ויחורי תאנים (צ"ר שם):
(21) ויתגל. לשון ויתקעל: אהלו. אהלה כתיב, רמז ל' שצטים (תנחומא ישן נח ס"כ) שנקראו על שם שומרון שנקראת אהלה, שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס ו, ו) השותים צמורקי יין (צ"ר לו, ד):

- 22 וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת
אָבִיו וַיַּגֵּד לִשְׁנֵי-אֶחָיו בְּחוּץ:
וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת-הַשְּׂמֹלֶה
וַיְשִׁימוּ עַל-שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ
אֲחֵרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת
אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֲחֵרָנִית וְעֶרְוַת
אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:
וַיִּקַּח נֹחַ מִיָּנֹו וַיָּדַע אֶת אֲשֶׁר-
עָשָׂה-לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:
וַיֹּאמֶר אֲרֹוֹר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים
יִהְיֶה לְאֶחָיו:
וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם
וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
יִפֹּת אֱלֹהִים לִיִּפֹּת וַיִּשְׁכֵּן
בְּאֶהֱלֵי-שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד
לָמוֹ:
וַיְחִי-נֹחַ אַחֲרֵ הַמָּבּוּל שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
וַיְהִי (בספרי ספרד ואשכנז ויהי)
כָּל-יְמֵי-נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה
וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (פ)
- 22 And Ham, the father of Canaan,
saw the nakedness of his father, and
told his two brethren without.
23 And Shem and Japheth took a
garment, and laid it upon both their
shoulders, and went backward, and
covered the nakedness of their
father; and their faces were
backward, and they saw not their
father's nakedness.
24 And Noah awoke from his wine,
and knew what his youngest son
had done unto him.
25 And he said: Cursed be Canaan; a
servant of servants shall he be unto
his brethren.
26 And he said: Blessed be the LORD,
the God of Shem; And let Canaan
be their servant.
27 God enlarge Japheth, and he shall
dwell in the tents of Shem; And let
Canaan be their servant.
28 And Noah lived after the flood three
hundred and fifty years.
29 And all the days of Noah were nine
hundred and fifty years; and he died.

(22) וירא חם אבי כנען. יש מרבותינו אומרים כנען ראה והגיד לאביו, לכך הוזכר על הדבר ונתקלל (ז"ר). וירא את ערות אביו. יש אומרים סרסו (סנהדרין ע"ה), ויש אומרים רצעו (ז"ר):
(23) ויקח שם ויפת. אין כתיב ויקחו, אלא ויקח. לימד על שם שנחמץ צמזמה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציטת. ויפת זכה לקצורה לבניו, שנאמר (יחזקאל לט, יא) אמן לגוג מקום שם קבר. וחס שזזה את אביו, נאמר בזרעו (ישעיה כד, כן) ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שם וגו' (סנהדרין ע). תחומא נח טו. ז"ר לו, ו):
ופניהם אחורנית. למה נאמר פעם שניה. מלמד, שכשקברו אכלו והוצרכו להפוך עזמם לכסותו, הפכו פניהם אחורנית (ז"ר לו, ו):
(24) בנו הקטן. הפסול והבזוי, כמו (ירמיה מט, טו) הנה קטן נתתיך בגוים, בזוי באלדס:
(25) ארור כנען. אתה גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר לשמשני. ארור בן רביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים, שהטל עליהם טורה עבודתי מעתה (ז"ר לו, ו). ומה ראה חם שסרסו. אמר להם לאחיו, אדם הראשון שני בניו היו לו, והרג זה את זה בשביל ירושת העולם (שם ה). ואביו יש לו ג' בנים ועודנו מבקש בן רביעי:
(26) ברוך ה' אלהי שם. שעמיד לשמור הצטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען: ויהי. להם כנען למס עובד:
(27) יפת אלהים ליפת. מתורגם יפתי, ירמי. וישכון באהלי שם. ישרה שכינתו בישראל. ומדרש חכמים (יומא יא, א) אף על פי שיפת אלהים ליפת, שזנה כורש שהיה מבני יפת בית שני, לא שרמה זו שכינה. והיכן שרמה, במקדש ראשון שזנה שלמה שהיה מבני שם: ויהי כנען עבד. אף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען:

X	Now these are the generations of the sons of Noah: Shem, Ham, and Japheth; and unto them were sons born after the flood.	וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם וְיֶפֶת וַיּוֹלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֵר בְּתֵר טוֹפָא:	X
2	The sons of Japheth: Gomer, and Magog, and Madai, and Javan, and Tubal, and Meshech, and Tiras.	בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר וּמָגוֹג וּמָדַי וַיָּנָן וְתוּבַל וּמִשְׁכַּח וְתִירָס:	2
3	And the sons of Gomer: Ashkenaz, and Riphath, and Togarmah.	וּבְנֵי גֹמֶר אַשְׁכְּנַז וְרִיפַת וְתוֹגַרְמָה:	3
4	And the sons of Javan: Elishah, and Tarshish, Kittim, and Dodanim.	וּבְנֵי יָוָן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ כִּתִּים וְדֹדָנִים:	4
5	Of these were the isles of the nations divided in their lands, every one after his tongue, after their families, in their nations.	מֵאַלֶּה נִפְרְדּוּ אִיֵּי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֵתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵיהֶם:	5
6	And the sons of Ham: Cush, and Mizraim, and Put, and Canaan.	וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וְכַנְעַן:	6
7	And the sons of Cush: Seba, and Havilah, and Sabtah, and Raamah, and Sabteca; and the sons of Raamah: Sheba, and Dedan.	וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וְחַוִּילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתֶּכָּא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וְדֵדָן:	7
8	And Cush begot Nimrod; he began to be a mighty one in the earth.	וְכוּשׁ אֵלִיד יֵת נִמְרוֹד הוּא לְהֵיוֹת גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ:	8
9	He was a mighty hunter before the LORD; wherefore it is said: 'Like Nimrod a mighty hunter before the LORD.'	הוּא הָיָה גִבּוֹר תַּקִּיף קִדְם יְיָ עַל כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר תַּקִּיף קִדְם יְיָ:	9
10	And the beginning of his kingdom was Babel, and Erech, and Accad, and Calneh, in the land of Shinar.	וְהֵנָּה רִישׁ מַלְכוּתֵיהָ בָבֶל וְאַרְךָ וְאַכַּד וְכַלְנֶה בְּאַרְעֵי שִׁנְעָר:	10

(2) ותירס. זו פרס (בראשית רבה לז,א. יומא שס):

(8) להיות גבור. להמריד כל העולם על הקצ"ה צעזע"ה דור הפלגה:

(9) גבור ציד. עד דעתן של צריות צפיו ומטען למרוד במקום (צ"ל, צ): לפני ה'. מתכוין להקנימו על פניו (תו"כ

צמקו"פ פ"ב, צ): על כן יאמר. על כל אדם מרשיע צעזע"ה פנים יודע רצונו ומתכוין למרוד זו יאמר זה כנמרוד גבור ציד (צ"ר):

11	Out of that land went forth Asshur, and builded Nineveh, and Rehoboth-ir, and Calah,	מִן־הָאָרֶץ הַהִוא יֵצֵא אַשּׁוּר וַיְבָנֵן אֶת־נִינְוָה וְאֶת־רְחוֹבוֹת עִיר וְאֶת־כַּלַּח:	11
12	and Resen between Nineveh and Calah—the same is the great city.	וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כַּלַּח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:	12
13	And Mizraim begot Ludim, and Anamim, and Lehabim, and Naphtuhim,	וּמִצְרַיִם יָלַד אֶת־לֹודִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נַפְתֻּחִים:	13
14	and Pathrusim, and Casluhim—whence went forth the Philistines—and Caphtorim.	וְאֶת־פְּתֻרְסִים וְאֶת־כַּסְלֻחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים (ס)	14
15	And Canaan begot Zidon his firstborn, and Heth;	וּכְנַעַן יָלַד אֶת־צִידֹן בְּכֹרוֹ וְכַנְזַן אוֹלִיד יֵת צִידֹן בְּיָדָהּ וְיֵת חֶת:	15
16	and the Jebusite, and the Amorite, and the Girgashite;	וְאֶת־יְבוּסִי וְאֶת־הַאֲמֹרִי וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי:	16
17	and the Hivite, and the Arkite, and the Sinite;	וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הָעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי:	17
18	and the Arvadite, and the Zemarite, and the Hamathite; and afterward were the families of the Canaanite spread abroad.	וְאֶת־הָאַרְוָדִי וְאֶת־הַזִּמְרִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאַחַר נִפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:	18
19	And the border of the Canaanite was from Zidon, as thou goest toward Gerar, unto Gaza; as thou goest toward Sodom and Gomorrah and Admah and Zeboiim, unto Lasha.	וְהָיָה גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בְּאֶבְרָה גִּרְרָה עַד־עֵזָה בְּאֶבְרָה סְדֹמָה וְעִמּוֹרָה וְאַדְמָה וְזִבּוֹיִם עַד־לָשָׁע:	19
20	These are the sons of Ham, after their families, after their tongues, in their lands, in their nations.	אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפְּחוֹתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם: (ס)	20

(11) מן הארץ. כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין צמקוס לצנות המגדל, יצא ממכס (צ"ל, ד):

(12) העיר הגדולה. היא נינוה, שנאמר (יונה ג, ג) ונינוה הייתה עיר גדולה לאלהים:

(13) להבים. שפניהם דומים ללהב:

(14) פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם פלשתים. משניהם יצאו. שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב

נשומיהם אלו לאלו, ויצאו מהם פלשתים (צ"ל, ה):

(18) ואחר נפצו. מאלה נפוצו, משפחות הרבה:

(19) גבול. סוף ארצו. כל גבול לשון סוף וקצה: באבה. שם דצר. ולי נראה כאדם האומר לחצרו, גבול זה מגיע עד אשר

מצא לגבול פלוגי:

21	And unto Shem, the father of all the children of Eber, the elder brother of Japheth, to him also were children born.	וְלִשֵּׁם יָלֵד גַּם־הוּא אָבִי כָל־בְּנֵי־עֵבֶר אָחִי יַפֶּת הַגָּדוֹל:	וְלִשֵּׁם אִיתִילִיד אָף הוּא אֲבוֹהוֹן דָּכָל בְּנֵי עֵבֶר אֲחוּהִי דִיפֶת רַבָּא:
22	The sons of Shem: Elam, and Asshur, and Arpachshad, and Lud, and Aram.	בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוּד וְאַרָם:	בְּנֵי שֵׁם עִילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוּד וְאַרָם:
23	And the sons of Aram: Uz, and Hul, and Gether, and Mash.	וּבְנֵי אָרָם עוּז וְחוּל וְגֶתֶר וְמָשׁ:	וּבְנֵי אָרָם עוּז וְחוּל וְגֶתֶר וְמָשׁ:
24	And Arpachshad begot Shelah; and Shelah begot Eber.	וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֶׁלַח וְשֶׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר:	וְאַרְפַּכְשָׁד אִילִיד יֵת שֶׁלַח וְשֶׁלַח אִילִיד יֵת עֵבֶר:
25	And unto Eber were born two sons; the name of the one was Peleg; for in his days was the earth divided; and his brother's name was Joktan.	וְלִעֵבֶר יָלֵד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אֲחִיו יֶקְטָן:	וְלִעֵבֶר אִתִּילִידוֹ תִרִין בְּנִין שׁוֹם חַד פֶּלֶג אָרִי בְיוֹמוֹהִי אֲתַפְּלִיגַת אֶרְעָא וְשׁוֹם אֲחוּהִי יֶקְטָן:
26	And Joktan begot Almodad, and Sheleph, and Hazarmaveth, and Jerah;	וְיֶקְטָן יָלַד אֶת־אַלְמוֹדָד וְאֶת־שֶׁלֶף וְאֶת־חֲצַרְמֻת וְאֶת־יֶרַח:	וְיֶקְטָן אִילִיד יֵת אֲלִמּוֹדָד וְיֵת שֶׁלֶף וְיֵת חֲצַרְמֻת וְיֵת יֶרַח:
27	and Hadoram, and Uzal, and Diklah;	וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דִּקְלָה:	וְיֵת הַדּוֹרָם וְיֵת אוּזָל וְיֵת דִּקְלָה:
28	and Obal, and Abimael, and Sheba;	וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא:	וְיֵת עוֹבָל וְיֵת אַבִּימָאֵל וְיֵת שָׁבָא:
29	and Ophir, and Havilah, and Jobab; all these were the sons of Joktan.	וְאֶת־אוֹפִיר וְאֶת־חַוִּילָה וְאֶת־יֹבָב כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יֶקְטָן:	וְיֵת אוֹפִיר וְיֵת חַוִּילָה וְיֵת יֹבָב כָּל אֵלִין בְּנֵי יֶקְטָן:
30	And their dwelling was from Mesha, as thou goest toward Sephar, unto the mountain of the east.	וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּישָׁא בְּאַכָּה סְפָרָה הַר הַמִּזְרָח:	וַיְהִי מוֹתְבָהוֹן מִמִּישָׁא מְטִי לְסָפֶר שׁוּר מְדִנְחָא:

- (20) לרשונותם בארצותם. אף על פי שנחלקו ללשונות וארצות, כולם בני חס הם:
- (21) אבי כל בני עבר. הנזהר היה שם: אחי יפת הגדול. איני יודע אם יפת הגדול, אם שם. כשהוא אומר (להלן יא,י) שם בן מאת שנה וגו' שנתיים אחר המבול, הוא אומר יפת הגדול. שהרי בן ת"ק שנה היה נח כשהתחיל להוליד (לעיל ו,א), והמבול היה בשנת שש מאות שנה (שם ו,ז). נמצא שהגדול בצניו היה בן מאה שנה. ושם לא הגיע למאה עד שנתיים אחר המבול (ב"ר לז,י): אחי יפת. ולא אחי חס. שאלו שניהם כבדו את אביהם, וזה בזה:
- (25) נפלגה. נחצלו הלשונות ונפוצו מן הצקעה, ונחלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העמיד (שם), ושנינו בסדר עולם (פ"א) שבסוף ימיו נחלגו. שאם תאמר בתחלת ימיו, הרי יקטן אחיו נעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכן, שנאמר ויקטן ילד וגו', ואחר כך (להלן יא,א) ויהי כל הארץ וגו'. ואם תאמר באמצע ימיו, לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. הא למדת שבשנת מות פלג נחלגו: יקטן. שהיה עניו ומקטין עצמו (ב"ר לז,י) לכן זכה להעמיד כל המשפחות הללו:
- (26) חצרמות. על שם מקומו. דברי אגדה (ב"ר לז,ח):

31 These are the sons of Shem, after their families, after their tongues, in their lands, after their nations.	אליו בני שם לזרעתהון ללשונתם בארצותם לגויהם: לעממיהון:	31 אלה בני-שם למשפחתם לתולדתם בגויהם ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול: (פ)
32 These are the families of the sons of Noah, after their generations, in their nations; and of these were the nations divided in the earth after the flood.	אליו זרעית בני נח לתולדתהון בעממיהון ומאליו אחפרשו עממיה בארעא בתר טופנא:	32 אלה משפחת בני-נח לתולדתם בגויהם ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול: (פ)
XI And the whole earth was of one language and of one speech.	והנה כל ארעא לישן חד וממלל חד:	שביעי ט ויהי כל-הארץ שפה אחת ודברים אחדים:
2 And it came to pass, as they journeyed east, that they found a plain in the land of Shinar; and they dwelt there.	והנה במטלהון בקדמיתא ואשכחו בקעתא בארעא דבבל ויתבו תמן:	2 ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם:
3 And they said one to another: 'Come, let us make brick, and burn them thoroughly.' And they had brick for stone, and slime had they for mortar.	ואמרו גבר לחבריה הבו גרמי לבנין ונשרפנון בנורא והנה להון לבינתא לאבנא וחימר הנה להון לשיע:	3 ויאמרו איש אל-רעהו תבא גלבגה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הגלבגה לאבן ותחמר תהי להם לחמר:
4 And they said: 'Come, let us build us a city, and a tower, with its top in heaven, and let us make us a name; lest we be scattered abroad upon the face of the whole earth.'	ואמרו הבו נבני לנא קרתא ומגדלא ורישיה מטי עד צית שמא ונעביר לנא שום דלמא נתבדר על אפי כל ארעא:	4 ויאמרו תבא נבנה-לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה- לנו שם פן-נפוז על-פני כל- הארץ:
5 And the LORD came down to see the city and the tower, which the children of men built.	ואתגלי יי לאתפרעא על עובד קרתא ומגדלא דבנו בני אנשא:	5 ויירד יהוה לראת את-העיר ואת-המגדל אשר בנו בני האדם:

- (1) שפה אחת. לשון הקודש: ודברים אחדים. באו צעה אחת, ואמרו, לא כל הימנו שיצור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר, על יחידו של עולם. דבר אחר, ודברים אחדים (ס"א דברים חדים). אמרו, אחת לאלף ותרניו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול. באו ונעשה לו סמוכות (צ"ר לו, ו):
- (2) בנסעם מקדם. שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה ויהי מושבם וגו' הר הקדם, ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את כלם (צ"ר לח, ו), ולא מצאו אלא שנער:
- (3) איש אל רעהו. אומה לאומה מזרים לכוש וכוש לפוט ופוט לכנען (שם ח): הבא. הזמינו עצמכם. כל הצה לשון הזמנה הוא. שמכינים עצמן ומתחזרים למלאכה או לענה או למשא. הצה, הזמינו אפרקליי"ר צלע"ו: לבנים. שאין אצנים צבצב שהיא צקעה: ונשרפה לשרפה. כך עושין הלצנים שקורין טוול"ש, שורפים אותן צכצכן: לחמר. לטוח הקיר:
- (4) פן נפוז. שלא יציא עלינו שום מכה להפיצנו מכאן:
- (5) וירד ה' לראות. לא הוצרך לכך, אלא בא ללמד לדיינים, שלא ירשיעו הנדון עד שיראו ויצינו. צמדרש רבי תנחומא (נח יח): בני האדם. אלא בני מי. שמא בני חמורים וגמלים. אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה, ואמר (לעיל ג, יב) האשה אשר נתתה עמדי. אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול (צ"ר לח, ט):

<p>And the LORD said: 'Behold, they are one people, and they have all one language; and this is what they begin to do; and now nothing will be withholden from them, which they purpose to do.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וּשְׂפָה אַחַת לְכָלם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וּשְׂפָה אַחַת לְכָלם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:</p>
<p>Come, let us go down, and there confound their language, that they may not understand one another's speech.'</p>	<p>הָבֵה נֵרְדָּה וְנִבְלֶה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ:</p>	<p>הָבֵה נֵרְדָּה וְנִבְלֶה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ:</p>
<p>So the LORD scattered them abroad from thence upon the face of all the earth; and they left off to build the city.</p>	<p>וַיִּפֶץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבִנֵּת הָעִיר:</p>	<p>וַיִּפֶץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבִנֵּת הָעִיר:</p>
<p>Therefore was the name of it called Babel; because the LORD did there aconfound the language of all the earth; and from thence did the LORD scatter them abroad upon the face of all the earth.</p>	<p>עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי-שָׁם בָּלְלָה יְהוָה שְׂפַת כָּל-הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: (פ)</p>	<p>עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי-שָׁם בָּלְלָה יְהוָה שְׂפַת כָּל-הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: (פ)</p>
<p>These are the generations of Shem. Shem was a hundred years old, and begot Arpachshad two years after the flood.</p>	<p>אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בָּר מָאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת אַרְפַּכְשָׁד תְּרֵתִין שָׁנִין בְּתֵר טוֹפָא:</p>	<p>אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בָּר מָאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת אַרְפַּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֲרֵי הַמָּבּוּל:</p>
<p>And Shem lived after he begot Arpachshad five hundred years, and begot sons and daughters.</p>	<p>וַיְחִי-שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אַרְפַּכְשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)</p>	<p>וַיְחִי-שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אַרְפַּכְשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)</p>
<p>And Arpachshad lived five and thirty years, and begot Shelah.</p>	<p>וְאַרְפַּכְשָׁד חָיָה חֲמִישִׁים וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת שְׁלָח:</p>	<p>וְאַרְפַּכְשָׁד חָיָה חֲמִישִׁים וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת שְׁלָח:</p>

(6) הן עם אחד. כל טוֹבָה זו יש עמהן שעם אחד הם ושפה אחת לכולם, ודבר זה החלו לעשות: החלם. כמו אמרם, עשותם. להתחיל הם לעשות: לא יבצר מהם וגר לעשות. צתמיה. יצטר, לשון מניעה, כתרוממו. ודומה לו (תהלים עו, יג) יצטר רוח נגידים:

(7) הבה נרדה. צבית דינו נמלך מענותותו היתירה (תנחומא נח יח): הבה. מדה כנגד מדה. הם אמרו הבה נבנה, והוא כנגדם מדד ואמר הבה נרדה (תנחומא ישן נח כה): ונבלה. ונבלל. נו"ן משמש בלשון רבים וה"א אחרונה יתירה כה"א של נרדה: לא ישמעו. זה שאל לזנה, וזה מציא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מוחו (צ"ר לח, י):

(8) ויפץ ה' אותם משם. בעולם הזה סנהדרין קו, צ) מה שאמרו פן נפוצ נתיקיים עליהם. הוא שאמר שלמה (משלי י, כד) מגורת רשע היא תבואנו:

(9) ומשם הפיצם. למד שאין להם חלק לעולם הבא (סנהדרין סס). וכי איזו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה. אלו לא פשטו יד בעיקר, ואלו פשטו יד בעיקר להלחם בו. ואלו נשטפו, ואלו לא נאצדו מן העולם. אלא שדור המבול היו גולגים והיתה מריבה ביניהם, לכך נאצדו. ואלו היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת ששנאוי המלחוקת וגדול השלום (צ"ר לח, ו):

(10) שם בן מאת שנה. כשהוליד את ארפכשד, שנתיים אחר המבול:

- 13 And Arpachshad lived after he begot Shelah four hundred and three years, and begot sons and daughters. וַיְחִי אֲרַפְכְּשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֶׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 14 And Shelah lived thirty years, and begot Eber. וַיְחִי־שֶׁלַח חֵי שְׁלָשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־עֵבֶר: וַיְחִי עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלָשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 15 And Shelah lived after he begot Eber four hundred and three years, and begot sons and daughters. וַיְחִי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלָשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 16 And Eber lived four and thirty years, and begot Peleg. וַיְחִי־עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלָשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־פֶּלֶג: וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוּ שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 17 And Eber lived after he begot Peleg four hundred and thirty years, and begot sons and daughters. וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רְעוּ שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 18 And Peleg lived thirty years, and begot Reu. וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלָשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־רְעוּ: וַיְחִי־רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֶׁרׁוּג שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 19 And Peleg lived after he begot Reu two hundred and nine years, and begot sons and daughters. וַיְחִי־רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֶׁרׁוּג שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 20 And Reu lived two and thirty years, and begot Serug. וַיְחִי רְעוּ שְׁנַיִם וָשָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־שֶׁרׁוּג: וַיְחִי שֶׁרׁוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נְחוֹר שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 21 And Reu lived after he begot Serug two hundred and seven years, and begot sons and daughters. וַיְחִי שֶׁרׁוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נְחוֹר שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 22 And Serug lived thirty years, and begot Nahor. וַיְחִי שֶׁרׁוּג שְׁלָשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־נְחוֹר: וַיְחִי נְחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
- 23 And Serug lived after he begot Nahor two hundred years, and begot sons and daughters. וַיְחִי נְחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲבִימֶלֶךְ שְׁנַיִם וָשָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)

24	And Nahor lived nine and twenty years, and begot Terah.	וַיְחִי נָחוֹר תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־תֶּרַח וַיְחִי נָחוֹר עֶשְׂרִין וְתִשְׁעֵי שָׁנִין וַאֲלֹלִיד יֵת תֶּרַח:	24
25	And Nahor lived after he begot Terah a hundred and nineteen years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי נָחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תֶּרַח תִּשְׁעֵי־עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאָתָּה וַיִּבְנֶה בָנִים וּבָנוֹת: (ס)	25
26	And Terah lived seventy years, and begot Abram, Nahor, and Haran.	וַיְחִי־תֶרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן:	26
27	Now these are the generations of Terah. Terah begot Abram, Nahor, and Haran; and Haran begot Lot.	וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תֶּרַח תֶּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נָחוֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט:	27
28	And Haran died in the presence of his father Terah in the land of his nativity, in Ur of the Chaldees.	וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תֶרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר כַּשְׁדִּים:	28
29	And Abram and Nahor took them wives: the name of Abram's wife was Sarai; and the name of Nahor's wife, Milcah, the daughter of Haran, the father of Milcah, and the father of Iscah.	וַיִּקַּח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרַי וְשֵׁם אִשְׁת־נָחוֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אֲבִי־מִלְכָּה וְאֲבִי יִסְכָּה:	מפטיר
30	And Sarai was barren; she had no child.	וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֶד:	30
31	And Terah took Abram his son, and Lot the son of Haran, his son's son, and Sarai his daughter-in-law, his son Abram's wife; and they went forth with them from Ur of the Chaldees, to go into the land of Canaan; and they came unto Haran, and dwelt there.	וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֶת שָׂרַי כְּלֵתוֹ אִשְׁת־אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׁדִּים לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:	31

(28) על פני תרח אביו. צחיי אציו (צ"ר). ומדרש אגדה, יש אומרים שעל ידי אציו מת. שְׁקָצַל תרח על אצרהם בנו לפני נמרוד על שכתם את כלמיו, והשליכו לכבשן האש. והרן יושב ואומר כלצו, אם אצרים נואח אני משלו, ואם נמרוד נואח אני משלו. וכשניצל אצרים אמרו לו להרן, משל מי אתה. אמר להם הרן, משל אצרהם אני. השליכוהו לכבשן האש וגשרף. וזהו אור כשדים. ומנחם פירש אור, צקעה. וכן (ישעיה כד, יד) צאורים כצדוה', וכן (שם יא, ח) מאורת לפעונוי. כל חור וצקע עמוק קרוי אור: (29) יסכה. זו שרה, על שם שסוכה ברוח הקודש, ושהכל סוכין ציפיה. (ס"א) כמו שנאמר, ויראו אותה שרי פרעה. ועוד, יסכה לשון נסיכות (וכן הוא סנהדרין לט להדיא), כמו שרה לשון שררה:

32 And the days of Terah were two hundred and five years; and Terah died in Haran.

וַיְהִי יְמֵי-תֵרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וָחֵמִישׁ וּמֵאֵתָיִם שָׁנָה וַיָּמָת תֵּרַח שְׁנֵין וּמֵית תֵּרַח בְּחָרָן:
בְּחָרָן: (פ)

קנ"ג

The Haftarah is Isaiah 54:1 - 55:5 on page 235. Sepharadim read Isaiah 54:1 - 54:10. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftara on page 259.

XII Now the LORD said unto Abram: 'Get thee out of thy country, and from thy kindred, and from thy father's house, unto the land that I will show thee.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ- וְאָמַר יְיָ לְאַבְרָם אֵיזֵיל לָךְ לָךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ:
וְאֶעֱשֶׂה לְךָ גְּדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶעֱבַדְנָךְ לְעַם סִגִּי וְאַבְרַכְנָךְ וְאֶגְדַּלְתָּה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה:
וְאַבְרַכְתָּה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ וְאֶבְרַכְךָ מְבָרְכָךְ וּמְקַלְטְךָ
אֲאִיר וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחֹת אֱלֹהִים וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילְךָ כָּל הָאֲדָמָה:
וְיֵלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם עִמָּה יְיָ וַאֲזַל עִמָּה לוֹט בֶּן-חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ מִחָרָן:
וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ מִחָרָן:

לך י

2 And I will make of thee a great nation, and I will bless thee, and make thy name great; and be thou a blessing.

וְאֶעֱשֶׂה לְךָ גְּדוֹל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶעֱבַדְנָךְ לְעַם סִגִּי וְאַבְרַכְנָךְ וְאֶגְדַּלְתָּה שְׁמִי וְהָיָה בְּרָכָה:

2

3 And I will bless them that bless thee, and him that curseth thee will I curse; and in thee shall all the families of the earth be blessed.'

וְאַבְרַכְתָּה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ וְאֶבְרַכְךָ מְבָרְכָךְ וּמְקַלְטְךָ
אֲאִיר וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחֹת אֱלֹהִים וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִילְךָ כָּל הָאֲדָמָה:
וְיֵלֶךְ אִתּוֹ מִחָרָן:

3

4 So Abram went, as the LORD had spoken unto him; and Lot went with him; and Abram was seventy and five years old when he departed out of Haran.

וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ מִחָרָן:
וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ מִחָרָן:

לוי

(31) ויצאו אתם. ויאלו תרח ואברהם עם לוט ושרי:
(32) וימת תרח בחרן. לאחר שיאל אברהם מחרן ואלו לארץ כנען, והיה שם יותר מששים שנה. שהרי כתיב (להלן יז, ד) ואברהם בן חמש שנים וע' שנה באלו מחרן. ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברהם, הרי קמ"ה לתרח כשיאל אברהם מחרן. עדיין נשארו משנותיו הרבה. ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם. שלא יהא הדבר מפורסם לכל, ויאמרו, לא קיים אברהם את כבוד אביו, שהניחו זקן והלך לו. לפיכך קראו הכתוב מת (ז"ר לט, ז). (ס"א ועוד) שהרשעים אף בחייהם קרוים מתים, והלדיקים אף במיתתן קרוים חיים, שנאמר (שמואל: "בחרן. (ז"ר):
(1) לך לך. להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול וכאן אי אתה זוכה לבנים (ר"ה טז:), ועוד שאודיע טבעך בעולם (ז"ר):

(2) ואעשך לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכן הוזקק לשלשה זכרות הללו, שהצטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם. ואברכך. בממון. ז"ר (לט, יא): והיה ברכה. הצרכות נמונות צידך, עד עכשיו היו צידי, צרכתי לאדם ונה, ומעכשיו אתה תצרך את אשר תחפון. ז"ר (ס). דבר אחר ואעשך לגוי גדול, זה שאומרים אלהי אברהם, ואברהם, וזה שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך, וזה שאומרים אלהי יעקב, יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה, כך חותמין ולא צהם (פסחים קיז:). מארצך. והלא כבר יאל משם עם אביו ואלו עד לחרן, אלא כך אמר לו, התרחק עוד משם ואל מצית אביו: אשר אראך. לא גלה לו הארץ מיד, כדי להצבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. כיאלו צו את צדק צדק יצחק ואלו צדק צדק יצחק (בראשית כב, ז), כיאלו צו על אסד הקדים יצחק אברך (ס), כיאלו צו (יונה ג, ז) וקרא אלהי את הקריאה אשר אביו אביו (ז"ר):
(3) ונברכו בך. יש אגדות רבות. וזה פשוטו, אדם אומר לבנו מהאברהם, וכן כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח, צדק יצחק ואלו אברך יצחק ואלו אברהם (בראשית מה, כ):

- And Abram took Sarai his wife, and Lot his brother's son, and all their substance that they had gathered, and the souls that they had gotten in Haran; and they went forth to go into the land of Canaan; and into the land of Canaan they came.
- And Abram passed through the land unto the place of Shechem, unto the terebinth of Moreh. And the Canaanite was then in the land.
- And the LORD appeared unto Abram, and said: 'Unto thy seed will I give this land'; and he builded there an altar unto the LORD, who appeared unto him.
- And he removed from thence unto the mountain on the east of Beth-el, and pitched his tent, having Beth-el on the west, and Ai on the east; and he builded there an altar unto the LORD, and called upon the name of the LORD.
- And Abram journeyed, going on still toward the South.
- וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפְשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֲרָן וַיָּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנָעַן׃
- וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרֶה וְהַכְנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ׃
- וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לֵאמֹר אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבָן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו׃
- וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֹהֶלָה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיְבָן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה׃
- וַיֵּסַע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנֹסֵעַ הַגִּגְבָּה׃ (פ)
- וַיֵּבֶר אַבְרָם יְת שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפְשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֲרָן וַיָּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנָעַן׃
- וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרֶה וְהַכְנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ׃
- וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לֵאמֹר אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבָן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו׃
- וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֹהֶלָה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיְבָן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה׃
- וַיֵּסַע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנֹסֵעַ הַגִּגְבָּה׃ (פ)

(5) אשר עשו בחרן. שהכניסן תחת כנפי השכינה, אזרחם מגייר את האנשים ושרי מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו, (לכך כתיב אשר עשו) (סנהדרין נט: ז"ר). ופשוטו של מקרא, עבדים ושפחות שקנו להם, כמו עֲשָׂה יָת כָּל הַקָּצֵד הָזֶה (שם לא, א), (לשון קנין), וַיִּשְׁרָאֵל עוֹשֶׂה קִיל (צמדצר כד, יח), לשון קונה וכונס:

(6) ויעבור אברם בארץ. נכנס למוכה: עד מקום שכם. להתפלל על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם (מדרש אגדה): אלון מורה. הוא שכם (סוטה לז), הראהו הר גריזים והר עיזל ששם קבלו ישראל שבעת התורה (מדרש אגדה): והכנעני אז בארץ. היה הולך וכובש את ארץ ישראל מורעו של שם, שחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו (מדרש אגדה), שנאמר וּמִלְכֵי צֶדֶק מִלֶּךְ שָׁלֵם, (בראשית יד, יח). לפיכך ויאמר אל אברהם לזרעך אתן את הארץ הזאת, עמיד אני להחזירה לבניך שהם מורעו של שם:

(7) ויבן שם מזבח. על צורת הזרוע ועל צורת ארץ ישראל (ז"ר):

(8) ויעתק משם. אהלו: מקדש לבית אל. צמחיה של בית אל, נמצאת בית אל צמערבו הוא שנאמר בית אל מִיָּם: אהלה. אהלה כתיב, צמחיה נטה את אהל אשמו, ואחר כך את שלו. ז"ר (לט, טו): ויבן שם מזבח. נמצאת שעמידין בניו להכשיל שם על עון עקב, והתפלל שם עליהם (ז"ר):

(9) הלוך ונסוע. לפרקים יושב כאן חדש או יותר ונסוע משם, ונוטה אהלו במקום אחר, וכל מסעיו הנגבה, ללכת לדרומה של ארץ ישראל, והיא לנד ירושלים (פי' ירושלים היה בצמח העולם, וסוף ארץ ישראל. כ"פ ציעיה) שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו בדרומה של ארץ ישראל הר המוריה שהיא נחלתו (ז"ר לט, טז):

<p>10 And there was a famine in the land; and Abram went down into Egypt to sojourn there; for the famine was sore in the land.</p>	<p>וַיְהִי רָעָב בְּאֶרֶץ נִינְוֶה וַיָּבֹא אֲבְרָם מִצְרַיִם לְגִוְר שָׁם כִּי-כָבֵד תִּמְנָן אֲרֵי תִקְיָה כִּפְנָא בְּאֶרֶא:</p>	<p>יִהְיֶה רָעָב בְּאֶרֶץ נִינְוֶה וַיָּבֹא אֲבְרָם מִצְרַיִם לְגִוְר שָׁם כִּי-כָבֵד תִּמְנָן אֲרֵי תִקְיָה כִּפְנָא בְּאֶרֶא:</p>
<p>11 And it came to pass, when he was come near to enter into Egypt, that he said unto Sarai his wife: 'Behold now, I know that thou art a fair woman to look upon.</p>	<p>וַיְהִי כַּד קָרִיב לְמִיעַל מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרַי אִתִּי הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפֹת מְרָאָה אַתְּ:</p>	<p>וַיְהִי כַּד קָרִיב לְבֹא מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרַי אִתִּי הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפֹת מְרָאָה אַתְּ:</p>
<p>12 And it will come to pass, when the Egyptians shall see thee, that they will say: This is his wife; and they will kill me, but thee they will keep alive.</p>	<p>וַיְהִי אֲרֵי יַחְזֹן יִתִּיד מִצְרָאִי וַיִּמְרוּן אִתָּהּ דָּא וַיִּקְטְלוּ יָתִי וַיְתִיד יִקְיָמוּן:</p>	<p>וַיְהִי כִּי-יִרְאוּ אֹתָךְ הַמִּצְרַיִם וַיֹּאמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יַחְיֶה:</p>
<p>13 Say, I pray thee, thou art my sister; that it may be well with me for thy sake, and that my soul may live because of thee.'</p>	<p>אִמְרִי-נָא אֶחְתִּי אַתְּ לְמַעַן יֵיטִב-לִי בַעְבוּרְךָ וְחַיִּיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּל:</p>	<p>אִמְרִי-נָא אֶחְתִּי אַתְּ לְמַעַן יֵיטִב-לִי בַעְבוּרְךָ וְחַיִּיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּל:</p>
<p>14 And it came to pass, that, when Abram was come into Egypt, the Egyptians beheld the woman that she was very fair.</p>	<p>וַיְהִי כַּד עָאֵל אֲבָרָם לְמִצְרַיִם וַיַּחְזֹּ מִצְרָאִי יָת אִתָּהּ אֲרֵי שְׂפִירָא הִיא לְחָדָא:</p>	<p>וַיְהִי כַּבּוֹא אֲבָרָם מִצְרַיִם וַיִּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יָפָה הִוא מְאֹד:</p>
<p>15 And the princes of Pharaoh saw her, and praised her to Pharaoh; and the woman was taken into Pharaoh's house.</p>	<p>וַיַּחְזֹּ יְתָה רַבְרָבִי פִרְעָה וַשְּׁבַחוּ יְתָה לְפִרְעָה וְאִדְבַּרְתָּ אִתָּהּ לְבֵית פִּרְעָה:</p>	<p>וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פִרְעָה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל-פִּרְעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פִּרְעָה:</p>
<p>16 And he dealt well with Abram for her sake; and he had sheep, and oxen, and he-asses, and men-servants, and maid-servants, and she-asses, and camels.</p>	<p>וּלְאֲבָרָם אוֹשִׁיב בְּדִילָה וַהּוּ לִיה עֶאן וְתוֹרִין וְחִמְרִין וְעַבְדִּין וְאִמְהָן וְנִמְלִין:</p>	<p>וּלְאֲבָרָם הֵיטִיב בַּעְבוּרָהּ וַיְהִי-לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְחִמְרִים וְעַבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְנִמְלֹת וְנִמְלִים:</p>

- (10) רעב בארץ. צלומה הארץ לצדה, לנסותו אם ירהר אחר דבריו של הקצ"ה, שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו ללכת ממנה (פדר"א כו):
- (11) הנה נא ידעתי. מדרש אגדה (צ"ל), עד עכשיו לא הכיר זה, מחוך זניעות שזניהם, ועכשיו הכיר זה על ידי מעשה (תחומא). דבר אחר, מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה, וזאת עמדה ציפיה (צ"ר). ופשוטו של מקרא, הנה נא הגיע השעה שיש ללכת על יפך, ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם של כושים, ולא הורגלו באשה יפה (צ"ר). ודומה לו, הנה נא חלני סורו נא (בראשית יט, ב):
- (12) למען ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:
- (13) ויהי כבוא אברם מצרימה. היה לו לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין אותה בתיבה, ועל ידי שחזעו את המכס, פתחו וראו אותה (צ"ר):
- (14) ויהללו אותה אל פרעה. הללויה צניהם, לומר הגונה זו למלך:
- (15) ולאברם היטיב. פרעה צעורה:

17	And the LORD plagued Pharaoh and his house with great plagues because of Sarai Abram's wife.	וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת־פַּרְעֹה וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם׃ וְאֵתִי יְיָ עַל פַּרְעֹה מִכְתָּשִׁין רַב־רַבִּין וְעַל אָנֶשׁ בֵּיתִיהָ עַל עֵיסַק שְׂרֵי אֶתֶת אַבְרָם׃	17
18	And Pharaoh called Abram, and said: 'What is this that thou hast done unto me? why didst thou not tell me that she was thy wife?'	וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה זֶה עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא׃ וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה זֶה עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא׃	18
19	Why saidst thou: She is my sister? so that I took her to be my wife; now therefore behold thy wife, take her, and go thy way.'	לָמָּה אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וְאָקַח אֶתָּה לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ׃ לָמָּה אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וְאָקַח אֶתָּה לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ׃	19
20	And Pharaoh gave men charge concerning him; and they brought him on the way, and his wife, and all that he had.	וַיִּצְוּ עָלָיו פַּרְעֹה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ׃ וַיִּפְקִיד עָלָיו פַּרְעֹה גֹבֵרִין וְאֶלְוִיָּאוֹ יָתִיב וַיֵּת אֶתְתִּיהָ וַיֵּת כָּל דָּלִיהָ׃	20
XIII	And Abram went up out of Egypt, he, and his wife, and all that he had, and Lot with him, into the South.	וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הִגְגָּבָה׃ וַיִּסְלֵק אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל דָּלִיהָ וְלוֹט עִמּוֹ הִגְגָּבָה׃	XIII
2	And Abram was very rich in cattle, in silver, and in gold.	וַאֲבָרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמִּקְנֶה וּבַכֶּסֶף וּבַזָּהָב׃ וַאֲבָרָם הָקִיף לְחֹדָא בַּבְּעִירָא בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב׃	2
3	And he went on his journeys from the South even to Beth-el, unto the place where his tent had been at the beginning, between Beth-el and Ai;	וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִגִּבְעַת וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֶתְּלָה בִּתְחֻלָּה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי׃ וַאֲזַל לְמִטְלָנוּחַי מִדְּרוֹמָא וְעַד בֵּית אֵל עַד אֶתְרָא דְּפִרְסִיָּה תַּמָּן לְמִשְׁכְּנִיהָ בְּקִדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי׃	3

(17) וינגע ה' וגו'. צמכת ראתן לקה, שהשמיים קשה לו (צ"ר מא, ז): ואת ביתו. כתרגומו ועל אינש ציתיה (תנחומא) (ומדרשו לרצות כותליו עמודיו וכליו (שם צ"ר), צרש"י ישן): על דבר שרי. על פי דצוקה (צ"ר), אומרת למלאך הך, והוא מכה (תנחומא):

(19) קח ולך. לא כאצימלך שאמר לו הנה ארצי לפניך (ל, טו), אלא אמר לו לך ואל תעמוד, שהמזרים שטופי ומה הם, שנאמר וְקָמַת סוּסִים וְרִמָּסִים (יחזקאל כג, כ):

(20) ויצו עליו. על אודותיו, לשלחו ולשמרו: וישלחו. כתרגומו ואלויאז (סוטה מו):

(1) ויעל אברם וגו' הגגבה. לצא לדרומה של ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה הלך ונסוע הגגבה, להר המוריה (צ"ר לט, טז), ומכל מקום כשהוא הולך ממזרים לארץ כנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מזרים צדדומה של ארץ ישראל, כמו שמוכיח במסעות ובגזלי הארץ (מסעי):

(2) כבד מאד. טעון משאות:

(3) וילך למסעיו. כשחזר ממזרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניו שלן צהם צהליכחו למזרים (צ"ר), למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו (ערכין טז). דבר אחר, בחזרתו פריהקפוטיו (צ"ר מא, ג): מגגב. ארץ מזרים צדדומה של ארץ כנען:

4 unto the place of the altar, which he had made there at the first; and Abram called there on the name of the LORD.	לְאַתֵּר מִדְּבָרָא דְּעִבְדָּא תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא וְצִלֵּי תַּמָּן אֲבָרָם בְּשֵׁמָא דֵּי:	4 אֶל-מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשֹׁנָה וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה:
5 And Lot also, who went with Abram, had flocks, and herds, and tents.	וְאַף לְלוֹט דִּאֲזִיל עִם אֲבָרָם הָיוּ עֹאן וְתוֹרִין וּמִשְׁכְּנִין:	5 וְגַם לְלוֹט הִהְלִךְ אֶת-אֲבָרָם הָיָה צֹאן-וּבָקָר וְאַהֲלִים:
6 And the land was not able to bear them, that they might dwell together; for their substance was great, so that they could not dwell together.	וְלֹא סוֹבֵרַת יְתֵדוֹן אֶרֶעָא לְמַתָּב כְּחֻדָּא אַרִי הָנָה קִנְיָהוֹן סְגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמַתָּב כְּחֻדָּא:	6 וְלֹא-נִשְׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשֹׁכֶת יַחְדּוֹ כִּי-הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכִלוּ לְשֹׁכֶת יַחְדּוֹ:
7 And there was a strife between the herdmen of Abram's cattle and the herdmen of Lot's cattle. And the Canaanite and the Perizzite dwelt then in the land.	וְהָיָה רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה- דְּאֲבָרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה- דְּלוֹט וַיִּכְנַעְנָהּ וּפְרִזִּיתָא בֵּין יְתִיב בְּאַרְעָא:	7 וַיְהִי-רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה- אֲבָרָם וּבֵין רֹעֵי מִקְנֵה-לוֹט וַיִּכְנַעְנִי וַיְהַפְּרִי אֹז יִשָּׁב בְּאַרְצָא:
8 And Abram said unto Lot: 'Let there be no strife, I pray thee, between me and thee, and between my herdmen and thy herdmen; for we are brethren.	וַיֹּאמֶר אֲבָרָם לְלוֹט לֹא כְעַן תְּהִי מִצּוֹחָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רֹעֵי וּבֵין רֹעֵיךָ אַרִי גוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:	8 וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל-לוֹט אֶל- נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רֹעֵי וּבֵין רֹעֵיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אֲנִי:
9 Is not the whole land before thee? separate thyself, I pray thee, from me; if thou wilt take the left hand, then I will go to the right; or if thou take the right hand, then I will go to the left.'	הֲלֹא כָּל אֶרֶעָא קִדְמָךְ אֲתַפְּרֵשׁ כְּעַן מִקְלוֹתִי אִם אַתָּה לְצַפּוֹנָא אָנָּה לְדְרוֹמָא וְאִם אַתָּה לְדְרוֹמָא וְאֲצַפְנָךְ:	9 הֲלֹא כָּל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרֵד נָא מֵעָלַי אִם-הַשְּׂמָאל וְאִמְנָה וְאִם-הַיָּמִין וְאֲשַׁמְאִלָּה:
10 And Lot lifted up his eyes, and beheld all the plain of the Jordan, that it was well watered every where, before the LORD destroyed Sodom and Gomorrah, like the garden of the LORD, like the land of Egypt, as thou goest unto Zoar.	וַיִּזְקַף לוֹט יָת עֵינֵיהּ וַיַּחְזֵא יָת כָּל מִישֹׁר יַרְדֵּנָא אַרִי כְּלִיהּ בֵּית שְׂקִיָּא קִדְם חִבְלוֹת יִי יָת סְדוֹם וְיָת עֲמֹרָה כְּגִנְתָּא דֵּי כְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מִטִּי צֹעַר:	10 וַיִּשָּׂא-לוֹט אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-כָּל-כֶּפֶר הַיַּרְדֵּן כִּי כָלָהּ מִשְׁקָהּ לְפָנָיו שַׁחַת יְהוָה אֶת- סְדוֹם וְאֶת-עֲמֹרָה כְּגֶן-יְהוָה כְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּאֶכָּה צֹעַר:

- (4) אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם. ואשר קרא שם אצרים בשם ה'. וגם יש לומר ויקרא שם עכשיו בשם ה':
- (5) ההלך את אברם. מי גרס שהיה לו זאת, הליכתו עם אצרים:
- (6) ולא נשא אותם. לא היה יכולה להספיק מרעה למקניהם, ולשון קצר הוא, ורצין להוסיף עליו, כמו ולא נשא אותם מרעה הארץ, לפיכך כתב ולא נשא כלשון זכר:
- (7) ויהי ריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים, ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אצרים מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים גמלה הארץ לאצרים ולו אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יושב בצרר, ולא זכה זה אצרים עדיין (צ"ר מא, ה):
- (8) אנשים אחרים. קרובים. ומדרש אגדה (צ"ר) דומין בקלסתר פנים:
- (9) אם השמאל ואימנה. כל אשר תשז (אשז) לא אתרחק ממך, ואעמוד לך למגן ולעזר, וסוף דבר הוצרך לו, שנאמר (יד, יד) וישמע אצרים כי נשקה אֶתִּי וגו': אימנה. אימין את עצמי, כמו ואשמאילה אשמאיל את עצמי. ואם תאמר היה לו לינקד ואימינה, כך מנינו במקום אחר (צ"ר יד, יט) אם אש להמין, ואין נקוד להמין:

- 11 So Lot chose him all the plain of the Jordan; and Lot journeyed east; and they separated themselves the one from the other. וַיִּבְחַר-לוֹ לֹט אֶת כָּל-כְּפַר הַיַּרְדֵּן וַיֵּסַע לֹט מִקֶּדֶם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:
- 12 Abram dwelt in the land of Canaan, and Lot dwelt in the cities of the Plain, and moved his tent as far as Sodom. אַבְרָם יָשָׁב בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן וְלֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיֵּאָהֵל עַד-סֹדֶם:
- 13 Now the men of Sodom were wicked and sinners against the LORD exceedingly. וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה מְאֹד:
- 14 And the LORD said unto Abram, after that Lot was separated from him: 'Lift up now thine eyes, and look from the place where thou art, northward and southward and eastward and westward; וַיֹּהֲוֶה אֱמֹר אֶל-אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד-לֹט מֵעֲמֹו שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם צָפֹנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיְמִינָה:
- 15 for all the land which thou seest, to thee will I give it, and to thy seed for ever. כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֵה לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעְךָ עַד-עוֹלָם:
- 16 And I will make thy seed as the dust of the earth; so that if a man can number the dust of the earth, then shall thy seed also be numbered. וְשִׁמַּתִּי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּעֹפֶר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם-יִוָּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת-עֹפֶר הָאָרֶץ גַּם-זֶרְעֶךָ יִמְנָה:
- 17 Arise, walk through the land in the length of it and in the breadth of it; for unto thee will I give it.' קוּם הִתְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְנַנֶּה:

- (10) כי כלה משקה. ארץ נחלי מים (אונקלוס): לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה אותו מיסור: כגן ה'. לאילנות (ספרי עקצ'א, י): בארץ מצרים. לזרעים (שם): באכה צער. עד לווער. ומדרש אגדה דורשו לגנאי, על שהיו שטופי זמה צחר לו לזט צשכונתם. (צמסכת הוריות י"ז ב"ר):
- (11) ככר. מיסור כתר גמול: מקדם. נסע מאכל אכרס (למזרח), והלך לו למערבו של אכרס, נמלא נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה (ב"ר) הסיע עזמו מקדמונו של עולם, אמר, אי אפשר לא צאכרס ולא צאלהיו:
- (12) ויאהל. נטה אהליו לרועיו ולמקנהו עד סדום:
- (13) ואנשי סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לזט מלשכון עמהם. ורבותינו (יומא ל:): למדו מכאן שם קשעים ירקצ (משלי י, י): רעים. צגופס: וחטאים. צממונס (סנהדרין קט. ב"ר): לה' מאד. יודעים צוננס ומתכווננים למרוד צו (מדרש אגדה):
- (14) אחרי הפרד לזט. כל זמן שהרשע עמו, היה הדצור פורש ממנו (תנחומא וינא י) (ולעיל שהיה לזט אללו וכתצוירא ה' אל אכרס, צאומה שעה כשר היה, וק"ל):
- (16) אשר אם יוכל איש. כשם שאי אפשר לעפר להמנות, כך זרעך לא ימנה (אונקלוס):

<p>18 And Abram moved his tent, and came and dwelt by the terebinths of Mamre, which are in Hebron, and built there an altar unto the LORD.</p>	<p>וַיָּהֲלֵל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאַלְנֵי מַמְרֵא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה: (פ)</p>	<p>18 וַיָּהֲלֵל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאַלְנֵי מַמְרֵא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה: (פ)</p>
<p>XIV And it came to pass in the days of Amraphel king of Shinar, Arioch king of Ellasar, Chedorlaomer king of Elam, and Tidal king of Goiim,</p>	<p>וַהֲוָה בְּיוֹמֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ אֶלְסָר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסָר כְּדֻרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ אֵילָם וַתִּדְעַל מֶלֶךְ גּוֹיִם:</p>	<p>רביעי יא וַהֲוָה בְּיוֹמֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ-שִׁנָּר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסָר כְּדֻרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ אֵילָם וַתִּדְעַל מֶלֶךְ גּוֹיִם:</p>
<p>2 that they made war with Bera king of Sodom, and with Birsha king of Gomorrah, Shinab king of Admah, and Shemeber king of Zeboiim, and the king of Bela—the same is Zoar.</p>	<p>עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת-בֶּרֶעַ מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת-בִּרְשָׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שִׁנְאָבו מֶלֶךְ אַדְמָה וְשִׁמְאָבֶר מֶלֶךְ צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בִּלְע הִיא-צֹעַר:</p>	<p>2 עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת-בֶּרֶעַ מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת-בִּרְשָׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שִׁנְאָבו מֶלֶךְ אַדְמָה וְשִׁמְאָבֶר מֶלֶךְ צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בִּלְע הִיא-צֹעַר:</p>
<p>3 All these came as allies unto the vale of Siddim—the same is the Salt Sea.</p>	<p>כָּל אֵלֶּין אֶתְכַפְּשׁוּ לְמִישֹׁר חֲקִלְיָא הוּא אֶתֶר יַמָּא דְּמִלְחָא:</p>	<p>3 כָּל-אֵלֶּה חִבְּרוּ אֶל-עַמֶּק הַשִּׁדִּים הוּא יָם הַמֶּלַח:</p>
<p>4 Twelve years they served Chedorlaomer, and in the thirteenth year they rebelled.</p>	<p>תִּרְתָּא עֶסְרֵי שָׁנִין פִּלְחוּ יָת כְּדֻרְלֶעֶמֶר וַתִּלֶּת עֶסְרֵי שָׁנִין מִרְדּוּ:</p>	<p>4 שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת-כְּדֻרְלֶעֶמֶר וּשְׁלֹשׁ-עָשָׂרָה שָׁנָה מִרְדּוּ:</p>
<p>5 And in the fourteenth year came Chedorlaomer and the kings that were with him, and smote the Rephaim in Ashteroth-karnaim, and the Zuzim in Ham, and the Emim in Shaveh-kiriathaim,</p>	<p>וּבְאַרְבַּעַ עֶסְרֵי שָׁנִין אֶתָּא כְּדֻרְלֶעֶמֶר וּמַלְכֵּיָּא דְּעַמֵּיהּ וּמַחוּ יָת גִּבְרִיָּא דְּבַעַשְׁתִּרְתַּת קִרְנִים וְיָת תְּקִיפִיָּא דְּבִקְמָתָא וְיָת אִימָתַנִּי דְּבִשְׁוֶה קִרְיָתַיִם:</p>	<p>5 וּבְאַרְבַּעַ עָשָׂרָה שָׁנָה בָּא כְּדֻרְלֶעֶמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת-רִפְאִים בְּעִשְׁתִּרְתַּת קִרְנִים וְאֶת-הַזִּזִּים בְּחָם וְאֶת-הָאִמִּים בְּשֹׁוֹה קִרְיָתַיִם:</p>
<p>6 and the Horites in their mount Seir, unto El-paran, which is by the wilderness.</p>	<p>וְיָת חוֹרָאֵי דְּבִשְׁוֹרָא דְּשִׁעִיר עַד מִישֹׁר פָּאֲרָן דְּסַמִּיד עַל מִדְבָּרָא:</p>	<p>6 וְאֶת-הַחֹרִי בְּהַרְרֵם שִׁעִיר עַד אֵיל פָּאֲרָן אֲשֶׁר עַל-הַמִּדְבָּר:</p>

(18) ממרא. שם אדם (צ"ר מצח):

- (1) אמרפל. הוא נמרוד, שאמר לאזרהס פול לתוך כשנן האש (עירוצין נג): מלך גוים. מקום יש ששמו גוים. על שם שנתקצו שמה מכמה אומות ומקומות, והמליכו איש עליהם, ושמו תדעל. (צ"ר שם):
- (2) ברע. רע לשמים ורע לצדיות (תנחומא): ברשע. שנתעלה צרשע (שם): שנאב. שונא אציו שצשמים (שם): שמאבר. שם אצור לעוף ולקפון, ולמרוד זהקצ"ה (שם): בלע. שם העיר:
- (3) עמק השדים. כך שמו (מדרש אגדה), על שם שהיו צו שדות הרצה (אונקלוס). ומדרש אגדה יש הרצה: הוא ים המלח. לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח (שם). ומדרש אגדה (צ"ר) אומר, שנתקעו הנורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו:
- (4) שתיים עשרה שנה עבדו. חמשה מלכים הללו את כדורלעומר: (ה)
- (5) ובארבע עשרה שנה. למרדן (שצת יא. צ"ר): בא כדורלעומר. לפי שהוא היה צעל המעשה, נכנס צעוצי הקורה (צ"ר): והמלכים וגר. אלו שלשה מלכים: הזוזים. הם זוזומים (דברים ז, כ):

<p>7 And they turned back, and came to En-mishpat—the same is Kadesh—and smote all the country of the Amalekites, and also the Amorites, that dwelt in Hazazon-tamar.</p>	<p>וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפָּט וַתְּבוּ וַתֹּאמֶר לְמִישָׁר פְּלֹג דִּינָא הָיָא רָקִם וּמָחוּ יָת כָּל חֻקְלָא עֲמֻלְקָאָה וְאַף יָת אַמּוֹרֵאָה דִּי־תִיב בְּעֵין גְּדִי:</p>	<p>7 וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל-עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדֵשׁ וַיַּכּוּ אֶת-כָּל-שָׂדֶה הָעַמְלָקִי וְגַם אֶת-הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצְצָן תְּמָר:</p>
<p>8 And there went out the king of Sodom, and the king of Gomorrah, and the king of Admah, and the king of Zeboiim, and the king of Bela—the same is Zoar; and they set the battle in array against them in the vale of Siddim;</p>	<p>וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סְדֹם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ זִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בֶּלַע הוּא-צֹר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֵמֶק הַשִּׁדִּים:</p>	<p>8 וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סְדֹם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ זִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בֶּלַע הוּא-צֹר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֵמֶק הַשִּׁדִּים:</p>
<p>9 against Chedorlaomer king of Elam, and Tidal king of Goiim, and Amraphel king of Shinar, and Arioch king of Ellasar; four kings against the five.</p>	<p>עִם כְּדֻרְלַעְמֶר מֶלֶךְ אֵלָם וְתִדֵּל מֶלֶךְ גֹּיִם וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנָּר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֵלְסָר אַרְבַּעַת מְלָכִים מִלְּכֵי חֲמִשָּׁה:</p>	<p>9 אֵת כְּדֻרְלַעְמֶר מֶלֶךְ אֵלָם וְתִדֵּל מֶלֶךְ גֹּיִם וְאַמְרָפֶל מֶלֶךְ שִׁנָּר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֵלְסָר אַרְבַּעַת מְלָכִים אֶת-חֲמִשָּׁה:</p>
<p>10 Now the vale of Siddim was full of slime pits; and the kings of Sodom and Gomorrah fled, and they fell there, and they that remained fled to the mountain.</p>	<p>וּמִישָׁר חֻקְלָיָא בִּירָן בִּירָן מִסָּקֵן חִימְרָא וַעֲרָקוּ מֶלֶכָא דְסְדֹם וְעֲמֹרָה וַנִּפְּלוּ תַּמָּן וְדֹאשְׁתָּארוּ לְטוּרָא עֲרָקוּ:</p>	<p>10 וְעֵמֶק הַשִּׁדִּים בְּאֵרֹת בְּאֵרֹת חָמָר וַיִּנָּסוּ מֶלֶךְ-סְדֹם וְעֲמֹרָה וַיִּפְּלוּ-שָׁמָּה וְהַנִּשְׁאָרִים הָרָה נָסוּ:</p>
<p>11 And they took all the goods of Sodom and Gomorrah, and all their victuals, and went their way.</p>	<p>וַשְּׁבוּ יָת כָּל קִנְיָא דְסְדֹם וְעֲמֹרָה וְיָת כָּל מִיכְלֵהוֹן וַאֲזָלוּ:</p>	<p>11 וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-רָכֶשׁ סְדֹם וְעֲמֹרָה וְאֶת-כָּל-אֲבָלָם וַיֵּלְכוּ:</p>

(6) בהררם. זהר שלהם: איל פארן. כתרומו מישר. ואומר אני, שאין חיל לשון מישור, אלא מישור של פארן חיל שמו, ושל ממרא חלוי שמו (יג, יח), ושל ירדן ככר שמו (יג, יא), ושל שטים אצל שמו, אצל השטים (במדבר לג, מט), וכן צעל גד (יהושע יא, יז) צעל שמו, וכולן מתורגמין מישר, וכל אחד שמו עליו: על המדבר. אצל המדבר, כמו וְעָלְיוּ מִטָּה מְנַשֶּׁה (במדבר ז, כ):

(7) עין משפט הוא קדש. על שם העמיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם מי מריבה (תנחומא). ואונקלוס תרגמו כפשוטו, מקום שהיו צני המדינה מתקצצים שם לכל משפט: שדה העמלקי. עדיין לא נולד עמלק, ונקרא על שם העמיד (שם ו"ז): בחצצן תמר. הוא עין גדי (אונקלוס), מקרא מלא (בדברי הימים ב, ז) ביהושפט:

(9) ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן נאחו המועטים, להודיעך שגבורים היו, ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם:

(10) בארת בארת חמר. בארות הרצה היו שם, שנוטלים משם אדמה לטיט של בנין (ב"ר). ומדרש אגדה (שם), שהיה הטיט מוגבל (מגובל) זהם, ונעשה נס למלך סדום שיא משם, לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינין שניצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש, וכיון שיא זה מן החמר האמינו באברהם למפרע (ב"ר מז, ז): הרה נסו. להר נסו, הרה כמו להר, כל חיצה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיט לה ה"א בקופה (יבמות יג:). ויש חילוק בין הרה להרה שה"א בצוקף הציבה עומדת במקום למ"ד שזריכה, אצל (ס"א ז) אינה עומדת במקום למ"ד, ונקודה (ס"א לנקוד) פתח תחתיה, והרי הרה כמו להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל אחד נס באשר מצא הר תחלה. וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתוב ההרה או המדברה, פתרונו כמו אל הר או כמו להר (להר), ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש בפרשה:

- 12 And they took Lot, Abram's brother's son, who dwelt in Sodom, and his goods, and departed. וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רֶכֶשׁוֹ בֵּין אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסֹדֹם:
- 13 And there came one that had escaped, and told Abram the Hebrew—now he dwelt by the terebinths of Mamre the Amorite, brother of Eshcol, and brother of Aner; and these were confederate with Abram. וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֵלְנֵי מַמְרֵא הָאֱמֹרִי אָחִי אֶשְׁכּוֹל וְאָחִי עֲנֹר וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית־אַבְרָם:
- 14 And when Abram heard that his brother was taken captive, he led forth his trained men, born in his house, three hundred and eighteen, and pursued as far as Dan. וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיֵּרָק אֶת־חַנִּיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד־דָּן:
- 15 And he divided himself against them by night, he and his servants, and smote them, and pursued them unto Hobah, which is on the left hand of Damascus. וַיִּחַלֶּק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכּוּם וַיִּרְדֹּפֶם עַד־חֹבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדִמְשֶׁק:
- 16 And he brought back all the goods, and also brought back his brother Lot, and his goods, and the women also, and the people. וַיָּשֻׁב אֶת כָּל־הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת־לוֹט וְאָחִיו וְרֶכֶשׁוֹ הַשִּׁיב וְגַם אֶת־הַנָּשִׁים וְאֶת־הָעָם:

(12) והוא יושב בסדום. מיגרס לו זאת, ישיבתו בסדום (ז"ר):
 (13) ויבא הפליט. לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכחזר פי רק עוג נשאר מיסר הרפאים (דברים ג, יא), וזה נשאר, שלא הרגוהו אמרפל וחזיריו כשהכו הרפאים צעמרות קרנים. תנחומא (חקת כה). ומדרש בראשית רבה (מב, ח), זה עוג שפלט מדור המבול (גדה סא. יוצ"ע), וזהו מיסר הרפאים, שנאמר (ו, ד) הנפילים ה'יו בָּאֶלְכָן וגו', ומתכוין שיהרג אצרכם וישא את שרה (ז"ר): העברי. שצא מעצר הנהר. (ז"ר שס): בעלי ברית אברם. שכרתו עמו ברית (ז"ר) (ס"א, דבר אחר שהשיאו לו ענה על המילה (ז"ר) כמו שמפורש במקום אחר):
 (14) וירק. כמרגמו וזריו, וכן ובריקותי אצרכם קצב (ויקרא כו, לג), אזדיין צחצחי עליכם, וכן אריק סרכי (שמות טו, ט), וכן ורקק קנית וקגר (מהלים לה, ג) (פס"ו): הניכיו. חנכו כתיב (ס"א קרי), זה אליעזר (פס"ו) שחנכו למזות, והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה, וכן תנוף לנער (משלי כב, ו), תנפת המנצח (במדבר ז, יא), תנפת הצית (מהלים ל, א), ובלע"ז קורין לו איננניי"ר וצרכי"ר כ"י אישטרייני"ר: שמונה עשר וגו'. רבותינו אמרו (נדרים לב.) אליעזר לבדו היה, והוא מנין גימטריא של שמו: עד דן. שם תשש כח, שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל (סנהדרין יא):

(15) ויחלק עליהם. לפי פשוטו סרס המקרא, ויחלק הוא ועצדיו עליהם לילה, כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כצורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. כלומר אחר שחשכה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה (ז"ר), שנחלק הלילה, וצחצח הראשון נעשה לו נם, חזיו השני נשמר וצא לו לחצות לילה של מצרים: עד חובה. אין מקום ששמו חובה, ודן קורא חובה, על שם עבודת אלילים שעתידיה להיות שם (תנחומא):

17	And the king of Sodom went out to meet him, after his return from the slaughter of Chedorlaomer and the kings that were with him, at the vale of Shaveh—the same is the King's Vale.	וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סְדֹם לִקְרֹאתוֹ וַיָּנַפֵּק מֶלֶכָּא וְדִסְדֹם אַחֲרָי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת-כְּדֻרְלַעְמֹר וְאֶת-הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל-עֵמֶק שָׁוֵה הוּא עֵמֶק הַמֶּלֶךְ:	17
18	And Melchizedek king of Salem brought forth bread and wine; and he was priest of God the Most High.	וּמֶלֶכִּי-צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וַיַּיֵּן וְהוּא כֹהֵן לַאלֹהִים עֶלְיוֹן:	18
19	And he blessed him, and said: 'Blessed be Abram of God Most High, Maker of heaven and earth;	וַיְבָרֶכְהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לֹאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:	19
20	and blessed be God the Most High, who hath delivered thine enemies into thy hand.' And he gave him a tenth of all.	וּבְרוּךְ אֱלֹהֵי אֲשֶׁר-מָגֵן צָרָיָה בְּיָדָהּ וַיִּתֵּן-לוֹ מֵעֵשֶׂר מִכָּל:	20
21	And the king of Sodom said unto Abram: 'Give me the persons, and take the goods to thyself.'	וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-סְדֹם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנַּפֶּשׁ וְהַרְכָּשׁ קַח-לָךְ:	חמישי
22	And Abram said to the king of Sodom: 'I have lifted up my hand unto the LORD, God Most High, Maker of heaven and earth,	וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ סְדֹם הִרְמַתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:	22
23	that I will not take a thread nor a shoe-latchet nor ought that is thine, lest thou shouldest say: I have made Abram rich;	אִם-מַחוּט וְעַד שָׁרוּף-נָעַל וְאִם-אֶקַּח מִכָּל-אֲשֶׁר-לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אַבְרָם:	23

(17) עמק שוה. כך שמו, ותרגומו למישר מפנא, פנוי מאילנות ומכל מכשול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא (אונקלוס), בית ריס אחד, שהוא שלשים קנים (פייט שקלים אז ראית), שהיה מיוחד למלך לנחק שם. ומדרש אגדה (ב"ר), עמק שהושו שם כל האומות, והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקנין;

(18) ומלכי צדק. מדרש אגדה הוא שם בן נח (נדרים לב: ב"ר): לחם ויין. כך עושים ליגיעי מלחמה, והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש אגדה, רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו (ב"ר מד, ז);

(19) קנה שמים וארץ. כמו עשה שמים וארץ (תהלים קמו, ו), על ידי עשייתן קנאן להיות שלו;

(20) אשר מגן. אשר הסגיר, וכן למגןך ישאל (הושע יא, ח): ויתן לו. אברהם (יוצ"ע), מעשר מכל אשר לו, לפי שהיה כהן;

(21) תן לי הנפש. (הגופים) מן השני שלי שהנלח, החזר לי הגופים לזדס;

(22) הרמתי ידי. לשון שזועה (ב"ר), מריס אני את ידי לאל עליון, וכן בי נשבעתי (בראשית כב, טז), נשבע אני, וכן נסתי קסוף השדה קח ממני (שם כג, יג), נותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני;

(23) אם מחוט ועד שרוך נעל. אעכז לעמי מן השני: ואם אקח מכל אשר לך. ואם תאמר לתת לי שכר מבית גזיך, לא חקת: ולא תאמר וגו'. שהקב"ה הבטיחני לעשרני, שנאמר וְאֶצְרְכָּךְ וגו' (יב, ב):

<p>24 save only that which the young men have eaten, and the portion of the men which went with me, Aner, Eshcol, and Mamre, let them take their portion.'</p>	<p>בְּרֵאשִׁית רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עִנְרִי אֶשְׁכֹּל וּמַמְרֵא הֵם יִקְחוּ חֵלָקָם: (ס)</p>	<p>24 בְּרֵאשִׁית רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עִנְרִי אֶשְׁכֹּל וּמַמְרֵא הֵם יִקְחוּ חֵלָקָם: (ס)</p>
<p>XV After these things the word of the LORD came unto Abram in a vision, saying: 'Fear not, Abram, I am thy shield, thy reward shall be exceeding great.'</p>	<p>אַחֲרָיו הִדְבָּרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־אַבְרָם בְּמַחְזָה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא אַבְרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ תִּרְבֶּה מְאֹד:</p>	<p>יב אַחֲרָיו הִדְבָּרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֶל־אַבְרָם בְּמַחְזָה לֵאמֹר אֶל־תִּירָא אַבְרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ תִּרְבֶּה מְאֹד:</p>
<p>2 And Abram said: 'O Lord God, what wilt Thou give me, seeing I go hence childless, and he that shall be possessor of my house is Eliezer of Damascus?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־תִּתֶּן־לִי וְאֲנִכִּי הוּלָךְ עֲרִירִי וּבֶן־מִשְׁקַב בֵּיתִי הוּא דְּמִשְׁקַב אֲלִיעֶזֶר:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־תִּתֶּן־לִי וְאֲנִכִּי הוּלָךְ עֲרִירִי וּבֶן־מִשְׁקַב בֵּיתִי הוּא דְּמִשְׁקַב אֲלִיעֶזֶר:</p>
<p>3 And Abram said: 'Behold, to me Thou hast given no seed, and, lo, one born in my house is to be mine heir.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי:</p>
<p>4 And, behold, the word of the LORD came unto him, saying: 'This man shall not be thine heir; but he that shall come forth out of thine own bowels shall be thine heir.'</p>	<p>וְהָא פִתְגָמָא דִּי עֲמִיָּה לְמִימַר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמִּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ:</p>	<p>4 וְהִנֵּה דְּבַר־יְהוָה אָלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמִּעֶיךָ הוּא יִירָשְׁךָ:</p>

- (24) הנערים. עבדי אשר הלכו אתי, ועוד ענר אשכול וממרא וגו', ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר (טו) הוא ועבדיו ויפס, וענר וחזיריו ישבו על הכלים לשמור, אפלו הכי הם יקחו חלקם, וממנו למד דוד, שאמר קְחָלֶךָ הַיָּרֵד בְּמִלְחָמְהוּכְחֶלֶק הַיּוֹשֵׁב עַל הַכִּלִּים יִקְדּוּ יַחְלֶקוּ (שמואל א' ל, כד), ולכן נאמר וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וַיִּמְעַלָּה וַיִּשְׁמָעָה לְחֶק וּמִשְׁפָּט (שם פסוק כה), לא נאמר והלאה, לפי שכבר נתן החוק בימי אברהם (צ"ר):
- (1) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר, סמוך. אחרי, מופלג (צ"ר מד, ה). אחר הדברים האלה, אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר שמא קצלתי שר על כל זדקותי, לכן אמר לו המקום אל תירא אברהם. אנכי מגן לך. מן העונש, שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת (צ"ר), ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד (צ"ר):
- (2) הולך ערירי. מנחם בן סרוק פירשו לשון יורש, וחזר לו ער ועָנָה (מלאכי ב, יב), ערירי בלא יורש, כאשר תאמר ויבָּקֵל תִּבְרָאֲתִי תִּשְׁרָשׁ (איוב לא, יב), תעקר שרשיה, כך לשון ערירי חסר בניס וצלע"ז דעזענפאט"ס. ולי נראה ער ועונה, מגזרת וְלָבִי ער (שיר השירים ה, ב), וערירי לשון חורבן, וכן ערו ערו (תהלים קלז, ו), וכן ערות יסוד (חזקוני ג, יג), וכן ערָעַר תִּתְעַרְעַר (ירמיה נא, נח), וכן כִּי תִקְרָה עָרָה (נפניה ב, יד): ובן משק ביתי. כתרגומו, שכל בייתי ניזון על פיו, כמו ועל פִּיךָ יִשָּׁק (בראשית מא, מ), אפוטרופא שלי, ואילו היה לי בן היה בני ממונה על שלי: דמשק. לפי התרגום מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה (צ"ר) שרדף המלכים עד דמשק, ובגמרא שלנו (יומא כח): דרשו נוטריקון, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:
- (3) הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתתי לי:

<p>And He brought him forth abroad, 5 and said: 'Look now toward heaven, and count the stars, if thou be able to count them'; and He said unto him: 'So shall thy seed be.'</p>	<p>וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט-נָא הַשָּׁמַיְמָה וסָפֹר הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכֵל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה צֶדֶקָה:</p>	<p>5</p>
<p>And he believed in the LORD; and 6 He counted it to him for righteousness.</p>	<p>וְהָאֱמֹן בֵּיהוָה וַיַּחֲשְׁבֶהָ לוֹ צֶדֶקָה:</p>	<p>6</p>
<p>And He said unto him: 'I am the 7 LORD that brought thee out of Ur of the Chaldees, to give thee this land to inherit it.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׁדִּים לָתֶת לְךָ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:</p>	<p>ששי 7</p>
<p>And he said: 'O Lord God, 8 whereby shall I know that I shall inherit it?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוָה בְּמָה אֵדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה:</p>	<p>8</p>
<p>And He said unto him: 'Take Me a 9 heifer of three years old, and a she-goat of three years old, and a ram of three years old, and a turtle-dove, and a young pigeon.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח-הָ לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלֶּשֶׁת וְתֹר וְגֹזָל:</p>	<p>9</p>
<p>And he took him all these, and 10 divided them in the midst, and laid each half over against the other; but the birds divided he not.</p>	<p>וַיִּקַּח-לוֹ אֶת-כָּל-אֵלֶּה וַיַּבְתֵּר אֹתָם בִּתְּוֶךְ וַיִּתֵּן אִישׁ-בְּתָרוֹ לִקְרָאת רֵעֵהוּ וְאֶת-הַצֶּפֶר לֹא בָּתַר:</p>	<p>10</p>

(5) ויוצא אותו החוצה. לפי פשוטו הוּצֵאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לַחֲנוּךְ לַרְאוּת הַכּוֹכָבִים. ולפי מדרשו (שבת קנו.), אמר לו לא מאכסגנינות שֶׁנֶּךָ שְׂרָאִית צְמֻלֹת שְׂאִינֶךָ עֲתִיד לַהֲעִמִּיד בָּן, אֲדָרַם אֵין לוֹ בָּן, אֲזַל אֲצַרְהֶם יֵשׁ לוֹ בָּן, וְכֵן שְׂרִי לֹא תִלַּד, אֲזַל שְׂרָה תִלַּד (ב"ר), אִנִּי קוֹרֵא לָכֶם שֵׁם אַחֵר וַיִּשְׁתַּנֵּה הַמִּזְל. דבר אחר, הוּצֵאוּ מִחֲלָלָה שֶׁל עוֹלָם וְהַגְבִּיהוּ לַמַּעֲלָה מִן הַכּוֹכָבִים, וְזֶה לִשְׁוֹן הַצִּטָּה מִלַּמַּעֲלָה לַמַּטָּה (מנחם חיי שרה ו ב"ר):

(6) והאמן בה. לא שאל לו אות על זאת, אֲזַל עַל יְרוּשָׁת הָאָרֶץ שֶׁאֵל לוֹ אוֹת, וְאָמַר לוֹ צִמָּה אֲדַע: וַיַּחֲשְׁבֶהָ לוֹ צֶדֶקָה. הַקִּצָּה חֲשֵׁבָה לְאֲדָרַם לִזְכוּת וְלִצְדָקָה, עַל הָאֱמוּנָה שֶׁהָאֱמִין בּוֹ. דבר אחר צִמָּה אֲדַע, לֹא שֶׁאֵל לוֹ אוֹת, אֲלֹא אָמַר לַפְּנִי, הוֹדִיעֵנִי בְּאִזְמָה וְזָכַת יִתְקַיְּמוּ בָּהּ, אָמַר לוֹ הַקִּצָּה לִזְכוּת הַקְּרִבּוּת (תענית כו:):

(9) עגלה משלשת. שלשה עגלים רמו לשלשה פרים, פרי יום הכפורים ופרי העלם דבר של צבור ועגלה ערופה (ב"ר מד, יד): ועז משלשת. רמו לשעיר הנעשה צפנים, ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת יחיד (ב"ר): ואיל משולש. אשם ודאי ואשם תלוי, וכצדקה של חטאת יחיד (ב"ר): ותור וגוזל. תור וזן יונה (ב"ר):

(10) ויבחר את הארץ. חלק כל אחד לשני חלקים. ואין המקרא יוצא מידי פשוטו, לפי שהיה כורת ברית עמו לשמור הצטחתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב (יח) צִיּוֹם הַהוּא קָרַת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לְאֱמֹר וְגו', ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעצור בין בְּקָרָהּ, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר לֵהָרֶן עֹבְדִים בֵּין בְּקָרָהּ עֹבְדִים (ירמיה לד, יט), אֲף כֹּהֵן תָּנוּר עֹשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עֵצֵר בֵּין הַגִּזְרִים, הוּא שְׁלֹחַם שֶׁל שְׂכִינָה שֶׁהוּא אֵשׁ: ואת הצפור לא בחר. לפי שהאומות עובדי כוכבים ומזלות נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר קִצְבוֹנֵי קָרִים רָבִים וְגו' (תהלים כב, יג), וְאִמֹר הָאֵל לֹאֶשֶׁר קָרִים בְּעַל הַקְּרָנִים, מִלְכֵי מִדִּי וּפְקָם (דניאל ח, כ), וְאִמֹר וְהַפִּיר וְהַשְׁעִיר, מִלֶּךְ יוֹן (שם כא). וישראל נמשלו לבני יונה, שנאמר יוֹנָתָן בְּקָרָהּ הַפִּלַע (שיר השירים ב, יד), לפיכך בחר

11	And the birds of prey came down upon the carcasses, and Abram drove them away.	וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיִּשָּׁב אֹתָם אַבְרָם:	וַנַּחַת עוֹפָא עַל פְּלִגְיָא וַאֲפָרַח יִתְהוֹן אַבְרָם:
12	And it came to pass, that, when the sun was going down, a deep sleep fell upon Abram; and, lo, a dread, even a great darkness, fell upon him.	וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ לָבוֹא וַתִּרְדָּמָה נִפְלְתָה עַל־אַבְרָם וַהֲגָה אִמָּה חֲשֹׁכָה גְדֹלָה נִפְלְתָה עָלָיו:	וַהֲוָה שְׁמֶשׁא לְמִיעַל וְשִׁינָתָא נִפְלְתָה עַל אַבְרָם וְהָא אִמָּה קִבֵּל סְגִי נִפְלְתָה עָלֹהִי:
13	And He said unto Abram: 'Know of a surety that thy seed shall be a stranger in a land that is not theirs, and shall serve them; and they shall afflict them four hundred years;	וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדָע תֵּדָע כִּי־גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:	וַאֲמַר לְאַבְרָם מִדָּע תֵּדָע אֲרִי דִי־יִרִין יְהוֹן בְּנִד בְּאֶרֶע לֹא דִי־לְהוֹן וַיִּפְלַחוּן בְּהוֹן וַיַּעֲנֹן יִתְהוֹן אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִין:
14	and also that nation, whom they shall serve, will I judge; and afterward shall they come out with great substance.	וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבָדוּן אֲנִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְרִכָּשׁ גָּדוֹל:	וְאִף יִת עֲמָא דִי־פְלַחוּן בְּהוֹן דִּאִין אֲנָא וּבְתֵר כִּין יִפְקֹון בְּקִינָא סְגִי:
15	But thou shalt go to thy fathers in peace; thou shalt be buried in a good old age.	וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקָּבֵר בְּשִׁיבָה טוֹבָה:	וְאַתָּה תִּתְקַנְיֵשׁ לְוֹת אֲבֹתְךָ בְּשָׁלָם תִּתְקַבֵּר בְּסִיבֹו טָבָא:
16	And in the fourth generation they shall come back hither; for the iniquity of the Amorite is not yet full.	וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֹן הָאֹמֹרִי עַד־הֵנָּה:	וְדָרָא רְבִיעֵאָה יִתְוִיבֹון הִלְכָא אֲרִי לֹא שְׁלִים חוּבָא דִּיאֲמֹרָאָה עַד כְּעֹן:

הזהמות, רמז על האומות שיהיו פלגין והולכין, ואח הכפור לא צתר, רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם (פס"ז):
 (11) העיט. הוא עוף, ועל שם שהוא עט ושואף אל הנצלות לטוש עלי אוכל (לשה"כ איז ט, כו), כמו ופעט אל השלל (שמואל"א טו, יט): על הפגרים. על הצתרים. (ס"א הפגרים מתרגמין פגליא, אלא מתוך שהורגלו לתרגם איש צתרו ויהצ פלגיא, נחלף להם תיבת פגליא לפלגיא, ותרגמו הפגרים פלגיא, וכל המתרגם כן טועה, לפי שאין להקיש צתרים לפגרים, שצתרים תרגומו פלגיא, ופגרים תרגומו פגליא לשון פגול, כמו פגול הוא (ויקרא יט, ז), לשון פגר (כך שמעתי מפי רבינו יהודה ב"ר שמואל. וכן הגירסא ב"ר ש"י כ"י ובכ"י אחרת כתיב כך פי רבינו מאיר ב"ר שמואל): וישב. לשון נשיבה והפרחה, כמו יצא רוחו (תהלים קמו, יח), רמז שיצא דוד בן ישי לכלותם (פדר"א כח), ואין מניחים אותם מן השמים, עד שיצא מלך המשיח (פס"ז):

(12) והנה אימה וגו'. רמז לזרות וחשך של גליות (ב"ר):

(13) כי גר יהיה זרעך. משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה, כיצד, יצחק בן ששים שנה כשנולד יעקב, ויעקב כשירד למצרים אמר (מו, ט) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, הרי ק"ך, וצמצרים היו מאתים ועשר כמנין רד"ו, הרי ארבע מאות שנה (סד"ג פדר"א מח). ואם תאמר צמצרים היו ארבע מאות, הרי קהת מיורדי מצרים היה, לא וחשוב שנותיו של קהת ושל עמרם, ושמונים של משה שהיה כשיצאו ישראל ממצרים, אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים, ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר לידת עמרם, ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא להם. ולא נאמר צאצא מצרים, אלא לא להם, משנולד יצחק (כא, לו) ויגר אצדקס וגו', ויגר יצחק בגר, ויעקב גר צאצא קס (תהלים קה, כג), לגור צאצא צאנו (בראשית מו, ד):

(14) וגם את הגוי. וגם, לרבות ארבע מלכיות (ב"ר), שאף הם פלים על ששעצדו את ישראל: דין אנכי. בעשר מכות (ב"ר): ברכוש גדול. צממון גדול כמו שנאמר ויגלו את מצרים (שמות יב, לו):

(15) ואתה תבא. ולא תראה כל אלה: אל אבותיך. אצוי עובד עבודה זרה והוא מצטרו שיצא אליו, למדך שעשה תרח תשובה (תנחומא): תקבר בשיבה טובה. צטרו שיעשה ישמעאל תשובה צימיו (ב"ר לו), ולא יצא עשו לתרבות רעה צימיו, ולפיכך מת' שנים קודם זמנו (ב"ר סג, יב), ובו ציוס מרד עשו (ב"ר טז):

17	And it came to pass, that, when the sun went down, and there was thick darkness, behold a smoking furnace, and a flaming torch that passed between these pieces.	וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ פֹּאֵה וְעֹלָטָה הָיָה וְהָיָה תִנּוּר עָשָׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה:	וְהָיָה שֶׁמֶשׁ פֹּאֵה וְעֹלָטָה הָיָה וְהָיָה תִנּוּר עָשָׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה:
18	In that day the LORD made a covenant with Abram, saying: 'Unto thy seed have I given this land, from the river of Egypt unto the great river, the river Euphrates;	בַּיּוֹם הַהוּא כָּתַת יְהוָה אֶת אַבְרָם בְּרִית לְאֵמָר לְנֶרְעָה נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד נְהַר רַבָּא נְהַר פָּרָת:	בַּיּוֹם הַהוּא כָּתַת יְהוָה אֶת אַבְרָם בְּרִית לְאֵמָר לְנֶרְעָה נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד נְהַר רַבָּא נְהַר פָּרָת:
19	the Kenite, and the Kenizzite, and the Kadmonite,	אֶת־הַקֵּנִי וְאֶת־הַקְנִזִּי וְאֶת־הַקַּדְמוֹנִי:	אֶת־הַקֵּנִי וְאֶת־הַקְנִזִּי וְאֶת־הַקַּדְמוֹנִי:
20	and the Hittite, and the Perizzite, and the Rephaim,	וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים:	וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים:
21	and the Amorite, and the Canaanite, and the Girgashite, and the Jebusite.'	וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי: (ס)	וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי: (ס)
XVI	Now Sarai Abram's wife bore him no children; and she had a handmaid, an Egyptian, whose name was Hagar.	וְשָׂרַי אִשְׁתְּ אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִיָּא וּשְׁמָהּ הָגָר:	וְשָׂרַי אִשְׁתְּ אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ שִׁפְחָה מִצְרִיָּא וּשְׁמָהּ הָגָר:

(16) ודור רביעי ישובו הנה. לאחר שיגלו למצרים יהיו שם ג' דורות, והרביעי ישובו לארץ הזאת, לפי שבארץ כנען היה מִדְבָּר עמו וברת צרית זה, כדכתיב לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה, יעקב ירד למצרים, לא וחשוב דורותיו, יהודה פרץ וחטרון, וכלב בן חטרון מצא הארץ היה: כי לא שלם עון האמורי. להיות משתלח מארצו עד אותו זמן, שאין הקצ"ה נפרע מאומה עד שחמלא סאתה, שנאמר (ישעיה כז, ח) בָּסֶמֶךָ הָיָה לְקַחַת תְּרִיזָה (סוטה ט):

(17) ויהי השמש צלח. כמו וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ פֹּאֵה וְעֹלָטָה הָיָה. חשך היום: והנה תנור עשן וגר. רמז לו שיפלו המלכיות עובדי אלילים בגיהנם (פס"ז): באה. טעמו למעלה, לכן הוא מצוה שצא כצר, ואם היה טעמו למטה צאל"ף, היה מצוה שצא שוקעת, ואי אפשר לומר כן, שהרי כצר כחוצ ויהי השמש צלח, והעצרת תנור עשן לאחר מכאן היתה, נמצא שכצר שקעה (פס"ז). וזה חילוק בכל חיצה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות, כמו צא, קס, שז, כשהטעם למעלה לשון עזר הוא, כגון זה, וכגון וְקָלָה צָאָה (כט, ט), קָמָה וְלָמָּה (לז, ז), הָגָה וְצָאָה וְצָמָּה (רות א, טו), וכשהטעם למטה הוא לשון הווה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו צָאָה עַם הָאֱלֹהִים (כט, ו), צָעָרָה הִיא וְצָעָרָה הִיא וְצָעָרָה (אסתר ז, יד):

(18) לזרעך נתתי. אמירתו של הקצ"ה כאלו היא עשויה (צ"ר מד, כז): הנהר הגדול נהר פרת. לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול, אף על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות (פס"ז) היוצאים מעדן, שנאמר וְהָעָרָה הָרְבִיעִי הִוא פָּרָת (צ, יד), משל הדיוט, עזר מלך מלך (שבוט מו:), הדבוק לשחור וישתחוו לך:

(19) את הקיני. עשר אומות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשליש אדום ומואב ועמון (צ"ר מד, כג), והם קיני קניזי קדמוני, עמידים להיות ירושה לעמיד (צ"ר נו. צ"ר), שנאמר וְאֵדוֹם וְמוֹאָב מִשְׁלֹחַ יָדָם וְיָגִי עִמּוֹן מִשְׁמַעְשָׁם (ישעיה יא, יד):

(20) ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר זה ההוא יקרא אֶרֶץ רַפָּאִים (דברים ג, יג):

(1) שפחה מצרית. צת פרעה היתה, כשראה נסים שנעשו לשרה, אמר, מוטב שחיה צתי שפחה צצית זה, ולא גצירה צצית אחר (צ"ר):

- And Sarai said unto Abram:
'Behold now, the LORD hath
restrained me from bearing; go in, I
pray thee, unto my handmaid; it
may be that I shall be builded up
through her.' And Abram
hearkened to the voice of Sarai.
- And Sarai Abram's wife took Hagar
the Egyptian, her handmaid, after
Abram had dwelt ten years in the
land of Canaan, and gave her to
Abram her husband to be his wife.
- And he went in unto Hagar, and
she conceived; and when she saw
that she had conceived, her mistress
was despised in her eyes.
- And Sarai said unto Abram: 'My
wrong be upon thee: I gave my
handmaid into thy bosom; and
when she saw that she had
conceived, I was despised in her eyes:
the LORD judge between me and
thee.'
- But Abram said unto Sarai: 'Behold,
thy maid is in thy hand; do to her
that which is good in thine eyes.'
And Sarai dealt harshly with her,
and she fled from her face.
- And the angel of the LORD found
her by a fountain of water in the
wilderness, by the fountain in the
way to Shur.
- וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל-אַבְרָם הִנֵּה
נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלָּדֶת בֶּן-נָא
אֶל-שִׁפְחָתִי אוֹלִי אֲבִנָּהּ מִמֶּנָּה
וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרַי:
- וַתִּקַּח שָׂרַי אִשְׁת־אַבְרָם אֶת-
הַגֵּר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ
עֶשְׂרֵי שָׁנִים לְשֵׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁה
לָהּ לְאִשָּׁה:
- וַיָּבֹא אֶל-הַגֵּר וַתְּהַר וַתֵּרָא כִּי
הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ:
- וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל-אַבְרָם חֲמָסִי
עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי
בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָהּ וַאֲקַל
בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
וּבֵינֶיךָ:
- וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-שָׂרַי הִנֵּה
שִׁפְחָתְךָ בְּיָדֶךָ עֲשִׂי-לָהּ הַטּוֹב
בְּעֵינֶיךָ וַתַּעַנֶּנָּה שָׂרַי וַתִּבָּרַח
מִפָּנֶיהָ:
- וַיִּמְצְאָהּ מַלְאָךְ יְהוָה עַל-עֵין
הַמַּיִם בְּמִדְבָּר עַל-הָעֵין בְּדֶרֶךְ
שׁוּר:
- וַאֲמַרְתָּ שָׂרַי לְאַבְרָם הָא
כְּשֵׁן
מִנְעֵנִי יְיָ מִלְמִילֵד עוֹלָ כְּשֵׁן
לֹוֹת אֲמָתִי מֵאֵם אֶתְבְּנִי מִנָּה
וְקִבֵּל אַבְרָם לְמִימַר שָׂרַי:
- וַיְדַבֵּרְתָּ שָׂרַי אֶתְ אַבְרָם יֵת
הַגֵּר מִצְרִיתָא אֲמָתָהּ מִסּוּף
עֶסֶר שָׁנִין לְמִתְבָּ אַבְרָם
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּתְּבֵת יֵתָהּ
לְאַבְרָם בְּעִלָּה לִיהָ לְאִתּוֹ:
- וַעֲלָ לֹוֹת הַגֵּר וַעֲדִיאת וַחֲזֵת
אַרִי עֲדִיאת וְקִלָּת רְבֹנָתָהּ
בְּעֵינָהּ:
- וַאֲמַרְתָּ שָׂרַי לְאַבְרָם דִּין
לִי עָלֶיךָ אֲנָא יְהִיבִית אֲמָתִי
לָךְ וַחֲזֵת אַרִי עֲדִיאת וְקִלָּת
בְּעֵינָהּ דִּין יְיָ בֵּינָא וּבֵינֶיךָ:
- וַאֲמַר אַבְרָם לְשָׂרַי הָא אֲמָתֶיךָ
בְּיָדֶיךָ עֲבִידִי לָהּ דִּתְקִין
בְּעֵינֶיךָ וַעֲבִידָתָהּ שָׂרַי וַעֲרִקְתָּ מִן
קֶדְמָהּ:
- וַאֲשַׁכַּחַהּ מַלְאָכָא דִּין עַל
עֵינָא דְמֵיָא בְּמִדְבָּרָא עַל עֵינָא
בְּאֹרְחָא דְחַגְרָא:

- (2) אולי אבנה ממנה. לימד על מי שאין לו צנים שאינו צנוי אלא הרוס (צ"ר): אבנה ממנה. צזכות שאכניס צרתי לחור
ציתי: לקול שרי. לרוח הקדש שזה (צ"ר מה, צ):
- (3) ותקח שרה. לקחתה דצדריס אשריך שזכית לידבק בצוף קדוש כזה (סס ג): מקץ עשר שנים. מועד הקצוע לאשה
ששהתה עשר שנים ולא ילדה לצעלה חייב לישא אחרת (יצמות סד. צ"ר): לשבת אברם וגו'. מגיד, שאין ישיצת חוזה לארץ
עולה לו מן המניין, לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שיצא לארץ ישראל (סס):
- (4) ויבא אל הגר ותהר. מציאה ראשונה (צ"ר מה, ד): ותקל גבירתה בעיניה. אמרה, שרה זו אין סקרה כגלויה,
מראה עזמה כאילו היא צדקת, ואינה צדקת, שלא זכחה להריון כל השנים הללו, ואני נתעצבתי מציאה ראשונה (צ"ר סס):
- (5) חמסי עליך. חמס העשוי לי, עליך אני מטיל העונש, כשהתפללת להקצ"ה מה פסן לי ואנכי הולך ערירי, לא התפללת
אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו, והייתי אני נפקדת עמך (צ"ר). ועוד, דצריך אתה חומס ממני, שאתה שומע צויוני
ושומק (צ"ר מה, ה): אנכי נתתי שפחתי וגו' וביניך. כל צינך שצמקרא חסר, וזה מלא, קרי ציה וציניך (ר"ל נוכח
לנקבה), שהכניסה עין הרע צעיצורה של הגר והפילה עוצרה, הוא שהמלאך אומר להגר הן הרה, והלא כבר הרתה והוא
מנשר לה שמהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון (צ"ר):
- (6) ותענה שרי. היתה משעזת זה בקושי (צ"ר מה, ו):

<p>And he said: 'Hagar, Sarai's 8 handmaid, whence camest thou? and whither goest thou?' And she said: 'I flee from the face of my mistress Sarai.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָגָר אֲמַתָּה דִּשְׁרֵי מִנִּי אֶת אֲתָנָא וְלָאֵן אֶת אֲזִלָּא וַאֲמַרְת מִן קִדָּם שְׂרִי רַבּוֹנִיתִי אֲנָא עֶרְקָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָגָר שִׁפְחַת שְׂרֵי אֵי-מִנִּי בָּאת וְאַנָּה תֵּלְכִי וְתֹאמַר מִפְּנֵי שְׂרִי גְבֵרְתִּי אֲנֹכִי בִּרְחַת:</p>
<p>And the angel of the LORD said 9 unto her: 'Return to thy mistress, and submit thyself under her hands.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה שׁוּבִי לְנֹת רַבּוֹנִיתִיךְ וְאִשְׁתַּעֲבִדִי תַּחֲת יְדֶיהָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גְּבֵרְתִּיךְ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יְדֶיהָ:</p>
<p>And the angel of the LORD said 10 unto her: 'I will greatly multiply thy seed, that it shall not be numbered for multitude.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה אֲסַגֵּי אֲסַגֵּי יָת בְּנִכִּי וְלֹא יִתְמָנֹן מִסְּמִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה הִרְבֵּה אֲרֵבָה אֶת-זַרְעֲךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּ:</p>
<p>And the angel of the LORD said 11 unto her: 'Behold, thou art with child, and shalt bear a son; and thou shalt call his name Ishmael, because the LORD hath heard thy affliction.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה הִנֵּה מַעֲדִיא וְתֵלִידִין בְּר וְתִקְרָן שְׁמִיה יִשְׁמָעֵאל אֲרִי קִבִּיל יְיָ צְלוֹתֶיךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה הִנֵּה הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וְקִרְאָת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי-שָׁמַע יְהוָה אֶל-</p>
<p>And he shall be a wild ass of a man: 12 his hand shall be against every man, and every man's hand against him; and he shall dwell in the face of all his brethren.'</p>	<p>וְהוּא יִהְי מְרֹד בְּאַנְשָׁא הוּא יִהְי צָרִיד לְכוּלָּא וְאִפְּ אֲנִשָּׁא יְהוֹן צָרִיכִין לִיה וְעַל אִפִּי כָּל אֲחוּהֵי יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם יָדוֹ בְּכָל וְיָד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָי כָּל-אֲחָיו יִשְׁכֹּן:</p>
<p>And she called the name of the 13 LORD that spoke unto her, Thou art a God of seeing; for she said: 'Have I even here seen Him that seeth Me?'</p>	<p>וְצִלִּיאַת בִּשְׁמָא דִּי דִּאֲתַמְלִל עִמָּה אֲמַרְת אֶת הוּא אֱלֹהָא חַזִּי כוּלָּא אֲרִי אֲמַרְת אִפְּ אֲנָא שְׂרִיתִי חֲזִיא בְּתַר דִּאֲתַגְלִי לִי:</p>	<p>וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אֲתָה אֵל רֹאֵי כִי אֲמַרְתָּ הִגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אַחֲרַי רֹאֵי:</p>
<p>Wherefore the well was called 14 Beer-lahai-roi; behold, it is between Kadesh and Bered.</p>	<p>עַל כֵּן קִרְא לְבֵאֵר בִּירָא דְּמַלְאָךְ קִיַּמָּא אֲתַחֲזִי עֲלֶיהָ הָא הִיא בֵּין רָקֶם וּבֵין חֲקֵרָא:</p>	<p>עַל-כֵּן קִרְא לְבֵאֵר בֵּאֵר לַחֲי רֹאֵי הִנֵּה בֵּין-קֶדֶשׁ וּבֵין בֶּרֶד:</p>

(8) אי מזה באת. מהיכן צאת. יודע היה, אלא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדצרים. ולשון אי מזה, איה המקום שתאמר עליו מזה אני צאה:

(9) ויאמר לה מלאך ה' וגו'. על כל אמירה היה שלום לה מלאך אחר, לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה (צ"ר): (יא) (11) הנך הרה. כשתשובי מהרי, כמו הנך הרה, דאשת מנוח (שופטים יג, ה): וילדת בן. כמו ויולדת, ודומה לו ישצק פלצנון מקננת צאצאים (ירמיה כג, כג): וקראת שמו. זווי הוא, כמו שאומר לזכר וקראת את שמו יצחק (יז, יט): (12) פרא אדם. אוהב מדצרות (צ"ר) לזוד חיות, כמו שכתוב (להלן כא, ז) וישצ צמד צר ויהי לצה קשת: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו. הכל שונאין אותו ומתגרין בו (צ"ר מה, ט): ועל פני כל אחיו ישכון. שיהיה זרעו גדול: (13) אתה אל ראי. נקוד חט"ף קמ"ץ, מפני שהוא שם דצר, אלוה הראיה, שרואה בעלצון של עלוצין. (ס"א דבר אחר אמה אל ראי, ומשמע שהוא רואה הכל, ואין שום דצר רואה אותו): הגם הלא. לשון חימה, וכי סצורה הייתי שאף הלוס צמדצרות, ראיתי שלוחו של מקום, אחרי רואי אותם צציתו של אצרהם, ששם היתה רגילה לראות מלאכים (צ"ר), ומדע שהיתה רגילה לראותם, שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמר מות נמות (שופטים יג, כג), וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה (צ"ר):

15	And Hagar bore Abram a son; and Abram called the name of his son,	וַתֵּלֶד הָגָר לְאַבְרָם בֶּן וְיִקְרָא אֲבָרָם שֵׁם בְּנֵוֹ אֲשֶׁר־יָלְדָהּ הָגָר יִשְׁמָעֵאל:	15
16	And Abram was fourscore and six years old, when Hagar bore Ishmael to Abram.	וְאַבְרָם בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלָדָתָהּ הָגָר אֶת־יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם: (ס)	16
XVII	And when Abram was ninety years old and nine, the LORD appeared to Abram, and said unto him: 'I am God Almighty; walk before Me, and be thou wholehearted.	וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן־תְּשַׁעִּים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ לִפְנֵי וְהָיָה תָמִים:	יד
2	And I will make My covenant between Me and thee, and will multiply thee exceedingly.'	וְאֶתְּנָה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד:	2
3	And Abram fell on his face; and God talked with him, saying:	וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל־פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:	3
4	'As for Me, behold, My covenant is with thee, and thou shalt be the father of a multitude of nations.	אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאָב תְּמוֹן גּוֹיִם:	4
5	Neither shall thy name any more be called Abram, but thy name shall be Abraham; for the father of a multitude of nations have I made thee.	וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהָם כִּי אֲבִי־תְמוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ:	5

(14) באר לחי רואי. כתרומתו צירא דמלאך קימא איתחזי עלה:
(15) ויקרא אברם שם וגר. אף על פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל, שרחה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל (מדרש אגדה):
(16) ואברם בן שמונים וגר. לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן י"ג שנה כשנימול, ולא עכב (מדרש אגדה):
(1) אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל צריה, לפיכך התהלך לפני, ואהיה לך לאלוה ולפטרון (צ"ר). וכן כל מקום שהוא במקרא פירושוכך, די שלו, והכל לפי הענין: התהלך לפני. כתרומתו פלח קדמי, הדבק בעבודתי: והיה תמים. אף זה נווי אחר נווי, היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו, התהלך לפני במצות מילה, ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהערלה כך אהיה בעל מוס לפני (נדריס לא: תנחומא צ"ר). דבר אחר והיה תמים, עכשיו אהיה חסר ה' איברים, צ' עינים, צ' אזנים, וראש הגויה, אוסיף לך אות על שמך, ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח, כמנין אצריך (תנחומא נדריס לצ):
(2) ואנתנה בריתי. צריה של אהבה, וצריה הארץ להורשה לך על ידי מצוה זו (צ"ר):
(3) ויפל אברם על פניו. ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה צו כח לעמוד (תנחומא), ורוח הקדש נצבת עליו, וזהו שנאמר בצלעם (במדבר כד, ד) נפל וגלוי עינים (אגדת בראשית), בצרייתא דר"א מנאחי כן (פרקי דר"א פכ"ט):
(5) כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו (שצת קה. צ"ר), ורי"ש שהיתה צו בתחלה, שלא היה אז אלא לארם שהוא מקומו, ועכשיו אז לכל העולם (ברכות יג.), ואפילו רי"ש שהיתה צו מתחלה לא זה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה, עד שהוסיפה ליהושע (צ"ר מז א), שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר יג, טז):

6

And I will make thee exceeding fruitful, and I will make nations of thee, and kings shall come out of thee.

וְהַפְרֵתִי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד וְנָתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּנִּי יֵצְאוּ:
וְאֶפְשֵׁי יִתֶּךָ לְחֻדָּא לְחֻדָּא וְנָתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּנִּי יֵצְאוּ:
דְּשִׁלְשִׁין בְּעַמּוּמָא מִנֶּךָ יִפְקֹון:

סבי

And I will establish My covenant between Me and thee and thy seed after thee throughout their generations for an everlasting covenant, to be a God unto thee and to thy seed after thee.

וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיְוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ:
וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיְוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ:
לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ:

And I will give unto thee, and to thy seed after thee, the land of thy sojournings, all the land of Canaan, for an everlasting possession; and I will be their God.

וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת-אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֶחְזָתָה עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת-אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֶחְזָתָה עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:
לְהוֹן לְאֵלֹהִים:

And God said unto Abraham: 'And as for thee, thou shalt keep My covenant, thou, and thy seed after thee throughout their generations.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם:
וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת-אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֶחְזָתָה עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:

This is My covenant, which ye shall keep, between Me and you and thy seed after thee: every male among you shall be circumcised.

זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר:
זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר:
לְכֹן כָּל דְּכוּרָא:

And ye shall be circumcised in the flesh of your foreskin; and it shall be a token of a covenant betwixt Me and you.

וְנִמְלֹתֶם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:
וְנִמְלֹתֶם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:
וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:

And he that is eight days old shall be circumcised among you, every male throughout your generations, he that is born in the house, or bought with money of any foreigner, that is not of thy seed.

וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֶלֶד בָּיִת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא:
וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֶלֶד בָּיִת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא:
וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לְכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֶלֶד בָּיִת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא:

(6) ונתתיך לגוים. ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מצארו עליו:

(7) והקמתי את בריתי. ומה היא הצריח, להיות לך לאלהים:

(8) לאחוזות עולם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל (צר ישראל) הדר בצוה לארץ כמי שאין לו אלוה (כתובות קי:):

(9) ואתה. וי"ו מוסף על ענין ראשון, אני הנה צריתי אתך, ואתה הוי זהיר לשמרו, ומה היא שמירתה. זאת צריתי אשר תשמרו המול לכם וגו':

(10) ביני וביניכם וגו'. אותם של עכשיו: ובין זרעך אחרריך. העתידין להולד אחרריך: המול. כמו להמול, כמו שאתה אומר עשות כמו לעשות:

(11) ונמלתם. כמו ומלתם, והגו"ן צו יחירה ליסוד הנופל צו לפרקים, כמו נ' של נושך ונ' של נושא. ונמלתם כמו ונשאתם, אבל ימול לשון יפעל, כמו יעשה, יאכל. (ברש"י ישן אינו):

(12) יליד בית. שילדתו השפחה צדית: מקנת כסף. שקנאו משולד:

- 13 He that is born in thy house, and he that is bought with thy money, must needs be circumcised; and My covenant shall be in your flesh for an everlasting covenant.
- 14 And the uncircumcised male who is not circumcised in the flesh of his foreskin, that soul shall be cut off from his people; he hath broken My covenant.
- 15 And God said unto Abraham: 'As for Sarai thy wife, thou shalt not call her name Sarai, but Sarah shall her name be.
- 16 And I will bless her, and moreover I will give thee a son of her; yea, I will bless her, and she shall be a mother of nations; kings of peoples shall be of her.'
- 17 Then Abraham fell upon his face, and laughed, and said in his heart: 'Shall a child be born unto him that is a hundred years old? and shall Sarah, that is ninety years old, bear?'
- 18 And Abraham said unto God: 'Oh that Ishmael might live before Thee!'
- הַמּוֹלֵד יִמּוּל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֶת כְּסָפְךָ וְהִיתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם:
- וְעָרְלוּ זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוּל וְאֶת־בִּשְׂרֹו עָרְלָתוֹ וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּי אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּה: (ס)
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי אֶתְךָ שְׂרִי אֶתְךָ לֹא תִקְרִי יֵת שָׁמָּה שְׂרִי אֶרִי שָׁמָּה שְׂרִי כִּי שָׂרָה שָׁמָּה:
- וּבִרְכַּתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן וּבִרְכַּתִּיהָ וְהִיתָה לְגוֹיִם מְלֹכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ:
- וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בָּלְבֹו הֲלָבֶן מֵאָה שָׁנָה וְיֻלָּד וְאִם־שָׂרָה תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד:
- וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לֹא יִשְׁמְעָאֵל יַחֲיָה לְפָנֶיךָ:
- וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם קְדָם יְיָ לֵאמֹר וַיִּשְׁמְעָאֵל יִתְקַן קְדָמְךָ:

(13) המול ימול יליד ביתך שיש יליד בית נמול לאחר (ס"א לאחד) שמנה ימים, כמו שמפורש במסכת שבת (קלה:):

(14) וערל זכר. כאן למד שהמילה צארתו מקום שהוא ניכר צין זכר לנקבה (שבת קח. ב"ר מו, ה): אשר לא ימול. משיגיע לכלל עונשין ונכרתה, אבל אצו אין עונש עליו כרת, אבל עובר בעשה (קידושין כט): ונכרתה הנפש. הולך עירי (יצמות נה). ומת קודם זמנו (ת"כ אמור כג א):

(15) לא תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה, שמהא שרה על כל (צרכות יג. ב"ר): וברכתי אתה. ומה היא הצרכה, שחזרה לנערותה (ב"ר) שנאמר הִיא לי עֲדָנָה (בראשית יח, יז): וברכתי. בהנחת שדים כשנצרכה לכך ציוס משה של יצחק, שהיו מרגישים עליהם שהציאו אסופי מן השוק ואומרים בננו הוא, והציאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הציאה, והיא היניקה את כולם (ב"ר פז. ב"ר כז ט). הוא שנאמר (כא, ז) הניקה צָנִים שָׂרָה ב"ר רמזו במקצת:

(17) ויפל אברהם על פניו ויצחק. זה תרגם אוינקלוס לשון שמחה ודאי, ושל שרה לשון מחוך, למדת שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה, וזהו שהקפיד הקצ"ה על שרה ולא הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמיהות שהן קיימות, כמו הנגלה נגליתי (שמואל א-ב, כז), הרוקה אָסָה (שם-ב טו, כז), אף זו היא קיימת, וכך אמר בלבו, הנעשה חסד זה לאחר מה שהקצ"ה עושה לי: ואם שרה הבת תשעים שנה. היתה כדאי לילד, ואף על פי שדורות הראשונים היו מולידים בני ת"ק שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כזר, וזאת תשובת כח בעולם, ולא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם, שמהירו מולדותיהם בני ס' ובני ע':

(18) לו ישמעאל יחיה. הלא ישימעהאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה: יחיה לפניך. יחיה ציראתך, כמו

<p>19 And God said: "Nay, but Sarah thy wife shall bear thee a son; and thou shalt call his name Isaac; and I will establish My covenant with him for an everlasting covenant for his seed after him.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יֵלֶדְתָּ לְךָ בֶן וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְיִרְעוֹ אַחֲרָיו:</p>	<p>19 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יֵלֶדְתָּ לְךָ בֶן וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְיִרְעוֹ אַחֲרָיו:</p>
<p>20 And as for Ishmael, I have heard thee; behold, I have blessed him, and will make him fruitful, and will multiply him exceedingly; twelve princes shall he beget, and I will make him a great nation.</p>	<p>וְעַל יִשְׁמָעֵאל קְבִילִית צְלוֹתְךָ הִנֵּהוּ בְּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאָד מֵאָד שְׁנַיִם־עָשָׂר נָשִׂאִם יוֹלִיד וְנִתְּתִיו לְגוֹי גָּדוֹל:</p>	<p>20 וְעַל יִשְׁמָעֵאל קְבִילִית צְלוֹתְךָ הִנֵּהוּ בְּרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאָד מֵאָד שְׁנַיִם־עָשָׂר נָשִׂאִם יוֹלִיד וְנִתְּתִיו לְגוֹי גָּדוֹל:</p>
<p>21 But My covenant will I establish with Isaac, whom Sarah shall bear unto thee at this set time in the next year.'</p>	<p>וְאֶת־בְּרִיתִי אֲקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאֲחֵרָת:</p>	<p>21 וְאֶת־בְּרִיתִי אֲקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאֲחֵרָת:</p>
<p>22 And He left off talking with him, and God went up from Abraham.</p>	<p>וַיִּשָּׁבַע לְמַלְאָא עַמִּיהָ וְאֶסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי מַעְלוּהִי דְאַבְרָהָם:</p>	<p>22 וַיִּכַּל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם:</p>
<p>23 And Abraham took Ishmael his son, and all that were born in his house, and all that were bought with his money, every male among the men of Abraham's house, and circumcised the flesh of their foreskin in the selfsame day, as God had said unto him.</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּרִיהּ וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתֵיהּ וְיֵת כָּל זַבְיֵי פִסְפִּיָּהּ כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וְגִזְרַת יֵת בְּסָרָא דְּעוֹרִלְתָּהוֹן בְּכָרְוֹן יוֹמָא הַדִּין כְּמָא דְּמַלִּיל עַמִּיהּ יי:</p>	<p>23 וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידָיו בֵּיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כִּסְפּוֹ כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת־בָּשָׂר עֶרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:</p>
<p>24 And Abraham was ninety years old and nine, when he was circumcised in the flesh of his foreskin.</p>	<p>וְאַבְרָהָם בָּר תִּשְׁעֵין וְחִשְׁעֵ שְׁנִין כַּד גִּזְרַת בְּסָרָא דְּעוֹרִלְתָּיהּ:</p>	<p>מפסיר וְאַבְרָהָם בֶּן־תִּשְׁעִים וְחִשְׁעֵ שָׁנָה בִּהְמַלּוֹ בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ:</p>

(פסוק א) הַסֵּהֶלֶךְ לְפָנַי, פלח קדמי:
 (19) אבל. לשון אמת דברים (אונקלוס), וכן הַצֵּל לַשָּׁמַיִם הִנָּחֵנוּ (בראשית מז, כא), הַצֵּל בֶּן אֵיִן לָהּ (מלכים-ז ד, יד):
 וקראת את שמו יצחק. על שם החוק. ויש אומרים (תנחומא קורח יז), על שם העשרה נסיונות, ו' שנה של שרה, וס' ימים שנימול, וק' שנה של אברהם. (ס"א, ואת צריתי למה נאמר, הרי כבר כתיב ואתה את צריתי תשמור אתה וזרעך וגו', אלא לפי שאומר והקמותי וגו', יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמותי את צריתי אתו, ולא עם אחרים (סנהדרין נט). ואת צריתי אקים את יצחק למה נאמר, אלא למד שהיה קדוש מצטן (שבת קלז:). דבר אחר, אמר רבי אבא, מכאן למד קל וחומר בן הגזירה מבן האמה, כתיב הנה צרכתי אותך והפריתי אותך, והרציתי אותך זה ישמעאל, וקל וחומר ואת צריתי אקים את יצחק (ב"ר): את בריתי. צריית המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק:
 (20) שנים עשר נשיאים. כעניים יכלו (ב"ר), כמו גְּשִׁי'אִים וְרוּחַ (משלי כה, יד):
 (22) מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי שכינה, ולמדנו שהדיקים מרכזתו של מקום (ב"ר מז, ו):
 (23) בעצם היום. זו ציוס שנצטווה, ציוס ולא צלילה, לא נתיירא לא מן הגוים ולא מן הלינינים, ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים, אילו ראינוהו לא הנחנוהו למול ולקיים מצוותו של מקום (ב"ר): וימל. לשון ויפעל:

25	And Ishmael his son was thirteen years old, when he was circumcised in the flesh of his foreskin.	וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹוֹ בֶן-שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלֹוֹ אֶת בָּשָׂר עָרְלָתוֹ: עֶסְרֵי שָׁנִין כִּד גִּזְרֵי יְת בִּסְרָא דְעוֹרְלָתִיהָ:	25
26	In the selfsame day was Abraham circumcised, and Ishmael his son.	בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמְלָו אַבְרָהָם וְיִשְׁמַעֲאֵל בְּנֹוֹ: בְּכָרֵן יוֹמָא הַדִּין אֲתִגְזֹר אַבְרָהָם וְיִשְׁמַעֲאֵל בְּרִיהָ:	26
27	And all the men of his house, those born in the house, and those bought with money of a foreigner, were circumcised with him.	וְכָל-אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ יְלִיד בְּיֶת וּמִקְנַת-כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן-נֹכַר נִמְלָו אִתּוֹ: (פ)	קכ"ו

The Haftarah is Isaiah 40:27 - 41:16 on page 237.

XVIII	And the LORD appeared unto him by the terebinths of Mamre, as he sat in the tent door in the heat of the day;	וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלֵנִי מִמְרָא וְהָיָא יֵשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל כְּחַם הַיּוֹם: וְאֲתִגְלִי לִיהָ יִי בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא וְהָיָא יְתִיב בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא כְּמִיחָם יוֹמָא:	וירא טו
2	and he lifted up his eyes and looked, and, lo, three men stood over against him; and when he saw them, he ran to meet them from the tent door, and bowed down to the earth,	וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אָנָשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיָּרֶץ לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה: וַיִּקַּח עֵינָוְהִי נִחָא וְהָא תְּלָתָא גּוֹבְרִין קִימִין עָלְוֵהִי נִחָא וַיִּרְהַט לְקַדְמוֹתָהוֹן מִתַּרְע מִשְׁכְּנָא וְסָגִיד עַל אֲרֻעָא:	2

(24) בהמולו. זהפעלו כמו צֶהֱצָרָאס (בראשית ב, ד): (בהמולו. נטל אברהם סכין, ואחז צערלתו ורצה לחתוך, והיה מתירא שהיה וקן, מה עשה הקצ"ה שלח ידו ואחז עמו, שנאמר וְקָרוֹת עִמּוֹ הַצָּרִית (נחמיה ט, ח), לו לא נאמר, אלא עמו (אגדת בראשית טו), בראשית רבה. רש"י יטן):

(25) בהמולו את בשר ערלתו. באברהם לא נאמר את, לפי שלא היה חסר אלא חתוך בשר, שכבר נתמעך על ידי תשמיש, אצל ישמעאל שהיה ילד, הוזק לחתוך ערלה ולפרוע המילה, לכך נאמר זו את (ב"ר מז, ח):

(26) בעצם היום הזה. שמלל לאברהם ז"ט שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים, נמול אברהם וישמעאל בנו: (1) וירא אליו. לבקר את החולה, אמר רבי חמא בר חנינא, יום שלישי למילתו היה, ובא הקצ"ה ושאל בשלומו (בבא מציעא פו:). באלוני ממרא. הוא שנתן לו ענה על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו (ב"ר מז, ח): ישב. ישב כתיב, צקש לעמוד, אמר לו הקצ"ה שז ואני אעמוד, ואתה סימן לנניך (ב"ר מח, ז) שעתיד אני להתייבצ בעדת הדיינים והן יושבין, שנאמר אֱלֹהִים נָצַב צַדִּיק (תהלים פז, א): פתח האהל. לראות אם יש עובר ושז ויכניסם צדימו: כחם היום. הוציא הקצ"ה חמה מנתיקה שלא להטריחו צאורחים (בבא מציעא פו:), ולפי שראהו מטער שלא היו אורחים באים, הביא מלאכים עליו צדמות אנשים:

(2) והנה שלשה אנשים. אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שמי שליחות (ב"ר נ, ב), תדע לך שכן, כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים, ויאכלו, ויאמרו אליו, ובצורה נאמר ויאמר שז אשוב אליך, ובהפיכת סדום הוא אומר כי לא אוכל לעשות דבר לבלתי הפי, ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להציל את לוט (ב"ר סט), הוא שנאמר וַיְהִי כְּהוֹצֵאֲם אוֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל נַפְשָׁךְ, לְמַדָּף שֶׁהָאֵחָד הִיָּה מַצִּיל. נצבים עליו לפניו, כמו וְעָלְיוּ מִטָּה מְנַשֶּׁה (צמדבר ב, כ) אצל לשון נקיה הוא כלפי המלאכים: וירא. מהו וירא וירא שני פעמים, הראשון כשמעמו, והשני לשון הצנה, נסתכל שהיו נצבים במקום אחד, והצין שלא היו רוצים להטריחו, ואף על פי שידעים היו שינא לקראתם, עמדו במקומם לבדודו, ולהראותו שלא רצו להטריחו, וקדם הוא ורך לקראתם. (כך הגירסא ברש"י יטן) בבבא מציעא (פו:), כתיב נצבים עליו, וכתיב וירך לקראתם, כד חזויהו דהוה עָרִי ואסר פירשו הימנו, מיד וירך לקראתם:

<p>and said: 'My lord, if now I have 3 found favour in thy sight, pass not away, I pray thee, from thy servant.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ:</p>	<p>3 וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ:</p>
<p>Let now a little water be fetched, 4 and wash your feet, and recline yourselves under the tree.</p>	<p>יִסְבוּן כֹּעַן זַעִיר מֵיָא וְאִסְחוּ רַגְלֵיכֶן וְאִסְתְּמִיכוּ תַחַת אֵילָנָא:</p>	<p>4 יִקַּח-נָא מֵעֵט-מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַחַת הָעֵץ:</p>
<p>And I will fetch a morsel of bread, 5 and stay ye your heart; after that ye shall pass on; forasmuch as ye are come to your servant.' And they said: 'So do, as thou hast said.'</p>	<p>וְאִסְבּ פִּתָּא דְּלַחְמָא וְסַעֲדוּ לְבַבְכוֹן בְּתַר כִּין תַּעֲבְרוּן אַרְי עַל כִּין עֲבַרְתוּן עַל עֲבָדְכוֹן וְאָמְרוּ כִין תַּעֲבִיד כְּמָא דְּמַלִּילְתָּא:</p>	<p>5 וְאִקְחָה פֶת-לֶחֶם וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם אַחֲרַי תַעֲבְרוּ כִי-עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:</p>
<p>And Abraham hastened into the 6 tent unto Sarah, and said: 'Make ready quickly three measures of fine meal, knead it, and make cakes.'</p>	<p>וַיַּחֲזִי אַבְרָהָם לְמִשְׁכְּנָא לְוֹת שָׂרָה וַיֹּאמֶר אוּחָא תִלְתָּ סֵאנִין קִמְחָא סוּלְתָא לְוִשִׁי וְעֲבִידִי גִרְיָנִין:</p>	<p>וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים אֶל- שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהֲרִי שְׁלֹשׁ סֵאִים קִמַּח סֵלֶת לְוִשִׁי וַעֲשִׂי עֲגוֹת:</p>
<p>And Abraham ran unto the herd, 7 and fetched a calf tender and good, and gave it unto the servant; and he hastened to dress it.</p>	<p>וּלְבֵית תּוֹרֵי רֶהֱט אַבְרָהָם וַיִּסֵּב בַּר תּוֹרֵי רַבִּיד וְטֹב וַיִּהַב לְעוֹלִימָא וְאִחִי לְמַעֲבַד יְתִיבָה:</p>	<p>7 וְאֶל-הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן-בָּקָר רֶךְ וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל- הַנָּעַר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ:</p>

(3) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא וְגו'. לַגְדוֹל שְׂכָהם אִמֶּר, וּקְרָאס כּוֹלס אֲדוֹנִים, וּלְגְדוֹל אִמֶּר אֵל נָא תַעֲבֹר, וְכִיּוֹן שְׁלֹא יַעֲבֹר הוּא, יַעֲמִדוּ חֲצִירֵי עֵמּו, וְזִלְשׁוֹן זֶה הוּא חוֹל. דְּבַר אִמֶּר, קִדֵּשׁ (שְׂבוּעוֹת לַהּ), וְהִיא אוֹמֶר לַהֲקַבֵּ"ה לַהֲמַתִּין לוֹ עַד שִׁירוֹן וְכִנְיָס אֶת הָאוֹרָחִים, וְאֵף עַל פִּי שְׂכִיז אִמֶּר וִירֵץ לְקַרְאֵת, הָאִמִּירָה קוֹדֵם לְכֵן הִיתָה, וְדִרְךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדַבֵּר כֵּן, כְּמוֹ שְׁפִירָשְׁתִּי אֲזַל לֹא יִדּוֹן רוֹחִי צָאָדָם, שְׂכִיז אִמֶּר וַיִּזְלַד נֶחֱ, וְאִי אִפְשָׁר לוֹמֶר, אֲלֵא אִם כֵּן קוֹדֵם גּוֹרֵת ק"ך שְׁנָה. וְשִׁתִּי הַלְשׁוֹנוֹת צְבִירָשִׁית רַבָּה (מַח, י):

(4) יִקַּח נָא. עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, וְהַקְצָה"ל לְזַנּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, שְׁנִימֶר וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת יִדְוִי אֶת הַסֵּלַע (צְמִדְבַר כ, יא): וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם. כְּסִצּוֹר שֶׁהֵם עֲרַבִּים, שְׂמִשְׁתַּחֲוִים לְאַבְרָהָם, וְהַקְפִּיד שְׁלֹא לַהֲכִינִים עֲבֹדוֹת אֱלֹהִים לְבִיתוֹ (צְבִירָשִׁית פו:), אֲזַל לוֹט שְׁלֹא הַקְפִּיד, הַקְדִּים לִינֵה לְרַחֲמֵינָה, שְׁנִימֶר וְלִינוּ וְרַחֲמוּ רַגְלֵיכֶם: תַּחַת הָעֵץ. תַּחַת הָאֵילָן:

(5) וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם. צְמִירָה צְבִירָשִׁית וְכִתּוּבִים מְנִינוּ דְּפִתָּא סַעֲדָתָא דְּלִצָּא. צְמִירָה, וְסַעֲדוּ לְבַבְכֶם (צְבִירָשִׁית יח, ה). צְבִירָשִׁית, סַעֲדָ לְבַבְכֶם פֶּת אֶת (שׁוּפְטִים יט, ה). צְבִירָשִׁית, וְלֵאמֹר לְבַבְכֶם מְנִינוּ דְּפִתָּא סַעֲדָתָא דְּלִצָּא. אִמֶּר רַבִּי חֲמַל, לְבַבְכֶם אֵין כְּתִיב כֹּאן, אֲלֵא לְבַבְכֶם, מַגִּיד שֶׁאֵין יֵר הָרַע שׁוֹלֵט צְמִירָשִׁית (צ"ר מַח, יא): אַחֲרַי תַּעֲבְרוּ. אַחֲרַי כֵּן תַּלְכוּ: כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם. כִּי הַדְּבַר הַזֶּה אֵין מִצְוָה מִכֶּס, מֵאֲחֶר שְׂעִירָתָם עַלִּי לְכַבּוֹדִי: כִּי עַל כֵּן. כְּמוֹ עַל אֲשֶׁר, וְכֵן כִּי עַל כֵּן שְׂמִירָתָא, כִּי עַל כֵּן צָאָה צָאָה קוֹרְתִי (צְבִירָשִׁית יט, ח), כִּי עַל כֵּן רַחֲמֵי פְּנִיךָ (שֵׁם לִג, י), כִּי עַל כֵּן לֹא נִסְתָּפִיָּה (שֵׁם לֵח, כו), כִּי עַל כֵּן יִדְעָם מְנִינוּ (צְמִדְבַר י, לֵא):

(6) קִמַּח סֵלֶת. סֵלֶת לַעֲוֹנוֹת. קִמַּח לַעֲמִילָן שֶׁל טְבַחִים, לְכַסּוֹת אֶת הַקְדִּירָה לְשִׂיז אֶת הַזֹּוהמָא:

(7) בֶּן בָּקָר רֶךְ וְטוֹב. ג' פְּרִים הִיוּ, כְּדִי לְהַאֲכִילָן ג' לְשׁוֹנוֹת צְבִירָשִׁית (צְבִירָשִׁית פו:): אֵל הַנָּעַר. זֶה יִשְׁמַעֲאֵל, לְחַנּוּכָה צְמִירָשִׁית (צ"ר מַח, יג):

- 8 And he took curd, and milk, and the calf which he had dressed, and set it before them; and he stood by them under the tree, and they did eat. וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֵלֶב וּבֶן־הַבָּקָר וְאֵשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא־עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: 8
- 9 And they said unto him: 'Where is Sarah thy wife?' And he said: 'Behold, in the tent.' וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָּאֵהָל: 9
- 10 And He said: 'I will certainly return unto thee when the season cometh round; and, lo, Sarah thy wife shall have a son.' And Sarah heard in the tent door, which was behind him.— וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעֵת חִיָּה וְהִנֵּה־בֵן לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְשָׂרָה שָׁמְעָה פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו: 10
- 11 Now Abraham and Sarah were old, and well stricken in age; it had ceased to be with Sarah after the manner of women.— וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקְנִים בָּאִים בְּיָמִים חֲדָל לַחַיּוֹת לְשָׂרָה אֶרֶח כְּנָשִׁים: 11
- 12 And Sarah laughed within herself, saying: 'After I am waxed old shall I have pleasure, my lord being old also?' וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הֲיִתְּהָלִי עֲדָנָה וְאֲדֹנִי זָקֵן: 12
- 13 And the LORD said unto Abraham: 'Wherefore did Sarah laugh, saying: Shall I of a surety bear a child, who am old?' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם לָמָּה זֶה צִחַקְתָּ שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵפָּא אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאֲנִי זָקֵנָתִי: 13

(8) ויקח חמאה וגר. ולחם לא הביא, לפי שפירסה שרה נדה, שחזר לה אורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה (צבא מ'זעא פז). חמאה. שומן הקלז שקולטין מעל פניו: ובן הבקר אשר עשה. אשר תקן, קמא קמא שתקן, אמטי ואיתימא קמיהו: ויאכלו. נראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג (שם פז: ז"ר מה, יד):

(9) ויאמרו אליו. נקוד על א"י שבאליו, ותניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל מקום שהכתב רצה על הנקודה, אתה דורש הכתב וכו', וכאן הנקודה רצה על הכתב אתה דורש הנקודה, שאף לשרה שאלו היו אברהם למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש. צבא מ'זעא (דף פז). איתא, יודעין היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע שנועה היתה, כדי להצצה על צעלה, אמר רבי יוסי צר חנינא, כדי לשגר לה כוס של ברכה: הנה באהל. נועה היא:

(10) בעת חיה. בעת הזאת לשנה הבאה, ופסח היה, ולפסח הבא נולד יצחק, מדלא קרינן קעת אלא קעת. בעת חיה. בעת הזאת שמהא חיה לכם, שתהיו כלכם שלמים וקיימים: שוב אשוב. לא בשרו המלאך שישב אליו, אלא בשליחותו של מקום אמר לו, כמו ויאמר לה מלאך ה' הרצה חרצה, והוא אין בידו להרצות, אלא בשליחותו של מקום, אף כאן בשליחותו של מקום אמר לו כן (ז"ר). (אלישע אמר לשונמית למועד הוצא קעת חיה אף חוצקת צן, ויאמר אל אדני איש האלהים אל פכצ צשפסקק, אותן המלאכים שבשרו את שרה אמרו למועד אשוב, אמר לה אלישע, אותן המלאכים שהם חיים וקיימים לעולם, אמרו למועד אשוב, אבל אני בשר ודם, שהיום חי ומחר מת, צין חי וצין מת למועד הזה וגו'): והוא אחריו. הפתח היה אחר המלאך:

(11) חדל להיות. פסק ממנה: אורח כנשים. אורח נדות:

(12) בקרבה. מסתכלת צמעה ואמרה, אפשר הקצצים הללו טעונין ולד, השדים הללו שצמקו מושכין חלב. תנחומא (שופטים יח): עדנה. נחומא בשר, ולשון משנה משיר את השער ומעדן את הבשר. דבר אחר, לשון עידן זמן וסת נדות:

<p>Is any thing too hard for the LORD. 14 At the set time I will return unto thee, when the season cometh round, and Sarah shall have a son.'</p>	<p>הִתְקַפָּסָא מִן קֳדָם יְיָ פִתְגָמָא לְזִמְן אָתוּב לְוִתְךָ כְּעֵדָן דְּאַתּוֹן קִיָּיִמִין וּלְשָׂרָה בֵּר:</p>	<p>14 הִיפְלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן:</p>
<p>Then Sarah denied, saying: 'I laughed not'; for she was afraid. And He said: 'Nay; but thou didst laugh.'</p>	<p>וְנִתְכַחַשׁ שָׂרָה וּלְאָמֹר לֹא צִחֲקִיתִי כִי וַיֵּרָאָה וַיֹּאמֶר לֹא כִי צִחֲקִיתִי:</p>	<p>שני וְנִתְכַחַשׁ שָׂרָה וּלְאָמֹר לֹא צִחֲקִיתִי כִי וַיֵּרָאָה וַיֹּאמֶר לֹא כִי צִחֲקִיתִי:</p>
<p>And the men rose up from thence, and looked out toward Sodom; and Abraham went with them to bring them on the way.</p>	<p>וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל-פְּנֵי סְדֹם וְאַבְרָהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם:</p>	<p>16 וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל-פְּנֵי סְדֹם וְאַבְרָהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם:</p>
<p>And the LORD said: 'Shall I hide from Abraham that which I am doing;</p>	<p>וַיֵּי אָמֹר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם דְּאֲנִי עֲבִיד:</p>	<p>17 וַיְהִי וְהָאֵל אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה:</p>
<p>seeing that Abraham shall surely become a great and mighty nation, and all the nations of the earth shall be blessed in him?</p>	<p>וְאַבְרָהָם מִהֵנָּה יִהְיֶה לְעַם סֹגִי וְתִשְׁקֹף וְיִתְפָּרֵסוּן בְּדִילִיהָ כָּל עַמֵּי אֶרֶץ:</p>	<p>18 וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָּדוֹל וְעַצִּים וְנִבְרָכוּ-בּו כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:</p>
<p>For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the LORD, to do righteousness and justice; to the end that the LORD may bring upon Abraham that which He hath spoken of him.'</p>	<p>אֲרִי גָלִי קֳדָמִי בְּדִיל דִּיפְקִיד יְת בְּנוֹהֵי וְיֵת אֲנִשׁ בֵּיתִיהָ בְּתַרְוֵיהִי וַיִּשְׁרֹן אֹרְחָן דְּתִקְנָן קֳדָם יְיָ לְמַעַבְד צְדָקָתָא וְדִינָא בְּדִיל דִּיִּתִּי יְיָ עַל אַבְרָהָם יְת דִּימְלִיל עֲלוּהִי:</p>	<p>19 כִּי יֵדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הֵבִיא יְהוָה עַל-אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר- דִּבֶּר עָלָיו:</p>

- (13) האף אמנם. הגם אמת אלד: ואני זקנתי. שנה הכתוב מפני השלום, שהרי היא אמרה ואדני זקן:
 (14) היפלא. כתרומתו היחסי, וכי שום דבר מופלא ומופחד ומכוסה ממני מלעשות כרצוני: למועד. לאותו מועד המיועד שקבעתי לך אתמול, למועד הזה בשנה האחרת:
 (15) כי יראה וגו' כי צחקת. הראשון משמש לשון דהא הוא, שנותן טעם לדבר ותכחש שרה לפי שיראה. והשני משמש בלשון אלא, ויאמר לא קדצקך הוא אלא צחקת, שאמרו רבותינו כי משמש צד' לשונות, אי, דלמא, אלא, דהא:
 (16) וישקיפו. כל השקפה שצמקרא לרעה, חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כו, טו), שגדול כח מחנות עניים, שהופך מדת הרגוז לרחמים: לשלחם. ללותם, כסצור אורחים הם:
 (17) המכסה אני. צתמיה: אשר אני עושה. בסדום, לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו, אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן, שנאמר גבול הקנעני מאידון וגו' צִחֲקָה סְדוֹמָה וְעִמּוֹקָה וגו', קראתי אותו אברהם, אֶבְרָם וגו', ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאז שהוא אוהבי:
 (18) ואברהם היו יחיד. מדרש אגדה זכר נדיק לצרכה, הואיל והזכירו ברכו. ופשוטו, וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא חצי לפני להיות לגוי גדול, ולהצרך צו כל גויי הארץ:
 (19) כי ידעתי לשון חבה, כמו מודע לאישה (רות ב, א), הלא צועז מודעקטני (שם ג, ב), וְאֶדְעָךְ צָשִׁים (שמות לג, יז), ואמנם עיקר לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחצב את האדם מקרבצו אכלו ויודעו ומכירו. ולמה ידעתי, למען אשר יצוה, לפי שהוא מצוה את בניו עלי, לשמור דרכי. ואם תפרשהו כתרומתו, יודע אני צו שיצוה את בניו וגו', אין למען נופל על הלשון: יצוה. לשון הוֹנֶה קְמוֹ קָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (איוב א'): למען הביא. כך הוא מצוה לבניו, שִׁמְרוּ דְרָךְ ה' כְּדִי שִׁיבִיָּה' על אברהם וגו'. על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן נדיק כאלו אינו מת:

20	And the LORD said: 'Verily, the cry of Sodom and Gomorrah is great, and, verily, their sin is exceeding grievous.	וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סְדֹם וְעִמּוֹרָה כִּי־רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד:	וַיֹּאמֶר יְיָ קְבִילַת סְדֹם וְעִמּוֹרָה אֲרִי סְגִיאת וְחִבְתָּהוֹן אֲרִי תִקִּיפַת לַחֲדָא:
21	I will go down now, and see whether they have done altogether according to the cry of it, which is come unto Me; and if not, I will know.	אֲרֹדֶה־נָּא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָה וְאִם־לֹא אֲדַע:	אֶתְגַּלִּי כְעַן וְאֶדְוִן הַכְּקִבִּילָתָהוֹן דְּעֵלַת לְקַדְמֵי עֲבָדוֹ אֶעֱבִיד עִמָּהוֹן גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא אֶתְפָּרַע:
22	And the men turned from thence, and went toward Sodom; but Abraham stood yet before the LORD.	וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה וְאַבְרָהָם עֹדְנוֹ עֹמֵד לִפְנֵי יְהוָה:	וְאֶתְפָּנְיָו מִתַּמָּן גּוֹבְרִיָא וְאֶזְלוּ לְסְדֹם וְאַבְרָהָם עַד כְּעַן מִשְׁמִישׁ בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ:
23	And Abraham drew near, and said: 'Will You indeed sweep away the righteous with the wicked?	וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפֶּה צְדִיק עִם־רָשָׁע:	וַיִּקְרִיב אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הַבְּרִנִּי תִשְׁיִצִי וְזָכָה עִם חֵיִיבָא:
24	Peradventure there are fifty righteous within the city; wilt Thou indeed sweep away and not forgive the place for the fifty righteous that are therein?	אוּלִּי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפֶּה וְלֹא־תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ:	מֵאִם אֵיךְ חֲמִשִּׁין זָכָאִין בְּגוֹ קִרְבָּא הַבְּרִנִּי תִשְׁיִצִי וְלֹא תִשְׁבֹּק לְאַתְרָא בְּדִיל חֲמִשִּׁין זָכָאִין דְּבִגְנִיָה:
25	That be far from Thee to do after this manner, to slay the righteous with the wicked, that so the righteous should be as the wicked; that be far from Thee; shall not the judge of all the earth do justly?	חָלִלָה לָּךְ מַעֲשֶׂתוֹ בְּדַבֵּר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם־רָשָׁע וְהָיָה כַּצְדִּיק כְּרָשָׁע חָלִלָה לָּךְ הַשֹּׁפֵט כָּל־הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט:	קוּשְׁטָא אֲנִין דִּינִיךָ מִלְּמַעְבַּד כְּפִתְגָמָא דְּדִין לְשִׁיזָאָה זָכָה עִם חֵיִיבָא וְיָיָה זָכָה כְּחֵיִיבָא קוּשְׁטָא אֲנִין דִּינִיךָ דְּדִין כָּל אֲרָעָא בְּרַם יַעֲבִיד דִּינָא:

(20) ויאמר ה'. אל אצרהם, שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: כי רבה. כל רצה שצמקרא הטעם למטה צצית, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אבל זה טעמו למעלה צצית, לפי שמתורגם גדלה כזר, כמו שפירשתי ויהי השמש צאה, הגה שצצה יצמטת:

(21) ארדה נא. למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא צראיה, הכל כמו שפרשתי צפרשת הפלגה. דבר אחר, ארדה נא לסוף מעשיהם: הכצעקתה. של מדינה: הבאה אלי עשו. וכן עומדים צמרדס, כלה אני עושה צהם, ואם לא יעמדו צמרדן, אדעה מה אעשה, להפרע מהן ציסורין ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו צמקום אחר, ועשה הורד עדין מעליך ואדעה מה אעשה לך (שמות לג, ה), ולפיכך יש הפסק נקודת פסיק צין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מצרחה. ורבותינו דרשו הכצעקתה, זעקת ריבה אחת, שהרגוה מיתה משונה, על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט:):

(22) ויפנו משם. ממקום שאצרהם ליוסם: ואברהם עודנו עומד לפני ה'. והלא לא הלך לעמוד לפניו, אלא הקצ"ה צא אללו ואמר לו זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד לפני אצרהם, אלא תיקון סופרים הוא זה (צ"ר מט, ו) (אשר הפכוהו ז"ל לכתוב כן):

(23) ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה ויגש יואב וגו' (שמואל ב' י, יג), הגשה לפיוס ויגש אליך יהודה, והגשה לתפלה ויגש אליהו הקנזיא (מלכים א' יח, לו), ולכל אלה נכנס אצרהם, לצד צד קשות ולפיוס ולתפלה: האף תספה. הגם תספה. ולתרגום של אונקלוס שמתרגמו לשון רוגז, כך פירושו, האף ישאף שחספה צדיק עם רשע:

(24) אולי יש חמשים צדיקים. עשרה צדיקים לכל כרך וכרך, כי ה' מקומות יש, ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים, למה תמית הצדיקים:

26	And the LORD said: 'If I find in Sodom fifty righteous within the city, then I will forgive all the place for their sake.'	וַיֹּאמֶר יְיָ אִם אֶשְׁכַּח בְּסֻדּוֹם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאַתִּי לְכָל-הַמָּקוֹם בְּעִבְיָרָם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶם-אֶמְצָא בְּסֻדּוֹם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאַתִּי לְכָל-הַמָּקוֹם בְּעִבְיָרָם:
27	And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken upon me to speak unto the Lord, who am but dust and ashes.'	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם וְנִשְׁאַתִּי לְכָל-הַמָּקוֹם בְּעִבְיָרָם:	וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלֹתִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפָר וְנָפֶת:
28	Peradventure there shall lack five of the fifty righteous; wilt Thou destroy all the city for lack of five? And He said: 'I will not destroy it, if I find there forty and five.'	מֵאֵם יִחְסְרוּן חֲמִשִּׁים וְכָאִין חֲמִשָּׁה הִתְחַבֵּיל בְּחִמְשָׁא יֵת כָּל קִרְתָּא וַאֲמַר לֹא אֶחָבִיל אִם אֶשְׁכַּח תַּמָּן אַרְבַּעִין וְחִמְשָׁא:	אֲוִלִי יִחְסְרוּן חֲמִשִּׁים הַצְדִּיקִים חֲמִשָּׁה הִתְשַׁחֲתִית בְּחִמְשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית אֶם-אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וְחִמְשָׁה:
29	And he spoke unto Him yet again, and said: 'Peradventure there shall be forty found there.' And He said: 'I will not do it for the forty's sake.'	וַאֲסִיף עוֹד לְמַלְלָא קִדְמוּהִי וַאֲמַר מֵאֵם יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן אַרְבַּעִין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבִיד גְּמִירָא בְּדִיל אַרְבַּעִין:	וַיִּסָּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲוִלִי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעִבְיָרָם הָאַרְבָּעִים:
30	And he said: 'Oh, let not the Lord be angry, and I will speak. Peradventure there shall thirty be found there.' And He said: 'I will not do it, if I find thirty there.'	וַאֲמַר לֹא כֵעֵן יִתְקַף רוּגְזָא דִּי וַאֲמַלִּיל מֵאֵם יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן תְּלָתִין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבִיד גְּמִירָא אִם אֶשְׁכַּח תַּמָּן תְּלָתִין:	וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לֵאדֹנָי וְאֶדְבַּרְהָ אֲוִלִי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אֶם-אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים:
31	And he said: 'Behold now, I have taken upon me to speak unto the Lord. Peradventure there shall be twenty found there.' And He said: 'I will not destroy it for the twenty's sake.'	וַאֲמַר הָא כֵעֵן אֶסְגִּיתִי לְמַלְלָא קִדְמוּ יְיָ מֵאֵם יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן עֶסְרִין וַאֲמַר לֹא אֶחָבִיל בְּדִיל עֶסְרִין:	וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלֹתִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי אֲוִלִי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית בְּעִבְיָרָם הָעֶשְׂרִים:

- (25) חלילה לך. חולין הוא לך, יאמרו כך הוא אומננו, שוטף הכל צדיקים ורשעים, כך עשית לדור המצול ולדור הפלגה: כדבר הזה. לא הוא ולא כיוצא בו: חלילה לך. לעולם הבא: השופט כל הארץ. נקוד צחט"ף פת"ח ה"א של השופט, לשון תמיה, כי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת:
- (26) אם אמצא בסדום וגו' לכל המקום. לפי שסדום הייתה מטרפולין וחשודה מכולם, תלה זה הכחוד:
- (27) והאלתי. ראייתו כמו ויאל משה: ואנכי עפר ואפר. וכבר הייתי רואי להיות עפר על ידי המלכים, ואפר על ידי נמרוד, לולי רחמיך אשר עמדו לי:
- (28) התשחית בחמשה. והלא הן ט' לכל כרך, ואמה צדיקו של עולם תטרף עמהם:
- (29) אולי ימצאון שם ארבעים. וימלטו ד' הכרכים. וכן שלשים יצילו ג' מהם, או עשרים יצילו ב' מהם, או עשרה יצילו אחת מהם:
- (31) והאלתי. ראייתו, כמו ויאל משה:

<p>And he said: 'Oh, let not the Lord be angry, and I will speak yet but this once. Peradventure ten shall be found there.' And He said: 'I will not destroy it for the ten's sake.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַד לְאֲדָנִי וְאָבְרָהָם אֶדְ-הַפֶּעַם אוֹלִי יִמְצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֲשָׂרָה:</p>	<p>32</p>
<p>And the LORD went His way, as soon as He had left off speaking to Abraham; and Abraham returned unto his place.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ יְהוָה כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְוֵהוּ:</p>	<p>33</p>
<p>XIX And the two angels came to Sodom at even; and Lot sat in the gate of Sodom; and Lot saw them, and rose up to meet them; and he fell down on his face to the earth;</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סֵדְמָה בָּעֶרֶב וְלוֹט יֹשֵׁב בִּשְׁעַר-סֹדֹם וַיֵּרָא-לוֹט וַיָּקָם לִקְרֹאתָם וַיִּשְׁתָּחוּ אַפָּיִם אֲרָצָה:</p>	<p>שלישי טז</p>
<p>and he said: 'Behold now, my lords, turn aside, I pray you, into your servant's house, and tarry all night, and wash your feet, and ye shall rise up early, and go on your way.' And they said: 'Nay; but we will abide in the broad place all night.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא-אֲדָנִי סוּרוּ נָא אֶל-בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינּוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדֶרֶכְכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי בְּרָחוּב נָלִין:</p>	<p>2</p>
<p>And he urged them greatly; and they turned in unto him, and entered into his house; and he made them a feast, and did bake unleavened bread, and they did eat.</p>	<p>וַיִּפְצְצוּ-בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אֶפֶה וַיֹּאכְלוּ:</p>	<p>3</p>

(32) אולי ימצאון שם עשרה. על פחות לא ציקש, אמר, דור המצול היו ח', נח וצניו ונשיהם, ולא הצילו על דורם, ועל ט' על ידי צירוף כזר צקש ולא מצא:

(33) וילך ד' וגו'. כיון שנשתתק הסניגור הלך לו הדיין: ואברהם שב למקומו. נסתלק הדיין, נסתלק הסניגור, והקטיגור מקטרג, לפיכך ויצאו שני המלאכים סדומה להשחית.

(1) שני המלאכים. אחד להשחית את סדום, ואחד להציל את לוט, והוא אותו שצאלרפאות את אברהם, והשלישי שצא לצער את שרה, כיון שעשה שליחותו נסתלק לו: המלאכים. ולהלן קראם אנשים, כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים. דבר אחר, אצל אברהם שכחו גדול, והיו המלאכים תדירין אצלו כאנשים, קראם אנשים, ואצל לוט קראם מלאכים: בערב. וכי כל כך שהו המלאכים מחזרין לסדום, אלא מלאכי רחמים היו, וממתניים שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סגוריא: ולוט ישב בשער סדום. יש צכתיב, אותו היום מינוהו שופט עליהם (צ"ר נ, ג): וירא לוט וגו'. מצית אברהם למד לחזור על האורחים:

(2) הנה נא אדני. הנה נא אתם אדונים לי, אחר שעצרתם עלי. דבר אחר הנה נא, צריכים אתם לתת לב על הרשעים הללו שלא יכירו צכס, וזו היא עצה נכונה: סורו נא. עקמו את הדרך לצית דרך עקלתון, שלא יכירו שאחס נכנסים שם, לכך נאמר סורו (צ"ר נ, ד): ולינו ורחצו רגליכם. וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה ורחצו רגליכם, אלא כך אמר לוט, אם כשיצאו אנשי סדום ויראו שכבר רחצו רגליהם, יעלילו עלי ויאמרו, כזר עברו שני ימים או שלשה שצאו לציתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר, מוטב שיתעכבו כאן בצדק רגליהם, שיהיו נראין כמו שצאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה, ואחר כך רחצו: ויאמרו לא. ולאברהם אמרו פן נפגע, מכאן שמסרצין לקטן ואין מסרצין לגדול (צ"ר שם): כי ברחוב נלין. הרי כי משמש צלשון אלא, שאמרו לא נסור אל ציתך אלא צרחובה של עיר נלין:

- 4 But before they lay down, the men of the city, even the men of Sodom, compassed the house round, both young and old, all the people from every quarter.
- 5 And they called unto Lot, and said unto him: 'Where are the men that came in to thee this night? bring them out unto us, that we may know them.'
- 6 And Lot went out unto them to the door, and shut the door after him.
- 7 And he said: 'I pray you, my brethren, do not so wickedly.
- 8 Behold now, I have two daughters that have not known man; let me, I pray you, bring them out unto you, and do ye to them as is good in your eyes; only unto these men do nothing; forasmuch as they are come under the shadow of my roof.'
- 9 And they said: 'Stand back.' And they said: 'This one fellow came in to sojourn, and he will needs play the judge; now will we deal worse with thee, than with them.' And they pressed sore upon the man, even Lot, and drew near to break the door.
- 4 טָרָם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי סֹדֹם נָסְבוּ עַל-הַבַּיִת מִנְעָר וְעַד-זָקֵן כָּל-הָעָם מִקְצָה:
- 5 וַיִּקְרְאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיאֵם אֵלֵינוּ וְנִדְעָה אֹתָם:
- 6 וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם לוֹט הַפֶּתַח וַיִּסָּגֵר אַחֲרָיו:
- 7 וַיֹּאמֶר אֶל-נָא אֲחֵי תִרְעוּ: וַיֹּאמְרוּ בָּבְעוּ כָעֵן אַחִי לֹא תִבְאֲשׁוּ:
- 8 הִנֵּה-נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיָּאהָנָא אֲתֹהֵן אֵלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כַּטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם רַק לְאֲנָשִׁים הָאֵלֵּי אֲלֹתַעֲשׂוּ דְבַר כִּי-עַל-כֵּן בָּאוּ בְּצֹל קִרְתִּי:
- 9 וַיֹּאמְרוּ גַשְׁ-הֶלְאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בְּאֶל-גֹּדֶר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עֹתָה נִרְעָ לָהֶם מִהֶם וַיִּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד וַיִּגְשׂוּ לִשְׁבֹּר הַדֶּלֶת:

- (3) ויסרו אליו. עקמו את הדרך ללד ציתו: ומצות אפה. פסח היה:
- (4) טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום. כך נדרש צבראשית רצה (ג, ה), טרם ישכבו, ואנשי העיר היו צפיהם של מלאכים, שהיו שואלים ללזוט מה טיבם ומעשיהם, והוא אומר להם רוצם רשעים, עודם מדברים בהם, ואנשי סדום וגו'. ופשוטו של מקרא, ואנשי העיר אנשי קשע, נסצו על הבית, ועל שהיו רשעים נקראים אנשי סדום, כמו שאמר הכתוב, וְאֲנָשֵׁי סֹדֹם רָעִים וְטָפְלֵיהֶם: כל העם מקצה. מקצה העיר עד הקצה, שאין אחד מהם מוחה בידם, שאפילו נדיק אחד אין בהם:
- (5) ונדעה אותם. צמסכז זכר, כמו אשר לא ידעו איש (צ"ר שס): (ח)
- (8) האל. כמו האלה: כי על כן באו. כי הטובה הזאת תעשו לכבודי, על אשר באו בצל קורת. תרגום בטל שרותי, תרגום של קורה שרותא:
- (9) ויאמרו גש הלאה. קרב להלאה, כלומר התקרב ללדדין ותרחק ממנו, וכן כל הלאה שבמקרא לשון רחוק, כמו וְהָיָה הַלָּאָה (במדבר יז, צ), הנה הבאי ממך וְהָלָאָה (שמואל א כ, כב). גש הלאה, המשך להלן, כלשון לע"ז טריטי דנו"ש, ודבר נזיפה הוא, לומר, אין לנו חוששין לך, ודומה לו קרב אליך אל פגש בי (ישעיה סה, ה), וכן גָּשָׁה לִי וְאֶשְׂכְּחָה (שם מט, כ), המשך ללדדין בעצורי ואשכז כללך. אחת מליץ על האורחין, איך מלאך לבד. על שאמר להם על הצנות אמרו לו גש הלאה, לשון נחת, ועל שהיה מליץ על האורחים אמרו, האחד צא לגור, אדם נכרי יחידי אחת צינינו שבאת לגור, וישפוט שפוט, ונעשית מוכיח אותנו:

10 But the men put forth their hand, and brought Lot into the house to them, and the door they shut.	וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־יָדָם וַאֲשִׁישׁוּ גִבְרִיָּא יֵת יְדִיהוֹן וַיָּבִיאוּ אֶת־לוֹט אֶל־הֵם לְבֵיתָהּ וַיִּתְּנוּ אֹתָהּ לָהֶם לְבֵיתָהּ וַיִּתְּנוּ אֹתָהּ לָהֶם לְבֵיתָהּ וַיִּתְּנוּ אֹתָהּ לָהֶם לְבֵיתָהּ	10 וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־יָדָם וַאֲשִׁישׁוּ גִבְרִיָּא יֵת יְדִיהוֹן וַיָּבִיאוּ אֶת־לוֹט אֶל־הֵם לְבֵיתָהּ וַיִּתְּנוּ אֹתָהּ לָהֶם לְבֵיתָהּ וַיִּתְּנוּ אֹתָהּ לָהֶם לְבֵיתָהּ
11 And they smote the men that were at the door of the house with blindness, both small and great; so that they wearied themselves to find the door.	וַיִּתְּנוּ גִבְרִיָּא דְּבִתְרָע בֵּיתָהּ מַחוּ בְּשִׁבְרֵיָא מִזְעִירָא וְעַד רַבָּא וּלְאִיָּא לְאַשְׁכְּחָא תְּרַעָא	11 וַאֲתֵּי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּתַח הַבַּיִת הַכֹּל בְּסַנּוּרִים מִקֶּטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּלְאוּ לְמַצָּא הַפֶּתַח
12 And the men said unto Lot: 'Hast thou here any besides? son-in-law, and thy sons, and thy daughters, and whomsoever thou hast in the city; bring them out of the place;	וַאֲמָרוּ גִבְרִיָּא לְלוֹט עוֹד מָא לָךְ הָכָא חֲתָנָא וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־בְנֵיךָ וְכָל דְּלָךְ בְּשָׂרָתָא אִפִּיק מִן אֶתְרָא	12 וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל־לוֹט עַד מִי־לָךְ פֹּה חֲתָן וּבְנֵיךָ וּבְנֵי־בְנֵיךָ וְכָל אֲשֶׁר־לָךְ בְּעִיר הַזֶּה הוֹצֵא מִן־הַמָּקוֹם
13 for we will destroy this place, because the cry of them is waxed great before the LORD; and the LORD hath sent us to destroy it.'	אֲרִי מַחְבְּלִין אֲנַחְנָא יֵת אֶתְרָא הָדִין אֲרִי סְגִיָּאת קְבִילְתָּהוֹן קְדָם יְיָ וְשִׁלְחָנָא יְיָ לְחַבְּלוּתָהּ	13 כִּי־מִשְׁחָתִים אֲנַחְנוּ אֶת־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־גְדָלָה צַעֲקָתָם אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַחְנוּ יְהוָה לְשַׁחֲתָהּ
14 And Lot went out, and spoke unto his sons-in-law, who married his daughters, and said: 'Up, get you out of this place; for the LORD will destroy the city.' But he seemed unto his sons-in-law as one that jested.	וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל־חֲתָנָיו לֵקְחֵי בְנֵיתֵי וַיֹּאמְרוּ קוֹמוּ צֵאוּ מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחָתִים יְהוָה אֶת־הָעִיר וַיְהִי כַּמְצָחַק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו	14 וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל־חֲתָנָיו לֵקְחֵי בְנֵיתֵי וַיֹּאמְרוּ קוֹמוּ צֵאוּ מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחָתִים יְהוָה אֶת־הָעִיר וַיְהִי כַּמְצָחַק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו
15 And when the morning arose, then the angels hastened Lot, saying: 'Arise, take thy wife, and thy two daughters that are here; lest thou be swept away in the iniquity of the city.'	וּכְמוֹת הַשָּׁחַר עָלָה וַיֵּאֲצִיזוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֵי־הָעִיר הַנִּמְצָאִים פֶּן־תִּסָּפֵה בַּעֲזֵן הָעִיר	15 וּכְמוֹת הַשָּׁחַר עָלָה וַיֵּאֲצִיזוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֵי־הָעִיר הַנִּמְצָאִים פֶּן־תִּסָּפֵה בַּעֲזֵן הָעִיר

הדלת. דלת הסוכצת לנעול ולפתוח:

- (11) פתח. הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין: בסנורים. מכת עורון: מקטן ועד גדול. הקטנים החלילו צעירה תחלה, שנאמר מנער ועד זקן, לפיכך החלילה הפורענות מהם (צ"ר נ, ח):
- (12) עוד מי לך פה. פשוטו של מקרא, מי יש לך עוד צעיר הזאת, חוץ מאשתך וצנתיך שצצית: חתן ובניך ובנתיך. אם יש לך חתן או צנים וצנות, הוצא מן המקום: ובניך. צני צנתיך הנשואות. ומדרש אגדה, עוד, מאחר שעושין נבלה כזאת, מי לך פתחון פה ללמד סגוריא עליהם, שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות. קרי ציה מי לך פה:
- (14) חתניו. שמי צנות נשואות היו לו צעיר: לקחי בנותיו. שאותן שצצית ארוכות להם:
- (15) ויאצו. כמרגמו ודחיקו, מהרוהו: הנמצאות. המזומנות לך צצית להגילם. ומדרש אגדה יש, וזה ישובו של מקרא: תספה. תהיה כלה, עד תום פל הדור, מתורגס, עד דספ כל דרא:

- 16 But he lingered; and the men laid hold upon his hand, and upon the hand of his wife, and upon the hand of his two daughters; the LORD being merciful unto him. And they brought him forth, and set him without the city.
- 17 And it came to pass, when they had brought them forth abroad, that he said: 'Escape for thy life; look not behind thee, neither stay thou in all the Plain; escape to the mountain, lest thou be swept away.'
- 18 And Lot said unto them: 'Oh, not so, my lord;
- 19 behold now, thy servant hath found grace in thy sight, and thou hast magnified thy mercy, which thou hast shown unto me in saving my life; and I cannot escape to the mountain, lest the evil overtake me, and I die.
- 20 Behold now, this city is near to flee unto, and it is a little one; oh, let me escape thither—is it not a little one?—and my soul shall live.'
- וַיִּתְמַהֲמָהּ וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבִידֵי-אִשְׁתּוֹ וּבִידֵי בָנָתָיו בְּחֻמַּלַּת יְהוָה עָלָיו וַיַּצֵּאֵהוּ וַיַּנְחֵהוּ מִחוּץ לָעִיר:
- וַיֵּהִי כְהוֹצִיאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל-נַפְשֶׁךָ אֶל-תְּבִיט אַחֲרֶיךָ וְאַל-תַּעֲמֹד בְּכָל-הַפֶּסֶק הַהִירָה הַמַּלְטָה פֶּן-תִּסָּפֶה:
- וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֵל-נָא אֲדֹנָי:
- הִנֵּה-נָא מָצָא עַבְדְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חֶסְדְּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט הַהִירָה פֶּן-תִּדְבְּקֵנִי הָרָעָה וּמָתִי:
- הִנֵּה-נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרִיבָה לָמוֹט שָׁמָּה וְהוּא מִצְעָר אֲמַלְטָה נָא שָׁמָּה הֲלֹא מִצְעָר הוּא וַתַּחֲיוּ נַפְשִׁי:
- הָא כְעַן אֲשַׁכַּח עַבְדְּךָ רַחֲמִין קִדְמוֹךָ וְאַסְיִיתָא טִיבִיתְךָ דַּעֲבַדְתָּ עִמִּי לְקַיִּימָא יֵת נַפְשִׁי וְאַנָּא לִית אָנָּא יָכִיל לְאַשְׁתִּיזָא לְטוּרָא דְלָמָּא תַּעֲרַעְנִי בְּשַׁתָּא וְאַמּוּת:
- הָא כְעַן קִרְתָּא הָדָא קְרִיבָא לְמוֹעַרָא לְתַמָּן וְהִיא זַעֲרָא אֲשִׁתִּיזָב כְּעַן לְתַמָּן הֲלֹא זַעֲרָא הִיא וַתַּחֲקִיִּים נַפְשִׁי:

(16) ויתמהמה. כדי להציל את ממונו: ויחזיקו. אחד מהם היה שליח להצילו, וחזירו להפוך סדום, לכך נאמר ויאמר המלט, ולא נאמר ויאמרו (ז"ר נ, יא):

(17) המלט על נפשך. דיך להציל נפשות אלתחוס על הממונ: אל תביט אחרריך. אתה הרשעת עמהם, וזכות אברהם אתה ניצול, אינך כדאי לראות צפורענותם ואתה ניצול: בכל הכבד. ככר הירדן: ההרה המלט. אצל אברהם צרה, שהוא יושב צהר, שנאמר ויעסק משם הקרה, ואף עכשיו היה יושב שם, שנאמר אל המקום אשר היה שם אלהים בפתלה, ואף על פי שחמוצ ויאהל אברהם וגו', אהלים הרבה היו לו, ונמשכו עד חצרון. המלט. לשון השמטה, וכן כל אמלטה שצמקרה, אשמוז"ר צלע"ו, וכן והמליטה וקר (ישעיה סו, ז), שנשמט העוזר מן הרחם. קפפור נמלטה (תהלים קכד, ז), לא יקלו מלט משא (ישעיה מו, ז), להשמיט משא הרעי שצנקהים:

(18) אל נא אדני. רבותינו אמרו (שבעות לה:) שם זה קדש, שנאמר זו להחיות את נפשי, מי שיש צידו להחיות, ולהחיות, ותרגמו צדעו כען ה': אל נא. אל נא תאמר אלי להמלט ההרה: נא. לשון צקשה:

(19) פן תדבקני הרעה. כשהייתי אצל אנשי סדום, היה הקצ"ה רואה מעשי ומעשי בני העיר, והייתי נראה לדיק וכדאי להנצל, וכשאצל אצל לדיק, אני כרשע, וכן אמרה הצרפית לאלהיה כי צאק אלי להפיר את עוגי (מלכים"א יז, יח), עד שלא באה אצלי, היה הקצ"ה רואה מעשי ומעשי עמי ואני צדקת צנייהם, ומשצאת אצלי, לפי מעשיך אני רשעה: (כ)

(20) העיר הזאת קרובה. קרובה ישיבתה (שבת י:), נתישבה מקרוב, לפיכך לא נתמלאה סאתה עדיין, ומה היא קריצתה, מדור הפלגה שנתפלגו האנשים והתחילו להחישב איש איש במקומו, והיא היתה בשנת מות פלג, ומשם עד כאן נ"צ שנה, שפלג מת בשנת מ"ח לאברהם, כיצד פלג חי אחרי הולידו את רעו ר"ט שנה, לא מהם ל"צ כשנולד שרוג ומשרוג עד שנולד נחור ל',

- 21 And he said unto him: 'See, I have accepted thee concerning this thing also, that I will not overthrow the city of which thou hast spoken. וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׁאַתִּי פָנַיִךְ גַּם לְדַבֵּר הַזֶּה לְבִלְתִּי הַפִּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: נֹאמֶר לִי הִיא נֹסִיבִית אַפְּךָ אֶף לַפְתָּנָמָא הָדִין בְּדִיל דְּלֹא לְמַהֲפָכִי יֵת קִרְתָּא דְּבִשְׂתָּא עֲלָה:
- 22 Hasten thou, escape thither; for I cannot do any thing till thou be come thither.—Therefore the name of the city was called Zoar. מְהֵרָה הִמְלִיט שְׂמָה כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בֹּאֶךָ שְׂמָה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הָעִיר צוּעַר:
- 23 The sun was risen upon the earth when Lot came unto Zoar. הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צוּעֶרָה: שְׁמֵשׁא נִפֵּק עַל אֶרְעָא וְלוֹט עָאֵל לְצוּעַר:
- 24 Then the LORD caused to rain upon Sodom and upon Gomorrah brimstone and fire from the LORD out of heaven; וַיְהִי הַיּוֹם הַמַּטֵּיר עַל־סְדֹם וְעַל־עֲמֹרָה גִּפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם:
- 25 and He overthrow those cities, and all the Plain, and all the inhabitants of the cities, and that which grew upon the ground. וַיַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת כָּל־הַכְּפָר וְאֶת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמְחַת הָאֲדָמָה: וַהֲפֹךְ יֵת קִרְוֵיָא הָאֵלִין וְיֵת כָּל מִישְׁרָא וְיֵת כָּל יִתְבֵּי קִרְוֵיָא וְצִמְחַת דְּאֶרְעָא:
- 26 But his wife looked back from behind him, and she became a pillar of salt. וַתִּבְט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתִּהְיֶה וַתֵּהִי קִמָּא דְּמִלְחָא: נָצִיב מִלְּחָ:

הרי ס"ז, ומנחור עד שנולד תרח כ"ט, הרי ז"א, ומשם עד שנולד אברהם ע', הרי קס"א, תן להם מ"ח, הרי ר"ט, ואותה שנה הייתה שנת הפלגה, וכשנחרצה סדום היה אברהם בן ז"ט שנה, הרי מדור הפלגה עד כאן נ"ב שנה, וזוהי איחרה ישיבתה אחרי ישיבת סדום וחברותיה שנה אחת, הוא שנאמר אמלטה נא, נא בגימטריא נ"א: הלא מצער היא. והלא עוונותיה מועטין ויכול אחת להניחה: ותחי נפשי. זה, זהו מדרשו. ופשוטו של מקרא, הלא עיר קטנה היא ואנשים בה מעט, אין לך להקפיד אם תניחנה, ותחי נפשי בה:

(21) גם לדבר הזה. לא דיין שאתה ניזול, הלא אף כל העיר אציל בגלגלך: הפכי. הופך אני, כמו עד צאי, פְּתַחֲרִי לְאִי, מַדִּי דְּרָרִי צו (ירמיה לא, יט):

(22) כי לא אוכל לעשות. זה עונשן של מלאכים, על שאמרו פי משחיתים לְנַחֲנוּ, ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא זו משם עד שהזקקו לומר שאין הדבר ברשותן: כי לא אוכל. לשון יחיד, מכאן אחת למד שהאחד הופך והאחד מזיל, שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד: על כן קרא שם העיר צוּעַר. על שם והיא מצער:

(24) וה' המטיר. כל מקום שנאמר וה' המטיר, הוא וצית דינו: המטיר על סדום. בעלות השחר כמו שנאמר וכמו השחר עלה, שעה שהלכנה עומדת ברכיע עם החמה, לפי שהיו מהם עובדין לחמה ומהם ללכנה, אמר הקב"ה אם אפרע מהם ביום, יהיו עובדי לכנה אומרים, אילו היה בלילה כשהלכנה מושלת, לא היינו חרדין, ואם אפרע מהם בלילה, יהיו עובדי החמה אומרים אילו היה ביום כשהחמה מושלת, לא היינו חרדין, לכך כתיב וכמו השחר עלה, ונפרע מהם בשעה שהחמה והלכנה מושלים: המטיר וגו' גפרית ואש. כחחלה מטר, ונעשה גפרית ואש (מכילתא בשלח שירה פ"ה): מואת ד'. דרך המקראות לדבר כן, כמו גְּשֵׁי לֵמָּךְ, ולא אמר גְּשֵׁי. וכן אמר דוד קחו עִמָּכֶם קֶתַּע עֲבָדֵי שְׂדֵי־יִכְסָּם (מלכים"א א, לג), ולא אמר מַעֲבָדֵי. וכן אחשורוש צָשָׁם הַמֶּלֶךְ, ולא אמר צִשְׁמִי. אף כאן אמר מאת ד', ולא אמר מאתו: מן השמים. והוא שאמר הכתוב פִּי צָס יְדִין עַמִּים וגו' (איוב לו, לא), כשבא ליסר הצריות, מביא עליהם אש מן השמים, כמו שעשה לסדום, וכשבא להוריד המן, מן השמים, הניי ממטיר לכס לחם מן השמים (שמות טז, ד):

(25) ויהפך את הערים וגו'. ארבעתן יושבות צלע אחד, והפכן מלמעלה למטה, שנאמר צַחֲלִמִישׁ שָׁלַח יָדוֹ וגו' (איוב כח, ט):

<p>27 And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood before the LORD.</p>	<p>וַיִּשְׁקֶם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם אֶת־פָּנָיו יְהוָה:</p>	<p>27 וַיִּשְׁקֶם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם אֶת־פָּנָיו יְהוָה:</p>
<p>28 And he looked out toward Sodom and Gomorrah, and toward all the land of the Plain, and beheld, and, lo, the smoke of the land went up as the smoke of a furnace.</p>	<p>וַיִּשְׁקֹף עַל־פָּנָיו סֹדֹם וְעִמְרָה וְעַל־כָּל־פָּנָיו אֶרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִיטָר הָאֶרֶץ כַּקִּיטָר הַכִּבְשָׁן:</p>	<p>28 וַיִּשְׁקֹף עַל־פָּנָיו סֹדֹם וְעִמְרָה וְעַל־כָּל־פָּנָיו אֶרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִיטָר הָאֶרֶץ כַּקִּיטָר הַכִּבְשָׁן:</p>
<p>29 And it came to pass, when God destroyed the cities of the Plain, that God remembered Abraham, and sent Lot out of the midst of the overthrow, when He overthrew the cities in which Lot dwelt.</p>	<p>וַהֲיָה בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בְּהִפּוֹךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:</p>	<p>29 וַהֲיָה בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בְּהִפּוֹךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:</p>
<p>30 And Lot went up out of Zoar, and dwelt in the mountain, and his two daughters with him; for he feared to dwell in Zoar; and he dwelt in a cave, he and his two daughters.</p>	<p>וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי בָנָתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשֹׁכֵת בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּמַעְרָה הוּא וּשְׁתֵּי בָנָתָיו:</p>	<p>30 וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי בָנָתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשֹׁכֵת בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּמַעְרָה הוּא וּשְׁתֵּי בָנָתָיו:</p>
<p>31 And the first-born said unto the younger: 'Our father is old, and there is not a man in the earth to come in unto us after the manner of all the earth.</p>	<p>וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין בָּאֶרֶץ לָבוֹא עֲלֵינוּ כְּדֹרֶךְ כָּל־הָאֶרֶץ:</p>	<p>31 וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין בָּאֶרֶץ לָבוֹא עֲלֵינוּ כְּדֹרֶךְ כָּל־הָאֶרֶץ:</p>
<p>32 Come, let us make our father drink wine, and we will lie with him, that we may preserve seed of our father.'</p>	<p>לָכֵה נִשְׁקָה אֶת־אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאָבִינוּ זֶרַע:</p>	<p>32 לָכֵה נִשְׁקָה אֶת־אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאָבִינוּ זֶרַע:</p>
<p>33 And they made their father drink wine that night. And the first-born went in, and lay with her father; and he knew not when she lay down, nor when she arose.</p>	<p>וַתִּשְׁקִינּוּ אֶת־אָבִיהֶן יַיִן בַּלַּיְלָה הוּא וַתָּבֹא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־אָבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ וּבִקְוָמָהּ:</p>	<p>33 וַתִּשְׁקִינּוּ אֶת־אָבִיהֶן יַיִן בַּלַּיְלָה הוּא וַתָּבֹא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־אָבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ וּבִקְוָמָהּ:</p>

(26) ותבט אשתו מאחוריו. מאחוריו של לוט: ותהי נציב מלח. צמלח חטאה וצמלח לקחה, אמר לה תני מעט מלח לאורחים הללו, אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה צא להנהיג צמקום הזה (צ"ר נ, ד):

(28) קיטור. תימור של עשן שור"א, צלע"ז: כבשן. חפירה ששורפין צה את האצנים לסיד, וכן כל כבשן שצמורה:

(29) ויזכור אלהים את אברהם. מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה חשמה של אברהם, ושמע שאמר אברהם צמזרים על שרה לחוסי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקצ"ה עליו (צ"ר נא, ו):

(30) כי ירא לשבת בצוער. לפי שהיתה קרובה לסדום:

(31) אבינו זקן. ואם לא עכשו אימתי, שמא ימות או יפסוק מלהוליד: ואיש אין בארץ. סבורות היו שכל העולם נחרב, כמו צדור המבול. (צ"ר נא, ח):

34	And it came to pass on the morrow, that the first-born said unto the younger: 'Behold, I lay yesternight with my father. Let us make him drink wine this night also; and go thou in, and lie with him, that we may preserve seed of our father.'	וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה הֵן־שָׁכַבְתִּי אִמִּשׁ אֶת־אָבִי נִשְׁקֶנּוּ יַיִן גַּם־הַלַּיְלָה וּבֹאִי שָׁכְבִי עִמּוֹ וְנָחִיָּה מֵאֲבִינוּ זָרַע:	34
35	And they made their father drink wine that night also. And the younger arose, and lay with him; and he knew not when she lay down, nor when she arose.	וַתִּשְׁקִינָן גַּם בַּלַּיְלָה הַהוּא אֶת־אָבִיהֶן יַיִן וַתִּקֶּם הַצְעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־יָדָע בְּשָׁכְבָּהּ וּבִקְמָהּ:	35
36	Thus were both the daughters of Lot with child by their father.	וַתִּהְיוּ שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט וַתִּהְיוּ שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן:	36
37	And the first-born bore a son, and called his name Moab—the same is the father of the Moabites unto this day.	וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אָבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם:	37
38	And the younger, she also bore a son, and called his name Ben-ammi—the same is the father of the children of Ammon unto this day.	וַהֲצִיעִירָה גַם־הוּא יֶלֶדָה בֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן־עַמִּי הוּא אָבִי בְנֵי־עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם: (ס)	38
XX	And Abraham journeyed from thence toward the land of the South, and dwelt between Kadesh and Shur; and he sojourned in Gerar.	וַיֵּסַע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרֶצָה הַנִּגָּב וַיֵּשֶׁב בֵּין־קֶדֶשׁ וּבֵין שׁוּר וַיֵּגֶר בְּגֵרָר:	יז
2	And Abraham said of Sarah his wife: 'She is my sister.' And Abimelech king of Gerar sent, and took Sarah.	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־שָׂרָה אֵשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גֵּרָר וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה:	2

(33) ותשקין וגו'. יין נזודמן להם צמערה, להוציא מהן שני אומות: ותשכב את אביה. וצ'עירה כתיב ותשכב עמו, צ'עירה לפי שלא פתחה בזנות, אלא אחותה למדתה, חיסך עליה הכתוב ולא פירש גנותה, אצל צ'כירה שפתחה בזנות, פרסמה הכתוב צמפורש. ובקומה של צ'כירה נקוד על וי"ו של וצ'קומה לומר, שצ'קומה ידע, ואף על פי כן לא נשמר ליל שני מלשחות. (א"ר לוי כל מי שהוא להוט אחר צולמוס של עריות, לסוף מאכילים אותו מצ'רו): (36) ותהדין וגו'. אף על פי שאין האשה מתעצרת מצ'יאה ראשונה, אלו שלטו צע'מן והוציאו ערותן (ס"א עדותן) לחוך, ונתעצרו מצ'יאה ראשונה: (37) מואב. וז' שלא היתה נזועה פירשה שמאציה הוא, אצל צ'עירה קראתו צלשון נקיה, וקבלה שכר צימי משה, שנאמר צ'צ'ני עמון אל פ'ק'ר צ'ס (דצ'רים צ', יט), כלל, וצ'מואצ' לא הזהיר אלא שלא ילחמו צ'ס, אצל לצ'ערן התייר לו: (1) ויסע משם אברהם. כשראה שחרצו הכרכים, ופסקו העוצרים והשצ'ים, נסע לו משם. דבר אחר להתרחק מלוט, שיצא עליו שם רע שצ'א על צ'נותיו (צ"ר נצ, ד): (2) ויאמר אברהם. כאן לא נטל רשות, אלא על כרחיה שלא צ'טוצ'תה, לפי שכבר לוקחה לבית פרעה על ידי כן: אל שרה

<p>But God came to Abimelech in a dream of the night, and said to him: 'Behold, thou shalt die, because of the woman whom thou hast taken; for she is a man's wife.'</p>	<p>וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-אַבְיִמֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה מֵת עַל-הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ וְהוּא בָעֵלֶת בַּעַל:</p>	<p>3</p>
<p>Now Abimelech had not come near her; and he said: 'Lord, wilt Thou slay even a righteous nation?</p>	<p>וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב לָוֶתָהּ וַיֹּאמֶר יְיָ הֲעַם אֶף זָכָאי תַקְטֹל:</p>	<p>4</p>
<p>Said he not himself unto me: She is my sister? and she, even she herself said: He is my brother. In the simplicity of my heart and the innocence of my hands have I done this.'</p>	<p>הֲלֹא הוּא אָמַר-לִי אָחִיתִי הוּא וְהִיא-גַם-הָיָה אִמְרָהּ אָחִי הוּא בְּתָם-לִבִּי וּבִנְקִי כִפִּי עָשִׂיתִי זֹאת:</p>	<p>5</p>
<p>And God said unto him in the dream: 'Yea, I know that in the simplicity of thy heart thou hast done this, and I also withheld thee from sinning against Me. Therefore suffered I thee not to touch her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיהוָה יְיָ בַּחֲלֹמָא אֶף קִדְמִי גָלִי אֲרִי בְּשִׁשִּׁיּוֹת לִבִּי עֲבַדְתָּ דָּא וּמְנַעֲתִי אֶף אֲנָא יִתְדִי מִלְּמַחְשֵׁי קִדְמִי עַל כֵּן לֹא שִׁבַּקְתָּךְ לְמִקְרַב לְוֶתָהּ:</p>	<p>6</p>
<p>Now therefore restore the man's wife; for he is a prophet, and he shall pray for thee, and thou shalt live; and if thou restore her not, know thou that thou shalt surely die, thou, and all that are thine.'</p>	<p>וְכַעַן אָתִיב אֶתָּה גּוֹבֵרָא אֲרִי נְבִיא הוּא וַיִּצְלִי עָלֶיךָ וְתִיחִי וְאִם לֹא תִתֵּן מִתִּיב דַּע אֲרִי מָמֶת תִּמּוֹת אֶתָּה וְכָל דְּלָךְ:</p>	<p>7</p>
<p>And Abimelech rose early in the morning, and called all his servants, and told all these things in their ears; and the men were sore afraid.</p>	<p>וַיִּשָּׁכֶם אַבְיִמֶלֶךְ בַּבֹּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל-עֲבָדָיו וַיַּדְבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד:</p>	<p>8</p>

אשתו. על שרה אשתו, וכיוצא בו כל הלקח פרוץ וגו' (שמואל-א ד, כא), ואל מות קמיה, שניהם כלשון על: (4) לא קרב אליה. המלאך מנעו, כמו שנאמר לא נספיק לנגוע אליה: הגוי גם צדיק תהרגו. אף אם הוא נדיק מהרגו, שם כך דרכך לא צד האומות חנם, כך עשית לדור המצול ולדור הפלגה, אף אני אומר שהרגתם על לא דבר, כמו שאתה אומר להרגני: (5) גם היא. לרבות עזדים ונקלים וסמרים שלה את כולם שאלתי ואמרתי לי אחיה הוא: בתם לבבי. שלא דמיתי לחטוא: ובנקיון כפי. נקי אני מן החטא, שלא נגעתי בה: (6) ידעתי כי בתם לבבך וגו'. אמת שלא דמית מחלה לחטוא, אבל נקיון כפיים אין כאן. (הדא אמרה משמוש ידיים יש כאן): לא נתתיך. לא ממך היה שלא נגעת בה, אלא שחכתי אני אותך מחטוא, שלא נחתי לך כח, וכן ולא קננו ללהים (בראשית לא, יז), וכן ולא קננו לצידיק לצוא (שופטים טו, א): (7) השב אשת האיש. ואל תהא סבור שמה תחגנה בעיניו ולא יקבלנה, או ישנאך, ולא יתפלל עליך. (אמר לו אבימלך ומי מפרסמו שלא נגעתי בה, אמר לו): כי נביא הוא. ויודע שלא נגעת בה, לפיכך ויתפלל בעדך (צבא קמא צב):

- 9 וַיִּקְרָא אַבִּימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־עָשִׂיתָ לָנוּ וְנִמְדָה־חַטָּאתִי לָךְ כִּי־הִבָּאתָ עָלַי וְעַל־מַמְלַכְתִּי חַטָּאתָה גְדֹלָה מְעֹשִׂים אֲשֶׁר לֹא־יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי:
- 9 וַיִּקְרָא אַבִּימֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־עָשִׂיתָ לָנוּ וְנִמְדָה־חַטָּאתִי לָךְ כִּי־הִבָּאתָ עָלַי וְעַל־מַמְלַכְתִּי חַטָּאתָה גְדֹלָה מְעֹשִׂים אֲשֶׁר לֹא־יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי:
- 10 וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מַה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה:
- 10 And Abimelech said unto Abraham: 'What sawest thou, that thou hast done this thing?'
- 11 וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אָמַרְתִּי רֶק אֵין־יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהִרְגוּנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי:
- 11 And Abraham said: 'Because I thought: Surely the fear of God is not in this place; and they will slay me for my wife's sake.'
- 12 וְגַם־אִמְנָה אַחֲתִי בֶת־אָבִי הִוא אֵךְ לֹא בֶת־אִמִּי וְנִתְּהִי־לִי לְאִשָּׁה:
- 12 And moreover she is indeed my sister, the daughter of my father, but not the daughter of my mother; and so she became my wife.'
- 13 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעַו אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִידְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֵל כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא שָׁמָּה אִמְרִי־לִי אֲחִי הִוא:
- 13 And it came to pass, when God caused me to wander from my father's house, that I said unto her: This is thy kindness which thou shalt show unto me; at every place whither we shall come, say of me: He is my brother.'

(9) מעשים אשר לא יעשו. מכה אשר לא הורגלה לצא על צריה צאה לנו על ידך, עזירת כל נקבים של זרע, ושל קטנים, ורעי, ואזנים וחוטם:

(11) רק אין יראת אלהים. אכסנאי שצא לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו, או על עסקי אשמה שואלין אותו, אשתך היא או אחותך היא (צצא קמא שס):

(12) אחותי בת אבי היא. וצא אז מותרת לזן נח, שאין אבות לעוצדי עבודה איליים, וכדי לנאמת דבריו השיבו כן. ואם מאמר והלא צא אחיו הייתה, בני צנים הרי הן כצנים, והרי היא צמו של תרם, וכן הוא אומר ללוט, כִּי יִנָּשֶׂים אֲחִים הֲנֻנָנוּ: אך לא בת אמי. הן מאם אחרת היה:

(13) ויהי כאשר התעו אותי וגו'. אונקלוס תרגם מה שמרגס, ויש לישב עוד דָּבָר דָּבָר על אופניו, כשהוא צאני הקב"ה מצית אבי להיות משוטט ונד ממקום למקום, וידעתי שאעצור במקום רשעים, ואומר לה זה חסדך וגו': כאשר התעו. לשון רבים, ואל תחמה כי בהרצה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי לשון רבים, הִשָּׁר הִלְכוּ הָאֱלֹהִים, הִלְהִים מִיִּים, הִלְהִים קְדוּשִׁים, וכל לשון אלהים לשון רבים, וכן וַיִּקַּח אֱלֹהִים יוֹסֵף, הִדּוּגִי הִלְדּוּנִים, הִדּוּגִי הִקָּרַץ, וכן הִשָּׁר הִלְכוּ עִמּוֹ, וְהוּעַד צִבְעָלִיו. ואם מאמר מהו לשון התעו, כל הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי תועה, כמו וַיִּלְכָּד וַיִּשְׁמַע (בראשית כא, יד), פָּעִיתִי בָּשָׂה אֹצֵד (תהלים קיט, קעו), יָתְעוּ לְגַלְיָ אֹצֵל (איוב לח, מא), יִצְאוּ וַיִּתְעוּ לְבָקֶשׁ אֶת־כָּל־אֱמֹרֵי לִי. עלי, וכן וַיִּשְׁחָלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ (בראשית כו, ז), על אשתו. וכן וַאֲמַר פְּרָעָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג), כמו על בני ישראל. פֶּן יִאֲמָרוּ לִי אִשָּׁה הִרְגָתָהּ (שופטים ט, נד):

14	And Abimelech took sheep and oxen, and men-servants and women-servants, and gave them unto Abraham, and restored him Sarah his wife.	וַיִּקַּח אַבִּימֶלֶךְ צֹאן וּבָקָר וְעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיָּשֵׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:	14
15	And Abimelech said: 'Behold, my land is before thee: dwell where it pleaseth thee.'	וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב:	15
16	And unto Sarah he said: 'Behold, I have given thy brother a thousand pieces of silver; behold, it is for thee a covering of the eyes to all that are with thee; and before all men thou art righted.'	וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַי כֶּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אִתָּךְ וְאֵת כָּל וְנִכְחַת:	16
17	And Abraham prayed unto God; and God healed Abimelech, and his wife, and his maid-servants; and they bore children.	וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אַבִּימֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־הַנְּחִי:	17
18	For the LORD had fast closed up all the wombs of the house of Abimelech, because of Sarah Abraham's wife.	כִּי־עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל־רַחֵם לְבֵית אַבִּימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם: (ס)	18
XXI	And the LORD remembered Sarah as He had said, and the LORD did unto Sarah as He had spoken.	וַיִּהְיֶה פָקֶד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:	יח

(14) ויתן לאברהם. כדי שיתפייס ויתפלל עליו:

(15) הנה ארצי לפניך. אבל פרעה אמר לו הנה אשקך קח וְלָךְ, לפי שנתקבץ, שהמזרים שטופי זמה:

(16) ולשרה אמר. אבימלך לכבודו, כדי לפייסה, הנה עשיתי לך כבוד זה, נתתי ממון לאחיך, שאמרת עליו אחי הוא, הנה הממון והכבוד הזה לך כמות עינים: לכל אשר אתך. יכסו עיניהם שלא יקילו, שאילו השיבותיך ריקנית, יש להם לומר, לאחר שנתעלל זה החזירה, עכשיו שהוצרכתי לצדו ממון ולפייסך, יודעים יהיו שעל כרחי השיבותיך, ועל ידי נס: ואת כל. ועם כל צאי עולם: ונבחת. יהא לך פתחון פה להטובת, ולהראות דברים נקיים הללו, ולשון תוכחה בכל מקום, צרור דברים, ובלע"ז אשפורפי"ר. ואונקלוס תרגם צפנים אחרים, ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגום, הנה הוא לך כמות של כבוד על העינים שלי ששלטו בך, ובכל אשר אתך, ועל כן תרגומו וחזית יתיך וית כל דעמך. ויש מדרש אגדה, אבל ישוב לשון המקרא פירשתי:

(17) וילדו. כתרגומו ואתרומו, נפתחו נקביהם והוא, והיא לידה שלהם:

(18) בעד כל רחם. כנגד כל פתח: על דבר שרה. על פי דבורה של שרה:

(1) וד' פקד את שרה וגו'. סמך פרשה זו, ללמדך שכל המצקש רחמים על חזירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה, שנאמר ויתפלל וגו' וסמך ליה וה' פקד את שרה, שפקדה כזר קודם שריפא את אבימלך (צבא קמא צב). פקד את שרה כאשר אמר. צהריון: כאשר דבר. צלידה, והיכן היא אמירה והיכן הוא דבור, אמירה, ויאמר לָלֶהֱם לָבֵל שָׂרָה אִשְׁתָּךְ וגו', דבור, הָיָה דָבָר ה' אֵל אֲבָרָם, צברית בין הצמרים, ושם נאמר לא יִדְבַּק זָה וגו', והציא הירוש משרה: ויעש ה' לשרה כאשר דבר. לאצרה:

- 2 And Sarah conceived, and bore Abraham a son in his old age, at the set time of which God had spoken to him. וַתֵּהָרֶה וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתֹו לְזָמַן דְּמִלִּיל וַתִּהְיֶינָה אֱלֹהִים:
- 3 And Abraham called the name of his son that was born unto him, whom Sarah bore to him, Isaac. וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת-שֵׁם-בְנוֹ הַנּוֹלֵד-לּוֹ אֲשֶׁר-יָלְדָהּ-לּוֹ שָׂרָה יִצְחָק:
- 4 And Abraham circumcised his son Isaac when he was eight days old, as God had commanded him. וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ בְּיָמָיו כִּמָּא דְּפִקִּיד וַתִּהְיֶינָה אֱלֹהִים:
- חמישי 5 And Abraham was a hundred years old, when his son Isaac was born unto him. וְאַבְרָהָם בֶּן-מֵאָת שָׁנָה בָּהֶוָלד וְאִתְּלִיד לִיהּ יִצְחָק בְּרִיהּ:
- 6 And Sarah said: 'God hath made laughter for me; every one that heareth will laugh on account of me.' וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחָק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כֹּל-הַשְּׁמַע יִצְחָק-לִי:
- 7 And she said: 'Who would have said unto Abraham, that Sarah should give children suck? for I have borne him a son in his old age.' וַתֹּאמֶר מִי מִלַּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה כִּי-יָלְדָתִי בֶן לְזָקְנָיו:
- 8 And the child grew, and was weaned. And Abraham made a great feast on the day that Isaac was weaned. וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת-יִצְחָק:
- 9 And Sarah saw the son of Hagar the Egyptian, whom she had borne unto Abraham, making sport. וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת-בֶּן-הָגָר אֲשֶׁר-יָלְדָהּ מִצְרִית לְאַבְרָהָם מִצְחָק:

(2) למועד אשר דבר אֱתֹו. ר' יודן ורבי חמא, רבי יודן אומר מלמד שנולד לט' חדשים, שלא יאמרו מזיתו של אבימלך הוא, ור' חמא אומר לשצעה חדשים: למועד אשר דבר אֱתֹו. דמליל יתיה, את המועד אשר דבר וקבע כשאמר לו למועד קִשְׁטָא קְלִיק, שרט לו שריטה זכותל, ואמר לו, כשחגיע חמה לשריטה זו צשנה האחרת תלד: לזקביו. היה זו אִיקוֹנִין שלו דומה לו:

(6) יצחק לִי. ישמח עלי. ומדרש אגדה, הרצה עקרות נפקדו עמה, הרצה חולים נתרפאו זו ציוס, הרצה תפלות נענו עמה, ורז שמוק היה צעולס:

(7) מי מלל לְאַבְרָהָם. לשון שצח וחשיבות, כמו מִי פִּעַל וְעָשָׂה (ישעיה מא, ד), מִי צָרָא קְלָה (שם מ, כו), ראו מה הוא, ומי הוא (וכמה הוא גדול) שומר הצטחחו, הקצ"ה מצטיח ועושה: מלל. שינה הכתוב ולא אמר דבר, גימטריא שלו ק', כלומר לסוף מאה לאצרהס: היניקה בנים שרה. ומהו צניס לשון רציס, ציוס המשתה הציאו השרות צנייהן עמהן, והיניקה אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה, אלא אסופי הציאה מן השוק:

(8) ויגמל. לסוף כ"ד חודש (גימין עה): משתה גדול. שהיו שם גדולי הדור, (צ"ר נג, י) שם ועבר ואבימלך:

<p>Wherefore she said unto Abraham: 10 'Cast out this bondwoman and her son; for the son of this bondwoman shall not be heir with my son, even with Isaac.'</p>	<p>וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה וְהָזֹאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן־הָאִמָּה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עִם־ יִצְחָק:</p>	<p>10 וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה וְהָזֹאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן־הָאִמָּה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עִם־ יִצְחָק:</p>
<p>And the thing was very grievous in 11 Abraham's sight on account of his son.</p>	<p>וַיֵּרֶע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינָיו אֲבָרָהָם עַל אוֹדֶת בְּנוֹ:</p>	<p>11 וַיֵּרֶע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינָיו אֲבָרָהָם עַל אוֹדֶת בְּנוֹ:</p>
<p>And God said unto Abraham: 'Let 12 it not be grievous in thy sight because of the lad, and because of thy bondwoman; in all that Sarah saith unto thee, hearken unto her voice; for in Isaac shall seed be called to thee.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אֲלֵי־יֶרֶע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמָּתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם אֲלֵי־יֶרֶע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמָּתְךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע:</p>
<p>And also of the son of the 13 bondwoman will I make a nation, because he is thy seed.'</p>	<p>וְגַם אֶת־בֶּן־הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימֶנּוּ כִּי זָרַעָהּ הוּא:</p>	<p>13 וְגַם אֶת־בֶּן־הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימֶנּוּ כִּי זָרַעָהּ הוּא:</p>
<p>And Abraham arose up early in the 14 morning, and took bread and a bottle of water, and gave it unto Hagar, putting it on her shoulder, and the child, and sent her away; and she departed, and strayed in the wilderness of Beer-sheba.</p>	<p>וַיִּשְׁכֶּם אֲבָרָהָם בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח לֶחֶם וְחִמְת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־ הָגָר שֶׁם עַל־שְׁכָמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחַהּ וּתְלַךְ וַתֵּתֶע בְּמִדְבַּר בְּאֶר שָׁבַע:</p>	<p>14 וַיִּשְׁכֶּם אֲבָרָהָם בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח לֶחֶם וְחִמְת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־ הָגָר שֶׁם עַל־שְׁכָמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחַהּ וּתְלַךְ וַתֵּתֶע בְּמִדְבַּר בְּאֶר שָׁבַע:</p>
<p>And the water in the bottle was 15 spent, and she cast the child under one of the shrubs.</p>	<p>וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֲמַת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אֶתֶד הַשִּׁיחִים:</p>	<p>15 וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֲמַת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אֶתֶד הַשִּׁיחִים:</p>
<p>And she went, and sat her down 16 over against him a good way off, as it were a bow-shot; for she said: 'Let me not look upon the death of the child.' And she sat over against him, and lifted up her voice, and wept.</p>	<p>וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִמִּנְגַּד הַרְחָק כַּמִּטְחָנִי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה אֶל־ אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מִמִּנְגַּד וַתִּשָּׂא אֶת־קוֹלָהּ וַתִּבְכֶּה:</p>	<p>16 וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִמִּנְגַּד הַרְחָק כַּמִּטְחָנִי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה אֶל־ אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מִמִּנְגַּד וַתִּשָּׂא אֶת־קוֹלָהּ וַתִּבְכֶּה:</p>

- (9) מצחק. לשון עצודת אלילים, כמו שנאמר ויקמו לצחק (שמות לז, ו). דבר אחר לשון גילוי עריות, כמה דתימא לצחק צי. דבר אחר לשון ריחוק, כמה דתימא יקומו גא העצקו וישקו לצנינו וגו' (שמואל-ב, ז, יג): עם בני וגו' מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה עם בני, אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה, ואמר, אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה צו חנים, כמה דאת אמר קמת להלכה היכה וקיס וגו', ואמר הלא משחק אני (משלי כו, יח-ט):
- (10) עם בני עם יצחק. מכיון שהוא בני, אפילו אם אינו הגון כיצחק, או הגון כיצחק, אפילו אם אינו בני, אין זה כדאי לירש עמו, קל וחומר עם בני עם יצחק ששתיהן צו (צ"ר נג, יא):
- (11) על אודות בנו. על ששמע שיאל למרצות רעה. ופשוטו, על שאומרת לו לשלחו (דברים רבה ד, ה):
- (12) שמע בקלה. (צקול רוח הקדש שזה), למדנו שהיה אצרהס טפל לשרה צנזירות:
- (14) לחם וחמת מים. ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שיאל למרצות רעה: ואת הילד. אף הילד שם על שכמה,
- שהכניסה צו שרה עין רעה, ואחזתו חמה (צ"ר נג, יג), ולא יכול לילך צרגליו: ותלך ותתע. חזרה לגלולי בית אביה:
- (15) ויכלו המים. לפי שדרך חולים לשמות הרבה (צ"ר סס):

17	And God heard the voice of the lad; and the angel of God called to Hagar out of heaven, and said unto her: 'What aileth thee, Hagar? fear not; for God hath heard the voice of the lad where he is.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנֶּעֱר וַיִּקְרָא מִלְאָךְ אֱלֹהִים אֶל־הָגָר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הָגָר אֶל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנֶּעֱר בַּאֲשֶׁר הוּא־שָׁם:	17
18	Arise, lift up the lad, and hold him fast by thy hand; for I will make him a great nation.'	קוּמִי שָׂאִי אֶת־הַנֶּעֱר וְחַזְקִיכִי אֶת־יָדְךָ בּוֹ כִּי־לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׁימֶנּוּ:	18
19	And God opened her eyes, and she saw a well of water; and she went, and filled the bottle with water, and gave the lad drink.	וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחֲמַת מַיִם וַתִּשְׁק אֶת־הַנֶּעֱר:	19
20	And God was with the lad, and he grew; and he dwelt in the wilderness, and became an archer.	וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנֶּעֱר וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבֵה קֶשֶׁת:	20
21	And he dwelt in the wilderness of Paran; and his mother took him a wife out of the land of Egypt.	וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר פָּאֵרָן וַתִּקַּח־לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (פ)	21
22	And it came to pass at that time, that Abimelech and Phicol the captain of his host spoke unto Abraham, saying: 'God is with thee in all that thou doest.	וַיְהִי בַּעֲת הַהוּא וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכֹל שַׂר־צְבָאוֹ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל־אֲשֶׁר־אַתָּה עֹשֶׂה:	ששי

(16) מנגד. מרחוק: כמטחוי קשת. כשתי טיחות (צ"ר שס), והוא לשון יריית חץ, צלשון משנה שהטיח צאשמו, על שם שהזרע יורה כחץ. ואם תאמר היה לו לכתוב כמטחי קשת, משפט הוי"ו ליכנס לכאן כמו צחקגוי הסלע (שיר השירים ז, יד), מגורת וקיסה קדמת יהודה למצרים לקחא (ישעיה יט, יז), ומגורת ילגו ויגועו פשפור (תהלים קז, כז), וכן קלוי אקץ (שם סה, ו), מגורת קנה: וחשב מנגד. כיון שקרצ למות, הוסיפה להתרחק:

(17) את קול הנער. מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל (צ"ר נג, יד): באשר הוא שם. לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רצונו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך צמא אחת מעלה לו צאר, והוא משיבם, עכשיו מה הוא, נדיק או רשע, אמרו לו נדיק, (כ"ל בענין זה שאינו ראוי לעונש מיתה צמא ודו"ק). אמר להם, לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וזה צאשר הוא שם, והיכן המית את ישראל צמא, כשהגלם נבוכדנצר, שנאמר מִשָּׁא צַעֲרָב וגו' לְקִרְאֵת הַקָּיָה מֵיָם וגו' (ישעיה כא, יג-יד), כשהיו מוליכין אותם אל ערביים, היו ישראל אומרים לשצאים, צקשה מכס, הוליכונו אלל בני דודנו ישמעאל וירחמו עלינו, שנאמר אֲרָחוֹת דְּדָנִים (שם), אל תקרי דודנים, אלא דודים, ואלו יוצאים לקראתם ומציאין להם צשר ודג מלות, וגודות נפוחים, כסצורים ישראל שמלאים מים, וכשמכניסו לתוך פיו ופוחחו, הרוח נכנס בגופו ומת:

(20) רובה קשת. יורה חצים צקשת: קשת. על שם האומנות, כמו חמר, גמל, צייד, לפיכך השי"ן מודגשת. היה יושב צמדצר ומלסמס את העוצרים, הוא שנאמר ידו צכל וגו':

(21) מארץ מצרים. ממקום גדוליה, שנאמר וְלָהּ שַׁפְּסָה מִצְרַיִת וגו', היינו דאמרי אינשי, זרוק חוטרא לאורא אעיקריה קאי:

<p>Now therefore swear unto me here by God that thou wilt not deal 23 falsely with me, nor with my son, nor with my son's son; but according to the kindness that I have done unto thee, thou shalt do unto me, and to the land wherein thou hast sojourned.'</p>	<p>וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי בְּאֱלֹהִים וְכַעַן כָּוִים לִּי בְּמִימְרָא דִּי הִנֵּה אִם-תִּשְׁקַר לִּי וּלְנִינִי וּלְנִכְדִּי כַּחֲסֵד אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גֵּרְתָּה בָּהּ:</p>	<p>וְעַתָּה הִשָּׁבְעָה לִּי בְּאֱלֹהִים וְכַעַן כָּוִים לִּי בְּמִימְרָא דִּי הִנֵּה אִם-תִּשְׁקַר לִּי וּלְנִינִי וּלְנִכְדִּי כַּחֲסֵד אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גֵּרְתָּה בָּהּ:</p>
<p>24 And Abraham said: 'I will swear.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנֹכִי אִשָּׁבֵעַ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנֹכִי אִשָּׁבֵעַ:</p>
<p>And Abraham reproved Abimelech 25 because of the well of water, which Abimelech's servants had violently taken away.</p>	<p>וְהוֹכַח אַבְרָהָם אֶת-אַבְיִמֶלֶךְ עַל-אֲדוּת בְּאֶרְ הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עַבְדֵי אַבְיִמֶלֶךְ:</p>	<p>וְהוֹכַח אַבְרָהָם אֶת-אַבְיִמֶלֶךְ עַל-אֲדוּת בְּאֶרְ הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עַבְדֵי אַבְיִמֶלֶךְ:</p>
<p>And Abimelech said: 'I know not 26 who hath done this thing; neither didst thou tell me, neither yet heard I of it, but to-day.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מֶאֵן עָשָׂה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם-אַתָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְלִתִּי הַיּוֹם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מֶאֵן עָשָׂה אֶת-הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם-אַתָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְלִתִּי הַיּוֹם:</p>
<p>And Abraham took sheep and oxen, 27 and gave them unto Abimelech; and they two made a covenant.</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית:</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית:</p>
<p>And Abraham set seven ewe-lambs 28 of the flock by themselves.</p>	<p>וַיִּצַּב אַבְרָהָם אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַיִם חֹרֶפֶן דָּעָאן בְּלַחְדֵּיהֶון:</p>	<p>וַיִּצַּב אַבְרָהָם אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַיִם חֹרֶפֶן דָּעָאן בְּלַחְדֵּיהֶון:</p>
<p>And Abimelech said unto Abraham: 29 'What mean these seven ewe-lambs which thou hast set by thyselfes?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-אַבְרָהָם מָה הִנֵּה שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבַדְּנָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-אַבְרָהָם מָה הִנֵּה שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבַדְּנָה:</p>
<p>And he said: 'Verily, these seven 30 ewe-lambs shalt thou take of my hand, that it may be a witness unto me, that I have digged this well.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַיִם תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תְּהִיָּה-לִּי לְעֵדָה כִּי חָפַרְתִּי אֶת-הַבְּאֵר הַזֹּאת:</p>	<p>וַיֹּאמֶר כִּי אֶת-שִׁבְעַת כְּבָשֹׁתַיִם תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תְּהִיָּה-לִּי לְעֵדָה כִּי חָפַרְתִּי אֶת-הַבְּאֵר הַזֹּאת:</p>

(22) אלהים עמד. לפי שראו שיצא משכונת סדום לשלום, ועם המלכים נלחם ונפלו זידו, ונפקדה אשתו לזקוניו:
(23) ולניני ולנכדי. עד כאן רחמי האז על הצן: כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי. שאמרתי לך הנה לך לך
(24) וכו'. נחמך עמו על כך:
(25) וכו'. נחמך עמו על כך:
(30) בעבור תהיה לי. זאת. לעדה. לשון עדות של נקצה, כמו ועדה המלכה: כי חפרתי את הבאר. מריצים היו
עליה רועי אבימלך, ואומרים אנחנו חפרנו, אמרו ציניהם, כל מי שיתראה על הצאר ויעלו המים לקראתו, שלו הוא, ועלו
לקראת אברהם:

- 31 Wherefore that place was called Beer-sheba; because there they swore both of them. על כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שֶׁבַע כִּי שָׁם נִשְׁבָּעוּ שְׁנֵיהֶם: 31
- 32 So they made a covenant at Beer-sheba; and Abimelech rose up, and Phicol the captain of his host, and they returned into the land of the Philistines. וַיִּכְרְתוּ בְרִית בֵּבְאֵר שֶׁבַע וַיָּקָם אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל וַיָּשָׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים: 32
- 33 And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and called there on the name of the LORD, the Everlasting God. וַיִּטֵּעַ אַשֵּׁל בֵּבְאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם: 33
- 34 And Abraham sojourned in the land of the Philistines many days. וַיֵּגֶר אֲבִרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים: (פ) 34
- XXII And it came to pass after these things, that God did prove Abraham, and said unto him: 'Abraham'; and he said: 'Here am I.' וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַהֲאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי: 31
- 2 And He said: 'Take now thy son, thine only son, whom thou lovest, even Isaac, and get thee into the land of Moriah; and offer him there for a burnt-offering upon one of the mountains which I will tell thee of.' וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֵךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲלֹה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ: 2
- (33) אשל רב ושמאל, חד אמר פרדס להציא ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונדק לאכסניא וכו' כל מיני פירות. ומצינו לשון נטיעה צהלים, שנאמר וַיִּטֵּעַ אֵשֶׁל אֶלְיָאֵלָהּ (דניאל יא, מה): ויקרא שם וגו'. על ידי אותו אשל, נקרא שמו של הקצ"ה אלוהי לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים, אמר להם צרכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם (סוטה י:):
- (34) ימים רבים. מרובים על של חצרון, בחצרון עשה כ"ה שנה, וכאן כ"ו (צ"ר נד, ו), שהרי בן ע"ה שנה היה צאצאו מחרון, אותה שנה וַיִּצָא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֶיזֵי מִמְרָא, שלא מצינו קודם לכן שנתיישב אלא שם, שכל מקומותיו היה כאורח, חונה וגוסס והולך, שנאמר וַיַּעֲזֹר אֲבָרָם, וַיַּעֲשֶׂק מֶשֶׁשׁ, וַיְהִי רָעַב וַיֵּרָד אֲבָרָם מִזְרִימָה, וצמאים לא עשה אלא שלשה חדשים, שהרי שלחו פרעה, מיד וַיֵּלֶךְ לְמִסְפָּעוֹ עַד וַיִּצָא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֶיזֵי מִמְרָא אֲשֶׁר צִבְּרוֹן, ואם ישב עד שנהפכה סדום, מיד וַיִּסַּע מֶשֶׁשׁ אֲבָרָם מִפְּנֵי צוּשָׁה שֶׁל לוֹט, וצא לארץ פלשתים, ובן ז"ט שנה היה, שהרי בשלישי למילתו צאו אכלו המלאכים, הרי כ"ה שנה, וכאן כתיב ימים רבים, מרובים על הראשונים, ולא צא הכתוב לסתום אלא לפרש, ואם היו מרובים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשם, ועל כרחק אינם יתירים יותר משנה, הרי כ"ו שנה, מיד יצא משם וחזר לחצרון, ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של יצחק י"ב שנים. כך שנויה בסדר עולם (פ"א):
- (1) אחר הדברים האלה. יש מרבותינו אומרים (סנהדרין פט:): אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר, מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו, כלום עשה אלא בשביל צנו, אילו הייתי אומר לו יצא אותו לפני, לא היה מעבד. ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל, שהיה מתפאר על יצחק שכל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באצר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקצ"ה וצח עמך לפני, לא הייתי מעבד: הגבי. כך היא עניינתם של חסידים, לשון ענוה הוא, ולשון זימון:

<p>And Abraham rose early in the morning, and saddled his ass, and took two of his young men with him, and Isaac his son; and he cleaved the wood for the burnt-offering, and rose up, and went unto the place of which God had told him.</p>	<p>וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֵצִי עֲלֶיהָ וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לֹו הָאֱלֹהִים:</p>	<p>וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֵצִי עֲלֶיהָ וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לֹו הָאֱלֹהִים:</p>
<p>On the third day Abraham lifted up his eyes, and saw the place afar off.</p>	<p>בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק:</p>	<p>בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק:</p>
<p>And Abraham said unto his young men: 'Abide ye here with the ass, and I and the lad will go yonder; and we will worship, and come back to you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ לְכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹור וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרָר גֵּלְכָה עַד־כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוִיתִי וְנָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ לְכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹור וְאֲנִי וְהַנֶּעֱרָר גֵּלְכָה עַד־כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוִיתִי וְנָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם:</p>
<p>And Abraham took the wood of the burnt-offering, and laid it upon Isaac his son; and he took in his hand the fire and the knife; and they went both of them together.</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־עֵצִי הָעֹלָה וַיִּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בְּיָדֹו אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־עֵצִי הָעֹלָה וַיִּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בְּיָדֹו אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:</p>
<p>And Isaac spoke unto Abraham his father, and said: 'My father.' And he said: 'Here am I, my son.' And he said: 'Behold the fire and the wood; but where is the lamb for a burnt-offering?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַאֲנִי הִשֵּׁה לְעֹלָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַאֲנִי הִשֵּׁה לְעֹלָה:</p>

(2) קח נא. אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו בצקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש (שם): את בנך. אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו יחשק, ולמה לא גילה לו מתחלה, שלא לערצבו פתאום, ותווח דעתו עליו ותמטרך, וכדי לחצב עליו את המצוה, וליתן לו שכר על כל דבור ודבור: ארץ המוריה. ירושלים, וכן בדברי הימים (3 ג, א) לָגְנוֹת אֶת צֵית ה' בִּירוּשָׁלַיִם בְּהָר הַמֹּרִיָּה. ורבותינו פירשו, על שם שמשם הוראה יוצאה לישראל. ואונקלוס תרגמו על שם עבודת הקטרת, שיש בו מור נרד ושאר צמחים: והעלהו. לא אמר לו שחטוהו, לפי שלא היה חפץ הקדוש צ"ה לשחטו, אלא להעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו, אמר לו הורידהו: אחד ההרים. הקצ"ה מתהא הנדיקים (ס"א משהא לנדיקים) ואחר כך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכן, וכן קל הארץ אשר ארץ (בראשית יב, א), וכן ציונה וקרא אליה את הקריאה (יונה ג, ז): (3) וישכם. נזדרזו למצוה (פסחים ד). ויחבש. הוא בעצמו, ולא צוה לאחד מעבדיו, שהאזהרה מקלקלת השורה (3"ר נה, ח): את שני נערי. ישמעאל ואליעזר, שאין אדם חשוב רשאי לנצח לדרך בלא צ"א אנשים (3"ר שם), שאם יטריח האחד לנקצו ויתרחק, יהיה השני עמו: ויבקע. תרגמו ונלח, כמו ונלחו ה' (שמואל-ב יט, יח), לשון זיקוע פינדר"א בלע"ז: (4) ביום השלישי. למה איחר מלהראותו מיד, כדי שלא יאמרו הממו וערצבו פתאום וטרד דעתו, ואילו היה לו שהות להמלך אל לבו, לא היה עושה: וירא את המקום. ראה ענין קשור על ההר: (5) עד כה. כלומר דרך מועט למקום אשר לפנינו. ומדרש אגדה, אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום פה יהיה זרעך: ונשובה. מתנצח שישבו שניהם: (6) המאכלת. סכין, על שם שאוכלת את הבשר, כמה דתימא וסכין מאכלת בשר (דברים לב, מז), ושמשרת צמר לאכילה. דבר אחר, זאת נקראת מאכלת, על שם שישראל אוכלים מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו. אצרהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך בדרך ושמחה כיחשק שלא היה מרגיש בדבר:

- 8 And Abraham said: 'God will provide Himself the lamb for a burnt-offering, my son.' So they went both of them together. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לֹא הָשָׂה לְעֹלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יחדו:
- 9 And they came to the place which God had told him of; and Abraham built the altar there, and laid the wood in order, and bound Isaac his son, and laid him on the altar, upon the wood. וַיָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לֹא הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים:
- 10 And Abraham stretched forth his hand, and took the knife to slay his son. וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמַּאֲכָלֶת לְשַׁחַט אֶת-בְּנוֹ:
- 11 And the angel of the LORD called unto him out of heaven, and said: 'Abraham, Abraham.' And he said: 'Here am I.' וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי:
- 12 And he said: 'Lay not thy hand upon the lad, neither do thou any thing unto him; for now I know that thou art a God-fearing man, seeing thou hast not withheld thy son, thine only son, from Me.' וַיֹּאמֶר לֹא תוֹשִׁיט יָדְךָ בְּעוֹלָמָא וְלֹא תַעֲבִיד לִיה מִדַּעַם אֲדָרִי כֵּעַן יָדַעְנָא אֲדָרִי דְחֵלָא דִּי אֲתָּ וְלֹא מִנַּעְתָּא יֵת בְּרַךְ יֵת יְחִידְךָ מִנִּי:
- 13 And Abraham lifted up his eyes, and looked, and behold behind him a ram caught in the thicket by his horns. And Abraham went and took the ram, and offered him up for a burnt-offering in the stead of his son. וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה-אֵיל אַחֵר נֶאֱחָז בַּסִּבְךְ בְּקַרְנָיו וַיִּלְךָ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ:

(8) יראה לו השם. כלומר יראה ויבחר לו השם, ואם אין שם, לעולה בני, ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך להשחט, וילכו שניהם יחדו בלעז:

(9) ויעקד. ידיורגליו מאחוריו, הידיים והרגלים ביחד היא עקידה (שבת נד.), והוא לשון עקודים, שהיו קרסוליהם לבנים, מקום שעוקדים אותן בו היה ניכר:

(11) אברהם אברהם. לשון חזרה הוא, שכופל את שמו:

(12) אל תשלח. לשחוט. אמר לו אם כן לחנס בזאתי לכאן, אעשה בו חזלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מוס: כי עתה ידעתי. אמר רבי אבא, אמר לו אזרהם, אפרש לפניך את שיחתי, אחמול אמרת לי כי יצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את זנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער, אמר לו הקב"ה, לא תסלל צרייתי ומוצא שפתי לא תשנה, כשאמרת לך קח מוצא שפתי לא תשנה, לא אמרתי לך שחטוהו אלא העלהו, אסקמיה אחתיה: כי עתה ידעתי.

מעמה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות החמהים מה היא חזתי אלך, יש לי פתחון פה, עכשיו, שרואין כי ירא אלהים אתה: (13) והנה איל. מוכן היה לכך משמט ימי בראשית: אחר. אחרי שאמר לו המלאך אל תשלח ידך, ראהו כשהוא נאחז, והוא שממרגמין וזקף אזרהם עינוהי בחר אליו. (ס"א ולפי האגדה אחר כל דברי המלאך והשכינה ואחר טענותיו של אזרהם):

- 14 And Abraham called the name of that place Adonai-jireh; as it is said to this day: 'In the mount where the LORD is seen.'
- 15 And the angel of the LORD called unto Abraham a second time out of heaven,
- 16 and said: 'By Myself have I sworn, saith the LORD, because thou hast done this thing, and hast not withheld thy son, thine only son,
- 17 that in blessing I will bless thee, and in multiplying I will multiply thy seed as the stars of the heaven, and as the sand which is upon the seashore; and thy seed shall possess the gate of his enemies;
- 18 and in thy seed shall all the nations of the earth be blessed; because thou hast hearkened to My voice.'
- 19 So Abraham returned unto his young men, and they rose up and went together to Beer-sheba; and Abraham dwelt at Beer-sheba.
- וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה אֵשֶׁר יֵאֱמָר הַיּוֹם בְּהָרִי יְהוָה יִרְאֶה׃
- וַיִּקְרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵל־אַבְרָהָם שֵׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם׃
- וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָא־יְהוָה כִּי יֵעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךְ אֶת־יְחִידְךָ׃
- כִּי־בְרַךְ אַבְרָהָם וְהִרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־זַרְעוֹ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלוֹל אֲשֶׁר עַל־שֵׁפַת הַיָּם וַיִּרְשׁ זָרְעוֹ אֶת שַׁעַר אֲבִיבּוֹ׃
- וְהִתְבָּרְכוּ בְּזַרְעוֹ כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי׃
- וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בְּאֵר שֶׁבַע וַיָּשָׁב אַבְרָהָם בְּבֵאֵר שֶׁבַע׃ (פ)

בסבך. אילן: בקרניו. שהיה רץ אלל אצרהס, והשטן סובכו ומערצצו צאילנות: תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו לעולה לא חסר המקרא כלום, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו, היה מתפלל ואומר, יהי רצון ששהא זו כאלו היא עשויה צנני, כאלו צנני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו צנני מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן:

(14) ה' יראה. פשוטו כתרוממו, ה' יצחק ויראה לו את המקום הזה, להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות: אשר יאמר היום. שיאמרו לימי הדורות עליו זהר ה' יראה הקצ"ה לעמו: היום. הימים העתידין, כמו עד היום הזה שכל המקרא, שכל הדורות הצאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה, על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה, ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהגילס מן הפורענות, כדי שיאמר היום הזה בכל דורות הצאים, זהר ה' יראה אפרו של יצחק צור ועומד לכפרה:

(17) ברך אברכך. אחת לאצ ואחת לבן: והרבה ארבה. אחת לאצ ואחת לבן:

(19) וישב אברהם בבאר שבע. לא ישיבה ממשה שהרי צחקרון היה יושב, י"צ שנים לפני עקידתו של יצחק יצא מבאר שבע והלך לו לחצרון, כמו שנאמר ויגר אצרהס צאריך פלשטים ימים רבים, מרובים משל חצרון הראשונים, והם כ"ו שנה, כמו שפירשנו למעלה:

20	And it came to pass after these things, that it was told Abraham, saying: 'Behold, Milcah, she also hath borne children unto thy brother Nahor:	וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיְהִי בְּתֵר פִּתְּגִמְיָא הָאֵלִין וַיִּגְדַּל לְאַבְרָהָם לְאִמָּר הִנֵּה יִלְדָּה מִלְכָּה גַם־הִוא בָּנִים לְנָחוֹר אָחִיו:	מפטייר יט*
21	Uz his first-born, and Buz his brother, and Kemuel the father of Aram;	אֶת־עוֹז בְּכֹרוֹ וְאֶת־בּוּז אָחִיו וְאֶת־קִמּוּאֵל אָבִי אַרָם:	2.1
22	and Chesed, and Hazo, and Pildash, and Jidlaph, and Bethuel.'	וְאֶת־כְּשֹׁד וְאֶת־חֲזוֹ וְאֶת־פִּלְדָּשׁ וְאֶת־יִדְלָף וְאֶת־בְּתוּאֵל:	2.2
23	And Bethuel begot Rebekah; these eight did Milcah bear to Nahor, Abraham's brother.	וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת־רִבְקָה שְׁמֹנֶה אֵלֶּה יִלְדָּה מִלְכָּה לְנָחוֹר אָחִי אַבְרָהָם:	2.3
24	And his concubine, whose name was Reumah, she also bore Tebah, and Gaham, and Tahash, and Maacah.	וּפִילֹגֶשׁוּ וְשִׁמְהָ רְאוּמָה וְנָתַלְדָּ גַם־הִוא אֶת־טֵבַח וְאֶת־גָּחַם וְאֶת־תַּחַשׁ וְאֶת־מַעֲכָה: (פ)	קמ"ו

The Haftarah is II Kings 4:1 - 4:37 on page 239. Sepharadim read II Kings 4:1 - 4:23.

XXIII	And the life of Sarah was a hundred and seven and twenty years; these were the years of the life of Sarah.	וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:	חיי שרה
2	And Sarah died in Kiriatharba—the same is Hebron—in the land of Canaan; and Abraham came to mourn for Sarah, and to weep for her.	וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וּלְבַכָּתָה:	2

(20) אחרי הדברים האלה ויגד וגו'. בשוצו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר, אלו היה בני שחוט כזר, היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מצוות ענר אשכול וממרא, בשרו הקצ"ה שנולדה רבקה בת ווגו, וזהו אחר הדברים האלה, הרעורי דברים שהיו על ידי עקידה: גם היא. ה' היא ה'קוה משפחותיה למשפחות אברהם גם כן, מה אברהם י"ב שנים שיאו מיעקב ח' בני הגזירות וד' בני שפחות, אף אלו ח' בני גזירות וד' בני פלגש: (23) ובתואל ילד את רבקה. כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה: (1) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכן נכתב שנה בכל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כזת כ' לא חטא שרה אינה בת עושין, אף בת ק' בלא חטא, וזת כ' כזת ו' ליופי: שני חיי שרה. פלן שוין לטובה: (2) בקרית ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם, אחימן ששיתלמי ואביהן. דבר אחר, על שם ארבע זוגות שנקברו שם איש ואשתו, אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה (ז"ר נח, ד:). ויבא אברהם. מזכר שבע: לספוד לשרה ולבכתה. נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי צוורת העקידה, שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחו

3	And Abraham rose up from before his dead, and spoke unto the children of Heth, saying:	וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֶת לֵאמֹר:	וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פָּנָיו מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֶת לֵאמֹר:	3
4	'I am a stranger and a sojourner with you: give me a possession of a burying-place with you, that I may bury my dead out of my sight.'	גֵּר-וְתוֹשָׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֶחָזֶת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלִּפְנֵי:	גֵּר-וְתוֹשָׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֶחָזֶת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלִּפְנֵי:	4
5	And the children of Heth answered Abraham, saying unto him:	וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֶת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:	וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֶת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:	5
6	'Hear us, my lord: thou art a mighty prince among us; in the choice of our sepulchres bury thy dead; none of us shall withhold from thee his sepulchre, but that thou mayest bury thy dead.'	שְׁמַעְנוּנִי אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵינוּ קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קִבְּרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מֵתְךָ:	שְׁמַעְנוּנִי אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קִבְּרֵינוּ קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קִבְּרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מֵתְךָ:	6
7	And Abraham rose up, and bowed down to the people of the land, even to the children of Heth.	וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לָעָם הָאָרֶץ לְבְנֵי-חֶת:	וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לָעָם הָאָרֶץ לְבְנֵי-חֶת:	7
8	And he spoke with them, saying: 'If it be your mind that I should bury my dead out of my sight, hear me, and entreat for me to Ephron the son of Zohar,	וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְנוּנִי וּפְגַעוּ-לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר:	וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְנוּנִי וּפְגַעוּ-לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר:	וּ
9	that he may give me the cave of Machpelah, which he hath, which is in the end of his field; for the full price let him give it to me in the midst of you for a possession of a burying-place.'	וַיִּתֵּן לִי יֵת מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאֶחָזֶת-קֶבֶר:	וַיִּתֵּן לִי יֵת מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקִצֵּה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנֶנָּה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאֶחָזֶת-קֶבֶר:	9
10	Now Ephron was sitting in the midst of the children of Heth; and Ephron the Hittite answered Abraham in the hearing of the children of Heth, even of all that went in at the gate of his city, saying:	וַעֲפְרוֹן יָתִיב בְּגוֹ בְּנֵי חֶת וַיֹּאמֶר עֲפְרוֹן חֶתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֶת לְכָל בָּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר:	וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֶת וַיַּעַן עֲפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֶת לְכָל בָּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר:	10

נשמתה ממנה ומתה:

- (4) גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת, ונתישצתי עמכם. ומדרש אגדה, אם תרלו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקד"ה לזרעך אפן את הארץ הזאת: אחוות קבר. אחוות קרקע לבית הקברות:
- (6) לא יכלה. לא ימנע, כמו לא תקלא רמיה (תהלים מ, יז), וכמו ויכלא הגשם (בראשית ח, ז):
- (8) נפשכם. רצונכם: ופגעו לי. לשון צקשה, כמו אל תפקעי צי (רות א, טז):
- (9) המכפלה. בית ועליה על גציו. דבר אחר, שכפולה צווגות (עירובין נג.). בכסף מלא. אשלם כל שוויה, וכן דוד אמר לארונה צקסף מלא (דברי הימים א כא, כד):

11	<p>‘Nay, my lord, hear me: the field give I thee, and the cave that is therein, I give it thee; in the presence of the sons of my people give I it thee; bury thy dead.’</p>	<p>לֹא־אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי הַשְׂדֵּה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לָךְ נָתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קִבֵּר מֵתָךְ:</p>	11
12	<p>And Abraham bowed down before the people of the land.</p>	<p>וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֲבֹרָהִם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ:</p>	12
13	<p>And he spoke unto Ephron in the hearing of the people of the land, saying: ‘But if thou wilt, I pray thee, hear me: I will give the price of the field; take it of me, and I will bury my dead there.’</p>	<p>וַיִּדְבֹר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ אִם־אַתָּה לֹו שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶסֶף הַשְׂדֵּה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת־מֵתֵי שְׁמָח:</p>	ישראל 13
14	<p>And Ephron answered Abraham, saying unto him:</p>	<p>וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת־אֲבֹרָהִם לֵאמֹר לֹו:</p>	14
15	<p>‘My lord, hearken unto me: a piece of land worth four hundred shekels of silver, what is that betwixt me and thee? bury therefore thy dead.’</p>	<p>אֲדֹנִי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל־כֶּסֶף בִּינִי וּבִינְךָ מִדֶּה־הַזֶּה וְאֶת־מֵתְךָ קִבֵּר:</p>	15
16	<p>And Abraham hearkened unto Ephron; and Abraham weighed to Ephron the silver, which he had named in the hearing of the children of Heth, four hundred shekels of silver, current money with the merchant.</p>	<p>וַיִּשְׁמַע אֲבֹרָהִם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אֲבֹרָהִם לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֶת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לְסֹחֵר:</p>	16
17	<p>So the field of Ephron, which was in Machpelah, which was before Mamre, the field, and the cave which was therein, and all the trees that were in the field, that were in all the border thereof round about, were made sure</p>	<p>וְקָם חֶסֶל עֶפְרוֹן דְּבִכְפִּילָתָא דְקָדָם מִמְרָא חֲקֵלָא וּמְעָרָתָא דְבִיָּה וְכָל אֵילָנֵי דְבִחֲקֵלָא דְבִכָּל תְּחוּמֵיהָ סָחוּר סָחוּר:</p>	שני 17

- (10) ועפרון ישב. כתיב חסר, אותו היום מנוה שומר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו, עלה לגדולה: לכל באי שער עירו. שכולן צטלו ממלאכתן, וצאו לגמול חסד לשרה:
- (11) לא אדני. לא תקנה אותה בדמים: נתתי לך. הרי הוא כמו שנתייה לך:
- (12) אך אם אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם, אני אי אפשרי בך: ושמעני: נתתי. דוני"ש בלע"ו, מוכן הוא אללי, והלואי נתתי לך ככר:
- (13) ביני ובינך. זין שני אלהים כמונו, מה היא חשונה לכלום, אלא הנח את המכר, ואת מתן קבור:
- (14) וישקל אברהם לעפרון. חסר וי", לפי שאמר הרצה ואפילו מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנאמר עובר לסוחר, שמתקצלים בשקל בכל מקום, ויש מקום ששקליהן גדולים שהן קנטרין, (בצא מצינע פז. בבורות נ.), גנטיאר"ש בלע"ו:

18	unto Abraham for a possession in the presence of the children of Heth, before all that went in at the gate of his city.	לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי חֵת בְּכָל בָּאֵי שַׁעַר־עִיר:	לְאַבְרָהָם לְזִבְיוֹנָהּ לְעֵינֵי בְנֵי חֵתָאָה בְּכָל עָלִי תִרְעָה קַרְתִּיהָ:
19	And after this, Abraham buried Sarah his wife in the cave of the field of Machpelah before Mamre—the same is Hebron—in the land of Canaan.	וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת־ שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מְעֵרַת שְׂדֵה הַמְכַפֶּלֶה עַל־פְּנֵי מַמְרֵא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:	וּבְתֵר כֵּן קָבַר אַבְרָהָם יֵת שָׂרָה אִתְתִּיהָ בְּמַעְרַת חֶמְלָל כְּפִילְתָּא עַל אִפִּי מַמְרֵא הִיא חֶבְרוֹן בְּאַרְעָא דְכְנַעַן:
20	And the field, and the cave that is therein, were made sure unto Abraham for a possession of a burying-place by the children of Heth.	וַיִּקְם הַשְּׂדֵה וְהַמְעֵרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת־קָבֹר מֵאֵת בְּנֵי־חֵת: (ס)	וְקָם חֶמְלָל וּמַעְרַתָּא דְבִיָּה לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹנָת קְבוּרָא מִן בְּנֵי חֵתָאָה:
XXIV	And Abraham was old, well stricken in age; and the LORD had blessed Abraham in all things.	וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בִּימֵים וַיְהִי בְרָךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל:	וְאַבְרָהָם סִיב עָאֵל בְּיוֹמִין וַיִּבְרַךְ יֵת אַבְרָהָם בְּכוּלָּא:
2	And Abraham said unto his servant, the elder of his house, that ruled over all that he had: 'Put, I pray thee, thy hand under my thigh.	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־עַבְדּוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָל בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׁים־נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם לְעַבְדֵּיהָ סָבֵא דְבֵיתִיהָ דְשָׁלִיט בְּכָל דְלִיהָ שׁוֹ כְּעַן יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:
3	And I will make thee swear by the LORD, the God of heaven and the God of the earth, that thou shalt not take a wife for my son of the daughters of the Canaanites, among whom I dwell.	וְאֲשָׁבִיעֲךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:	וְאֶשְׁבִּיעַ עָלְךָ בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהָא דְשָׁמַיָא וְאֱלֹהָא דְאַרְעָא דְלֹא תִסָּב אִתְתָּא לְבָרִי מִבְּנוֹת כְּנַעֲנָא דְאַנָּא יְתִיב בִּינִיהוּן:
4	But thou shalt go unto my country, and to my kindred, and take a wife for my son, even for Isaac.'	כִּי אֶל־אֲרָצִי וְאֶל־מוֹלְדֹתַי תֵּלֵךְ וְלִקְחָתָא אִשָּׁה לְבָנִי לִי־צִחֻק:	אַלְהִין לְאַרְעִי וּלְיִלְדוּתִי תִיזִיל וְתִסָּב אִתְתָּא לְבָרִי לִי־צִחֻק:
5	And the servant said unto him: 'Peradventure the woman will not be willing to follow me unto this land; must I needs bring thy son back unto the land from whence thou camest?'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲעֶבֶד אוֹלִי לֹא־ תֵאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲהִשָּׁב אָשִׁיב אֶת־בְּנִךְ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָצָאתָ מִשָּׁם:	וַיֹּאמֶר לִיהָ עַבְדָּא מָאָם לֹא תִיבִי אִתְתָּא לְמִיתִי בְתָרִי לְאַרְעָא הָדָא הֲאִתְּבֵא אֲתִיב יֵת בְּרַךְ לְאַרְעָא דְנִפְקָתָא מִתַּמָּן:

(17) ויקם שדה עפרון. תקומה היתה לו, שיצא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא, ויקם השדה והמערה אשר זו וכל העץ לאצרהם למקנה וגו':

(18) בכל באי שער עירו. בקרב כולם ובמעמד כולם הקנהו לו:

(1) ברך את אברהם בכל. צלל עולה בגימטריא צן, ומאחר שהיה לו צן, היה צריך להשיאו אשה:

(2) זקן ביתו. לפי שהוא צדוק נקוד זקן: תחת ירכי. לפי שהנשבע צריך שיטול צידו חפץ של מזוה, כגון ספר תורה, או מפליין (שזועות לח), והמילה היתה מזוה ראשונה לו, וצאה לו על ידי נער, והיתה חציבה עליו, ונטלה:

- 6 And Abraham said unto him:
'Beware thou that thou bring not
my son back thither.
- 7 The LORD, the God of heaven, who
took me from my father's house,
and from the land of my nativity,
and who spoke unto me, and who
swore unto me, saying: Unto thy
seed will I give this land; He will
send His angel before thee, and
thou shalt take a wife for my son
from thence.
- 8 And if the woman be not willing to
follow thee, then thou shalt be clear
from this my oath; only thou shalt
not bring my son back thither.'
- 9 And the servant put his hand under
the thigh of Abraham his master,
and swore to him concerning this
matter.
- 10 And the servant took ten camels, of
the camels of his master, and
departed; having all goodly things of
his master's in his hand; and he
arose, and went to Aram-naharaim,
unto the city of Nahor.
- 11 And he made the camels to kneel
down without the city by the well
of water at the time of evening, the
time that women go out to draw
water.
- וַיֹּאמֶר אֲבִיךָ אֲבְרָהָם הַשָּׁמַר לְךָ
פֶּן-תָּשִׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה:
וַיֹּאמֶר לִיה אֲבְרָהָם אֶסְתָּמֵר
לְךָ דִּלְמָא תָּתִיב יֵת בְּרִי
לְתַמָּן:
- יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ
מִוְלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר-לִי וְאֲשֶׁר
נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתֵּן
אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח
מַלְאָכּוֹ לִפְנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה
לְבְנִי מִשָּׁם:
- וְאִם-לֹא תֵאָבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת
אֲחֵרֶיךָ וְנִקְרִית מִשְׁבַּעְתִּי וְזֹאת הִיא
אֶת-בְּנִי לֹא תָשִׁיב שָׁמָּה:
וְאִם לֹא תִיבִי אֶתְתָּא לְמִיתִי
בְּתַרְךָ וְתִהְיֶה זָכָא מִמּוֹמְתִי דָּא
לְחוּד יֵת בְּרִי לֹא תָתִיב
לְתַמָּן:
- וַיִּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יֶרֶךְ
אֲבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל-
הַדָּבָר הַזֶּה:
- וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גִמְלִים
מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוֹב
אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-
אָרָם נְהֲרָיִם אֶל-עִיר נָחוֹר:
- וַיַּבְהֶךְ הַגִּמְלִים מַחוּץ לָעִיר
אֶל-בְּאֵר הַמַּיִם לַעֲתָ עֶרֶב לַעֲתָ
זֹאת הַשְּׂאֵבֶת:
- וַיֹּאשְׁרֵי גִמְלִיָּא מִבְּרָא לְקִרְתָּא
עִם בִּירָא דְמִיָּא לְעֵדָן רְמָשָׁא
לְעֵדָן דְנִפְקָן מְלִיתָא:

(7) ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר ואשביעך וגו', אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתי צפי הצריות, אבל כשלקחני מצית אבי, היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו צאי עולם מכירים צו, ושמו לא היה רגיל בארץ: מבית אבי. מחרן: ומארץ מולדתי. מאור כשדים: ואשר דבר לי. לזרכי, כמו אשר דבר עלי. וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אלל דבור, מפורשים בלשון על, ותרגום שלהם (רצונו שדרך התרגום להשתמש למ"ד במקום בעבור וק"ל), עלי, עלוהי, עליהון, שאין נופל אלל דיבור לשון לי, ולו, ולהם, אלא אלי, אליו, אליהם. ותרגום שלהם עמי, עמיה, עמהון, אבל אלל אמירה נופל לשון לי, ולו, ולהם: ואשר נשבע לי. צין הצהרים: (8) ונקית משבועתי וגו'. וקח לו אשה מצנות ענר אשכול וממרא: רק את בני וגו'. רק מיעוט הוא, בני אינו חוזר, אבל יעקב צן בני סופו לחזור:

(10) מגמלי אדוניו. נִקְרִין היו משאר גמלים, שהיו יוצאים ומומין (צ"ר נט, י), מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אדוניו בידו. שטר מתנה כתב ליחזק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלוח לו בחם (שם יא): ארם נהרים. צין שמי נהרות יושבת:

- 12 And he said: 'O LORD, the God of my master Abraham, send me, I pray Thee, good speed this day, and show kindness unto my master Abraham.
- 12 וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם הַקְרֵה־נָּא לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדֹנָי אַבְרָהָם:
- 13 Behold, I stand by the fountain of water; and the daughters of the men of the city come out to draw water.
- 13 הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וּבָנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֵצְאוֹת לְשֹׁאֵב מַיִם:
- 14 So let it come to pass, that the damsel to whom I shall say: Let down thy pitcher, I pray thee, that I may drink; and she shall say: Drink, and I will give thy camels drink also; let the same be she that Thou hast appointed for Thy servant, even for Isaac; and thereby shall I know that Thou hast shown kindness unto my master.'
- 14 וְהָיָה הַנֶּעֱלָ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּירָנָא כִּדְךָ וְאַשְׁתָּה וְאַמְרָה שְׁתֵּה וְגַם־גַּמְלִיךָ אֶשְׁקֶה אֹתָהּ הַכֹּחֶת לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק וְכֵה אֲדַע כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדֹנָי:
- 15 And it came to pass, before he had done speaking, that, behold, Rebekah came out, who was born to Bethuel the son of Milcah, the wife of Nahor, Abraham's brother, with her pitcher upon her shoulder.
- 15 וַיְהִי־הוּא טֶרֶם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יֵצְאת אֲשֶׁר יִלְדָה לְבִתּוֹאֵל בֶּן־מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֶחָיו אַבְרָהָם וְכֵהָ עַל־שִׁכְמָהּ:
- 16 And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up.
- 16 וְהַנֶּעֱלָ טֹבַת מְרָאָה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָה וְתָרַד הָעֵינָה וְתַמְלֵא כִּדְךָ וְתַעַל:
- 17 And the servant ran to meet her, and said: 'Give me to drink, I pray thee, a little water of thy pitcher.'
- 17 וַיָּרֻץ הָעֶבֶד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הֲגַמְיָאִנִּי נָא מְעַט־מַיִם מִכִּדְךָ:
- 18 And she said: 'Drink, my lord'; and she hastened, and let down her pitcher upon her hand, and gave him drink.
- 18 וְתֹאמַר שְׁתֵּה אֲדֹנָי וְתַמְהֵר וְתָרַד כִּדְךָ עַל־יָדָהּ וְתַשְׁקֶהוּ:

(11) ויברך הגמלים. הרצ"ס:

(14) אותה הוכחת. ראוי היה לו, שמהא גומלת חסדים, וכדאי ליכנס צניחו של אברהם, ולשון הוכחת, צירפת, אפרוציט"ט צלע"ז: ובה אדע. לשון מחנה, הודע לי זה: כי עשית חסד. אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אדע כי עשית חסד:

(16) בתולה. ממקום צמוליס (צ"ס, ה): ואיש לא ידעה. שלא כדרכה, לפי שצנות הכנענים היו משמרות מקום צמוליהן, ומפקירות עממן ממקום אחר, העיד על זו שנקייה מכל:

(17) וירץ העבד לקראתה. לפי שראה שעלו המים לקראתה (צ"ס): הגמליני נא. לשון גמיעה, הומי"ר צלע"ז:

(18) ותרד כדה. מעל שכמה:

- 19 And when she had done giving him drink, she said: 'I will draw for thy camels also, until they have done drinking.' וְהִכָּל לְהַשְׁקֵתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלֵיךָ אֲשָׁאב עַד אִם-כָּלוּ לְשֵׁתָהּ: וְשִׁצִיאת לְאַשְׁקִייתֶיהָ וְאָמְרָת אַף לְגַמְלֶיךָ אֲמַלִּי עַד דִּיסְפָּקוֹן לְמִשְׁתֵּי:
- 20 And she hastened, and emptied her pitcher into the trough, and ran again unto the well to draw, and drew for all his camels. וְתִמְהָר וְתַעַר כַּדָּהָּ אֶל-הַשֶּׁקֶת וְתָרַץ עוֹד אֶל-הַבְּאֵר לְשָׁאב וְתִשָּׂאב לְכָל-גַּמְלָיו: וְאִוְחִיאת וּנְפִצַת קוּלְתָּהּ לְבֵית שְׁקִיָּא וּרְהִטָת עוֹד לְבִירָא לְמַמְלֵי וּמִלַת לְכָל גַּמְלוֹהֵי:
- 21 And the man looked stedfastly on her; holding his peace, to know whether the LORD had made his journey prosperous or not. וְהָאִישׁ מִשְׁתַּאֲחָה לָּהּ מִחֲרִישׁ וְגוֹבְרָא שְׁהִי בַּהּ מִסְתַּכָּל לְדַעַת הַהֲצָלִיחַ יְהוָה דְּרַכּוֹ אִם-לֹא: וְשִׁתִּיק לְמַדַּע הַאֲצִלָּח יִי אוֹרְחִיהָ אִם-לֹא:
- 22 And it came to pass, as the camels had done drinking, that the man took a golden ring of half a shekel weight, and two bracelets for her hands of ten shekels weight of gold; וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגַּמְלִים לְשִׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ גֶּזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל-יָדֶיהָ עֶשְׂרֵה זָהָב מִשְׁקָלָם: וְהָיָה כִּד סָפִיקוּ גַמְלֵיָא לְמִשְׁתֵּי וַנְסִיב גּוֹבְרָא קַדְשָׁא דְדִּהְבָּא תַקְלָא מִתְקָלִיהָ וּתְרִין שִׁרִין עַל יָדָהּא מִתְקָל עֶסֶר סֶלְעִין דְּדִּהְבָּא מִתְקָלְהוֹן:
- 23 and said: 'Whose daughter art thou? tell me, I pray thee. Is there room in thy father's house for us to lodge in?' וַיֹּאמֶר בֶּת-מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי הַיֵּשׁ בֵּית-אָבִיךָ מָקוֹם לָנוּ לָלִין: וְאָמַר בֶּת מִן אַתְּ חֲנוּא כַּעַן לִי הָאִית בֵּית אָבִיךָ אֶתֶר כָּשֶׁר לָנָא לְמִבֵּית:
- 24 And she said unto him: 'I am the daughter of Bethuel the son of Milcah, whom she bore unto Nahor.' וְתֹאמַר אֵלָיו בֶּת-בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן-מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר: וְאָמְרָת לִיהָ בֶּת בְּתוּאֵל אֲנָא בֶּר מִלְכָּה דִּילִידַת לְנָחוֹר:

(19) עד אם כלו. הרי אם משמש כלשון אשר: אם כלו. תרגם אונקלוס די ספקון, שזו היא גמר שתייתן כששתו די ספקון: (20) ותער. לשון נפילה, והרבה יש כלשון משנה, המערה מכילי אל כלי, ובמקרא יש לו דומה אל פֶּעַר נִפְשִׁי (תהלים קמא, ח), אֲשֶׁר הֶעֱבִדָה לְמִנּוֹת נִפְשׁוֹ (ישעיה נג, יז): השקת. אכן חלולה ששתיים בה הגמלים: (21) משתאה. לשון שאיה, כמו שאו ערים, תִּשְׁאָה שְׂמֵמָה (ישעיה ו, יא): משתאה. משתומם ומתזהל, על שראה דברו קרוב להלליה, אבל אינו יודע אם ממשיכה אתה היא אם לאו. ואל תחמה בתי"ו של משתאה, שאין לך תיבה שתחלת יסודה שי"ן ומדברת כלשון מתפעל, שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עיקר היסוד, כגון משתאה מגזרת שאה, מִשְׁתַּוֵּל (שם נט, טו) מגזרת שולל, וַיִּשְׁתַּוֵּם (שם טו) מגזרת שממה, וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמָרִי (מיכה ו, טז) מגזרת וישמר, אף כאן משתאה מגזרת תשאה, וכשם שאתה מוצא לשון משומם באדם נבהל וגאלם ובעל מחשבות, כמו על יומו קָשְׁמוּ חֲסִירוֹנִים (איוב יח, כ), שְׁמוֹ שְׂמִים (ירמיה ז, יז), אֲשֶׁתוֹמֵם כְּשֶׁהָ פָדָה (דניאל ד, טו), כך תפרש לשון שאייה באדם צהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרגם לשון שהייה, וגזר אֲשֶׁי, שזהו ועומד במקום אחד, לראות ההלליה ה' דרכו, ואין לתרגם שתי שהרי אינו לשון שתי, שאין אל"ף נופלת כלשון שתייה: משתאה לה. משתומם עליה, כמו אֲמָרִי לִי אֲחִי הוּא (בראשית כ, יג), וכמו וַיִּשְׁאַלְנוּ אֲנַחְנִי הַמִּקּוֹס לְאֶשְׁתּוֹ (שם כו, ז):

(22) בקע. רמז לשקלי ישראל, בֶּקַע לְגִלְגָּלִת: ושני צמידים. רמז לשני לוחות מצומדות: עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדורות שבהן:

(23) ויאמר בת מי את. לאחר שנתן לה שְׁאֵלָה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהלליה הקצ"ה דרכו: ללין. לינה אחת, לין קס דבר, והיא אמרה ללון כמה לינות:

(24) בת בתואל. השיבנו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:

25	She said moreover unto him: 'We have both straw and provender enough, and room to lodge in.'	וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם-תֵּבָן גַּם- מִסְפּוֹא רֹב עִמָּנוּ גַם-מְקוֹם לָלוֹן: כָּשֶׁר לְמִבֵּית:	25
26	And the man bowed his head, and prostrated himself before the LORD.	וַיִּקְדַּע גּוֹבְרָא וּסְגִיד קֶדֶם יי:	26
27	And he said: 'Blessed be the LORD, the God of my master Abraham, who hath not forsaken His mercy and His truth toward my master; as for me, the LORD hath led me in the way to the house of my master's brethren.'	וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבִרְהָם דִּלָּא מִנַּע טִיבוּתִיהָ וְקוֹשְׁטִיהָ מִן רַבּוֹנִי אֲנָא בְּאוֹרַח תִּקְנָא דְּבִרְנִי יי לְבֵית אֲחוּהֵי דְּרַבּוֹנִי:	רביעי
28	And the damsel ran, and told her mother's house according to these words.	וַתֵּרֶץ הַנַּעֲלָ וַתַּגִּיד לְבֵית אִמָּהָ כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה:	28
29	And Rebekah had a brother, and his name was Laban; and Laban ran out unto the man, unto the fountain.	וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיֵּרֶץ לָבָן אֶל-הָאִישׁ הַחוֹצֶה אֶל- הָעֵין: וְרַהֲטָ לָבָן לֹת גּוֹבְרָא לְבָרָא לְעֵינָא:	29
30	And it came to pass, when he saw the ring, and the bracelets upon his sister's hands, and when he heard the words of Rebekah his sister, saying: 'Thus spoke the man unto me, 'that he came unto the man; and, behold, he stood by the camels at the fountain.	וַהֲוָה כַּד חָזָא ית קִדְשָׁא וַיֵּת שִׁירְיָא עַל יְדֵי אֲחֻתִּיהָ וְכַד שָׁמַע ית פְּתֻגְמֵי רִבְקָה אֲחֻתִּיהָ לְמִימַר כְּדִין מַלִּיל עָמִי גּוֹבְרָא וְאִתָּא לֹת גּוֹבְרָא וְהָא קָאִים עָלָיו גַּמְלִיָּא עַל עֵינָא: וַיָּתִּיבוּ כִרְאֵת אֶת-הַנָּזִם וְאֶת- הַצְּמִידִים עַל-יְדֵי אֲחֻתּוֹ וּכְשָׁמְעוּ אֶת-דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֻתּוֹ לֹאמֹר כֹּה-דִּבֶּר אֵלָי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל-הָאִישׁ וַהֲנִה עֹמֵד עַל-הַגְּמָלִים עַל-הָעֵין:	30
31	And he said: 'Come in, thou blessed of the LORD; wherefore standest thou without? for I have cleared the house, and made room for the camels.'	וַיֹּאמֶר בּוֹא בָרוּךְ יְהוָה לְפָנֶיהָ תַּעֲמִיד בַּחוּץ וְאֲנִכִּי פְּנִיתִי תְּבִית וּמְקוֹם לְגַמְלִים: וַיֹּאמֶר עוֹל בְּרִיכָא דִּי לְמָא אֵת קָאִים בְּבָרָא וְאֲנָא פְּנִיתִי בֵּיתָא וְאִתֵּר כָּשֶׁר לְגַמְלִיָּא:	31

- (25) מספוא. כל מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן ושעורים;
 (27) בדרך. דרך המזומן, דרך הישר, צאותו דרך שהייתו צריך. וכן כל צי"ת ולמ"ד וה"א המשמשים צראש התיצה ונקודים
 צפת"ח, מדצרים צדצר הפשוט שזכר כבר צמקום אחר, או שהוא מצורר וניכר צאיזו הוא מדצר:
 (28) לבית אמה. דרך הנשים היטה, להיות להן בית לישוב למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה;
 (29) וירץ. למה רץ ועל מה רץ, ויהי כראות את הנזם, אמר, עשיר הוא זה, ונתן עיניו צממון;
 (30) על הגמלים. לשמרן, כמו והוא עומד עליהם (צראשית יח, ח) לשמשם:
 (31) פניתי הבית. מעבודת אלילים:

32	And the man came into the house, and he ungirded the camels; and he gave straw and provender for the camels, and water to wash his feet and the feet of the men that were with him.	וַיָּבֹא הָאִישׁ הַפִּיטָה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לַגְּמָלִים וּמַיִם לְרַחֵץ רַגְלָיו וּרְגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וְעָל גּוֹבְרָא לְבֵיתָא וּשְׂרָא מִן גְּמָלִיא וַיִּהֲב תִּבְנָא וְכִסְתָּא לַגְּמָלִיא וּמַיָּא לְאַסְחָאָה רַגְלוֹהִי וּרְגְלֵי גּוֹבְרִיא דְעַמִּיָּה:
33	And there was set food before him to eat; but he said: 'I will not eat, until I have told mine errand.' And he said: 'Speak on.'	(כ' וַיִּשֶׁם) וַיִּשֶׁם לִפְנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד אֲם־דְּבִרְתִּי דְּבִרְגִי וַיֹּאמֶר דְּבַר: וְשׂוּיָא קְדָמוּהִי לְמִיכַל וַאֲמַר לֹא אֵיכּוֹל עַד דְּאִמְלִיל פְּתִגְמִי וַאֲמַר מְלִיל:
34	And he said: 'I am Abraham's servant.	וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנִי: וַאֲמַר עֶבְדָּא דְאַבְרָהָם אֲנָא:
35	And the LORD hath blessed my master greatly; and he is become great; and He hath given him flocks and herds, and silver and gold, and men-servants and maid-servants, and camels and asses.	וַיְהִי־הָ בִרְכָּה אֶת־אֲדָנִי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעֲבָדִם וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים: וַיִּפְרֹד יְת רַבּוֹנִי לַחֲדָא וּסְגִי וַיִּהֲב לִיה עָאן וְתוֹרִין וְכֶסֶף וְזָהָב וְעֲבָדִין וְאִמָּהֶן וּגְמָלִין וַחֲמֹרִין:
36	And Sarah my master's wife bore a son to my master when she was old; and unto him hath he given all that he hath.	וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתִּי אֲדָנִי בֶן לְאֲדָנִי אַחֲרִי וְקִנְתָּהּ וַיִּתֵּן־לּוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לּוֹ: וַיִּלְדֵת שָׂרָה אֶת־רַבּוֹנִי בֶר לְרַבּוֹנִי בֶתֶר דְּסִיבַת וַיִּהֲב לִיה יְת כָּל דְּלִיה:
37	And my master made me swear, saying: Thou shalt not take a wife for my son of the daughters of the Canaanites, in whose land I dwell.	וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדָנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ: וְקִיַּם עָלִי רַבּוֹנִי לְמִימַר לֹא תִסֵּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִבְּנוֹת כְּנַעֲנָאִי דְּאֲנָא יְחִיב בְּאֶרְעֵהוֹן:
38	But thou shalt go unto my father's house, and to my kindred, and take a wife for my son.	אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תֵלֵךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתְ אִשָּׁה לְבָנִי: אֶלְהִין לְבֵית אָבָא תִיזִיל וְלִזְרַעִיתִי וְתִסֵּב אֶתְתָּא לְבָרִי:
39	And I said unto my master: Peradventure the woman will not follow me.	וַאֲמַר אֶל־אֲדָנִי אֵלַי לֹא־תֵלֵךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי: וַאֲמַרְתִּי לְרַבּוֹנִי מָאָם לֹא תִיתִי אֶתְתָּא בְּתָרִי:

- (32) ויפתח. המיר זמם שלהם (צ"ר ס, ח), שהיה קוּמַס את פיהם שלא ירעו דרך צדקות אחרים:
 (33) עד אם דברתי. הרי אם משמש צלשון אשר וצלשון כי, כמו עד פי יצא שילה (צראשית מט, י), זהו שאמרו חז"ל כי משמש צד לשונות, והאחד אי, והוא סם:
 (36) ויתן לו את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:
 (37) לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני. אם לא חלק מחלה אל בית אבי ולא מאצה ללכת אחריו:
 (39) אלי לא תלך האשה. אלי כתיב, צמ היטה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עליה שיאמר לו אצרהם לפנות אליו להשיאו צמ, אמר לו אצרהם, בני צרוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בצרוך:

40	And he said unto me: The LORD, before whom I walk, will send His angel with thee, and prosper thy way; and thou shalt take a wife for my son of my kindred, and of my father's house;	וַיֹּאמֶר לִי יְיָ דִּפְלֹחִית קִדְמוֹהִי וְשִׁלַּח מַלְאָכִיהָ עִמָּךְ וְיַצְלַח אֹרְחֶךָ וְתִסָּב אֶתְהָא לְבָרִי מִזְרַעֲתִי וּמִבֵּית אָבִי:	וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנָיו וְשִׁלַּח מַלְאָכֹו אִתִּי וְהַצְלִיחַ דְּרָכִי וְלִקְחָתִי אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:	40
41	then shalt thou be clear from my oath, when thou comest to my kindred; and if they give her not to thee, thou shalt be clear from my oath.	בְּכִין תִּהְיֶה זָכָא מִמוֹמְתִי אֲרִי תִּהְיֶה לְזִרְעִיתִי וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְתִהְיֶה זָכָא מִמוֹמְתִי:	אֲזִי תִּנָּקֶה מֵאֲלֹתִי כִּי תָבֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְתִיֵּית נָקִי מֵאֲלֹתִי:	41
42	And I came this day unto the fountain, and said: O LORD, the God of my master Abraham, if now Thou do prosper my way which I go:	וְאֶתִּיתִי יוֹמָא דִּין לְעֵינָא וַאֲמַרִית יְיָ אֱלֹהֵיהָ דְּרַבּוּנִי אֲבָרְהָם אִם אִית כֶּעַן רַעְוָא קִדְמוֹךְ לְאַצְלָחָא אֹרְחִי דְּאַנָּא אֲזִיל עִלָּה:	וְאָבִא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וַאֲמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבָרְהָם אִם־יִשְׁתַּגַּל מַצְלִיחַ דְּרַכִּי אֲשֶׁר אֲנִי הֹלֵךְ עָלֶיהָ:	42
43	behold, I stand by the fountain of water; and let it come to pass, that the maiden that cometh forth to draw, to whom I shall say: Give me, I pray thee, a little water from thy pitcher to drink;	הָא אָנָּא קָאִים עַל עֵינָא דְּמִיָּא וְתִהְיֶה עוֹלִימְתָא דְּתַפּוּק לְמַמְלִי וַאֲיֹמֶר לָהּ אֲשַׁקֵּנִי כֶּעַן זְעִיר מִיָּא מִקִּילְתִּיד:	הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וְהִנֵּה הָעוֹלָמָה הַיֹּצֵאת לְשָׂאֵב וַאֲמַרְתִּי אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי־נָא מִעֵט־מַיִם מִכִּדְּךָ:	43
44	and she shall say to me: Both drink thou, and I will also draw for thy camels; let the same be the woman whom the LORD hath appointed for my master's son.	וְתִיֹמֶר לִי אַף אַתְּ אִשְׁתִּי וְאַף לְגַמְלֵךְ אֲמַלִּי הִיא אֶתְהָא דְּזַמִּין יְיָ לְבָר רַבּוּנִי:	וַאֲמַרְתָּ אֵלַי גַּם־אַתָּה שְׂתֵּה וְגַם לְגַמְלֵיךְ אֲשָׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּית יְהוָה לְבָר־אֲדֹנִי:	44
45	And before I had done speaking to my heart, behold, Rebekah came forth with her pitcher on her shoulder; and she went down unto the fountain, and drew. And I said unto her: Let me drink, I pray thee.	אָנָּא עַד לֹא שִׁיַּצִּיתִי לְמַלְלָא בְּלִבִּי וְהִיא רַבֵּקָה נִפְשַׁת וְקוֹלְתָה עַל כְּתָפָהּ וְנִחַתַת לְעֵינָא וּמִלַת וַאֲמַרִית לָהּ אֲשַׁקֵּנִי כֶּעַן:	אֲנִי טָרַם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל־לִבִּי וְהִנֵּה רַבֵּקָה יֹצֵאת וְכִדְתָה עַל־שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וַאֲמַר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא:	45
46	And she made haste, and let down her pitcher from her shoulder, and said: Drink, and I will give thy camels drink also. So I drank, and she made the camels drink also.	וַאֲחִיאַת וַאֲחִיתַת קוֹלְתָה מְנָה וַאֲמַרְתָּ אִשְׁתִּי וְאַף גַּמְלֵךְ אֲשַׁקֵּי וְשִׁתִּיתִי וְאַף גַּמְלֵךְ אֲשַׁקִּיאַת:	וְתִמְהָר וְתוֹרַד כִּדְתָה מַעְלֶיהָ וְתֹאמַר שְׂתֵּה וְגַם־גַּמְלֵיךְ אֲשַׁקֵּה וְאִשְׁתִּי וְגַם הַגַּמְלִים הִשְׁקָתָה:	46

(42) ואבא היום. היום ילאמי והיום צאתי, מכאן שקפלה לו הארץ. אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עזדי אצות לפני המקום מחורטן של צנים, שהרי פרה של אליעזר כפולה צמורה, והרצה גופי תורה לא נתנו אלא צרמיזה:
(44) גם אתה. גם לצרות אנשים שעמו: הוכיח. צירר והודיע, וכן כל הוכחה צמקרא, צרור דצור:
(45) טרם אכלה. טרם שאני מכלה, וכן כל לשון הוה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר, כמו טרם פליתי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו כי אמר איז, הרי לשון עבר, פקה יעשה איז (איז א, ה) הרי לשון עתיד, ופירוש שניהם לשון הוה, כי אומר היה איז אולי חטאו בני וגו' והיה עושה כך:

<p>47 And I asked her, and said: Whose daughter art thou? And she said: The daughter of Bethuel, Nahor's son, whom Milcah bore unto him. And I put the ring upon her nose, and the bracelets upon her hands.</p>	<p>וַאֲשַׁאל אֹתָהּ וְאָמַר בֶּת-מִי אַתָּה וְאָמַר בֶּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נָחוֹר מִן אֹתָהּ וְאָמַרְתָּ בֶת בְּתוּאֵל בֶּר נָחוֹר דִּילִידַת לִיָּה מִלְכָּה וְשִׁוִּיתִי קֶדֶשׁא עַל אָפָהּ וְשִׁירָאָה עַל יָדָהּ:</p>	<p>47 וַאֲשַׁאל אֹתָהּ וְאָמַר בֶּת-מִי אַתָּה וְאָמַר בֶּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נָחוֹר מִן אֹתָהּ וְאָמַרְתָּ בֶת בְּתוּאֵל בֶּר נָחוֹר דִּילִידַת לִיָּה מִלְכָּה וְשִׁוִּיתִי קֶדֶשׁא עַל אָפָהּ וְשִׁירָאָה עַל יָדָהּ:</p>
<p>48 And I bowed my head, and prostrated myself before the LORD, and blessed the LORD, the God of my master Abraham, who had led me in the right way to take my master's brother's daughter for his son.</p>	<p>וּכְרַעִית וּסְגִידִית קֶדֶם יְיָ וּבְרִיכִית יֵת יְיָ אֱלֹהֵיהָ דְרַבּוּנִי אַבְרָהָם דִּדְפָּרְנִי בְּאֹרַח קְשׁוּט לְמַסַּב יֵת בֶּת אַחֵוּהָ דְרַבּוּנִי לְבָרִיָּה:</p>	<p>48 וְאָקֵד וְאַשְׁתַּחֲוִּה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת אֶת־בֶּת־אָחִי אֲדֹנִי לְבָנוֹ:</p>
<p>49 And now if ye will deal kindly and truly with my master, tell me; and if not, tell me; that I may turn to the right hand, or to the left.'</p>	<p>וּכְעַן אִם אֵיתִיכּוֹן עֲבָדִין טִיבִי וּקְשׁוּט עִם רַבּוּנִי חֲוֹן לִי וְאִם לֹא חֲוֹן לִי וְאַתְפְּנִי עַל יְמִינָא אוּ עַל שְׂמָאלָא:</p>	<p>49 וְעַתָּה אִם־יִשְׁלַחַם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנִי הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאַפְּנֶה עַל־יְמִין אוּ עַל־שְׂמָאל:</p>
<p>50 Then Laban and Bethuel answered and said: 'The thing proceedeth from the LORD; we cannot speak unto thee bad or good.</p>	<p>וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִן קֶדֶם יְיָ נִפְק פְּתָנְמָא לִית אֲנַחְנָא יִכְלִין לְמַלְלָא עִמָּךְ בִּישׁ אוּ טִב:</p>	<p>50 וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדְּבָר לֹא נוֹכַל דְּבַר אֱלִיךָ רַע אוּ־טוֹב:</p>
<p>51 Behold, Rebekah is before thee, take her, and go, and let her be thy master's son's wife, as the LORD hath spoken.'</p>	<p>הָא רִבְקָה קְדָמָךְ דְּבַר וְאִיזִיל וְתַחֲי אֶתְתָּא לְבַר רַבּוּנְךָ כְּמָא דְּמַלִּיל יְיָ:</p>	<p>51 הִנֵּה־רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֵךְ וְתַחֲי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דְּבַר יְהוָה:</p>
<p>52 And it came to pass, that, when Abraham's servant heard their words, he bowed himself down to the earth unto the LORD.</p>	<p>וַהֲוָה כַּד שָׁמַע עֲבָדָא דְאַבְרָהָם יֵת פְּתָנְמִיחוֹן וּסְגִיד עַל אֶרֶצָא קֶדֶם יְיָ:</p>	<p>52 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרֶצָה לַיהוָה:</p>
<p>53 And the servant brought forth jewels of silver, and jewels of gold, and raiment, and gave them to Rebekah; he gave also to her brother and to her mother precious things.</p>	<p>וְאַפִּיק עֲבָדָא מָנִין דְּכֶסֶף וּמָנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין וַיְהִיב לְרִבְקָה וּמַגְדָּנִין יְהִיב לְאַחֵוּהָ וּלְאִמָּהּ:</p>	<p>חמשי וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי־כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה וּמַגְדָּנֹת נָתַן לְאָחִיָּהּ וּלְאִמָּהּ:</p>

(47) ואשאל ואשם. שָׁהּ הסדר, שהרי הוא מחלה נתן ואחר כך שאל, אלם שלא יתפשוהו דצדריו ויאמרו, היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא: (49) על ימין. מצות שמעאל: על שמאל. מצות לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם (צ"ר ס, ט): (50) ויען לבן ובתואל. רשע היה, וקפץ להשיב לפניו אציו: לא נוכל דבר אליך. למאן דצדכר הזה, לא על ידי תשובת דבר רע ולא על ידי תשובת דבר הגון, לפי שניכר שמה' יאל הדבר לפי דצריך שזימנה לך: (52) וישתחו ארצה. מכאן שמודים על צורה טובה (צ"ר ס, ו): (53) ומגדנות. לשון מגדים, שהצא עמו מיני פירות של ארץ ישראל:

<p>54 And they did eat and drink, he and the men that were with him, and tarried all night; and they rose up in the morning, and he said: 'Send me away unto my master.'</p>	<p>וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים וַיֵּשְׁבוּ לַלַּיְלָה וַיָּקֻמוּ בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֲדֹנָי:</p>	<p>54 וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ וַיָּקֻמוּ בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֲדֹנָי:</p>
<p>55 And her brother and her mother said: 'Let the damsel abide with us a few days, at the least ten; after that she shall go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעַר אִתָּנוּ יָמִים אִם עָשׂוֹר אַחֵר תֵּלָךְ:</p>	<p>55 וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעַר אִתָּנוּ יָמִים אִם עָשׂוֹר אַחֵר תֵּלָךְ:</p>
<p>56 And he said unto them: 'Delay me not, seeing the LORD hath prospered my way; send me away that I may go to my master.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם אֶל-תִּאָחֲזוּ אִתִּי וְיִהְיֶה הַצֵּלִיחַ דְּרָכֵי שְׁלַחֲנִי וְאַל־קָה לְאֲדֹנָי:</p>	<p>56 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל-תִּאָחֲזוּ אִתִּי וְיִהְיֶה הַצֵּלִיחַ דְּרָכֵי שְׁלַחֲנִי וְאַל־קָה לְאֲדֹנָי:</p>
<p>57 And they said: 'We will call the damsel, and inquire at her mouth.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעֲרָה וְנִשְׁאַלָהּ אֶת-פִּיהָ:</p>	<p>57 וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעֲרָה וְנִשְׁאַלָהּ אֶת-פִּיהָ:</p>
<p>58 And they called Rebekah, and said unto her: 'Wilt thou go with this man?' And she said: 'I will go.'</p>	<p>וַיִּקְרְאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתֵּלָכִי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו:</p>	<p>58 וַיִּקְרְאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתֵּלָכִי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו:</p>
<p>59 And they sent away Rebekah their sister, and her nurse, and Abraham's servant, and his men.</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רִבְקָה אֶחָתָם וְאֶת-מִנְקֵתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אֲבִרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו:</p>	<p>59 וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רִבְקָה אֶחָתָם וְאֶת-מִנְקֵתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אֲבִרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו:</p>
<p>60 And they blessed Rebekah, and said unto her: 'Our sister, be thou the mother of thousands of ten thousands, and let thy seed possess the gate of those that hate them.'</p>	<p>וַיְבָרְכוּ יֵת רִבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֶחָתָנָא אַתְּ הִנּוּי לְאַלְפֵין וְלִרְבּוֹנוֹן וַיִּירְתוּן בְּנֵי יֵת קְרוֹנֵי סְנְאֵיהֶון:</p>	<p>60 וַיְבָרְכוּ אֶת-רִבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אֶחָתָנָא אַתְּ הִנּוּי לְאַלְפֵי רִבְבָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעַךְ אֶת שַׁעַר שְׂנְאָיו:</p>
<p>61 And Rebekah arose, and her damsels, and they rode upon the camels, and followed the man. And the servant took Rebekah, and went his way.</p>	<p>וַתָּקֶם רִבְקָה וַנַּעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל-הַגְּמֵלִים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רִבְקָה וַיֵּלֶךְ:</p>	<p>61 וַתָּקֶם רִבְקָה וַנַּעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל-הַגְּמֵלִים וַתֵּלַכְנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רִבְקָה וַיֵּלֶךְ:</p>

- (54) ויילינו. כל לינה שצמקרא לינה לילה אחד:
(55) ויאמר אחיה ואמה. וצמאל היכן היה, הוא היה רוצה לעכב וצא מלאך והמיתו: ימים. שנה (כתובות נו:) כמו ימים פה'ה ג'אולמו (ויקרא כה, כט) שכן נותנין לצמולה זמן י"ב חדש, לפרנס את עצמה צמכשיטים: או עשור. ייחדשים. ואם תאמר ימים ממש, אין דרך המצקשים לצקש דבר מועט, ואם לא תרצה, תן לנו מרובה מזה:
(57) ונשאלה את פיה. מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (צ"ס, יב):
(58) ותאמר אלך. מעצמי ואף אם אינכם רוצים:
(60) את היי לאלפי רבבה. את וזרעך תקבלו אותה צרכה שנאמר לא צרכהם צרה המוריה, הרצה ארצה את זרעך וגו', יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת:

62	And Isaac came from the way of Beer-lahai-roi; for he dwelt in the land of the South.	וַיֵּצֵק עַל מִיתוֹהִי מִבִּירָא דְּמִלְאָךְ קִיָּמָא אֶתְחִיז עָלָהּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב:	וַיֵּצֵק בָּא מִבּוֹא בְּאֶר לַחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב:	62
63	And Isaac went out to meditate in the field at the eventide; and he lifted up his eyes, and saw, and behold, there were camels coming.	וַיֵּצֵק לְשׁוֹחַ בִּשְׂדֵה לְפָנָיו עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים:	וַיֵּצֵק לְשׁוֹחַ בִּשְׂדֵה לְפָנָיו עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים:	63
64	And Rebekah lifted up her eyes, and when she saw Isaac, she alighted from the camel.	וַיִּקְשַׁף רֵבְקָה יָת עֵינֶיהָ וַחֲזָת יֵת יֵצֵק וְאֶתְרֵכִינָת מֵעַל גְּמָלָא:	וַתִּשָּׂא רֵבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יֵצֵק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמֹל:	64
65	And she said unto the servant: 'What man is this that walketh in the field to meet us?' And the servant said: 'It is my master.' And she took her veil, and covered herself.	וַתֹּאמֶר לְעֶבְדָּא מִן גּוֹבְרָא דִּכִּי דְּמַתְּלִיד בְּחֻקְלָא לְסִדְמוֹתָנָא וַאֲמַר עֶבְדָּא הוּא רַבּוֹנִי וְנִסִּיבַת עִפָּא וְאֶתְפְּסִיאת:	וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֵּוֹה הַהוּא בִּשְׂדֵה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הַצִּיעָה וַתִּתְּכֶס:	65
66	And the servant told Isaac all the things that he had done.	וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיֵצֵק אֵת כָּל־וְאִשְׁתֵּי עֶבְדָּא לְיֵצֵק יֵת כָּל־פְּתִגְמֵיָא דְּעֶבֶד:	וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיֵצֵק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:	66
67	And Isaac brought her into his mother Sarah's tent, and took Rebekah, and she became his wife; and he loved her. And Isaac was comforted for his mother.	וַיְבִאָהּ יֵצֵק הָאֵלֶּהָ שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רֵבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ וַיִּנָּחֶם יֵצֵק אַחֲרֵי אִמּוֹ: (פ)	וַיְבִאָהּ יֵצֵק הָאֵלֶּהָ שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רֵבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ וַיִּנָּחֶם יֵצֵק אַחֲרֵי אִמּוֹ: (פ)	67
XXV	And Abraham took another wife, and her name was Keturah.	וַיִּסְרַף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קֶטוּרָה:	וַיִּסְרַף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קֶטוּרָה:	ששי כב
2	And she bore him Zimran, and Jokshan, and Medan, and Midian, and Ishbak, and Shuah.	וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יֶקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ:	וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יֶקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ:	2

(62) מבוא באר לחי רואי. שהלך להציל הגר לאברהם אביו שישאנה (צ"ר ס, יד): יושב בארץ הנגב. קרוב לאותו צד, שנאמר ויסע משם אברהם אלףה הגגז וישב צין קדש וצין קדש: שנאמר והנה צין קדש וצין קדש: (63) לשוח. לשון מפלה (צ"ר ס, טו), כמו ישפך שיחו (מהלים קז, א): (64) ותרא את יצחק. ראתה אותו דודור ותוהא (ס"א ותמהה) מפניו (צ"ר ס, טו): ותפל. השמיטה עזמה לארץ, כמרגומו ואמרכינת, הטעה עזמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו הטיף לא כדף, ארכיני. ויט שמים (שמואל-ב כ, י), וארכין, לשון מוטה לארץ, ודומה לו כי יפול לא יוקל (מהלים לו, כד), כלומר אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע: (65) ותחכס. לשון ותמפעל, כמו וספך, וספך: (66) ויספר העבד. גלה לו נסים שנעשו לו, שקפלה לו הארץ (צ"ר ס, טו), ושנודמנה לו רבקה בתפלות: (67) האלה שרה אמו. ויציאה האלהה, והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת, היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצייה בעיסה, וענן קשור על האלה, ומשמחה פסקו, וכשצאת רבקה חזרו (צ"ר ס, טו): אחרי אמו. דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם קיימת כרוך הוא אלה, ומשמחה, הוא מתנחם באשמו: (1) קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת, ושקשרה פתחה, שלא נודווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם (צ"ר ס, ד):

<p>And Jokshan begot Sheba, and Dedan. And the sons of Dedan were Asshurim, and Letushim, and Leummim.</p>	<p>וַיִּקְשֶׁן יֶלֶד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דֶּדָן וַיִּבְנֶי דֶּדָן הֵיוּ אֲשֻּׁרִים וְלִטְשִׁים וְלִמְמִים:</p>	<p>וַיִּקְשֶׁן יֶלֶד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דֶּדָן וַיִּבְנֶי דֶּדָן הֵיוּ אֲשֻּׁרִים וְלִטְשִׁים וְלִמְמִים:</p>
<p>And the sons of Midian: Ephah, and Ephraim, and Hanoch, and Abida, and Eldaah. All these were the children of Keturah.</p>	<p>וַיִּבְנֶי מִדְיָן עִפְהָ וְעִפְרָיִם וְחִנֹּךְ וְאַבִּידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּיּוֹן בְּנֵי קֵטוּרָה:</p>	<p>וַיִּבְנֶי מִדְיָן עִפְהָ וְעִפְרָיִם וְחִנֹּךְ וְאַבִּידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּיּוֹן בְּנֵי קֵטוּרָה:</p>
<p>And Abraham gave all that he had unto Isaac.</p>	<p>וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:</p>	<p>וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:</p>
<p>But unto the sons of the concubines, that Abraham had, Abraham gave gifts; and he sent them away from Isaac his son, while he yet lived, eastward, unto the east country.</p>	<p>וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת וַיִּשְׁלַחֲנֵם מִיִּשְׂרָאֵל מִעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָו חַי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ קְדֵם:</p>	<p>וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מַתָּנֹת וַיִּשְׁלַחֲנֵם מִיִּשְׂרָאֵל מִעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָו חַי קְדָמָה אֶל־אֶרֶץ קְדֵם:</p>
<p>And these are the days of the years of Abraham's life which he lived, a hundred threescore and fifteen years.</p>	<p>וְאֵלֶּיּוֹן יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם דְּחִיָּא מָאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין:</p>	<p>וְאֵלֶּיּוֹן יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר־חַי מָאָה שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים:</p>
<p>And Abraham expired, and died in a good old age, an old man, and full of years; and was gathered to his people.</p>	<p>וַיָּגָע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:</p>	<p>וַיָּגָע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:</p>
<p>And Isaac and Ishmael his sons buried him in the cave of Machpelah, in the field of Ephron the son of Zohar the Hittite, which is before Mamre;</p>	<p>וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹיו אֶל־מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן־צֹחַר הַחִתִּי דָעַל אִפִּי מַמְרֵא:</p>	<p>וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹיו אֶל־מְעַרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן־צֹחַר הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מַמְרֵא:</p>

(3) אשורים ולטושים. שם ראשי אומות. (סס ה.) ותרגום של אונקלוס אין לי לישבו על לשון המקרא, שפירש למשיקין, לשון מחנה, ואל תאמר שאינו כן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תיבות שאין בראשם אל"ף, ונתוספה אל"ף בראשם, כמו חומת חֲנָךְ, שהוא מן גִּבֵּה רָגִלִים, וכמו אֶסוּף שָׁמֶן, שהוא מן וְרִסְפָּה וְסָכָה: ולטושים. הם בעלי אהלים, המתפזרים אנה ואנה, ונוסעים איש בזהלי אפֶדְנוֹ, וכן הוא אומר וְהָיָה גְטוּסִים עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ, (שמואל א ל, טז.) שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו:

(5) ויתן אברהם וגו'. אמר ר' נחמיה, צרכת דייחיקי נתן לו, שאמר לו הקב"ה לאברהם וְהָיָה צָרְכָה, הצרכות מסורות צידך לצרך את מי שמרצה, ואברהם מסרם ליצחק:

(6) הפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת (צ"ר סא, ד), היא הגר, היא קטורה. נשים צמחציה, פלגשים צלא כחוצה, כדאמרין בסנהדרין (כא.) צנשים ופלגשים דדוד: נתן אברהם מחנות. פירשו רבותינו (סס לא.), שם טומאה מסר להם. דבר אחר, מה שניתן לו על אודות שרה, ושאר מחנות שנחמו לו, הכל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם:

(7) מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. בן ק' כצנ ע', ובן ע' כצנ ה' צלא חטא:

(9) יצחק וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה, והוליד את יצחק לפניו, והיא שִׁיבָה טובה שנאמר באברהם (צ"ר לה),

10	the field which Abraham purchased of the children of Heth; there was Abraham buried, and Sarah his wife.	הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֶת בְּנֵי־חֵת שָׁמָּה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:	10
11	And it came to pass after the death of Abraham, that God blessed Isaac his son; and Isaac dwelt by Beer-lahai-roi.	וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשָׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רֹאִי: (פ)	11
12	Now these are the generations of Ishmael, Abraham's son, whom Hagar the Egyptian, Sarah's handmaid, bore unto Abraham.	וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הַגֵּרָה הַמִּצְרַיִת שִׁפְתָּת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:	12
13	And these are the names of the sons of Ishmael, by their names, according to their generations: the first-born of Ishmael, Nebaioth; and Kedar, and Adbeel, and Mibsam,	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נָבִי' וְקֶדָר וְאַדְבֵּעַל וּמִבְשָׁם:	13
14	and Mishma, and Dumah, and Massa;	וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא:	14
15	Hadad, and Tema, Jetur, Naphish, and Kedem;	חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נָפִישׁ וְקֶדְמָה:	15
16	these are the sons of Ishmael, and these are their names, by their villages, and by their encampments; twelve princes according to their nations.	אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם בְּחִצְרֵיהֶם וּבִטְוִירָתָם שְׁנָיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים לְאֻמָּתָם:	16
17	And these are the years of the life of Ishmael, a hundred and thirty and seven years; and he expired and died; and was gathered unto his people.	וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגוּעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:	17

(יז):

(11) ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'. נסמו תנחומי אזלים (סוטה יד.). דבר אחר, אף על פי שמסר הקדוש צרוך הוא את הזכרות לאברהם, נתיירא לצרך את יצחק, מפני שזפה את עשו יואל ממנו, אמר, יצא בעל הזכרות ויצרך את אשר ייטב זעיניו, וזא הקצ"ה וזכרו:

(13) בשמותם לתולדותם. סדר לידתן זה אחר זה:

(16) בחצריהם. כרכים שאין להם חומה. ותרגומו צפנחיהו, שהם מפוצחים, לשון פתיחה, כמו פָּתְחוּ וְרָנְנוּ (תהלים נח, ז):

(17) ואלה שני חיי ישמעאל וגו'. אמר רבי חייא בר אבא, למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי לייחס זהם שנותיו של יעקב, משנותיו של ישמעאל למדנו, ששם יעקב בבית עזר י"ד שנה כשפירש מאביו, קודם שזא אלל לבן, שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל, שנאמר וַיֵּלֶךְ עִשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וגו', כמו שמפורש בסוף מגלה נקראת (מגילה יז.), (ורש"י הביאו סוף פ' תולדות):

18 And they dwelt from Havilah unto Shur that is before Egypt, as thou goest toward Asshur: over against all his brethren he did settle. **וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַוִּילָה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶחָה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֶחָיו נֹפֵל: (פ)** **וְשָׂרוּ מִחַוִּילָה עַד חֲגָרָא דְעַל אֲפִי מִצְרַיִם מְטִי לְאַתּוּר עַל אֲפִי כָל אֶחָוֵי שָׂרָא:**

The Haftarah is I Kings 1:1 – 1:31 on page 242.

19 And these are the generations of Isaac, Abraham's son: Abraham begot Isaac. **וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק:** **וְאַלֶּין תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּר אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם אוֹלִיד יֵת יִצְחָק:**

20 And Isaac was forty years old when he took Rebekah, the daughter of Bethuel the Aramean, of Paddan-aram, the sister of Laban the Aramean, to be his wife. **וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּקְחָתוֹ אֶת-רֵבְקָה בַּת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפָּדָן אֲרָם אֶחָתִיהָ לְבָן הָאֲרָמִי לִזְוֹ לְאִשָּׁה:** **וַהֲוָה יִצְחָק בֶּר אֲרַבְעִין שָׁנִין כִּד נָסִיב יֵת רֵבְקָה בַּת בְּתוּאֵל אֲרַמָּאָה מִפָּדָן אֲרָם אֶחָתִיהָ דְלָבָן אֲרַמָּאָה לִיָּהּ לְאִתּוֹ:**

21 And Isaac entreated the LORD for his wife, because she was barren; and the LORD let Himself be entreated of him, and Rebekah his wife conceived. **וַיַּעֲתֹר יִצְחָק לַיהוָה לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיַּעֲתֹר לָו יְהוָה וַתֵּהָר רֵבְקָה אִשְׁתּוֹ:** **וַצִּלִּי יִצְחָק קָדָם יי לְקַבִּיל אֶת־תִּיהָ אֲרִי עֲקָרָה הִיא וְקַבִּיל צְלוֹתֶיהָ יי וַעֲדִיאַת רֵבְקָה אֶת־תִּיהָ:**

22 And the children struggled together within her; and she said: 'If it be so, wherefore do I live?' And she went to inquire of the LORD. **וַיִּתְרָצְצוּ הַבָּנִים בְּקֶרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי וַתִּלְךְ לְדַרֵּשׁ אֶת-יְהוָה:** **וַדַּחֲקִין בְּנֵיָא בְּמַעְהָא וַאֲמַרַת אִם כֵּן לָמָּה דִּנָּן אֲנָא וַאֲזַלַת לְמַתְבַּע אוֹלְפָן מִן קָדָם יי:**

וַיִּגְעַל. לֹא נִאֲמַרְהָ גּוֹיֵעָה אֵלָּא בְּנִדְיָקִים:

(18) נֹפֵל. שָׂכָן, כְּמוֹ וּמִדָּן וְעַמְלָק וְכָל צָנִי קָדָם נֹפְלִים צִעְמָק (שׁוּפְטִים ז, יז). כֹּאן הוּא אוֹמֵר לִשׁוֹן נִפְלִיָּה, וְלִהְיוֹן אוֹמֵר עַל פְּנֵי כָל אֶחָיו יִשְׁכָּן (בְּרֵאשִׁית טז, יז), עַד שֶׁלֹּא מֵת אֲצֵרֶהֱם יִשְׁכּוּן, מִשְׁמַת אֲצֵרֶהֱם נֹפֵל:

(19) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק. יַעֲקֹב וְעֵשׂוּ הָאֲמוּרִים בְּפִרְשָׁה: אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. (לְאַחַר שִׁקְרָא הַקִּצָּה שְׁמוֹ אֲצֵרֶהֱם אַחֵר כִּי הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. דְּבַר אַחֵר), עַל יְדֵי שְׂכַתְבָּהּ הַכְּמוּצָה יִצְחָק בֶּן אֲצֵרֶהֱם, הוֹצֵק לֹמֵר אֲצֵרֶהֱם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, לְפִי שֶׁהֵיוּ לִינִי הַדּוֹר אוֹמְרִים מֵאֲצִימָלְךָ נִתְעַצְרָה שְׂרָה, שֶׁהָרִי כְּמֵה שְׁנִים שֶׁהָתָה עִם אֲצֵרֶהֱם וְלֹא נִתְעַצְרָה הַיָּמִינוּ, מֵהָ עֲשֵׂה הַקִּצָּה, זֶר קִלְסָתָהּ פָּנִיו שֶׁל יִצְחָק דּוֹמֵה לְאַצֵּרֶהֱם, וְהָעִידוּ הַכֹּל אֲצֵרֶהֱם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, וְזֶה שְׂכַתְבָּהּ כֹּאן יִצְחָק בֶּן אֲצֵרֶהֱם (הִיָּה), שֶׁהָרִי עֲדוּת יֵשׁ אֲצֵרֶהֱם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק:

(20) בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. שֶׁהָרִי כִשְׁנָא אֲצֵרֶהֱם מֵהָר הָאֲמוּרִיָּה נִתְעַצְרָה שְׁנוֹלְדָה רֵבְקָה, וְיִצְחָק הִיָּה בֶּן ל"ו שָׁנָה, שֶׁהָרִי צוּ בְּפִרְקָה מֵתָה שְׂרָה, וּמִשְׁנוֹלְד יִצְחָק עַד הָעִקִּידָה שְׁמָתָה שְׂרָה ל"ו שָׁנָה, דְּבַת ז' הִיָּתָה כְּשִׁנּוֹלְד יִצְחָק, וְבַת קכ"ז כְּשִׁמְתָהּ, שְׁנִאֲמַר וַיְהִי סָנִי שָׂרָה וְגו', הָרִי לִיִּצְחָק ל"ו שְׁנִים, וְצוּ בְּפִרְקָה נּוֹלְדָה רֵבְקָה, הַמִּתִּין לָהּ עַד שֶׁהָתָה רְאוּיָה לְצִיָּאָה ג' שְׁנִים, וְנִשְׁאָה: בַּת בְּתוּאֵל מִפָּדָן אֲרָם אֶחָתִיהָ לְבָן. וְכִי עֲדִיין לֹא נִכְתַּב שֶׁהִיא בַת בְּתוּאֵל וְאַחֻת לְבָן וּמִפָּדָן אֲרָם, אֵלָּא לְהַגִּיד שְׂכַתְבָּהּ, שֶׁהִיָּתָה בַת רִשָּׁע וְאַחֻת רִשָּׁע וּמִקוֹמָהּ אֲנָשִׁי רִשָּׁע, וְלֹא לְמַדָּה מִמַּעֲשֵׂיהֶם: מִפָּדָן אֲרָם. עַל שֶׁשׁ שְׁנֵי אֲרָם הָיוּ, אֲרָם נִהְרִים וְאֲרָם לְוִזָּה, קוֹרָא אוֹתוֹ פָּדָן, לִשׁוֹן גְּמֵד צִקָּר, תְּרַגּוּס, פָּדָן תּוֹרִין, וְיֵשׁ פּוֹתְרִין פָּדָן אֲרָם כְּמוֹ שָׂרָה אֲרָם, שְׁנִלְשׁוֹן יִשְׁמַעֲאֵל קוֹרִין לְשָׂדֶה פָּדָן:

(21) וַיַּעֲתֹר. הַרְצָה וְהַפְסִיר בְּתַפְלָה: וַיַּעֲתֹר לָו. נִתְפַּזֵּר וְנִתְפַּסֵּים וְנִתְפַּחַתָּה לָו. וְאוֹמֵר אֲנִי, כֹּל לִשׁוֹן עֲתָר, לִשׁוֹן הַפְּרָרָה וְרִצּוֹי הוּא, וְכִן וַיַּעֲתֹר עֲנֵן הַקְּטָרֶת (יִחְזָקְאֵל ט, יא), מִרְצִית עֲלִית הָעֵשֶׁן. וְכִן וְהָעֲשָׂרָה עָלֵי דְצִדְרִיקָם (שֶׁס לָהּ, יג), וְכִן וְנִתְפַּסְרוֹת גְּשִׁיחוֹת שָׁנָא (מִשְׁלִי כו, ו), דּוֹמוֹת לְמִרְצוֹת וְהִנֵּס לְמִשְׁאֵל, אֲנִקְרִישׁ־רָא בִּלְעָזָה: לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ. זֶה עוֹמֵד בְּזוּיָהּ וְזוּ מִתְפַּלֵּל, וְזוּ עוֹמֵד בְּזוּיָהּ וְזוּ מִתְפַּלֵּל: וַיַּעֲתֹר לָו. לֹא לָהּ, שֶׁאִין דּוֹמֵה תַּפְלָתָה לְדִיקָה בֶּן רִשָּׁע לְתַפְלָתָה לְדִיקָה בֶּן רִשָּׁע (יִצְמוּת סד), לְפִיכָךְ לֹא לָהּ:

<p>23 And the LORD said unto her: Two nations are in thy womb, And two peoples shall be separated from thy bowels; And the one people shall be stronger than the other people; And the elder shall serve the younger.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לָהּ תְּרִין עַמִּים בְּמִעְכֵּי וְתִרְתִּין מַלְכוּן מִמֵּעֵכִי יִתְפָּרֵשׁ וּמִלְכוֹ מִמִּלְכוֹ תִתְּשָׁר וְרֵבָא יִשְׁתַּעֲבֹד לְזָעִירָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי (כ) גִּיִּים (ק' גוֹיִם) בְּבִטְנָךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעֶיךָ יִפָּרְדּוּ וְלֹאִם מִלְאָם יֵאָמֵץ וְרֵב יַעֲבֹד צָעִיר:</p>
<p>24 And when her days to be delivered were fulfilled, behold, there were twins in her womb.</p>	<p>וּשְׁלִימוֹ יוֹמְהָא לְמִילַד וְהָא תִּיּוֹמִין בְּמִעְהָא:</p>	<p>24 וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לֵלֶדֶת וְהִנֵּה תּוֹמָם בְּבִטְנָהּ:</p>
<p>25 And the first came forth ruddy, all over like a hairy mantle; and they called his name Esau.</p>	<p>וַנִּפֹּק קְדָמָאָה סְמוּךְ כּוּלִּיהָ כְּגֹלֹם דְּסַעַר וּקְרוּ שְׁמִיהָ עֵשָׂו:</p>	<p>25 וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כָּלוֹ כְּאֹדָרֶת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו:</p>
<p>26 And after that came forth his brother, and his hand had hold on Esau's heel; and his name was called Jacob. And Isaac was threescore years old when she bore them.</p>	<p>וּבְתֵר כֵּן נִפֹּק אַחֵיהּ וַיִּדְּהָ אֲחִידָא בְּעַקְבָּא דְּעֵשָׂו וּקְרָא שְׁמִיהָ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּר שְׁתֵּין שָׁנִין כֹּד יִלְדֵת וְתַהוֹן:</p>	<p>26 וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וַיִּדּוּ אֶחָזֶת בְּעַקֵּב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם:</p>
<p>27 And the boys grew; and Esau was a cunning hunter, a man of the field; and Jacob was a quiet man, dwelling in tents.</p>	<p>וּרְבִיאוֹ עוֹלִימָא וְהוּנָה עֵשָׂו גִּבְר נָחַשׁ יִרְכָן גִּבְר נָפִיק חֶסֶל וַיַּעֲקֹב גִּבְר שְׁלִים מְשֻׁמֵּשׁ בֵּית אוּלְפָנָא:</p>	<p>וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אוֹהֲלִים:</p>

(22) ויתרצצו. על כרחך המקרא הזה אומר דרשני, שחסם מה היא רציה זו, וכחצ אס כן למא זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון רציה, כשהיתה עוזרת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרנס לנצח, עוזרת על פתחי עכו"ם, עשו מפרנס לנצח. דבר אחר, מתרועעים זה עם זה, ומריצים צנחלת שני עולמות: ותאמר אם כן. גדול צער העצור: למא זה אנכי. מתאווה ומתפללת על הריון: ותלך לדרוש. לבית מדרשו של שם: לדרוש את ה'. שיגיד לה מה תהא צסופה: (23) ויאמר ה' לה. על ידי שליח, לשם נאמר צרוח הקדש, והוא אמר לה: שני גוים בבטנך. גיים כתיב כמו גאים, אלו אנטונינוס ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת, לא צימות החמה ולא צימות הגשמים: ושני לאמים. אינן לאום אלא מלכות: ממעיד יפרדו. מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתומו: מלאם יאמץ. לא ישו צגדולה, כשה קס זה נופל, וכן הוא אומר אֶלְלָה הַקֶּרֶבָה (יחזקאל כו, צ), לא נתמלאה צור אלא מחרצנה של ירושלים: (24) וימלאו ימיה. אבל צחמר כתיב ויהי צעת לדקס, שלא מלאו ימיה, כי לז' חדשים ילדתם: והנה תומם. חסר, וצחמר תאומים מלא, לפי ששניהם צדיקים, אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע: (25) אדמוני. סימן הוא שיהא שופך דמים (צ"ר סג, ח): כלו באדרת שער. מלא שער כטלית של צמר המלאה שער, פלוקיר"ל צע"ו: ויקראו שמו עשו. הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר צשערו כצן שנים הרבה: (26) ואחרי כן יצא אחיו וגר. שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו, צדין היה אחוז צו לעכצו, יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השנייה, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן זה שתי אצנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תלא אחרונה, והנכנסת אחרונה תלא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה ילא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה ילא אחרון, ויעקב צא לעכצו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הצבורה מן הדין: בעקב עשו. סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה הימנו: ויקרא שמו יעקב. הקצ"ה, (אמר, אתם קריתון לצבוריכם שם, אף אני אקרא לצני צבורי שם, הדא הוא דכתיב ויקרא שמו יעקב). דבר אחר אציו קרא לו יעקב על שם אחיות העקב: בן ששים שנה. י' שנים משנשאה עד שנעשית צת י"ג שנה וראויה להריון, וי' שנים הללו, צפה והמתין לה, כמו שעשה אציו לשרה, כיון שלא נתעברה, ידע שהיא עקרה והתפלל עליה (יצמות סד). ושפחה לא רצה לישא, לפי שנתקדש צהר המוריה להיות עולה תמימה:

28	Now Isaac loved Esau, because he did eat of his venison; and Rebekah loved Jacob.	וַיֶּחֶבֶט יִצְחָק יֵת עֵשָׂו אָרִי מִצִּידֵיהָ הָיָה אָכִיל וְרִבְקָה רַחֲמִית יֵת יַעֲקֹב:	וַיֵּאָהֶב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בָּפִיו וְרִבְקָה אֶהָבֶת אֶת־יַעֲקֹב:	28
29	And Jacob sod pottage; and Esau came in from the field, and he was faint.	וַיִּשֹׂל יַעֲקֹב תַבְשִׁילָא וְעָאֵל עֵשָׂו מִן חֲקֵלָא וְהוּא מִשְׁלָהּ:	וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נֹזֵד וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן־ הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיִף:	29
30	And Esau said to Jacob: 'Let me swallow, I pray thee, some of this red, red pottage; for I am faint.' Therefore was his name called Edom.	וַיֹּאמֶר עֵשָׂו לְיַעֲקֹב אֲטַעֲמִנִי כֶּעַן מִן סִמּוּקָא סִמּוּקָא הָדִין אָרִי מִשְׁלָהּ אֲנֵא עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיהָ אֶדוֹם:	וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלֵעִיטִנִּי נָא מִן־הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה כִּי עֵיִף אֲנִכִּי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֶדוֹם:	30
31	And Jacob said: 'Sell me first thy birthright.'	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב זָבִין כְּיוֹם דְּלָהִי יֵת בְּכִירוּתָךְ לִי:	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָה כְּיוֹם אֶת־ בְּכִרְתְּךָ לִי:	31
32	And Esau said: 'Behold, I am at the point to die; and what profit shall the birthright do to me?'	וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הֵא אֲנֵא אֲזִיל לְמָמָת וּלְמָא דְנָן לִי בְּכִירוּתָא:	וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לְמָוֶת וְלְמָה־יִּזְה לִי בְּכִרְהָ:	32
33	And Jacob said: 'Swear to me first'; and he swore unto him; and he sold his birthright unto Jacob.	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב קִיִּים לִי כְיוֹם דְּלָהִי וְקִיִּים לִיֵּה וְזָבִין יֵת בְּכִירוּתִיָּה לְיַעֲקֹב:	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הֲשַׁבְּעָה לִי כְיוֹם וַיִּשָּׁבַע לּוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכִרְתּוֹ לְיַעֲקֹב:	33

(27) ויגדלו הנערים ויהי עשו. כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים צמעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פורש לצמי מדרשות וזה פורש לעבודת אליילים (תנחומא תלד ד): יודע ציד. לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושאלו, אלא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות: איש שדה. כמשמעו, אדם בטל, וזודה בקשתו חיות ועופות: הם. אינו זקי ככל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: יושב אהלים. אהלו של שם ואהלו של עזר:

(28) בפיו. כתרגומו בפיו של יצחק. ומדרשו, בפיו של עשו, שהיה גד אוחו ומרמהו דדבריו:
(29) ויזד. לשון זישול כתרגומו: והוא עיף. צרציה (צ"ר סג, יצ), כמה דתימא כי עיפה נפשי להקדים (ירמיה ד, לא):
(30) הליעטני. אפתח פיו שפוך הרצה לתוכה, כמו ששנינו, אין אוצסין את הגמל אצל מלעיטין אותו: מן האדום האדום. עדשים אדומות, ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו זן בנו יואל למצות רעה, ואין זו שיצה טובה שהצמיחו הקב"ה, לפיכך קצר הקב"ה ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, וזישל יעקב עדשים להצרות את האצל, ולמה עדשים שדומות לגלגל, שהאצלות גלגל החוזר בעולם. (ועוד מה עדשים אין להם פה, כך האצל אין לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך המנהג להצרות את האצל בתחלת מאכלו זינים, שהם עגולים ואין להם פה, כך אצל אין לו פה, כדאמרין במועד קטן (כא:). אצל, כל שלשה ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם, וכל שכן שאינו שואל בתחלה, מג' ועד ז' משיב ואינו שואל וכו', ברש"י יסן):

(31) מכרה כיום. כתרגומו כיום דילהן, כיום שהוא צרור, כך מכור לי מכירה צרורה: בכרתך. לפי שהעבודה צרכורה, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה:

(32) הגה אנכי הולך למות. (מתנודדת והולכת היא הצכורה, שלא תהא כל עת העבודה צרכורה, כי שצט לוי יטול אותה. ועוד) אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו (סנהדרין כב:), אלו הן שצמיחה, שמויי יין ופרועי ראש, אמר, אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה:

<p>34 And Jacob gave Esau bread and pottage of lentils; and he did eat and drink, and rose up, and went his way. So Esau despised his birthright.</p>	<p>וַיַּעֲקֹב יִתֵּן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנִזְיֹד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶזְזֵה עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה׃ (פ)</p> <p>וַיַּעֲקֹב יִתֵּן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנִזְיֹד וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶזְזֵה עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה׃</p>	<p>34 וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנִזְיֹד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֶזְזֵה עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה׃ (פ)</p>
<p>XVI And there was a famine in the land, beside the first famine that was in the days of Abraham. And Isaac went unto Abimelech king of the Philistines unto Gerar.</p>	<p>וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיָמֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים לְגֶרָר׃</p> <p>וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיָמֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים לְגֶרָר׃</p>	<p>XXVI וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְּבַד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְיָמֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים לְגֶרָר׃</p>
<p>2 And the LORD appeared unto him, and said: 'Go not down unto Egypt; dwell in the land which I shall tell thee of.</p>	<p>וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיִךְ מִצְרַיִם שָׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ׃</p> <p>וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיִךְ מִצְרַיִם שָׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ׃</p>	<p>2 וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיִךְ מִצְרַיִם שָׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ׃</p>
<p>3 Sojourn in this land, and I will be with thee, and will bless thee; for unto thee, and unto thy seed, I will give all these lands, and I will establish the oath which I swore unto Abraham thy father;</p>	<p>דֹּוֹר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֵהְיָ עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי־לֶךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהִקְמֹתִי אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ׃</p> <p>דֹּוֹר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֵהְיָ עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי־לֶךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֶּן וְלִבְנֶךָ אֶתֶּן יְתָ כָּל־אֲרֻצֹּת הָאֵל וְהִקְמֹתִי אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ׃</p>	<p>3 גֹּוֹר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֵהְיָ עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי־לֶךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתֶּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהִקְמֹתִי אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ׃</p>
<p>4 and I will multiply thy seed as the stars of heaven, and will give unto thy seed all these lands; and by thy seed shall all the nations of the earth bless themselves;</p>	<p>וְאֶסְגִּי יְתָ בְנֶךָ כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא וְאֶתֶּן לִבְנֶךָ יְתָ כָּל־אֲרֻצֹּת הָאֵל וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּנֶךָ כָּל־עַמֵּי אֲרָעָא׃</p> <p>וְאֶסְגִּי יְתָ בְנֶךָ כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא וְאֶתֶּן לִבְנֶךָ יְתָ כָּל־אֲרֻצֹּת הָאֵל וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּנֶךָ כָּל־עַמֵּי אֲרָעָא׃</p>	<p>4 וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת־כָּל־הָאֲרָצֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ׃</p>
<p>5 because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws.'</p>	<p>חֻלְף דִּקְבִּיל אַבְרָהָם לְמִימְרֵי וְנִטְר מִטְּרַת מִימְרֵי פְקוּדֵי קִמִּי וְאוֹרְזוֹתֵי׃</p> <p>חֻלְף דִּקְבִּיל אַבְרָהָם לְמִימְרֵי וְנִטְר מִטְּרַת מִימְרֵי פְקוּדֵי קִמִּי וְאוֹרְזוֹתֵי׃</p>	<p>5 לָעֵקֶב אֲשֶׁר־שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתַי מִצְוֹתַי חֻקוֹתַי וְתוֹרֹתַי׃</p>
<p>6 And Isaac dwelt in Gerar.</p>	<p>וַיֵּתִיב יִצְחָק בְּגֶרָר׃</p>	<p>עני וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֶרָר׃</p>

(34) ויבז עשו. העיד הכתוב על רשעו שביזה עצודתו של מקום:

(2) אל תרד מצרימה. שהיה דעמו לרדת למצרים כמו שירד אביו צימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה, שאתה עולה ממיתה, ואין מוהל לארץ כדאי לך:

(3) האל. כמו האלה:

(4) והתברכו בזרעך. אדם אומר לבנו יהא זרעך כזרעו של יצחק, וכן בכל המקרא, וזה אב לכולן, כִּי יִזְכֹּר יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר יִשְׁמְךָ וגו', ואף לענין הקללה מצינו כן, וְיִסְתָּה הָאֵשׁ לְפָנֶיךָ, שהמקלל שונאו אומר תהא כפלונית, וכן וְהִנְחָסְתָּ שְׂמִיכָם לְשִׁצְיָהּ לְצִיּוֹרֵי (ישעיה סה, טו), שהשצעה אומר, אהא כפלוני אס עשיתי כך וכך:

(5) שמע אברהם בקולו. כשנסיי אתו: וישמור משמרתו. גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה, כגון שניות
ללעריות (יבמות כה), ושבות לשבת: מצותי. דברים שאילו לא נכתבו ראויין הם להאטויות, כגון גזל ושפיכות דמים:
דברים שיצר הרע ואומות העולם משיצין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדבר אלא גזירת
המלך ומקומיעל עבדיו: ותורתו. להביא תורה שבעל פה, הלכה למשה מסיני:

<p>7 And the men of the place asked him of his wife; and he said: 'She is my sister'; for he feared to say: 'My wife'; lest the men of the place should kill me for Rebekah, because she is fair to look upon.'</p>	<p>וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֶחָתִי הוּא כִּי יֵרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶן-יַהַרְגֵנִי אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל-רֵבְקָה כִּי-טוֹבַת מְרֵאָה הִוא:</p>	<p>7 וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֶחָתִי הוּא כִּי יֵרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶן-יַהַרְגֵנִי אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל-רֵבְקָה כִּי-טוֹבַת מְרֵאָה הִוא:</p>
<p>8 And it came to pass, when he had been there a long time, that Abimelech king of the Philistines looked out at a window, and saw, and, behold, Isaac was sporting with Rebekah his wife.</p>	<p>וַיְהִי כִּד סָגִיאוּ לִיהַ תָּמֶן יוֹמִיא וְאַסְתִּכִּי אַבִּימֶלֶךְ מִלְכָּא דְּפִלְשְׁתִּיא מִן חֶרְפָּא וַחֲזָא וְהָא יִצְחָק מְחַיֵּיד עִם רֵבְקָה אֶתְתִּיהַ:</p>	<p>8 וַיְהִי כִּי אָדְכוּ-לֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אַבִּימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעֵד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יִצְחָק מִצְחֵק אֶת רֵבְקָה אִשְׁתּוֹ:</p>
<p>9 And Abimelech called Isaac, and said: 'Behold, of a surety she is thy wife; and how saidst thou: She is my sister?' And Isaac said unto him: 'Because I said: Lest I die because of her.'</p>	<p>וַיִּקְרָא אַבִּימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא אֶתְתָּךְ הִיא וְאַיְכָּדִין אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִיא וַאֲמַר לִיהַ יִצְחָק אָרִי אָמַרְתִּי דְּלִמָּא אֶתְקַטִּיל עֲלֶיהָ:</p>	<p>9 וַיִּקְרָא אַבִּימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הֲנֵה אִשְׁתְּךָ הִוא וְאַיְךְ אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אָמַרְתִּי פֶן-אָמוּת עָלֶיהָ:</p>
<p>10 And Abimelech said: 'What is this thou hast done unto us? one of the people might easily have lain with thy wife, and thou wouldest have brought guiltiness upon us.'</p>	<p>וַאֲמַר אַבִּימֶלֶךְ מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא כְּזָעִיר פֶּן שְׂכִיב דְּמִיחַד בְּעַמָּא יָת אֶתְתָּךְ וְאַיְתִּיתָא עֲלֵנָא חוּבָא:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כְּמַעַט שְׁכַב אֶחָד הָעָם אֶת-אִשְׁתְּךָ וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אָשָׁם:</p>
<p>11 And Abimelech charged all the people, saying: 'He that toucheth this man or his wife shall surely be put to death.'</p>	<p>וּפְקִיד אַבִּימֶלֶךְ יָת כָּל עַמָּא לְמִימַר דִּינְזִיק לְגוּבְרָא הָדִין וְלֹא-תִתִּיהַ אֶתְקַטִּיל וְיִתְקַטִּיל:</p>	<p>11 וַיִּצְוּ אַבִּימֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם לֵאמֹר הִנֵּנִי בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת:</p>
<p>12 And Isaac sowed in that land, and found in the same year a hundred-fold; and the LORD blessed him.</p>	<p>וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְעָא הַהִיא וַאֲשַׁכַּח בִּשְׁתָּא הַהִיא עַל חַד מֵאָה בְּדִשְׁעָרוּהִי וּבְרַכִּיהַ יְיָ:</p>	<p>12 וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְצָא הַהִיא וַיִּמְצָא בִשְׁנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:</p>
<p>13 And the man waxed great, and grew more and more until he became very great.</p>	<p>וַרְבָּא גּוֹבְרָא וְאִזֵּל סָגִי וַרְבִּי עַד דְּרַבָּא לַחֲדָא:</p>	<p>שְׁלִישִׁי וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּלְד הַלֹּדֶד וַיִּגְדַּל עַד כִּי-יִגְדַּל מְאֹד:</p>

- (7) לאשתו. על אשתו, כמו אמרי לי אחי הוא (בראשית כ, יג):
- (8) כי ארכו. אמר, מעתה אין לי לדאוג, מאחר שלא אנסוה עד עכשיו, ולא נזהר להיות נשמר: וישקף אבימלך וגו'. שראהו משמש מטתו:
- (10) אחד העם. המיוחד צעם, זה המלך: והבאת עלינו אשם. אם שכנ, כצר הצאת אשם עלינו:
- (12) בארץ ההיא. אף על פי שאינה חסודה כארץ ישראל ענמה, כארץ שצעת הגוים (צ"ר סד, ו): בשנה ההוא. אף על פי שאינה כמקנה, שהיתה שנת רעבון (שם): בארץ ההיא בשנה ההיא. שניהם למה, לומר שהארץ קשה והשנה קשה: מאה שערים. שאמדה כמה ראוייה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה, מאה. ורצונו אמרו, אומדן זה למעשרות היה:
- (13) כי גדל מאד. שהיו אומרים זל פרדותיו של יצחק, ולא כספו וזהו של אבימלך (צ"ר סד, ז):

- 14 And he had possessions of flocks, and possessions of herds, and a great household; and the Philistines envied him. וַיְהִי־לּוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וְעֶבְדָּה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים:
- 15 Now all the wells which his father's servants had digged in the days of Abraham his father, the Philistines had stopped them, and filled them with earth. וְכָל־תְּבֵאוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם אָבְיוּ סִתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עָפָר:
- 16 And Abimelech said unto Isaac: 'Go from us; for thou art much mightier than we.' וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי־עֲצָמָת מִמֶּנּוּ מָאֹד:
- 17 And Isaac departed thence, and encamped in the valley of Gerar, and dwelt there. וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיִּחַן בְּנֶחֱל־גֶרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם:
- 18 And Isaac digged again the wells of water, which they had digged in the days of Abraham his father; for the Philistines had stopped them after the death of Abraham; and he called their names after the names by which his father had called them. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפְּרוּ אֶת־בְּאוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹתָהֶם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כַּשֵּׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו:
- 19 And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water. וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי־יִצְחָק בְּנֶחֱל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:
- 20 And the herdmen of Gerar strove with Isaac's herdmen, saying: 'The water is ours.' And he called the name of the well Esek; because they contended with him. וַיָּרִיבוּ רֹעֵי גֶרָר עִם־רֹעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֶשֶׂק כִּי הִתְעַשְּׂקוּ עִמּוֹ:
- 21 And they digged another well, and they strove for that also. And he called the name of it Sitnah. וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיָּרִיבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׁטְנָה:

- (14) ועבדה רבה. פעולה רבה, צלשון לע"ז אוצרוינ"א, עבודה משמע עבודה אחת, עבודה משמע פעולה רבה:
 (15) סתמום פלשתים. מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגייסות הצאות עלינו. טמונין פלשתאי, לשון סתימה, וצלשון החלמוד מטמטס את הלב:
 (17) בנחל גרר. רחוק מן העיר:
 (18) וישב ויחפר. את הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו, ופלשתים סתמום קודם שנסע יצחק מגרר, חזר וחפרן:
 (20) עשק. ערעור: כי התעשקו עמו. נחשקו עמו עליה צמריצה וערעור:
 (21) שטנה. נושננ"ט (מלה נושנת). הינדערונג שטערונג:

<p>And he removed from thence, and 22 digged another well; and for that they strove not. And he called the name of it Rehoboth; and he said: 'For now the LORD hath made room for us, and we shall be fruitful in the land.'</p>	<p>וַיֵּצֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי־עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וַפְּרִינוּ בָאָרֶץ:</p>	<p>וַיֵּצֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי־עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וַפְּרִינוּ בָאָרֶץ:</p>
<p>23 And he went up from thence to Beer-sheba.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מִתְּמָן לְבְּאֵר שֶׁבַע:</p>	<p>וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם בְּאֵר שֶׁבַע:</p>
<p>24 And the LORD appeared unto him the same night, and said: 'I am the God of Abraham thy father. Fear not, for I am with thee, and will bless thee, and multiply thy seed for My servant Abraham's sake.'</p>	<p>וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אַבְרָהָהּ אֶל־תִּירָא כִּי־אִתְּךָ אֲנִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ בְּעֶבֶר אַבְרָהָם עַבְדִּי:</p>	<p>וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אַבְרָהָהּ אֶל־תִּירָא כִּי־אִתְּךָ אֲנִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ בְּעֶבֶר אַבְרָהָם עַבְדִּי:</p>
<p>25 And he builded an altar there, and called upon the name of the LORD, and pitched his tent there; and there Isaac's servants digged a well.</p>	<p>וַיִּבֶן אִתָּן מִזְבֵּחַ וַיִּצְלֵי בְשֵׁם יְהוָה וַיִּטֶּשׁ שָׁם אֹהֶלֹו וַיִּכְרוּ־שָׁם עַבְדֵי־יִצְחָק בְּאֵר:</p>	<p>וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה וַיִּטֶּשׁ שָׁם אֹהֶלֹו וַיִּכְרוּ־שָׁם עַבְדֵי־יִצְחָק בְּאֵר:</p>
<p>26 Then Abimelech went to him from Gerar, and Ahuzzath his friend, and Phicol the captain of his host.</p>	<p>וַאֲבִימֶלֶךְ הָלַךְ אֵלָיו מִגֶּרָר וְאֲחֻזַּת מֶרְעִיחוֹ וּפִיכֹל שַׂר־ צְבָאוֹ:</p>	<p>וַאֲבִימֶלֶךְ הָלַךְ אֵלָיו מִגֶּרָר וְאֲחֻזַּת מֶרְעִיחוֹ וּפִיכֹל שַׂר־ צְבָאוֹ:</p>
<p>And Isaac said unto them: 27 'Wherefore are ye come unto me, seeing ye hate me, and have sent me away from you?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶן יִצְחָק מִדָּוָע אֲתִיתוֹן לִנְתִי וְאַתֶּן סִנִּיתוֹן יָתִי וְשַׁלַּחְתֶּנִּי מִלְּוִתְכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק מִדָּוָע בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שֹׂנְאתֶם אֹתִי וַתִּשְׁלַחְנִי מֵאַתְכֶּם:</p>
<p>28 And they said: 'We saw plainly that the LORD was with thee; and we said: Let there now be an oath betwixt us, even betwixt us and thee, and let us make a covenant with thee;</p>	<p>וַאֲמָרוּ מִחֻזָּא חֲזִינָא אֲרֵי הוּא מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָא וַאֲמָרָא תַּתְּקִים בְּעֵן מוֹמְתָא דְּהוֹת בֵּין אַבְרָהָמָא בִּינָנָא וּבִינָךְ וְנִגְזַר קִיָּם עִמָּךְ:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ רָאוּ רָאִינוּ כִּי־הוּא יְהוָה עִמָּךְ וַאֲמָר תְּהִי נָא אֵלֶּה בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינוֹנוּ וּבֵינוֹךְ וְנִכְרְתָה בְרִית עִמָּךְ:</p>

(22) ופרינו בארץ כתרנומו וניפוש צארעא:

(26) ואחזת מרעהו. כתרנומו וסיעת מרחמוהי, סיעת מאוהבי. ויש פותרין מרעהו מ' מ'סוד הטיבה (צ"ר סד, ט), כמו
שְׁלֵשִׁים מְרָעִים (שופטים יד, יא), דשמשון, כדי שטהיה טיבת ואחזת דצוקה, אלז אין דרך ארץ לדצר על המלכות כן, סיעת
אוהביו, שאם כן כל סיעת אוהביו הולך עמו, ולא היה לו אלא סיעת אחת של אוהבים, לכן יש לפותרו כלשון הראשון. ואל תחמה
על מ"ו של אחזת, ואף על פי שאינה טיבה סמוכה, יש דוגמתה במקרא עֲקָתָא מֶלֶךְ (תהלים ס, יג), וְשָׂרָת וְלֹא מִיָּן (ישעיה נא,
כא): אחזת. לשון קציצה ואגודה, שנאחזין יחד:

(28) ראו ראינו. ראו צאצין ראינו כך: תהי נא אלה בינותינו וגו'. האלה אשר צינותינו מימי אצין, תהי גם עתה
צינינו וציניך:

<p>that thou wilt do us no hurt, as we have not touched thee, and as we have done unto thee nothing but good, and have sent thee away in peace; thou art now the blessed of the LORD.²⁹</p>	<p>אם תַּעֲבִיד עִמָּנוּ בִּישָׁא כְּמָא דְּלֹא אֲנִיִּקְנָךְ וּכְמָא דְּעַבְדְּנָא עִמָּךְ לְחֹד טָב וְשַׁלְחָנְךָ בְּשָׁלָם אֶת כָּעַן בְּרִיכָא דִּי:</p>	<p>אם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעָנוּךְ וּכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רָק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתְּהָ עִתָּה בְּרוּךְ יְהוָה: ²⁹</p>
<p>And he made them a feast, and they did eat and drink. ³⁰</p>	<p>וַעֲבַד לְהוֹן מִשְׁתָּהּ וְאָכְלוּ וּשְׁתִּיאוּ:</p>	<p>וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: ^{חמשי}</p>
<p>And they rose up betimes in the morning, and swore one to another; and Isaac sent them away, and they departed from him in peace. ³¹</p>	<p>וַאֲקֻדִּימוּ בַצְפָּרָא וְקִיִּימוּ גְבֵר לְאַחֵיהִי וְשַׁלְחָנוּן יִצְחָק וְאָזְלוּ מִלְּוִתִּיהָ בְּשָׁלָם:</p>	<p>וַיִּשְׁכְּבוּ בַבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאַחֵיו וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאִתּוֹ בְּשָׁלוֹם: ³¹</p>
<p>And it came to pass the same day, that Isaac's servants came, and told him concerning the well which they had digged, and said unto him: 'We have found water.'³²</p>	<p>וַהֲנָה בְּיוֹמָא הַהוּא וְאִתּוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַחֲוִיאוּ לֵיהּ עַל עֵיסַק בִּירָא דְּחִפְרוּ וַאֲמָרוּ לֵיהּ אֲשַׁכְחָא מֵיָא:</p>	<p>וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל־אֲדוֹת הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצָּאנוּ מַיִם: ³²</p>
<p>And he called it Shibah. Therefore the name of the city is Beer-sheba unto this day. ³³</p>	<p>וַקָּרָא יְתָה שְׁבַעָה עַל כֵּן שְׁמָהּ דְּקָרְתָּא בְּאֵר שְׁבַע עַד יוֹמָא הַזֶּה:</p>	<p>וַיִּקְרָא אֹתָהּ שְׁבַעָה עַל־כֵּן שֵׁם הָעִיר בְּאֵר שְׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ס) ³³</p>
<p>And when Esau was forty years old, he took to wife Judith the daughter of Beeri the Hittite, and Basemath the daughter of Elon the Hittite. ³⁴</p>	<p>וַהֲנָה עָשׂוּ בֶר אַרְבַּעִין שָׁנִין וַיִּסֵּב אֶתְתָּא יְתָהּ יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי חֲתָאָה וְיְתָהּ בְּשֵׁמַת בַּת אֵילֹן חֲתָאָה:</p>	<p>וַיְהִי עָשׂוּ בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי חֲתָאָה וְאֶת־בְּשֵׁמַת בַּת אֵילָן חֲתָאָה: ³⁴</p>
<p>And they were a bitterness of spirit unto Isaac and to Rebekah. ³⁵</p>	<p>וַהֲנָה מִסְרָבָן וּמְרָגְזָן עַל מֵימַר יִצְחָק וְרֵבְקָה:</p>	<p>וַתְּהִינּוּ מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרֵבְקָה: (ס) ³⁵</p>
<p>And it came to pass, that when Isaac was old, and his eyes were dim, so that he could not see, he called Esau his elder son, and said unto him: 'My son'; and he said unto him: 'Here am I.'^{XXVII}</p>	<p>וַהֲנָה כַּד סִיב יִצְחָק וּכְהִיא עֵינָוְהִי מִלְּמַחְזֵי וַקָּרָא יְתָהּ עָשׂוּ בְּרִיָּה רַבָּא וַאֲמַר לֵיהּ בְּרִי וַאֲמַר לֵיהּ הָאֲנִי:</p>	<p>וַיְהִי כִּי־יָקֵן יִצְחָק וַתְּכַהֵין עֵינָיו מִרָאָת וַיִּקְרָא אֶת־עָשׂוּ בְּנֵוּ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנְנִי: ^{כד}</p>

(29) לא נגענוך. כשאמרנו לך לך מעמנו: אתה. גם אתה (ס"א עתה) עשה לנו כמו כן: (33) שבעה. על שם הצריח:

(34) בן ארבעים שנה. עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר וַיִּקְרַם מִנֶּה חֲזִיר מֵעֵר (תהלים פ, יד), החזיר הזה, כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור, כך אלו גזולים וחומסים, ומראים עצמם כשרים. כל מ' שנה היה עשו ז' נשים מתחת יד בעליהן, ומענה אותם, כשהיה בן מ', אחר, אצא בן מ' שנה נשא אשה, אף אני כן:

(35) מורת רוח. לשון המראת רוח, כמו ממרים הִיָּסָם (דברים ט, כד), כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון: לִיצְחָק וּלְרֵבְקָה. שהיו עוזדות עצודת אלילים (ב"ר סה, ד):

(1) ותכדין. צעשן של אלו, (שהיו מעשנות ומקמירות לעבודת אלילים). דבר אחר, כשנעקד על גבי המזבח, והיה אצוי

110

- 2 And he said: 'Behold now, I am old, I know not the day of my death.
וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקֵנְתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי:
וְאָמַר הֵא כֵּעַן סִיבִית לִית אֲנִי יָדַע יוֹם מוֹתִי:
- 3 Now therefore take, I pray thee, thy weapons, thy quiver and thy bow, and go out to the field, and take me venison;
וְעַתָּה שְׂאֵ־נָא כְלִיךָ תְּלִיךָ וְקִשְׁתְּךָ וְצִדְךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי (כ' צידה) [ק' ציד]:
וְכֵּעַן סֹב כֵּעַן זִינְךָ סִפְךָ וְקִשְׁתְּךָ וּפֹק לְחַקְלָא וְצוּד לִי צִידָא:
- 4 and make me savoury food, such as I love, and bring it to me, that I may eat; that my soul may bless thee before I die.
וַעֲשֵׂה־לִּי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהָבִיֵּאָה לִּי וְאֵכְלָה בְּעִבּוֹר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרֶם אָמוּת:
וְעֲבִיד לִי תִבְשִׁילִין כְּמֵא דְרַחֲמִית וְאֵעִיל לִי וְאֵיכֹל כְּדִיל דְּתִבְרַכְנֶךָ נַפְשִׁי עַד לֹא אָמוּת:
- 5 And Rebekah heard when Isaac spoke to Esau his son. And Esau went to the field to hunt for venison, and to bring it.
וְרִבְקָה שָׁמְעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק אֶל־עִשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עֹשֵׂה הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהָבִיא:
וְרִבְקָה שָׁמְעַת כִּד מְלִיל יִצְחָק עִם עֹשֵׂה בְרִיה וְאֵזַל עֹשֵׂה לְחַקְלָא לְמַצֵּד צִידָא לְאִיתָאָה:
- 6 And Rebekah spoke unto Jacob her son, saying: 'Behold, I heard thy father speak unto Esau thy brother, saying:
וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנָה לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת־אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עִשָׂו אָחִיךָ לֵאמֹר:
וְרִבְקָה אָמְרַת לְיַעֲקֹב בְּרָה לְמִימַר הָא שָׁמַעִית מִן אָבוֹךָ מִמְלִיל עִם עֹשֵׂה אָחוֹךָ לְמִימַר:
- 7 Bring me venison, and make me savoury food, that I may eat, and bless thee before the LORD before my death.
הָבִיֵּאָה לִּי צִיד וְעֲשֵׂה־לִּי מִטְעָמִים וְאֵכְלָה וְאִבְרַכְכָּה לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי:
אִיתָא לִי צִידָא וְעֲבִיד לִי תִבְשִׁילִין וְאֵיכֹל וְאִבְרַכְנֶךָ קֳדָם יְיָ קֳדָם מוֹתִי:
- 8 Now therefore, my son, hearken to my voice according to that which I command thee.
וְעַתָּה בְּנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי לֵאשֶׁר אֲנִי מְצַוְנָה אִתְּךָ:
וְכֵּעַן בְּרִי קִבִּיל מְנִי לְמֵא דִּאֲנֵא מִפְקֵדָא יְתִיךָ:
- 9 Go now to the flock, and fetch me from thence two good kids of the goats; and I will make them savoury food for thy father, such as he loveth;
לֶךְ־נָא אֶל־הַצֹּאן וְקַח־לִּי מִשָּׁם שְׁנֵי גִדְיֵי עֲזִים טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אֶהָב:
אִיזִיל כֵּעַן לְעֵנָא וְסֹב לִי מִתַּמָּן תִּרְיִן גִּדְיֵי עֲזִין טָבִין וְאֶעֱבִיד יְתִהוֹן תִּבְשִׁילִין לְאָבוֹךָ כְּמֵא דְרַחֲמִים:

רוצה לשחטו, בואתה שעה נפתחו השמים, וראו מלאכי השרת והיו צוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. דבר אחר, כדי שיטול יעקב את הזכרות: (2) לא ידעתי יום מותי. אמר רבי יהושע בן קרחה, אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש שנים לפניו, וחמש לאחר כן, ויחזק היה בן ק"ג, (כי יעקב בן ס"ג כשנתצרך, דוק ברש"י סוף הסדר) אמר, שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה. לפיכך לא ידעתי יום מותי, שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא: (3) שא נא. לשון השחזה, בואתה שנינו (בינה כח), אין משחזין את הסכין אצל משיאה על גבי חזרתה, חדר סכין ושחוט יפה שלא מאכילני ובלה (בר"ם, יג). תליך. חרצך, שדרך לתלות: וצודה לִי. מן ההפקר, ולא מן הגזל: (5) לצוד ציד להביא. מהו להביא, אם לא ימצא ציד, יביא מן הגזל: (7) לפני ה'. ברשומו, שיקכים על ידי:

- 10 and thou shalt bring it to thy father, that he may eat, so that he may bless thee before his death.' וְהֵבֵאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֶבֶר אֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ: וְתַעֲלֵל לְאָבִיךָ וַיִּיכֹל בְּדִיל דִּיבְרַכְנֶךָ קִדָּם מוֹתִיהָ:
- 11 And Jacob said to Rebekah his mother: 'Behold, Esau my brother is a hairy man, and I am a smooth man. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוֹ אָחִי אִישׁ שָׁעָר וְאֲנִכִּי אִישׁ חֶלֶק: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְרִבְקָה אִמּוֹהָ הֵא עָשׂוֹ אָחִי גֹבֵר סַעֲרָן וְאֲנִי גֹבֵר שְׁמִיעַ:
- 12 My father peradventure will feel me, and I shall seem to him as a mocker; and I shall bring a curse upon me, and not a blessing.' אֹלְלִי יִמְשְׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמַתְעַתֵּעַ וְהֵבֵאתִי עָלַי קְלָלָה וְלֹא בִרְכָה: מֵאִם יִמְשְׁנֵנִי אָבִא וְאִיהִי בְּעֵינָיו כְּמַתְלַעֵב וְאִתִּי עָלַי לְוִטְיוֹן וְלֹא בִרְכָן:
- 13 And his mother said unto him: 'Upon me be thy curse, my son; only hearken to my voice, and go fetch me them.' וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קְלָלָתְךָ בְּנִי אֲךָ שְׁמַע בְּקוֹלִי וְלֹךְ קַח־לִי: וַתֹּאמֶר לִיהָ אִמּוֹהָ עָלַי אֲתָאֶמֶר בְּנִיבּוֹאָה דְלֹא יִיתוֹן לְוִטְיָא עֲלֶיךָ בְּרִי בְּרָם קַבִּיל מִנִּי וְאִיזִיל סָב לִי:
- 14 And he went, and fetched, and brought them to his mother; and his mother made savoury food, such as his father loved. וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו: וְאָזַל וַיִּנְסִיב וְאִתִּי לְאִמּוֹהָ וַעֲבַדְתָּ אִמּוֹהָ תַבְשִׁילִין כְּמֵא דְרַחֲמִים אָבוּהִי:
- 15 And Rebekah took the choicest garments of Esau her elder son, which were with her in the house, and put them upon Jacob her younger son. וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בְּגָדֵי עָשׂוֹ בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אָתָּה בְּבֵית וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן: וַיִּנְסִיב רִבְקָה יֵת לְבוּשֵׁי עָשׂוֹ בְּרָהּ רַבָּא דְכִיּוֹתָא דְעַמָּה בְּבֵיתָא וְאֶלְבִּישַׁת יֵת יַעֲקֹב בְּרָהּ זַעֲרָא:
- 16 And she put the skins of the kids of the goats upon his hands, and upon the smooth of his neck. וְאֵת עֹרֹת גִּדְּיֵי הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקֵת צִוְּאָרָיו: וְיָת מִשְׁכֵּי דְגִדְּי בְנֵי עִזִּי אֶלְבִּישַׁת עַל יָדָיו וְעַל שְׁעִיעוֹת צִוְּרִיהָ:
- 17 And she gave the savoury food and the bread, which she had prepared, into the hand of her son Jacob. וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטְעָמִים וְאֵת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנָהּ: וַיִּהְבֹּת יֵת תַבְשִׁילִיָּא וְיָת לַחֲמָא דְעַבְדַּת בִּידָא דְיַעֲקֹב בְּרָהּ:
- 18 And he came unto his father, and said: 'My father'; and he said: 'Here am I; who art thou, my son?' וַיָּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אַתָּה בְּנִי: וְעֹאֵל לְוִת אָבוּהִי וַיֹּאמֶר אָבִא וַיֹּאמֶר הֲאֵנָּא מִן אֲתָ בְּרִי:

(9) וקח לי. משלי הם ואינם גזל, שכן כתב לה יצחק כחוצחה ליטול שני גדיי עזים ככל יוס (צ"ר סה, יד): שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים. צפרקי דרבי אליעזר: כאשר אהב. כי טעם הגדי כטעם הנצי: (11) איש שער. צעל שער: (12) ימושני. כמו ממשש צִהָרִים (דברים כח, כט): (15) החמדות. הנקיות כחרגומו דכיימא. דבר אחר שחמד אותן מן נמרוד: אשר אתה בבית. והלא כמה נשים היו לו, והוא מפקיד אלל אמו, אלא שהיה צקי צמעסיהן וחושדן:

19	And Jacob said unto his father: 'I am Esau thy first-born; I have done according as thou badest me. Arise, I pray thee, sit and eat of my venison, that thy soul may bless me.'	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי עָשׂוּ בְכֹרְךָ עָשִׂיתִי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שֹׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידִי בַעֲבוּר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ:	19
20	And Isaac said unto his son: 'How is it that thou hast found it so quickly, my son?' And he said: 'Because the LORD thy God sent me good speed.'	וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בְּנוֹ מִהֲרָה מִהֲרָתָ לְמָצָא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנַי: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גִּשָּׁה-נָא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הָאֵתָה זֶה בְּנִי עָשׂוּ אִם-לֹא:	20
21	And Isaac said unto Jacob: 'Come near, I pray thee, that I may feel thee, my son, whether thou be my very son Esau or not.'	וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גִּשָּׁה-נָא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הָאֵתָה זֶה בְּנִי עָשׂוּ אִם-לֹא:	21
22	And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau.'	וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקְלָ קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יָדַי עָשׂוּ:	22
23	And he discerned him not, because his hands were hairy, as his brother Esau's hands; so he blessed him.	וְלֹא חִכְרוּ כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עָשׂוּ אֲחִיו שְׁעֵרֶת וַיְבָרְכֶהָ:	23
24	And he said: 'Art thou my very son Esau?' And he said: 'I am.'	וַיֹּאמֶר אֵתָה זֶה בְּנִי עָשׂוּ וַיֹּאמֶר אָנִי:	24
25	And he said: 'Bring it near to me, and I will eat of my son's venison, that my soul may bless thee.' And he brought it near to him, and he did eat; and he brought him wine, and he drank.	וַיֹּאמֶר הַגִּשָּׁה לִי וְאָכְלָה מִצִּידִי בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיֵּגֶשׁ-לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתְּ:	25
26	And his father Isaac said unto him: 'Come near now, and kiss me, my son.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גִּשָּׁה-נָא וְשָׁקֶה-לִּי בְּנִי:	26
27	And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the LORD hath blessed.	וַיֵּגֶשׁ וַיִּשָּׁק-לוֹ וַיַּרַח אֶת-רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֶהוּ וַיֹּאמֶר רָאֵה רֵיחַ בְּנִי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַךְ יְהוָה:	27

- (19) אנכי עשו בכרך. אנכי המציא לך, ועשו הוא ציורך: עשיתי. כמה דברים, כאשר דברת אלי: שבה. לשון מיסג על השלחן, לכן מתורגם אסתחר:
- (21) גשה נא ואמשך. אמר יצחק בלבו, אין דרך עשו להיות שם שמים שגור צפיו, וזה אמר כי הקרה ה' אלהיך:
- (22) קול יעקב. שמדבר בלשון מחנונים, קוס נא, אזל עשו בלשון קטטוריא דבר, יקוס אזי:
- (24) ויאמר אני. לא אמר אני עשו, אלא אני:

- 28 So God give thee of the dew of heaven, And of the fat places of the earth, And plenty of corn and wine.
- 29 Let peoples serve thee, And nations bow down to thee. Be lord over thy brethren, And let thy mother's sons bow down to thee. Cursed be every one that curseth thee, And blessed be every one that blesseth thee.
- 30 And it came to pass, as soon as Isaac had made an end of blessing Jacob, and Jacob was yet scarce gone out from the presence of Isaac his father, that Esau his brother came in from his hunting.
- 31 And he also made savoury food, and brought it unto his father; and he said unto his father: 'Let my father arise, and eat of his son's venison, that thy soul may bless me.'
- 32 And Isaac his father said unto him: 'Who art thou?' And he said: 'I am thy son, thy first-born, Esau.'
- 33 And Isaac trembled very exceedingly, and said: 'Who then is he that hath taken venison, and brought it me, and I have eaten of all before thou camest, and have blessed him? yea, and he shall be blessed.'
- וַיִּתֵּן-לֹהֲ הָאֱלֹהִים מַטְלֵ הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירָשׁ:
- וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ לְאֻמִּים הִנֵּה גְבִיר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ בְּנֵי אִמְךָ אֲרֻכָּיךָ אֲרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ:
- וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרְכָה אֶת-יַעֲקֹב וַיְהִי אֵד יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פִּנֵּי יִצְחָק אָבִיו וְעָשׂו אָחִיו בָּא מִצֹּדוֹ:
- וַיַּעַשׂ גַּם-הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי ויאָכַל מִצִּיד בְּנִי בַעֲבָר תְּבָרְכֵנִי נִפְשֶׁךָ:
- וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי-אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְרָךְ בּוֹכְרֶךָ עָשׂו:
- וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹא הוּא הֶעָד-צִיד וַיָּבֵא לִי ויאָכַל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוּאָה וַיִּבְרַכְהוּ גַם-בָּרוּךְ יְהִיָּה:
- וַיִּתֵּן לֹהֲ הָאֱלֹהִים מַטְלֵ הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֵב דָּגָן וְתִירָשׁ:
- וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ לְאֻמִּים הִנֵּה גְבִיר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְךָ בְּנֵי אִמְךָ אֲרֻכָּיךָ אֲרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ:
- וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרְכָה אֶת-יַעֲקֹב וַיְהִי אֵד יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פִּנֵּי יִצְחָק אָבִיו וְעָשׂו אָחִיו בָּא מִצֹּדוֹ:
- וַיַּעַשׂ גַּם-הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי ויאָכַל מִצִּיד בְּנִי בַעֲבָר תְּבָרְכֵנִי נִפְשֶׁךָ:
- וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי-אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְרָךְ בּוֹכְרֶךָ עָשׂו:
- וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹא הוּא הֶעָד-צִיד וַיָּבֵא לִי ויאָכַל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוּאָה וַיִּבְרַכְהוּ גַם-בָּרוּךְ יְהִיָּה:

(27) וירח וגו'. והלא אין ריח רע יותר משטף העזים, אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן: כריח שדה אשר ברכו ה'. שנתן צו ריח טוב, וזה שדה תפוחים, כן דרשו רז"ל:

(28) ויתן לך. יתן ויחזור ויתן (צ"ר סו, ג). ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון, ראה ריח בני שנתן לו הקצ"ה, כריח שדה וגו', ועוד יתן לך מטל השמים וגו': מטל השמים. כמשמעו, ומדרש אגדה יש להרבה פנים. (דבר אחר, מהו האלהים, צדיק, אס ראוי לך, יתן לך, ואס לאו לא יתן לך, אבל לעשו אמר, משמני הארץ יהיה מושבך, בין צדיק בין רשע יתן לך. וממנו למד שלמה, כשעשה הבית סידר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו הדין, לא יקרא עליך תגר, לפיכך וְנָתַתָּ לְאִישׁ כָּל-דְּרָכָיו וְלֹא-יִשָּׁר עָדָה אֶת-לְבָבוֹ (מלכים-א ח, ט), אבל נכרי מחוסר אמונה, לפיכך אמר וְאִתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וגו' וְעָשִׂיתָ כָּל-אֲשֶׁר יִקְרָא לְאִישׁ הַנֶּקֶד, בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו, כדי שלא יקרא עליך תגר. צרש"י ישן מדויק):

(29) בני אמן. ויעקב אמר ליהודה בני אציק, לפי שהיו לו בניס מכמה אמהות, וכאן שלא נשא אלא אשה אחת, אמר בני אמן (צ"ר סו, ד): ארריך ארור ומברכך ברוך. וצנעס הוא אומר מְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ וְאַרְרִיךָ אֲרוּר, הצדיקים מחלתם יסורים וסופן שלווה, ואורריהם ומצעריהם קודמים למצרכיהם, לפיכך יחזק הקדים קללת אוררים לצרכת מצרכים, והרשעים מחלתם שלווה וסופן יסורין, לפיכך צנעס הקדים צרכה לקללתה:

(30) יצא יצא. זה יוצא וזה בא:

<p>34 When Esau heard the words of his father, he cried with an exceeding great and bitter cry, and said unto his father: 'Bless me, even me also, O my father.'</p>	<p>כַּד שָׁמַע עֵשָׂו יְת פִּתְגָמֵי אָבִיו וַיִּזְעַק צֹחֵק רָבָא וּמְרִירָא עַד לַחֲדָא וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרִכְנִי אֲפִי לִי אָבִי:</p>	<p>34 כְּשָׁמַע עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּזְעַק צֹחֵק גָּדֹלָה וּמְרִירָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרִכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי:</p>
<p>35 And he said: 'Thy brother came with guile, and hath taken away thy blessing.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עֲלֵא אַחִיךָ בְּחֶכְמָא וְקָבִיל בְּרַכְתְּךָ:</p>	<p>35 וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיךָ בְּמַרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ:</p>
<p>36 And he said: 'Is not he rightly named Jacob? for he hath supplanted me these two times: he took away my birthright; and, behold, now he hath taken away my blessing.' And he said: 'Hast thou not reserved a blessing for me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְאוֹת קָרָא שְׁמִיהָ יַעֲקֹב וְחֶכְמָנִי דִּנְן תִּרְתִּין זְמִינִן יְת בְּכִירוּתִי נָסִיב וְהָא כְּעַן קָבִיל בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלָא שְׁבַקְתָּ לִּי בְּרַכָּא:</p>	<p>36 וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמַּיִם אֶת־בְּכֻרְתִּי לָקַח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֶצְלַתְּ לִי בְּרַכָּה:</p>
<p>37 And Isaac answered and said unto Esau: 'Behold, I have made him thy lord, and all his brethren have I given to him for servants; and with corn and wine have I sustained him; and what then shall I do for thee, my son?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵא רַב שְׁוִיתִיהָ עֲלֶיךָ וְיֵת כָּל אַחֵוֹהִי וְיַחֲבִית לִיהָ לְעַבְדִּין וּבַעֲבוּר וּבְחֶמֶר סַעֲדָתִיהָ וְלָךְ כְּעַן מָא אַעֲבִיד בְּרִי:</p>	<p>37 וַיַּעַן יַצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גִּבִּיר שָׁמַתִּיו לָךְ וְאֶת־כָּל־אֲחָיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים וְדָגָן וְתִירֹשׁ סִמְכִיתִיו וְלִכְהָ אֶפְּוֹא מָה אַעֲשֶׂה בְנִי:</p>
<p>38 And Esau said unto his father: 'Hast thou but one blessing, my father? bless me, even me also, O my father.' And Esau lifted up his voice, and wept.</p>	<p>וַיֹּאמֶר עֵשָׂו לְאָבִיו הֲבִרְכָתָא תִּדָּא הִיא לָךְ אָבִי בְּרִכְנִי אֲפִי לִי אָבִי וְאֲרִים עֵשָׂו קָלִיהָ וּבָכָא:</p>	<p>38 וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־אָבִיו הֲבִרְכָּה אַחַת הִוא־לָךְ אָבִי בְּרִכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֵשָׂו קְלוֹ וַיִּבֶּה:</p>
<p>39 And Isaac his father answered and said unto him: Behold, of the fat places of the earth shall be thy dwelling, And of the dew of heaven from above;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר לִיהָ הָא מְטוּבָא דְאַרְעָא יְהִי מוֹתְבָךְ וּמִטְלָא דְשָׁמַיָא מִלְּעֵילָא:</p>	<p>39 וַיַּעַן יַצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבָךָ וּמִטְלַת הַשָּׁמַיִם מֵעַל:</p>

(33) ויחרד. כתרומתו ותוה, לשון חמיה. ומדרשו, ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: מי איפוא. לשון לעזמו, משמש עס כמה דברים. דבר אחר איפוא, איה פה, מי הוא ואיפוא הוא הזד ניד: ואכל מכל. מכל טעמים שזקשתי לטעום טעמתי זו (ז"ר כז, ב): גם ברוך יהיה. שלא תאמר, אילוהי שרימה יעקב לאזיו לא נטל את הזכרות, לכך הסכים וזכרו מדעתו (סס):

(35) במרמה. נחמה:

(36) הכי קרא שמו. לשון תימה הוא, כמו הכי פסי פסה (בראשית כט, כו), שמה לכך נקרא שמו יעקב, על שם סופו שהוא עתיד לעקבני. תנחומא (תולדות כג), למה חרד יצחק, אמר, שמה עון ישיב שזכרתי קטן לפני גדול, ושניתי סדר היחס, התחיל עשו מנעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אזיו מה עשה לך, אמר לו את זכורתי לקח, אמר, בכך הייתי מזר וחרד, שמה עצרתי על שורת הדין, עכשיו לזכור זכרתי, גם צרוך יהיה: ויעקבני. כתרומתו וכמני, ארצני. וארצ, וכמן. ויש מתרגמין וחכמני, נחמס ל: אצל. לשון הפרשה, כמו ויאכל (ס"א ויגל):

(37) הן גביר. זכרה זו שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה, אלא אמר לו, מה תועלת לך בזכרה, אם תקנה נכסים שלו הם, שהרי גביר שמתיו לך, ומה שקנה עבד קנה רבו: ולכח אפוא מה אעשה בני. איה איפוא אצקש מה לעשות לך:

(38) הברכה אחת. ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו הבממנים (במדבר יג, יט), השמנה היא (שם כ), הבמנות נבל (שמואל ב לג, ג):

40	And by thy sword shalt thou live, And thou shalt serve thy brother; And it shall come to pass when thou shalt break loose, That thou shalt shake his yoke from off thy neck.	וְעַל־חֶרֶבְךָ תַחְיֶה וְאֶת־אָחִיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה כַאֲשֶׁר תִּרְדּוּ עַל פְּתִגְמִי אוֹרִיתָא וְתַעֲדִי נִירִיהָ מֵעַל צוֹנְךָ:	וְעַל־חֶרֶבְךָ תַחְיֶה וְאֶת־אָחִיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה כַאֲשֶׁר תִּרְדּוּ עַל פְּתִגְמִי אוֹרִיתָא וְתַעֲדִי נִירִיהָ מֵעַל צוֹנְךָ:	40
41	And Esau hated Jacob because of the blessing wherewith his father blessed him. And Esau said in his heart: 'Let the days of mourning for my father be at hand; then will I slay my brother Jacob.'	וַיִּשְׂטֹם עֲשׂוֹ אֶת־יַעֲקֹב עַל־ הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַכּוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בְלָבוֹ יִקְרְבוּ יְמֵי אָבִי וְאֶהְרֹגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי:	וַיִּשְׂטֹם עֲשׂוֹ אֶת־יַעֲקֹב עַל־ הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַכּוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בְלָבוֹ יִקְרְבוּ יְמֵי אָבִי וְאֶהְרֹגָה אֶת־יַעֲקֹב אָחִי:	41
42	And the words of Esau her elder son were told to Rebekah; and she sent and called Jacob her younger son, and said unto him: 'Behold, thy brother Esau, as touching thee, doth comfort himself, purposing to kill thee.	וַיִּגֵּד לְרֵבְקָה אֶת־דְּבָרֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוֹ אָחִיךָ מִתְנַחֵם לְךָ לְהַרְגֶּךָ:	וַיִּגֵּד לְרֵבְקָה אֶת־דְּבָרֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגָּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוֹ אָחִיךָ מִתְנַחֵם לְךָ לְהַרְגֶּךָ:	42
43	Now therefore, my son, hearken to my voice; and arise, flee thou to Laban my brother to Haran;	וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי וְקוּם בְּרַח־לָךְ אֶל־לָבָן אָחִי חֲרָנָה: לְחָרָן:	וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי וְקוּם בְּרַח־לָךְ אֶל־לָבָן אָחִי חֲרָנָה: לְחָרָן:	43
44	and tarry with him a few days, until thy brother's fury turn away;	וַיֵּשְׁבֶת עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר־תִּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ:	וַיֵּשְׁבֶת עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר־תִּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ:	44
45	until thy brother's anger turn away from thee, and he forget that which thou hast done to him; then I will send, and fetch thee from thence; why should I be bereaved of you both in one day?	עַד־שׁוּב אֶף־אָחִיךָ מִמַּחֲזֵק וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי וְלָקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכַּל גַּם־שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד:	עַד־שׁוּב אֶף־אָחִיךָ מִמַּחֲזֵק וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי וְלָקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכַּל גַּם־שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד:	45

(39) משמני הארץ וגר. 10 איטליא"ה של יון (צ"ר סו, 1):

(40) ועל חרבך. כמו חרבך, יש על שהוא במקום אות צ', כמו עמקם על תרצם (יחזקאל לג, כו), חרבכם. על צצצם (שמות ו, כו) צצצתם: והיה כאשר תרד. לשון נער, כמו קריד צצסי (תהלים נה, ג), כלומר כשיעזרו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה להטענר על הזרכות שנטל, ופרקת עלו וגו':

(41) יקרב ימי אבל אבי. כמשמעו, שלא אלצר את אצא. ומדרש אגדה לכמה פנים יש:

(42) ויגד לרבקה. צדוק הקודש הוגד לה מה שעשו מהרהר בלבו: מתנחם לך. נחם על האחווה, לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך. ומדרש אגדה, כזר אתה מת צעיני, ושתה עליך כוס של תנחומים. ולפי פשוטו, לשון תנחומים, מתנחם הוא על הזרכות זהירגתך:

(44) אחדים. מועטים:

(45) למה אשכל. אהיה שכולה משניכם. (לימד על) הקוצר את בניו קרוי שכול, וכן ציעקז אמר פִּלְשָׁר פִּלְשָׁר פִּלְשָׁר: גם שניכם. אם יקום עליך ואתה תהרגנו, יעמדו בניו ויהרגוך, ורוח הקדש נזרקה בה, ונתנצחה שציוס אחד ימותו, כמו שמפורש בפרק המקנא לאשמו (סוטה יג.): (מו)

<p>And Rebekah said to Isaac: 'I am weary of my life because of the daughters of Heth. If Jacob take a wife of the daughters of Heth, such as these, of the daughters of the land, what good shall my life do me?'</p>	<p>וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי בָנוֹת חֵת אִם-לֹקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבָּנוֹת-חֵת כְּאֵלֶּה מִבָּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים:</p>	<p>46 וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי בָנוֹת חֵת אִם-לֹקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבָּנוֹת-חֵת כְּאֵלֶּה מִבָּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים:</p>
<p>XXVIII And Isaac called Jacob, and blessed him, and charged him, and said unto him: 'Thou shalt not take a wife of the daughters of Canaan.'</p>	<p>וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוְהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>	<p>XXVIII וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוְהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>
<p>2 Arise, go to Paddan-aram, to the house of Bethuel thy mother's father; and take thee a wife from thence of the daughters of Laban thy mother's brother.</p>	<p>קוּם לֵךְ פָּדָנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמִּי וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבָּנוֹת לָבָן אֲחִי אִמִּי:</p>	<p>2 קוּם לֵךְ פָּדָנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמִּי וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבָּנוֹת לָבָן אֲחִי אִמִּי:</p>
<p>3 And God Almighty bless thee, and make thee fruitful, and multiply thee, that thou mayest be a congregation of peoples;</p>	<p>וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ וְיַפְרֹךְ וַיְרַבֶּךָ וְיִתֵּן לְךָ לִקְהָל עַמִּים:</p>	<p>3 וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ וְיַפְרֹךְ וַיְרַבֶּךָ וְיִתֵּן לְךָ לִקְהָל עַמִּים:</p>
<p>4 and give thee the blessing of Abraham, to thee, and to thy seed with thee; that thou mayest inherit the land of thy sojournings, which God gave unto Abraham.'</p>	<p>וְיִתֵּן-לָךְ אֶת-בְּרַכַּת אַבְרָהָם לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְּךָ לְרִשְׁתָּהּ אֶת-אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:</p>	<p>4 וְיִתֵּן-לָךְ אֶת-בְּרַכַּת אַבְרָהָם לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְּךָ לְרִשְׁתָּהּ אֶת-אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:</p>
<p>5 And Isaac sent away Jacob; and he went to Paddan-aram unto Laban, son of Bethuel the Aramean, the brother of Rebekah, Jacob's and Esau's mother.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם אֶל-לָבָן בֶּן-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אֲחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו:</p>	<p>סזעי וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם אֶל-לָבָן בֶּן-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אֲחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו:</p>
<p>6 Now Esau saw that Isaac had blessed Jacob and sent him away to Paddan-aram, to take him a wife from thence; and that as he blessed him he gave him a charge, saying: 'Thou shalt not take a wife of the daughters of Canaan';</p>	<p>וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי-בָרַךְ יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פָּדָנָה אֲרָם לִקְחַת-לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>	<p>6 וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי-בָרַךְ יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פָּדָנָה אֲרָם לִקְחַת-לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>

- (46) קצתי בחיי. מאסתי בחיי:
 (2) פדנה. כמו לפדן: ביתה בתואל. לזית צמחאל, כל תיבה שזריכה למ"ד צמחלמה הטיל לה ה"א צפופה (יבמות יג):
 (3) ואל שדי. מי שדי צנכומיו למתצרכין מפיו, יצרן אותך:
 (4) את ברכת אברהם. שאמר לו ואתשך לגוי גדול, והתקדכו בצרעך, יהיו אותן זרקות האמורות בשזילך, ממך ילא אותו הגוי ואותו הזרע המזורך:
 (5) אם יעקב ועשו. איני יודע מה מלמדנו:

7	and that Jacob hearkened to his father and his mother, and was gone to Paddan-aram;	וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֵל-אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פַּדְאֲנָה אֲרָם: וַקְבִּיל יַעֲקֹב מִן אָבוֹתָיו וּמִן אִמּוֹתָיו וַאֲזַל לְפָדָן דְּאֲרָם:	מפסיר וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֵל-אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פַּדְאֲנָה אֲרָם:
8	and Esau saw that the daughters of Canaan pleased not Isaac his father;	וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָיו וַיִּצְחָק אָבִיו:	8 וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָיו וַיִּצְחָק אָבִיו:
9	so Esau went unto Ishmael, and took unto the wives that he had Mahalath the daughter of Ishmael Abraham's son, the sister of Nebaioth, to be his wife.	וַאֲזַל עֵשָׂו לָלוֹת יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח יֵת מַחְלַת בַּת יִשְׁמָעֵאל בִּרְ אֲבִרְהָם אֲחֹתָהּ דִּנְבָיוֹת עַל נְשׁוֹתָיו לִיהָ לְאִשָּׁה: (ס)	ק"ו וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מַחְלַת בַּת-יִשְׁמָעֵאל בִּתְ אֲבִרְהָם אֲחֹתָהּ דִּנְבָיוֹת עַל-נְשָׁיו לִיהָ לְאִשָּׁה: (ס)

The Haftarah is Malachi 1:1 - 2:7 on page 245. On Erev Rosh Hodesh, read the Haftara on page 262.

10	And Jacob went out from Beer-sheba, and went toward Haran.	וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שְׁבַע וַאֲזַל לְחָרָן:	ויאל כו וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שְׁבַע וַאֲזַל לְחָרָן:
----	--	---	---

(7) וישמע יעקב. מחוצר לענין שלמעלה, וירא עשו כי צרך יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם, וכי רעות בנות כנען, והלך גם הוא אל ישמעאל:

(9) אחות נביות. ממשמע שנאמר צח ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות, אלא למדנו שמת ישמעאל משיעדה לעשו קודם נשואיה, והשיאה נביות אחיה, ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ס"ג שנים, שהרי ישמעאל בן ע"ד שנים היה כשנולד יעקב, שי"ד שנה היה גדול ישמעאל מיצחק, ויצחק בן ס' שנה בלדת אבות, הרי ע"ד, ושנותיו היו קל"ז, שנאמר ואלה שני יי ישמעאל וגו', נמצא יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנים היה, ולמדנו מכאן שנעמן בבית עבר י"ד שנה, ואחר כך הלך לחרן, שהרי לא שהה בבית לזון לפני לידתו של יוסף אלא י"ד שנה, שנאמר עבדתיך ארבע עשרה שנה בשערי צדק וישש שנים בלךך, ושכר הצאן משנולד יוסף היה, שנאמר ויהי פאשר ילדה רחל את יוסף וגו', ויוסף בן ל' שנה היה כשמלך, ומשם עד שירד יעקב למצרים ט' שנים, ז' של שובצו וז' של רעב, ויעקב אמר לפרעה ימי שני מגוריך שלשים ומאת שנה, לא וחשוב י"ד שנה שלפני לידת יוסף, ושלשים של יוסף, ותשע משמלך עד שבא יעקב, הרי נ"ג, וכשפירש מאביו היה בן ס"ג, הרי קי"ו, והוא אומר שלשים ומאת שנה, הרי חסרים י"ד שנים, הא למדת, שאחר שקבל הצרכות נעמן בבית עבר י"ד שנים. (אבל לא נענש עליהם בזכות התורה, שהרי לא פירש יוסף מאביו אלא כ"ב שנה, דהיינו מי"ז עד ל"ט, כנגד כ"ב שפירש יעקב מאביו ולא כדו, והם כ' שנים בבית לזון, ושתי שנים ששה דרך, כדכתיב ויצן לו בית ולמקנהו עשה סכות, ופירשו רז"ל מזה הפסוק ששה י"ח חדשים בדרך, דבית הוה בימות הגשמים וסכות הוה בימות החמה, ולחשבון הפסוקים שחשבו לעיל, משפירש מאביו עד שירד למצרים שהיה בן ק"ל שנים, ששם אנו מוצאים עוד י"ד שנים, אלא ודאי נעמן בבית עבר בהליכתו לבית לזון ללמוד תורה ממנו, ובשיל זכות התורה לא נענש עליהם, ולא פירש יוסף ממנו אלא כ"ב שנה, מדה כנגד מדה, עד כאן מלאכתו ברש"י (שן): על נשיו. הוסיף רשעה על רשעתו (ר"ל מרשעת על מרשעות שהיו לו כזר וק"ל) שלא גרש את הראשונות:

(10) ויצא יעקב. על ידי שבציל שרעות בנות כנען יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בצרשחו של יעקב, וכתיב וילך עשו פי צרך וגו' (בראשית כח, ו), ומשגמר, חזר לענין הראשון: ויצא. לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיצאת לדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהלדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה, יא משם, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה. וכן ופלא מן המקום (רות א, ז), האמור בנעמי ורות: וילך חרנה. יא ללכת לחרן:

- 11 And he lighted upon the place, and tarried there all night, because the sun was set; and he took one of the stones of the place, and put it under his head, and lay down in that place to sleep.
- 12 And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of God ascending and descending on it.
- 13 And, behold, the LORD stood beside him, and said: 'I am the LORD, the God of Abraham thy father, and the God of Isaac. The land whereon thou liest, to thee will I give it, and to thy seed.
- 14 And thy seed shall be as the dust of the earth, and thou shalt spread abroad to the west, and to the east, and to the north, and to the south. And in thee and in thy seed shall all the families of the earth be blessed.
- 15 And, behold, I am with thee, and will keep thee whithersoever thou goest, and will bring thee back into this land; for I will not leave thee, until I have done that which I have spoken to thee of.'
- וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשָּׁכֶב בַּמָּקוֹם הַהוּא:
- וַיַּחְלֶם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרֶצָה וּרְאֻשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכָי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:
- וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעֲךָ:
- וְהָיָה זֶרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפְרִצְתָּ יָמָה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וְנִגְבָּה וּנְבָרְכוּ בְךָ כָּל-מִשְׁפָּחַת הָאָדָמָה וּבִזְרַעֲךָ:
- וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשָׁמְרְתִּיךָ כָּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהִשְׁבֹּתִיךָ אֶל-הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לְךָ:
- וְעָרַע בְּאַתְרָא וּבֵת תַּמָּן אֲרִי עָלַל שְׁמֵשׁא וְנָסִיב מֵאֲבְנֵי אַתְרָא וְשׁוֹי אִיסְדוּחִי וּשְׁכִיב בְּאַתְרָא הַהוּא:
- וַחֲלֵם וְהָא סוֹלְמָא נִעִין בְּאַרְעָא וּרְיִשִּׁיה מְטִי עַד צִית שְׁמַיָא וְהָא מַלְאָכָיָא דִּי סִלְקִין וְנִחְתִּין בֵּיה:
- וְהָא יִקְרָא דִּי מַעֲתֵד עֲלוּהִי וַאֲמַר אָנָּה יְיָ אֱלֹהִיָּה דְאַבְרָהָם אֲבִיךָ וְאֱלֹהִיָּה דִּיִּצְחָק אֲרַעָא דְאַתָּה שֹׁכִיב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִבְנֶךָ:
- וַיַּחֲזֵן בְּנֶךְ סִגְיָאִין כַּעֲפָרָא דְאַרְעָא וְתַתְּשָׁף לְמַעְרְבָא וּלְמִדְנָחָא וּלְצָפוֹנָא וּלְדִרּוֹמָא וַיִּתְבָּרְכוּן בְּדִילְךָ כָּל זֶרְעִיתָ אֲרַעָא וּבְדִיל בְּנֶךָ:
- וְהָא מִימְרֵי בְּסַעֲדָךְ וַאֲטַרְנָךְ כָּכָל אֲתֵר דְתַתָּךְ וַאֲתֵיבְנֶךָ לְאַרְעָא הָדָא אֲרִי לֹא אֶשְׁבֶּקְנֶךָ עַד דְאַעֲבִיד יֵת דְּמִלִּית לְךָ:

(11) ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר צו ויבא אֶת הַמָּקוֹם מִקְחָק: ויפגע. כמו ופגע ציריחו (יהושע טז, ז), ופגע דְּצָצָשָׁת. ורבותינו פירשו (ברכות כו:): לשון תפילה, כמו ואל תפגע בי (ירמיה ז, טז), ולמדנו שחנן תפלת ערבית, ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמדך שקפצה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (חולין נא:): כי בא השמש. היה לו לכתוב ויצא השמש וילן שם, כי בא השמש משמע, ששקעה לו חמה פתאום שלא צעונתה כדי שילין שם. וישם מראשותיו. עשאו כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו את זו, זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאו הקצ"ה אבן אחת, וזה שנאמר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו: וישכב במקום ההוא. לשון מעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש צבית עבר, לא שכב כלילה, שהיה עוסק בתורה:

(12) עולים ויורדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ, אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו:

(13) נצב עליו. לשמרו: ואלהי יצחק. אף על פי שלא מזינו במקרא שייחד הקצ"ה שמו על הנדיקים צחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר הן בקדשיו לא יִקְרָא (איוב טו, טו), כֵּן יִיחַד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק, לְפִי שֶׁכָּהוּ עֵינָיו, וְכִלּוֹא צְבִית, וְהָיָה הוּא כְּמֵת, וַיִּזְרַע הָרַע פֶּסֶק מִמֶּנּוּ. (מנחםא תולדות ז): שכב עליה. קיפל הקצ"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שמהא נוחה ליכנס לבניו (חולין נא:): (כד אמות, שזה מקומו של אדם):

(14) ופרצת. וחזקת, כמו וכן ופרץ:

- 16 And Jacob awaked out of his sleep, and he said: 'Surely the LORD is in this place; and I knew it not.'
- 17 And he was afraid, and said: 'How full of awe is this place! this is none other than the house of God, and this is the gate of heaven.'
- 18 And Jacob rose up early in the morning, and took the stone that he had put under his head, and set it up for a pillar, and poured oil upon the top of it.
- 19 And he called the name of that place Beth-el, but the name of the city was Luz at the first.
- 20 And Jacob vowed a vow, saying: 'If God will be with me, and will keep me in this way that I go, and will give me bread to eat, and raiment to put on,
- וַיִּיקָץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכַן יֵשׁ הַזֶּה בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי:
- וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נִּזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:
- וַיִּשָּׁכֶם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאשְׁתּוֹ וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ:
- וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לְזֶה שֵׁם־הָעִיר לְרֵאשִׁנָּה:
- וַיָּקִים יַעֲקֹב גִּדָּר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד וְלִלְבָשׁ:
- וְאִקְדִּים יַעֲקֹב בַּצֹּפָרָא וְנָסִיב יֵת אֲבָנָא דְשׁוּי אִיסְדוּהִי וְשׁוּי יִתָּה קָמָא וְאָדְרִיק מִשְׁחָא עַל רִישָׁהּ:
- וַקְרָא יֵת שְׁמִיָּה דְאַתְרָא הַהוּא בֵּית אֵל וּבְרָם לְזֶה שְׁמִיָּה דְקִרְתָּא מְלָקְדָמִין:
- וְקִיִּים יַעֲקֹב קִים לְמִימַר אִם יְהִי מִימְרָא דִּי בְסַעְדִּי וְיִשְׁרְפִנִי בְּאוֹרְחָא דְהָא דְאָנָא אֲזִיל וְיִתִּין לִי לֶחִים לְמִיכַל וְכֶסֶף לְמַלְבָּשׁ:

(15) אנכי עמד. לפי שהיה ירא מעשו ומלצן: עד אשר אם עשיתי. אם משמש בלשון כי: דברתי לך. לזרכן ועליך, מה שהצטחתי לאצרכה על זרעו, לך הצטחתי ולא לעשו, שלא אמרתי לו כי יצחק יקרא לך זרע, אלא כי בְּיָצֶקֶךָ, ולא כל יצחק, וכן כל לך, ולך, ולהם, הסמוכים אלל דזור, משמשים לשון על, וזה יוכיח, שהרי עם יעקב לא דבר קודם לכן:

(16) ואנכי לא ידעתי. שאם ידעתי, לא יסתי במקום קדוש כזה:

(17) כי אם בית אלהים. אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא, הסולם הזה עומד בצאר שבע, ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש, שצאר שבע עומד דדרומה של יהודה, וירושלים בצפונה, בגבול שבין יהודה וצנימין, ובית אל היה בצפון של נחלת צנימין, בגבול שבין צנימין ובין בני יוסף, נמצא סולם שרגליו בצאר שבע וראשו בבית אל, מגיע אמצע שיפועו נגד ירושלים, ולפי שאמרו רבותינו, שאמר הקד"ה, לדיק זה צא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, ועוד אמרו, יעקב קראו לירושלים בית אל, וזו היא ולא ירושלים, ומהיכן למדו לומר כן, אומר אני שנעקר הר המוריה וצא לכאן, וזו היא קפיצת הארץ האמורה שחטט חולין (חולין נ"א). שצא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזה ויפגע במקום. ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבז שם, איהו לא היבז לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעבדוהו, איהו עד חרן אול, כדאמרין צפרק גיד הנשה (שם), וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר, וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ. (בית אל לא זה הוא הסמוך לעי אלא לירושלים, ועל שם שהיתה עיר האלהים קראה בית אל, והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק, וכן אמרו במוטה לכו ונעלה וגו' לא באצרכה שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית אל ע"כ מפרש"י מדויק): מזה נורא. תרגום מה דחילו אתרא הדין. דחילו שם דבר הוא כמו סוכלתו וכסו למלצש: וזה שער השמים. מקום תפלה, לעלות תפלתם השמימיה. ומדרשו שצית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה:

21	so that I come back to my father's house in peace, then shall the LORD be my God,	וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:	וְאֶתֹב בְּשָׁלוֹם לְבֵית אָבִי וְיְהִי מִימְרָא דִּי לִי לְאֵלֵהּ:
22	and this stone, which I have set up for a pillar, shall be God's house; and of all that Thou shalt give me I will surely give the tenth unto Thee.'	וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי מִצֵּבָה וְיְהִי בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עֹשֶׂר אֲעֹשֶׂנּוּ לָךְ:	וְאֶבְנָא הָדָא דְשְׁוִיתִי קָמָא תְּהִי מִצֵּבָה וְיְהִי בֵּית אֱלֹהִים וְכָל דְּתִתִּין לִי חֹד מִן עֶסְרָא אִפְרִשְׁנִיה קְדָמָךְ:
XXIX	Then Jacob went on his journey, and came to the land of the children of the east.	וַיֵּשֶׁא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרֶץ בְּנֵי־קְדָם:	וַיֵּשֶׁל יַעֲקֹב רִגְלוֹהִי וַיָּאֵל לְאֶרֶע בְּנֵי מְדִנְחָא:
2	And he looked, and behold a well in the field, and, lo, three flocks of sheep lying there by it.—For out of that well they watered the flocks. And the stone upon the well's mouth was great.	וַיֵּרָא וַהֲנֶה בְּאֵר בְּשָׂדֶה וְהֵנָּה שְׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ בִּי מִן־הַבְּאֵר הַהוּא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבְּאֵר:	וַחֲזָא וְהָא בֵּירָא בְּחַקְלָא וְהָא תַּמָּן תַּלְתָּא עֲדָרִין דְּעָאן רֹבְעִין עָלֶיהָ מִן בֵּירָא הַהִיא מִשְׁקִין עֲדָרֵיא וְאֶבְנָא רַבְתָּא עַל פִּמָּא דְּבֵירָא:
3	And thither were all the flocks gathered; and they rolled the stone from the well's mouth, and watered the sheep, and put the stone back upon the well's mouth in its place.—	וַיֵּאָסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַהֲשִׁקוּ אֶת־הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לְמַקְוֶהָ:	וּמִתְכַּנְּשִׁין תַּמָּן כָּל עֲדָרֵיא וּמִגְנִדְרִין יַת אֶבְנָא מֵעַל פִּמָּא דְּבֵירָא וּמִשְׁקִין יַת עָנָא וּמִתִּיבִין יַת אֶבְנָא עַל פִּמָּא דְּבֵירָא לְאַתְרֶהּ:
4	And Jacob said unto them: 'My brethren, whence are ye?' And they said: 'Of Haran are we.'	וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מַאֲיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ:	וַאֲמַר לְהוֹן יַעֲקֹב אַחֵי מַאֲיִן אַתֹּן וַאֲמַרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנָא:
5	And he said unto them: 'Know ye Laban the son of Nahor?' And they said: 'We know him.'	וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעַתֶּם אֶת־לָבָן בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ:	וַאֲמַר לְהוֹן הִידְעַתֹּן יַת לָבָן בֶּן נָחוֹר וַאֲמַרוּ יָדַעִין:

(20) אם יהיה אלהים עמדי. אם ישמור לי הצטחות הללו, שהצטיחני להיות עמדי, כמו שאמר לי והנה אנכי עמך: ושמרני. כמו שאמר לי ושמרתיך בכל אשר תלך: ונתן לי לחם לאכול. כמו שאמר כי לא אעזבך, והמצקש לחם הוא קרוי נעזב, שנאמר ולא ראיתי צדיק נעזב וְנָרְעוּ מִצְקֵשׁ לָקֵס (תהלים לו, כה):

(21) ושבתי. כמו שאמר לי והשיבותיך אל האדמה: בשלום. שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן: והיה ה' לי לאלהים. שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי, כמו שאמר אשר דברתי לך, והצטחה זו הצטיח לאברהם, שנאמר להיות לך לאלהים וְנָרְעוּ אֶתְרִיף (צדאשית יו, ו). (זרעך מיוחס שלא ימצא בו שום פסול):

(22) והאבן הזאת. כך מפורש וי"ו זו של והאבן, אם תעשה לי את אלה ואף אני אעשה זאת: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. כתרומתו אהי פלח עליה קדם ה', וכן עשה צבאו מפקדן ארם, כשאמר לו קום עליה צית אל (שם לה, א) מה נאמר שם, וַיָּבֶן יַעֲקֹב מִצֵּבָה וגו' וַיִּסֶּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ (שם יד):

(1) וישא יעקב רגליו. משנתצבר צבורה טובה, שהוצטח צשמירה, נשא לצבאו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפורש צדראשית רצה (ע, ח):

(2) ישקו העדרים. משקים הרועים את העדרים, והמקרא דצר צלשון קצרה:

(3) ובאספו. רגילים היו להאסף, לפי שהיתה האבן גדולה: וגללו. וגוללין ותרומתו ומגנדרין. כל לשון הווה, משתנה לדבר צלשון עמיד וצלשון עזר, לפי שכל דבר ההוא תמיד, כזר היה ועמיד להיות: והשיבו. תרגומו ומתיבין:

<p>6 And he said unto them: 'Is it well with him?' And they said: 'It is well; and, behold, Rachel his daughter cometh with the sheep.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן:</p>
<p>7 And he said: 'Lo, it is yet high day, neither is it time that the cattle should be gathered together; water ye the sheep, and go and feed them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָאֵסֶף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וְלָכוּ רְעוּ:</p>	<p>7 וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא עַתָּה הָאֵסֶף הַמִּקְנֶה הַשְׁקוּ הַצֹּאן וְלָכוּ רְעוּ:</p>
<p>8 And they said: 'We cannot, until all the flocks be gathered together, and they roll the stone from the well's mouth; then we water the sheep.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ לֹא נִכּוֹל עַד דִּיתְכַּנְשׁוּן כָּל עֲדָרֵיָא וַיִּגְנְדְרוּן יֵת אַבְנָא מֵעַל פֶּמֶל פְּמָא דִּבְרִיא וְנִשְׁקִי עָנָא:</p>	<p>8 וַיֹּאמְרוּ לֹא נִכּוֹל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל-הָעֲדָרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן:</p>
<p>9 While he was yet speaking with them, Rachel came with her father's sheep; for she tended them.</p>	<p>עוֹדְנֵנוּ מִדְּבַר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּי רָעָה הוּא:</p>	<p>9 עוֹדְנֵנוּ מִדְּבַר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּי רָעָה הוּא:</p>
<p>10 And it came to pass, when Jacob saw Rachel the daughter of Laban his mother's brother, and the sheep of Laban his mother's brother, that Jacob went near, and rolled the stone from the well's mouth, and watered the flock of Laban his mother's brother.</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל בַּת-לָבָן אֶחָיו אִמּוֹ וְאֶת-צֹאן לָבָן אֶחָיו אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגֹּל אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשְׁק אֶת-צֹאן לָבָן אֶחָיו אִמּוֹ:</p>	<p>10 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל בַּת-לָבָן אֶחָיו אִמּוֹ וְאֶת-צֹאן לָבָן אֶחָיו אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגֹּל אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשְׁק אֶת-צֹאן לָבָן אֶחָיו אִמּוֹ:</p>
<p>11 And Jacob kissed Rachel, and lifted up his voice, and wept.</p>	<p>וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת-קוֹל וַיִּבְכֶּה:</p>	<p>11 וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת-קוֹל וַיִּבְכֶּה:</p>
<p>12 And Jacob told Rachel that he was her father's brother, and that he was Rebekah's son; and she ran and told her father.</p>	<p>וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֶחָיו אֲבִיהָ הוּא וְכִי בִן-רִבְקָה הוּא וַתָּרֶץ וַתַּגֵּד לְאִבֶּיהָ:</p>	<p>12 וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֶחָיו אֲבִיהָ הוּא וְכִי בִן-רִבְקָה הוּא וַתָּרֶץ וַתַּגֵּד לְאִבֶּיהָ:</p>

(6) באה עם הצאן. הטעם צאל"ף, ומרגומו אחיא, ורחל צאה, הטעם למעלה צצ"ת, ומרגומו אחת, הראשון לשון עושה והשני לשון עשמה:

(7) הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רוצצים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הזיתה ולא ירעו עוד, אמר להם, הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירי יום אחת, לא שלמחם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אף על פי כן לא עת האסף המקנה וגו' (צ"ר ע, יא):

(8) לא נוכל. להשקות לפי שהאזן גדולה: וגללו. זה מתורגס ויגנדרון, לפי שהוא לשון עמיד:

(10) ויגש יעקב ויגל. כמי שמעביר את הפקק מעל פי כלואים, להודיעך שכחו גדול (צ"ר ע, יב):

(11) ויבך. לפי שפנה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר, לפי שצא בידים ריקניות, אמר, אליעזר עבד אבי אבא, היו בידיו נזמים ונמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום. לפי שרדף אליפו בן עשו במאות אביו אחריו להורגו, והשיגו, ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק, משך ידו, אמר לו מה אעשה לזויו של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעניי חשבו כמות:

(12) כי אחי אביה הוא. קרוב לאביה, כמו חָנָשִׁים חָסִים חָנָשִׁנוּ (בראשית יג, ח). ומדרשו, אם לרמאות הוא צא, גם אני

13	And it came to pass, when Laban heard the tidings of Jacob his sister's son, that he ran to meet him, and embraced him, and kissed him, and brought him to his house. And he told Laban all these things.	וַיְהִי כַשְׁמַע לְבָן אֶת־שְׁמַע וַהֲוָה כַּד שָׁמַע לְבָן יֵת שִׁמְעַ יַעֲקֹב בֶּן־אָחִיתוֹ וַיָּרֶץ לִקְרָאתוֹ וַיַּחֲבֹק־לּוֹ וַיִּנְשָׁק־לּוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:	וַיְהִי כַשְׁמַע לְבָן אֶת־שְׁמַע וַהֲוָה כַּד שָׁמַע לְבָן יֵת שִׁמְעַ יַעֲקֹב בֶּן־אָחִיתוֹ וַיָּרֶץ לִקְרָאתוֹ וַיַּחֲבֹק־לּוֹ וַיִּנְשָׁק־לּוֹ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
14	And Laban said to him: 'Surely thou art my bone and my flesh.' And he abode with him the space of a month.	וַיֹּאמֶר לּוֹ לְבָן אֶךְ עֲצָמִי וּבָשָׁרִי וּבְסָרִי אַתָּה וַיֵּחִיב עִמָּיהָ יָרַח יוֹמִין:	וַיֹּאמֶר לּוֹ לְבָן אֶךְ עֲצָמִי וּבָשָׁרִי וּבְסָרִי אַתָּה וַיֵּחִיב עִמָּיהָ יָרַח יוֹמִין:
15	And Laban said unto Jacob: 'Because thou art my brother, shouldest thou therefore serve me for nought? tell me, what shall thy wages be?'	וַיֹּאמֶר לְבָן לַיַּעֲקֹב הַמַּדְאָחִי אַתָּה וְעַבְדְּתָנִי חֲנָם הִגִּידָה לִּי מַה־מִּשְׁכָּרְתְּךָ:	וַיֹּאמֶר לְבָן לַיַּעֲקֹב הַמַּדְאָחִי אַתָּה וְעַבְדְּתָנִי חֲנָם הִגִּידָה לִּי מַה־מִּשְׁכָּרְתְּךָ:
16	Now Laban had two daughters: the name of the elder was Leah, and the name of the younger was Rachel.	וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל:	וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל:
17	And Leah's eyes were weak; but Rachel was of beautiful form and fair to look upon.	וַעֲיִנֵּי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפֹת־תָּאֵר וַיִּפֶּת מְרָאָהּ:	וַעֲיִנֵּי לֵאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יְפֹת־תָּאֵר וַיִּפֶּת מְרָאָהּ:
18	And Jacob loved Rachel; and he said: 'I will serve thee seven years for Rachel thy younger daughter.'	וַיֹּאֲהֵב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדְךָ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתָרָה הַקְּטָנָה:	וַיֹּאֲהֵב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדְךָ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתָרָה הַקְּטָנָה:

שלישי

אחיו צרמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני צן רצקה אחותו הכשרה: ותגד לאביה. לפי שאמה מתה, לא היה לה להגיד אלא לו (צ"ר ע, יג):

(13) וירץ לקראתו. כסבור ממון הוא טעון, שהרי עבד הצית צא לכאן צעשרה גמלים טעונים (צ"ר עס): ויחבק. כשלא ראה עמו כלום, אמר, שמא זה צדיק והנס צדיקו (צ"ר עס): וינשק לו. אמר, שמא מרגליות הציא והם צפיו (צ"ר עס): ויספר ללבן. שלא צא אלא מחוך אונס אחיו, ושנטלו ממנו ממנו:

(14) אך עצמי ובשרי. מעתה אין לי לאספק הציתה, הואיל ואין צידך כלום, אלא מפני קורבה אטפל כך חדש ימים, וכן עשה, ואף זו לא לחנם, שהיה רועה לאנו:

(15) הכי אחי אתה. לשון תימה, וכי צשזיל שאחי אחת מעבדני חנם: ועבדתני. כמו ומעבדני, וכן כל תיבה שהיא לשון עזר, הוסיף וי"ו צראשה, והיא הופכת התיבה להצא:

(17) רכות. שהיתה סצורה לעלות צגורלו של עשו וצמחה, שהיו הכל אומרים, שני צנים לרצקה ושתי צנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן (צצא צמח קכג). תאר. הוא צורת הפרצוף, לשון יִתְאָרְהוּ בַּשָּׂרָד (ישעיה מד, יג), קונפ"אס צלע"ז: מראה. הוא זיו קלסתר:

(18) אעבדך שבע שנים. הם ימים אחדים שאמרה לו אמו וַיִּשְׁבֶּץ עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים (צ"ר ע, יז), ותדע שכן הוא, שהרי כתיב ויהיו צעיני כימים אחדים: ברחל בתך הקטנה. כל הסימנים הללו למה, לפי שהיה יודע צו שהוא רמאי, אמר לו אעבדך צרחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק, תלמוד לומר צתך, ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל, תלמוד לומר הקטנה, ואף על פי כן לא הועיל, שהרי רמאה:

- 19 And Laban said: 'It is better that I give her to thee, than that I should give her to another man; abide with me.'
- 20 And Jacob served seven years for Rachel; and they seemed unto him but a few days, for the love he had to her.
- 21 And Jacob said unto Laban: 'Give me my wife, for my days are filled, that I may go in unto her.'
- 22 And Laban gathered together all the men of the place, and made a feast.
- 23 And it came to pass in the evening, that he took Leah his daughter, and brought her to him; and he went in unto her.
- 24 And Laban gave Zilpah his handmaid unto his daughter Leah for a handmaid.
- 25 And it came to pass in the morning that, behold, it was Leah; and he said to Laban: 'What is this thou hast done unto me? did not I serve with thee for Rachel? wherefore then hast thou beguiled me?'
- 26 And Laban said: 'It is not so done in our place, to give the younger before the first-born.
- 27 Fulfil the week of this one, and we will give thee the other also for the service which thou shalt serve with me yet seven other years.'
- וַיֹּאמֶר לָבָן טוֹב תַּתִּי אֶתְּהָ לָךְ
מִתַּתִּי אֶתְהָ לְאִישׁ אֲחֵר שְׂבָה
עִמָּדִי:
- וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֹל שִׁבְעַת שָׁנִים
וַיְהִיו בְּעֵינָיו כִּיָּמִים אֶחָדִים
בְּאַהֲבָתוֹ אֶתְהָ:
- וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבָן הֲבֵה
אֶת-אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמִי וְאֲבֹאָה
אֵלַיָּה:
- וַיִּגָּדֶף לָבָן אֶת-כָּל-אֲנָשֵׁי
הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה:
- וַיְהִי בָעֶרֶב וַיִּקַּח אֶת-לֵאָה בָתּוֹ
וַיָּבֵא אֶתְהָ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלַיָּה:
- וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתּוֹ
לְלֵאָה בָתּוֹ שִׁפְחָהּ:
- וַיְהִי בַבֹּקֶר וַהֲגִידָהּ הוּא לֵאָה
וַיֹּאמֶר אֶל-לָבָן מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ
לִי הֲלֹא בְרָחֹל עָבַדְתִּי עִמָּךְ
וְלָמָּה רָמִיתָנִי:
- וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא-יַעֲשֶׂה כֵן
בְּמָקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצְעִירָה לִפְנֵי
הַבְּכִירָה:
- מָלֵא שָׁבַע זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ גַּם-
אֶת-זֹאת בַּעֲבֹדָהּ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד
עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעַת-שָׁנִים אַחֲרוֹת:
- אֲשֵׁלִים שְׁבוּעָתָא דְדָא וְנָתִין
לָךְ אַף יָת דָּא בְּפוֹלְחָנָא
דְּתַפְלַח עִמִּי עוֹד שִׁבְעַת שָׁנִין
אַחֲרָנִין:

(21) מלאו ימי. שאמרה לי אמי. ועוד מלאו ימי, שהרי אני בן פ"ד שנה, ואימתי אעמיד י"ז שבטים, וזה שאמר ואצואה אליה, והלא קל שצקלים אינו אומר כן, אלא להוליד חולדות אמר כך:
(25) ויהי בבקר והגה היא לאה. אצל צלילה לא הימה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראחה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה, עכשיו חכלס אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים (מגילה יג):

28	And Jacob did so, and fulfilled her week; and he gave him Rachel his daughter to wife.	וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כִּן וַיִּמְלֵא שָׁבַע וַעֲבַד יַעֲקֹב בֵּין וְאֶשְׁלִים זֹאת וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-רַחֵל בְּתוּלוֹ לְאִשָּׁה:
29	And Laban gave to Rachel his daughter Bilhah his handmaid to be her handmaid.	וַיִּתֵּן לָבָן לְרַחֵל בְּתוּלוֹ אֶת-בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָה:
30	And he went in also unto Rachel, and he loved Rachel more than Leah, and served with him yet seven other years.	וַיָּבֹא גַם אֶל-רַחֵל וַיֵּאָהֶב גַּם-אֶת-רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרֹת:
31	And the LORD saw that Leah was hated, and he opened her womb; but Rachel was barren.	וַיֵּרָא יְהוָה כִּי-שִׁנּוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת-רַחֲמֶיהָ וְרַחֵל עֲקָרָה:
32	And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the LORD hath looked upon my affliction; for now my husband will love me.'	וַתַּהַר לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי-אָמְרָה כִּי-רָאָה יְהוָה בְּעָנְיִי כִּי עָתָה יֵאָהֱבֵנִי אִישִׁי:
33	And she conceived again, and bore a son; and said: 'Because the LORD hath heard that I am hated, He hath therefore given me this son also.' And she called his name Simeon.	וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאֲמָר כִּי-שָׁמַע יְהוָה כִּי-שִׁנּוּאָה אֲנִכִּי וַיִּתֵּן-לִי גַם-אֶת-זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:
34	And she conceived again, and bore a son; and said: 'Now this time will my husband be joined unto me, because I have borne him three sons.' Therefore was his name called Levi.	וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאֲמָר עָתָה הַפֶּעַם יִלְוֶהָ אִישִׁי אֵלַי כִּי-יִלְדֹתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי:

(27) מלא שבע זאת. דצוק הוא, שהרי נקוד בחטף (פי' צשו"א), שבע של זאת, והן י' ימי המשטה, בגמ' ירושלמית צמועד קטן וא"ל לומר שבע ממש, שאם כן היה צריך לינקד השי"ן בפתח (ר"ל צקמץ), ועוד ששבע לשון זכר, כדכתיב שְׁבַע שָׁבָעוּת מִסְפָּר לָהּ, לפיכך אין משמע שבע אלא שבעה, שטיינ"א צלע": ונתנה לך. לשון רבים, כמו וְנִשְׁקָה, גְּרָדָה וְנִזְלָה, אף זה לשון ונתן ונתנה וגו': גם את זאת. מיד לאחר שבעת ימי המשטה ומעבוד לאחר נשואיה:

(30) עוד שבע שנים אחרות. אחרות הקישן לראשונות, מה ראשונות צאמונה אף האחרונות צאמונה (צ"ר, ע, כ), ואף על פי שצממאות צא עליו:

(32) ותקרא שמו ראובן. רבותינו פירשו (צרכות ז:), אמרה, ראו מה צין בני לצן חמי, שמכר הבכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו, אלא שצקש להוציאו מן הבור:

(34) הפעם ילדה אישי. לפי שהאמהות נביאות היו וידועות ש"צ שצטים יוצאים מיעקב, וד' נשים ישא, אמרה, מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי צצנים: על כן. כל מי שנאמר צו על כן, מרובה באוכלוסין, חוץ מלוי, שהארון היה מכלה צזה (צ"ר, עא, ד): קרא שמו לוי. כולס כתיב ותקרא, (שהיא קראה), וזה כתיב צו קרא, ויש מדרש אגדה צאלה

35	And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This time will I praise the LORD.' Therefore she called his name Judah; and she left off bearing.	וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַעֲדִיאת עוֹד וַיִּלְדֶּת בֶּר וַאֲמַרְתָּ הָדָא זְמַנָּא אוֹדִי קָדָם יי על בן קרת שְׁמִיָּה יְהוּדָה וְקָמַת מִלְמִילָד:	וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר הַפֶּעַם אוֹדָה אֶת־יְהוָה עַל־בֶּן קְרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֵּדָת:	35
XXX	And when Rachel saw that she bore Jacob no children, Rachel envied her sister; and she said unto Jacob: 'Give me children, or else I die.'	וַתֵּרָא רָחֵל כִּי לֹא יֵלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנָא רָחֵל בְּאֶחָתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הִבֵּה־לִּי בָנִים וְאִם־לֹא מִיתָא אָנָּכִי:	וַתֵּרָא רָחֵל כִּי לֹא יֵלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנָא רָחֵל בְּאֶחָתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הִבֵּה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אָנָּכִי:	XXX
2	And Jacob's anger was kindled against Rachel; and he said: 'Am I in God's stead, who hath withheld from thee the fruit of the womb?'	וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנָּכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּנִּי פְרִי־בֶטֶן:	וַיִּחַר־אַף יַעֲקֹב בְּרָחֵל וַיֹּאמֶר הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנָּכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּנִּי פְרִי־בֶטֶן:	2
3	And she said: 'Behold my maid Bilhah, go in unto her; that she may bear upon my knees, and I also may be builded up through her.'	וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד עַל־בְּרָכִי וְאִבְנָה גַם־אֲנֹכִי מִמֶּנָּה:	וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד עַל־בְּרָכִי וְאִבְנָה גַם־אֲנֹכִי מִמֶּנָּה:	3
4	And she gave him Bilhah her handmaid to wife; and Jacob went in unto her.	וַתִּתֵּן־לּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:	וַתִּתֵּן־לּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:	4
5	And Bilhah conceived, and bore Jacob a son.	וַתֵּהָר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:	וַתֵּהָר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:	5
6	And Rachel said: 'God hath judged me, and hath also heard my voice, and hath given me a son.' Therefore called she his name Dan.	וַתֹּאמֶר רָחֵל דִּנְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־בֶּן קְרָאָה שְׁמוֹ דָּן:	וַתֹּאמֶר רָחֵל דִּנְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־בֶּן קְרָאָה שְׁמוֹ דָּן:	6
7	And Bilhah Rachel's handmaid conceived again, and bore Jacob a second son.	וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּלְהָה שִׁפְחָתָהּ רָחֵל בֶּן שְׁנִי לְיַעֲקֹב:	וַתֵּהָר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּלְהָה שִׁפְחָתָהּ רָחֵל בֶּן שְׁנִי לְיַעֲקֹב:	7

הדברים רצה, ששלח הקצ"ה גבריאל והציאו לפניו, וקרא לו שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, ועל שם שליוה במתנות קראו לו:

(35) הפעם אודה. שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות:

(1) ותקנא רחל באחתה. קנאה במעשיה הטובים, אמרה, אלולי שדקה ממני לא זכתה לבנים (צ"ר עא, ו): הבה לי. וכי כך עשה אביך לאמך, והלא התפלל עליה: מזה אנכי. מכאן למי שאין לו צנים שחשוב כמה (צ"ר שס):

(2) התחת. וכי במקומו אני: אשר מנע ממך. את אומרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו צנים, אני יש לי צנים, ממך מנע ולא ממני:

(3) על ברכי. כמרגומו ואנא ארצי: ואבנה גם אנכי. מהו גם, אמרה לו, זקנך אצרהם היו לו צנים מהגר, וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה, זקנתי הכניסה לרתי לביטה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הנה אמת: ואבנה גם אנכי ממנה. כשרה:

(6) דנני וחיציני וזכני (צ"ר עא, ז):

<p>8 And Rachel said: 'With mighty wrestlings have I wrestled with my sister, and have prevailed.' And she called his name Naphtali.</p>	<p>וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתָּלִי אֱלֹהִים אֶתְּחַנְנֵנִי בַּצְלוֹתַי חֲמִידִית דִּיהִי לִי וְלֹד כְּאֶחָתִי אֶף אֶתְּיָיֵב לִי וְקָרָת שְׁמִיה נַפְתָּלִי:</p>	<p>8 וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתָּלִי אֱלֹהִים אֶתְּחַנְנֵנִי בַּצְלוֹתַי חֲמִידִית דִּיהִי לִי וְלֹד כְּאֶחָתִי אֶף אֶתְּיָיֵב לִי וְקָרָת שְׁמִיה נַפְתָּלִי:</p>
<p>9 When Leah saw that she had left off bearing, she took Zilpah her handmaid, and gave her to Jacob to wife.</p>	<p>וַתֵּרָא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְדֹּת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:</p>	<p>9 וַתֵּרָא לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְדֹּת וַתִּקַּח אֶת־זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:</p>
<p>10 And Zilpah Leah's handmaid bore Jacob a son.</p>	<p>וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה וַיִּלְדִּת זִלְפָּה אֶמְתָּה דָּלָאָה לְיַעֲקֹב בֶּן:</p>	<p>10 וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה וַיִּלְדִּת זִלְפָּה אֶמְתָּה דָּלָאָה לְיַעֲקֹב בֶּן:</p>
<p>11 And Leah said: 'Fortune is come!' And she called his name Gad.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לֵאָה (כ') בָּגַד [ק'] בָּא גָּד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד:</p>	<p>11 וַתֹּאמֶר לֵאָה (כ') בָּגַד [ק'] בָּא גָּד וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גָּד:</p>
<p>12 And Zilpah Leah's handmaid bore Jacob a second son.</p>	<p>וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי בֶּן תַּנְגֵּן לְיַעֲקֹב:</p>	<p>12 וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי בֶּן תַּנְגֵּן לְיַעֲקֹב:</p>
<p>13 And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לֵאָה הַשְׁבִּחָה הַזֹּאת לִי אֲדִי בְּכִין יִשְׁבַּחוּנִי נָשִׂא וְקָרָת יֵת שְׁמִיהָ אָשֶׁר:</p>	<p>13 וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאַשְׁרֵי כִי אֲשָׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אָשֶׁר:</p>
<p>14 And Reuben went in the days of wheat harvest, and found mandrakes in the field, and brought them unto his mother Leah. Then Rachel said to Leah: 'Give me, I pray thee, of thy son's mandrakes.'</p>	<p>וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תִּנֵּי־נָא לִי מִדּוֹדָאֵי בְנֶךָ:</p>	<p>רביעי וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל־לֵאָה תִּנֵּי־נָא לִי מִדּוֹדָאֵי בְנֶךָ:</p>

(8) נפתולי אלהים. מנחם בן סרוק פירש במחצרת צמיד פתיל, חצורים מאת המקום, נחצברתי עם אחותי לזכית לזכית. ואני מפרשו לשון עקש ופסל, נחצקשתי והפצחתי פצירות ונפתולים הרצה למקום, להיות שזה לאחותי: גם יכלתי. הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפילה, כמו נפתולי אלהים נפתלתי, בקשות החציבות לפניו נחצברתי ונחצברתי כאחותי: נפתלתי. נחצברתי תפילתי. ומדרש אגדה יש רצים, כלשון נטריון: (10) ותלד זלפה. זכרון נאמר הריון, חוץ מזלפה, לפי שהיתה צחורה מכולן ותינוקת בשנים, ואין הריון ניכר בה, וכדי לרמות ליעקב נחנה לזן ללאה, שלא יצין שמכניסין לו את לאה, שכן מנהגן, ליתן שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה: (11) בא גד. בא מזל טוב, כמו גד גדי וסנוק לא (שבת סז:), ודומה לו העורכים לגד שלקן (ישעיה סה, יא). ומדרש אגדה, שנולד מהול כמו גד אילנא (דניאל ד, יא), ולא ידעתי על מה נחצב תיבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגד כי כשנחצב אל שפחתי, כאיש שגד באש נעורים: (14) בימי קציר חטים. להגיד שזמן של שנים, שעת הקציר היה, ולא פשט ידו בגזל להציא חטים ושעורים, אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו: דודאים. שיגלי עשש הוא, וכלשון ישמעאל ישמין (סנהדרין נט:):

- 15 And she said unto her: 'Is it a small matter that thou hast taken away my husband? and wouldest thou take away my son's mandrakes also?' And Rachel said: 'Therefore he shall lie with thee to-night for thy son's mandrakes.'
- 16 And Jacob came from the field in the evening, and Leah went out to meet him, and said: 'Thou must come in unto me; for I have surely hired thee with my son's mandrakes.' And he lay with her that night.
- 17 And God hearkened unto Leah, and she conceived, and bore Jacob a fifth son.
- 18 And Leah said: 'God hath given me my hire, because I gave my handmaid to my husband. And she called his name Issachar.
- 19 And Leah conceived again, and bore a sixth son to Jacob.
- 20 And Leah said: 'God hath endowed me with a good dowry; now will my husband dwell with me, because I have borne him six sons.' And she called his name Zebulun.
- 21 And afterwards she bore a daughter, and called her name Dinah.
- וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעַט קָחְתָּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דּוּדְאֵי בְנֵי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדְאֵי בְנֶךָ׃
- וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבַּי וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוּדְאֵי בְנֵי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הַהוּא׃
- וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתֵּהָרֵי וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי׃
- וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שְׂפָחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׁשְׁכָר׃
- וַתֵּהָרֵי עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן־שֵׁשִׁי לְיַעֲקֹב׃
- וַתֹּאמֶר לֵאָה זָכַרְנִי אֱלֹהִים אֶתִּי זָכַר טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדַתִּי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלֹן׃
- וְאַחֲרַי יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה׃
- וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעַט קָחְתָּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דּוּדְאֵי בְנֵי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדְאֵי בְנֶךָ׃
- וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבַּי וַתֵּצֵא לֵאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוּדְאֵי בְנֵי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הַהוּא׃
- וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתֵּהָרֵי וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי׃
- וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שְׂפָחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׁשְׁכָר׃
- וַתֵּהָרֵי עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן־שֵׁשִׁי לְיַעֲקֹב׃
- וַתֹּאמֶר לֵאָה זָכַרְנִי אֱלֹהִים אֶתִּי זָכַר טוֹב הַפַּעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדַתִּי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלֹן׃
- וְאַחֲרַי יִלְדָה בֵּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה׃

(15) ולקחת גם את דודאי בני. צממיה, ולעשות עוד זאת, ליקח גם את דודאי בני, ותרגומו ולמיקצ: לכן ישכב עמך הלילה. שלי היטה שכיצת לילה זו, ואני נותנה לך תחת דודאי בנך. ולפי שזולזה צמסכז הצדיק, לא זכתה להקצר עמו (צ"ר ע"ג, ג).

(16) שכר שכרתך. נתתי לרחל שכרה: בלילה הוא. הקצ"ה סייעו, שיא משם יששכר (נדה לא).

(17) וישמע אלהים אל לאה. שהיטה מתאוה ומחזרת להרבות שצטים:

(20) זכר טוב. כתרגומו: יזבלני. לשון בית זל, הירצרי"א צלע"ז, בית מדור, מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי, שיש לי צנים כנגד כל נשיו:

(21) דינה. פירשו רבותינו (ברכות ס.), שדנה לאה דין צעממה, אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקבה:

22	And God remembered Rachel, and God hearkened to her, and opened her womb.	וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע וַעֲלָה דֹבָרָהּ דְּרַחֵל קָדָם יי וְקָבִיל צְלוֹתָהּ יי וַיִּהְיֶה לָּהּ רִחְמָה:	כח
23	And she conceived, and bore a son, and said: 'God hath taken away my reproach.'	וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֱלֹהִים אֶת־חַרְפָּתִי: כָּנַשׁ יי יֵת חֲסָדִי:	23
24	And she called his name Joseph, saying: 'The LORD add to me another son.'	וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף יְהוָה לִי בֶן אַחֵר: וְקָרָת יֵת שְׁמִיָּהּ יוֹסֵף לְמִימֶר יוֹסִיף יי לִי בֶר אַחֲרָיו:	24
25	And it came to pass, when Rachel had borne Joseph, that Jacob said unto Laban: 'Send me away, that I may go unto mine own place, and to my country.'	וַיְהִי כַּד יֵלְדָה רַחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָּה אֶל־מְקוֹמִי וְלֹאֲרָעִי: וַהֲוָה כַּד יֵלִידַת רַחֵל יֵת יוֹסֵף וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָּה לְאַתְרִי וְלֹאֲרָעִי:	25
26	Give me my wives and my children for whom I have served thee, and let me go; for thou knowest my service wherewith I have served thee.'	הִנֵּה אֶת־נָשָׁי וְאֶת־יִלְדֵי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי אִתָּךְ בָּהֶן וְאֶלְכָּה בִּי אִתָּךְ יָדְעָתָּ אֶת־עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ: חֵב יֵת נָשִׁי וְיֵת בְּנֵי דְפְלַחִית יֵתְךָ בְּהוֹן וְאִיזִיל אֲרִי אֵת יָדְעָתָּ יֵת פּוֹלְחָנִי דְפְלַחְתִּיךָ:	26
27	And Laban said unto him: 'If now I have found favour in thine eyes—I have observed the signs, and the LORD hath blessed me for thy sake.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נַחֲשֵׁתִי וַיִּבְרַכְנִי יְהוָה בְּגִלְגָּלָהּ: וַאֲמַר לִיה לָבָן אִם כֶּעֶן אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ נִסִּיתִי וּבְרַכְנִי יי בְּדִילְךָ:	27
28	And he said: 'Appoint me thy wages, and I will give it.'	וַיֹּאמֶר נִקְבָּה שְׁכָרְךָ עָלַי וַאֲתֶנָּה: וַאֲמַר פְּרִישׁ אֲגִדְךָ עָלַי וְאֶתִּין:	חמישי

(22) ויזכור אלהים את רחל. וזכר לה שמסרה סימניה לאחותה (צ"ר עג, ד), ושהיתה מזירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שייסד הפייט, האדמו"ן כזט שלא חלה צבה לקחתה לו ונמצאה לה:

(23) אסף. הכניסה במקום שלא תראה, וכן אסף קרפּתנו (ישעיה ד, ח), ולא יאסף הצִיָּקָה (שמות ט, יט), אֶסְפוּ נְגָדָם (יואל ד, טו), וירמך לא יאסף (ישעיה ס, כ), לא יטמן: חרפתי. שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקן של עשו הרשע. ואגדה, כל זמן שאין לאשה בן, אין לה במי לחלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו, מי שצר כלי זה, בנק, מי אכל תאנים אלו, בנק:

(24) יסף ה' לי בן אחר. יודעת היתה בנצואה, שאין יעקב עמיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים, אמרה, יהי רצון שאותו שהוא עמיד להעמיד, יהא ממני, לכך לא נחפלה אלא על בן אחר:

(25) כאשר ילדה רחל את יוסף. משנולד שטנו של עשו, שנאמר וְהָיָה צִית יַעֲקֹב אֶשׁ וְצִית יוֹסֵף לְהָצִה וְצִית עֶשָׂו לְקַשׁ (עובדיה א, יח), אש בלא להצה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף, בטח יעקב דהקב"ה ורצה לשוּב:

(26) תנה את נשי וגר. איני רוצה לזאת כי אם ברשות:

(27) נחשתי. מנחש הייתי, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך צאה לי ברכה, כשצאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר וְהָיָה רַחֵל בְּתוֹלָה עֵם הָעֵלְזָן, אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אלל הרועים, ועכשיו היו לו בנים, שנאמר וַיִּשְׁמַע אֵת דְּבָרֵי בְּנֵי לָבָן:

(28) נקבה שכרך. כתרומתו פריש אגרך:

<p>29 And he said unto him: 'Thou knowest how I have served thee, and how thy cattle have fared with me.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת וַיֹּאמֶר לֵיה אֵת יָדַעְתָּ יְתָ אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה דִּפְלַחְתָּךְ וְיֵת דִּהְיָה בְּעִירְךָ מִקֶּנֶךָ אִתִּי:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת וַיֹּאמֶר לֵיה אֵת יָדַעְתָּ יְתָ אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה דִּפְלַחְתָּךְ וְיֵת דִּהְיָה בְּעִירְךָ מִקֶּנֶךָ אִתִּי:</p>
<p>30 For it was little which thou hadst before I came, and it hath increased abundantly; and the LORD hath blessed thee whithersoever I turned. And now when shall I provide for mine own house also?'</p>	<p>כִּי מְעַט אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לִפְנֵי וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶתְךָ וַיִּבְרַךְ לְרֹב וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶתְךָ לְרֹגְלִי וְעַתָּה מָתִי אֵעָשֶׂה גַם-אֲנִי לְבֵיתִי:</p>	<p>30 כִּי מְעַט אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לִפְנֵי וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶתְךָ וַיִּבְרַךְ לְרֹב וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶתְךָ לְרֹגְלִי וְעַתָּה מָתִי אֵעָשֶׂה גַם-אֲנִי לְבֵיתִי:</p>
<p>31 And he said: 'What shall I give thee?' And Jacob said: 'Thou shalt not give me ought; if thou wilt do this thing for me, I will again feed thy flock and keep it.</p>	<p>וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן-לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּן-לִי מְאוּמָה אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֲרַעָה צֹאנְךָ אֲשָׁמְרָה:</p>	<p>31 וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן-לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּן-לִי מְאוּמָה אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֲרַעָה צֹאנְךָ אֲשָׁמְרָה:</p>
<p>32 I will pass through all thy flock to-day, removing from thence every speckled and spotted one, and every dark one among the sheep, and the spotted and speckled among the goats; and of such shall be my hire.</p>	<p>אֶעֱבֹר בְּכָל-צֹאנְךָ הַיּוֹם הַזֶּה וְעָבַר בְּכָל-שֶׁהוּ נִקְדָּה וְטָלוּא וְכָל-שֶׁה-חֹם בְּכַשְׂבִּים וְטָלוּא וְנִקְדָּה בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי:</p>	<p>32 אֶעֱבֹר בְּכָל-צֹאנְךָ הַיּוֹם הַזֶּה וְעָבַר בְּכָל-שֶׁהוּ נִקְדָּה וְטָלוּא וְכָל-שֶׁה-חֹם בְּכַשְׂבִּים וְטָלוּא וְנִקְדָּה בְּעֵזִים וְהָיָה שְ�כָרִי:</p>
<p>33 So shall my righteousness witness against me hereafter, when thou shalt come to look over my hire that is before thee: every one that is not speckled and spotted among the goats, and dark among the sheep, that if found with me shall be counted stolen.'</p>	<p>וְעִנְיָתִי-בִּי צְדִקְתִּי בְּיוֹם מִחֹר כִּי-תָבוֹא עַל-שְׂכָרִי לִפְנֵיךָ כָּל-אֲשֶׁר-אֵינְנִי נִקְדָּה וְטָלוּא בְּעֵזִים וְחֹם בְּכַשְׂבִּים גָּנוּב הוּא אֵתִי:</p>	<p>33 וְעִנְיָתִי-בִּי צְדִקְתִּי בְּיוֹם מִחֹר כִּי-תָבוֹא עַל-שְׂכָרִי לִפְנֵיךָ כָּל-אֲשֶׁר-אֵינְנִי נִקְדָּה וְטָלוּא בְּעֵזִים וְחֹם בְּכַשְׂבִּים גָּנוּב הוּא אֵתִי:</p>
<p>34 And Laban said: 'Behold, would it might be according to thy word.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָבָן לָבֵן בְּרַם לִוֵּי יְהִי כַּפְתָּנְךָ:</p>	<p>34 וַיֹּאמֶר לָבָן לָבֵן לֵוִי יְהִי כַּדְבָּרְךָ:</p>

(29) ואת אשר היה מקנך אתי. את חשבון מעוט מקנך שזל לידי מתחלה כמה היו:
(30) לרגלי. עם רגלי, כשזל באת רגלי באת אלנך הזכרה (ב"ר עג, ח), כמו קעס אֲשֶׁר בְּרָגְלִיךָ (שמות יא, ח). לְעַם אֲשֶׁר בְּרָגְלִי (שופטים ח, ה). הזאים עמי: גם אנכי לביתי. לזרזך ביתי, עכשיו אין עושים לזרכי אלז בני, וזרכי (אני) להיות עושה גם אני עמהם לסמכן, וזהו גם:
(32) נקד. מנמר כחברבורות דקות כמו נקודות, פונטר"א בלע"ז: שלוא. לשון טלאים, חברבורות רחבות: חום. שחום דומה לאדום רש"י בלע"ז, לשון משנה, שחמחית ונמנמחית לזנה, לענין החבורה: והיה שכרי. אותן שילדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושחומים ככשבים יהיו שלי, ואותן שישנן עכשיו, הפרש מהם והפקידם ביד בניך, שלא תאמר לי על הנולדים מעתה, אלו היו שם מתחלה, ועוד, שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים, תלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך:
(33) וענתה בי וגר. אם תחשדני שאני נוטל משלך כלום, תענה בי כדקתי, כי תצוא כדקתי ותעיד על שכרי לפניך, שלא תמנא בעדרי כי אם נקודים וטלואים, וכל שחמחית בהן שאינו נקוד או טלוא או חום, בידוע שגנבתיו לך, ובגניבה הוא שרוי אללי:
(34) הן. לשון קבלת דברים: לו יהי כדברך. הלואי שחפזן בכך:

- 35 And he removed that day the he-goats that were streaked and spotted, and all the she-goats that were speckled and spotted, every one that had white in it, and all the dark ones among the sheep, and gave them into the hand of his sons.
- 36 And he set three days' journey betwixt himself and Jacob. And Jacob fed the rest of Laban's flocks.
- 37 And Jacob took him rods of fresh poplar, and of the almond and of the plane-tree; and peeled white streaks in them, making the white appear which was in the rods.
- 38 And he set the rods which he had peeled over against the flocks in the gutters in the watering-troughs where the flocks came to drink; and they conceived when they came to drink.
- 39 And the flocks conceived at the sight of the rods, and the flocks brought forth streaked, speckled, and spotted.
- וַיִּסַּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתֵּיּאִשִּׁים וְהַעֲקָדִים וְהַטָּלָאִים וְאֵת כָּל־הָעֵיִם הַנִּקְדָּוֹת וְהַטָּלָאֹת כָּל־אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חֹם בְּכִשְׂבִּים וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו:
- וַיֵּשֶׁם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת־צֹאן לָבָן הַנוֹתֶרֶת:
- וַיִּקַּח־לּוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לִבְנֵה לֶחַ וְלֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בֵּתָן פְּצָלוֹת לִבְנוֹת מַחֲשֵׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמַּקְלוֹת:
- וַיַּצֵּג אֶת־הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֶהֱטִים בְּשִׁקְנוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֹּאן לִשְׁתּוֹת לִנְכַח הַצֹּאן וַיַּחֲמֵנָה בִּבְאֵן לִשְׁתּוֹת:
- וַיַּחֲמֵן הַצֹּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת וַתֵּלְדֶּן הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדָּים וְטָלָאִים:
- וַאֲעֲדֵי בַּיּוֹמָא הַהוּא יֵת תֵּיִשְׂיָא רְגוּלִיָּא וְרִקְעִיָּא וְיֵת כָּל עֲזִיָּא נְמוֹרְתָא וְרִקְעִתָא כָּל דְּחִינּוּר בֵּיהּ וְכָל דְּשַׁחֲוִים בְּאַמְרִיָּא וַיִּהָב בְּיַד בְּנוֹהֵי:
- וְשׁוּי מַהֲלָךְ תִּלְתָּא יוֹמִין בֵּינוֹהֵי וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעִי יֵת עֲנָא דְּלָבָן דְּאַשְׁתָּאֲרָא:
- וַנְּסִיב לִיָּהּ יַעֲקֹב חֲטָרִין דְּלָבָן רְטִיבִין וְדִלּוּז וְדִדְלוּב וְקִלְיָה בְּהוֹן קִלְפִין חִינְרִין קִלּוּף חִינּוּר דְּעַל חֲטָרִיָּא:
- וְדַעֲיָן יֵת חֲטָרִיָּא דְּקִלְיָה בְּרִטִּיָּא אַתֵּר בֵּית שְׁקִיָּא דְּמִיָּא אַתֵּר דְּאַתֵּין עֲנָא לְמִשְׁתֵּי לְקַבְּלֵהוֹן דְּעֲנָא וּמִתִּיחָמֵן בְּמִיתִיהוֹן לְמִשְׁתֵּי:
- וַאֲתִיחָמָא עֲנָא בְּחֲטָרִיָּא וַיִּלְדֹּן עֲנָא רְגוּלִין נְמוֹרִין וְרִקְעִין:

- (35) ויסר. לנן ציוס ההוא וגו': התישים. עזים זכרים: כל אשר לבן בו. כל אשר יהיה צו חצרצורות לצנות: ויתן. לנן ציד בניו:
- (36) הנותרות. הרעועות שבהן, החולות והעקרות שאין אלא שירים, אותן מסר לו:
- (37) מקל לבנה. עץ הוא, ושמנו לצנה, כמא דתימא, פסח חלון ולצנה (הושע ד, יג), ואומר אני הוא שקורין טרימצ"ל שהוא לנן: לח. כשהוא רטוב: ולזו. ועוד לקח מקל לזו, עץ שגדליו צו אגוזים דקים, קולדר"י בלע"ז: וערמון. קשטני"ר בלע"ז: פצלות. קלופים קלופים, שהיה עושהו מנומר: מחשף הלבן. גלוי לזנן של מקל, כשהיה קולפו, היה נראה וגלה לזנן שלו במקום הקלוי:
- (38) ויצג. תרגומו ודעין, לשון תחיבה, ונעילה היא בלשון ארמית, והרצה יש בגמ' דלא ושלפה, דן ציה מיד, דלא כמו דעצה, אלא שמקצר את לשונו: ברהטים. במרוצות המים בצריכות העשויות בארץ להשקות שם האץ: אשר תבאן וגו'. ברהטים אשר תבאן האץ לשחות, שם הציג המקלות לנכח האץ: ויחמנה וגו'. הבהמה רואה את המקלות והיא נרעמת לאחריה, והזכר רוצה, ויולדת כיוצא בו (צ"ר עג, י). רצי אושעיא אומר, המים נעשין זרע במעיהן ולא היו צריכות לזכר, וזהו ויחמנה וגו'. (ור"ל במציה זו זכר ונקבה כמ"ש הראצ"ע):
- (39) אל המקלות. אל מראות המקלות: עקודים. משונים במקום עקידתן, הם קרסולי ידיהם ורגליהם:

40	And Jacob separated the lambs—he also set the faces of the flocks toward the streaked and all the dark in the flock of Laban—and put his own droves apart, and put them not unto Laban's flock.	וַהֲכִשְׁבִּים הַפְּרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל-עֶקֶד וְכָל-חֹם בְּצֹאן לָבָן וַיִּשְׁתּוּ לָו עֲדָרִים לְבָדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל-צֹאן לָבָן:	וַאֲמָרְיָא אֶפְרַיִם יַעֲקֹב וַיְהִי בְּרִישׁ עָנָא כָּל דְּרָגוּל וְכָל דְּשַׁחֲוִים בְּעָנָא דְּלָבָן וְשׁוּי לִיה עֲדָרִין בְּלַחֲדוּהִי וְלֹא עָרִיבֵנוּן עִם עָנָא דְּלָבָן:
41	And it came to pass, whensoever the stronger of the flock did conceive, that Jacob laid the rods before the eyes of the flock in the gutters, that they might conceive among the rods;	וַיְהִי בְּכָל-יָחַם הַצֹּאן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלָוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרֹהֲטֵים לִיחְמָנָה בַּמִּקְלָוֹת:	וַהֲוִי בְּכָל עֵדָן דְּמִתְיַחֲמָן עָנָא מִבְּפִרְתָּא וּמִשְׁוֵי יַעֲקֹב יֵת חֲטָרְיָא לְעֵינֵי עָנָא בְּרִשְׁיָא לִיחְמָוִתְהוֹן בְּחֲטָרְיָא:
42	but when the flock were feeble, he put them not in; so the feeble were Laban's, and the stronger Jacob's.	וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יָשִׁים וַיְהִי הָעֲטִפִים לְלָבָן וְהַקְשָׁרִים לִיעֲקֹב:	וּבְלַקִּישׁוֹת עָנָא לֹא מִשְׁוֵי וַהֲנוּ לְרִישְׁיָא לְלָבָן וּבְפִרְיָא לִיעֲקֹב:
43	And the man increased exceedingly, and had large flocks, and maid-servants and men-servants, and camels and asses.	וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי-לָו צֹאן רְבֹוֹת וּשְׁפָחוֹת וְעֲבָדִים וְגַמְלִים וְחֲמָרִים:	וַתִּקְוִי גְבִרָא לַחֲדָא לַחֲדָא וַהֲוִי לִיה עָאן סִגְיָאן וְאִמְהָן וְעֲבָדִין וְגַמְלִין וְחֲמָרִין:
XXXI	And he heard the words of Laban's sons, saying: 'Jacob hath taken away all that was our father's; and of that which was our father's hath he gotten all this wealth.'	וַיִּשְׁמַע אֶת-דִּבְרֵי בְנֵי-לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאֲבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוּ עָשָׂה אֶת-כָּל-הַכֶּבֶד הַזֶּה:	וַשְׁמַע יֵת פִּתְגָמֵי בְנֵי לָבָן דְּאִמְרִין נָסִיב יַעֲקֹב יֵת כָּל דְּלֶאֱבֹנָא וּמִדְּלֶאֱבֹנָא קָנָא יֵת כָּל נְכִסְיָא הָאֵלִין:
2	And Jacob beheld the countenance of Laban, and, behold, it was not toward him as beforetime.	וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת-פָּנֵי לָבָן וַהֲנִה אֵינָנּוּ עִמּוֹ כַּתְּמוּל שְׁלֹשׁוֹם:	וַחֲזָא יַעֲקֹב יֵת סִבְר אִפִּי לָבָן וַהֲא לִיתְנֹון עִמִּיה כְּמֵאֲתָמְלִי וּמִדְּקִמּוּהִי:
3	And the LORD said unto Jacob: 'Return unto the land of thy fathers, and to thy kindred; and I will be with thee.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ:	וַאֲמַר יְיָ לִיעֲקֹב תוֹב לְאַרְעָא אֲבֹתְךָ וְלִדְוִתְךָ וַיְהִי מִימְרֵי בְּסַעֲדָךְ:

(40) והכשבים הפריד יעקב. הנולדים עקודים נקודים, הצדיל והפריש לעצמן, ועשה אותן עדר עדר לדבדו, והוליד אותם העדר העקוד לפני הצאן, ופני הצאן ההולכות אחריהם צופות אליהם, זה שנאמר ויתן פני הצאן אל עקוד, שהיו פני הצאן אל העקודים, ואל כל חוס שמצא צאן לצב: וישת לו עדרים. כמו שפירשתי:

(41) המקשרות. כתרגומו הצכירות, ואין לו עד צמקרא. ומנחם חזרו עם חֲטִיתָפֶל צִקְשָׁרִים (שמואל-צ טו, לא). וַיְהִי הַקְשָׁרִים אֶת־אֶת־הַמִּקְשָׁרוֹת יחד למהר עזרון:

(42) ובהעטיפ. לשון איחור, כתרגומו וצלקישות. ומנחם חזרו עם הַמִּקְלָוֹת הַמִּעֲטָפוֹת (ישעיה ג, כב), לשון עטיפת כסות, כלומר מתעטפות בעורן וצמרן, ואין מתאזות להתייחס על ידי הזכרים:

(43) צאן רבות. פרות ורצות משאר צאן: ושפחות ועבדים. מוכר צאנו צדמים יקרים, ולוקח לו כל אלה:

(1) עשה. כנס, כמו ויעש חיל וַיִּן אֶת עֲמֶלְק (שמואל-א יד, מח):

(3) שוב אל ארץ אבותיך. ושם אהיה עמך, אבל בעודך מחזור לטמא, אי אפשר להשרות שכניתי עליך:

4	And Jacob sent and called Rachel and Leah to the field unto his flock,	וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל-צֹאנָו: וַיִּלְלָאָה לְחֻקְלָא לְזֹת עֲנִיָּה:	4
5	and said unto them: 'I see your father's countenance, that it is not toward me as beforetime; but the God of my father hath been with me.	וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאָה אֲנֹכִי אֶת-פָּנַי אֲבִיכֶן כִּי-אֵינְנִי אֵלַי כְּתָמֹל שְׁלֹשָׁם וְאֵלֹהֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי:	5
6	And ye know that with all my power I have served your father.	וְאַתֶּנָּה יָדַעְתָּן כִּי בְּכָל-כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת-אֲבִיכֶן: וְאַתֶּיִן יָדַעְתִּין אֲרִי בְּכָל חֵילִי פָלַחִית יָת אֲבִיכֶן:	6
7	And your father hath mocked me, and changed my wages ten times; but God suffered him not to hurt me.	וְאֲבִיכֶן תִּתֵּל בִּי וְהִחֲלַף אֶת-מִשְׁכָּרְתִּי עֲשָׂרַת מַנִּים וְלֹא-נִתְּנָו אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי:	7
8	If he said thus: The speckled shall be thy wages; then all the flock bore speckled; and if he said thus: The streaked shall be thy wages; then bore all the flock streaked.	אִם-כֵּן יֹאמֶר נִקְדִּים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדּוּ כָל-הַצֹּאֵן נִקְדִּים וְאִם-כֵּן יֹאמֶר עֲקָדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדּוּ כָל-הַצֹּאֵן עֲקָדִים:	8
9	Thus God hath taken away the cattle of your father, and given them to me.	וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן-לִי: וְאִפְרִישׁ יְיָ מִן בְּעִירָא דְאֲבִיכֶן וַיִּהַב לִי:	9
10	And it came to pass at the time that the flock conceived, that I lifted up mine eyes, and saw in a dream, and, behold, the he-goats which leaped upon the flock were streaked, speckled, and grizzled.	וַיְהִי בְּעֵת יִתֵּם הַצֹּאֵן וְאִשָּׂא עֵינַי וַאֲרָא בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הָעֲתָדִים הָעֹלִים עַל-הַצֹּאֵן עֲקָדִים נִקְדִּים וּבָרְדִּים:	10
11	And the angel of God said unto me in the dream: Jacob; and I said: Here am I.	וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי: וַאֲמַר לִי מַלְאָכָא דִּי בַּחֲלֻמָּא יַעֲקֹב וַאֲמַרִית הֵאֲנָא:	11

(4) ויקרא לרחל וללאה. לרחל תחלה ואחר כך ללאה, שהיא הייתה עקרת הבית, שצטילה מזווג יעקב עם לזן, ואף צניה של לאה מודים בדבר, שהרי צועז וצית דינו משצט יהודה אומרים, כְּרָחֵל וּקְלָאָה אֲשֶׁר צָנוּ שְׁפִיחָן וגו', הקדימו רחל ללאה: (7) עשרת מנים. אין מונים פחות מעשרה: מנים. לשון כסום כלל החשבון, והן עשירות, למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים:

(10) והנה העתודים. אף על פי שהצדילס לזן כולם שלא יתעצרו האלן דוגמתן, היו המלאכים מציאין אותן מעדר המסור ציד צני לזן, לעדר שציד יעקב (צ"ר עג, יד): וברדדים. תרגומו ופאיחין, פייש"ר צלע"ז, חוט של לזן מקיף את גופו סביב, וחצברורות שלו פתוחה ומפולשת מזו אל זו, (ס"א מן אל זן), ואין לי להציא עד מן המקרא:

<p>12 And he said: Lift up now thine eyes, and see, all the he-goats which leap upon the flock are streaked, speckled, and grizzled; for I have seen all that Laban doeth unto thee.</p>	<p>וַיֹּאמֶר וַיִּנָּקֵה וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר זָכוֹף כָּעַן עֵינֶיךָ וַיֵּרָא כָּל הַחֲעֻתִּים הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נֶקֶדִים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָּךְ:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר וַיִּנָּקֵה וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר זָכוֹף כָּעַן עֵינֶיךָ וַיֵּרָא כָּל הַחֲעֻתִּים הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נֶקֶדִים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבָן עֹשֶׂה לָּךְ:</p>
<p>13 I am the God of Beth-el, where thou didst anoint a pillar, where thou didst vow a vow unto Me. Now arise, get thee out from this land, and return unto the land of thy nativity.'</p>	<p>אֲנִי הָאֱלֹהִים בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מִשַּׁחֲתָ שָׁם מִצֹּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נִדָּר עֲתָה קוּם צֵא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וּשׁוּב אֶל-אָרֶץ מוֹלַדְתְּךָ:</p>	<p>13 אֲנִי הָאֱלֹהִים בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מִשַּׁחֲתָ שָׁם מִצֹּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נִדָּר עֲתָה קוּם צֵא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וּשׁוּב אֶל-אָרֶץ מוֹלַדְתְּךָ:</p>
<p>14 And Rachel and Leah answered and said unto him: 'Is there yet any portion or inheritance for us in our father's house?</p>	<p>וַתַּעֲן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמְרָא לֵיהֶם הָעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ:</p>	<p>14 וַתַּעֲן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמְרָא לֵיהֶם הָעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ:</p>
<p>15 Are we not accounted by him strangers? for he hath sold us, and hath also quite devoured our price.</p>	<p>הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לּוֹ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-כֶּסֶּפֵּנוּ:</p>	<p>15 הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לּוֹ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-כֶּסֶּפֵּנוּ:</p>
<p>16 For all the riches which God hath taken away from our father, that is ours and our children's. Now then, whatsoever God hath said unto thee, do.'</p>	<p>כִּי כָל-הָעֶשֶׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבֹתֵינוּ לָנוּ הוּא וְלִבְנֵינוּ וְעֲתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלַיךָ עֲשֵׂה:</p>	<p>16 כִּי כָל-הָעֶשֶׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבֹתֵינוּ לָנוּ הוּא וְלִבְנֵינוּ וְעֲתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלַיךָ עֲשֵׂה:</p>
<p>17 Then Jacob rose up, and set his sons and his wives upon the camels;</p>	<p>וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-הַגְּמֵלִים:</p>	<p>17 וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-הַגְּמֵלִים:</p>
<p>18 and he carried away all his cattle, and all his substance which he had gathered, the cattle of his getting, which he had gathered in Paddan-aram, to go to Isaac his father unto the land of Canaan.</p>	<p>וַיִּנְתֵּג אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קַנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן אָרָם לְבֹא אֶל-יִצְחָק אָבִיו אֶרֶצָה כְּנָעַן:</p>	<p>18 וַיִּנְתֵּג אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קַנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֵן אָרָם לְבֹא אֶל-יִצְחָק אָבִיו אֶרֶצָה כְּנָעַן:</p>

(13) האל בית אל. כמו אל בית אל, ה"א יחירה, ודרך מקראות לדבר כן, כמו כי אָסַם צֵאִים אֶל הָאָרֶץ כְּנָעַן (צמדצר לה, 3): משחת שם. לשון רצוי וגדולה כשנמשח למלכות, כך וַיִּנָּקֵה שָׁמֶן על ראשָה להיות משוחה למוצח: אשר נדרת לִי. ונריך אחת לשלמו, שאמרת יִהְיֶה צֵית אֱלֹהִים, שמקריב שם קרבנות:

(14) העוד לנו. למה נעצב על ידך מלשנך, כלום אנו מיוחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים:

(15) הלוא נכריות נחשבנו לו. אפילו בשעה שדרך בני אדם לחת נדוניא לצנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו כנכריות כי מכרנו לך (שעצדת אותנו בנו י"ד שנה ולא נתנו לך אלא) בשכר הפעולה: את כספנו. שעבד דמי שכר פעולתך:

(16) כי כל העשר. כי זה משמש כלשון אלא, כלומר משל אבינו אין לנו כלום, אלא מה שהציל הקצ"ה מאבינו, שלנו הוא: הצייל. לשון הפריש, וכן כל לשון הצלה כצמקרא לשון הפרשה, שמפרישו מן הרעה ומן האויב:

(17) את בניו ואת נשיו. הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר וַיָּקָם עָשׂו אֶת נָשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְגו' (בראשית לו, 1):

19	Now Laban was gone to shear his sheep. And Rachel stole the teraphim that were her father's.	וּלְבָן הָלַךְ לִגְזֹז אֶת־צֹאֲנוֹ וּלְבָן אָזַל לְמֹנֵז יֵת עֲנִיָּה וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר וַיְסִיבֵת רָחֵל יֵת צִלְמִנָּא דְלֶאֱבִיהָ:	19
20	And Jacob outwitted Laban the Aramean, in that he told him not that he fled.	וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן וְכִסִּי יַעֲקֹב מִן לָבָן אֲרָמֶאָה עַל דְּלֹא חָוִי לִיהָ אַרִי אָזַל בֵּרַח הוּא:	20
21	So he fled with all that he had; and he rose up, and passed over the River, and set his face toward the mountain of Gilead.	וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לֹו וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר וַיִּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הָר הַגִּלְעָד:	21
22	And it was told Laban on the third day that Jacob was fled.	וַיִּגַּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בֵּרַח יַעֲקֹב וַתִּלְתָּא אַרִי אָזַל יַעֲקֹב:	22
23	And he took his brethren with him, and pursued after him seven days' journey; and he overtook him in the mountain of Gilead.	וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְּבֹק אֹתוֹ בְּהָר הַגִּלְעָד:	23
24	And God came to Laban the Aramean in a dream of the night, and said unto him: 'Take heed to thyself that thou speak not to Jacob either good or bad.'	וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן הָאֲרָמִי בַחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמַר לָךְ פֶּן־תִּדְבַּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע:	24
25	And Laban came up with Jacob. Now Jacob had pitched his tent in the mountain; and Laban with his brethren pitched in the mountain of Gilead.	וַיִּשָּׁג לָבָן אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תָּקַע אֶת־אָהֳלוֹ בְּהָר וּלְבָן תָּקַע אֶת־אָהָיו בְּהָר הַגִּלְעָד:	25
26	And Laban said to Jacob: 'What hast thou done, that thou hast outwitted me, and carried away my daughters as though captives of the sword?'	וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לְבָבִי וַתַּנְהֵג אֶת־בָּנָתִי כַשְׁבִּיּוֹת חָרָב:	26

(18) מקנה קנינו. מה שקנה מלאנו, עצדים ושפחות וגמלים וחמורים:

(19) לגזוז את צאנו. שנתן ציד דרך שלשת ימים צינו וצין יעקב: ותגנב רחל את התרפים. להפריש את אביה מעבודת אלילים נחוויה (צ"ר עד, ה):

(22) ביום השלישי. שהרי דרך שלשת ימים היה ציניהם:

(23) את אחיו. קרוביו: דרך שבעת ימים. כל אותן ג' ימים שהלך המגיד להגיד ללזן הלך יעקב לדרכו, נמצא יעקב רחוק מלזן ששה ימים, ושצביעי השיגו לזן, למדנו שכל מה שהלך יעקב בשבעה ימים, הלך לזן ציוס אחד, (שנאמר וירדוף אחריו דרך שבעת ימים, ולא נאמר וירדוף אחריו שבעת ימים):

(24) משוב עד רע. כל טובתן של רשעים רעה היא אלל הדיקים (יצמות קג):

(26) כשבייות חרב. כל חיל הצא למלחמה קרוי חרב:

- 27 Wherefore didst thou flee secretly, and outwit me; and didst not tell me, that I might have sent thee away with mirth and with songs, with tabret and with harp; לָמָּה נִחַבְתָּ אֶתְךָ לְבָרֶחַ וְנִתְגַּבַּבְתָּ אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְאֶשְׁלַחְתָּךְ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁירִים בְּתָרֶךְ וּבְכִנּוֹר:
- 28 and didst not suffer me to kiss my sons and my daughters? now hast thou done foolishly. וְלֹא נָשַׁתְנִי לְנִשֵּׁק לְבָנַי וּלְבָנֹתַי עָתָה הִסְפַּלְתָּ עָשׂוֹ: וְלֹא שָׁבַתְנִי לְנִשֵּׁק לְבָנַי וּלְבָנֹתַי עָתָה הִסְפַּלְתָּ עָשׂוֹ:
- 29 It is in the power of my hand to do you hurt; but the God of your father spoke unto me yesternight, saying: Take heed to thyself that thou speak not to Jacob either good or bad. יֵשׁ-לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם אָמַשׁ אָמַר אֵלַי לֹא־אֲמַר הַשְׁמַר לְךָ מִדַּבֵּר עִם־יַעֲקֹב מִטוֹב עַד־רָע:
- 30 And now that thou art surely gone, because thou sore longest after thy father's house, wherefore hast thou stolen my gods? וְעַתָּה הֲלָךְ הִלַּכְתָּ כִּי־נִכְסֶךָ נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ אֶת־אֱלֹהֵי:
- 31 And Jacob answered and said to Laban: 'Because I was afraid; for I said: Lest thou shouldest take thy daughters from me by force. וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי יִרְאֵתִי כִּי אֲמַרְתִּי כִּן־תִּגְזֹל אֶת־בָּנוֹתַי מֵעָמִי:
- 32 With whomsoever thou findest thy gods, he shall not live; before our brethren discern thou what is thine with me, and take it to thee.'—For Jacob knew not that Rachel had stolen them.— עִם־אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֵיךָ לֹא יַחֲיֶה נִגַּד אֲחִינוּ הַכֹּרֶן־לְךָ מֶה עִמָּדִי וְקַח־לְךָ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּנְבָתָם:
- 33 And Laban went into Jacob's tent, and into Leah's tent, and into the tent of the two maid-servants; but he found them not. And he went out of Leah's tent, and entered into Rachel's tent. וַיָּבֹא לָבָן בְּאֶהֱל יַעֲקֹב וּבְאֶהֱל לֵאָה וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאֲמָהוֹת וְלֹא מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לֵאָה וַיָּבֹא בְּאֶהֱל רָחֵל:

(27) ותגבב אתי. גנבת את דעתי:

(29) יש לאל ידי. יש כוחו וידי ליעשות עמכם רע. וכל אל שהוא לשון קדש, על שם עזוז ורוז אוניס הוא:

(30) נכספתה. חמדת, והרצה יש צמקרה נכספה וגם פלטה נכשי (תהלים פד, ג), למעשה ידך תכסף (איוב יד, טו):

(31) כי יראתי וגו'. השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו ותנהג את בנותי וגו':

(32) לא יחיה. ומאותה קללה מתה רחל צדק (צ"ר עד, ט): מזה עמדי. משלך:

(33) באהל יעקב. הוא אהל רחל, שהיה יעקב תדיר אצלה, וכן הוא אומר צני רחל אשת יעקב, ובכולן לא נאמר אשת יעקב: ויבא באהל רחל. כשיצא מאהל לאה חזר לו לאהל רחל קודם שחפש צאהל האמהות (ס"א השפחות), וכל כך למה, לפי שהיה מכיר זה שהיא משמשנית:

34	Now Rachel had taken the teraphim, and put them in the saddle of the camel, and sat upon them. And Laban felt about all the tent, but found them not.	וְרָחֵל לָקְחָה אֶת־הַתִּרְפִּים וְרָחֵל נָסִיבַת יֵת צִלְמְנָא וְהִשְׁמֵם בְּכַר הַגִּמְלָה וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשֹׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֹהֶל וְלֹא מָצָא:	34
35	And she said to her father: 'Let not my lord be angry that I cannot rise up before thee; for the manner of women is upon me.' And he searched, but found not the teraphim.	וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ אֶל־יִחִיר בְּעֵינַי אֲדֹנָי כִּי לֹא אוֹכֵל לָקוּם מִפְּנֵי כִי־דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיַּחְפֹּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת־הַתִּרְפִּים:	35
36	And Jacob was wroth, and strove with Laban. And Jacob answered and said to Laban: 'What is my trespass? what is my sin, that thou hast hotly pursued after me?	וַיִּחִיר לִיעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלָבָן וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר לָבָן מָה חֲטָאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרַי:	36
37	Whereas thou hast felt about all my stuff, what hast thou found of all thy household stuff? Set it here before my brethren and thy brethren, that they may judge betwixt us two.	כִּי־מִשְׁשָׁתָּ אֶת־כָּל־כְּלִי מִדֶּ֫חַ וַיִּמְצְאוּ מִכָּל כְּלִי־בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נִגַּד אֲחִי וְאֶחֱיךָ וַיִּזְכִּיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:	37
38	These twenty years have I been with thee; thy ewes and thy she-goats have not cast their young, and the rams of thy flocks have I not eaten.	זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעֻזִּיךָ לֹא שִׁבְלוּ וְאֵילִי צֹאנֶךָ לֹא אָכַלְתִּי:	38
39	That which was torn of beasts I brought not unto thee; I bore the loss of it; of my hand didst thou require it, whether stolen by day or stolen by night.	טִרְפָּהּ לֹא־הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ אֲנֹכִי אַחַטָּנָה מִיָּדִי תִבְקָשְׁנָה גִּבְבְּתִי יוֹם וּגְבַתִּי לַיְלָה:	39

- (34) בכר הגמל. לשון כרים וכסתות, כתרגומו צעציטא דגמלא, והיא מרדעת העשויה כמין כר, ובעירוצין (טו). הקיפיה צעציטין, והן עציטי גמלים, בצט"ו בלע"ז:
- (36) דלקת. רדפת, כמו על הָהָרִים דְּלָקְנוּ (איכה ד, יט), וכמו מְדַלֵּק אַחֲרַי פִּלְשָׁתִים (שמואל"א יז, נג):
- (37) ויזכירו. ויצררו עם מי הדין, אפרוצי"ר בלע"ז:
- (38) לא שבלו. לא הפילו עיזורם, כמו רָקַם מִשְׁפִּיל (הושע ט, יד), תְּפִלֵּט פָּרְתוֹ וְלֹא תִשָּׁבֵל (איוב כא, י): ואיל"י צאנך. מכאן אמרו (בבא קמא סה:), איל צן יומו קרוי איל, שאם לא כן מה שצחו, אילים לא אכל אצל כבשים אכל, אם כן גזלן הוא:
- (39) טרפה. על ידי ארי וזאב: אנכי אחטנה. לשון קָלַע צָאֲדָן אֵל הַשְּׂעָרָה וְלֹא יִחַטֵּא (שופטים כ, טו), חָגִי וְצִנִּי שְׁלֵמָה שְׂטָאִים (מלכים"א ח, כא), חסרים, אנכי אחסרנה, אם חסרה, חסרה לי, שמדי תצקשנה: אנכי אחטנה. תרגומו דהות שגיא ממנינא, שהיתה נפקדת ומחוסרת, כמו וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ (במדבר לא, מט), תרגומו ולא שגא: גבבתי יום וגבבתי לילה. גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי: גבבתי. כמו רָצַץ בְּגָדִים שְׂרָטִים צִמְדֵינֹת (איכה א, ח), מְלַחֲטִי מִשְׁפָּט (ישעיה א, כא), אֶהְבֵּטִי לְדוֹשׁ (הושע י, יא):

- 40 Thus I was: in the day the drought consumed me, and the frost by night; and my sleep fled from mine eyes.
הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלְנִי חֶרֶב וְקָרָח
בַּלַּיְלָה וּתְהַדֵּר שְׁנָתִי מֵעֵינַי:
וְנָדַת שְׁנָתִי מֵעֵינַי:
- 41 These twenty years have I been in thy house: I served thee fourteen years for thy two daughters, and six years for thy flock; and thou hast changed my wages ten times.
זֶה-לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ
עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה
בְּשָׁתֵי בָנֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאֲנֶךָ
וַתַּחֲלֶף אֶת-מִשְׁכָּרְתִּי עֶשְׂרֵת
מָנִים:
- 42 Except the God of my father, the God of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. God hath seen mine affliction and the labour of my hands, and gave judgment yesternight.
לֹא־לִי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
וּפָחַד יִצְחָק הָיָה לִּי כִּי עָתָה
רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת-עֹנִי וְאֶת-
יָגִיעַ כַּפִּי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח
אִמָּשׁ:
- 43 And Laban answered and said unto Jacob: 'The daughters are my daughters, and the children are my children, and the flocks are my flocks, and all that thou seest is mine; and what can I do this day for these my daughters, or for their children whom they have borne?
וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב
הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאֵן
צֹאֲנִי וְכָל אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לִּי-
הוּא וְלִבְנֹתַי מָה-אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּהָ
הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יֵלְדוּ:
- 44 And now come, let us make a covenant, I and thou; and let it be for a witness between me and thee.
וְעָתָה לָכֵן נִכְרְתָה בְרִית אֲנִי
וְאַתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינֶךָ:
- 45 And Jacob took a stone, and set it up for a pillar.
וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיִּרְמֶהָ
מִצְבָּה:
- 46 And Jacob said unto his brethren: 'Gather stones'; and they took stones, and made a heap. And they did eat there by the heap.
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאַחֵיו לִקְטֹו
אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גֹל
וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל-הַגֹּל:

(40) אכלני חרב. לשון אש אוכלת: וקרח. כמו משלך קרחו (תהלים קמז, יז), תרגומו גלידא: שנתי. לשון שינה:
(41) ותחלף את משכרתי. היית משנה תנאי שציינו, מנקוד לטלוא, ומעקודים לצרודים:
(42) ופחד יצחק. לא רצה לומר אלהי יצחק, שאין הקצ"ה מיוחד שמו על הצדיקים בחייהם, ואף על פי שאמר לו צאמו מצר שבע חני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, ויעקב נחירא לומר ואלהי, ואמר ופחד: ויובח. לשון תוכחה הוא, ולא לשון הוכחה הוא:
(43) מה אעשה לאלה. איך מעלה על לבי להרע להן:
(44) והיה לעד. הקצ"ה:
(46) לאחיו. הם בניו (צ"ר עד, יג), שהיו לו אחים, נגשים אליו לזרה ולמלחמה:

47	And Laban called it Jegar-sahadutha; but Jacob called it Galeed.	וַיִּקְרָא-לוֹ לָבָן יֶגֶר שְׁהָדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעָד:	וַיִּקְרָא לִיהָ לָבָן יֶגֶר שְׁהָדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לִיהָ גַּלְעָד:
48	And Laban said: 'This heap is witness between me and thee this day.' Therefore was the name of it called Galeed;	וַיֹּאמֶר לָבָן הֲגַל הַזֶּה עֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ גַּלְעָד:	וַיֹּאמֶר לָבָן הֲגַל הַזֶּה עֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ הַיּוֹם עַד בֵּינִי וּבֵינְךָ יוֹמָא דִּין עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיהָ גַלְעָד:
49	and Mizpah, for he said: 'The LORD watch between me and thee, when we are absent one from another.	וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי נִסְתָּר אִישׁ מִרְעֵהוּ:	וְסִכּוּתָא דְאָמַר יִיסָד מִימְרָא דִּינִי בֵּינָא וּבֵינְךָ אֲדִי נִתְפָּסִי גִבְרַ מַחְבְּרִיהָ:
50	If thou shalt afflict my daughters, and if thou shalt take wives beside my daughters, no man being with us; see, God is witness betwixt me and thee.'	אִם-תַּעֲנֶנָּה אֶת-בָּנֹתַי וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בָּנֹתַי אֵין אִישׁ עִמָּנוּ רָאָה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ:	אִם תַּעֲנִי ית בָּנֹתַי וְאִם תִּסָּב נָשִׁין עַל בָּנֹתַי לִית אָנֶשׁ עִמָּנָא חֲזִי מִימְרָא דִּינִי סְהִיד בֵּינָא וּבֵינְךָ:
51	And Laban said to Jacob: 'Behold this heap, and behold the pillar, which I have set up betwixt me and thee.	וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲגַל הַזֶּה וְהַנֵּה הַמִּצְבָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ:	וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֵא דְגֹרָא הָדִין וְהֵא קְמָתָא דְאֶקִּימִית בֵּינָא וּבֵינְךָ:
52	This heap be witness, and the pillar be witness, that I will not pass over this heap to thee, and that thou shalt not pass over this heap and this pillar unto me, for harm.	עַד הֲגַל הַזֶּה וְעַד הַמִּצְבָּה אִם-אָנִי לֹא-אֵעָבֶר אֵלֶיךָ אֶת-הֲגַל הַזֶּה וְאִם-אָתָּה לֹא-תֵעָבֶר אֵלַי אֶת-הֲגַל הַזֶּה וְאֶת-הַמִּצְבָּה הַזֹּאת לְרָעָה:	סְהִיד דְגֹרָא הָדִין וְסִכּוּתָא קְמָתָא אִם אָנָא לֹא אֵעָבֶר לְוִתְךָ ית דְגֹרָא הָדִין וְאִם אָתָּה לֹא תֵעָבֶר לְוִתִּי ית דְגֹרָא הָדִין וְיִת קְמָתָא הָדָא לְבִישׁוֹ:
53	The God of Abraham, and the God of Nahor, the God of their father, judge betwixt us.' And Jacob swore by the Fear of his father Isaac:	אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפָחַד אָבִיו יִצְחָק:	אֱלֹהִיהָ דְאֲבִרְהָם וְאֱלֹהִיהָ דְנָחוֹר יִדְנִינוּ בֵּינָא אֱלֹהָא דְאֲבִיהוֹן וְיָסִים יַעֲקֹב בְּדִדְחִיל לִיהָ אֲבִיהָ יִצְחָק:
54	And Jacob offered a sacrifice in the mountain, and called his brethren to eat bread; and they did eat bread, and tarried all night in the mountain.	וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיֵּאָכְלוּ לֶחֶם וַיָּלִינוּ בְּהָר:	וַיִּכַּס יַעֲקֹב נִכְסָתָא בְּשׁוּרָא וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לְמִיכַל לַחְמָא וַיֵּאָכְלוּ לַחְמָא וּבָתּוּ בְּשׁוּרָא:

- (47) יגר שהדוּתָא. תרגומו של גלעד: גלעד. גלעד:
 (49) והמצפה אשר אמר וגו'. והמנפה אשר זה הגלעד, וכמו שנאמר ויעצר את מנפה גלעד (שופטים יא, כט), ולמה נקרא שמה מנפה, לפי שאמר כל אחד מהם לחבירו, יצף ה' ביני ובינך אם תעזור את הצרית: כי נסחר. ולא נראה איש את רעהו:
 (50) בנתי בנתי. צ' פעמים, אף צלה וזלפה צנוחיו היו מפלגש: אם תענה את בנתי. למנוע מהן עונת תשמיש (יומא עז):
 (51) יריתי. כמו ירה צ'ס, כזה שהוא יורה החץ:
 (52) אם אני. הרי אם משמש צלשון אשר, כמו עד אם דְּצִקְתִּי דְּצִקְתִּי (בראשית כד, לג): לרעה. לרעה אי אתה עוזר, אצל אתה עוזר לפרקמטיא (צ"ר עד, טו):
 (53) אלהי אברהם. קדש (שם טו): ואלהי נחור. חול: אלהי אביהם. חול:

XXXII	And Laban arose early in the morning, kissed his sons and daughters, and blessed them; and then Laban went and returned to his place.	וַיִּשְׁכֹּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיִּנָּשֶׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיָּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לְמָקוֹמוֹ: וַאֲקָדִים לָבָן בַּצֹּפְרָא וַנָּשִׁיךְ לְבָנוֹתָי וּלְבָנֹתַי וַיְבָרֶךְ וַיִּתְּחוּ וַאֲזַל וַתָּב לָבָן לְאֶתְרִיָּה:	וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אותם וילך וישב לבן למקומו: ומפטר
2	And Jacob went on his way, and the angels of God met him.	וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים: וַיַּעֲקֹב אָזַל לְאוֹרְחִיָּה וַעֲרֵעוּ בֵּיהּ מַלְאֲכֵי דַיִּי:	2 ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים: ומפטר
3	And Jacob said when he saw them: 'This is God's camp.' And he called the name of that place Mahanaim.	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּד חָזַנּוּן מַשְׂרֵי מִן קָדָם יְיָ דָּא וַקְרָא שְׁמִיָּה דְאַתְרָא הַהוּא מַחֲנֵיִם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב רֹאֵם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שְׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֵיִם: (פ)	3 ומפטר

The Haftarah is Hosea 12:13 - 14:10 on page 247. Sepharadim read Hosea 11:7 - 12:12.

4	And Jacob sent messengers before him to Esau his brother unto the land of Seir, the field of Edom.	וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל-עֲשׂוֹ אָחִיו אֶרְצָה שְׁעִיר לְאֶרְעָא דְשְׂעִיר לְחֻקְלֵי אָדָם: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֲנָדִין קִדְמוֹהִי לְוַת עֲשׂוֹ אָחִיוָּהּ לְאֶרְעָא דְשְׂעִיר לְחֻקְלֵי אָדָם:	4 וישלח
5	And he commanded them, saying: 'Thus shall ye say unto my lord Esau: Thus saith thy servant Jacob: I have sojourned with Laban, and stayed until now.	וַיִּצְוֵ אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנִי לַעֲשׂוֹ כֹה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם-לָבָן וְגִרְתִּי וְאָחֳרָה עַתָּה: וּפְקִיד יִתְּחוּן לְמִימַר כִּדִּין תִּימְרוּן לְרַבּוֹנִי לַעֲשׂוֹ כִּדְנָן אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן דְּרִית וְאוֹחֲרִית עַד כְּעַן:	5 ומפטר
6	And I have oxen, and asses and flocks, and men-servants and maid-servants; and I have sent to tell my lord, that I may find favour in thy sight.'	וַיְהִי-לִי שׂוֹר וַחֲמֹזֹר צֹאן וְעַבְדִּי וַשְּׂפָחָה וַאֲשִׁלְחָהּ לְהַגִּיד לְאֹדְנִי לְמִצְאָחַן בְּעֵינֶיךָ: וַהֲוִי לִי תוֹרִין וַחֲמֹרִין עֹאן וְעַבְדִּין וְאִמָּהֶן וַשְּׁלָחִית לְחוּאָהּ לְרַבּוֹנִי לְאִשְׁכָּחָא רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ:	6 ומפטר

- (54) ויזבח יעקב זבח. שחט צהמות למשחה: לאחיו. לאוהביו שעס לזן: לאכל לחם. כל דצר מאכל קרוי לחם, כמו עצד לקס דצ (דניאל ה, א), נשחיתה עץ בלחמו (ירמיה יא, יט):
- (2) ויפגעו בו מלאכי אלהים. מלאכים של ארץ ישראל שצאו לקראתו, ללוותו לארץ:
- (3) מחנים. שמי מחנות, של חונה לארץ שצאו עמו עד כאן. ושל ארץ ישראל שצאו לקראתו (צ"ר עה, י. תנחומא וישלחג):
- (4) וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש (צ"ר עה, ד): ארצה שעיר. לארץ שעיר, כל תיבה שזריכה למ"ד צמחלמה הטיל לה הכתוב ה"א צקופה:
- (5) גרתי. לא נעשיתי שר וחשוב, אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על צרכות אצין שצרכני יהוה גזיר לְאִשְׁחִיָּה, שהריל לא נתקיימה צי. דצר אחר. גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לזן הרשע גרתי, ותרי"ג מנות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים:
- (6) ויהי לי שור וחמור. אבא אמר לי מטל השמים ומשמני הארץ, וז' אינה לא מן השמים ולא מן הארץ: שור וחמור. דרך ארץ לומר על שוריים הרבה שור, אדם אומר לחצירו, כלילה קרא התרנגול, ואינו אומר קראו התרנגולים: ואשלחה להגיד לאדני. להודיע שאני צא אליך: למצא חן בעיניך. שאני שלם עמך ומבקש אהבתך:

7 And the messengers returned to Jacob, saying: 'We came to thy brother Esau, and moreover he cometh to meet thee, and four hundred men with him.'

וַיָּשׁוּבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב
לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אֶחֱיוֹ אֶל-עֵשָׂו
וְגַם הִלְךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע-
מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

8 Then Jacob was greatly afraid and was distressed. And he divided the people that was with him, and the flocks, and the herds, and the camels, into two camps.

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצְרֶה לוֹ
וַיַּחַץ אֶת-הָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-
הַצֹּאן וְאֶת-הַבָּקָר וְהַגְמָלִים
לשְׁנֵי מַחֲנֹת:

9 And he said: 'If Esau come to the one camp, and smite it, then the camp which is left shall escape.'

וַיֹּאמֶר אִם-יָבוֹא עֵשָׂו אֶל-
הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהַכְּהוּ וְהָיָה
הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה:

10 And Jacob said: 'O God of my father Abraham, and God of my father Isaac, O LORD, who saidst unto me: Return unto thy country, and to thy kindred, and I will do thee good;

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי
אֲבֹרְהָם וְאֱלֹהֵי דָאָבָא וַיַּחַק
יְהוָה הָאָמַר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ
וְלִמְוֹלָדֶיךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ:

11 I am not worthy of all the mercies, and of all the truth, which Thou hast shown unto Thy servant; for with my staff I passed over this Jordan; and now I am become two camps.

קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-
הָאֱמֻנָה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ
כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן
הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנֹת:

(7) באנו אל אחיך אל עשו. שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו צנאנא (צ"ר עה, ז):

(8) ויירא ויצר. וירא שמא ירהג, ויצר לו, אם יהרוג הוא את אחריים (צ"ר עו, ו. תנחומא וישלח ד):

(9) המחנה האחת והכהו. מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה, אם פסגה עלי פסגה (תהלים כו, ג), הרי לשון נקבה. הפסגה הזו (בראשית לג, ח), לשון זכר. וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה, השמש נא על הארץ (שם יט, כג), מקצה השמים מוצא (תהלים יט, ז), הרי לשון זכר, השמש נקצה על המים (מלכים-ב ג, כב) הרי לשון נקבה. וכן רוח, והנה רוח גדולה צאה (איוב א, יט), הרי לשון נקבה. ויגע צאצא פנות הבית (שם), הרי לשון זכר. ורוח גדולה וסוק מפסק הרים (מלכים-א יט, יא), הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש, ואש נאפה מאת ה' (צמדבר טז, לה), לשון נקבה. אש לוהט (תהלים קד, ד), לשון זכר: והיה המחנה הנשאר לפליטה. על כרחו, כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון, לתפלה, ולמלחמה. לדורון, ומעבור המנחה על פניו. לתפלה, אלהי אבי אברהם. למלחמה, והיה המחנה הנשאר לפליטה:

(10) ואלהי אבי יצחק. ולהלן הוא אומר ופסד יצחק, ועוד, מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, היה לו לכחזר האומר אלי שוב לארץ וגו', אלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה, שמי הצטוות הצטחתי, אחת בצאחי מבית אבי מצאח שבע, שאמרת לי אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק, ושם אמרת לי ושמרתך בכל אשר תלך, ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ולמוולדך ואהיה עמך, ושם נגלית אלי בשם המיוחד לבדו, שנאמר ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו', בשתי הצטוות האלו אני בא לפיך:

(11) קטנתי מכל החסדים. נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהצטחתי נתלכחתי צמא, ויגרום לי להמסר ביד עשו (שבת לב.). ומכל האמת. אמת דברך, ששמרת לי כל הצטוות שהצטחתי: כי במקלי. לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה, אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה, נתן מקלו בירדן ונצק הירדן:

12 Deliver me, I pray Thee, from the hand of my brother, from the hand of Esau; for I fear him, lest he come and smite me, the mother with the children.	שְׁיִזְכְּנִי כֶעַן מִיָּדָא דְאַחֵי מִיָּדָא דְעֵשָׂו אֲרִי דְחִיל אֲנָא מְנִיָּה דְלָמָא יִיתִי וְיִמְחִינֵנִי אִמָּא עַל בְּנֵיָא:	12 הִצִּילֵנִי נָא מִיָּד אַחִי מִיָּד עֵשָׂו כִּי־יָרָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן־יָבוֹא וְהִכֵּנִי אִם עַל־בָּנָיִם:
13 And Thou saidst: I will surely do thee good, and make thy seed as the sand of the sea, which cannot be numbered for multitude.'	וְאַתָּה אָמַרְתָּ הִיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִי אֶת־זֶרְעֲךָ כַּחֲוֵל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסְפָּר מֶרֶב:	13 וְאַתָּה אָמַרְתָּ הִיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִי אֶת־זֶרְעֲךָ כַּחֲוֵל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסְפָּר מֶרֶב:
14 And he lodged there that night; and took of that which he had with him a present for Esau his brother:	וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקָּח מִן־הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשֹׂו אָחִיו:	שני 14 וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקָּח מִן־הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשֹׂו אָחִיו:
15 two hundred she-goats and twenty he-goats, two hundred ewes and twenty rams,	עֲזִים מְאֹתִים וַחֲתֻשִׁים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מְאֹתִים וְאִילִים עֶשְׂרִים:	15 עֲזִים מְאֹתִים וַחֲתֻשִׁים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מְאֹתִים וְאִילִים עֶשְׂרִים:
16 thirty milch camels and their colts, forty kine and ten bulls, twenty she-asses and ten foals.	גְּמָלִים מִיִּנְיָקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפָרִים עֶשְׂרֶה אֲתֹנֹת עֶשְׂרִים וְעִזִּים עֶשְׂרֶה:	16 גְּמָלִים מִיִּנְיָקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפָרִים עֶשְׂרֶה אֲתֹנֹת עֶשְׂרִים וְעִזִּים עֶשְׂרֶה:
17 And he delivered them into the hand of his servants, every drove by itself; and said unto his servants: 'Pass over before me, and put a space betwixt drove and drove.'	וַיִּתֵּן בְּיַד־עֲבָדָיו עֶדֶר וַיַּחֲב בֵּיד עֲבָדוֹהִי עֶדְרָא לְבָדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וַרְחַח תִּשְׁיֻמוּ בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר:	17 וַיִּתֵּן בְּיַד־עֲבָדָיו עֶדֶר עֶדֶר לְבָדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וַרְחַח תִּשְׁיֻמוּ בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר:

- (12) מִיָּד אַחִי מִיָּד עֵשָׂו. מִיָּד אַחִי, שְׁאִין נוֹהֵג עִמִּי כְּאֵל אֵלָּא כְּעֵשָׂו הָרָשָׁע:
- (13) הִיטֵב אִיטִיב. הִיטֵב זִכְוֹתָךְ, אִיטֵב זִכְוֹת אֲבוֹתֶיךָ (צ"ר עו, ז): וְשִׁמְתִי אֶת זֶרְעֲךָ כַּחֲוֵל הַיָּם. וְהִכֵּנִי לֹא אֲמַר לוֹ אֵלָּא וְהִקֵּה זְרָעֲךָ כְּעֵשָׂו הָרָשָׁע (צִרְאִית כח, יד), אֵלָּא שְׁאֲמַר לוֹ (שס), כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד הֲשֵׁךְ אִם עֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דְּצַרְתִּי לָךְ (שס טו), וְלֹא צִרְהֶם אֲמַר הִקֵּה אֶת זְרָעֲךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲוֵל הַיָּם עַל שֵׁפֶת הַיָּם:
- (14) הִבֵּא בִידוֹ. צִרְשָׁתוֹ, וְכֵן וַיִּקָּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ (צִמְדָּר כח, כו). וּמִדְרַשׁ אֲגִדָּה מִן הַבָּא בְיָדוֹ, אֲצִנִּים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלוֹת, שְׂאֵם צֶר צִרְרוֹ וְנוֹשָׂאִם בִּידוֹ. דָּבָר אַחֵר מִן הַבָּא בְיָדוֹ, מִן הַחֹלִין, שֶׁנֶּטֶל מֵעֵשֶׂר, כִּמְה דְּאֵת אֲמַר עֵשֶׂר אֶעֱשָׂרְנוּ לָךְ, וְהִדָּר לִקַּח מִנְחָה:
- (15) עֲזִים מְאֹתִים וַחֲתֻשִׁים עֶשְׂרִים. מְאֹתִים עֲזִים לְרִיכוּת עֲשִׂירִים תִּשְׁעִים, וְכֵן כּוֹלֵם, הַזְכָּרִים כְּדִי לְזֹרֵךְ הַנִּקְצוֹת. וּצִרְאִית רַבָּה (עו, ז) דּוֹרֵשׁ מִכָּאן לַעֲוֹנָה הָאֲמֹרָה צְחֹרָה, הַטְּוִילִים בְּכָל יוֹם, הַפּוֹעֲלִים שְׂמִים בְּצִנְתָּ, הַחֲמֻרִים אַחַת בְּצִנְתָּ, הַגְּמָלִים אַחַת לְשָׁלִים יוֹם, הַסְּפִנִים אַחַת לְשָׁעָה חֲדָשִׁים, וְאִינִי יוֹדֵעַ לְכוּיִן הַמִּדְרַשׁ הַזֶּה בְּכוּוֹן, אֲךָ נִרְאֶה צִנְיָיִ שְׁלֹמֵדְנוּ מִכָּאן, שְׁאִין הָעֲוֹנָה שׁוֹה בְּכָל אֶדָם, אֵלָּא לִפִּי טוֹרָה מוֹטֵל עָלָיו, שֶׁמִּצִּינוּ כָּאֵן שֶׁמֶסֶר לְכָל תִּישׁ עֲשִׂיר עֲזִים, וְכֵן לְכָל אֵיל, לִפִּי שֶׁהֵם פְּנוּיִים מִמְּלָאכָה, דְּרַכֵּן לְהַרְצוֹת תִּשְׁמִישׁ וְלַעֲזֹר עֲשִׂיר נִקְצוֹת, וּצְהִמָּה מִשְׁנַעֲזָרָה אֵינָה מִקְצֶלֶת זָכָר, וּפְרִים שְׁעוֹסְקִין בְּמִלָּאכָה, לֹא מִסָּר לִזְכָּר אֵלָּא אֲרַבְּעַ נִקְצוֹת, וְלַחֲמוֹר שֶׁהוּלֵךְ בְּדֶרֶךְ רַחוּקָה, שְׁתֵּי נִקְצוֹת לִזְכָּר, וְלִגְמָלִים שֶׁהוֹלְכִים דֶּרֶךְ יוֹתֵר רַחוּקָה, נִקְצָה אַחַת לִזְכָּר:
- (16) גְּמָלִים מִיִּנְיָקוֹת שְׁלֹשִׁים. וּצִנְיָהֶם עֲמָהֶם. וּמִדְרַשׁ אֲגִדָּה (צ"ר שס) וּצִנְיָהֶם, צִנְיָהֶם, זָכָר כְּנֹגֵד נִקְצָה, לִפִּי שֶׁנֶּטֶל צִנְיָהֶם, לֹא פִרְסָמוֹ הַכְתוּב: וְעִירִים. חֲמוֹרִים זָכָרִים:
- (17) עֶדֶר עֶדֶר לְבָדּוֹ. כָּל מִין וּמִין לַעֲנָמוֹ: עֲבָרוּ לִפְנֵי. דֶּרֶךְ יוֹם אִו פְּחוֹת, וְאִנִּי אֲבוֹא אַחֲרֵיכֶם: וְרוּחַ תִּשְׁיֻמוֹ.

<p>And he commanded the foremost, saying: 'When Esau my brother meeteth thee, and asketh thee, saying: Whose art thou? and whither goest thou? and whose are these before thee?</p>	<p>וַיֹּצֵא אֶת־הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגְּשֶׁךָ עֲשֹׂה אֲחִי וּשְׂאֵלֶךָ לֵאמֹר לְמִי־אַתָּה וְאָנֹכָה תֵּלֵךְ וּלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ:</p>	<p>18</p>
<p>then thou shalt say: They are thy servant Jacob's; it is a present sent unto my lord, even unto Esau; and, behold, he also is behind us.'</p>	<p>וְתִימָר דְּעַבְדְּךָ דִּיעֲקֹב תִּקְרֹבְתָא הִיא דְּמִשְׁלָחָא לְרַבּוּנֵי לְעֲשׂו וְהָא אָף הוּא אֲחִי בְּתֵרָנָא:</p>	<p>19</p>
<p>And he commanded also the second, and the third, and all that followed the droves, saying: 'In this manner shall ye speak unto Esau, when ye find him;</p>	<p>וַיֹּצֵא גַם אֶת־הַשְּׁנִי גַם אֶת־כָּל־הַחֲלָכִים אַחֲרָי הָעֲדָרִים לֵאמֹר כַּדְּבַר הַזֶּה תִּדְּבְרוּן אֵל־עֲשׂו בְּמִצְאָכֶם אֹתוֹ:</p>	<p>20</p>
<p>and ye shall say: Moreover, behold, thy servant Jacob is behind us.' For he said: 'I will appease him with the present that goeth before me, and afterward I will see his face; peradventure he will accept me.'</p>	<p>וְתִימְרוּן אָף הָא עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אֲחִי בְּתֵרָנָא אֲרִי אֲמַר אֲנִיחֲנִיה לְרוּגְזִיה בְּתִקְרוּבְתָּא דְּאֵזְלָא קְדָמִי וּבְתֵר כֵּן אֲחִי אֲפֹהִי מֵאִם יִסֵּב אִפִּי:</p>	<p>21</p>
<p>So the present passed over before him; and he himself lodged that night in the camp.</p>	<p>וַעֲבַרְתָּ תִּקְרוּבְתָּא עַל אֲפֹהִי וְהוּא בֵּת בְּלִילִיָּא הָהוּא בְּמִשְׁרֵיתָא:</p>	<p>22</p>
<p>And he rose up that night, and took his two wives, and his two handmaids, and his eleven children, and passed over the ford of the Jabbok.</p>	<p>וַיָּקָם בְּלִילָה הוּא וַיִּקַּח אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שַׁפְחֹתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת־מַעְבַּר יַבֿק:</p>	<p>23</p>

עדר לפני חצרו מלא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע, ולתווהו על רצוי הדורון:

(18) למי אתה. של מי אתה, מי שולחך, ומרגום דמאן את: ולמי אלה לפניך. ואלה שלפניך של מי הם, למי המנחה הזאת שלוחה למ"ד משמשת כראש הטיבה במקום של, כמו וְכָל אֲשֶׁר אָסֶה לָאָה לִי הוּא, (בראשית לא, מג) שלי הוא, לה' קֶאֱרָץ ומלווא (מהלים כד, א), של ה':

(19) ואמרת לעבדך ליעקב. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ששאלת למי אתה, לעבדך ליעקב אני, ומרגומו דעבדך דיעקב, וששאלת ולמי אלה לפניך, מנחה היא שלוחה וגו'. והנה גם הוא. יעקב:

(21) אכפרה בניו. אצטל רוגזו, וכן וְכָפַר צְרִיקָסָא אֶת מְנוּת (ישעיה כח, יח), לא תוכלי פְּכָרָה (שם מז, יא), ונראה צעיני, שכל כפרה שאלל עון וחטא ואלל פנים, כלן לשון קנוח והעצרה הן, ולשון ארמי הוא, והרצה בגמרא וכפר ידיה, צעי לכפורי ידיה כהוא גברא, וגם כלשון המקרא נקראים המורקים של קדש כפזרי וְכָפַר, על שם שהכהן מקנה ידיו בהן בשפת המזרק:

(22) על פניו. כמו לפניו, וכן קָמַס וְשָׂד יִשְׁמַעֲקָה על פני קָמַד (ירמיה ו, ז), וכן המְקַעֲיָסִים אותי על פְּנֵי (ישעיה סה, ג), ומדרש אגדה על פניו, אף הוא שרוי בכעס שהיה נריך לכל זה צ"ר (עו, ח):

(23) ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה, נמנה במיבה ונעל בפניה, שלא יתן זה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה

24	And he took them, and sent them over the stream, and sent over that which he had.	וַיִּקְחֵם וַיַּעֲבֹרֵם אֶת־הַנָּחַל וַיַּעֲבֹר אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ:	וַיְדַבְּרוּן וַאֲעֲבֹרוּן ית נחל וַאֲעֲבֹר ית דליה:
25	And Jacob was left alone; and there wrestled a man with him until the breaking of the day.	וַיִּוָּתֶר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר:	וַאֲשֶׁתָּאֵר יַעֲקֹב בלחודוהי וַאֲשֶׁתִּדַּל גּוֹבְרָא עִמּוּה עַד דְּסִלִּיק צַפְרָא:
26	And when he saw that he prevailed not against him, he touched the hollow of his thigh; and the hollow of Jacob's thigh was strained, as he wrestled with him.	וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיַּגַּע בְּכַף־יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף־יָרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבָקוֹ עִמּוֹ:	וַחֲזָא אַרִי לֹא יָכִיל לִיה וקריב בְּפִתִּי יִרְפִּיה וְזַע פִּתִּי יִרְכָא דִּיעֲקֹב בְּאֲשֶׁתִּדְּלוּתִיה עִמּוּה:
27	And he said: 'Let me go, for the day breaketh.' And he said: 'I will not let thee go, except thou bless me.'	וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עֹלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם־בֵּרַכְתָּנִי:	וַאֲמַר שְׁלַחֲנִי אַרִי סִלִּיק צַפְרָא וַאֲמַר לֹא אֲשַׁלְּחֶנְךָ אֶלְהִין בְּרִיכְתָּנִי:
28	And he said unto him: 'What is thy name?' And he said: 'Jacob.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה־שִּׁמְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב:	וַאֲמַר לִיה מִן שְׁמֶךָ וַאֲמַר יַעֲקֹב:
29	And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with God and with men, and hast prevailed.'	וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִקְרָא עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׂרִית עִם־אֱלֹהִים וְעִם־אֲנָשִׁים וַתִּגְבֹּל:	וַאֲמַר לֹא יַעֲקֹב יִקְרָא עוֹד שִׁמְךָ אֶלְהִין יִשְׂרָאֵל אַרִי רַב אֵת גְּדָם יְיָ וְעַם גּוֹבְרִיא וַיִּכְלָתָא:
30	And Jacob asked him, and said: 'Tell me, I pray thee, thy name.' And he said: 'Wherefore is it that thou dost ask after my name?' And he blessed him there.	וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִגִּידָה־נָּא שִׁמְךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם:	וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַאֲמַר חו כְּעַן שִׁמְךָ וַאֲמַר לָמָּה דִּנְן אֵת שְׁאִיל לְשְׁמִי וְבָרִיד יִתִּיה תָּמֹן:

מאחיו, שמא תחזירנו למוטצ, ונפלה ציד שכס (צ"ר עת, ג): יבק. שם הנהר:

(24) את אשר לו. הבהמה והמטלטלים, עשה עמנו כגשר, נוטל מכאן ומניח כאן:

(25) ויותר יעקב. שכן פכים קטנים וחזר עליהם (חולין נא.). ויאבק איש. מנחם פירש ויתעפר איש, מלשון אבק, שהיו מעלים עפר ברגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא לשון ויתקשר, ולשון ארמי הוא, בחר דאבין ביה, ואבך ליה מיבך לשון עניבה, שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו, שחובקו ואובקו בזרועותיו, ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו (בר' עז, ג):

(26) ויגע בכף ירכו. קולית הירך התקוע צקילצוסת קרוי כף, על שם שהצטר ש עליה כמין כף של קדירה: ותקע.

נתקעקע ממקום חזרתה, ודומה לו פֿון פֿקע נפֿשי מַמָּךְ (ירמיה ו, ח), לשון הסרה, וצמאנה לקעקע ציאתן, לשרש שרשיה:

(27) כי עלה השחר. ואריך אני לומר שירה ציוס (צ"ר עת, א. חולין לא): ברכתני. הודה לי על הצרכות שצרכני אצי, שעשו מערער עליהן. (וכאן קשה לרש"י תצרכני היה לו לומר, אלא הודה וכו'. וכן איתא בהדיא בזוהר פרשת תזריע עמוד מ"ה ודו"ק):

(29) לֹא יַעֲקֹב. לא יאמר עוד שהזרכות צאו לך צעקצה ורמיה, כי אם צשררה וגלוי פנים, וסופך שהקצ"ה נגלה עליך צצית

אל ומחליף שמך, ושם הוא מצרכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב וישר אל מלאך ויכל צבה ויחפץ לו (הושע יב,

(ה), צכה המלאך ויתחנן לו, ומה נתחנן לו, צית אל ימלאנו וְשֵׁם יְדָבָר עִמָּנוּ, המתן לי עד שידבר עמנו שם, ולא רצה יעקב, ועל

כרחו הודה לו עליהן, וזהו ויצרך אותו שם, שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה: ועם אנשים. עשו ולצן: ותוכל. להם:

(30) למה זה תשאל. אין לנו שם קבוע, משתנין שמותינו (צ"ר עת, ה), (הכל) לפי מנזות עבודת השליחות שאנו משתלחים:

שלישי	וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיֵּאל כִּי־רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־ פָּנִים וַחַנְצָל נַפְשִׁי:	וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם דָּאֶתְרָא פְּנִיֵּאל אֲרִי חֲזוּתִי מִלְּאֶכָא דִּי אִפִּין בָּאִפִּין וְאַשְׁתִּיזְבַת נַפְשִׁי:	And Jacob called the name of the place Peniel: 'for I have seen God face to face, and my life is preserved.'
32	וַיַּזְרַח־לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת־פְּנִיֵּאל וְהוּא צָלַע עַל־ יָרְכוֹ:	וַדָּנָה לִיה שֶׁמֶשׁ כַּד עָבַר יָת פְּנִיֵּאל וְהוּא מְטַלַע עַל יָרְכִיָה:	And the sun rose upon him as he passed over Peniel, and he limped upon his thigh.
33	עַל־כֵּן לֹא־יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל־כַּף הַיָּרֶךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף־יָרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה:	עַל כֵּן לֹא אֹכְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת גִּידָא נִשְׂיָא דְעַל כַּפִּי יִרְכָא עַד יוֹמָא הַדִּין אֲרִי קְרִיב בְּכַפִּי יִרְכָא דִיעֲקֹב בְּגִידָא נִשְׂיָא:	Therefore the children of Israel eat not the sinew of the thigh-vein which is upon the hollow of the thigh, unto this day; because he touched the hollow of Jacob's thigh, even in the sinew of the thigh-vein.
XXXIII	וַיֵּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה עֹשׂוֹ בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיִּתְחַן אֶת־הִילָדִים עַל־לֶאָה וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשֹּׁפְחוֹת:	וַיִּסָּף יַעֲקֹב עֵינָיו וַחֲזוּ וְהִנֵּה עֹשׂוֹ אָתִי וְעִמֵּיה אַרְבַּע מֵאוֹת גִּוְבָרָא וּפְלִיג יָת בְּנֵיָא עַל לֶאָה וְעַל רָחֵל וְעַל תַּרְתִּין לְחִינְתָא:	And Jacob lifted up his eyes and looked, and, behold, Esau came, and with him four hundred men. And he divided the children unto Leah, and unto Rachel, and unto the two handmaids.
2	וַיֵּשֶׁם אֶת־הַשֹּׁפְחוֹת וְאֶת־ יִלְדֵיהֶן רִאשֹׁנָה וְאֶת־לֶאָה וְיִלְדֶיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָנִים:	וַיִּשְׁוִי יָת לְחִינְתָא וַיִּתֵּן בְּנֵיהֶן קְדָמוֹתָא וַיִּתֵּן לֶאָה וּבְנֶהָ בְּתַרְאִין וַיִּתֵּן רָחֵל וַיִּתֵּן יוֹסֵף בְּתַרְאִין:	And he put the handmaids and their children foremost, and Leah and her children after, and Rachel and Joseph hindermost.
3	וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד־גֹּשְׁתּוֹ עַד־אַחֲיוֹ:	וְהוּא עָבַר קְדָמֵיהֶן וַיִּסְגִּיד עַל אֶרְעָא שֶׁבַע זְמַנִּין עַד מְקַרְבִּיהָ לָתֵת אַחֲוֵיהָ:	And he himself passed over before them, and bowed himself to the ground seven times, until he came near to his brother.
4	וַיָּרֶץ עֹשׂוֹ לִקְרָאתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרוֹ וַיִּשְׁקְהוּ וַיִּבְכּוּ:	וַיִּרְחַט עֹשׂוֹ לְקְדָמוֹתֵיהָ וּגְפָפִיהָ וַיִּפֹּל עַל צוּרִיהָ וַיִּנְשָׁקֶיהָ וַיִּבְכּוּ:	And Esau ran to meet him, and embraced him, and fell on his neck, and kissed him; and they wept.

(32) ויזרח לו השמש. לשון בני אדם הוא, כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר, זהו פשוטו. ומדרש אגדה ויזרח לו, לזרכו, לרפאות את כלעמו, כמה דתימא שמש צדקה ומרפא צדקספיה (מלאכי ג, כ), ואותן שעות שמהירה לשקוע בשבילן כשיצא מזרח שבע, מהירה לזרוח בשבילן: והוא צלע. היה צלע כשזרחה השמש:

(33) גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד הנשה, לפי שגסה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה, וכן נקטה גבורתם (ירמיה נא, ל), וכן פי' גשני אללים את כל עמלי (זראשית מא, נא):

(2) ואת לאה וילדיה אחרונים. אחרון אחרון חביב:

(3) עבר לפנייהם. אמר, אם יצא אותו רשע להלחם, ילחם צי תחלה:

(4) ויחבקוהו. נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו: וישקוהו. נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה צדרימא דספרי (ספרי דהעלותך טו), יש שדרשו נקודה זו, לומר שלא נשקו בכל לבו (צ"ר עה, ט). אמר רבי שמעון בן יוחאי, הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו (צ"ר שם):

<p>And he lifted up his eyes, and saw the women and the children; and said: 'Who are these with thee?' And he said: 'The children whom God hath graciously given thy servant.'</p>	<p>וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה לְךָ וַיֹּאמֶר לְךָ הַיְלָדִים אֲשֶׁר-חָנַן אֱלֹהִים אֶת-עַבְדְּךָ:</p>	<p>וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה לְךָ וַיֹּאמֶר לְךָ הַיְלָדִים אֲשֶׁר-חָנַן אֱלֹהִים אֶת-עַבְדְּךָ:</p>
<p>Then the handmaids came near, they and their children, and they bowed down.</p>	<p>וַתִּגְשׁוּ הַשֹּׁפְכוֹת הַנָּה וְיִלְדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחוּ וַתִּשְׁתַּחוּן:</p>	<p>וַתִּגְשׁוּ הַשֹּׁפְכוֹת הַנָּה וְיִלְדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחוּ וַתִּשְׁתַּחוּן:</p>
<p>And Leah also and her children came near, and bowed down; and after came Joseph near and Rachel, and they bowed down.</p>	<p>וַתִּגְשׁוּ גַם-לֵאָה וְיִלְדֵיהָ וַיִּשְׁתַּחוּ וְאַחֵר נָגַשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּרְחַל וַיִּסְגִּידוּ:</p>	<p>וַתִּגְשׁוּ גַם-לֵאָה וְיִלְדֵיהָ וַיִּשְׁתַּחוּ וְאַחֵר נָגַשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּרְחַל וַיִּסְגִּידוּ:</p>
<p>And he said: 'What meanest thou by all this camp which I met?' And he said: 'To find favour in the sight of my lord.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִי לְךָ כָּל-הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצְאֶחַן בְּעֵינֵי אָדָנִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִי לְךָ כָּל-הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצְאֶחַן בְּעֵינֵי אָדָנִי:</p>
<p>And Esau said: 'I have enough; my brother, let that which thou hast be thine.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עֲשׂו יְשׁוּ אֵת לִי סָגִי אֲחִי לְךָ אֲשֶׁר-לְךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר עֲשׂו יְשׁוּ אֵת לִי סָגִי אֲחִי לְךָ אֲשֶׁר-לְךָ:</p>
<p>And Jacob said: 'Nay, I pray thee, if now I have found favour in thy sight, then receive my present at my hand; forasmuch as I have seen thy face, as one seeth the face of God, and thou wast pleased with me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב עַבְדְּךָ אֵם כָּעַן אֲשַׁכֵּיתִי רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ וְתִקַּבֵּל תְּקֻרֹבָתִי מִן יְדֵי אָרִי עַל כֵּן חֲזַנְתָּנִי לְאַפְּךָ כַּחֲזִיו אֲפִי רַבְרַבָּא וְאַתְרַעִית לִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל-נָא אִם-נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל-כֵּן רָאִיתִי פְנֶיךָ כְּרֹאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתִרְצָנִי:</p>
<p>Take, I pray thee, my gift that is brought to thee; because God hath dealt graciously with me, and because I have enough.' And he urged him, and he took it.</p>	<p>קַח-נָא אֶת-בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לְךָ כִּי-חָנַנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ-לִי כָּל וַיַּפְצֵר-בּוֹ וַיִּקַּח:</p>	<p>קַח-נָא אֶת-בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לְךָ כִּי-חָנַנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ-לִי כָּל וַיַּפְצֵר-בּוֹ וַיִּקַּח:</p>

- (5) מי אלה לך. מי אלה להיות שלך;
 (7) נגש יוסף ורחל. צללן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל צרחל, יוסף נגש לפניו, אמר, אחי יפת תואר, שמא יתלה צה עיניו אותו רשע, אעמוד כנגדה ואעכצנו מלהסתכל צה, מכאן וזה יוסף לצרכת עלי עין;
 (8) מי לך כל המחנה. מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך, כלומר למה הוא לך. ופשוטו של מקרא על מוליכי המנחה. ומדרשו, כמות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם, של מי אתם, והם אומרים להם של עשו, והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו, צנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחים עליו, צן צנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים עליו, אחיו של יעקב הוא, אומרים להם אם כן משלנו אתם;
 (9) יהי לך אשר לך. כאן הודה לו על הצרכות (צ"ר עת, יא);
 (10) אל נא. אל נא תאמר לי כן: אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מיד כי על כן ראיתי פניך וגר. כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי, על אשר ראיתי פניך, והן חשוצין לי כראיית פני המלאך, שראיתי שר שלך ועוד, על שנתרצית לי למחול על סורחני. ולמה הזכיר לו ראית המלאך, כדי שיתיראל הימנו, ויאמר, ראה מלאכים וניול, איני יכול לו מעתה: ותרצני. נחפייסת לי. וכן כל רצון שצמקרא לשון פיוס, אפיצומנט"צ צלע"ז, וכן פי לא לרצון יִהְיֶה לָקֵם (ויקרא כב, כ), הקרצנות צאות לפייס ולרצות, וכן שפטי צדיק ידעון רצון (משלי י, לב), יודעים לפייס ולרצות:

- 12 And he said: 'Let us take our journey, and let us go, and I will go before thee.' וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנֵלְכָה וְאֵלְכָה וְנִגִּידָה: 12
- 13 And he said unto him: 'My lord knoweth that the children are tender, and that the flocks and herds giving suck are a care to me; and if they overdrive them one day, all the flocks will die.' וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנִי יָדַע כִּי-חֵילָדִים רַפִּים וְהִצָּאָן וְהִבָּקֶר עֲלֹת עָלַי וּדְפָקוֹם יוֹם אֶחָד וּמָתוּ כָּל-הַצֹּאן: 13
- 14 Let my lord, I pray thee, pass over before his servant; and I will journey on gently, according to the pace of the cattle that are before me and according to the pace of the children, until I come unto my lord unto Seir.' וַעֲבֹר-נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדִּי וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאַטִּי וְלִרְגֵל הַמִּלְאָכָה אֲשֶׁר-לִפְנֵי וְלִרְגֵל הַיִּלְדִּים עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדֹנִי שְׁעִירָה: 14
- 15 And Esau said: 'Let me now leave with thee some of the folk that are with me.' And he said: 'What needeth it? let me find favour in the sight of my lord.' וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֲצִיגֶה-נָּא עִמָּךְ מִן-הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצָּא-חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנִי: 15
- 16 So Esau returned that day on his way unto Seir. וַיָּשָׁב בֵּיּוֹם הַהוּא עֲשׂו לְדַרְכּוֹ וַחֲבִיּוֹמָא הָהוּא עֲשׂו לְאוֹרְחִיהָ לְסַעֲרָה: 16

(11) ברכתי. מנחתי, מנחה זו הבאה על ראיית פנים, ולפרקים אינה באה אלא לשאילת שלום, וכל זכרה שהיא לראיית פנים, כגון וַיִּצְרֹךְ יַעֲקֹב אֶת שְׁרָעָה. עֲשׂו אִתִּי זָרָקָה (מלכים ב' יח, לא), דסנחריב, וכן לְשָׁאֵל לוֹ לְשָׁלוֹם וּלְזָרְכוֹ (שמואל א' ח, י), דמועי מלך חמת, כולם לשון זכרה שלום הן, שקורין זלע"ז שלודא"ר, אף זו זכרתי, מו"ן שלו"ד: אשר הובאת לך. לא טרחת זה, ואני יגעתי להגיעה עד שבאה לידך (ז"ר עח, יז): חנני. נו"ן ראשונה מודגשת, לפי שהיא משמשת בזמקום שמי נוני"ן, שהיה לו לומר חנני, שאין חנן בלא שני נוני"ן, והשלישית לשימוש, כמו עשני, וזדני: יש לי כל. כל ספוקי, ועשו דבר בלשון גאווה, יש לי רב, יותר ויותר מכדי זרכי:

(12) נסעה. כמו שְׁמָעָה, סְלָחָה, שהוא כמו שמע, סלח, אף כאן נסעה כמו נסע, והנו"ן יסוד צמיצה, ותרגום של אונקלוס טול (נ"א נטל) ונהך, עשו אמר ליעקב נסע מכאן ונלך: ואלכה לנגדך. בשוה לך, טובה זו אעשה לך, שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אחת נריך, וזהו לנגדך, בשוה לך:

(13) עלות עלי. הנאן והצקר שהן עלות, מוטלות עלי לנהלן לאט. עלות. מגדלות עולליהן, לשון עולל ויונק (איכה ב, יא), עול ימים (ישעיה סה, כ), שְׁפִי פְרוֹת עֲלוֹת (שמואל א' ו, י), וזלע"ז אנפיעי"ש: ודפקום יום אחד. (ואם ידפקום יום אחד) ליגעם דרך במרוצה, ומתו כל הנאן: ודפקום. כמו קול דודי דופק (שיר השירים ה, ז), נוקש בדלת:

(14) יעבר נא אדני. אל תאריך ימי הליכתך, עבור כפי דרכך, ואף אם תתרחק: אתנהלה. אתנהלה, ה"א יתירה, כמו אֶרְבֶּה, אשמעה: לאט. לאט שלי, לשון נחת כמו ההולכים לאט (ישעיה ח, ו), לאט לי לנער (שמואל א' יח, ה). לאט, הלמד מן היסוד ואינה משמשת, אתנהל נחת שלי: לרגל המלאכה. לפי צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת עלי להוליך: ולרגל הילדים. לפי רגליהם שהם יכולים לילך: עד אשר אבא אל אדני שעירה. הרמיז לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סוכות, ואמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה, אמר, אם דעתו לעשות לי רעה, ימתין עד בואי אליו, והוא לא הלך, ואימתו ילך, בימי המשח (ז"ר עח, יד), שנאמר וְעָלִי מִזֵּמִּים זָהָר לְיוֹן לְשָׁפֹט אֶת הָרָעָה עֲשׂו (עובדיה א, כא). ומדרשי אגדה יש לפרשה זו רבים:

(15) ויאמר למה זה. מעשה לי טובה זו שאיני נריך לה: אמצא חן בעיני אדני. ולא תשלם לי עתה שום גמול:

(16) וישב ביום ההוא עשו לדרכו. עשו לבדו, וד' מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאליו אחד אחד (ז"ר עח, טו), והיכן

17	And Jacob journeyed to Succoth, and built him a house, and made booths for his cattle. Therefore the name of the place is called Succoth.	וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה וַיִּבְנֶן לּוֹ בַּיִת וַיִּלְמְקְנֵהוּ עֲשָׂה סֻכּוֹת עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם סֻכּוֹת: (ס)	וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה וַיִּבְנֶן לּוֹ בַּיִת וַיִּלְמְקְנֵהוּ עֲשָׂה סֻכּוֹת עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם סֻכּוֹת: (ס)	17
18	And Jacob came in peace to the city of Shechem, which is in the land of Canaan, when he came from Paddan-aram; and encamped before the city.	וַיָּבֹא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבָאוֹ מִפָּדָן אֲרָם וַיַּחֲן אֶת-פְּנֵי הָעִיר: וַאֲתָא יַעֲקֹב שְׁלָם לְקָרְתָּא דְשָׁכֶם דְּבִאֲרָעָא דְכְנַעַן בְּמִיתוּהִי מִפָּדָן אֲרָם וַשָּׂא לְקַבִּיל קָרְתָּא:	וַיָּבֹא יַעֲקֹב שְׁלָם עִיר שָׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבָאוֹ מִפָּדָן אֲרָם וַיַּחֲן אֶת-פְּנֵי הָעִיר:	לא
19	And he bought the parcel of ground, where he had spread his tent, at the hand of the children of Hamor, Shechem's father, for a hundred pieces of money.	וַיִּקֶן אֶת-חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֹהֱלוֹ מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אָבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קִשְׁיטָה:	וַיִּקֶן אֶת-חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֹהֱלוֹ מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אָבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קִשְׁיטָה:	19
20	And he erected there an altar, and called it El-elohe-Israel.	וַיִּצְבֹּשֶׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לּוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	וַיִּצְבֹּשֶׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לּוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	20
XXXIV	And Dinah the daughter of Leah, whom she had borne unto Jacob, went out to see the daughters of the land.	וַתֵּצֵא דִּינָה בִת-לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לִיעֲקֹב לִרְאוּת בָּבְנוֹת הָאָרֶץ:	וַתֵּצֵא דִּינָה בִת-לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לִיעֲקֹב לִרְאוּת בָּבְנוֹת הָאָרֶץ:	חמישי
2	And Shechem the son of Hamor the Hivite, the prince of the land, saw her; and he took her, and lay with her, and humbled her.	וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן-חַמּוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲבֹדָה:	וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן-חַמּוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲבֹדָה:	2

פרע להם הקצ"ה בימי דוד, שנאמר כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכצו על הגמלים (שמואל-א' ל, יז):
 (17) ויבן לו בית. שהם י"ח חדש, קיץ וחורף וקיץ, סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ (מגילה יז):
 (18) שלם. שלם בגופו, שנתרפא מזלעמו, שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אומו דורון, שלם בתורתו (שבת לג:), שלא שכת חלמודו צדית לבן: עיר שכם. כמו לעיר, וכמוהו עד צוֹאֲנָה צִיתָ לָקֶס (רות א, יט): בבאו מפדן ארם. כאדם האומר לחצירו, יאל פלוני מבין שיני אריות וצא שלם, אף כאן ויצא שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו שנודווגו לו דרך: ויחן את פני העיר. ערצ שנת היה, בשאלות דרב אחאי:
 (19) קשיטה. מעה. אמר רבי עקיבא, כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה, קשיטה. (ותרגומו חורפן טוויס, חריפים בכל מקום, כגון עֶבֶר לַפָּתָח):
 (20) ויקרא לו אל אלהי ישראל. לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל, אלא על שם שהיה הקצ"ה עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שצחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר, מי שהוא אל, הוא הקצ"ה, הוא לאלהים לי, ששמי ישראל, וכן מצינו במשה, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי (שמות יז, טו), לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח, להזכיר שצחו של הקדוש ברוך הוא, ה' הוא נסי. ורבותינו דרשו (מגילה יח), שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב אל, ודברי תורה קפטיש' פִּלְגֵץ סָלַע, מתחלקים לכמה טעמים, ואני לישב פשוטו של מקרא באחי:
 (1) בת לאה. ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יציאתית היתה, שנאמר וַיִּצְאָה לָאָה לְקָרְאָתָהּ (צ"ר פ, א), (ועליה משלו המשל פִּאֲמָה קִצְפָּה): (3)
 (2) וישכב אותה. כדרכה: ויענה. שלא כדרכה (יומא עז:):

<p>And his soul did cleave unto Dinah the daughter of Jacob, and he loved the damsel, and spoke comfortingly unto the damsel.</p>	<p>וַתִּדְבֶק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֹתָהּ הַנַּעֲרָ וַיְדַבֵּר עָלֶיהָ לֵב הַנַּעֲרָ:</p>	<p>וַתִּדְבֶק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֹתָהּ הַנַּעֲרָ וַיְדַבֵּר עָלֶיהָ לֵב הַנַּעֲרָ:</p>
<p>And Shechem spoke unto his father Hamor, saying: 'Get me this damsel to wife.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר שָׁכֵם לְחָמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־חֵילָהּהָ לְמִימֶר סָב לִי יֵת עוֹלִימָתָא הִיאָת לְאִשָּׁה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר שָׁכֵם אֶל־חָמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־חֵילָהּהָ לְמִימֶר סָב לִי יֵת עוֹלִימָתָא הִיאָת לְאִשָּׁה:</p>
<p>Now Jacob heard that he had defiled Dinah his daughter; and his sons were with his cattle in the field; and Jacob held his peace until they came.</p>	<p>וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ עִם גִּיתוּהִי בְּחַקְלָא וּשְׂתִיק יַעֲקֹב עַד מִיָּתִיהוֹן:</p>	<p>וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וַהֲחָרַשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאָם:</p>
<p>And Hamor the father of Shechem went out unto Jacob to speak with him.</p>	<p>וַיֵּצֵא חָמּוֹר אָבִי־שָׁכֵם לִוְת יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:</p>	<p>וַיֵּצֵא חָמּוֹר אָבִי־שָׁכֵם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:</p>
<p>And the sons of Jacob came in from the field when they heard it; and the men were grieved, and they were very wroth, because he had wrought a vile deed in Israel in lying with Jacob's daughter; which thing ought not to be done.</p>	<p>וּבְנֵי יַעֲקֹב שָׁמְעוּ וַיָּבִיאוּ מִן־חַקְלָא כָּד שָׁמְעוּ וַאֲתַנְסִיסוּ גוֹבְרִיָא וַתִּשְׂרֹף לָהֶן לְחָדָא אֲרִי קִלְנָא עֲבַד בְּיִשְׂרָאֵל לְמַשְׁכַּב יֵת בַּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא כָשֶׁר דִּיתְעַבִּיד:</p>	<p>וּבְנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה כַּשְׁמָעָם וַיִּתְעַצְּבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲרֹ לָהֶם מְאֹד כִּי־נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּב אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:</p>
<p>And Hamor spoke with them, saying 'The soul of my son Shechem longeth for your daughter. I pray you give her unto him to wife.'</p>	<p>וּמִלִּיל חָמּוֹר עֲמָהוֹן לְמִימֶר שָׁכֵם בְּרִי אֶתְרַעֲיָאָת נַפְשִׁיהָ בְּבִרְתִּכּוֹן הָבּוּ כְעַן יִתָּה לִיָּה לְאִתּוֹ:</p>	<p>וַיְדַבֵּר חָמּוֹר אִתָּם לֵאמֹר שָׁכֵם בְּנִי חָשָׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבִתְכֶם תִּנּוּ נָא אֶתָּה לִּי לְאִשָּׁה:</p>
<p>And make ye marriages with us; give your daughters unto us, and take our daughters unto you.</p>	<p>וַאֲתַחַתְּנוּ בְּנֵא בְּנִתְכּוֹן תַּחְנוּן לְנָא וְיֵת בְּנִתְנָא תִסְבּוֹן לְכּוֹן:</p>	<p>וַהֲתַחַתְּנוּ אִתָּנוּ בְּנִתְכֶם תַּחְנוּ לָנוּ וְאֶת־בְּנִתֵינוּ תִקְחוּ לָכֶם:</p>
<p>And ye shall dwell with us; and the land shall be before you; dwell and trade ye therein, and get you possessions therein.'</p>	<p>וְעִמָּנָא תִתְּבוּן וְאַרְעָא תִהִי קְדָמִיכּוֹן תִּיבּוּ וְעִבִּידוּ בֵּה סְחוּרְתָא וְאַחְסִינוּ בֵּה:</p>	<p>וְאִתְּנוּ תִשְׁבוּ וְהָאֶרֶץ תִּהְיֶה לְפָנֵיכֶם שְׁבוּ וּסְחָרוּ וְהָאֶחָזוּ בָּהּ:</p>
<p>And Shechem said unto her father and unto her brethren: 'Let me find favour in your eyes, and what ye shall say unto me I will give.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר שָׁכֵם לְאָבִיוֹהָא וּלְאֶחָהָא אֲשִׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינִיכּוֹן וּדְתִימְרוּן לִי אֶתִּין:</p>	<p>וַיֹּאמֶר שָׁכֵם אֶל־אָבִיָּהּ וְאֶל־אֶחָיָהּ אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֶתֵּן:</p>

(3) על לב הנערה. דברים המתיישבים על הלז, ראי אביך בחלקת שדה קטנה כמה ממון בזזו, אני אשיאך ותקנה העיר וכל שדותיה:

(7) וכן לא יעשה. לענות את הצמלות, שהאומות גדרו ערמון מן העריות על ידי המזול (ז"ר פ, ו):

(8) חשקה. חפזה:

- 12 Ask me never so much dowry and gift, and I will give according as ye shall say unto me; but give me the damsel to wife.
- 13 And the sons of Jacob answered Shechem and Hamor his father with guile, and spoke, because he had defiled Dinah their sister,
- 14 and said unto them: 'We cannot do this thing, to give our sister to one that is uncircumcised; for that were a reproach unto us.
- 15 Only on this condition will we consent unto you: if ye will be as we are, that every male of you be circumcised;
- 16 then will we give our daughters unto you, and we will take your daughters to us, and we will dwell with you, and we will become one people.
- 17 But if ye will not hearken unto us, to be circumcised; then will we take our daughter, and we will be gone.'
- 18 And their words pleased Hamor, and Shechem Hamor's son.
- 19 And the young man deferred not to do the thing, because he had delight in Jacob's daughter. And he was honoured above all the house of his father.
- 12 הָרְבוּ עָלַי מְאֹד מוֹהָר וּמֹתָן וְאֶתְנָה כְּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתָנוּ לִי אֶת־הַנַּעֲרָה לְאִשָּׁה:
- 13 וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שְׁכֶם וְאֶת־חָמוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אֲחֹתָם:
- 14 וַיֹּאמְרוּ לָהֶן לֵאמֹר: 'נֹכַח לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לְתַת אֶת־אֲחֹתְנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ עֲרָלָה כִּי־חֲרָפָה הוּא לָנוּ:
- 15 אֲדִי־בִזְזֵאת נָאוֹת לָכֶם אִם תִּתְּנוּ כְּמִנּוּ לְהַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:
- 16 וְנִתְּנוּ אֶת־בְּנֹתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־בְּנֵיכֶם נִקְחָ־לָנוּ וְיִשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהָיִינוּ לְעַם אֶחָד:
- 17 וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת־בָּתְּנוּ וְהָלַכְנוּ:
- 18 וַיִּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חָמוֹר וּבְעֵינֵי שְׁכֶם בֶּן־חָמוֹר:
- 19 וְלֹא־אַחֵר הִנָּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בָּת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:

(12) מוהר. כמוה (שם 1):

(13) במרמה. נחמה: אשר טמא. הכתוב אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא את דינה אחותם (ז"ר פ, ח):

(14) חרפה הוא. שמץ פסול הוא אללנו, הצא למרחק חזרו הוא אומר לו, ערל אתה, או צן ערל. חרפה בכל מקום, גדוף:

(15) נאות לכם. נמלה לכם, לשון ויאותו הפסוקים (מלכים-יז, ט) (ציהוידע): להמול. להיות נמול, אינו לשון לפעול, אלא לשון להפעל:

(16) ונתנו. נ"ן שנייה מודגשת, לפי שהיא משמשת במקום שני נוי"ן, ונתנו: ואת בנותיכם נקח לנו. אתה מולא בתנאי שאמר חמור ליעקב ובתשונת בני יעקב לחמור, שחלו החשיבות צבני יעקב, ליקח בנות ששם את שיצחרו להם, ובנותיהם יתנו להם לפי דעתם, דכתיב ונתנו את בנותינו, לפי דעתנו, ואת בנותיכם נקח לנו, ככל אשר נחפז, וכשדצרו חמור ושכס צו אל יושבי עירם, הפכו הדברים, את בנותם נקח לנו לנשים, ואת בנותינו נתן להם, כדי לרצותם שיאותו להמול:

- 20 And Hamor and Shechem his son came unto the gate of their city, and spoke with the men of their city, saying:
- וַיָּבֹא חָמוֹר וּשְׁכֶם בְּנוֹ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל-אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:
- 21 'These men are peaceable with us; therefore let them dwell in the land, and trade therein; for, behold, the land is large enough for them; let us take their daughters to us for wives, and let us give them our daughters.
- וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אִתָּנוּ וַיֵּשְׁבוּ בָאָרֶץ וַיִּסְחָרוּ אִתָּהּ וְהָאָרֶץ הַגְּדוֹלָה רַחֲבַת-יָדַיִם לִפְנֵיהֶם אֶת-בָּנֹתָם נִקַּח-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בָּנֹתֵינוּ נִתֵּן לָהֶם:
- 22 Only on this condition will the men consent unto us to dwell with us, to become one people, if every male among us be circumcised, as they are circumcised.
- אָדָּה-בְּזֹאת יֵאָתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשֹׁבֹת אִתָּנוּ לִהְיוֹת לְעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל-זָכָר כַּאֲשֶׁר הֵם נִמְלִיִּם:
- 23 Shall not their cattle and their substance and all their beasts be ours? only let us consent unto them, and they will dwell with us.'
- מִקְנֵהֶם וּמִקְנֵנָם וְכָל-בְּהֶמְתָּם הֲלוֹא לָנוּ הֵם אֵד נְאוּתָהּ לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ:
- 24 And unto Hamor and unto Shechem his son hearkened all that went out of the gate of his city; and every male was circumcised, all that went out of the gate of his city.
- וַיִּשְׁמָעוּ אֶל-חָמוֹר וְאֶל-שְׁכֶם בְּנוֹ כָּל-יֹצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלְאוּ כָּל-זָכָר כָּל-יֹצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ:
- 25 And it came to pass on the third day, when they were in pain, that two of the sons of Jacob, Simeon and Levi, Dinah's brethren, took each man his sword, and came upon the city unawares, and slew all the males.
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֹעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חֶרְבוֹ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעִיר בַּטַּח וַיַּהַרְגוּ כָּל-זָכָר:
- 26 And they slew Hamor and Shechem his son with the edge of the sword, and took Dinah out of Shechem's house, and went forth. .
- וְאֶת-חָמוֹר וְאֶת-שְׁכֶם בְּנוֹ הָרָגוּ לְפִי-חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת-דִּינָה מִבֵּית שְׁכֶם וַיֵּצְאוּ:

(21) שלמים. צלוס וצלז שלם: והארץ הגדולה רחבת ידיים. כאדם שידו רחבה וותרנית, כלומר, אל תפסידו כלום, פרקמטיה הרצה צאה לכאן ואין לה קונים:

(22) בהמול. צהיית נמול:

(23) אך נאותה להם. לדבר זה, ועל ידי כן ישבו איתנו:

(25) שני בני יעקב. צניו היו, ואף על פי כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם צניו, שלא נטלו ענה הימנו (צ"ר פ, י: אחי דינה. לפי שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה: בשח. שהיו כואצים. ומדרש אגדה, צטוחים היו על כחו של זקן (שס):

27	The sons of Jacob came upon the slain, and spoiled the city, because they had defiled their sister.	בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-הַחֲלָלִים וַיַּבְּזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אֹחֹתָם: בְּנֵי יַעֲקֹב קָטְלִיאוּ וּבְזוּ קִרְתָּא דְסִיאִבוּ אַחְתָּהוֹן:
28	They took their flocks and their herds and their asses, and that which was in the city and that which was in the field;	אֶת-צֹאֲנֵם וְאֶת-בָּקָרָם וְאֶת-חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בָּעִיר וְאֶת אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: יֵת עֲנֵהוֹן וְיֵת תּוֹרִיהוֹן וְיֵת חֲמֹרִיהוֹן וְיֵת דְּבָקֶרְתָּא וְיֵת דְּבַחְקָלָא בְּזוּ:
29	and all their wealth, and all their little ones and their wives, took they captive and spoiled, even all that was in the house.	וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טַפָּם וְאֶת-נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיַּבְּזוּ וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר בַּבַּיִת: וְיֵת כָּל נִכְסֵיהוֹן וְיֵת כָּל טַפְלָהוֹן וְיֵת נְשֵׁיהוֹן שָׁבוּ וּבְזוּ וְיֵת כָּל דְּבִיתָא:
30	And Jacob said to Simeon and Levi: 'Ye have troubled me, to make me odious unto the inhabitants of the land, even unto the Canaanites and the Perizzites; and, I being few in number, they will gather themselves together against me and smite me; and I shall be destroyed, I and my house.'	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שִׁמְעוֹן וְאֶל-לֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בְיֹשֵׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעֵנִי וּבַפְּרִזִּי וְאֲנִי מְתִי מִסָּפֶר וְנֹאסְפוּ עָלַי וְהַכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: וַאֲמַר יַעֲקֹב לְשִׁמְעוֹן וּלְלֵוִי עֲכָרְתֶּם וְיֵת לְמַתָּן דְּבָבוּ בֵּינָא וּבֵין יְתִיב אֶרְעָא בְּכַנְעָנָא וּבַפְּרִזָּא וְאֲנָא עִם דְּמִנִּין וְיִתְכַנְשׁוּן עָלַי וְיִמְחֹנְנִי וְאֶשְׁתִּיצִי אֲנָא וְאֶנֶּשׁ בֵּיתִי:
31	And they said: 'Should one deal with our sister as with a harlot?'	וַיֹּאמְרוּ הַכַּזֹּנָה יַעֲשֶׂה אֶת-אֹחֹתָנוּ: (פ) וַאֲמָרוּ הַכַּנְפֶּקֶת בְּרָא יֵת עֲבִיד לְאֶחְתָּנָא:
XXXV	And God said unto Jacob: 'Arise, go up to Beth-el, and dwell there; and make there an altar unto God, who appeared unto thee when thou didst flee from the face of Esau thy brother.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל וְשָׁב-שָׁם וַעֲשֵׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלַיִךְ בְּבִרְחֶךָ מִפְּנֵי עֵשָׂו אָחִיךָ: וַאֲמַר יְיָ לְיַעֲקֹב קוּם סֵב לְבֵית אֵל וְיִתִּיב חֲמֵן וְעֲבִיד חֲמֵן מַדְבַּח לְאֵל דְּאֶתְגַּלִּי לְךָ בְּמַעְרְקֶךָ מִן קָדָם עֵשָׂו אָחִיךָ:
2	Then Jacob said unto his household, and to all that were with him: 'Put away the strange gods that are among you, and purify yourselves, and change your garments;	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֶל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הֲסֵרוּ אֶת-אֱלֹהֵי הַנֹּכֶר אֲשֶׁר בְּתֻכְכֶם וְהִטְהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם: וַאֲמַר יַעֲקֹב לְאֶנֶּשׁ בֵּיתִיהָ וּלְכָל דְּעַמְמִיהָ אֲעֵדוּ יֵת טַעוֹת עַמְמֵיָא דְּבִינִיכּוֹן וְאֲדָכוּ וְשִׁנּוּ כְּסוּתִיכּוֹן:

- (27) על החללים. לפשט את החללים, וכן תרגם אונקלוס לחללא קטיליא:
 (29) חילם. ממונם, וכן עשה לי את הסיל הזה (דברים ח, יז), וישקאל עשה סיל (צמדצר כד, יח), ופזבו ללחמרים חילם (תהלים מט, יא): שבו. לשון שציה, לפיכך טעמו מלרע:
 (30) עכרתם. לשון מים עכורים, אין דעתי כלולה עכשיו. ואגדה, כלולה היתה החצית, ועכרתם אותה, (תנחומא). מסורת היתה ציד כנענים שיפלו ציד בני יעקב, אלא שהיו אומרים עד אשר תפירה ונחלת את הארץ, לפיכך היו שותקין: מתי מספר. אנשים מועטים:
 (31) הכוונה. הפקר: את אחותנו. ית אחתנא:
 (1) קום עלה. לפי שאחרת צדק (תנחומא וישלח ח), נעשת וצא לך זאת מביתך:
 (2) הנכר. שיש צידכם משלל של שכם: והטהרו. מעבודת אלילים: והחליפו שמלותכם. שמה יש צידכם כסות של עבודת אלילים:

<p>and let us arise, and go up to 3 Beth-el; and I will make there an altar unto God, who answered me in the day of my distress, and was with me in the way which I went.'</p>	<p>וַנִּקְוֶמָה וְנַעֲלֶה בֵּית-אֵל וְנַעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לַאלֹהֵי הָעֵנָה אֲתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְתִּי:</p>	<p>וַנִּקְוֶמָה וְנַעֲלֶה בֵּית-אֵל וְנַעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לַאלֹהֵי הָעֵנָה אֲתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְתִּי:</p>
<p>And they gave unto Jacob all the foreign gods which were in their hand, and the rings which were in their ears; and Jacob hid them under the terebinth which was by Shechem.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹתָם וַיִּטֵּן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עַם-שָׁכֵם:</p>	<p>וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹתָם וַיִּטֵּן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עַם-שָׁכֵם:</p>
<p>And they journeyed; and a terror of God was upon the cities that were round about them, and they did not pursue after the sons of Jacob.</p>	<p>וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֹתֶת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא הִדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:</p>	<p>וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֹתֶת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא הִדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:</p>
<p>So Jacob came to Luz, which is in the land of Canaan—the same is Beth-el—he and all the people that were with him.</p>	<p>וַיָּבֹא יַעֲקֹב לּוֹזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן הוּא בֵּית-אֵל הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ:</p>	<p>וַיָּבֹא יַעֲקֹב לּוֹזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן הוּא בֵּית-אֵל הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ:</p>
<p>And he built there an altar, and called the place El-beth-el, because there God was revealed unto him, when he fled from the face of his brother.</p>	<p>וַיִּבְנֶה תָּמָן מִדְבָּחָה וַיִּקְרָא לָאֵתְרָא אֵל בֵּית אֵל אֲרִי תָּמָן אֲתֹגְלִי לֵיהּ יְיָ בְּמַעֲרָקֶיהָ מִן קֶדֶם אַחֲוֵיהָ:</p>	<p>וַיִּבְנֶה שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית-אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו:</p>
<p>And Deborah Rebekah's nurse died, and she was buried below Beth-el under the oak; and the name of it was called Allon-bacuth.</p>	<p>וַתָּמָת דְּבוֹרָה מִיִּנְקַת רֵבְקָה וַתִּקָּבֵר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת: (פ)</p>	<p>וַתָּמָת דְּבוֹרָה מִיִּנְקַת רֵבְקָה וַתִּקָּבֵר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת: (פ)</p>

(4) האלה. מין אילן סרק: עם שכם. אלל שכס:
(5) חתת. פחד:

(7) אל בית אל. הקצ"ה צצית אל, גילוי שכינתו צצית אל. יש תיבה חסרה צי"ת המשמשת בראשה, כמו הנה הוא צית מקיר קון עמיאל (שמואל-ב ט, ד), כמו צצית מכיר, צית אביך (בראשית כד, כג), כמו צצית אביך: גילו אליו האלהים. במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים, כמו חלני יוסף, אם צעלי עמו, ולא נאמר בעלו, וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים, אלל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים:

(8) וחמת דבורה. מה ענין דבורה צצית יעקב, אלל לפי שאמרה רבקה ליעקב ושלחתי ושלחתי ממש, שלחה דבורה אלל לפדן ארס לנאת ממש, ומתה בדרך, מדברי רבי משה הדרשן למדתי: מתחת לבית אל. העיר יושנת זהר, ונקצרה ברגלי ההר: תחת האלון. בשיפולי מישור, שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר, והקצורה מלמעלה, ומישור של צית אל היו קורין לו אלון. ואגדה (צ"ר פא, ה), נחזר שם בצל שני, שהוגד לו על אמו שמתה. ולוין בלשון יוני (אצל), [אחר] ולפיכך (ולפי ש) העלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריות כרם שיא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמה:

153

<p>9 And God appeared unto Jacob again, when he came from Paddan-aram, and blessed him.</p>	<p>וַיֵּאֱלֹהִי יְיָ לְיַעֲקֹב עוֹד בְּבָאוֹ מִפָּדָן אֶרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ יְיָ:</p>	<p>לב וַיֵּלֶא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בְּבָאוֹ מִפָּדָן אֶרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:</p>
<p>10 And God said unto him: 'Thy name is Jacob: thy name shall not be called any more Jacob, but Israel shall be thy name'; and He called his name Israel.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךְ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךְ וַיִּקְרָא יְיָ אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר-לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךְ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךְ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>11 And God said unto him: 'I am God Almighty. Be fruitful and multiply; a nation and a company of nations shall be of thee, and kings shall come out of thy loins;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים יְיָ אֲנִי אֱלֹהִים וְרִבְיָה גוֹי וְקַתָּל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמִלְכִּים דְּשַׁלְטִין בְּעַמְּמִיָּא מִמֶּךָ יִפְקֹדוּ:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֱלֹהִים פְּרֹה וּרְבֵה גוֹי וּקְתַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמִלְכִּים מִחֲלָצִיד יֵצְאוּ:</p>
<p>12 and the land which I gave unto Abraham and Isaac, to thee I will give it, and to thy seed after thee will I give the land.'</p>	<p>וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶךָ בְּתֶרֶךְ אֶתִּין יְיָ אֶרֶץ הָאָרֶץ:</p>	<p>שט וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶךָ אֶחָדֶיךָ אֶתִּין אֶת-הָאָרֶץ:</p>
<p>13 And God went up from him in the place where He spoke with him.</p>	<p>וַיַּעֲלֵל מִעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ:</p>	<p>13 וַיַּעֲלֵל מִעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ:</p>
<p>14 And Jacob set up a pillar in the place where He spoke with him, a pillar of stone, and he poured out a drink-offering thereon, and poured oil thereon.</p>	<p>וַיִּצֹב יַעֲקֹב מִצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ מִצֵּבַת אֲבָן וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן:</p>	<p>14 וַיִּצֹב יַעֲקֹב מִצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ מִצֵּבַת אֲבָן וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן:</p>
<p>15 And Jacob called the name of the place where God spoke with him, Beth-el.</p>	<p>וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ אֱלֹהִים בֵּית-אֵל:</p>	<p>15 וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אִתּוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית-אֵל:</p>

(9) עוד. פעם שני במקום הזה, אחד זלכתו ואחד זשוזו: ויברך אותו. זרכת אזלים (ז"ר פא, ה):
(10) לא יקרא שמו עוד יעקב. לשון אדם הזא זמארז ועקצה, אלא לשון שר ונגיד:
(11) אני אל שדי. שאני כדאי לזרך, שהזרכות שלי: פרה ורבה. על שם שעדיין לא נולד זנימין, ואף על פי שכזר נחעזרה ממנו: גוי. זנימין: גויים. מנשה ואפרים (שם פד. ד), שעחידים לזאת מיוסף, והם זמנין השזטים: ומלכים. שאלו ואיש זשת (שם), שהיו משזט זנימין שעדיין לא נולד ופסוק זה דרשו אזנר כשהמליך איש זושט, ואף השזטים דרשוהו וקרבו זנימין, דכתיב איש ממנו לא יפן זפו לזנימין לאשה (שופטים כא, א), וחזרו ואמרו, אלמלא היה עולה מן השזטים, לא היה הקז"ה אומר ליעקב זמלכים ממלך ילאו: גוי וקהל גויים. שגויים עחידים זניו ליעשות כמנין הגויים, שהם ע' אומות, וכן כל הסנהדרין שזעים. דבר אחר, שעחידים זניו להקריב זשעת איסור הזמות, כגויים זימי אליהו (זרש"י שן):
(13) במקום אשר דבר אותו. איני יודע, מה מלמדנו:

16	And they journeyed from Beth-el; and there was still some way to come to Ephrath; and Rachel travailed, and she had hard labour.	וַיֵּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי-עוֹד כְּבֶרֶת-הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ:	וַיֵּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי-עוֹד כְּבֶרֶת-הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ:
17	And it came to pass, when she was in hard labour, that the mid-wife said unto her: 'Fear not; for this also is a son for thee.'	וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמִּילָדָת אַל-תִּירָאִי כִּי-גַם-זֶה לְךָ בֵּן:	וַיְהִי בְּהַקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמִּילָדָת אַל-תִּירָאִי כִּי-גַם-זֶה לְךָ בֵּן:
18	And it came to pass, as her soul was in departing—for she died—that she called his name Ben-oni; but his father called him Benjamin.	וַיְהִי בְּמָפֶק נַפְשָׁהּ אֲרִי מוֹתָא וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן-דָּוִי וְאָבִיו קָרָא לֹה בִּנְיָמִין:	וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן-אֹנִי וְאָבִיו קָרָא לּוֹ בִּנְיָמִין:
19	And Rachel died, and was buried in the way to Ephrath—the same is Beth-lehem.	וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם:	וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם:
20	And Jacob set up a pillar upon her grave; the same is the pillar of Rachel's grave unto this day.	וַיִּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קְבֻרָתָהּ הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת-רָחֵל עַד-הַיּוֹם:	וַיִּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קְבֻרָתָהּ הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת-רָחֵל עַד-הַיּוֹם:
21	And Israel journeyed, and spread his tent beyond Migdal-eder.	וַיֵּסֶע יִשְׂרָאֵל וַיִּטּ אָהֳלָהּ מִהַלְאָה לְמִגְדַּל-עֵדֶר:	וַיֵּסֶע יִשְׂרָאֵל וַיִּטּ אָהֳלָהּ מִהַלְאָה לְמִגְדַּל-עֵדֶר:
22	And it came to pass, while Israel dwelt in that land, that Reuben went and lay with Bilhah his father's concubine; and Israel heard of it. Now the sons of Jacob were twelve:	וַיְהִי בִשְׁכֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֵוָה וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילגֶשֶׁת אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל (פ) וַיְהִיו בְּנֵי-יַעֲקֹב שְׁנָיִם עָשָׂר:	וַיְהִי בִשְׁכֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֵוָה וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילגֶשֶׁת אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל (פ) וַיְהִיו בְּנֵי-יַעֲקֹב שְׁנָיִם עָשָׂר:

(16) כברת הארץ. מנחם פירש לשון כזיר, רצוי מהלך רצ. ואגדה (צ"ר פז, ז), בזמן שהארץ חלולה ומנוקצת ככזרה, שהגיר מזוי, הסתיו עזר, והשרצ עדיין לא בא. ואין זה פשוטו של מקרא, שהרי צנעמן מזינו, וילך מאתו פְּדַת אֶרֶץ (מלכים-ב ה, יט), ואומר אני שהוא שם מדת קרקע, כמו מהלך פרסה או יותר, כמו שאחיה אומר צמד קָרָס, קָלָקָת שָׁדָה, כך צמהלך אדם נותן שם מדת קרקע, כמו מהלך מיל, כזרת ארץ:

(17) כי גם זה. נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו, עם כל שצט נולדה תאומה, ועם צנימין נולדה תאומה יתירה:

(18) בן אונן. בן זערי: בנימין. נראה צעני, לפי שהוא לצדו נולד צאצא כנען, שהיא צננצ צאצאם זא מארס נהרים, כמו שנאמר צָנָנָצ צָאֶרֶץ פָּנָעָן, הַלּוֹךְ וְנִסְעָה הַנְּגָדָה: בנימין. בן ימין, לשון צָפוֹן וְיָמִין אִשָּׁה צָרָאָס (תהלים פט, יג), לפיכך הוא מלא:

(22) בשכון ישראל בארץ ההוא. עד שלא בא לחצרון אלל יצחק, ארעוהו כל אלה: וישכב. מתוך שצלבזל משכבו, מעלה עליו הכתוב כאילו שכבה. ולמה צלבזל וחלל יצועיו, שכשמתה רחל, נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר צאהל רחל, ולא צאחר אלהים, ונתנה צאהל צלה, צא ראובן וצבע עלצון אמו, אמר, אס אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה

23	the sons of Leah: Reuben, Jacob's first-born, and Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Zebulun;	בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וַיהוּדָה וְיִשָּׁשְׁכָר וְזִבְלֻן:	23
24	the sons of Rachel: Joseph and Benjamin;	בְּנֵי רָחֵל יוֹסֵף וּבִנְיָמִן:	24
25	and the sons of Bilhah, Rachel's handmaid: Dan and Naphtali;	וּבְנֵי בִלְהָה שְׁפֹתָת רָחֵל דָּן וְנַפְתָּלִי:	25
26	and the sons of Zilpah, Leah's handmaid: Gad and Asher. These are the sons of Jacob, that were born to him in Paddan-aram.	וּבְנֵי זִלְפָּה שְׁפֹתָת לֵאָה גָד וְאַשֶּׁר אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב יָלְדוּ לוֹ בְּפָדָן אַרָם:	26
27	And Jacob came unto Isaac his father to Mamre, to Kiriatharba—the same is Hebron—where Abraham and Isaac sojourned.	וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו מִמָּרָא קְרִית הָאֲרָבָע הַזֹּאת חֶבְרוֹן אֲשֶׁר-גֵּר-שָׁם אֲבֹרָהם וְיִצְחָק:	27
28	And the days of Isaac were a hundred and fourscore years.	וַיְהִיו יְמֵי יִצְחָק מֵאָת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה:	28
29	And Isaac expired, and died, and was gathered unto his people, old and full of days; and Esau and Jacob his sons buried him.	וַיָּגוּעַ יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל-עַמּוּיָו זָקֵן וְשָׂבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עֲשָׂו וְיַעֲקֹב בְּנָיו: (פ)	29
XXXVI	Now these are the generations of Esau—the same is Edom.	וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת עֲשָׂו הוּא אֶדּוֹם:	XXXVI

לאמי, לכך בלבד (שבת נה): ויהיו בני יעקב שנים עשר. מתחיל לענין ראשון, משנולד בנימין נשלמה המטה, ומעתה ראוי להמנות, ומנאן. ורבותינו דרשו, ללמדנו צא, שכולם שוין וכולם זדיקים, שלא חטא ראובן: (23) בכור יעקב. אפילו בשעת הקלקלה קראו בכור: בכור יעקב. בכור לנחלה, בכור לעבודה בכור למנין, ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים, שנעשה לשני שבטים: (27) ממזרא. שם המישור: קרית ארבע. שם העיר. ממזרא קרית הארבע, איל מישור של קרית ארבע. ואם תאמר היה לו לבחור ממזרא הקרית ארבע, כן דרך המקרא בכל דבר ששמו כפול, כגון זה, וכגון בית לחם אבי עזר, בית אל, אם הוצרך להטיל בו ה"א, נותנה בראש התיבה השניה, בית הלחמי (שמואל א טז, א), דַּעֲפָתָא דְּאִי הָעֲזָרִי (שופטים ו, כד), בָּנָה חֵיאל בֵּית הָאֱלִילִי (מלכים א טז, ד): (29) ויגוע יצחק. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק י"ב שנה, שהרי כשנולד יעקב היה יצחק בן ס' שנה, שנאמר וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה וגו', ויצחק מת בשנת ק"כ ליעקב, אם תוציא ששים מק"פ שנה, נשארו ק"ד, ויוסף נמכר בן י"ז שנה, ואותה שנה מאה ושמונה ליעקב, כיצד, בן ששים ושלש נחצרך, וארבע עשרה שנה נטמן בבית עזר, הרי שבעים ושבע, וארבע עשרה עבד באשה, ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף, שנאמר וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל לְבֵית יוֹסֵף וגו', הרי חששים ואחת, וי"ז עד שלא נמכר יוסף, הרי מאה ושמונה. (עוד מפורש מן המקרא, משנמכר יוסף עד שצא יעקב ממדינתו כ"ב שנה, שנאמר וַיֹּסֶף בֶּן שָׁלֹשִׁים שָׁנָה וגו', וז' שנים שובע ושנים רעב, הרי כ"ב, וכתיב יְמֵי עֲשָׂרִי מְגֹרֵי שָׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה, נמלא יעקב במכירתו ק"ח):

<p>Esau took his wives of the daughters of Canaan; Adah the daughter of Elon the Hittite, and Oholibamah the daughter of Anah, the daughter of Zibeon the Hivite,</p>	<p>עָשָׂו לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עֲדָה בַת־אֵילֹן הַחִתִּי וְאֶת־אֹהֲלִיבָמָה בַת־עֲנָה בַת צִבְעֹן הַחִוִּי:</p>	<p>עָשָׂו לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עֲדָה בַת־אֵילֹן הַחִתִּי וְאֶת־אֹהֲלִיבָמָה בַת־עֲנָה בַת צִבְעֹן הַחִוִּי:</p>
<p>and Basemath Ishmael's daughter, sister of Nebaioth.</p>	<p>וְאֶת־בִּשְׁמַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֲחֹתָהּ דִּנְבִיּוֹת:</p>	<p>וְאֶת־בִּשְׁמַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֲחֹתָהּ דִּנְבִיּוֹת:</p>
<p>And Adah bore to Esau Eliphaz; and Basemath bore Reuel;</p>	<p>וַתֵּלֶד עֲדָה לְעֵשָׂו אֶת־אֵלִיפַז וּבִשְׁמַת יָלְדָה אֶת־רְעוּאֵל:</p>	<p>וַתֵּלֶד עֲדָה לְעֵשָׂו אֶת־אֵלִיפַז וּבִשְׁמַת יָלְדָה אֶת־רְעוּאֵל:</p>
<p>and Oholibamah bore Jeush, and Jalam, and Korah. These are the sons of Esau, that were born unto him in the land of Canaan.</p>	<p>וְאֹהֲלִיבָמָה יָלְדָה אֶת־(יְעִישׁ) (קַי יְעוֹשׁ) וְאֶת־יַעֲלֹם וְאֶת־קֶרַח אֲלֵינָם בְּנֵי עֵשָׂו דֹּאֲתִילִידוֹ לִיה בְּאֶרֶץ דִּכְנָעַן:</p>	<p>וְאֹהֲלִיבָמָה יָלְדָה אֶת־(יְעִישׁ) (קַי יְעוֹשׁ) וְאֶת־יַעֲלֹם וְאֶת־קֶרַח אֲלֵהָ בְּנֵי עֵשָׂו אֲשֶׁר יָלְדוּ־לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:</p>
<p>And Esau took his wives, and his sons, and his daughters, and all the souls of his house, and his cattle, and all his beasts, and all his possessions, which he had gathered in the land of Canaan; and went into a land away from his brother Jacob.</p>	<p>וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־בָּנָתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשֹׁתַי וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת־כָּל־קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו:</p>	<p>וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־בָּנָתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשֹׁתַי וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת־כָּל־קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו:</p>
<p>For their substance was too great for them to dwell together; and the land of their sojournings could not bear them because of their cattle.</p>	<p>אֲרִי הָיָה קִנְיָנָהוּ סָגִי מִלְּמַתָּב כַּחֲדָא וְלֹא יָכִילַת אֲרֵע תוֹתְבוֹתָהוּן לְסוּבְרָא יִתְהוּן מִן קָדָם גִּיתִיהוּן:</p>	<p>כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב מִשְׁבֹּת יִחַדּוּ וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לִשְׁאֵאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם:</p>

- (2) עדה בת אילון. היא צממת צח אילון, ונקראת צממת על שם שהיתה מקטרת צממים לעבודת אלילים: אהליבמה. היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית, לומר, שהיא כופרת צמדות אלילים כדי להטעות את אביו: בת ענה בת צבעון. אם צח ענה לא צבעון, ענה צח צבעון, שנאמר וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעֹן וְאֵיהָ וְעִנְיָה, מלמד שצח צבעון על כלחו אשת ענה, וינאח אהליבמה מציון שניהם, והודיעך הכחוצ שכולן בני ממזרות היו:
- (3) בשמות בת ישמעאל. ולהלן קורא לה מחלת, מצינו באגדת מדרש ספר שמואל (מדרש שמואל פי"ז), ג' מוחלים להן עונותיהן, גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו עונותיו: אחות נביות. על שם שהוא השיאה לו משמת ישמעאל, נקראת על שמו:
- (5) ואהליבמה ילדה וגר. קרח זה ממזר היה, ובן אליפז היה, שצח על אשת אביו אל אהליבמה אשת עשו, שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפז בסוף הענין (צ"ר פז, יז):
- (6) וילך אל ארץ. לגור באשר ימצא:
- (7) ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לצהמות שלהם. ומדרש אגדה (צ"ר פז, יג) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוב של גזירת פי גר יקשה וְקָעָה, המוטל על זרעו של יחזק, אמר, אלך לי מכאן, אין לי חלק לא צמחנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא צפרעון השטר, ומפני הצושה שמכר בכורתו:

8	And Esau dwelt in the mountain-land of Seir—Esau is Edom.	וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שְׂעִיר עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם:	וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שְׂעִיר עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם:	8
9	And these are the generations of Esau the father of the Edomites in the mountain-land of Seir.	וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֵשָׂו אָבִי אֱדוֹם בְּהַר שְׂעִיר:	וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֵשָׂו אָבִי אֱדוֹם בְּהַר שְׂעִיר:	9
10	These are the names of Esau's sons: Eliphaz the son of Adah the wife of Esau, Reuel the son of Basemath the wife of Esau.	אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-עֵשָׂו אֱלִיפַז בֶּן-עֲדָה אִשְׁתּוֹ רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ:	אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-עֵשָׂו אֱלִיפַז בֶּן-עֲדָה אִשְׁתּוֹ רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ:	10
11	And the sons of Eliphaz were Teman, Omar, Zepho, and Gatam, and Kenaz.	וַיְהִיו בְּנֵי אֱלִיפַז תִּמָּן אוֹמֵר צֶפּוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזִי:	וַיְהִיו בְּנֵי אֱלִיפַז תִּמָּן אוֹמֵר צֶפּוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזִי:	11
12	And Timna was concubine to Eliphaz Esau's son; and she bore to Eliphaz Amalek. These are the sons of Adah Esau's wife.	וַתִּמְנַע הַיְּתֵדָה פִּילָגֶשׁ לְאֱלִיפַז בֶּן-עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְאֱלִיפַז יֵת עַמְלֵק אֶלֶּה בְּנֵי עֲדָה אִשְׁתּוֹ:	וַתִּמְנַע הַיְּתֵדָה פִּילָגֶשׁ לְאֱלִיפַז בֶּן-עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְאֱלִיפַז יֵת עַמְלֵק אֶלֶּה בְּנֵי עֲדָה אִשְׁתּוֹ:	12
13	And these are the sons of Reuel: Nahath, and Zerah, Shammah, and Mizzah. These were the sons of Basemath Esau's wife.	וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזֶרַח שָׁמָּה וּמִזָּה הָיוּ בְּנֵי בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ:	וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזֶרַח שָׁמָּה וּמִזָּה הָיוּ בְּנֵי בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ:	13
14	And these were the sons of Oholibamah the daughter of Anah, the daughter of Zibeon, Esau's wife; and she bore to Esau Jeush, and Jalam, and Korah.	וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבָמָה בַת-עֲנָה בַת-צִבְעוֹן אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד לְעֵשָׂו יֵת יְעוּשׁ וַיֵּת יְעֹשׁ וַיֵּת קֹרַח:	וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבָמָה בַת-עֲנָה בַת-צִבְעוֹן אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד לְעֵשָׂו יֵת יְעוּשׁ וַיֵּת יְעֹשׁ וַיֵּת קֹרַח:	14
15	These are the chiefs of the sons of Esau: the sons of Eliphaz the first-born of Esau: the chief of Teman, the chief of Omar, the chief of Zepho, the chief of Kenaz,	אֵלֶּה רֹבְרֵי בְּנֵי עֵשָׂו אֱלִיפַז בּוֹכְרִיָּה דְּעֵשָׂו רֹבָא תִּמָּן רֹבָא אוֹמֵר רֹבָא צֶפּוֹ רֹבָא קִנְזִי:	אֵלֶּה רֹבְרֵי בְּנֵי עֵשָׂו אֱלִיפַז בּוֹכְרִיָּה דְּעֵשָׂו רֹבָא תִּמָּן רֹבָא אוֹמֵר רֹבָא צֶפּוֹ רֹבָא קִנְזִי:	15
16	the chief of Korah, the chief of Gatam, the chief of Amalek. These are the chiefs that came of Eliphaz in the land of Edom. These are the sons of Adah.	רֹבָא קֹרַח רֹבָא גַעְתָּם רֹבָא עַמְלֵק אֵלֶּה רֹבְרֵי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ אֱדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה:	אֵלֶּה רֹבְרֵי בְּנֵי עֵשָׂו אֱלִיפַז בּוֹכְרִיָּה דְּעֵשָׂו רֹבָא תִּמָּן רֹבָא אוֹמֵר רֹבָא צֶפּוֹ רֹבָא קִנְזִי רֹבָא קֹרַח רֹבָא גַעְתָּם רֹבָא עַמְלֵק אֵלֶּה רֹבְרֵי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ אֱדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה:	16

(9) ואלה. התולדות שהולידו בני משהלך לשעיר:

(12) ותמנע היתה פילגש. להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו, תמנע זו בת אלופים היתה, שנאמר ואחות לוטן תמנע, ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה, מן המורים שישבו זה לפניו, אמרה, איני זוכה להנשא לך, הלואי ואהיה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז, מלמד שזא על אשתו של שעיר ויאלה תמנע מביניהם, וכשגדלה נעשית פילגשו, וזו ואחות לוטן תמנע, ולא מנאה עם בני שעיר, שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב:

(15) אלה אלופי בני עשו. ראשי משפחות:

17	<p>And these are the sons of Reuel Esau's son: the chief of Nahath, the chief of Zerah, the chief of Shammah, the chief of Mizzah. These are the chiefs that came of Reuel in the land of Edom. These are the sons of Basemath Esau's wife.</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֵשָׂו אֲלֹפֶּי נַחַת אֲלֹפֶּי זֶרַח אֲלֹפֶּי שָׁמָּה אֲלֹפֶּי מִיזָּה רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם בְּנֵי בְשָׁמַת אִשְׁתּוֹ:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֵשָׂו אֲלֹפֶּי נַחַת אֲלֹפֶּי זֶרַח אֲלֹפֶּי שָׁמָּה אֲלֹפֶּי מִיזָּה רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם בְּנֵי בְשָׁמַת אִשְׁתּוֹ:</p>	17
18	<p>And these are the sons of Oholibamah Esau's wife: the chief of Jeush, the chief of Jalam, the chief of Korah. These are the chiefs that came of Oholibamah the daughter of Anah, Esau's wife.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי אֹהֶלִיבָמָה אִשְׁתּוֹ רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי אֹהֶלִיבָמָה אִשְׁתּוֹ רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם רְעוּאֵל בָּאֵרֶץ אֲדוֹם:</p>	18
19	<p>These are the sons of Esau, and these are their chiefs; the same is Edom.</p>	<p>אֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵשָׂו וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵשָׂו וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵשָׂו וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי עֵשָׂו:</p>	<p>אֵלֶּה בְּנֵי-עֵשָׂו וְאֵלֶּה אֲלֹפֵיהֶם הוּא אֲדוֹם: (ס)</p>	19
20	<p>These are the sons of Seir the Horite, the inhabitants of the land: Lotan and Shobal and Zibeon and Anah,</p>	<p>אֵלֶּיךָ בְּנֵי שְׂעִיר חוֹרָאִי יִתְבִּי אֲרֶעָא לֹטָן וְשׁוֹבָל וְזִבְעוֹן וְעֵנָה:</p>	<p>אֵלֶּה בְּנֵי-שְׂעִיר הַחֹרִי יִשְׁבִּי הָאֶרֶץ לֹטָן וְשׁוֹבָל וְזִבְעוֹן וְעֵנָה:</p>	סז
21	<p>and Dishon and Ezer and Dishan. These are the chiefs that came of the Horites, the children of Seir in the land of Edom.</p>	<p>וְדִשׁוֹן וְעֶזֶר וְדִישָׁן אֵלֶּיךָ בְּנֵי שְׂעִיר חוֹרָאִי יִתְבִּי אֲרֶעָא לֹטָן וְשׁוֹבָל וְזִבְעוֹן וְעֵנָה:</p>	<p>וְדִשׁוֹן וְעֶזֶר וְדִישָׁן אֲלֹפֵי הַחֹרִי בְּנֵי שְׂעִיר חוֹרָאִי יִתְבִּי אֲרֶעָא לֹטָן וְשׁוֹבָל וְזִבְעוֹן וְעֵנָה:</p>	21
22	<p>And the children of Lotan were Hori and Hemam; and Lotan's sister was Timna.</p>	<p>וְהָיוּ בְּנֵי לֹטָן חוֹרִי וְהִימָם וְנָחִיָּה לֹטָן תִּמְנָע:</p>	<p>וְהָיוּ בְּנֵי-לֹטָן חוֹרִי וְהִימָם וְנָחִיָּה לֹטָן תִּמְנָע:</p>	22
23	<p>And these are the children of Shobal: Alvan and Manahath and Ebal, Shepho and Onam.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי שׁוֹבָל עֲלֹן וּמִנַּחַת וְעִיבָל שְׁפֹו וְאֹנָם:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוֹבָל עֲלֹן וּמִנַּחַת וְעִיבָל שְׁפֹו וְאֹנָם:</p>	23
24	<p>And these are the children of Zibeon: Aiah and Anah—this is Anah who found the hot springs in the wilderness, as he fed the asses of Zibeon his father.</p>	<p>וְאֵלֶּיךָ בְּנֵי זִבְעוֹן וְאִיָּה וְעֵנָה הוּא עֵנָה דֹּאשְׁפָח יֵת גְּבִרְיָא בְּמִדְבָּרָא כִּד הָוָה רָעִי יֵת חֲמִירָא לְזִבְעוֹן אָבִיהִי:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי-זִבְעוֹן וְאִיָּה וְעֵנָה הוּא עֵנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת-הַיַּמִּים בְּמִדְבָּר בְּרַעְתּוֹ אֶת-חֲמִירָא לְזִבְעוֹן אָבִיו:</p>	24

(20) יושבי הארץ. שהיו יושביה קודם שזא עשו לשם. ורבותינו דרשו (שבת פה.). שהיו בקיאים בישוצה של ארץ, מלא קנה זה לזיתים, מלא קנה זה לגפנים, שהיו טועמין ויודעין אי זו נטיעה ראויה לה: (24) ואיה וענה. וי"ו יתירה, והוא כמו איה וענה, והרבה יש במקרא, פס וקדש וקדש מקדש (דניאל ח, יג), נקדש וקדש וסוס (תהלים עו, ז): הוא ענה. האמור למעלה שהוא אחיו של זבעון, וכאן הוא קורא אותו זנו, מלמד שזא זבעון על אמו והוליד את ענה: את הימם. פרדים. הרביע חמור על סוס וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם. ולמה נקרא שם ימים, שאימתן מוטלת על הצריות, דאמר רבי חנינא, מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לזנה, וחיה (חולין ז:). (והלל קא חזינן דחיה, אל חקרי וחיה חלל וחיתה, כי המכה לא תתפא לעולם. ברש"י יסן). ולא הזקק לכתוב לנו משפחות החורין,

25	And these are the children of Anah: Dishon and Oholibamah the daughter of Anah.	וְאֵלֶּה בְּנֵי-עֲנָה דִּישֹׁן וְאֹהֳלִיבָמָה וְאֵת-לִיבְמָה בַת עֲנָה:	25
26	And these are the children of Dishon: Hemdan and Eshban and Ithran and Cheran.	וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישֹׁן חֶמְדָּן וְעִשְׁבָּן וִיתְרָן וְכֶרָן:	26
27	These are the children of Ezer: Bilhan and Zaavan and Akan.	אֵלֶּה בְּנֵי-אֶזֶר בִּלְחָן וְזַעְוָן וְעֶקָן:	27
28	These are the children of Dishan: Uz and Aran.	אֵלֶּה בְּנֵי-דִישָׁן עֹז וְאַרָן:	28
29	These are the chiefs that came of the Horites: the chief of Lotan, the chief of Shobal, the chief of Zibeon, the chief of Anah,	אֵלֶּה אֱלֹפִי הַחֲרִי אֱלֹפִי לוֹטָן אֱלֹפִי שׁוּבָל אֱלֹפִי צִבְעֹן אֱלֹפִי עֲנָה:	29
30	the chief of Dishon, the chief of Ezer, the chief of Dishan. These are the chiefs that came of the Horites, according to their chiefs in the land of Seir.	אֱלֹפִי דִישֹׁן אֱלֹפִי אֶזֶר אֱלֹפִי דִישָׁן אֱלֹפִי הַחֲרִי לְרִבְרִכְנִיהֶן בְּאֶרֶץ דְּשֵׁעִיר:	30
31	And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel.	וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מִלְכָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	31
32	And Bela the son of Beor reigned in Edom; and the name of his city was Dinhabah.	וַיְמָלֶךְ בְּאֶדְוִם בֶּלַע בֶּן-בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהַבָּה:	32
33	And Bela died, and Jobab the son of Zerah of Bozrah reigned in his stead.	וַיָּמָת בֶּלַע וַיְמָלֶךְ תַּחֲתָיו יוֹבָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצָרָה:	33
34	And Jobab died, and Husham of the land of the Temanites reigned in his stead.	וַיָּמָת יוֹבָב וַיְמָלֶךְ תַּחֲתָיו חֻשָׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי:	34
35	And Husham died, and Hadad the son of Bedad, who smote Midian in the field of Moab, reigned in his stead; and the name of his city was Avith.	וַיָּמָת חֻשָׁם וַיְמָלֶךְ תַּחֲתָיו הַדָּד בֶּן-בְּדַד אֶת-מִדְיָן בְּשָׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֲוִית:	35

אלה מפני תמנע, ולהודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי למעלה:
 (31) ואלה המלכים וגו'. שמנה היו, וכנגדן העמיד יעקב, וצטל מלכות עשו צימיהם, ואלו הן, שאלו, ואיש צשת, דוד ושלמה, רחבעם, אחזיה, אחא, יהושפט. וצימי יורם בנו אחיז, צימיו פשע אדום מפסת יד יהודה וימליכו עליהם מלך (מלכים-ב, כ), וצימי שאלו אחיז ומלך אין צאדום נאב מלך:
 (33) יובב בן זרח מבצרה. צורה מערי מואב היא, שנאמר ועל קריות ועל צנרה וגו' (ירמיה מה, כד), ולפי שהעמידה מלך לאדום עמידה ללקות עמהם, שנאמר כי צח לה צנרה (ישעיה לד, ו):

36	And Hadad died, and Samlah of Masrekah reigned in his stead.	וַיָּמָת הָדָד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו וּמִית שְׁמֶלַח מִמַּשְׂרָקָה:	וַיָּמָת הָדָד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו וּמִית שְׁמֶלַח מִמַּשְׂרָקָה:	36
37	And Samlah died, and Shaul of Rehoboth by the River reigned in his stead.	וַיָּמָת שְׁמֶלַח וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שָׁאוּל מִרְחוֹבוֹת דְּעַל פְּרַת:	וַיָּמָת שְׁמֶלַח וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שָׁאוּל מִרְחוֹבוֹת הַנָּהָר:	37
38	And Shaul died, and Baal-hanan the son of Achbor reigned in his stead.	וַיָּמָת שָׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עַכְבּוֹר:	וַיָּמָת שָׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עַכְבּוֹר:	38
39	And Baal-hanan the son of Achbor died, and Hadar reigned in his stead; and the name of the city was Pau; and his wife's name was Mehetabel, the daughter of Matred, the daughter of Me-zahab.	וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן בֶּן-עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הָדָר וְשֹׁם קָרְתִּיהָ פָּעוּ וְשֹׁם אֶתְתִּיהָ מְהִיטְבָּאֵל בֶּת מַטְרֵד בֶּת מִצְרָף דֶּה־בָּא:	וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן בֶּן-עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הָדָר וְשֹׁם קָרְתִּיהָ פָּעוּ וְשֹׁם אֶתְתִּיהָ מְהִיטְבָּאֵל בֶּת מַטְרֵד בֶּת מִי זָהָב:	39
40	And these are the names of the chiefs that came of Esau, according to their families, after their places, by their names: the chief of Timna, the chief of Alvah, the chief of Jetheth;	וְאֵלֶּין שְׁמֵהֶם רִבְרָבִי עֶשָׂו לְזִרְעֵיהֶן לְאֶתְרִיהֶן בְּשֵׁמֵהֶם רִבְא תַמְנֵעַ רִבְא עֶלְוָה רִבְא יֶתֶת:	וְאֵלֶּה שְׁמֹת אֱלוֹפֵי עֶשָׂו לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמָתָם בְּשֵׁמֵתָם אֱלוֹף תַמְנֵעַ אֱלוֹף עֶלְוָה אֱלוֹף יֶתֶת:	מפטייר
41	the chief of Oholibamah, the chief of Elah, the chief of Pinon;	רִבְא אֶהְלִיבָמָה רִבְא אֵלָה רִבְא פִּינֹן:	אֱלוֹף אֶהְלִיבָמָה אֱלוֹף אֵלָה אֱלוֹף פִּינֹן:	41
42	the chief of Kenaz, the chief of Teman, the chief of Mibzar;	רִבְא קִנְזִי רִבְא תִּמָּן רִבְא מִבְצָר:	אֱלוֹף קִנְזִי אֱלוֹף תִּמָּן אֱלוֹף מִבְצָר:	42
43	the chief of Magdiel, the chief of Iram. These are the chiefs of Edom, according to their habitations in the land of their possession. This is Esau the father of the Edomites.	רִבְא מַגְדִּיאל רִבְא עִירָם אֵלֶּין רִבְרָבִי אֱדוֹם לְמוֹתְבְּנֵיהֶן בְּאַרְעַ אֲחֻזָּתֵהֶן הוּא עֶשָׂו אֲבוֹהֶן דְּאֱדוֹמִי:	אֱלוֹף מַגְדִּיאל אֱלוֹף עִירָם אֵלֶּהוּ אֱלוֹפֵי אֱדוֹם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְץ אֲחֻזָּתָם הוּא עֶשָׂו אָבִי אֱדוֹם: (פ)	קנ"ג

The Haftarah is Obadiah 1:1 – 1:21 on page 250.

XXXVII	And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan.	וַיָּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ מְגוּרֵי אָבִיו וַיֵּתִיב יַעֲקֹב בְּאַרְעַ בְּאֶרֶץ תּוֹתְבוֹת אָבוֹהֵי בְּאַרְשָׁא דְכְנַעַן:	וַיָּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ מְגוּרֵי אָבִיו וַיֵּתִיב יַעֲקֹב בְּאַרְשָׁא דְכְנַעַן:	ישב לג
--------	---	--	---	--------

- (35) המכה את מדין בשדה מואב. שצא מדין על מואב למלחמה, והלך מלך אדום לעזור את מואב, ומכאן אנו למדים, שהיו מדין ומואב מריבים זה עם זה, וצימי צלעם עשו שלום להתקשר על ישראל:
- (39) בת מי זהב. מה זהב, עשיר היה, ואין זהב חסוד בעיניו לכלום:
- (40) ואלה שמות אלוֹפֵי עשו. שנקראו על שם מדינותיהם לאחר שמת הדד, ופסקה מהם מלכות, והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות מולדותם, וכן מפורש בדברי הימים (א א, נא) וַיָּמָת הָדָד וַיְהִי אֱלוֹפֵי אֱדוֹם אֱלֹף תַמְנֵעַ וגו':
- (43) מגדיאל. היא רומי:

- These are the generations of Jacob.
Joseph, being seventeen years old,
2 was feeding the flock with his brethren, being still a lad even with the sons of Bilhah, and with the sons of Zilpah, his father's wives; and Joseph brought evil report of them unto their father.
- Now Israel loved Joseph more than
3 all his children, because he was the son of his old age; and he made him a coat of many colours.
- And when his brethren saw that
4 their father loved him more than all his brethren, they hated him, and could not speak peaceably unto him.
- And Joseph dreamed a dream, and
5 he told it to his brethren; and they hated him yet the more.
- אֵלֶּה הַדּוֹרוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעֵ-עָשָׂר הָיָה רֹעֵה אֶת־אֶחָיו בְּצֹאן וְהוּא נֶעַר אֶת־בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:
- וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זָקֵנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כִּתְנֶת פָּסִים:
- וַיֵּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אַתּוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלָם:
- וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלֹמֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיֹּסִיפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ:
- וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלֹמָא וַחֲוִי לְאֶחָיו וַאֲסִיפוּ עוֹד סָנוּ יְתִיָּה:

(1) וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לך יסודי עשו ותולדותיו דדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו, וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, פירש לך יסודי יעקב ותולדותיו דדרך ארוכה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם, וכן אתה מואל בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני, וכשצא נח האריך בו, וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש צחול וכוצרו כצברה עד שמואל את המרגלית, ומשמנאה, הוא משליך את הנורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר וישב יעקב, הפשטני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה, אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו, ניאוך אחד יואל ממשפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר, מי יכול לכבוש את כולן, מה כתיב למטה, אלה תולדות יעקב יוסף, וכתיב והיה בית יעקב אש בית יוסף להצהי בית עשו לקש, ניאוך יואל מיוסף שמכלה ושורף את כולם. ברש"י ישן):

(2) אלה תולדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב, אלה יסודיהם וגלגוליהם, עד שצאו לכלל יישוב. סבה ראשונה, יוסף בן שבע עשרה וגו', על ידי זה נחגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר יסוד פשוטו של מקרא, להיות דבר דבור על אופניו. ומדרש אגדה דורש, חלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף, מפני כמה דברים, אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אלא בן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה בבראשית רבה (פד, ו). ועוד נדרש בו, וישב, ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, נדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקצ"ה, לא דיין לנדיקים מה שמחוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה: והוא נער. שהיה עושה מעשה נערו, מתקן בשערו, ממשמש צעיני, כדי שיהיה נראה יפה: את בני בלחה. כלומר, ורגיל אל בני בלחה, לפי שהיו אחיו מצוין אותן, והוא מקרבן. את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה צאחיו בני לאה, היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אחר מן החי, ומזולזין בצני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלתן לקה, על אבר מן החי, וישטטו שטיר עים במכירתו, ולא אכלוהו חי (כדי שילקה בשחיטה) ועל דבר שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים, לְעֶצֶד נִמְכָּר יוֹסֵף, ועל העריות שספר עליהם, וּשְׂאֵל אִשָּׁת אֲדָמָיו וגו': דבתם. כל לשון דבר פרליץ בלע"ז. כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה, היה מספר: דבה. לשון דוֹצֵצ שְׂפָסִי וְשָׁנִים (שיר השירים ז, י):

(3) בן זקנים. שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם. בן חכים הוא ליה, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו: פסים. לשון כלי מלת (שבת י, כו) כמו פָּרָפֶס וְתַקְלָת, וכמו פְּתָת הפסים דתמר ואמנון. ומדרש אגדה על שם נרותיו, שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדיינים:

(4) ולא יכלו דברו לשלום. מתוך גנותם למדנו שצחם, שלא דברו אחת צפה ואחת בלע: דברו. לדבר עמו:

6 And he said unto them: 'Hear, I pray you, this dream which I have dreamed:	6 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: וְהָיָה אֲנִי מֵאֲלֵמִים אֶלְמִים וְהָיָה הַשֶּׁדֶה וְהָיָה קָמָה אֶלְמִתִּי וְגַם-נִצָּבָה וְהָיָה תִסְבִּינָה אֶלְמֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֶלְמִתִּי:
7 for, behold, we were binding sheaves in the field, and, lo, my sheaf arose, and also stood upright; and, behold, your sheaves came round about, and bowed down to my sheaf.'	7 וְהָיָה אֲנִי מֵאֲלֵמִים אֶלְמִים בְּתוֹךְ הַשֶּׁדֶה וְהָיָה קָמָה אֶלְמִתִּי וְגַם-נִצָּבָה וְהָיָה תִסְבִּינָה אֶלְמֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֶלְמִתִּי:
8 And his brethren said to him: 'Shalt thou indeed reign over us? or shalt thou indeed have dominion over us?' And they hated him yet the more for his dreams, and for his words.	8 וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיִּסְפּוּ עוֹד שָׂנֵא אֹתוֹ עַל-חֲלֻמֹּתָיו וְעַל-דְּבָרָיו: וַיֹּאמְרוּ לִיה אַחֲוֵי הַמֶּלְכֹּן אֶת מִדְּמֵי הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אוֹ שׁוֹלְטָן אֶת סִבִּיר לְמִשְׁלַט בְּנֵא וְאִסְיָפוּ עוֹד סָנוּ יִתִּיָּה עַל חֲלֻמוֹתָיו וְעַל פִּתְגָמוֹתָיו:
9 And he dreamed yet another dream, and told it to his brethren, and said: 'Behold, I have dreamed yet a dream: and, behold, the sun and the moon and eleven stars bowed down to me.'	9 וַיִּחְלֶם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֻמֹּתִי חֲלוֹם עוֹד וְהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עָשָׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:
10 And he told it to his father, and to his brethren; and his father rebuked him, and said unto him: 'What is this dream that thou hast dreamed? Shall I and thy mother and thy brethren indeed come to bow down to thee to the earth?'	10 וַיְסַפֵּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיַּגֵּד-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מַה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה:
11 And his brethren envied him; but his father kept the saying in mind.	11 וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אֶחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר: וַקִּנְאוּ בֵּיה אַחֲוֵי וְאָבִיו נִשְׂרָ יֵת פִּתְגָמוֹ:
12 And his brethren went to feed their father's flock in Shechem.	12 וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לְרֻעוֹת אֶת-צֹאן אָבִיהֶם בְּשֶׁכֶם: וַאֲזָלוּ אַחֲוֵי לְמִרְעֵי יֵת עֵנָא דְאָבִיהוֹן בְּשֶׁכֶם:

ישראל

10

11

שני

(7) מאלמים אלמים. כתרגומו מאסרין אסרין, עמרין, וכן נשא חלומותיו (תהלים קכו, ו), וכמוהו בלשון משנה והאלומות נוטל ומכריו: קמה אלומתי. נוקפה: וגם נצבה. לעמוד על עמדה בזקיפה: (8) ועל דבריו. על דצתס רעה שהיה מציא לאציהס: (10) ויספר אל אביו ואל אחיו. לאחר שספר אותם לאחיו, חזר וספרו לאציו צפניהס: ויגער בו. לפי שהיה מטיל שגאה עליו: הבוא נבוא. והלא אמך כזר ממה, והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לצלה, שגדלתו כאמו (צ"ר פד, יא). ורבותינו למדו מכאן, שאין חלוס בלא דברים בטלים, ויעקב נחיון להוציא הדבר מלב בניו, שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הצוא נבוא וגו', כשם שאי אפשר בלא, כך השאר הוא בטל: (11) שמר את הדבר. היה ממתין ומנפה מתי יבוא, וכן שמר חלומים (ישעיה כו, ז), וכן לא תשמר על חלומי (איוב יד, טז), לא תמתין:

- 13 And Israel said unto Joseph: 'Do not thy brethren feed the flock in Shechem? come, and I will send thee unto them.' And he said to him: 'Here am I.'
- 14 And he said to him: 'Go now, see whether it is well with thy brethren, and well with the flock; and bring me back word.' So he sent him out of the vale of Hebron, and he came to Shechem.
- 15 And a certain man found him, and, behold, he was wandering in the field. And the man asked him, saying: 'What seekest thou?'
- 16 And he said: 'I seek my brethren. Tell me, I pray thee, where they are feeding the flock.'
- 17 And the man said: 'They are departed hence; for I heard them say: Let us go to Dothan.' And Joseph went after his brethren, and found them in Dothan.
- 18 And they saw him afar off, and before he came near unto them, they conspired against him to slay him.
- 19 And they said one to another: 'Behold, this dreamer cometh.
- 20 Come now therefore, and let us slay him, and cast him into one of the pits, and we will say: An evil beast hath devoured him; and we shall see what will become of his dreams.'
- וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אַחֶיךָ רֹעִים בְּשֹׂכֶם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲגִנִי
- וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהִשְׁבִּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרֹן וַיָּבֹא שָׁכְמָה:
- וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהָנָה תַּעֲה בִשְׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תִּבְקֶשׁ:
- וַיֹּאמֶר אֶת-אֲחֵי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה-נָא לִי אִיפֹה הֵם רֹעִים:
- וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי שְׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דְתִינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֲרֵי אֲחָיו וַיִּמְצָאם בְּדוֹתָן:
- וַיֵּרְאוּ אוֹתוֹ מֵרָחֶק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:
- וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא:
- וַעֲתָה לָכֵה וְנִתְרַגְּמוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶתֶד הַחֲבֵרוֹת וְאֲמָרְנוּ חֲתָה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה-יָהִיו חֲלָמֵתָיו:
- וַיִּשְׁלַח יוֹסֵף לְיוֹסֵף הֲלֹא אַחֶיךָ רֹעִים בְּשֹׂכֶם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ לְדוֹתָן וַיֹּאמֶר לֵיהֶם הֲאֵנָּה:
- וַיֹּאמֶר לֵיהֶם אֵיזִיל כָּעַן חֲזִי יֵת שְׁלָם אַחֶד וַיֵּת שְׁלָם עָנָא וְאִתִּיבִנִי פִתְגָמָא וְשִׁלְחִיה מִמִּישַׁר חֶבְרֹן וְאָתָא לְשֹׂכֶם:
- וְאֶשְׁכַּחִיה גּוֹבְרָא וְהָא טָעִי בַּחֲקָלָא וְשִׁאֲלִיה גּוֹבְרָא לְמִימַר מָא אַתָּה בָּעִי:
- וַיֹּאמֶר יֵת אַחֲרֵי אָנָּה כָּעִי חוֹ כָּעַן לִי אִיכָּא אֲמוֹן רָעִין:
- וַיֹּאמֶר גּוֹבְרָא נָטְלוּ מִכָּא אֲרִי שְׁמַעִית דְּאֲמָרִין נִיזִיל לְדוֹתָן וְאֹזֵל יוֹסֵף בֵּתֵר אַחֲרֵיהֶם וְאֶשְׁכַּחֲנוּן בְּדוֹתָן:
- וַחֲזִי וַיִּתִּיה מִרְחִיק וְעַד לֹא קָרִיב לְדוֹתָן וַחֲשִׁיבוּ עֲלוֹהֵי לְמַקְטִלִּיה:
- וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְאַחֲוֵיהֶם הָא מָרִי חֲלָמִיָּא דִּיכִי אֲתִי:
- וַכָּעַן אֵיתוּ וְנִקְטְלִינִיה וְנִרְמִינִיה בְּחֶד מִן גּוֹבִיָּא וְנִימַר חֲתָה בִּשְׂתָּא אֲכָלְתִּיה וְנִחֲזִי מָא יָהִי בְּסוֹף חֲלָמֵהוּ:

(12) לרעות את צאן. נקוד על את, שלא הלכו אלא לרעות את עזמון (צ"ר פד, יג): (יג)

(13) הנני. לשון ענוה וזריזות, מזדריז למנות אציו, ואף על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו:

(14) מעמק חברון. והלא חזרון זה, שנאמר ויעלו בגג ויצא עד חזרון (במדבר יג, כב), אלא מעצה עמוקה של אותו נדיק הקצור בחזרון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים, כי גר יפה ורעף (בראשית טו, יג. סוטה יא): ויבא שכמה. מקום מוכן לפורענות, שם קלקלו השצים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר וילך רשעם שְׁכָמָה (מלכים א יב, ח):

(15) וימצאדו איש. זה גבריאל (תנחומא וישב צ) שנאמר וְהָאִישׁ גְּבַרְיָאֵל (דניאל ט, יא):

(17) נסעו מזה. הסיעו עזמון מן האחיה: נלכה דותינה. לבקש לך נכלי דמות שימיתוך צהם. ולפי פשוטו, שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו:

(18) ויתנכלו. נתמלאו נכלים וערמומיות: אהו. כמו אתו, עמו, כלומר אליו:

<p>21 And Reuben heard it, and delivered him out of their hand; and said: 'Let us not take his life.'</p>	<p>וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ: וְשָׁמַע רְאוּבֵן וַיִּשְׁיבֵיהָ מִיַּדְהוֹן וַיֹּאמֶר לֹא נִקְטְלֵנָה נַפֶּשׁ:</p>	<p>21 וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ: 22 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן אֵל-תִּשְׁכּוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וְיָד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְחַשְׁיָבוֹ אֶל-אָבִיו:</p>
<p>22 And Reuben said unto them: 'Shed no blood; cast him into this pit that is in the wilderness, but lay no hand upon him'—that he might deliver him out of their hand, to restore him to his father.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶן רְאוּבֵן לֹא תִשְׁדוּן דָּם רָמוּ יָתִיה לְגוֹבָא הָדִין דְּבְמִדְבָּרָא וְיָד לֹא תִשְׁטוּן בֵּיהָ בְּדִיל לְשִׁיבָא יָתִיה מִיַּדְהוֹן לְאַתְבוּתִיהָ לְנֹת אָבוּהִי:</p>	<p>22 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן אֵל-תִּשְׁכּוּ-דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וְיָד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְחַשְׁיָבוֹ אֶל-אָבִיו:</p>
<p>23 And it came to pass, when Joseph was come unto his brethren, that they stripped Joseph of his coat, the coat of many colours that was on him;</p>	<p>וַהֲנִה כֹד אֶתָא יוֹסֵף לְנֹת אַחוּהִי וַאֲשַׁלְחוּ יֵת יוֹסֵף יֵת כְּתוּנִיהָ יֵת כְּתוּנָא דְּפִסִּי דְּעִלּוּהִי:</p>	<p>שלישי 23 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתֻנָּתוֹ אֶת-כְּתֹנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:</p>
<p>24 and they took him, and cast him into the pit—and the pit was empty, there was no water in it.</p>	<p>וַיִּקְחֻהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וַהֲבֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם: וַיִּקְבּוּהִי וַרְמוּ יָתִיה לְגוֹבָא וְגוֹבָא רִיקָן לִית בֵּיהָ מַיָּא:</p>	<p>24 וַיִּקְחֻהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וַהֲבֹר רָק אֵין בּוֹ מַיִם:</p>
<p>25 And they sat down to eat bread; and they lifted up their eyes and looked, and, behold, a caravan of Ishmaelites came from Gilead, with their camels bearing spicery and balm and ladanum, going to carry it down to Egypt.</p>	<p>וַאֲסַחְרוּ לְמִיכַל לַחֲמָא וַיִּקְפּוּ עֵינֵיהֶן וַחֲזוּ וְהָא שְׂרֵת עַרְבָאִי אֲתִיָּא מִגִּלְעָד וְגַמְלִיהוֹן טַעֲנִין שַׁעַף וְקִטְף וּלְטוֹם אֲזִלִּין לְאַחְתָּא לְמַצְרַיִם:</p>	<p>25 וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׁאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וַהֲנִה אַרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וְגַמְלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאָת וַצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרָיִמָה:</p>
<p>26 And Judah said unto his brethren: 'What profit is it if we slay our brother and conceal his blood?</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאַחוּהִי מָא מָמוֹן נִתְּהֵנִי לְנָא אַרְי נִקְטוּל יֵת אַחוּנָא וְנִכְסִי עַל דְּמִיָּה:</p>	<p>26 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אָחִיו מַה-בְּצַע כִּי נַהַרְג' אֶת-אָחִינוּ וְנִכְסֵינוּ אֶת-דָּמּוֹ:</p>

- (20) ונראה מה יהיו חלומותיו. אמר רבי יצחק מקרא זה אומר דרשני, רוח הקדש אומרת כן, הם אומרים נהרגו, והכתוב מסיים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום, או שלכם או שלי, ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו, שמכיון שיהרגוהו בטלו חלומותיו:
- (21) לא נכנו נפש. מכת נפש, זו היא מיתה:
- (22) למען הציל אותו. רוח הקדש העידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיצא הוא ויטלנו משם, אמר, אני זכור וגדול שזכולן, לא יתלה הסרחון אלא בי:
- (23) את כתנתו. זה חלוק: את כתנת הפסים. הוא שהוסיף לו אציו יותר על אחיו (צ"ר פד, טז):
- (24) והבור רק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק, איני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו:
- (25) ארחת. כתרומתו שירית, על שם הולכי ארחת: וגמליהם נשאים וגו'. למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכון של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נודמנו בשמים, שלא יוזק מריח רע: נכאת. כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת, וכן וַיִּקְרָא אֶת כָּל בֵּית נְכָתָה (מלכים-ב ז, יג), מרקחת בשמיו. ואונקלוס תרגם לשון שעה: וצרי. שרף הנוטף מעצי הקטף והוא נטף הנמנה עם סמני הקטורת: ולט. לוטיתא שמו בלשון משנה, ורבותינו פירשו שרש עשב ושמו אשטרולוויא"ה, בזמס' נדה (ח).

- 27 Come, and let us sell him to the Ishmaelites, and let not our hand be upon him; for he is our brother, our flesh.' And his brethren hearkened unto him. לְכֹוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לַיִּשְׁמַעֲאֵלִים וְיִדְּנֵנוּ אֶל־תְּהֵי־בֹו כִּי־אֶחָיונוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֶחָיו:
- 28 And there passed by Midianites, merchantmen; and they drew and lifted up Joseph out of the pit, and sold Joseph to the Ishmaelites for twenty shekels of silver. And they brought Joseph into Egypt. וַיַּעֲבְרוּ אַנְשִׁים מִדְיָנִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלֹוּ אֶת־יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעֲאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרָיִמָה:
- 29 And Reuben returned unto the pit; and, behold, Joseph was not in the pit; and he rent his clothes. וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין־יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו:
- 30 And he returned unto his brethren, and said: 'The child is not; and as for me, whither shall I go?' וַיָּשָׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּלֵד אֵינָנוּ וְאֲנִי אֵנָה אֲנִי־בָא:
- 31 And they took Joseph's coat, and killed a he-goat, and dipped the coat in the blood; וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בַּדָּם:
- 32 and they sent the coat of many colours, and they brought it to their father; and said: 'This have we found. Know now whether it is thy son's coat or not.' וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכֶּר־נָא הַכֶּתֶנֶת בְּנֶךְ הוּא אִם־לֹא:
- 33 And he knew it, and said: 'It is my son's coat; an evil beast hath devoured him; Joseph is without doubt torn in pieces.' וַיִּכְיֶרְהָ וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנִי חִיָּה רָעָה אֲכָלָתָהּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף:

(26) מה בצע. מה ממון, כחרגומו: וכסינו את דמו. ונעלים את מיתחו:
 (27) וישמעו. וקצילו מניה, וכל שמיעה שהיא קצלת דברים, כגון זה, וכגון וישמע יעקב אל אציו, נעשה ונשמע מתורגם נקבל, וכל שהוא שמיעת האוזן, כגון וישמעו את קול ה' אלֵהִים מִתְהַלֵּךְ צֶלֶן, ורִצְקָה שׁוֹמֵעַת, וישמע ישראֵל, שְׁמַעְתִּי אֶת פְּלוֹנֹת, כולן מתורגם ושמעו, ושמעת, ושמע, שמיע קדמי:
 (28) ויעברו אנשים מדינים. זו היא שיירא אחרת, והודיעך הכתוב, שנמכר פעמים הרבה: וימשכו. בני יעקב את יוסף מן הצור וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים מכרו אותו למצרים:
 (29) וישב ראובן. וצמירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אציו. דבר אחר, עסוק היה בשקו וצמעיניתו על שכלל יצועי אציו:
 (30) אנה אני בא. אנה אצרח מנערו של אבא:
 (31) שעיר עזים. דמו דומה לשל אדם: הכתנת. זה שמה, וכשהיא דצוקה למיזה אחרת, כגון כתנת יוסף, כתנת פסים, כתנת זר, נקוד קתנת:
 (33) ויאמר כתנת בני. היא זו: חיה רעה אכלתהו. נלמדה צורח הקדש (צ"ר פד, יט), סופו שמתגרה צוראשת פוטיפר. ולמה לא גלה לו הקצ"ה, לפי שהסירמו וקללו את כל מי שיגלה, ושחפו להקצי"ה עמהם (תנחומא וישב ז), אבל יחמך היה יודע

<p>34 And Jacob rent his garments, and put sackcloth upon his loins, and mourned for his son many days.</p>	<p>וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמַלְתָּיו וַיַּשֶּׂם שָׂק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:</p> <p>וַיִּבְעַע יַעֲקֹב לְבוּשׁוֹהִי וַאֲסַר שָׂקָא בְּחֻרְצִיָּה וַאֲתַאבֵּל עַל בְּרִיָּה יוֹמִין סְגִיָּאִין:</p>	<p>34 וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמַלְתָּיו וַיַּשֶּׂם שָׂק בְּמַתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:</p>
<p>35 And all his sons and all his daughters rose up to comfort him; but he refused to be comforted; and he said: 'Nay, but I will go down to the grave to my son mourning.' And his father wept for him.</p>	<p>וַיָּקֻמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹתָיו וְסָרִיב לְקַבֵּלָא תְנַחוּמִין וַאֲמַר אָרִי אֵיחֹת לֹת בְּרִי כִּד אַבִּילָנָא לְשָׂאוֹל וּבְכָא יִתִּיה אַבּוּהִי:</p>	<p>35 וַיָּקֻמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיֵּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרְדּוּ אֶל-בְּנִי אַבֵּל שְׂאֵלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו:</p>
<p>36 And the Midianites sold him into Egypt unto Potiphar, an officer of Pharaoh's, the captain of the guard.</p>	<p>וּמִדְיָנָי זָבִינוּ יִתִּיה לְמַצְרַיִם לְפֹטִיפָר רַבָּא דְּפָרְעָה רַב קְטוּלָיָא:</p>	<p>36 וְהַמְדָּנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרַעֲהָ שֶׁר הַטְּבָחִים: (פ)</p>
<p>XXXVIII And it came to pass at that time, that Judah went down from his brethren, and turned in to a certain Adullamite, whose name was Hirah.</p>	<p>וַהֲוָה בְּעֵדְנָא הָהוּא וַנַּחַת יְהוּדָה מִלִּנְתָּא אַחוּהִי וּסְטָא לֹת גְּבֵרָא עַדוּלָמָאָה וּשְׁמִיהָ חִירָה:</p>	<p>רביעי לד וַיְהִי בְּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אֶחָיו וַיֵּשֶׁב עַד-אִישׁ עַדְלָמִי וּשְׁמוֹ חִירָה:</p>
<p>2 And Judah saw there a daughter of a certain Canaanite whose name was Shua; and he took her, and went in unto her.</p>	<p>וַחֲזָא תַמָּן יְהוּדָה בַּת גְּבֵר כְּנַעֲנִי וּשְׁמִיהָ שׁוּעָה וַנִּסְבָּהּ וַעֲלָ לֹתָהּ:</p>	<p>2 וַיֵּרָא-שָׁם יְהוּדָה בַּת-אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעָה וַיִּקַּחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:</p>
<p>3 And she conceived, and bore a son; and he called his name Er.</p>	<p>וַעֲדִיאַת וַיֵּלֶידֶת בֶּר וּקְרָא יֵת שְׁמִיהָ עֵר:</p>	<p>3 וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ עֵר:</p>
<p>4 And she conceived again, and bore a son; and she called his name Onan.</p>	<p>וַעֲדִיאַת עוֹד וַיֵּלֶידֶת בֶּר וּקְרָא יֵת שְׁמִיהָ אוֹנָן:</p>	<p>4 וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אוֹנָן:</p>

שהוא חי, אמר, היאך אגלה, והקצ"ה אינו רוצה לגלות לו:

(34) ימים רבים. כ"ז שנה, משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר יוסף בן שבע עשרה שנה וגו', וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השובע ושנתיים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ז שנה, כנגד כ"ז שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם, כ' שנה שהיה צדיק לבן, וב' שנה בדרך בשבוע מצית לבן, שנה וחצי בסכות וששה חדשים צדיק אל (מגילה טז: יז.). וזהו שאמר ללבן זה לי עשרים שנה צדיק, לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן:

(35) וכל בנתיו. רבי יהודה אומר, אחיות תאומות נולדו עס כל שצט ושצט, ונשאום. רבי נחמיה אומר, כנעניות היו, אלא מהו וכל צנותיו, כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו: וימאן להתנבאם. אין אדם מקבל תנחומין על החי (ז"ר פד, כא), וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלכ, ולא על החי: ארד אל בני. כמו על בני והרצה אל משמשיך בלשון על, אל שאול ואל בית הדימים (שמואל"ב כא, א), אל הלךח ברוך ה' להם, ואל (מות) קמיה ואישה (שם"ד, כא): אבל שאלה. כפשוטו לשון קצר הוא, באצלי אקצר ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו, גיהנם, סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מצני צחיי, מוצטח אני שאיני רואה גיהנם: ויבך אותו אביו. יחזק היה צוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי:

(36) הטבחים. שוחטי בהמות המלך:

(1) ויהי בעת ההוא. למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד, שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו צרת אציהם, אמרו, אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו, היינו שומעים לך: ויש. מאת אחיו: עד איש עדלמי. נשתחף עמו:

(2) כנעני. תגרא (ז"ר פה, ד):

5 And she yet again bore a son, and called his name Shelah; and he was at Chezib, when she bore him.	וַתִּסֶּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלֹה וַהֲיָה בְּכִזִּיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: וְאִוְסִיפֹת עוֹד וַיֵּלֶד בֶּר וַקְרָת יֵת שְׁמִיהָ שְׁלֹה וַהֲיָה בְּכִזִּיב כִּד יֵלֶדֶת יִתִּיה:	5 וַתִּסֶּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלֹה וַהֲיָה בְּכִזִּיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ:
6 And Judah took a wife for Er his first-born, and her name was Tamar.	וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמָּה תָּמָר: וַיְנַסֵּב יְהוּדָה אֶתְתָּא לְעֵר בּוֹכְרִיהָ וְשִׁמָּה תָּמָר:	6 וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמָּה תָּמָר:
7 And Er, Judah's first-born, was wicked in the sight of the LORD; and the LORD slew him.	וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רָע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתֶהוּ יְהוָה: וַהֲיָה עֵר בְּכוֹרִיהָ דִּיהוּדָה בִּישׁ קָדָם יי וַאֲמִיתִיה יי:	7 וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רָע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתֶהוּ יְהוָה:
8 And Judah said unto Onan: 'Go in unto thy brother's wife, and perform the duty of a husband's brother unto her, and raise up seed to thy brother.'	וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בָּא אֵלַי אִשְׁתִּי אַחִיד וַיְבִם אֹתָהּ וַהֲקָם זָרַע לְאַחִיד: וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לָנֹת אֶתֶּת אַחִיד וַיְבִם יְתֵה וַאֲקִים זָרַע לְאַחִיד:	8 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בָּא אֵלַי אִשְׁתִּי אַחִיד וַיְבִם אֹתָהּ וַהֲקָם זָרַע לְאַחִיד:
9 And Onan knew that the seed would not be his; and it came to pass when he went in unto his brother's wife, that he spilled it on the ground, lest he should give seed to his brother.	וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִי הַזָּרַע וַהֲיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיו וַשְׁתַּת אֲרֻצָּה לְבִלְתִּי נָתֹן זָרַע לְאַחִיו: וַיֵּדַע אוֹנָן אֲרִי לֹא עַל שְׁמִיהָ מִתְקַרֵּי זָרַע וַהֲיָה כִּד עָלִיל לָנֹת אֶתֶּת אַחִיו וּמִחֲבִיל אוֹרְחִיהָ עַל אֲרֻעָא בְּדִיל דְּלֹא לְאַקְמָא זָרַע לְאַחִיו:	9 וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִי הַזָּרַע וַהֲיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיו וַשְׁתַּת אֲרֻצָּה לְבִלְתִּי נָתֹן זָרַע לְאַחִיו:
10 And the thing which he did was evil in the sight of the LORD; and He slew him also.	וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ: וּבֹאִישׁ קָדָם יי דַּעֲבַד וַאֲמִית אִף יִתִּיה:	10 וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ:
11 Then said Judah to Tamar his daughter-in-law: 'Remain a widow in thy father's house, till Shelah my son be grown up'; for he said: 'Lest he also die, like his brethren.' And Tamar went and dwelt in her father's house.	וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כְּלָתוֹ שְׁבִי אֶל־מִנְּהָ בֵּית־אָבִיד עַד־יִגְדַּל שְׁלֹה בְּנִי כִי אֹמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתָּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: וַאֲמַר יְהוּדָה לְתָמָר כְּלָתִיהָ תִּיבִי אֶרְמָלָא בֵּית אָבִיד עַד דִּיִּרְבִּי שְׁלֹה בְּרִי אֲרִי אֹמַר דְּלָמָא יָמוּת אִף הוּא כְּאֶחָיו וַאֲזֵלֶת תָּמָר וַיִּתִּיבֶת בֵּית אָבִיהָ:	11 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כְּלָתוֹ שְׁבִי אֶל־מִנְּהָ בֵּית־אָבִיד עַד־יִגְדַּל שְׁלֹה בְּנִי כִי אֹמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתָּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ:
12 And in process of time Shua's daughter, the wife of Judah, died; and Judah was comforted, and went up unto his sheep-shearers to Timnah, he and his friend Hirah the Adullamite.	וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בֵּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנְחָם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנֹה הוּא וַחֲבִירָה רַחֲמִיהָ עַד־לְמָאָה לְתַמְנָת: וּסְגִיאוֹ יוֹמִיא וּמִיתַת בֵּת שׁוּעַ אֶתֶּת יְהוּדָה וַאֲתַנְחָם יְהוּדָה וּסְלִיק עַל גִּזְזֵי עֲנִיהָ הוּא וַחֲבִירָה רַחֲמִיהָ עַד־לְמָאָה לְתַמְנָת:	12 וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בֵּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנְחָם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנֹה הוּא וַחֲבִירָה רַחֲמִיהָ עַד־לְמָאָה לְתַמְנָת:

- (5) והיה בכיזיב. שם המקום, ואומר אני, על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון קיץ תהיה לי קמו אכזב, אשר לא יכזבו מימיו, דאם לא כן מה צא להודיענו. וצדראשית רבה (פה, ד) ראמי, ומקרא שמו שלה וגו' פסקת:
- (7) רע בעיני ה'. כרעמו של אונן, משחית זרעו, שנאמר צאונן וימת גם אותו, כמיתתו של ער מיתתו של אונן. ולמה היה ער משחית זרעו כדי שלא תתעצר ויכחיש יפיה:
- (8) והקם זרע. הבן יקרא על שם המת:
- (9) ושחת ארצה. דש מצפנים וזורה מצחוץ (צ"פ פה, ה):
- (11) כי אמר וגו'. כלומר, דומה היה אותה צקש, שלא היה צדעמו להשיאה לו: כי אמר פן ימות. מוחזקת היא ושימתו אנשיה (יבמות סד):

- 13 And it was told Tamar, saying: 'Behold, thy father-in-law goeth up to Timnah to shear his sheep.'
- 14 And she put off from her the garments of her widowhood, and covered herself with her veil, and wrapped herself, and sat in the entrance of Enaim, which is by the way to Timnah; for she saw that Shelah was grown up, and she was not given unto him to wife.
- 15 When Judah saw her, he thought her to be a harlot; for she had covered her face.
- 16 And he turned unto her by the way, and said: 'Come, I pray thee, let me come in unto thee'; for he knew not that she was his daughter-in-law. And she said: 'What wilt thou give me, that thou mayest come in unto me?'
- 17 And he said: 'I will send thee a kid of the goats from the flock.' And she said: 'Wilt thou give me a pledge, till thou send it?'
- 18 And he said: 'What pledge shall I give thee?' And she said: 'Thy signet and thy cord, and thy staff that is in thy hand.' And he gave them to her, and came in unto her, and she conceived by him.
- וַיִּגְדַּל לְתַמָּר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִידָא
חֲמוּיָא סָלִיק לְתַמְנָת לְמַגְזַע
עֵינָהּ
- וַתִּסְרֹב בְּגָדֶיהָ אֶלְמָנוּתָהּ מֵעַלֶיהָ
וַתִּכְסֶּב בַּצִּיעֶיהָ וַתַּתְּעֶלְהָ וַתִּשָּׁב
בַּפֶּתַח עֵינָם אֲשֶׁר עַל-הַדֶּרֶךְ
תַּמְנָתָה כִּי רָאתָהּ כִּי-גָדַל שְׁלָה
וְהָיָה לֹא-נִתְּנָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:
- וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה
כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ:
- וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר
הִבֵּה-נָא אָבוֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא
יָדַע כִּי כִלְתּוֹ הוּא וַתֹּאמֶר מַה-
תִּתֶּן-לִי כִּי תָבוֹא אֵלַי:
- וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדֵי-עִזִּים
מִן-הַצֹּאֵן וַתֹּאמֶר אִם-תִּתֶּן
עֶרְבוֹן עַד שְׁלַחְךָ:
- וַיֹּאמֶר מַה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן-
לָךְ וַתֹּאמֶר חֲתָמִי וּפְתִילִיךָ
וּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֶּן-לָהּ
וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לּוֹ:
- וַאֲעֲדִיאת לְבוּשִׁי אֶרְמְלוּתָהּ
מִנָּה וַאֲתַכְסִּיאת בְּעִיפָא
וַאֲתַקְנַת וַיְתִיבַת בַּפֶּרֶשׁוֹת
עֵינָם דְּעַל אוֹרַח תַּמְנָת אַרְי
חֲזַת אַרְי רָבָא שְׁלָה וְהָיָה לֹא
אֲתִיבַת לִיה לְאִתּוֹ:
- וַחֲזָה יְהוּדָה וַחֲשַׁבְהָ כְּנַפְקַת
בְּרָא אַרְי כְּסִיאת אִפְהָא:
- וּסְטָא לְוִתָּהּ לְאוֹרַחָא וַאֲמַר
הָבִי קָעַן אִיעוּל לְוִתִּיךָ אַרְי
לֹא יָדַע אַרְי כִּלְתִּיהָ הִיא
וַאֲמַרְתָּ מָה תִּתִּין לִי אַרְי
תִּיעוּל לְוִתִּי:
- וַאֲמַר אָנָּה אֲשַׁלַּח גְּדִיָּא בֶר
עִזִּי מִן עֹאֵ וַאֲמַרְתָּ אִם תִּתִּין
מִשְׁכּוֹנָא עַד דְּתַשְׁלַח:
- וַאֲמַר מָה מִשְׁכּוֹנָא דְּאֶתִּין
לִיךָ וַאֲמַרְתָּ עֲזָקְתְּךָ וְשׁוֹשְׁפֶךָ
וְחוּטְרֶךָ דְּבִידְךָ וַיִּהְיֶה לָּהּ
וַעֲלָל לְוִתָּהּ וַעֲדִיאת לִיהָ:

- (12) ויעל על גוזזי צאנו. ויעל תמננה לעמוד על גוזזי צאנו:
- (13) עלה תמננה. וצמשון הוא אומר ויגדל שמשון וגו' תמננה (שופטים יד, א), צשפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן:
- (14) ותתעלה. כסתה פניה שלא יכיר זה: ותשב בפתח עינים. צפתחת עינים, צפרשת דרכים שעל דרך תמננה. ורבותינו דרשו, צפתחו של אברהם אבינו, שכל עינים מצפות לראותו (סוטה י:). כי ראתה כי גדל שלה וגו'. לפיכך הפקירה עצמה לכל יהודה, שהיתה מתאווה להעמיד ממנו בנים:
- (15) ויחשבה לזונה. לפי שיושבת צפרשת דרכים: כי כסתה פניה. ולא יכול לראותה ולהכירה. ומדרש רבותינו כי כסתה פניה, כשהיתה בבית חמיה היתה נזוה לפיכך לא חשדה:
- (16) ויש אליה אל הדרך. מדרך שהיה זה, נטה אל הדרך אשר היא זה, וצלשון לע"ז דשטורני"ר: הבה נא. הכיני עצמך ודעתך לכך. כל לשון הזה לשון הזמנה הוא, חוץ ממקום שיש למרגמו צלשון נתינה, ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון נתינה הם:
- (17) ערבון. משכון:
- (18) חתמך ופתילך. עזקתך ושופיך. טבעת שאתה חותם זה, ושמתך שאתה מתכסה זה: ותהר לו. גזורים כיוצא בו, נדיקים כיוצא בו:

- 19 And she arose, and went away, and put off her veil from her, and put on the garments of her widowhood. וַתִּקַּם וַתֵּלֶךְ וַתִּסַּר צַעֲיָפָהּ וַתְּאֲזֹלֶת וַאֲעֲדִיאתָ מַעְלִיָּהּ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי עִיפָה מִנָּה וּלְבִשְׁתָּ לְבוּשֵׁי אֲלֻמְנוּתָהּ:
- 20 And Judah sent the kid of the goats by the hand of his friend the Adullamite, to receive the pledge from the woman's hand; but he found her not. וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת-גְּדֵי הָעִזִּים בְּיַד רֵעֵהוּ הָעַדְלָמִי לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָאָהּ:
- 21 Then he asked the men of her place, saying: 'Where is the harlot, that was at Enaim by the wayside?' And they said: 'There hath been no harlot here.' וַיִּשְׁאַל אֶת-אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵינָה הַקְדֵּשָׁה הוּא בְּעִינִים עַל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא-הָיְתָה בָּזָה קִדְשָׁה:
- 22 And he returned to Judah, and said: 'I have not found her; and also the men of the place said: There hath been no harlot here.' וַיָּשָׁב אֶל-יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מָצָאתִיהָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הָיְתָה בָּזָה קִדְשָׁה:
- 23 And Judah said: 'Let her take it, lest we be put to shame; behold, I sent this kid, and thou hast not found her.' וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז הַנָּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הִנֵּה וְאַתָּה לֹא מָצָאתָהּ:
- 24 And it came to pass about three months after, that it was told Judah, saying: 'Tamar thy daughter-in-law hath played the harlot; and moreover, behold, she is with child by harlotry.' And Judah said: 'Bring her forth, and let her be burnt.' וַיְהִי כַּמֶּשֶׁלֶשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגְדַּל לִיהוּדָה לֵאמֹר זָנְתָהּ תָּמָר כָּלִילָהּ וְגַם הֵנָּה הָרָה לְזִנּוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׂרָף:

(21) הקדשה. מקודשת ומזומנת לזנות:

(23) תקח לה. יהיה שלה מה שצידה: פן נהיה לבוז. אם תצקנה עוד, יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי: הנה שלחתי הגדי הזה. לפי שרמה יהודה את אביו בגדי עזים, שהטביל כחנת יוסף צדמו, רמוהו גם אותו בגדי עזים (צ"ר פה, ט):

(24) כמשלש חדשים. ריבון של ראשון, וריבון של אחרון, ואמנעי שלם (נדה ח:). ולשון כמשלש חדשים, כהמשלש החדשים, כמו ומשלם מנות (אסתר ט, יט), משלם ידם, וכן מרגום אונקלוס כחלמות ירחיא: הרה לזנונים. שם דבר, מעוברת, כמו אשה הרה, וכמו צרה פסמה: ותשרף. אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר, כמו של שם היטה שהוא כהן, לפיכך דנוה כשריפה:

<p>25 When she was brought forth, she sent to her father-in-law, saying: 'By the man, whose these are, am I with child'; and she said: 'Discern, I pray thee, whose are these, the signet, and the cords, and the staff.'</p>	<p>הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה נתאמר תכר-נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה:</p> <p>25 היא מתפקא והיא שלחת לחמוהא למימר לגבר דאלין דיליה מניה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע כען למן עזקתא ושושפיא וחוטרא האלין:</p>	<p>25 הוא מוצאת והיא שלחה אל-חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה נתאמר תכר-נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה:</p>
<p>26 And Judah acknowledged them, and said: 'She is more righteous than I; forasmuch as I gave her not to Shelah my son.' And he knew her again no more.</p>	<p>26 ואשתמודע יהודה ואמר זכאה מני מעדיא ארי על כן לא יתבתה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למדעה:</p>	<p>26 ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי-על-כן לא-נתתיה לשלה בני ולא-יסף עוד לדעתה:</p>
<p>27 And it came to pass in the time of her travail, that, behold, twins were in her womb.</p>	<p>27 והנה בעדן מילדה והא תימין במעהא:</p>	<p>27 ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה:</p>
<p>28 And it came to pass, when she travailed, that one put out a hand; and the midwife took and bound upon his hand a scarlet thread, saying: 'This came out first.'</p>	<p>28 והנה במילדה ויהב ידא ונסיבת חיתא וקטרת על ידיה זהורייתא למימר דין נפק קדמויתא:</p>	<p>28 ויהי בלדתה ויתן-יד ותקח המילדת ותקשר על-ידו שני לאמר זה יצא ראשנה:</p>
<p>29 And it came to pass, as he drew back his hand, that, behold his brother came out; and she said: 'Wherefore hast thou made a breach for thyself?' Therefore his name was called Perez.</p>	<p>29 והנה כד אתיב ידיה והא נפק אחיה ואמרת מא תקוף סגי עלך למתקף וקרא שמה פריץ:</p>	<p>29 ויהיו כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פריץ ויקרא שמו פריץ:</p>
<p>30 And afterward came out his brother, that had the scarlet thread upon his hand; and his name was called Zerah.</p>	<p>30 ובתר כן נפק אחיה דעל ידיה זהורייתא וקרא שמה זרח:</p>	<p>30 ואחר יצא אחיו אשר על-ידו השני ויקרא שמו זרח: (ס)</p>

(25) הוא מוצאת. לישרף: והיא שלחה אל חמיה. לא רצתה להלצין פניו, ולומר ממך אני מעוברת, אלא לאיש אשר אלה לו, אמרה, אם יודה מעצמו, יודה, ואם לאו, ישרפוני ואל אלצין פניו, מכאן אמרו, נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילצין פני חצירו ברבים: הבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, הכר נא דוראך, ואל תאצד שלש נפשות:

(26) צדקה. דבריה: ממני. היא מעוברת. וז"ל דרשו, שיצאה בת קול ואמרה, ממני ומאתי יצאו הדברים, לפי שהיתה נזועה בזית חמיה, גזרתי שיצאו ממנה מלכים, ומשכנטי יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל: כי על כן לא נתתיה. כי דין עשתה, על אשר לא נתתיה לשלה בני: ולא יסף עוד. יש אומרים לא הוסיף, ויש אומרים לא פסק, (ומצירו גזי אלדד ומידד, ולא יספו, ומתרגמינן ולא פסקו):

(27) בעת לדתה. וברכה הוא אומר וימלאו ימיה ללדת, להלן למלאים וכאן לחסרים: והנה תאומים. מלא, ולהלן תומים חסר, לפי שהאחד רשע, אבל אלו שניהם נדיקים:

(28) ויתן יד. הוציא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני, החזירה:

(29) פרצת. חוקת עליך חוץ:

(30) אשר על ידו השני. ארבע ידות כמוצות כאן, כנגד ארבע חרמים שמעל עכן שיצא ממנו. ויש אומרים כנגד ארבעה דברים, שלקח אדרת שנער, ושני חתיכות כסף של מאתים שקלים, ולשון זהב (ז"ר פה, יד): ויקרא שמו זרח. על שם זריחת מראית השני:

XXXIX	<p>And Joseph was brought down to Egypt; and Potiphar, an officer of Pharaoh's, the captain of the guard, an Egyptian, bought him of the hand of the Ishmaelites, that had brought him down thither.</p>	<p>וְיוֹסֵף הוּבָרַד מִצְרָיִמָּה וַיִּקְנֵהוּ פוֹטִיפָר סָרִיס פַּרְעֹה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי מִידָּהּ הִישְׁמַעְאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה:</p>	<p>חמישי לה</p>
2	<p>And the LORD was with Joseph, and he was a prosperous man; and he was in the house of his master the Egyptian.</p>	<p>וַיְהִי וַיְהֵאֱלֹהִים אִתּוֹ יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי:</p>	2
3	<p>And his master saw that the LORD was with him, and that the LORD made all that he did to prosper in his hand.</p>	<p>וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהֵאֱלֹהִים אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהֵאֱלֹהִים מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ:</p>	3
4	<p>And Joseph found favour in his sight, and he ministered unto him. And he appointed him overseer over his house, and all that he had he put into his hand.</p>	<p>וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיִּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ וְכָל-יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדוֹ:</p>	4
5	<p>And it came to pass from the time that he appointed him overseer in his house, and over all that he had, that the LORD blessed the Egyptian's house for Joseph's sake; and the blessing of the LORD was upon all that he had, in the house and in the field.</p>	<p>וַיְהִי מֵאֲזִי הַפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹו וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלָל יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹו בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:</p>	5
6	<p>And he left all that he had in Joseph's hand; and, having him, he knew not aught save the bread which he did eat. And Joseph was of beautiful form, and fair to look upon.</p>	<p>וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם-הִלָּחַם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה-תָאֵר וַיְהִי מְרָאָה:</p>	6
7	<p>And it came to pass after these things, that his master's wife cast her eyes upon Joseph; and she said: 'Lie with me.'</p>	<p>וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבָּה עִמִּי:</p>	ששי

(1) ויוסף הורד. חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף, לומר לך שצבצלו הורידוהו מגדולתו. ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך, מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה:

(2) כי ה' איתו. שם שמים שגור בפיו:

(3) וכל יו' לו. הרי לשון קצר חסר אשר:

(4) ולא ידע אותו מאומה. לא היה נותן לבו לכלום: כי אם הלחם. היא אשתו, אלא שדבר צלשון נקייה: ויהי יוסף יפה תאר. כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה, איך מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב. מיד

<p>8 But he refused, and said unto his master's wife: 'Behold, my master, having me, knoweth not what is in the house, and he hath put all that he hath into my hand;</p>	<p>וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו וְסָרִיב וְאָמַר לְאֵתָת רַבּוֹנִיָּה הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֵתִי מִה־בֵּית וְכָל אֲשֶׁר-יִשְׁלֹוּ נָתַן בְּיָדִי:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו וְסָרִיב וְאָמַר לְאֵתָת רַבּוֹנִיָּה הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֵתִי מִה־בֵּית וְכָל אֲשֶׁר-יִשְׁלֹוּ נָתַן בְּיָדִי:</p>
<p>9 he is not greater in this house than I; neither hath he kept back any thing from me but thee, because thou art his wife. How then can I do this great wickedness, and sin against God?'</p>	<p>אֵינְנִי גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא-חָשָׁד מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם-אוֹתָךְ בָּאֲשֶׁר אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אַעֲשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים:</p>	<p>9 אֵינְנִי גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא-חָשָׁד מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם-אוֹתָךְ בָּאֲשֶׁר אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אַעֲשֶׂה הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים:</p>
<p>10 And it came to pass, as she spoke to Joseph day by day, that he hearkened not unto her, to lie by her, or to be with her.</p>	<p>וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל-יוֹסֵף יוֹם וָיוֹם וְלֹא-שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשָׁכַב אִצְלָהּ לְהִיּוֹת עִמָּה:</p>	<p>10 וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל-יוֹסֵף יוֹם וָיוֹם וְלֹא-שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשָׁכַב אִצְלָהּ לְהִיּוֹת עִמָּה:</p>
<p>11 And it came to pass on a certain day, when he went into the house to do his work, and there was none of the men of the house there within,</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בְּבֵית:</p>	<p>11 וַיְהִי בַּיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בְּבֵית:</p>
<p>12 that she caught him by his garment, saying: 'Lie with me.' And he left his garment in her hand, and fled, and got him out.</p>	<p>וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּגָדוֹ לֵאמֹר שְׁכַבְּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:</p>	<p>12 וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּגָדוֹ לֵאמֹר שְׁכַבְּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:</p>
<p>13 And it came to pass, when she saw that he had left his garment in her hand, and was fled forth,</p>	<p>וַיְהִי כַּדְּבָרָה כִּי-עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה:</p>	<p>13 וַיְהִי כַּדְּבָרָה כִּי-עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה:</p>
<p>14 that she called unto the men of her house, and spoke unto them, saying: 'See, he hath brought in a Hebrew unto us to mock us; he came in unto me to lie with me, and I cried with a loud voice.</p>	<p>וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשָׁכַב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:</p>	<p>14 וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשָׁכַב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:</p>

(7) ותשא אשת אדוניו וגו'. כל מקום שנאמר אחר, סמוך:

(9) וחטאתי לאלהים. צנינח נצטוו על העריות:

(10) לשכב אצלה. אפילו צלח תשמיש: להיות עמה. לעולם הצא:

(11) ויהי כהיום הזה. כלומר, ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום לחוק, יום איד שלהם, שהלכו כולם לצית עבודת אלילים,

אמרה, אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה, אמרה להם, חולה אני ואיני יכולה לילך: לעשות מלאכתו. רצו שמואל,

חד אמר מלאכתו ממם, וחד אמר לעשות נרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אציו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (לו:):

(14) ראו הביא לנו. הרי זה לשון קצרה, הביא לנו, ולא פירש מי הביאו, ועל צלעה אומרת כן: עברי. מעצר הנהר,

מזני עזר (צ"ר מז, ח), (ס"א מעצר הנהר):

- 15 And it came to pass, when he heard that I lifted up my voice and cried, that he left his garment by me, and fled, and got him out.׳ וַיְהִי כְשִׁמְעוֹ כִּי־הִרְיַמְתִּי קוֹלִי וְנָקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֲצִלִּי וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה׃ וַהֲנֵה כִּד שָׁמַע אָרִי אֲרִימִית קָלִי וְקִרִית וּשְׁבָשִׁיָה לְלִבְשִׁיָה לְוֹתִי וַעֲרַק וַנִּפֹּק לְשׁוּקָא׃
- 16 And she laid up his garment by her, until his master came home. וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֲצֶלָה עַד־בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל־בֵּיתוֹ׃ וַאֲחִיתַּתִּיה לְלִבְשִׁיָה לְוֹתָהּ עַד דְּעָאֵל רַבּוֹנִיָה לְבֵיתָהּ׃
- 17 And she spoke unto him according to these words, saying: ‘The Hebrew servant, whom thou hast brought unto us, came in unto me to mock me. וַתְּדַבֵּר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא־אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר־הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי׃ וּמְלִילַת עַמִּיה וְהָאֵלִין לְמִימַר עָאֵל לְוֹתִי עֶבְדָּא עֲבָרָאָה דְּאִתִּיתָא לָנָא לְחִיכָא בִּי׃
- 18 And it came to pass, as I lifted up my voice and cried, that he left his garment by me, and fled out.׳ וַיְהִי כִּד אֲרִימִית קָלִי וְקִרִית וּשְׁבָשִׁיָה לְלִבְשִׁיָה לְוֹתִי וַעֲרַק לְשׁוּקָא׃ וַיְהִי כְשִׁמְעֵ אֲדֹנָיו אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֶבְדְּךָ וַיִּחַר אָפוֹ׃
- 19 And it came to pass, when his master heard the words of his wife, which she spoke unto him, saying: ‘After this manner did thy servant to me’; that his wrath was kindled. וַיִּשְׁחַ אֲדֹנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר־ (כ׳ אֲסוּרִי) [ק׳ אֲסִירִי] הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שֵׁם בְּבֵית הַסֹּהַר׃ וַהֲנֵה כִּד שָׁמַע רַבּוֹנִיָה יֵת פִּתְגָמִי אֶתְתִּיה דְּמְלִילַת עַמִּיה לְמִימַר כְּפִתְגָמָא הָאֵלִין עֶבְדִּי לִי עֶבְדְּךָ וְתַקִּיף רוּגְזָהּ׃
- 20 And Joseph’s master took him, and put him into the prison, the place where the king’s prisoners were bound; and he was there in the prison. וַיִּקַּח מִיֹּסֵף וַיִּנְדֵּ אֶסִּירִי אֶתְרָא דְּאִסִּירִי מִלְּקָא אֲסִירִין וַהֲנֵה תַמָּן בְּבֵית אֲסִירִי׃ וַיְהִי יִהְוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חֲזוֹן בְּעֵינָי שׁוֹר בֵּית־הַסֹּהַר׃
- 21 But the LORD was with Joseph, and showed kindness unto him, and gave him favour in the sight of the keeper of the prison. וַהֲנֵה מִיֹּסֵף דִּי בְּסַעְדִּיה דְּיוֹסֵף וַנִּנְדֵּ לִיה חֶסֶדָּא וַיְהִיבִּיה לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי רַב בֵּית אֲסִירִי׃ וַיִּתֵּן שׁוֹר בֵּית־הַסֹּהַר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה׃
- 22 And the keeper of the prison committed to Joseph’s hand all the prisoners that were in the prison; and whatsoever they did there, he was the doer of it. וַיְהִי רַב בֵּית אֲסִירִי בִּידָא דְּיוֹסֵף יֵת כָּל אֲסִירֵא דְּבֵית אֲסִירִי וַיֵּת כָּל דְּעִבְדִּין תַּמָּן מִמִּימְרֵיהּ הָנָה מִתְעַבִּיד׃

(16) אדניו. של יוסף:

(17) בא אלי. לנחמני, העבד העברי אשר הזאת לנו:

(19) ויהי כשמוע אדניו וגו'. בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה, כדצריס האלה עשה לי עזרך, עניי תשמיש כאלה:

(21) ויט אליו חסד. שהיה מקובל לכל רואיו, לשון כלה נאה וחסודה שצמסנה:

(22) הוא היה עושה. כתרגמו ממימריה הוה מתעבד:

23	The keeper of the prison looked not to any thing that was under his hand, because the LORD was with him; and that which he did, the LORD made it to prosper.	אֵין שֶׁר בֵּית-הַסֹּהַר רָאָה אֶת כָּל-מַאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאִשֶּׁר יְהוָה אִתּוֹ וְאֲשֶׁר-הָיָה עֹשֶׂה יְהוָה מִצָּלִיחַ: (פ)	23
XL	And it came to pass after these things, that the butler of the king of Egypt and his baker offended their lord the king of Egypt.	וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מְלֹךְ-מִצְרַיִם וְהָאֶפֶה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם: וַהֲוָה בְּתֵר פִּתְגָמָא הָאֱלִין סָרְחוּ שְׁקִיא דְּמֶלְכָא דְּמִצְרַיִם וְנַחְתּוּמָא לְרַבּוֹנְהוֹן לְמֶלְכָא דְּמִצְרַיִם:	שביעי לה*
2	And Pharaoh was wroth against his two officers, against the chief of the butlers, and against the chief of the bakers.	וַיִּקְצֹף פַּרְעֹה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שֶׁר הַמְּשָׁקִים וְעַל שֶׁר הָאֹפִים: וַרְגִּזוּ פַרְעֹה עַל תְּרֵין רַב־בְּנוֹהֵי עַל רַב שְׁקִי וְעַל רַב נַחְתּוּמֵי:	2
3	And he put them in ward in the house of the captain of the guard, into the prison, the place where Joseph was bound.	וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שֶׁר הַטְּבָחִים אֶל-בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם: וַיִּהְיֶה יְתָהוֹן בְּמִטְרַת בֵּית רַב קְטוּלִיא בְּבֵית אֲסִירֵי אֶתְרָא דִּי־סָפָא אֲסִיר תָּמֹן:	3
4	And the captain of the guard charged Joseph to be with them, and he ministered unto them; and they continued a season in ward.	וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אִתָּם וַיֵּשְׁרֵת אִתָּם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמַר: וּמִנֵּי רַב קְטוּלִיא יֵת יוֹסֵף עִמָּהוֹן וְשָׁמִישׁ יְתָהוֹן וַהֲוּ יוֹמִין בְּמִטְרָא:	4
5	And they dreamed a dream both of them, each man his dream, in one night, each man according to the interpretation of his dream, the butler and the baker of the king of Egypt, who were bound in the prison.	וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמְּשָׁקָה וְהָאֶפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אָסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר: וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ גִּבְרַת חֲלֹמִיָּה בְּלֵילִיא חֵד גִּבְרַת כְּפּוֹשְׁרֵן חֲלֹמִיָּה שְׁקִיא וְנַחְתּוּמָא דְּמֶלְכָא דְּמִצְרַיִם דְּאֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירֵי:	5
6	And Joseph came in unto them in the morning, and saw them, and, behold, they were sad.	וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בִּבְקָר וַיֵּרָא אֹתָם וַהֲנֵם זֹעֲפִים: וְאַתָּה לֹוְתָהוֹן יוֹסֵף בְּצַפְרָא וַחֲזָא יְתָהוֹן וְהָאֲנֹן נָסִיסִין:	6

(23) באשר די אתו. נשזיל שה' אתו:

- (1) אחר הדברים האלה. לפי שהרגילה אותה ארורה את הנדיק צפי כלס לדבר צו נגנותו, הציא להס הקצ"ה סורחנס של אלו, שיפנו אליהס ולא אליו, ועוד שתצוא הרווחה לנדיק על ידיהס: חטאו. זה נמצא זכור צפילי פוטירין שלו, וזה נמצא נרור נגלוסקין שלו: והאופה. את פת המלך, ואין לשון אפייה אלא צפת, ובלע"ז פיסטור:
- (4) ויפקד שר הטבחים וגו'. להיות אתס: ויהיו ימים במשמר. שנים עשר חדש:
- (5) ויחלמו חלום שניהם. ויחלמו שניהם חלוס, זה פשוטו. ומדרשו, כל אחד חלוס חלוס שניהס, שחלוס את חלומו ופתרון חזירו, וזה שנאמר וירא שר האופים כי טוב פת: איש כפתרון חלומו. כל אחד חלוס חלוס הדומה לפתרון העמיד לזא עליהס:
- (6) זועפים. ענזים, כמו מר ונעף (מלכים"א כ, ד), זעף ה' אשף (מכה ז, ט):

- 7 וישאל את־סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום: ושאיל ית רב־רבי פרעה דעמיה במטרת בית רבניה למימר מדין אפיון בישין ומא דין:
- 8 ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אליהם יוסף הלא לאלהים פתרנים ספרו־נא לי: ויאמרו ליה חלמא חלמנא ופשר לית ליה ואמר להון יוסף הלא מן קדם יי פשרן חלמנא אשתעו כען לי:
- 9 ויספר שר־המשקים את־חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה־גפן לפני: ואשתעי רב שקי ית חלמיה ליוסף ואמר ליה בחלמי והא גופנא קדמי:
- 10 ובגפן שלשה שריגים והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים: ובגופנא תלתא שבשין והיא כד אפרחת אפיקת לכלבין אניצת נין בשילו אתכלהא הו ענבין:
- 11 וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם אל־כוס פרעה ואתן את־הכוס על־כף פרעה: וכסא דפרעה בידי ונסיבית ית ענביא ועצרית יתהון לכסא דפרעה ויהבית ית כסא על ידא דפרעה:
- 12 ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם: ואמר ליה יוסף דין פושרניה תלתא שבשין תלתא יומין אנן:
- 13 בעוד שלשת ימים ישא פרעה את־ראשו ויהשיבך על־כנך ונתת כוס־פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו: בסוף תלתא יומין ידכרנך פרעה ויחיבנך על שמושך ותתין כסא דפרעה בידיה כהלכתא קדמיתא דהויתא משקי ליה:

(10) שריגים. זמורות ארוכות שקורין וידין: והיא כפרחת. דומה לפורחת והיא כפורחת, נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה ונעשה סמדר, אשפני"ר כלע"ז, ואחר כך הבשילו, והיא כד אפרחת אפיקת כלבין, עד כאן מרגש של פורחת. נז גדול מפרח, כדכתיב וצמר גמל יזהי נצה (ישעיה יח, ה), וכתיב ויאלץ פרח, והדר וינץ לין (במדבר יז, כז):

(11) ואשחט. כחרגומו ועצרית, והרצה יש כלשון משנה:

(12) שלשת ימים הם. סימן הס לך לשלשת ימים. ויש מדרשי אגדה הרצה (חולין צג):

(13) ישא פרעה את ראשו. לשון חשבון, כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו צסעודה, ימנה אותך עמהם: כנך. נסיס שלך ומושךך:

- 14 But have me in thy remembrance when it shall be well with thee, and show kindness, I pray thee, unto me, and make mention of me unto Pharaoh, and bring me out of this house.
- 15 For indeed I was stolen away out of the land of the Hebrews; and here also have I done nothing that they should put me into the dungeon.'
- 16 When the chief baker saw that the interpretation was good, he said unto Joseph: 'I also saw in my dream, and behold, three baskets of white bread were on my head;
- 17 and in the uppermost basket there was of all manner of baked food for Pharaoh; and the birds did eat them out of the basket upon my head.'
- 18 And Joseph answered and said: 'This is the interpretation thereof: the three baskets are three days;
- 19 within yet three days shall Pharaoh lift up thy head from off thee, and shall hang thee on a tree; and the birds shall eat thy flesh from off thee.'
- 20 And it came to pass the third day, which was Pharaoh's birthday, that he made a feast unto all his servants; and he lifted up the head of the chief butler and the head of the chief baker among his servants.
- כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי אֶתְךָ כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָנָא עִמָּדֵי חֶסֶד וְהוֹצַרְתָּנִי אֶל-פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתָנִי מִן-הַבַּיִת הַזֶּה:
- אֲרִי מִגֵּנֵב גִּנְבָּתִי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים וְגַם-פֹּה לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר:
- וַיֵּרָא שֵׁר־הָאֲפִים כִּי טוֹב פִּתְרֹה וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף אֶף-אַנִּי בַחֲלוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי עַל-רָאשֵׁי:
- וּבִסֵּל הָעֶלְיוֹן מִכֹּל מֵאֲכָל פַּרְעֹה מַעֲשֶׂה אִפֶּה וְהָעוֹף אָכַל אֹתָם מִן-הַסֵּל מֵעַל רָאשֵׁי:
- וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פִּתְרֹנִי שְׁלֹשֶׁת הַסֵּלִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:
- בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא פַרְעֹה אֶת-רָאשֵׁךְ מֵעֵלֶיךָ וְתָלָה אוֹתְךָ עַל-עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת-בִּשְׂרֶךָ מֵעֵלֶיךָ:
- וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּלֶדֶת אֶת-פַּרְעֹה וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה לְכָל-עֲבָדָיו וַיֵּשֶׂא אֶת-רָאשׁוֹ שֶׁר הַמְּשָׁקִים וְאֶת-רָאשׁ שֶׁר הָאֲפִים בַּתּוֹךְ עֲבָדָיו:
- וְהָיָה בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה יוֹם בֵּית וּלְדָא דַּפַּרְעָה וַעֲבָד מִשְׁתֵּינָא לְכָל עֲבָדוֹהִי וַאֲדָכַר יֵת רִישׁ רַב שְׂקִי וַיֵּת רִישׁ רַב נַחְתוּמִי בְּגוֹ עֲבָדוֹהִי:

(14) כי אם זכרתני אתך. אשר אם זכרתני אתך, מאחר שייטצ לך כפתרוני: ועשית נא עמדי חסד. אינ נא אלא לשון נקשה:

(16) סלי חורי. סלים של נזרים קלופים חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת כסנין שקורין אוכלי"ש, לתחם צאותם סלים:

(20) יום הולדת את פרעה. יום לידתו, וקורין לו יום גינוסיא. ולשון הולדת, לפי שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים, שהחיה מילדת את האשה, ועל כן החיה נקראת מילדת, וכן ומולדוסיך ביום הולדת אוסף (יחזקאל טז, ד), וכן אסרי הפצס את הנגע (ויקרא יג, נה), שכיבוסו על ידי אחרים: וישא את ראש וגר. מנאס עם שאר עבדיו, שהיה מונה המשרתים ששרתו

- 21 And he restored the chief butler back unto his butlership; and he gave the cup into Pharaoh's hand. וַיָּשָׁב אֶת־שֵׁר הַמְשָׁקִים עַל־ מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פַּרְעֹה:
- 22 But he hanged the chief baker, as Joseph had interpreted to them. וְאֵת שֵׁר הָאֲפִים תָּלָהּ בְּאֶשֶׁר דָּפַשׁר לָהֶן יוֹסֵף:
- 23 Yet did not the chief butler remember Joseph, but forgot him. וְלֹא־זָכַר שֵׁר־הַמְשָׁקִים אֶת־ יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: (פ)

The Haftarah is Amos 2:6 – 3:8 on page 252. On Hanukka, read the Maftir on page 264. See there for notes on which Maftir to read. The Haftara is on page ??.

- XLI And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתַּיִם יָמִים וּפַרְעֹה חָלֵם וַהֲנֶה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר:
- 2 And, behold, there came up out of the river seven kine, well-favoured and fat-fleshed; and they fed in the reed-grass. וַהֲנֶה מִן־הַיָּאָר עֹלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וַתַּעֲיִנָּה בְּאָחוּ:
- 3 And, behold, seven other kine came up after them out of the river, ill favoured and lean-fleshed; and stood by the other kine upon the brink of the river. וַהֲנֶה שֶׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה וְדַקּוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמִדְנָה אֶצְלֵ הַפָּרוֹת עַל־שִׁפְתֵי הַיָּאָר:
- 4 And the ill-favoured and lean-fleshed kine did eat up the seven well-favoured and fat kine. So Pharaoh awoke. וַתֹּאכְלֶנָה הַפָּרוֹת הָרָעוֹת רָעוֹת הַמְרֹאָה וְדַקּוֹת הַבָּשָׂר אֶת שֶׁבַע הַפָּרוֹת הַיְפוֹת וַתִּבְרִיאֹת וַיִּיקֶץ פַּרְעֹה:

לו בַּסְעוּדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלֹהֵי צַחֲוֹס, כְּמוֹ שֶׁאֵין אֵת רֹאשׁ, לְשׁוֹן מִנִּין: (23) וְלֹא זָכַר שֵׁר הַמְשָׁקִים. צוֹ צִוִּים: וַיִּשְׁכַּחְהוּ. לְאַחַר מַכְאוֹן, מִפְּנֵי שֶׁחֵלָה צוֹ יוֹסֵף לִזְכְּרוֹ, הוֹזָק לֵהוּיֹת אֶסוֹר שְׁחִי שְׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר אֶשְׁרֵי הַגָּזֵר הַאֲשֶׁר אֵסֵף ה' מִצִּיּוֹן וְלֹא פָנָה אֶל רֶדְדֵים (תַּהֲלִים מ, ה), וְלֹא צָטַח עַל מַצְרִים הַקְּרוֹיִים רַב־צ: (1) וַיְהִי מִקֵּץ. כְּתֻבָּתוֹ מִמֶּסֶךְ, וְכָל לְשׁוֹן קֶץ, סוּף הוּא: עַל הַיָּאָר. כָּל שֶׁאֵין נֶהֱרֹת אֵינֶם קְרוִים יָאָרִים, חוּץ מִנִּילוֹס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאֶרֶץ עֲשׂוּיִין יָאָרִים צִידֵי אָדָם, וְנִילוֹס עוֹלָה צַחֲוֹס וּמִשְׁקָה אֹתָם, לְפִי שֶׁאֵין גִּשְׁמִים יוֹרְדִין צַחֲוֹסִים מִדִּיר כִּשְׁאֵר אֲרָצוֹת:

(2) יְפוֹת מְרֹאָה. סִימָן הוּא לִימֵי הַשּׁוֹבַע, שֶׁהַצִּרִּיּוֹת נִרְאֹת יְפוֹת וְזוֹ, שֶׁאֵין עֵין צִרִּיּוֹת צַחֲוֹסִים: בְּאָחוּ. צֶאֱנָס, מִרִּישׁ"ק צֶלַע"ו, כְּמוֹ יִשְׁגָּא אֲחוּ:

(3) וְדַקּוֹת בָּשָׂר. טִינִינִי"ש צֶלַע"ו, לְשׁוֹן דֶּק:

(4) וַתֹּאכְלֶנָה. סִימָן שֶׁהָאֵל כָּל שְׁמַחַת הַשּׁוֹבַע נִשְׁכַּחַת צִימֵי הָרַעֲב:

<p>5 And he slept and dreamed a second time: and, behold, seven ears of corn came up upon one stalk, rank and good.</p>	<p>וַיִּישָׁן וַיִּחְלֶם שְׁנִית וַהֲנֶה שִׁבְעַת עֲלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאֹת וטֹבוֹת:</p>	<p>לוי</p>
<p>6 And, behold, seven ears, thin and blasted with the east wind, sprung up after them.</p>	<p>וַהֲנֶה שִׁבְעַת עֲלֹת דַּקּוֹת וְשִׁדּוּפֹת קָדִים צִמְחוּת אַחֲרֵיהֶן:</p>	<p>6</p>
<p>7 And the thin ears swallowed up the seven rank and full ears. And Pharaoh awoke, and, behold, it was a dream.</p>	<p>וַתִּבְלַעְנָה הַשְּׁבִלִים הַדַּקּוֹת וּבִלְעָא שְׁבִלֵיָא לְקִיָּתָא אֶת שִׁבְעַת הַשְּׁבִלִים הַבְּרִיאֹת יֵת שִׁבְעַת שְׁבִלֵיָא פְּטִימָתָא וְהַמְלֵאֹת וַיִּיקֶץ פֶּרְעָה וַהֲנֶה חֲלוֹם:</p>	<p>7</p>
<p>8 And it came to pass in the morning that his spirit was troubled; and he sent and called for all the magicians of Egypt, and all the wise men thereof; and Pharaoh told them his dream; but there was none that could interpret them unto Pharaoh.</p>	<p>וַהֲנֶה בַּבֹּקֶר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכָמֶיהָ וַיְסַפֵּר פֶּרְעָה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וְאִין־פּוֹתֵר אוֹתָם לַפֶּרְעָה:</p>	<p>ישראל</p>
<p>9 Then spoke the chief butler unto Pharaoh, saying: 'I make mention of my faults this day:</p>	<p>וַיְדַבֵּר שַׂר הַמִּשְׁקִים אֶת־פֶּרְעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מוֹדִיר הַיּוֹם:</p>	<p>9</p>
<p>10 Pharaoh was wroth with his servants, and put me in the ward of the house of the captain of the guard, me and the chief baker.</p>	<p>פֶּרְעָה קָצַף עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׂר הַטַּבָּחִים אֹתִי וְאֶת שַׂר הָאֲפִים:</p>	<p>10</p>
<p>11 And we dreamed a dream in one night, I and he; we dreamed each man according to the interpretation of his dream.</p>	<p>וַנִּחְלֹמָה חֲלוֹם בְּלַיְלָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלֹמָנוּ:</p>	<p>11</p>

- (5) בקנה אחד. טואיד"ל זלע"ז: בריאות. שיינ"ש זלע"ז:
(6) ושדופות. השלי"ד זלע"ז. ושקפן קדום, חצויות, לשון משקוף, החצוט תמיד על ידי הדלת המכה עליו: קדים.
רוח מזרחית, שקורין צי"א:
(7) הבריאות. שיינ"ש זלע"ז: והנה חלום. והנה נשלים חלום שלם לפנינו והוצרך לפותרים:
(8) ותפעם רוחו. ומטרפא רוחיה, מקשקשת צמוכו כפעמונו, וצנזוכדנר הוא אומר וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ (דניאל ב, א), לפי שהיו שם שתי פעימות, שכחת החלום והעלמת פתרונו (צ"ר פט, ה): חרטמי. הנחרים צטימי מתים, ששואלים בעצמות. (טימי הן עצמות זלשון ארמי, וצמשה בית שהוא מלא טמיא, מלא עצמות): ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס בצאניו, ולא היה לו קורת רוח צפתרונו, שהיו אומרים שבע צנות אמה מוליד, שבע צנות אמה קוצר (צ"ר פט, ו):
(11) איש כפתרון חלומו. חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו, ודומה לו:

- 12 And there was with us there a young man, a Hebrew, servant to the captain of the guard; and we told him, and he interpreted to us our dreams; to each man according to his dream he did interpret.
- 13 And it came to pass, as he interpreted to us, so it was: I was restored unto mine office, and he was hanged.
- 14 Then Pharaoh sent and called Joseph, and they brought him hastily out of the dungeon. And he shaved himself, and changed his raiment, and came in unto Pharaoh.
- 15 And Pharaoh said unto Joseph: 'I have dreamed a dream, and there is none that can interpret it; and I have heard say of thee, that when thou hearest a dream thou canst interpret it.'
- 16 And Joseph answered Pharaoh, saying: 'It is not in me; God will give Pharaoh an answer of peace.'
- 17 And Pharaoh spoke unto Joseph: 'In my dream, behold, I stood upon the brink of the river.
- 18 And, behold, there came up out of the river seven kine, fat-fleshed and well-favoured; and they fed in the reedgrass.
- וַיְהִי אִתָּנוּ נָעַר עִבְרִי עֹבֵד לְשָׂר הַחַבְּתָּיִם וְנִסְפָּר-לָנוּ וַיַּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֲלֻמֹּתֵינוּ אִישׁ כַּחֲלֹמוֹ פֶּתָר:
- וַיְהִי כַּמָּא דְּפִשְׁר לְנָא כֵּן הָיָה יְתִי אֲתִיב עַל-שְׁמוּשִׁי וַיְתִיב צֹלָב:
- וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן-הַבּוֹר וַיַּגְלַח וַיַּחֲלֵף שְׂמֻלְתּוֹ וַיָּבֵא אֶל-פַּרְעֹה:
- וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלֻמֹּתַי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתֹר אֹתוֹ:
- וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פַּרְעֹה לֵאמֹר בְּלִעְדֵּי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת-שָׁלוֹם פַּרְעֹה:
- וַיַּדְבֵּר פַּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף בְּחֻלְמֵי הַנָּהָר עֹמֵד עַל-שִׁפְתַּת הַיָּאָר:
- וַהֲנִה מִן-הַיָּאָר עֹלֹת שִׁבְעַ פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיַּפֵּת תֹּאֵר וַתִּרְעֶינָה בָּאָחוּ:
- וּמִלִּיל פַּרְעֹה עִם יוֹסֵף בְּחֻלְמֵי הָא אֲנָא קָאִים עַל כִּיף נְהֵרָא:
- וְהָא מִן נְהֵרָא סָלְקִין שִׁבְעַ תּוֹרִן פִּטְיָמִן בָּסָר וְשִׁפְרִין לְמַחְזִי וְרַעֲזִין בָּאָחוּ:

(12) נער עברי עבד. ארורים הרשעים, שאין טובתם שלמה, מזכירו כלשון ציון: נער. שוטה, ואין ראוי לגדולה: עברי. אפילו לשוננו אינו מכיר: עבד. וכמו צנימוסי מנרים, שאין עצד מולך ולא לוצש בגדי שרים. (ס"א שירים וכן גרס ר"ס): איש בחלמו. לפי החלום וקרוז לענינו:

(13) השיב על בני. פרעה הנזכר למעלה, כמו שאמר פרעה קץ על עצדיו, הרי מקרא קצר לשון, ולא פירש מי השיב, לפי שאין צריך לפרש מי השיב, מי שצידו להשיב, והוא פרעה, וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר:

(14) מן הבור. מן בית הסוהר, שהוא עשוי כמין גומא, וכן כל דור שצמקרא לשון גומא הוא, ואף אם אין צו מים קרוי בור, פוש"י בלע"ז: ויגלח. מפני כבוד המלכות (צ"ר פט, ט):

(15) תשמע חלום לפתור אותו. תאזין ותצין חלום לפתור אותו: תשמע. לשון הצנה והאזנה, כמו שמע יוסף, חָשַׁךְ לֹא תִשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ, אַנְטִינִדֶּר"א בלע"ז

(16) בלעדי. אין החכמה משלי, אלא אלהים יענה, יתן ענייה צפי לשלום פרעה:

<p>19 And, behold, seven other kine came up after them, poor and very ill-favoured and lean-fleshed, such as I never saw in all the land of Egypt for badness.</p>	<p>והִנֵּה שִׁבְעַ־פָּרוֹת אַחֲרוֹת עָלוּת אַחֲרֵיהֶן דָּלוֹת וְרַעוֹת תָּאֵר מְאֹד וְרַקּוֹת בָּשָׂר לֹא־רָאִיתִי כִּהְנָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע: אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם לְבִישׁוֹ:</p>	<p>והִנֵּה שִׁבְעַ־פָּרוֹת אַחֲרוֹת עָלוּת אַחֲרֵיהֶן דָּלוֹת וְרַעוֹת תָּאֵר מְאֹד וְרַקּוֹת בָּשָׂר לֹא־רָאִיתִי כִּהְנָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע: אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם לְבִישׁוֹ:</p>
<p>20 And the lean and ill-favoured kine did eat up the first seven fat kine.</p>	<p>וַתֹּאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וַהֲרַעוּת אֶת שִׁבְעַ הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:</p>	<p>וַתֹּאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וַהֲרַעוּת אֶת שִׁבְעַ הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:</p>
<p>21 And when they had eaten them up, it could not be known that they had eaten them; but they were still ill-favoured as at the beginning. So I awoke.</p>	<p>וְעַלֹּא לְמַעֲיָהוֹן וְלֹא אֶתִידַע אֲרִי עַלֹּא לְמַעֲיָהוֹן וּמַחֲזִיָּהוֹן בִּישׁ כִּד בְּקִדְמִיתָא וְאַחֲרֵיתָ:</p>	<p>וַתִּבְאֲנָה אֶל־קִרְבָּנָהּ וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קִרְבָּנָהּ וּמִרְאִיתָהָ לֹעַ פֶּאֶשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיָקֶץ:</p>
<p>22 And I saw in my dream, and, behold, seven ears came up upon one stalk, full and good.</p>	<p>וַאֲרָא בַּחֲלֹמִי וַהֲנִהוּ שִׁבְעַ שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנָּה אֶחָד מִלֵּאֹת וְטֹבוֹת:</p>	<p>וַאֲרָא בַּחֲלֹמִי וַהֲנִהוּ שִׁבְעַ שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנָּה אֶחָד מִלֵּאֹת וְטֹבוֹת:</p>
<p>23 And, behold, seven ears, withered, thin, and blasted with the east wind, sprung up after them.</p>	<p>וַהֲנִהוּ שִׁבְעַ שְׂבָלִים צָנָמוֹת דַּקּוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם:</p>	<p>וַהֲנִהוּ שִׁבְעַ שְׂבָלִים צָנָמוֹת דַּקּוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם:</p>
<p>24 And the thin ears swallowed up the seven good ears. And I told it unto the magicians; but there was none that could declare it to me.</p>	<p>וַתִּבְלַעְנָן הַשְּׂבָלִים הַדַּקֹּת אֶת שִׁבְעַ הַשְּׂבָלִים הַטֹּבוֹת וַאֲמַרְתִּי אֶל־הַחֲרָטָמִים וַאֲיִן מִגִּיד לִי:</p>	<p>וַתִּבְלַעְנָן הַשְּׂבָלִים הַדַּקֹּת אֶת שִׁבְעַ הַשְּׂבָלִים הַטֹּבוֹת וַאֲמַרְתִּי אֶל־הַחֲרָטָמִים וַאֲיִן מִגִּיד לִי:</p>
<p>25 And Joseph said unto Pharaoh: 'The dream of Pharaoh is one; what God is about to do He hath declared unto Pharaoh.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פַּרְעֹה חֲלֹם פַּרְעֹה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הַגִּיד לַפַּרְעֹה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פַּרְעֹה חֲלֹם פַּרְעֹה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הַגִּיד לַפַּרְעֹה:</p>
<p>26 The seven good kine are seven years; and the seven good ears are seven years: the dream is one.</p>	<p>שִׁבְעַ הַפָּרוֹת הַטֹּבוֹת שְׁנָיִם שָׁנִים וְשִׁבְעַ הַשְּׂבָלִים הַטֹּבוֹת שְׁנָיִם שָׁנִים הִנֵּה חֲלֹם אֶחָד הוּא:</p>	<p>שִׁבְעַ הַפָּרוֹת הַטֹּבוֹת שְׁנָיִם שָׁנִים וְשִׁבְעַ הַשְּׂבָלִים הַטֹּבוֹת שְׁנָיִם שָׁנִים הִנֵּה חֲלֹם אֶחָד הוּא:</p>

(19) דלות. כחשום, כמו מדוע אָסָה פָּקֶה דָּל (שמואל-צ יג, 7). דאמנון: ורקות בשר. כל לשון רקות שצמקרא, חסרי צער, ונלע"ז בלוא"ש:

(23) צנמוות. זנמא בלשון ארמי סלע, הרי הן כעץ בלי לחלות, וקשות כסלע. ותרגומו נָנָן לקין, נָנָן, אינן צהן אלא הנן, לפי שמתרוקנו מן הזרע:

(26) שבע שנים. ושבע שנים. כלן אינן אלא שבע, ואשר נשנה החלום פעמים, לפי שהדבר מזומן, כמו שפירש לו צסוף, ועל השנות החלום וגו'. שבע שנים הטובות נאמר הגיד לפרעה, לפי שהיה סמוך, ושבע שני רעב נאמר הראה את פרעה,

<p>27 And the seven lean and ill-favoured kine that came up after them are seven years, and also the seven empty ears blasted with the east wind; they shall be seven years of famine.</p>	<p>וּשְׁבַע הַפְּרוֹת הָרָקוֹת וְהָרַעַת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שִׁבַּע שָׁנִים הֵנָּה וּשְׁבַע הַשִּׁבְלִים הָרָקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבַּע שָׁנֵי רָעָב:</p>	<p>27 וּשְׁבַע הַפְּרוֹת הָרָקוֹת וְהָרַעַת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שִׁבַּע שָׁנִים הֵנָּה וּשְׁבַע הַשִּׁבְלִים הָרָקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבַּע שָׁנֵי רָעָב:</p>
<p>28 That is the thing which I spoke unto Pharaoh: what God is about to do He hath shown unto Pharaoh.</p>	<p>הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלַי פְּרַעְהָ אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת-פְּרַעְהָ:</p>	<p>28 הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵלַי פְּרַעְהָ אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת-פְּרַעְהָ:</p>
<p>29 Behold, there come seven years of great plenty throughout all the land of Egypt.</p>	<p>הִנֵּה שִׁבַּע שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבַּע רַבָּא בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>29 הִנֵּה שִׁבַּע שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבַּע גָּדוֹל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>30 And there shall arise after them seven years of famine; and all the plenty shall be forgotten in the land of Egypt; and the famine shall consume the land;</p>	<p>וַיָּקֻמוּן שִׁבַּע שָׁנֵי כַּפָּא בְּתַרְיָהוֹן וַיִּתְנָשִׁי כָל סְבַע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּשְׁחַץ כַּפָּא יָת עַמָּא דְאֶרֶעָ:</p>	<p>30 וַיָּקֻמוּ שִׁבַּע שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וַיִּשְׁכַּח כָּל-הַשִּׁבַּע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְכָלָה הָרָעָב אֶת-הָאֶרֶץ:</p>
<p>31 and the plenty shall not be known in the land by reason of that famine which followeth; for it shall be very grievous.</p>	<p>וְלֹא יִיָּדַע הַשִּׁבַּע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן כִּי-כָבֵד הוּא מְאֹד:</p>	<p>31 וְלֹא-יִיָּדַע הַשִּׁבַּע בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי-כֵן כִּי-כָבֵד הוּא מְאֹד:</p>
<p>32 And for that the dream was doubled unto Pharaoh twice, it is because the thing is established by God, and God will shortly bring it to pass.</p>	<p>וְעַל הַשְּׁנֹת הַחֲלוֹם אֶל-פְּרַעְהָ פַעַמַּיִם כִּי-נִכּוֹן הַדְּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמָּחֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ:</p>	<p>32 וְעַל הַשְּׁנֹת הַחֲלוֹם אֶל-פְּרַעְהָ פַעַמַּיִם כִּי-נִכּוֹן הַדְּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמָּחֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ:</p>
<p>33 Now therefore let Pharaoh look out a man discreet and wise, and set him over the land of Egypt.</p>	<p>וְעַתָּה יֵרָא פְּרַעְהָ אִישׁ נָכוֹן וַיִּשִׁיתָהוּ עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>	<p>33 וְעַתָּה יֵרָא פְּרַעְהָ אִישׁ נָכוֹן וַיִּשִׁיתָהוּ עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>
<p>34 Let Pharaoh do this, and let him appoint overseers over the land, and take up the fifth part of the land of Egypt in the seven years of plenty.</p>	<p>יַעֲשֶׂה פְּרַעְהָ וַיִּפְקֵד פְּקָדִים עַל-הָאֶרֶץ וַיִּחַמֵּשׁ אֶת-אֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבַּע שָׁנֵי הַשִּׁבַּע:</p>	<p>34 יַעֲשֶׂה פְּרַעְהָ וַיִּפְקֵד פְּקָדִים עַל-הָאֶרֶץ וַיִּחַמֵּשׁ אֶת-אֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשִׁבַּע שָׁנֵי הַשִּׁבַּע:</p>

לפי שהיה הדבר מופלג ורחוק נופל צו לשון מראה:

(30) ונשכח כל השבע. הוא פתרון הצליעה:

(31) ולא יודע השבע. הוא פתרון ולא נודע כי צאו אל קרצנה:

(32) נכון. מזומן:

(34) וחמש. כמרגומו ויזרו, וכן וּמִמָּחֵר:

35	And let them gather all the food of these good years that come, and lay up corn under the hand of Pharaoh for food in the cities, and let them keep it.	וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֹכֶל הַשָּׁנִים הַטֹּבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיַּצְבְּרוּ בָר תַּחַת יַד־פַּרְעֹה אֹכֶל בָּעָרִים וּשְׁמָרוּ: וַיִּכְנְשׂוּן יָת כָּל עֲבוּר שָׁנָא שָׁבְתָא דְאַתְנָן אֱלִין וַיַּצְבְּרוּ עֲבוּרָא תַּחוּת יַד מְהִימְנִי פַרְעֹה עֲבוּרָא בְּקִרְיָא וַיִּשְׁמְרוּ:	35
36	And the food shall be for a store to the land against the seven years of famine, which shall be in the land of Egypt; that the land perish not through the famine.	וְהָיָה הָאֹכֶל לְפָקֶדוֹן לָאָרֶץ לְשִׁבְעַ שָׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בָּאָרֶץ מִצָּרִים וְלֹא־תִפְרֹת הָאָרֶץ בְּרָעָב: וַיְהִי עֲבוּרָא גִנְזִי לְעִמָּא דְאַרְעָא לְשִׁבְע שָׁנֵי כִפְנָא דִּיהִיֹּנָה בְּאַרְעָא דְּמִצָּרִים וְלֹא יִשְׁתַּיֵּצִי עִמָּא דְאַרְעָא בְּכִפְנָא:	36
37	And the thing was good in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of all his servants.	וַיִּיטֹב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל־עֲבָדָיו: וּשְׁפָר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל עֲבָדָהּ:	37
38	And Pharaoh said unto his servants: 'Can we find such a one as this, a man in whom the spirit of God is?'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־עֲבָדָיו הֲנִמְצָא כֹזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ הַנְּשִׁפָּח כְּדִין גָּבֵר דְּרוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְעֲבָדָהּ הֲנִשְׁפָּח כְּדִין גָּבֵר דְּרוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בֵּיהּ:	לז
39	And Pharaoh said unto Joseph: 'Forasmuch as God hath shown thee all this, there is none so discreet and wise as thou.	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אַחֲרַי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָהּ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף בְּתֵר דְּהוֹדִיעַ יְיָ יִתְּךָ יָת כָּל דָּא לִית סוּכְלָתָן וְחָכָם כְּמוֹךָ:	שלישי
40	Thou shalt be over my house, and according unto thy word shall all my people be ruled; only in the throne will I be greater than thou.	אֹתָהּ תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכִּסֵּא אֲנִי מִמֶּךָ: אֵת תְּהִי מִמָּנָא עַל בֵּיתִי וְעַל מִימְרֶךָ יִתְּן כָּל עַמִּי לְחוּד כּוּרְסִי מִלְכוּתָא דְּדִין אִיהִי יִקִּיר מִנְךָ:	40
41	And Pharaoh said unto Joseph: 'See, I have set thee over all the land of Egypt.'	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף רְאֵה נִתַּתִּי אֹתָךְ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף חֲזִי דְּמִנִּיתִי יִתְּךָ עַל כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרָיִם:	41

(35) את כל אכל. שם דבר הוא, לפיכך טעמו צאל"ף ונקוד צפתח קטן, ואוכל שהוא פועל, כגון פי קל אצל קלז, טעמו למטה צל ונקוד קמן קטן: תחת יד פרעה. צרשמו וצלוורוטי:
(36) והיה האכל. הצור, כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ:
(37) הנמצא כזה. כמרגמו הנשכח כדן, אם נלך ונצקשנו הנמצא כמוהו. הנמצא לשון תמינה, וכן כל ה"א המשמשת צראש תיבה ונקודה צחטף פתח:
(38) אין גבון וחכם כמוך. לצקש איש נבון וחכם שאמרת, לא נמצא כמוך:
(39) ישק. יחון, יספרנס, כל צרכי עמי יהיו נעשים על ידך, כמו וכן קשק ביתי (צראשית טו, ב), וכמו נשקו צר (תהלים ב, יב), גרנישו"ן צלע"ז רק הכסא. שיהיו קורין לימלך: כסא. לשון של המלוכה, כמו ויגדל את פסאז מפסאז הדוני המלך:
(40) נתתי אתך. מניתי יתך, ואף על פי כן לשון נתינה הוא, כמו ולתקד עלין. בין לגדולה בין לשפלות נופל לשון נתינה עליו, כמו נמתי אתכם וגזים ושקלים (מלאכי ב, ט):

- 42 And Pharaoh took off his signet ring from his hand, and put it upon Joseph's hand, and arrayed him in vestures of fine linen, and put a gold chain about his neck. וַיֹּסֶר פַּרְעֹה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזֶּהָב עַל־צוּאָרוֹ: וַאֲעֲדִי פַרְעֹה יָת עֲזָקְתִּיהָ מֵעַל יְדֶיהָ וַיַּהַב יָתָהּ עַל יָדָא דְיוֹסֵף וַאֲלַבִּישׁ יָתִיהָ לְבוּשֵׁין דְּבוּיָן וְשׁוּי מְנִיכָא דְדַהֲבָא עַל צוּרִיהָ:
- 43 And he made him to ride in the second chariot which he had; and they cried before him: 'Abrech'; and he set him over all the land of Egypt. וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לּוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבֹרַךְ וַנִּתֵּן אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲרָכִיב יָתִיהָ בְּמַרְכָּבָא תַנְיִיתָא דִּילִיָּה וַאֲכָרִיוֹ קְדָמוּהִי דִּין אֲבָא לְמַלְכָא וּמִנִּי יָתִיהָ עַל כָּל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 44 And Pharaoh said unto Joseph: 'I am Pharaoh, and without thee shall no man lift up his hand or his foot in all the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פַרְעֹה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רַגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף אֲנָא פַרְעֹה וּבֵר מִמִּימָרְךָ לֹא יָרִים גְּבֵר יָת יְדִיהָ לְמִיחַד זֵין וְיָת רַגְלִיהָ לְמַרְכָּב עַל סוּסָא בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 45 And Pharaoh called Joseph's name Zaphenath-paneah; and he gave him to wife Asenath the daughter of Poti-phera priest of On. And Joseph went out over the land of Egypt.— וַיִּקְרָא פַרְעֹה שֵׁם־יוֹסֵף צַפְנַת פַּעֲנָח וַיִּתֵּן־לּוֹ אֶת־אֲסֵנַת בַּת־פּוֹטִי־פָרַע (בְּסַפְרֵי תִימָן פּוֹטִי־פָרַע בְּתִיבָה אַחַת) כְּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיִּקְרָא פַרְעֹה שׁוֹם יוֹסֵף גְּבֵרָא דְּמִשְׁמָרְן גִּלְיָן לִיָּה וַיַּהַב לִיָּה יָת אֲסֵנַת בַּת פּוֹטִי־פָרַע רַבָּא דְּאוֹן לְאִתּוֹ וַנִּפְק יוֹסֵף שְׁלִיט עַל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 46 And Joseph was thirty years old when he stood before Pharaoh king of Egypt.—And Joseph went out from the presence of Pharaoh, and went throughout all the land of Egypt. וַיּוֹסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לְפָנֵי פַרְעֹה מִלֶּךְ־מִצְרָיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פַרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיּוֹסֶף בֶּר תִּלְתִּין שָׁנִין כַּד קָם קָדָם פַּרְעֹה מַלְכָא דְּמִצְרַיִם וַנִּפְק יוֹסֵף מִן קָדָם פַּרְעֹה וַעֲבַר בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 47 And in the seven years of plenty the earth brought forth in heaps. וַתַּעֲשׂ הָאֶרֶץ בְּשָׁבַע שָׁנֵי הַשָּׁבַע לְקַמְצִים: וּכְנָשׁוּ דִּיְרֵי אֶרֶעָא בְּשָׁבַע שָׁנֵי סִבְעָא עֲבִירָא לְאוּצְרִין:

(42) ויסר פרעה את טבעתו. נתינת טבעת המלך, היא אות למי שנותנה לו, להיות שני לו לגדולה: בגדי שש. דבר חשיבות הוא במצרים: רביד. ענק, ועל שהוא ראש צבצעות קרוי רביד, וכן רצדתי ערשי (משלי ז, טו), רצפתי ערשי מרצפות. כלשון משנה מוקף רוצדן של אבן. על הרצוד שצבעוזה והיא רצפה:

(43) במרכבת המשנה. השניה למרכבו, המהלכת אלל שלו: אברך. כמרגמו דין אבא למלכא רך כלשון ארמי מלך, נהשומפין (צבא צמרא ד). לא ריכא ולא צר ריכא. וצדצרי אגדה (ספרי דברים סוף פ"א) דרש ר' יהודה, אברך זה יוסף, שהוא אב צחכמה ורך צשנים, אמר לו צן דורמסקית, עד מחי אמה מעוות עלינו את הכתובים אין אברך אלא לשון צרכים, שהכל היו נכנסין לפניו ויואלין תחת ידו, כענין שנאמר ונתון אותו וגו':

(44) אני פרעה. שיש יכולת בידי לגזור גזרה על מלכותי, ואני גוזר שלא ירים איש את ידו: ובלעדך. שלא צרשומך. דבר אחר אני פרעה, אני אהיה מלך, ובלעדך וגו', וזה דוגמת רק הכסא: את ידו ואת רגלו. כמרגמו:

(45) צפנת פענח. מפרש הפסוק, ואין לפענח דמיון צמקרא: פוטי פרע. הוא פוטיפר, ונקרא פוטיפרע על שנקמרס מאליו, לפי שחמד את יוסף למשכב זכר (סוטה יג):

<p>48 And he gathered up all the food of the seven years which were in the land of Egypt, and laid up the food in the cities; the food of the field, which was round about every city, laid he up in the same.</p>	<p>וַיִּקְבֹּץ יוֹסֵף יֵת כָּל עֲבוּר שְׁבַע שָׁנִים דִּהְיוּאָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּהְיֶה עֲבוּרָא בְּקִרְוֵיָא עֲבוּר חֻמֵּל קִרְתָּא דְּבִסְחָרְנָהָא יִהְיֶה בְּגִינָה:</p>	<p>וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֹכֶל שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אֹכֶל בְּעָרִים אֹכֶל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:</p>	<p>48</p>
<p>49 And Joseph laid up corn as the sand of the sea, very much, until they left off numbering; for it was without number.</p>	<p>וַיִּכְנֹשׁ יוֹסֵף עֲבוּרָא כְּחֵלָא דִּימָא סְגִי לְחֵדָא עַד דְּפִסַּק מִלְּמִנֵּי אַרִי לִית מִנֵּין:</p>	<p>וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף כֹּר כְּחוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל לִסְפֹּר כִּי־אֵין מִסְפָּר:</p>	<p>49</p>
<p>50 And unto Joseph were born two sons before the year of famine came, whom Asenath the daughter of Poti-phaera priest of On bore unto him.</p>	<p>וּלְיוֹסֵף אֶתְּלִידוֹ תְּרִין בְּנִין עַד לֹא עָלָת שְׂתָא דְּכַפְנָא דִּילִידַת לִיהּ אֲסֶנַת בַּת פּוֹטִי־פְרַע רַבָּא דְּאוֹן:</p>	<p>וּלְיוֹסֵף יָלְדוּ שְׁנֵי בָנִים בְּשָׂרָם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יָלְדָה־לּוֹ אֲסֶנַת בַּת־פּוֹטִי־פְרַע (בַּסְפָּרִי תִימֹן פּוֹטִי־פְרַע בְּתִיבָה אַחַת) כֹּהֵן אוֹן:</p>	<p>50</p>
<p>51 And Joseph called the name of the first-born Manasseh: 'for God hath made me forget all my toil, and all my father's house.'</p>	<p>וַיִּקְרָא יוֹסֵף יֵת שׁוֹם בּוֹכְרָא מְנַשֶּׁה אַרִי אֲנִשְׁנִי יֵי יֵת כָּל עַמְלִי וְיֵת כָּל בֵּית אָבִיא:</p>	<p>וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁכַּח אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי:</p>	<p>51</p>
<p>52 And the name of the second called he Ephraim: 'for God hath made me fruitful in the land of my affliction.'</p>	<p>וְיֵת שׁוֹם תְּנִינָא קִרָּא אֶפְרַיִם אַרִי אֶפְשָׁנִי יֵי בְּאֶרֶע שְׁעָבוּדִי:</p>	<p>וְאֵת שֵׁם הַשֵּׁנִי קִרָּא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי:</p>	<p>52</p>
<p>53 And the seven years of plenty, that was in the land of Egypt, came to an end.</p>	<p>וַתְּכַלֵּינָה שְׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>וַתְּכַלֵּינָה שְׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>רביעי</p>
<p>54 And the seven years of famine began to come, according as Joseph had said; and there was famine in all lands; but in all the land of Egypt there was bread.</p>	<p>וַתַּחֲלִינָה שְׁבַע שָׁנֵי חֲרָעַב לְבֹוא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעָב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:</p>	<p>וַתַּחֲלִינָה שְׁבַע שָׁנֵי חֲרָעַב לְבֹוא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעָב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:</p>	<p>54</p>

- (47) ותעש הארץ. כמרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשייה: לקמצים. קומץ על קומץ, יד על יד היו אוזרים:
- (48) אבל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה. שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתצואה מעפר המקום, ומעמיד את התצואה מלירקצ (נ"ל שהוא דעת רצי נחמיה ואין צריך כלל להגיה צרש"י כאשר עלה בדעת קצתם):
- (49) עד כי חדל לספור. עד כי חדלו הספור לספור, והרי זה מקרא קצר: כי אין מספר. לפי שאין מספר והרי כי משמש צלשון דהא:
- (50) בשרם תבוא שנת הרעב. מכאן שאסור לאדם לשמש מטמו צשני רעבון (תענית יא.):

55	And when all the land of Egypt was famished, the people cried to Pharaoh for bread; and Pharaoh said unto all the Egyptians: 'Go unto Joseph; what he saith to you, do.'	וּתְרַעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פַּרְעֹה לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל-מִצְרַיִם לְכוּ אֶל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: וּכְפִינֹת כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּצֹחַ עִמָּא קָדָם פַּרְעֹה עַל לֶחֶם וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל מִצְרָאִי אֲזִילוּ לְוֹת יוֹסֵף דִּי־יִמַר לְכוּן תַּעֲבֹדוּן:	55
56	And the famine was over all the face of the earth; and Joseph opened all the storehouses, and sold unto the Egyptians; and the famine was sore in the land of Egypt.	וַהֲרַעַב הָיָה עַל כָּל-פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לַמִּצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּכְפִנָּא הָיָה עַל כָּל אֲפִי אֶרֶץ וּפְתַח יוֹסֵף יָת כָּל אוֹצְרֵיָא דְּבַהּוֹן עֲבוּרָא וַיִּבִּין לַמִּצְרָאִי וַתִּקְרֵי כְּפִנָּא בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:	56
57	And all countries came into Egypt to Joseph to buy corn; because the famine was sore in all the earth.	וְכָל-הָאֲרָץ בָּאוּ מִצְרֵימָה לְשֹׁבֵר אֶל-יוֹסֵף כִּי-חָזַק הָרַעַב בְּכָל-הָאָרֶץ: וְכָל דִּירֵי אֶרֶץ אָתוּ לַמִּצְרַיִם לְמִזְבֹּן עֲבוּרָא מִן יוֹסֵף אֲרִי תִקְרֵי כְּפִנָּא בְּכָל אֶרֶץ:	57
XLII	Now Jacob saw that there was corn in Egypt, and Jacob said unto his sons: 'Why do ye look one upon another?'	וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: וַחֲזָא יַעֲקֹב אֲרִי אֵית עֲבוּר מִזְבֹּן בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנוֹהִי לָמָּה תִּתְחַזּוּן:	XLII
2	And he said: 'Behold, I have heard that there is corn in Egypt. Get you down thither, and buy for us from thence; that we may live, and not die.'	וַיֹּאמֶר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי כִי יֵשׁ-שֹׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוּ-שָׁמָּה וּשְׁבֵרוּ-לָנוּ מִזֶּשֶׁם וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת: וַיֹּאמֶר הָא שְׁמַעִית אֲרִי אֵית עֲבוּר מִזְבֹּן בְּמִצְרַיִם חַתּוּ לָתֶמֶן וַיִּבְנוּ לָנוּ מִתֶּמֶן וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת:	2
3	And Joseph's ten brethren went down to buy corn from Egypt.	וַיֵּרְדּוּ אַחֵי-יוֹסֵף עִשְׂרָה לְשֹׁבֵר בָּר מִמִּצְרַיִם: וַיַּחֲתוּ אַחֵי יוֹסֵף עִסְרָא לְמִזְבֹּן עֲבוּרָא מִמִּצְרַיִם:	3

(55) ותרעב כל ארץ מצרים. שהקיצה תצואתם שאזרו, חוץ משל יוסף (צ"ר זא, ה): אשר יאמר לכם תעשו. לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אלל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו, אמר להם ולמה לא תצרתם צר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים, אמרו לו אספנו הרבה והקיצה, אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התצואה והקיצה, מה אם יגזור עלינו ונמות:

(56) על כל פני הארץ. מי הם פני הארץ, אלו העשירים (צ"ר שס): את כל אשר בהם. כתרגומו די צהון עיבורא: וישבר למצרים. שבר לשון מכר ולשון קנין הוא, כאן משמש לשון מכר, שָׁבְרוּ לָנוּ מִעֵט אֶלְל, לשון קנין. ואל תאמר אינו כי אם תצואה, שאף ביין וחלב מצינו, ולכו שָׁבְרוּ צִלּוּא כֶּסֶף וּבִלּוּא מַחֲסִיר יֵין וְסֻלָּב (ישעיה נה, א):

(57) וכל הארץ באו מצרימה. אל יוסף לשבור, ואם תדרשהו כסדרו, היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף: (1) וירא יעקב כי יש שבר במצרים. ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר הנה שמעתי וגו', ומהו וירא, ראה באספקלריא של קדש שעדיין יש לו שבר במצרים, ולא הייתה נצואה ממנו להודיעו בפירוש שזה יוסף: למה תתרא. למה תראו עמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים, כי צאומה שעה עדיין היה להם תצואה (תענית י:). (ולי נראה כפשוטו למה תתראו, למה יהו הכל מסתכלין בכם, ומתמיהים בכם שאין אתם מצקשים לכם אוכל צמחם מה שצידכם). ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחיה, למה תהיו כחושים צרעב, ודומה לו ומרעה גם הוא יוֹרָא (משלי יא, כה):

(2) רדו שמה. ולא אמר לכו, רמז למאמץ ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין רד"ו: (3) וירדו אחי יוסף. ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחרטים במכירתו, ונתנו לכם להתנהג עמו בצאחה, ולפדותו בכל

<p>But Benjamin, Joseph's brother, 4 Jacob sent not with his brethren; for he said: 'Lest peradventure harm befall him.'</p>	<p>וְאֶת־בְּנֵימִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֲחָיו כִּי אָמַר פֶּן־ יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן: אָמַר דְּלָמָּה יַעֲרַעֲנִיה מוֹתָא:</p>	<p>4 וְאֶת־בְּנֵימִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֲחָיו כִּי אָמַר פֶּן־ יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן:</p>
<p>And the sons of Israel came to buy 5 among those that came; for the famine was in the land of Canaan.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשָׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וְאֵתוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא בְּגוּ עֲלִיָּא אֲרִי הָיָה כַּפְנָא בְּאֶרֶעָ דְּכְנַעַן:</p>	<p>5 וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשָׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:</p>
<p>And Joseph was the governor over 6 the land; he it was that sold to all the people of the land. And Joseph's brethren came, and bowed down to him with their faces to the earth.</p>	<p>וַיֹּסֵף הוּא הַשְׁלִיט עַל־אֶרֶעָ הוּא מְזַבֵּין עֲבוּרָא לְכָל עַמָּא דְּאֶרֶעָ וְאֵתוּ אֲחָיו יוֹסֵף וְסִגִּידוּ לִיה עַל אֶפְיֵהוּן עַל אֶרֶעָ:</p>	<p>6 וַיֹּסֵף הוּא הַשְׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְשַׁבֵּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לּוֹ אִפְיָם אֶרְצָה:</p>
<p>And Joseph saw his brethren, and 7 he knew them, but made himself strange unto them, and spoke roughly with them; and he said unto them: 'Whence come ye?' And they said: 'From the land of Canaan to buy food.'</p>	<p>וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וַיִּכְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיַּדְבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לְשָׁבֵר־אֹכֶל: וַיִּחַזַּא יוֹסֵף יֵת אֲחָוְהִי וַאֲשַׁתְּמוּדְעָנוּן וַחֲשִׁיב מָא דִּימַלִּיל עִמָּהוֹן וּמַלִּיל עִמָּהוֹן קִשְׁיִין וַאֲמַר לְהוֹן מִנֵּן אֲתִיתוֹן וַאֲמָרוּ מֵאֶרֶעָ דְּכְנַעַן לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא:</p>	<p>7 וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וַיִּכְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיַּדְבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לְשָׁבֵר־אֹכֶל:</p>
<p>And Joseph knew his brethren, but 8 they knew him not.</p>	<p>וַיִּכְרַ יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ: וַאֲשַׁתְּמוּדְעַ יוֹסֵף יֵת אֲחָוְהִי וְאִנּוּן לֹא אֲשַׁתְּמוּדְעִיהִי:</p>	<p>8 וַיִּכְרַ יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ:</p>
<p>And Joseph remembered the dreams 9 which he dreamed of them, and said unto them: 'Ye are spies; to see the nakedness of the land ye are come.'</p>	<p>וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִרְגָּלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת־ עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם: וַאֲדַכֵּר יוֹסֵף יֵת חֲלֻמָּא דְּהָנָה חֲלִים לְהוֹן וַאֲמַר לְהוֹן אֲלֵי־ אֲתוֹן לְמַחְזִי יֵת בְּדַקָּה דְּאֶרֶעָ אֲתִיתוֹן:</p>	<p>9 וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִרְגָּלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת־ עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם:</p>
<p>And they said unto him: 'Nay, my 10 lord, but to buy food are thy servants come.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדֶּיךָ אֲתוּ לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא רַבּוֹנִי וְעַבְדֶּיךָ אֲתוּ לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא:</p>	<p>10 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדֶּיךָ אֲתוּ לְשָׁבֵר־אֹכֶל:</p>

ממון שיפסקו עליהם: עשרה. מה תלמוד לומר, והלא כתיב ואת בנימין אחי יוסף לא שלח, אלא לענין האחוה היו חלוקין לעשרה, שלא היתה אהבת כולם ושנאת כולם לו, אבל לענין לשזור זר, כלם לב אחד להם (ב"ר זא, ז):
(4) פן יקראנו אסון. ובזית לא יקראנו אסון, אמר רבי אליעזר בן יעקב, מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה (ב"ר שם ט):
(5) בתוך הבאים. מטמינין עממן שלא יכירו, לפי שזיה להם אביהם שלא יתראו כולם צפתח אחד, אלא שיכנס כל אחד צפתחו, כדי שלא תשלוט בהם עין הרע שכולס נאים וכולס גזורים:
(6) וישתחוו לו אפים. נשתמחו לו על פניהם, וכן כל השתחואה פשוט ידיים ורגלים הוא (שזועות טז):
(7) ויתנבך אליהם. נעשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות (ב"ר זא, ז):
(8) ויכר יוסף וגו'. לפי שהניחם חתומי זקן (ב"ר זא, ז) כחצות כז: והם לא הכירוהו. שינא מאללם בלא חתימת זקן. ועכשיו מלאוהו בחתימת זקן. ומדרש אגדה ויכר יוסף את אחיו, כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחוה:
(9) אשר חלם להם. עליהם, וידע שנתקיימו, שהרי השתחוו לו: ערות הארץ. גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליכבש., כמו את מקדשה הערה (ויקרא כ, יח), וכמו ערוס ופריה (יחזקאל טו, ז), וכן כל ערוה שצמקרא לשון גילוי. ותרגם אוינקלוס בדקא דארעא, כמו דקדק הבית, רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא:

11	We are all one man's sons; we are upright men, thy servants are no spies.'	כָּלֵנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ בָנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הֵיוּ עֲבָדֶיךָ מְרֻגְלִים: אֲנִי־לִי:	כָּלֵנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ בָנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הֵיוּ עֲבָדֶיךָ מְרֻגְלִים: אֲנִי־לִי:
12	And he said unto them: 'Nay, but to see the nakedness of the land ye are come.'	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִי־עָרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת: וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר עֲבָדֶיךָ אֲחִים אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד בָּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקֶּטָן אֶת־ אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִי־עָרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת: וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר עֲבָדֶיךָ אֲחִים אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד בָּאָרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקֶּטָן אֶת־ אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ:
13	And they said: 'We thy servants are twelve brethren, the sons of one man in the land of Canaan; and, behold, the youngest is this day with our father, and one is not.'	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרֻגְלִים אַתֶּם:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרֻגְלִים אַתֶּם:
14	And Joseph said unto them: 'That is it that I spoke unto you, saying: Ye are spies.'	בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פִרְעֹה אִם־ תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבוֹא אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן הֵנָּה:	בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פִרְעֹה אִם־ תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבוֹא אֲחֵיכֶם הַקֶּטָן הֵנָּה:
15	Hereby ye shall be proved, as Pharaoh liveth, ye shall not go forth hence, except your youngest brother come hither.	שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־ אֲחֵיכֶם וְאֹתָם הָאֲסוּרִים וַיִּבְחֲנוּ דְּבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתְּכֶם וְאִם־לֹא חֵי פִרְעֹה כִּי מְרֻגְלִים אַתֶּם:	שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־ אֲחֵיכֶם וְאֹתָם הָאֲסוּרִים וַיִּבְחֲנוּ דְּבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתְּכֶם וְאִם־לֹא חֵי פִרְעֹה כִּי מְרֻגְלִים אַתֶּם:
16	Send one of you, and let him fetch your brother, and ye shall be bound, that your words may be proved, whether there be truth in you; or else, as Pharaoh liveth, surely ye are spies.'	וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:	וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
17	And he put them all together into ward three days.	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בָּיֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ אֶת־ הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא:	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בָּיֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ אֶת־ הָאֱלֹהִים אֲנִי יֵרָא:
18	And Joseph said unto them the third day: 'This do, and live; for I fear God:		

- (10) לא אדני. לא תאמר כן, שהרי עבדיך צאו לשצר אוכל:
 (11) כלנו בני איש אחד נחנו. נלנה צהם רוח הקדש וכללוהו עמהם, שאף הוא בן אציהם: כבים. אמתיים כמו בן דפוס (שמות י, כט), בן צנות ללפקד דלת (צמדזר כו, ז), ונעצתו לא בן צדיו (ישעיה טו, ו):
 (12) כי ערות הארץ באתם לראות. שהרי נכנסתם בעשרה שער העיר, למה לא נכנסתם בשער אחד (צ"ר לא, ו):
 (13) ויאמרו שנים עשר עבדיך וגו'. ונשזיל אותו אחד שאינו, נחפורנו בעיר לצקשו:
 (14) הוא אשר דברתי. הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים, הוא האמת והנכון, וזה לפי פשוטו. ומדרשו, אמר להם, ואילו מנא אתם אותו ויפקדו עליכם ממון הרצה, תפדוהו, אמרו לו הן, אמר להם, ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו, אמרו לכך צאנו, להרוג או ליהרג, אמר להם הוא אשר דברתי אליכם, להרוג בני העיר צאתם, מנחש אני בגזיע שלי, ששנים מכס החריצו כרך גדול של שסם:
 (15) חי פרעה. אם יחיה פרעה, כשה"נ נשבע לשקר ה"נ נשבע בחיי פרעה: אם תצאו מזה: מן המקום הזה:
 (16) האמת אתכם. אם אמת אתכם. לפיכך ה"א נקוד פתח, שהוא כמו בלשון תימה, ואם לא תצאוהו חי פרעה כי מרגלים אתם:
 (17) משמר. בית האסורים:

<p>19 if ye be upright men, let one of your brethren be bound in your prison-house; but go ye, carry corn for the famine of your houses;</p>	<p>אם פִּינִי אֶתוֹן אֲחוּכֹן חַד יִתְאַסֵּר בְּבֵית מִטְרָחְכֹן וְאֶתוֹן אִיזִילוּ אוֹבִילוּ עֲבוּרָא דְחָסִיר בְּבִתְיֹכֶם:</p>	<p>אם-כִּנִּים אַתֶּם אֲחֵיכֶם אֶחָד יִאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לְכוּ הִבֵּיאוּ שֹׁבֵר רַעֲבֹן בְּתִיכֶם:</p>	<p>חמישי</p>
<p>20 and bring your youngest brother unto me; so shall your words be verified, and ye shall not die.' And they did so.</p>	<p>וְיָת אֲחוּכֹן זְעִירָא תִּיתּוֹן לְחִי וְיִתְהַמְנוּן פִּתְגָמִיכֹן וְלֹא תָמוּתוּן וְעַבְדוּ כֵן:</p>	<p>וְאַתְּ-אֲחֵיכֶם תִּקְטֹן תִּבִּיאוּ אֵלַי וְיֵאמְרוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וְיַעֲשׂוּ-כֵן:</p>	<p>20</p>
<p>21 And they said one to another: 'We are verily guilty concerning our brother, in that we saw the distress of his soul, when he besought us, and we would not hear; therefore is this distress come upon us.'</p>	<p>וְאָמְרוּ גִבְרַ לְאַחֵיהִי בְּקוּשָׁא חִיבִין אֲנַחְנָא עַל אֲחוּנָא דִּחְזִינָא בְּעֵקֶת נַפְשִׁיהּ כִּד הָוָה מִתְחַנֵּן לָנָא וְלֹא קִבִּילָנָא מִנֵּיהּ עַל כֵּן אֲתַת לָנָא עֲקָתָא הָדָא:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אָבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל-אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל-כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:</p>	<p>21</p>
<p>22 And Reuben answered them, saying: 'Spoke I not unto you, saying: Do not sin against the child; and ye would not hear? therefore also, behold, his blood is required.'</p>	<p>וְרֵעֵן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹא-אָמַר הָלֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֹא-אָמַר אֶל-תַּחֲטְאוּ בִּילָד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ:</p>	<p>וַיֵּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹא-אָמַר הָלֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֹא-אָמַר אֶל-תַּחֲטְאוּ בִּילָד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ:</p>	<p>22</p>
<p>23 And they knew not that Joseph understood them; for the interpreter was between them.</p>	<p>וְאִנּוּן לֹא יָדְעִין אַרִי שְׁמַע יוֹסֵף אַרִי מִתּוֹרְגָמָן הָוָה בִּינִיחֹן:</p>	<p>וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינָתֶם:</p>	<p>23</p>
<p>24 And he turned himself about from them, and wept; and he returned to them, and spoke to them, and took Simeon from among them, and bound him before their eyes.</p>	<p>וַאֲסָתַח מִלְּפָנֵיהֶן וּבְכָא וְתָב לָנָהוּן וּמִלִּיל עֲמָהוּן וּדְבַר מִלְּפָנֵיהֶן יָת שְׁמַעוֹן וַאֲסַר יִתִּיָּה לְעֵינֵיהֶן:</p>	<p>וַיִּסֹּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיִּדְבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֵתֶם אֶת-שְׁמַעוֹן וַיֹּאסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:</p>	<p>24</p>

- (19) בבית משמרכם. שאתם אסורים צו עכשיו: ואתם לכו הביאו. אל צית אציקם: שבר רעבון בתיכם. מה שקניתם לרעבון אנשי צתיכם:
- (20) ויאמנו דבריהם. יתאמנו ויתקיימו, כמו אָמֵן אָמֵן (צמד צר, כז), וכמו יֵאמְרוּ נָא דְּבָרְךָ (מלכים-א ח, כז):
- (21) אבל. כחרגומו בקושטא. וראיתי צדראשית רצה (נא, ח) לישנא דרומאה (לשון צני הנגז) הוא, אצל צרם: באה אלינו. טעמו צדי"ת, לפי שהוא כלשון עבר, שכבר באה. וחרגומו אתה לנא:
- (22) וגם דמו. אתין וגמין רבויין, דמו, וגם דם הזקן:
- (23) והם לא ידעו כי שומע יוסף. מצין לשונם, וצפניו היו מדצרים כן: כי המליץ בינותם. כי כשהיו מדצרים עמו היה המליץ ביניהם, היודע לשון עצרי ולשון מצרי, והיה מליץ דצריהם ליוסף, ודצרי יוסף להם, לכך היו סבורים שאין יוסף מכיר כלשון עצרי: המליץ. זה מנשה בנו:
- (24) ויסב מעליהם. נחרחק מעליהם, שלא יראוהו צוכה: ויבך. לפי ששמע שהיו מתחרטין: את שמעון. הוא השליכו לצור, הוא שאמר לנוי הנה צעל הַמְלוּמֹת הַלָּה זָא. דצר אחר, נחכוון יוסף להפרידו מלוי, שמא יתעצו שניהם להרוג אותו: ויאסר אותו לעיניהם. לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיצאו, הוציאו והאכילו והשקרו (צ"ר נא, ח):

- 25 Then Joseph commanded to fill their vessels with corn, and to restore every man's money into his sack, and to give them provision for the way; and thus was it done unto them.
- 26 And they laded their asses with their corn, and departed thence.
- 27 And as one of them opened his sack to give his ass provender in the lodging-place, he espied his money; and, behold, it was in the mouth of his sack.
- 28 And he said unto his brethren: 'My money is restored; and, lo, it is even in my sack.' And their heart failed them, and they turned trembling one to another, saying: 'What is this that God hath done unto us?'
- 29 And they came unto Jacob their father unto the land of Canaan, and told him all that had befallen them, saying:
- 30 'The man, the lord of the land, spoke roughly with us, and took us for spies of the country.
- 31 And we said unto him: We are upright men; we are no spies.
- 32 We are twelve brethren, sons of our father; one is not, and the youngest is this day with our father in the land of Canaan. .
- וַיִּצְוֵנוּ יוֹסֵף וַיְמַלֵּא אֶת-כָּלִיהֶם בָּרֶוֶךְ וּלְהָשִׁיב כֶּסֶף־הֶם אִישׁ אֶל-שָׁלוֹ וּלְתֵת לָהֶם צֹדֶה לַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן׃
- וַיִּשְׂאוּ אֶת-שִׁבְרָם עַל-חֲמֹרֵיהֶם וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם׃
- וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת-שָׁלוֹ לִתֵּת מִסֹּפָא לְחֲמֹרוֹ בַּמָּלֹן וַיֵּרֶא אֶת-כֶּסֶפוֹ וַהֲגִידָהּ הוּא בְּפִי אִמְתָּחָתוֹ׃
- וַיֹּאמֶר אֶל-אֶחָיו הוֹשֵׁב כֶּסֶף וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתָּחָתִי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחֲרִדּוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו לֵאמֹר מַה-זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ׃
- וַיָּבֹאוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל-הַקִּרְתָּת אֲתָם לֵאמֹר׃
- דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אִתָּנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אִתָּנוּ כְּמִרְגָּלִים אֶת-הָאָרֶץ׃
- וַנֹּאמֶר אֵלָיו בָּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים׃
- שְׁנַיִם-עָשָׂר אֲנַחְנוּ אֲחִים בָּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנו וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת-אֲבִינוּ בָּאָרֶץ כְּנָעַן׃
- תָּרִי עִסָּר אֲנַחְנָא אֲחִין בְּנֵי אָבוּנָא חַד לִיתְהוּי וְזַעֲרָא יוֹמָא דִּין עִם אָבוּנָא בָּאָרֶעָ דְּכְנָעַן׃

(27) ויפתח האחד. הוא לוי שנשא ריחל משמעון בן זוגו: במלון. במקום שלנו בלילה: אמתחתו. הוא שק: (כח)
 (28) וגם הנה באמתחתי. הכסף בעס המצואה: מה זאת עשה אלהים לנו. להציאנו לידי עלילה זו, שלא הושג אלא להמעולל עלינו:

<p>33 And the man, the lord of the land, said unto us: Hereby shall I know that ye are upright men: leave one of your brethren with me, and take corn for the famine of your houses, and go your way.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָנוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כֹנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֹו אִתִּי וְאֶת־ רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כֹנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֹו אִתִּי וְאֶת־ רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: סֹבּוּ וְאִיִּלּוּ:</p>	<p>33 וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כֹנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֹו אִתִּי וְאֶת־ רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כֹנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֹו אִתִּי וְאֶת־ רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: סֹבּוּ וְאִיִּלּוּ:</p>
<p>34 And bring your youngest brother unto me; then shall I know that ye are no spies, but that ye are upright men; so will I deliver you your brother, and ye shall traffic in the land.'</p>	<p>וְאִתּוֹ יֵת אַחֲוֹכֹן וְעִירָא לְוָתִי וְאֲדַע אֲרִי לֹא אֶלִילִי אֶתּוֹן אֲרִי כִינִי אֶתּוֹן יֵת אַחֲוֹכֹן אֶתּוֹן לָכוּ וְיֵת אֲרַעָא תַעֲבְדוּן בְּהַ סְחֹרְתָא:</p>	<p>34 וְהָבִיאוּ אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלָי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אַתֶּם כִּי כֹנִים אַתֶּם אֶת־אֲחִיכֶם אֶתּוֹן לָכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחֹרוּ:</p>
<p>35 And it came to pass as they emptied their sacks, that, behold, every man's bundle of money was in his sack; and when they and their father saw their bundles of money, they were afraid.</p>	<p>וַהֲנִה אֲנֹוֹן מְרִיקִין סְקִיָּהוֹן וְהָא גִבְרָא צָרָר כְּסָפִיה בְּסָקִיה וַחֲזֹו יֵת צָרָרִי כְּסָפִיהוֹן אֲנֹוֹן וַאֲבוֹהוֹן וַדְּחִילוּ:</p>	<p>35 וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וַהֲנִה־אִישׁ צָרוֹר־כְּסָפוֹ בְּשָׁקוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת־צָרְרוֹת כְּסָפִיהֶם הִמָּה וַאֲבֵיהֶם וַיִּירָאוּ:</p>
<p>36 And Jacob their father said unto them: 'Me have ye bereaved of my children: Joseph is not, and Simeon is not, and ye will take Benjamin away; upon me are all these things come.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶוֹן יַעֲקֹב אֲבוֹהוֹן יְתִי אֶתְכִילְתֶּוֹן יוֹסֵף לִיתְהִי וְשִׁמְעוֹן לֹא הָיָה כָּא וְיֵת בְּנִימִין תִּדְבְּרוּן עָלַי הַנֹּאֶה כּוֹלְהוֹן:</p>	<p>36 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבֵיהֶם אֲתִי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנֹו וְשִׁמְעוֹן אֵינְנֹו וְאֶת־בְּנִימִן תִּקְחוּ עָלַי הִיוּ כְּלָנָה:</p>
<p>37 And Reuben spoke unto his father, saying: 'Thou shalt slay my two sons, if I bring him not to thee; deliver him into my hand, and I will bring him back to thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן לְאֲבוֹהִי לְמִימַר יֵת תָּרִין בְּנֵי תַמִּית אִם לֹא אִתִּינִיָּה לְךָ הֵב יָתִיָּה עַל יָדִי וְאִנָּא אֲתִיבְנִיָּה לְךָ:</p>	<p>37 וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמִּית אִם־לֹא אָבִיאֲנֹו אֵלֶיךָ תִּנְהַ אֶתּוֹ עַל־יָדִי וְאִנִּי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ:</p>
<p>38 And he said: 'My son shall not go down with you; for his brother is dead, and he only is left; if harm befall him by the way in which ye go, then will ye bring down my gray hairs with sorrow to the grave.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹא יֵיחֹות בְּרִי עִמָּכֹוֹן אֲרִי אַחֲוָהִי מִית וְהוּא בְּלַחְדוּהִי אֲשַׁתָּאָר וַיַּעֲרַעְנִיָּה מוֹתָא בְּאוֹרְחָא דְתַחֲכֹוֹן בְּהַ וַתַּחֲתוֹן יֵת סִבְתִּי בְּדוֹנָא לְשֹׂאוֹל:</p>	<p>38 וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנִי עִמָּכֶם כִּי־אֲחִיו מָת וְהוּא לְבַדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אֶסוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָּהּ וְהוֹרֵדְתֶּם אֶת־שִׁבְתִּי בִּיגּוֹן שְׂאוֹלָה:</p>
<p>XLIII And the famine was sore in the land.</p>	<p>וּכְפָנָא תַקִּיף בְּאַרְעָא:</p>	<p>וְהָרָעַב כָּבֵד בְּאַרְץ: XLIII</p>

(34) ואת הארץ תסחרו. תסוצנו. וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים וסוצנים אחר פרקמטיא:

(35) צרור כספו. קשר כספו:

(36) אתי שכלתם. מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף: שכלתם. כל מי שזניו אצודים קרוי שכול:

(38) לא ירד בני עמכם. לא קבל דבריו של ראובן, אמר, כדור שטעה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני

(צ"ר לא, ט):

<p>And it came to pass, when they had eaten up the corn which they had brought out of Egypt, that their father said unto them: 'Go again, buy us a little food.'</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שְׁבוּ שְׁבְרוּ-לָנוּ מִעֵט-אֶכֶל:</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שְׁבוּ שְׁבְרוּ-לָנוּ מִעֵט-אֶכֶל:</p>
<p>And Judah spoke unto him, saying: 'The man did earnestly forewarn us, saying: Ye shall not see my face, except your brother be with you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הֵעֵד בָּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא-תֵרָאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֶחֱיִכֶם אִתְּכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הֵעֵד בָּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא-תֵרָאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֶחֱיִכֶם אִתְּכֶם:</p>
<p>If thou wilt send our brother with us, we will go down and buy thee food;</p>	<p>אִם-יִשְׁלַח מִשְׁלַח אֶת-אֶחָיו אִתָּנוּ נֵרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל:</p>	<p>אִם-יִשְׁלַח מִשְׁלַח אֶת-אֶחָיו אִתָּנוּ נֵרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל:</p>
<p>but if thou wilt not send him, we will not go down, for the man said unto us: Ye shall not see my face, except your brother be with you.'</p>	<p>וְאִם לֹא-יִשְׁלַח לֹא נֵרְדָּה כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא-תֵרָאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֶחֱיִכֶם אִתְּכֶם:</p>	<p>וְאִם לֹא-יִשְׁלַח לֹא נֵרְדָּה כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא-תֵרָאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֶחֱיִכֶם אִתְּכֶם:</p>
<p>And Israel said: 'Wherefore dealt ye so ill with me, as to tell the man whether ye had yet a brother?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה אֲבַאֲשֶׁתוֹן לִי לְחַוָּאָה לְגִבְרָא הָעוֹד לְכוֹן אַחָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה הִרְעַתֶּם לִי לְחַוָּאָה לְאִישׁ הָעוֹד לְכֶם אַח:</p>
<p>And they said: 'The man asked straitly concerning ourselves, and concerning our kindred, saying: Is your father yet alive? have ye another brother? and we told him according to the tenor of these words; could we in any wise know that he would say: Bring your brother down?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל שְׂאוֹל הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלְדָּתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הֵיִשׁ לְכֶם אַח וְנִגְדַּל לָנוּ עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִנְדוּעַ נִדְעַה כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֶחֱיִכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל שְׂאוֹל הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלְדָּתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הֵיִשׁ לְכֶם אַח וְנִגְדַּל לָנוּ עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִנְדוּעַ נִדְעַה כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אֶחֱיִכֶם:</p>

(2) כאשר כלו לאכול. יהודה אמר להם הממטין לזקן עד שמכלה פת מן הזית: כאשר כלו. כד שז"א (והממטין כד ספיקו, טועה, פאָשֶׁר כָּלוּ הַמִּמְטִין לְשִׁמּוֹת, מתורגס כד ספיקו, כששמו די ספוקס הוא גמר שמייתס. אזל זה כאשר כלו לאכול, כאשר תס האוכל הוא, וממטין כד שז"א):

(3) העד העיד. לשון התראה, שסמס התראה מתרה צו צפני עדיס, וכן העידתי צָקס (דברים ל, יט), דָּהֵעַד צָקס (שמות יט, כא): לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם. לא תראוני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגס אלהין כד אחוכון עמכון, ייסז הדצר על אופנו, ולא דקדק לתרגס אחר לשון המקרא:

(7) לנו ולמולדתנו. למשפחותינו. ומדרשו, אפילו עניי (נ"א עני) (יש מפרשים לשון ענה, שמדברים ביחידות וזהו עני) עריסותינו גלה לנו: ונגד לו. שיש לנו אצ ואח: על פי הדברים האלה. על פי שאלותיו אשר שאל, הוזקקנו להגיד: כי יאמר. אשר יאמר, כי משמש בלשון אס, ואס משמש בלשון אשר, הרי זה שמוש אחד מארבע לשונות שמשמש כי, והוא אי, שהרי כי זה כמו אס, כמו עד אס דְּבָרִי דְּבָרִי:

<p>8 And Judah said unto Israel his father: 'Send the lad with me, and we will arise and go, that we may live, and not die, both we, and thou, and also our little ones.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִבִּי שְׁלַח הַנֶּעַר אִתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכְּדָה וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת אַף אֲנַחְנוּ גַם-אַתָּה גַם-טַפְּנוּ:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִבִּי שְׁלַח הַנֶּעַר אִתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכְּדָה וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אַתָּה גַם-טַפְּנוּ:</p>
<p>9 I will be surety for him; of my hand shalt thou require him; if I bring him not unto thee, and set him before thee, then let me bear the blame for ever.</p>	<p>אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִבְקָשׁנוּ אִם-לֹא תָבִיאוּתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטַאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:</p>	<p>9 אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִבְקָשׁנוּ אִם-לֹא תָבִיאוּתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטַאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:</p>
<p>10 For except we had lingered, surely we had now returned a second time.'</p>	<p>אֲרִי אֵלַי לֹא פֹון בָּדָא אַחַעֲפִכְנָא אֲרִי כַעַן תִּבְנָא דְנָן תִּרְתִּין זְמָנִין:</p>	<p>10 כִּי לוֹלֵא הִתְמַהֲמַהְנוּ כִּי-עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַּעַמִּים:</p>
<p>11 And their father Israel said unto them: 'If it be so now, do this: take of the choice fruits of the land in your vessels, and carry down the man a present, a little balm, and a little honey, spicery and ladanum, nuts, and almonds;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶון אִם כֵּין הוּא דָא עֲבִידוּ סְבוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמַנִּיכֹון וְאַחִיתוּ לְגִבְרָא תְּקֻרֻבְתָּא זְעִיר קִטְף וְזְעִיר דְּבִשׁ שְׁעָף וְלִטּוּם בּוּטָמִין וְשִׁגְדִין:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ קַחְו מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בְּכָל־יֶכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְתָּה מַעֵט צָרִי וּמַעֵט דְּבִשׁ נִכְאת וְלִט בָּטָנִים וּשְׁקָדִים:</p>
<p>12 and take double money in your hand; and the money that was returned in the mouth of your sacks carry back in your hand; peradventure it was an oversight;</p>	<p>וְכִסְפָּא עַל חַד תִּרְיִן סְבוּ בִידְכוֹן וְיִת כִּסְפָּא דְאַתְתִּב בְּפִם טוּעִיכוֹן תִּתִּיבוֹן בִּידְכוֹן דְּלִמָּא שְׁלוּ תִּת:</p>	<p>12 וְכִסֶּף מִשְׁנֶה קַחוּ בִידְכֶם וְאֶת-הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתִיכֶם תָּשִׁיבוּ בִידְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא:</p>
<p>13 take also your brother, and arise, go again unto the man;</p>	<p>וְיִת אַחֻיכוֹן דְּבִרוּ וְקוּמוּ תוּבוּ לְוֵת גִּבְרָא:</p>	<p>13 וְאֶת-אַחֵיכֶם קַחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל-הָאִישׁ:</p>
<p>14 and God Almighty give you mercy before the man, that he may release unto you your other brother and Benjamin. And as for me, if I be bereaved of my children, I am bereaved.'</p>	<p>וְאֵל שְׁדֵי יִתִּין לְכוֹן רַחֲמִין קִדָּם גִּבְרָא וְיִפְטֹר לְכוֹן יֵת אַחֻיכוֹן אַחֲרָא וְיֵת בְּנֵימִין וְאַנָּא כְּמָא דְתַכִּילִית תַּכִּילִית:</p>	<p>לֹט וְאֵל שְׁדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לְפָנַי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת-אַחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת-בְּנֵימִין וְאֲנִי כְּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי שָׁכַלְתִּי:</p>

- (8) ונחיה. נלנצה צו רוח הקדש, על ידי הליכה זו תחי רוחך, שנאמר וְחַי רֹחַ יַעֲקֹב אֲדִיָּהם: ולא נמות. צרע, צנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, ואנו כלנו מתים צרעז אס לא נלך, מוטע שתינת את הספק ותתפוש את הודאי: (9) והצגתי לפניך. שלא אציאנו אליך מת כי אס חי: וחטאתי לך כל הימים. לעולם הצא: (10) לולא התמהמהנו. על ידך, כזר היינו שצים עס שמעון, ולא ננטערת כל הימים הללו: (11) אפוא. כל לשון אפוא לשון יתר הוא, לתקן המלה בלשון עברי, אס כן אודקק לעשות שאלחנו עמכם, צריך אני לחזור ולבקש איה פה תקנה ועזה להשיאכם, ואומר אני זאת עשו: מזמרת הארץ. מתורגם מדמשצח צארעא, שהכל מזמרים עליו כשהוא צא לעולם: נכאת. שעוה. צראשית רצה (צא, יא): בשנים. לא ידעתי מה הם, וצפירוש א"צ של רבי מכיר ראיתי, פושטניא"ס, ודומה לי שהם אפרסקין (שפירזינע): (12) וכסף משנה. פי שנים כראשון: קחו בידכם. לשזור אוכל שמא הוקר השער: אולי משגה הוא. שמא הממונה על הצית שכחו שוגג:

- 15 And the men took that present, and they took double money in their hand, and Benjamin; and rose up, and went down to Egypt, and stood before Joseph.
- 16 And when Joseph saw Benjamin with them, he said to the steward of his house: 'Bring the men into the house, and kill the beasts, and prepare the meat; for the men shall dine with me at noon.'
- 17 And the man did as Joseph bade; and the man brought the men into Joseph's house.
- 18 And the men were afraid, because they were brought into Joseph's house; and they said: 'Because of the money that was returned in our sacks at the first time are we brought in; that he may seek occasion against us, and fall upon us, and take us for bondmen, and our asses.'
- 19 And they came near to the steward of Joseph's house, and they spoke unto him at the door of the house,
- וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף לָקְחוּ בָדָם וְאֶת־בְּנֵימָן וַיָּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרַיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:
- וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵימָן וַיֹּאמֶר לְאִשֶּׁר עַל־בֵּיתוֹ הִבֵּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח טֶבֶח וְהָכֵן כִּי אֲתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים:
- וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף:
- וַיֵּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דֶּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַּב בְּאִמְתּוֹחֲתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֶתְנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ:
- וַיִּגָּשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:
- וַיְסִיבוּ גוֹבְרִיָּא יֵת תְּקֻרֹבְתָא הֶדְא וְעַל חַד תְּרִין כֶּסְפָּא נְסִיבוּ בִידֵהוּן וַיְדַבְּרוּ יֵת בְּנֵימָן וְקָמוּ וַיֵּנַחְתּוּ לְמִצְרַיִם וְקָמוּ קָדָם יוֹסֵף:
- וַחֲזָא יוֹסֵף עֲמָהוּן יֵת בְּנֵימָן וַאֲמַר לְדַמְמָנָא עַל בֵּיתָה אַעִיל יֵת גוֹבְרִיָּא לְבֵיתָא וְכֹס נְכֶסֶתָא וְאַתְקִין אֲרִי עָמִי אֲכַלִּין גוֹבְרִיָּא בְּשִׁירוֹתָא:
- וַעֲבַד גּוֹבְרָא כְּמָא דְאָמַר יוֹסֵף וַאֲעִיל גוֹבְרָא יֵת גוֹבְרִיָּא לְבֵית יוֹסֵף:
- וַדְּחִילוּ גוֹבְרִיָּא אֲרִי אֲתַעֲלוּ לְבֵית יוֹסֵף וַאֲמָרוּ עַל עֵיֶסֶק כֶּסְפָּא דְאִתְחַב בְּשׁוּעָנָא בְּקַדְמִיתָא אֲנַחְנָא מִתַּעֲלִין לְאַתְרֵיכֶרְכָּא עֲלָנָא וּלְאַסְתָּקָפָא עֲלָנָא וּלְמַקְנֵי יִתְנָא לְעַבְדִּין וּלְמַדְבַּר יֵת חֲמֹרְנָא:
- וַקְרִיבוּ לֹת גוֹבְרָא דְמִמּוֹנָא עַל בֵּית יוֹסֵף וּמִלִּילֹ עָמִיהָ בַּתְרַע בֵּיתָא:

(14) ואל שדי. מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה, הריני מתפלל עליכם: ואל שדי. שדי צנתינת רחמיו, וכדי היכולת צידו ליתן, יתן לכם רחמים, זה פשוטו. ומדרשו, מי שאמר לעולם די, יאמר די לזרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לכן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין: ושלח לכם. ויפטר לכן כתרגומו, יפטרנו מאסוריו, לשון לשפשי יִשְׁלַחְנוּ, ואינו נופל בתרגום לשון וישלח, שהרי לשם הם הולכים אללו: את אחיכם. זה שמעון: אחר. רוח הקודש נזרקה בו (צ"ר לא, ו), לרצות יוסף: ואני. עד שזכס אהיה שכול מספק: כאשר שכלתי. מיוסף ומשמעון: שכלתי. מצנימין:

(15) ואת בנימין. מתרגמין ודצרו ית בנימין, לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שזה בלשון ארמי, דצבר הנקח ציד מתרגמין ונסיצ, דצבר הנקח דהנהגת דצרים מתרגמין ודצר:

(16) וטבח טבח ודכן. כמו ולטבח טבח ולהכן, ואין טבח לשון זווי, שהיה לו לומר וטבח: בצחרים. זה מתורגם בשירותא, שהוא לשון סעודה ראשונה בלשון ארמי ובלע"ז דיזנ"ר, ויש הרצה בגמרא, שדא לכלבא שירותיה, בנע אכולא שירותא (צרכות לט:), אכל כל תרגום של צהרים טיהרא:

(18) וייראו האנשים. כתוב הוא בשני יודין, ומרגומו ודחילו: כי הובאו בית יוסף. ואין דרך שאר הצאים לשצור צר ללון צצית יוסף כי אם צפונדקאות שצעיר. וייראו שאין זה אלא לאספס אל משמר: אנחנו מובאים. אל תוך הצית הזה: להתגולל. להיות מתגלגלת עלינו עלילת הכסף, ולהיותה נופלת עלינו. ואונקלוס שמתרגם ולאסתקפא עלנה, הוא לשון להחעולל, כדמתרגמין עלילת דְּצָרִים, חסקופי מלין, ולא תרגמו אחר לשון המקרא, ולהתגולל שמתרגם לאתצרבצא, הוא לשון גִּלְת הָצָב (קהלת יב, ו), וְהָצָב גִּלְתָּה הַעֲלָקָה (נחום ב, ח), שהוא לשון מלכות:

20	and said: 'Oh my lord, we came indeed down at the first time to buy food.	וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יֵרֵדנוּ בְּתַחֲלָה לְשֶׁבֶר-אֶכֶל: וַאֲמָרוּ בָּבְעוּ רַבּוֹנֵי מִיַּחַת נִחְתָּנָא בְּקִדְמִיתָא לְמִזְבִּין עֲבוּרָא:	20
21	And it came to pass, when we came to the lodging-place, that we opened our sacks, and, behold, every man's money was in the mouth of his sack, our money in full weight; and we have brought it back in our hand.	וַיְהִי כִּי-בָאנוּ אֶל-הַמָּלֹן וּנְפֹתַחְהָ אֶת-אֲמֹתַחְתֵּינוּ וְהִנֵּה כֶסֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחְתּוֹ כֶּסֶפֵּנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשֵּׁב אֹתוֹ בְּיָדֵנוּ: וַהֲנִיחַ כָּד אֲתִינָא לְבֵית מִבְתָּא וּפְתַחְנָא יָת טוּעֲנָנָא וְהָא כֶסֶף גָּבֵר בָּפֶם טוּעֲנִיָּה כֶסֶפִּנָּא בְּמִתְקָלִיָּה וְאֲתִיבְנָא יָתִיָּה בְּיָדֵנָּא:	21
22	And other money have we brought down in our hand to buy food. We know not who put our money in our sacks.'	וּכְסָף אֲחֵר הוֹרַדְנוּ בְּיָדֵנוּ לְשֶׁבֶר-אֶכֶל לֹא יָדַעְנוּ מִי-שָׂם כֶּסֶפֵּנוּ בְּאֲמֹתַחְתֵּינוּ: וּכְסָף אוּחְרָנָא אֲחִיתָנָא בְּיָדֵנָּא לְמִזְבִּין עֲבוּרָא לֹא יָדַעְנָא מִן שׁוּי כֶסֶפִּנָּא בְּטוּעֲנָנָא:	22
23	And he said: 'Peace be to you, fear not; your God, and the God of your father, hath given you treasure in your sacks; I had your money.' And he brought Simeon out unto them.	וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֶל-תִּירְאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן בְּאֲמֹתַחְתֵּיכֶם כֶּסֶפְכֶּם בָּא אֵלַי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים אֶת-שְׁמִעוֹן: וַאֲמַר שְׁלוֹם לָכוֹן לֹא תִדְחַלּוּן אֶלְהִיכֹן וְאֶלְהָא דְאַבּוּכֹן וְיִהְיֶה לָכוֹן סִימֹן בְּטוּעֲנִיכֹן כֶּסֶפְכֹּן אֲתָא לְוֹתִי וְאַפִּיק לְוֹתְהוֹן יָת שְׁמִעוֹן:	23
24	And the man brought the men into Joseph's house, and gave them water, and they washed their feet; and he gave their asses provender.	וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת-הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן-מַיִם וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לְחִמְרֵיהֶם: וַאֲעִיל גּוֹבְרָא יָת גּוֹבְרִיא בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּהְיֶה מַיָּא וַאֲסַחוּ רַגְלֵיהוֹן וַיִּהְיֶה כִסְתָּא לְחִמְרֵיהוֹן:	24
25	And they made ready the present against Joseph's coming at noon; for they heard that they should eat bread there.	וַיַּכְיֵנוּ אֶת-הַמִּנְחָה עַד-בּוֹא יוֹסֵף בְּצֹהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי-שָׂם יֹאכְלוּ לֶחֶם: וַאֲתַקִּינוּ יָת תְּקֻרֹבְתָא עַד דְּעָאֵל יוֹסֵף בְּשִׁירוּתָא אַרִי שְׁמֵעוּ אַרִי תַמָּן אֶכְלִין לְחֵמָא:	25
26	And when Joseph came home, they brought him the present which was in their hand into the house, and bowed down to him to the earth.	וַיָּבֵא יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר-בְּיָדָם הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחוּ-לוֹ אֶרְצָה: וְעָאֵל יוֹסֵף לְבֵיתָא וַאֲעִילוּ לִיָּה יָת תְּקֻרֹבְתָא דְּבִידְהוֹן לְבֵיתָא וּסְגִידוּ לִיָּה עַל אֶרְעָא:	26

- (20) בי אדוני. לשון צעיא ומחמנונים, הוא צלשון ארמי צייא (סנהדרין סד). ירד ירדנו. ירידה הוא לנו, רגילים היינו לפרנס אחרים, עכשיו אנו צריכים לך (צ"ר כז, ד):
- (23) אלהיכם. זכותכם, ואם אין זכותכם כדאי, אלהי אביכם, בזכות אביכם נתן לכם מטמון:
- (24) ויבא האיש. הבאה אחר הצאה, לפי שהיו דוחפים אותו חוץ, עד שדצרו אליו פתח הבית, ומשאמר להם שלום לכם, נמשכו וצאו אחריו:
- (25) ויבינו. הזמינו, עטרוהו בכלים נאים:
- (26) הביתה. מפרוזדור לטרקלין. (נראה דיוקו דרש"י מהציטה בתראה, ויציאו לו את המנחה אשר צידם הציטה, דקשה לו הלא כבר הוצאו צימו של יוסף, אלא על כרחך צריך לומר מפרוזדור לטרקלין, ודו"ק):

27 And he asked them of their welfare, and said: 'Is your father well, the old man of whom ye spoke? Is he yet alive?'	וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר וַשָּׂאִיל לְהוֹן לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הַעֲדָנִי חַי׃ הָעֵד כֶּעַן קָיִים׃	27 וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר וַשָּׂאִיל לְהוֹן לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הַעֲדָנִי חַי׃ הָעֵד כֶּעַן קָיִים׃
28 And they said: 'Thy servant our father is well, he is yet alive.' And they bowed the head, and made obeisance.	וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבוֹנָא עַד כֶּעַן קָיִים וְכָרְעוּ וְסָגִידוּ׃ (כ' וַיִּשְׁתַּחוּ) [ק' וַיִּשְׁתַּחוּ]׃	28 וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבוֹנָא עַד כֶּעַן קָיִים וְכָרְעוּ וְסָגִידוּ׃ (כ' וַיִּשְׁתַּחוּ) [ק' וַיִּשְׁתַּחוּ]׃
29 And he lifted up his eyes, and saw Benjamin his brother, his mother's son, and said: 'Is this your youngest brother of whom ye spoke unto me?' And he said: 'God be gracious unto thee, my son.'	וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-בְּנִימִין אַחִיו בֶּן-אִמּוֹ׃ וַיֹּאמֶר הַזֶּה אַחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדָּהּ בְּנִי׃ וְזָקַף עֵינוֹהִי וַחֲזָא יֵת בְּנִימִין אַחִוְהִי בֶר אִמִּיהָ וַיֹּאמֶר הַדִּין אַחֻכּוֹן זַעִירָא דְאִמְרִיתוֹן לִי וַיֹּאמֶר מִן קָדָם יְיָ יִתְרַחֵם עָלֶיךָ בְּרִי׃	29 וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-בְּנִימִין אַחִיו בֶּן-אִמּוֹ׃ וַיֹּאמֶר הַזֶּה אַחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדָּהּ בְּנִי׃ וְזָקַף עֵינוֹהִי וַחֲזָא יֵת בְּנִימִין אַחִוְהִי בֶר אִמִּיהָ וַיֹּאמֶר הַדִּין אַחֻכּוֹן זַעִירָא דְאִמְרִיתוֹן לִי וַיֹּאמֶר מִן קָדָם יְיָ יִתְרַחֵם עָלֶיךָ בְּרִי׃
30 And Joseph made haste; for his heart yearned toward his brother; and he sought where to weep; and he entered into his chamber, and wept there.	וַיַּמְהֵר יוֹסֵף כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל-אַחִיו וַיִּבְקֹשׁ לִבְכוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה׃ וַאֲחִי יוֹסֵף אֲרִי אֲתַגּוּלְלוּ רַחֲמוֹהִי עַל אַחֻהִי וּבִעָא לְמִבְכִּי וְעָאֵל לְאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבָא וּבִכָּא תַמָּן׃	30 וַיַּמְהֵר יוֹסֵף כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל-אַחִיו וַיִּבְקֹשׁ לִבְכוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה׃ וַאֲחִי יוֹסֵף אֲרִי אֲתַגּוּלְלוּ רַחֲמוֹהִי עַל אַחֻהִי וּבִעָא לְמִבְכִּי וְעָאֵל לְאֲדָרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבָא וּבִכָּא תַמָּן׃
31 And he washed his face, and came out; and he refrained himself, and said: 'Set on bread.'	וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לֶחֶם׃ וַאֲסִיָּה אֲפֻהִי וַיִּנָּפֵק וַאֲתַחֲסֵן וַיֹּאמֶר שׂוּוּ לַחֲמָא׃	31 וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לֶחֶם׃ וַאֲסִיָּה אֲפֻהִי וַיִּנָּפֵק וַאֲתַחֲסֵן וַיֹּאמֶר שׂוּוּ לַחֲמָא׃
32 And they set on for him by himself, and for them by themselves, and for the Egyptians, that did eat with him, by themselves; because the Egyptians might not eat bread with the Hebrews; for that is an abomination unto the Egyptians.	וַיִּשְׂוּיָאוּ לִיה בִּלְחֻדֻהִי וּלְהוֹן בִּלְחֻדִּיהוֹן וּלְמִצְרָאֵי דְאַכְלִין עַמִּיהָ בִּלְחֻדִּיהוֹן אֲרִי לֹא יִכְלִין מִצְרָאֵי לְמִיכַל עִם עֲבָרָאֵי לַחֲמָא אֲרִי בְעִירָא דְמִצְרָאֵי דְחִלִין לִיה עֲבָרָאֵי אֲכָלִין׃ וַיִּשְׂוּיָאוּ לֹו לְבָדּוֹ וּלְהֶם לְבָדָם וּלְמִצְרָאִים הָאֲכָלִים אֲתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יִכְלִין הַמִּצְרָאִים לְאָכֹל אֶת-הָעֲבָרִים לֶחֶם בִּיִּתְוַעֲבָה הוּא לְמִצְרָאִים׃	32 וַיִּשְׂוּיָאוּ לֹו לְבָדּוֹ וּלְהֶם לְבָדָם וּלְמִצְרָאִים הָאֲכָלִים אֲתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יִכְלִין הַמִּצְרָאִים לְאָכֹל אֶת-הָעֲבָרִים לֶחֶם בִּיִּתְוַעֲבָה הוּא לְמִצְרָאִים׃

- (28) ויקדו וישתחוו. על שאלת שלום. קידה כפיפת קדקד, השתחוואה משתטח לארץ:
- (29) אלהים יחדך בני. צאשר שצטים שמענו חנינה, אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ, ובנימין עדיין לא נולד, לכן צרכו יוסף צחנינה:
- (30) כי נכמרו רחמיו. שאלו יש לך אח מאם, אמר לו אח היה לי ואיני יודע היכן הוא, יש לך בנים, אמר לו יש לי עשרה, אמר לו ומה שמם, אמר לו, בלע ובכר וכו', אמר לו מה טיבן של שמות הללו, אמר לו כלם על שם אחי והצרות אשר מצאוהו, בלע, שנבלע בין האומות. בכר, שהיה בכור לאמו. אשבל, ששצאו אל. גרא, שנחגייר צאכסניא. ונעמן, שהיה נעים ביותר. אחי וראש, אחי היה וראשי היה. מפיס, מפני אצי למד. וחפיס, שלא ראה חופתי ולא ראיתי אני חופתו. וארד, שירד לבין האומות, כדאיתא במס' סוטה (לו:), מיד נכמרו רחמיו: נכמרו. נחממו, ובלשון משנה על הכומר של זיתים (צבא מליעא עד.), ובלשון ארמי במכמר צשרא (פסחים נח.), ובמקרא עורגו קטגור נקמרו, נחממו ונקמטו קמטים קמטים, מפגי זלעפות קעצ.
- כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ:
- (31) ויתאפק. נתאמן, והוא לשון וימנע אֲפִיקִים רָפָה (איוצ יב, כא), וכן אֲפִיקִי מְגָנִים (שם מא, ז), חוזק:
- (32) כי תועבה היא. דבר שנאוי הוא למצרים לאכול את העזרים, ואונקלוס נתן טעם לדבר:

<p>33 And they sat before him, the firstborn according to his birthright, and the youngest according to his youth; and the men marvelled one with another.</p>	<p>וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן כַּבְּכָרְתּוֹ וְהַצֵּעִיר כַּצְעָרְתּוֹ וַיִּתְמְהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ:</p>	<p>33 וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן כַּבְּכָרְתּוֹ וְהַצֵּעִיר כַּצְעָרְתּוֹ וַיִּתְמְהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ:</p>
<p>34 And portions were taken unto them from before him; but Benjamin's portion was five times so much as any of theirs. And they drank, and were merry with him.</p>	<p>וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׂתּוּ וַיִּשְׂכְּרוּ עִמּוֹ:</p>	<p>34 וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׂתּוּ וַיִּשְׂכְּרוּ עִמּוֹ:</p>
<p>XLIV And he commanded the steward of his house, saying: 'Fill the men's sacks with food, as much as they can carry, and put every man's money in his sack's mouth.</p>	<p>וַיֹּצִיאוֹ אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ לֹאמֹר: מִלֵּא אֶת-אֲמֹתַחַת הָאֲנָשִׁים אֶכֶל כְּאֲשֶׁר יוּכְלוּן שְׂאת וְשִׁים כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ:</p>	<p>XLIV וַיֹּצִיאוֹ אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ לֹאמֹר: מִלֵּא אֶת-אֲמֹתַחַת הָאֲנָשִׁים אֶכֶל כְּאֲשֶׁר יוּכְלוּן שְׂאת וְשִׁים כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ:</p>
<p>2 And put my goblet, the silver goblet, in the sack's mouth of the youngest, and his corn money.' And he did according to the word that Joseph had spoken.</p>	<p>וְאֶת-גִּבְעִי גִבִּיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת הַקִּטָּן וְאֵת כֶּסֶף שִׁכְרוֹ יִלְעַשׂ כְּדֹבֶר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:</p>	<p>2 וְאֶת-גִּבְעִי גִבִּיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת הַקִּטָּן וְאֵת כֶּסֶף שִׁכְרוֹ יִלְעַשׂ כְּדֹבֶר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:</p>
<p>3 As soon as the morning was light, the men were sent away, they and their asses.</p>	<p>וַכֵּן הָיָה וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָם בַּבֹּקֶר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֶמָּה וְחֲמֹרֵיהֶם:</p>	<p>3 וַכֵּן הָיָה וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָם בַּבֹּקֶר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֶמָּה וְחֲמֹרֵיהֶם:</p>
<p>4 And when they were gone out of the city, and were not yet far off, Joseph said unto his steward: 'Up, follow after the men; and when thou dost overtake them, say unto them: Wherefore have ye rewarded evil for good?</p>	<p>וְהֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אֹמֵר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוּם רֵדָף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהִשְׁתָּם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:</p>	<p>4 וְהֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אֹמֵר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוּם רֵדָף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהִשְׁתָּם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:</p>
<p>5 Is not this it in which my lord drinketh, and whereby he indeed divineth? ye have done evil in so doing.'</p>	<p>הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נִחַשׁ יִנַּחֵשׁ בּוֹ הֲרַעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:</p>	<p>5 הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נִחַשׁ יִנַּחֵשׁ בּוֹ הֲרַעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:</p>
<p>6 And he overtook them, and he spoke unto them these words.</p>	<p>וַיִּשְׁגֶּם וַיִּדְבֹּר אֲלֵהֶם אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>	<p>6 וַיִּשְׁגֶּם וַיִּדְבֹּר אֲלֵהֶם אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>

(33) הזכר כזכרתו. מכה בגביע וקורא, ראובן שמעון לוי יהודה יששכר וזבולון בני אס אחת, הסבו כסדר הזה שהוא סדר חולדותיכם, וכן כולם, כיון שהגיע לזנמין, אמר, זה אין לו אס ואני אין לי אס, יש אצלי:

(34) משאום. מנות: חמש ידות. חלקן עם אחיו, ומשאת יוסף ואסנת, ומנשה ואפרים: וישכרו אמו. ומיום שמכרוהו לא שמו יין ולא הוא שמה יין, ואותו היום שמו (ב"ר נב, ה) גביע. כוס ארוך, וקורין לו מדריג"ש (רעמר):

<p>And they said unto him: 7 'Wherefore speaketh my lord such words as these? Far be it from thy servants that they should do such a thing.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנָי כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַזֶּה: וַאֲמָרוּ לֵיהּ לָמָּה יִמְלִיל רַבּוֹנִי כְּפִתְגָמָא הָאֵלֵּין חֵס לְעַבְדֶּיךָ מִלְמַעַבְדּוֹ כְּפִתְגָמָא הָדִין:</p>	<p>7 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנָי כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַזֶּה:</p>
<p>Behold, the money, which we found 8 in our sacks' mouths, we brought back unto thee out of the land of Canaan; how then should we steal out of thy lord's house silver or gold?</p>	<p>הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מָצְאָנוּ בְּפִי טוֹעֲנָא אֲחִיבְנֵהּ לָךְ מֵאַרְעָא דְּכַנְעָן וְאִיכְדִין נִגְנוֹב מִבֵּית רַבּוֹנֶךָ מִנִּין דְּכֶסֶף אוֹ מִנִּין דְּזָהָב:</p>	<p>8 הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מָצְאָנוּ בְּפִי אִמְתַּחֲתֵינוּ הִשִּׁיבָנוּ אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיד נִגְנוֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב:</p>
<p>With whomsoever of thy servants it 9 be found, let him die, and we also will be my lord's bondmen.'</p>	<p>דִּישְׁתַּכַּח עִמָּיה מֵעַבְדֶּיךָ וְתִקְטִיל וְאִף אֲנַחְנָא נְהִי לְרַבּוֹנִי לְעַבְדִּין:</p>	<p>9 אֲשֶׁר יִמָּצָא אֹתוֹ מֵעַבְדֶּיךָ וְמָת וְגַם-אֲנַחְנוּ נִהְיֶה לְאֲדֹנִי לְעַבְדִּים:</p>
<p>And he said: 'Now also let it be 10 according unto your words: he with whom it is found shall be my bondman; and ye shall be blameless.'</p>	<p>וַאֲמַר אִף כֶּעַן כְּפִתְגָמִיכֹן כֵּן הוּא דִישְׁתַּכַּח עִמָּיה יְהִי לִי עַבְדָּא וְאַתֹּן תְּהִינן זָכָאִין:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר גַּם-עַתָּה כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן- הוּא אֲשֶׁר יִמָּצָא אֹתוֹ יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים:</p>
<p>Then they hastened, and took down 11 every man his sack to the ground, and opened every man his sack.</p>	<p>וַאֲחִיאוּ וְאִחִיתוּ גִבְרֵי יִת טוֹעֲנֵיהּ לְאַרְעָא וּפְתַחוּ גִבְרֵי טוֹעֲנֵיהּ:</p>	<p>11 וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ אִישׁ אֶת- אִמְתַּחֲתוֹ אֶרֶצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אִמְתַּחֲתוֹ:</p>
<p>And he searched, beginning at the 12 eldest, and leaving off at the youngest; and the goblet was found in Benjamin's sack.</p>	<p>וּבְלֹשׁ בְּרַבָּא שְׂרִי וּבִזְעִירָא שִׁיזִי וְאַשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בְּטוֹעֲנָא דְּבִנְיָמִין:</p>	<p>12 וַיַּחְפֹּשׂ בְּגֹדוֹל הַחֹל וּבִקְטָן כָּלָה וַיִּמָּצֵא הַגִּבִּיעַ בְּאִמְתַּחֲת בְּנִימִן:</p>
<p>And they rent their clothes, and 13 laded every man his ass, and returned to the city.</p>	<p>וּבִזְעוּ לְבוּשֵׁיהֶון וּרְמֹז גִּבְרַעַל חֲמָרִיהּ וְתָבוּ לְקִרְתָּא:</p>	<p>13 וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלֵתָם וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל-חֲמֹרֹו וַיִּשָּׁבוּ הָעִירָה:</p>
<p>And Judah and his brethren came 14 to Joseph's house, and he was yet there; and they fell before him on the ground.</p>	<p>וְעָאֵל יְהוּדָה וְאַחֵוֹהִי לְבֵית יֹסֵף וְהוּא עַד כֶּעַן תַּמָּן וַנִּפְּלוּ קַדְמוֹהִי עַל אֶרֶעָא:</p>	<p>מַפְטִיר וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאַחֵיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹרְנֵנוּ שָׁם וַיִּפְּלוּ לִפְנֵיו אֶרֶצָה:</p>

- (7) חלילה לעבדיך. חולין הוא לנו, לשון גנאי. ומרגום חס לעבדיך, חס מאת הקצ"ה יהי עלינו מעשות זאת, והרצה יש בגמרא, חס ושלום:
- (8) הן כסף אשר מצאנו. זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בחורה, וכלן מניין צדראשית רצה (ז, 5):
- (10) גם עתה כדבריהם. אף זו מן הדין אמת, כדבריהם כן הוא, שכלם חייבים בדבר, עשרה שנמצאת גניבה ציד אחד מהם כלם נחפשים, אצל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין, אשר ימצא אחו יהיה לי עבד:
- (12) בגדול החל. שלא ירגישו שהיה יודע היכן הוא:
- (13) ויעמס איש על חמורו. צעלי זרוע היו, ולא הוצרכו לסייע זה את זה לטעון: וישובו העירה. מטרפולין היתה, והוא אומר העירה, העיר כל שהוא, אלא שלא היתה צענייה אלא כעיר צעניונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה:
- (14) עורנו שם. שהיה ממתיין להם:

<p>15 And Joseph said unto them: 'What deed is this that ye have done? know ye not that such a man as I will indeed divine?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחָשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמוֹנִי:</p> <p>וַאֲמַר לָהֶן יוֹסֵף מָה עוֹבְדָא הָדִין דְּעִבְדִּיתֶן הֲלֹא יָדַעְתֶּן אַרְי בְּדָקָא מִבְּדִיק גְּבֵרָא דִּכְוֹתִי:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחָשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כָּמוֹנִי:</p>
<p>16 And Judah said: 'What shall we say unto my lord? what shall we speak? or how shall we clear ourselves? God hath found out the iniquity of thy servants; behold, we are my lord's bondmen, both we, and he also in whose hand the cup is found.'</p>	<p>וַאֲמַר יְהוּדָה מָה נִימַר לְרַבּוֹנִי מָה נִמְלִיל וּמָה נִזְכִּי מִן קָדָם יְיָ אֲשֶׁתְּכָח חוּבָא בְּעִבְדֶּךָ הָא אֲנַחְנָא עֲבָדִין לְרַבּוֹנִי אִף אֲנַחְנָא אִף דְּאִשְׁתְּכָח כְּלִידָא בִּידֵיהּ:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לְאֲדֹנִי מַה־נִּדְבָר וּמַה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת־עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֵּנוּ עֲבָדִים לְאֲדֹנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ:</p>
<p>17 And he said: 'Far be it from me that I should do so; the man in whose hand the goblet is found, he shall be my bondman; but as for you, get you up in peace unto your father.'</p>	<p>וַאֲמַר חֵם לִי מִלְמַעֲבָד דָּא גְּבֵרָא דְּאִשְׁתְּכָח כְּלִידָא בִּידֵיהּ הוּא יְהִי לִי עֲבָדָא וְאַתּוֹן סְקוּ לְשָׁלָם לְוֹת אֲבוּכוֹן:</p>	<p>קמ"ו וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשֹׂת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ הוּא יִהְיֶה־לִּי עֶבֶד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: (ס)</p>

The Haftarah is I Kings 3:15 - 4:1 on page 253. On Hanukka, read the Maftir on page 264. See there for notes on which Maftir to read. The Haftara for the first Shabbat on Hanukka is on page 272, and for the second Shabbat on page 274. If Shabbat and Hanukka coincides with Rosh Hodesh, combine the 6th and 7th aliyot of the parsha, read the Maftir for Rosh Hodesh as the 7th aliya on page 259, and read the Maftir and Haftara for Shabbat Hanukka.

<p>18 Then Judah came near unto him, and said: 'Oh my lord, let thy servant, I pray thee, speak a word in my lord's ears, and let not thine anger burn against thy servant; for thou art even as Pharaoh.'</p>	<p>וַיָּגֵשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יִדְבַר־נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֲדֹנִי וְאֶל־יְיָ אֵפֶה בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה:</p> <p>וְקָרִיב לְוִתִּיהּ יְהוּדָה וַאֲמַר בְּבָעוּ רַבּוֹנִי יִמְלִיל כְּעַן עֲבָדְךָ פִּתְגָמָא קָדָם רַבּוֹנִי וְלֹא יִתְקַף רוּגְזְךָ בְּעִבְדְּךָ אַרְי כִּפְרָעָה כִּין אֵת:</p>	<p>וַיִּגֵּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יִדְבַר־נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֲדֹנִי וְאֶל־יְיָ אֵפֶה בְּעִבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה:</p>
--	--	---

(15) הלא ידעתם כי נחש ינחש וגו'. הלא ידעתם כי איש חשוז כמוני יודע לנחש, ולדעת מדעת ומסכרזא וזינה כי אחס גנבתם הגביע:

(16) האלהים מצא. יודעים אנו שלא סרחנו, אבל מאת המקום נהיתה להציא לנו זאת, מצא בעל חוז מקום לגבות שטר חובו: ומה נצטדק. לשון צדק, וכן כל תביעה שחלת יסודה "ז"ו היא צאה לדבר בלשון מתפעל או נתפעל, ונתן ט"ת במקום ת"ו, ואינו נותנה לפני אות ראשונה של יסוד התיבה, אלא באמצע אותיות העיקר, כגון נצטדק מגזרת דק, ויצטבע מגזרת זבע, ויצטיקו מגזרת ציר למינים, הצטיקו מגזרת צדה לדק. ותיבה שחלתה סמ"ך או ש"ן כשהיא מתפעלת, התי"ו מפרדת את אותיות העיקר כגון, ויספצל הקנצ (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. משפצל הוית צקרניא (דניאל ז, ח), מגזרת סכל. וישפמר הקות עמרי (מיכה ו, טו), מגזרת שמר. וקר מרע משחולל (ישעיה נט, טו), מגזרת מוליד יועצים שולל (איוב יב, יז). מקפולל צעמי (שמות ט, יז), מגזרת דרך לא סלולה (ירמיה יח, טו):

(18) ויגש אליו. דבר באזני אדני. יכנסו דברי באזניך (צ"ר ג, ו): ואל יחר אפך. מכאן אתה למד שדבר אליו קשות: כי כמוך כפרעה. חשוז אתה צעיני כמלך, זהו פשוטו, ומדרשו (צ"ר סס). סופך ללקות עליו בצרעת, כמו שלקה פרעה על ידי זקנתי שרה, על לילה אחת שעבדה. דבר אחר, מה פרעה גזר ואינו מקיים, מצטיח ואינו עושה, אף אתה כן, וכי זו היא שימת עין, שאמרת לשום עיניך עליו. דבר אחר כי כמוך כפרעה, אם תקניטני, אהרוג אותך ואת אדוניך (צ"ר סס):

19	My lord asked his servants, saying: Have ye a father, or a brother?	רַבּוֹנִי שָׁאֵל יְתַ עֲבָדָיו לְמִימַר הֲאִית לָכֹן אָבָא אוֹ אָחָא:	19 אֲדֹנִי שָׁאֵל אֶת־עֲבָדָיו לֵאמֹר הֲיִשְׁלַכְכֶם אָב אוֹ־אָח:
20	And we said unto my lord: We have a father, an old man, and a child of his old age, a little one; and his brother is dead, and he alone is left of his mother, and his father loveth him.	וַאֲמַרְנָא לְרַבּוֹנִי אֵית לָנָא אָבָא סְבָא וּבֶר סִבְתִּין זְעִיר וְאָחוּהִי מִית וְאִשְׁתָּאֵר הוּא בְּלַחְדוּהִי לְאִמִּיה וְאָבוּהִי רַחִים לִיה:	20 וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי יִשְׁלַנּוּ אָב זָקֵן וְיֶלֶד זָקִים קָטָן וְאָחִיו מָת וַיִּהְיֶה הוּא לְבָדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֲהָבּוֹ:
21	And thou saidst unto thy servants: Bring him down unto me, that I may set mine eyes upon him.	וַתֹּאמַרְתָּ לְעֲבָדֶיךָ אַחְתִּיהִי לְוִתִּי וְאִשְׁמִי עֵינֵי עָלָיו:	21 וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ הוֹרְדוּהוּ אֵלַי וְאִשְׁמִי עֵינֵי עָלָיו:
22	And we said unto my lord: The lad cannot leave his father; for if he should leave his father, his father would die.	וַאֲמַרְנָא לְרַבּוֹנִי לֹא יָכֹל עוֹלִימָא לְמִשְׁבַּק יְתַ אָבוּהִי אִם יִשְׁבֹּק יְתַ אָבוּהִי יָמוּת:	22 וַנֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי לֹא־יֻכַּל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת־אָבִיו וְעֹזֵב אֶת־אָבִיו נָמוּת:
23	And thou saidst unto thy servants: Except your youngest brother come down with you, ye shall see my face no more.	וַתֹּאמַרְתָּ לְעֲבָדֶיךָ אִם לֹא יֵיחֹת אָחוּכֹן זְעִירָא עִמָּכֹן לֹא תִּסְפֹּן לְרָאוֹת פָּנֵי:	23 וַתֹּאמֶר אֶל־עֲבָדֶיךָ אִם־לֹא יֵרֵד אָחִיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִּסְפֹּן לְרָאוֹת פָּנֵי:
24	And it came to pass when we came up unto thy servant my father, we told him the words of my lord.	וַהֲוָה כַּד סְלִיקְנָא לְוִת עֲבָדֶיךָ אָבָא וְחִוּנָא לִיה יְתַ פְּתַגְמִי רַבּוֹנִי:	24 וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל־עֲבָדֶיךָ אֲבִי וַנִּגְדַּלְנוּ אֶת דְּבָרֵי אֲדֹנִי:
25	And our father said: Go again, buy us a little food.	וַאֲמַר אָבוּנָא תוּבוּ זָבוּנֵנוּ לָנָא זְעִיר עֲבוּרָא:	25 וַיֹּאמֶר אָבוּנֵנוּ שָׁבוּ שְׁבֵרוֹ־לָנוּ מִעֵט־אֶכֶל:
26	And we said: We cannot go down; if our youngest brother be with us, then will we go down; for we may not see the man's face, except our youngest brother be with us.	וַאֲמַרְנָא לֹא נָכֹל לְמִיחַת אִם אֵית אָחוּנָא זְעִירָא עִמָּנָא וְנִיחֹת אָרִי לֹא נָכֹל לְמַחְזִי אִפִּי גוּבְרָא וְאָחוּנָא זְעִירָא לִיתוּהִי עִמָּנָא:	26 וַנֹּאמֶר לֹא נֻכַּל לְרֶדֶת אִם־ יֵשׁ אָחִינוּ הַקָּטָן אִתְּנוּ וְיֵרָדְנוּ כִּי־לֹא נֻכַּל לְרָאוֹת פָּנֵי הָאִישׁ וְאָחִינוּ הַקָּטָן אֵינְנוּ אִתְּנוּ:
27	And thy servant my father said unto us: Ye know that my wife bore me two sons;	וַאֲמַר עֲבָדֶיךָ אָבָא לָנָא אַתְּוֹן יָדַעְתִּין אָרִי תְרִין יְלִידַת לִי אַתְתִּי:	27 וַיֹּאמֶר עֲבָדֶיךָ אָבִי אֵלִינוּ אַתְּם יָדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלַדְהָ־לִּי אִשְׁתִּי:

(19) אדני שאל את עבדיו. מתחלה בעלילה צאת עלינו, למה היה לך לשאול כל אלה, צחק היינו מצקשים, או אחותנו אתה מצקש, ואף על פי כן ונאמר אל אדוני, לא כחדנו ממך דבר (ז"ר שם ח):
(20) ואחיו מת. מפני היראה היה מוסיף דבר שקר מפיו, אמר, אם אומר לו שהוא קיים, יאמר הציאהו אלזי: לבדו לאמו. מאותו ההסס אין לו עוד אה:
(22) ועזב את אביו ומת. אם יעזוב את אביו, דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו בדרך מתה:

28	and the one went out from me, and I said: Surely he is torn in pieces; and I have not seen him since;	וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאֵתִי וְאָמַר אֶדְ טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִיו עַד־ הַנֶּה:	28
29	and if ye take this one also from me, and harm befall him, ye will bring down my gray hairs with sorrow to the grave.	וְלִקְחַתֶּם גַּם־אֶת־זֶה מֵעִם פָּנֵי וְקָרְהוּ אֶסּוֹן וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־ שִׁיבְתִי בְרַעַה שְׂאֵלָה:	29
30	Now therefore when I come to thy servant my father, and the lad is not with us; seeing that his soul is bound up with the lad's soul;	וְעַתָּה כְּבֹאִי אֶל־עַבְדְּךָ אָבִי וְהִנֵּנִי אֶתְּנִי וְנִפְשִׁי קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ:	30
31	it will come to pass, when he seeth that the lad is not with us, that he will die; and thy servants will bring down the gray hairs of thy servant our father with sorrow to the grave.	וְהָיָה כִּרְאוּתוֹ כִּי־אֵין הַנָּעַר וּמָתָה וְהוֹרִידוּ עַבְדֶּיךָ אֶת־שִׁיבַת עַבְדְּךָ אֲבִינוֹ בְּיָגוֹן שְׂאֵלָה:	31
32	For thy servant became surety for the lad unto my father, saying: If I bring him not unto thee, then shall I bear the blame to my father for ever.	כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת־הַנָּעַר מֵעַם אָבִי לֵאמֹר אִם־לֹא אָבִיאֲנֹו אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָל־ הַיָּמִים:	32
33	Now therefore, let thy servant, I pray thee, abide instead of the lad a bondman to my lord; and let the lad go up with his brethren.	וְעַתָּה יֵשֶׁב־נָא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנָּעַר עָבֵד לַאֲדֹנָי וְהַנָּעַר יֵעַל עִם־אֶחָיו:	33
34	For how shall I go up to my father, if the lad be not with me? lest I look upon the evil that shall come on my father.'	כִּי־אֵיךְ אֵעָלֶה אֶל־אָבִי וְהַנָּעַר אֵינְנִי אִתִּי פֶן אֶרְאֶה בְרָע אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת־אָבִי:	34
XLV	Then Joseph could not refrain himself before all them that stood by him; and he cried: 'Cause every man to go out from me.' And there stood no man with him, while Joseph made himself known unto his brethren.	וְלֹא־יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלַי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְנוּעֵ יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו:	XLV

- (29) וקרהו אסון. שהשטן מקטרג בשעת הסכנה (שם לא, ט): והורדתם את שיבתי וגו'. עכשיו כשהוא אזלי, אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ואם ימות זה, דומה עלי ששלטן ממנו ציוס אחד: (31) והיה כראותו כי אין הנער ומת. אזניו מלרמו: (32) כי עבדך ערב את הנער. ואם תאמר למה אני נכנס למגר יותר משאר אחי, הם כולם מצוחך, ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנוודה בצ' עולמות: (33) ישוב נא עבדך וגו'. לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה ולמלחמה ולשמע:

- 2 וַיִּתֵּן אֶת־קֻלּוֹ בִּבְכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה:
- 2 And he wept aloud; and the Egyptians heard, and the house of Pharaoh heard.
- 3 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אִבִּי חִי וְלֹא־יָכֹלוּ אֶחָיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו:
- 3 And Joseph said unto his brethren: 'I am Joseph; doth my father yet live?' And his brethren could not answer him; for they were affrighted at his presence.
- 4 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו גִּשּׁוּ־נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר־מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִם:
- 4 And Joseph said unto his brethren: 'Come near to me, I pray you.' And they came near. And he said: 'I am Joseph your brother, whom ye sold into Egypt.'
- 5 וַעֲתָהּ אֵל־תַּעֲצֹבוּ וְאֵל־יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי־מָכַרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲיָה שָׁלַחַנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:
- 5 And now be not grieved, nor angry with yourselves, that ye sold me hither; for God did send me before you to preserve life.
- 6 כִּי־זֶה שְׁנָתִים הָרַעַב בְּקָרֵב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמִשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין־חֶרֶשׁ וְקָצִיר:
- 6 For these two years hath the famine been in the land; and there are yet five years, in which there shall be neither plowing nor harvest.
- 7 וַיִּשְׁלַחַנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם לָשׂוּם לָכֶם שְׂאֲרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחְיֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה:
- 7 And God sent me before you to give you a remnant on the earth, and to save you alive for a great deliverance.
- 8 וַעֲתָה לֹא־אַתֶּם שָׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיְשִׁימֵנִי לְאָב לַפֶּרֶעַה וּלְאֹדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:
- 8 So now it was not you that sent me hither, but God; and He hath made me a father to Pharaoh, and lord of all his house, and ruler over all the land of Egypt.

- (1) ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים. לא היה יכול לסבול שהיו מצרים נכזים עליו ושומעין שאחיו מתביישין זהודעו להם:
- (2) וישמע בית פרעה. ביתו של פרעה, כלומר עזדיו וזני ביתו, ואין זה לשון בית ממש, אלא כמו בית ישראל, בית יהודה, מישן"דה בלע"ז:
- (3) נבהלו מפניו. מפני הצושה:
- (4) גשו נא אלי. ראה אותם נסוגים לאחור, אמר, עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנונים והראה להם שהוא מהול (צ"ר נג, ח):
- (5) למחיה. להיות לכם למחיה:
- (6) כי זה שנתיים הרעב. עזרו משני הרעב:
- (8) לאב. לחצר ולפטרון (לס עשיטער פאטראן):

- 9 Hasten ye, and go up to my father, and say unto him: Thus saith thy son Joseph: God hath made me lord of all Egypt; come down unto me, tarry not.
- 10 And thou shalt dwell in the land of Goshen, and thou shalt be near unto me, thou, and thy children, and thy children's children, and thy flocks, and thy herds, and all that thou hast;
- 11 and there will I sustain thee; for there are yet five years of famine; lest thou come to poverty, thou, and thy household, and all that thou hast.
- 12 And, behold, your eyes see, and the eyes of my brother Benjamin, that it is my mouth that speaketh unto you.
- 13 And ye shall tell my father of all my glory in Egypt, and of all that ye have seen; and ye shall hasten and bring down my father hither.'
- 14 And he fell upon his brother Benjamin's neck, and wept; and Benjamin wept upon his neck.
- 15 And he kissed all his brethren, and wept upon them; and after that his brethren talked with him.
- 9 מְהֵרָא וְעָלוּ אֶל-אָבִי וְאָמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֶךָ יוֹסֵף שָׁמָנִי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרָיִם דָּרָה אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד:
- 10 וְיִשְׁכַּבְתָּ בְּאֶרֶץ-גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אֶתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וּצְאֻנְךָ וּבִקְרָךְ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ:
- 11 וְהָיִיתִי לְעוֹד וְאֶתְּךָ וְאֶת-בֵּיתְךָ וְאֶת-הַבָּיִת וְאֶת-הַחֵמְדָּה וְאֶת-הַחֵמְדָּה וְאֶת-הַחֵמְדָּה:
- 12 וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאאוֹת וְעֵינֵי אֶחָי בְּנִימִין כִּי-פִי הַמְדַבֵּר אֵלֵיכֶם:
- 13 וְהַגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת-כָּל-כְּבוֹדִי בְּמִצְרָיִם וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר רָאִיתֶם וּמְהֵרָתֶם וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-אָבִי הֵנָּה:
- 14 וַיִּפֹּל עַל-צוּאֵרֵי בְנִימִין-אֶחָיו וַיִּבְכּוּ וּבְנִימִין בָּכָה עַל-צוּאֵרָיו:
- 15 וַיִּנָּשֶׁק לְכָל-אֶחָיו וַיִּבְכּוּ עֲלֵהֶם וַאֲחֵרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ:

(9) ועלו אל אבי. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות:

(11) פן תורש. דלמא תחמסכן, לשון מוריש ומעשיר:

(12) והנה עיניכם רואות. כצודי, ושאיני אחיכם, שאני מהול ככם. ועוד, כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש (צד"ר שם י): ועיני אחי בנימין. השוה את כולם יחד, לומר, שכשם שאין לי שנה על בנימין אחי, שהרי לא היה צמירתי, כך אין בלתי שנה עליכם:

(14) ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך. על שני מקדשות שעמידין להיות צחלקו של בנימין וסופן להחרב (מגילה טז): ובנימין בכה על צואריו. על משכן שילה שעמיד להיות צחלקו של יוסף וסופן להחרב, (ולענ"ד דיוקו של רש"י דביוסף כחצו ויפול ויבך, חרתי משמע, שאני מקדשות ולכך עשה צ' פעולות על זה הרמוז, מה שאין כן בנימין, דלא כחצו רק ובנימין צבה, פעולה אחת, שלא רמו רק על חורבן אחד, ועיין בצבאור חרגוס יונתן ששם הוא צדך דרש):

(15) ואחרי כן. מאחר שראוהו צוכה ולבו שלם עמהם: דברו אחיו אתו. שמתחלה היו צושים ממנו:

- 16 And the report thereof was heard in Pharaoh's house, saying: 'Joseph's brethren are come'; and it pleased Pharaoh well, and his servants. וַהֲקוֹל נִשְׁמָע בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר בָּאוּ אֵתִי יוֹסֵף וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו:
- 17 And Pharaoh said unto Joseph: 'Say unto thy brethren: This do ye: lade your beasts, and go, get you unto the land of Canaan; וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף אָמַר אֶל-אַחֶיךָ זֹאת עֲשׂוּ טַעֲנוּ אֶת-בְּעִירְכֶם וּלְכוּ-בָאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:
- 18 and take your father and your households, and come unto me; and I will give you the good of the land of Egypt, and ye shall eat the fat of the land. וַיִּקְחוּ אֶת-אֲבִיכֶם וְאֶת-בְּתִיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאֶתַנֶּה לָכֶם אֶת-טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת-חֶלֶב הָאָרֶץ:
- 19 Now thou art commanded, this do ye: take you wagons out of the land of Egypt for your little ones, and for your wives, and bring your father, and come. וְאַתָּה צִוִּיתָה זֹאת עֲשׂוּ קַחוּ לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲגֻלוֹת לְטַפְּכֶם וּלְנִשְׁיָכֶם וּנְשֵׁאתֶם אֶת-אֲבִיכֶם וּבִאתֶם:
- 20 Also regard not your stuff; for the good things of all the land of Egypt are yours. וְעֵינֵיכֶם אַל-תִּחַס עַל-כְּלִיכֶם כִּי-טוֹב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא:
- 21 And the sons of Israel did so; and Joseph gave them wagons, according to the commandment of Pharaoh, and gave them provision for the way. וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגֻלוֹת עַל-פִּי פַרְעֹה וַיִּתֵּן לָהֶם צֹדֶה לַדֶּרֶךְ:
- 22 To all of them he gave each man changes of raiment; but to Benjamin he gave three hundred shekels of silver, and five changes of raiment. לְכֻלָּם נָתַן לְאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פָּסָף וְחֲמֵשׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֹת:

(16) והקול נשמע בית פרעה. כמו צצית פרעה, וזה לשון צית ממש:

(17) טענו את בעירכם. תצואה:

(18) את טוב ארץ מצרים. ארץ גושן, ניצלו ואינו יודע מה ניצא, סופה לעשותה כמנולה שאין צה דגים: חלב הארץ. כל חלב לשון מיטב הוא:

(19) ואתה צויתה. מפיו לומר להם: זאת עשו. כך אמר להם שצרותי היא:

23	And to his father he sent in like manner ten asses laden with the good things of Egypt, and ten she-asses laden with corn and bread and victual for his father by the way.	וּלְאֲבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נִשְׂאִים מִטּוֹב מִצְרַיִם וְעֶסֶר אֲתֹנֹת טַעֲמִין עֲבוּר וְלֶחֶם וְיִזְמִין לְאֲבִיו לַדֶּרֶךְ: וְלְאֲבִיו שָׁלַח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֲמֹרִין טַעֲמִין מִטּוֹב מִצְרַיִם וְעֶסֶר אֲתֹנֹן טַעֲמִין עֲבוּר וְלֶחֶם וְיִזְמִין לְאֲבִיו לַאֲדָרְקָא:	23
24	So he sent his brethren away, and they departed; and he said unto them: 'See that ye fall not out by the way.'	וַיִּשְׁלַח אֶת־אֶחָיו וַיֵּלְכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל־תִּרְגְּזוּ בַדֶּרֶךְ: וַיִּשְׁלַח יֵת אַחֲוָהִי וַאֲזָלוּ וַאֲמַר לַהוֹן לֹא תִתְנַצֵּן בְּאֲדָרְקָא:	24
25	And they went up out of Egypt, and came into the land of Canaan unto Jacob their father.	וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: וּסְלִיקוּ מִמִּצְרַיִם וְאָתוּ לְאֲדָרְקָא דְכְנָעַן לְיֵת יַעֲקֹב אֲבִיהוֹן:	25
26	And they told him, saying: 'Joseph is yet alive, and he is ruler over all the land of Egypt.' And his heart fainted, for he believed them not.	וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי־הוּא מִשָּׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפֹּג לִבּוֹ כִּי לֹא־הָאֱמִין לָהֶם: וַחֲוִיאוּ לֵיהּ לְמִימַר עַד כֵּעַן יוֹסֵף קַיָּים וְאָרִי הוּא שְׁלִיט בְּכָל אֲרֶעָא דְמִצְרַיִם וְהוֹאָה מַלְיָא פִּיגֵן עַל לִבִּיהּ אָרִי לֹא חֵימִין לַהוֹן:	26
27	And they told him all the words of Joseph, which he had said unto them; and when he saw the wagons which Joseph had sent to carry him, the spirit of Jacob their father revived.	וַיַּדְבֵּרוּ אֵלָיו אֶת כָּל־דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת־הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: וּמַלְיָלוּ עֲמִיהּ יֵת כָּל פִּתְגָמֵי יוֹסֵף דְּמַלְלִיל עֲמֵהוֹן וַחֲזָא יֵת עֲגֻלָּתָא דְשָׁלַח יוֹסֵף לְמַטָּל יֵתִיהּ וּשְׂרֵת רוּחַ קוּדְשָׁא עַל יַעֲקֹב אֲבִיהוֹן:	27
28	And Israel said: 'It is enough; Joseph my son is yet alive; I will go and see him before I die.'	וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד־יוֹסֵף בְּנִי חַי אֲלֵכָה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטַרְם אָמוּת: וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סֵגִי לִי חֲדָנָא עַד כֵּעַן יוֹסֵף בְּרִי קַיָּים אִיזִיל וְאֲחֻזִּינִיה עַד לֹא אָמוּת:	חמישי

(23) שלח כזאת. כחשזון הזה, ומהו החשזון, עשרה חמורים וגו'. (רצונו שמלת כזאת המיותרת, ובכ"ף הדמיון, מורה על כי מעולם לא שלח לו עשרה חמורים וי' אטונות, רק הכי קאמר קרא, ולאציו שלח צעגלות כזאת וגו' כלומר כחשזון הזה שהוא משא י' חמורים וי' אטונות. והשחא אחי שפיר, דלא מצינו נכתב אלא וירא את העגלות, ולא שום חמורים ואטונות וק"ל. בשם הגאון מהרש"ל: מוטב מצרים. מצינו בגמרא ששלח לו יין ישן, שדעת זקנים נוחה הימנו. ומדרש אגדה, גריסין של פול: בר ולחם. כתרנומו: ומזון. ליפתן (כך גירסת רא"ס):

(24) אל תרגזו בדרך. אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגזו עליכם הדרך. דבר אחר אל תפסיעו פסיעה גסה, והכנסו צחמה לעיר. לפי פשוטו של מקרא יש לומר, לפי שהיו נכלמים, היה דואג שמא יריצו בדרך על דבר מכירתו, להתוכח זה עם זה ולומר, על ידך נמכר, אחת ספרת לשון הרע עליו, וגרמת לנו לשנאתו:

(26) וכי הוא מושל. ואשר הוא מושל: ויפג לבו. נחלף לצו והלך מלהאמין, לא היה לבו פונה אל הדברים, לשון מפיגין טעמן בלשון משנה, וכמו מֵאִין הַפְּגוּת (איכה ג, מט), וְרִיחֹא לֹא קָמַר (ירמיה מח, יא), מתרגמין וריחיה לא פג:

(27) את כל דברי יוסף. סימן מסר להם, צמה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה: ותחי רוח יעקב. שרחה עליו שכינה שפירשה ממנו:

(28) רב עוד. רצ לי עוד שמחה וחדוה, הואיל ועוד יוסף בני חי:

XLVI And Israel took his journey with all that he had, and came to Beer-sheba, and offered sacrifices unto the God of his father Isaac.

וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לֹו וַיָּבֹא בְּאֶרֶחַ שְׁבַע וַיִּזְבַּח זִבְחִים לֵאלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק:

2 And God spoke unto Israel in the visions of the night, and said: 'Jacob, Jacob.' And he said: 'Here am I.'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

3 And He said: 'I am God, the God of thy father; fear not to go down into Egypt; for I will there make of thee a great nation.

וַיֹּאמֶר אֲנִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֶל-תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִם כִּי-לִגְוִי גָדוֹל אֲשִׁימֶךָ שָׁם:

4 I will go down with thee into Egypt; and I will also surely bring thee up again; and Joseph shall put his hand upon thine eyes.'

אֲנִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עִלָּה וַיֹּסֶף יִשִּׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ:

5 And Jacob rose up from Beer-sheba; and the sons of Israel carried Jacob their father, and their little ones, and their wives, in the wagons which Pharaoh had sent to carry him.

וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּאֶר שְׁבַע וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת-טַפָּם וְאֶת-נָשֵׁיהֶם בַּעֲגֻלֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח פַּרְעֹה לְשֵׂאת אֹתוֹ:

6 And they took their cattle, and their goods, which they had gotten in the land of Canaan, and came into Egypt, Jacob, and all his seed with him;

וַיִּקְחוּ וְאֶת-מִקְנֵיהֶם וְאֶת-רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל-זֶרְעוֹ אִתּוֹ:

7 his sons, and his sons' sons with him, his daughters, and his sons' daughters, and all his seed brought he with him into Egypt.

בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אִתּוֹ בָּנָתָיו וּבָנֹת בָּנָיו וְכָל-בְּנוֹתָיו אִתּוֹ מִצְרַיִם: (ס)

8 And these are the names of the children of Israel, who came into Egypt, Jacob and his sons: Reuben, Jacob's first-born.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:

- (1) בארה שבע. כמו לזכר שבע ה"א צסוק חיצה, צמקוס למ"ד צחחלה: לאלהי אביו יצחק. חייז אדס צכצוד אציו יומר מצכצוד זקנו לפיכך חלה ציחח ולא צאצרהס:
- (2) יעקב יעקב. לשון חצה:
- (3) אל תירא מרדה מצרימה. לפי שהיה מנר על שנוקק לנחת לחוצה לארץ:
- (4) ואנכי אעלך. הצטיחו להיות נקצר צארץ:
- (6) אשר רכשו בארץ כנען. אצל מה שרכש צפדן ארס נתן הכל לעשו, צשציל חלקו צמערת המכפלה, אמר, נכסי חוצה לארץ חינו כדאי לי, וזהו אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי, העמיד לו צבורין של זה ושל כסף כמין כרי, ואמר לו טול את אלו:
- (7) ובנות בניו. סרס צת אשר ויוכצד צת לוי:

9	And the sons of Reuben: Hanoch, and Pallu, and Hezron, and Carmi.	וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ וּפְלוּא וְחֶזְרוֹן וְקַרְמִי:	9	וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוֹךְ וּפְלוּא וְחֶזְרוֹן וְקַרְמִי:
10	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יֶמְעוּל וְיָמִין וְאָחָד וְיָכִין וְזוּחַר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית:	10	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יֶמְעוּל וְיָמִין וְאָחָד וְיָכִין וְזוּחַר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית:
11	And the sons of Levi: Gershon, Kohath, and Merari.	וּבְנֵי לֵוִי גֶרְשׁוֹן קָהָת וּמֶרָרִי:	11	וּבְנֵי לֵוִי גֶרְשׁוֹן קָהָת וּמֶרָרִי:
12	And the sons of Judah: Er, and Onan, and Shelah, and Perez, and Zerah; but Er and Onan died in the land of Canaan. And the sons of Perez were Hezron and Hamul.	וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וּפְרֶז וְזֶרַח וְיָמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּהִיו בְּנֵי פְרֶז חֶזְרוֹן וְחָמוּל:	12	וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וּפְרֶז וְזֶרַח וְיָמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּהִיו בְּנֵי פְרֶז חֶזְרוֹן וְחָמוּל:
13	And the sons of Issachar: Tola, and Puvah, and Iob, and Shimron.	וּבְנֵי יִשָּׁשְׁכָר תּוֹלָע וּפּוּחָה וְיׁוֹב וְשִׁמְרוֹן:	13	וּבְנֵי יִשָּׁשְׁכָר תּוֹלָע וּפּוּחָה וְיׁוֹב וְשִׁמְרוֹן:
14	And the sons of Zebulun: Sered, and Elon, and Jahleel.	וּבְנֵי זְבֻלּוֹן סֶרֶד וְאֵלֹן וְיַחֲלָאֵל:	14	וּבְנֵי זְבֻלּוֹן סֶרֶד וְאֵלֹן וְיַחֲלָאֵל:
15	These are the sons of Leah, whom she bore unto Jacob in Paddan-aram, with his daughter Dinah; all the souls of his sons and his daughters were thirty and three.	אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדָּן אַרָם וְיָת דִּינָה בְּרַתֶּיהָ כָּל נַפְשׁ בָּנָיו וּבָנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ:	15	אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדָּן אַרָם וְיָת דִּינָה בְּרַתֶּיהָ כָּל נַפְשׁ בָּנָיו וּבָנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ:
16	And the sons of Gad: Ziphion, and Haggi, Shuni, and Ezbon, Eri, and Arodi, and Areli.	וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחָגִי שׁוּנִי וְעִזְבוֹן עֲרִי וְאֶרֹדִי וְאַרְאֵלִי:	16	וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחָגִי שׁוּנִי וְעִזְבוֹן עֲרִי וְאֶרֹדִי וְאַרְאֵלִי:
17	And the sons of Asher: Imnah, and Ishvah, and Ishvi, and Beriah, and Serah their sister; and the sons of Beriah: Heber, and Malchiel.	וּבְנֵי אָשֶׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּהָ וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׁרָח אֲחֹתָהּ וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל:	17	וּבְנֵי אָשֶׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּהָ וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׁרָח אֲחֹתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל:
18	These are the sons of Zilpah, whom Laban gave to Leah his daughter, and these she bore unto Jacob, even sixteen souls.	אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְלֵאָה בְּרַתֶּיהָ וְיָלְדָה יָת אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עָשָׂר נַפְשׁ:	18	אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְלֵאָה בְּרַתֶּיהָ וְיָלְדָה יָת אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עָשָׂר נַפְשׁ:

- (8) הבאים מצרימה. על שם השעה קורא להם הכתוב צאים, ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר צאו:
 (10) בן הכנענית. צן דינה שנצלה לכנעני. כשהרגו את שכם, לא הייתה דינה רוצה לנצח עד שנצבע לה שמעון שישאנה (צ"פ, יא):
 (15) אלה בני לאה ואת דינה בתו. הזכרים חלה נצלה והנקבות חלה ביעקב, ללמדך, אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרע תחלה יולדת נקבה: שלשים ושלש. וצפרטן אי אחת מוצא אלא ל"ז, אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, שנאמר אשר ילדה אתה לגוי צמָרִים, לידתה צמָרִים ואין הורחתה צמָרִים:

- 19 בני רחל אשת יעקב יוסף ובנימין: 19 The sons of Rachel Jacob's wife: Joseph and Benjamin.
- 20 ויולד ליוסף בארץ מצרים אשר ילדה לו אסנת בת פוטיפרע (בספרי תימן פוטיפרע בתיבה אחת) פתן אן את־מנשה ואת־אפרים: 20 And unto Joseph in the land of Egypt were born Manasseh and Ephraim, whom Asenath the daughter of Poti-phera priest of On bore unto him.
- 21 ובני בנימן בלע ובלכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מפים וחפים וארד: 21 And the sons of Benjamin: Bela, and Becher, and Ashbel, Gera, and Naaman, Ehi, and Rosh, Muppim, and Huppim, and Ard.
- 22 אלה בני רחל אשר ילד ליעקב כל־נפש ארבעה עשר: 22 These are the sons of Rachel, who were born to Jacob; all the souls were fourteen.
- 23 ובני־דן חשים: 23 And the sons of Dan: Hushim.
- 24 ובני נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלם: 24 And the sons of Naphtali: Jahzeel, and Guni, and Jezer, and Shillem.
- 25 אלה בני בלחה אשר־נתן לבן לרחל בתו ונתלד את־אלה ליעקב כל־נפש שבעה: 25 These are the sons of Bilhah, whom Laban gave unto Rachel his daughter, and these she bore unto Jacob; all the souls were seven.
- 26 כל־הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני־יעקב כל־נפש ששים ונשי: 26 All the souls belonging to Jacob that came into Egypt, that came out of his loins, besides Jacob's sons' wives, all the souls were threescore and six.

(19) בני רחל אשת יעקב. וזכולן לא נאמר בהן אשה, אלא שהיתה עיקרו של בית. (26) כל הנפש הבאה ליעקב. שיצאו מארץ כנען לצב למזרים, ואין הצאה זו לשון עבר, אלא לשון הווה, כמו צעקב היא צאה (אסתר ז, יד), וכמו והנה רחל צתו צאה עם הלאן, לפיכך טעמו למטה באל"ף, לפי שכשיצאו לצב למזרים, לא היו אלא ששים ושש, והשני, כל הנפש לבית יעקב הצאה מזרימה שבעים, הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה בצ"ת, לפי שמשצאו שם היו שבעים, שמצאו שם יוסף ושני בניו, ונתוספה להם יוכבד צין החומות. (ועיין צביאור לתרגום יונתן ומשם תמצא לרווח נמאונך צרש"י). ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים, צריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתן למזרים, שהרי לא נמנו כאן. מצאמי צויקרא רבה (ד, ו) עשו שש נפשות היו לו, והכחצו קורא אותן נפשות צתו לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה. יעקב שבעים היו לו, והכחצו קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לאל אחד:

27	And the sons of Joseph, who were born to him in Egypt, were two souls; all the souls of the house of Jacob, that came into Egypt, were threescore and ten.	וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר־יָלְדוּ־לּוֹ בְּמִצְרַיִם נֶפֶשׁ שְׁנַיִם כָּל־הַנֶּפֶשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִמָּה שְׁבָעִים: (ס)	27
28	And he sent Judah before him unto Joseph, to show the way before him unto Goshen; and they came into the land of Goshen.	וְיִתְיַהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי יוֹסֵף לִפְנֵי הַדָּרָה לְגֹשֶׁן וְאֵתוֹ לְאַרְעָא דְגֹשֶׁן:	שמי מא
29	And Joseph made ready his chariot, and went up to meet Israel his father, to Goshen; and he presented himself unto him, and fell on his neck, and wept on his neck a good while.	וַיַּאסֶּר יוֹסֵף מְרַכְבָּתוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו גֹּשֶׁן וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צַוְאָלָיו וַיִּבֶךְ עַל־צַוְאָרָיו עוֹד:	29
30	And Israel said unto Joseph: 'Now let me die, since I have seen thy face, that thou art yet alive.'	וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף אֲמוּתָהּ הַפֶּעַם אַחֲרֵי רְאוּתִי אֶת־פְּנֵיךָ כִּי עוֹדֶיךָ חַי:	30
31	And Joseph said unto his brethren, and unto his father's house: 'I will go up, and tell Pharaoh, and will say unto him: My brethren, and my father's house, who were in the land of Canaan, are come unto me;	וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאֶחָיו וּלְבֵית אָבִיו אֶסֶק וְאֶחָיו לְפָרְעָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַחִי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי:	31
32	and the men are shepherds, for they have been keepers of cattle; and they have brought their flocks, and their herds, and all that they have.	וְהָאֲנָשִׁים רְעִי צֹאן כִּי־אֲנָשִׁי מִקְנֵה הָיוּ וּצְאָנָם וּבִקְרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ:	32
33	And it shall come to pass, when Pharaoh shall call you, and shall say: What is your occupation?	וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֶם פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר מַה־מַּעֲשֵׂיכֶם:	33

(28) להורות לפניו. כמרגומו, לפנות לו מקום ולהורות היאך ימשיך צה: לפניו. קודם שיגיע לשם. ומדרש אגדה להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תלם הוראה:

(29) ויאסר יוסף מרכבתו. הוא עצמו אסר את הסוסים למרכבה, להודרו לכבוד אציו: וירא אליו. יוסף נראה אל אציו: ויבך על צוואריו עוד. לשון הרצות זכיה, וכן פי לא על איש נשים עוד (איוב לד, כג), לשון רצוי הוא, אינו שם עליו עילות נוספות על חטאיו, אף כאן הרצה והוסיף צדדי יותר על הרגיל, אבל יעקב לא נפל על צווארי יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו, שהיה קורא את שמע:

(30) אמוותה הפעם. פשוטו כמרגומו. ומדרשו, סבור הייתי למות שמי מיתות. בעולם הזה ולעולם הבא, שנתלקה ממני שכינה, והייתי אומר שיתצוני הקצ"ה מיתתך, עכשיו שעודך חי, לא אמות אלא פעם אחת:

(31) ואמרה אליו אחי וגו'. ועוד אומר לו והאנשים רועי צאן וגו':

<p>that ye shall say: Thy servants have been keepers of cattle from our youth even until now, both we, and our fathers; that ye may dwell in the land of Goshen; for every shepherd is an abomination unto the Egyptians.'</p>	<p>וַתִּימְרוּן גִּבְרֵי מְרִי גִּיתִי הוּא עֲבָדְךָ מִזְעִירָנָא וְעַד כְּעַן אֲפִי אֲנַחְנָא אֲפִי אֲבֹהֵינוּא בְּדִיל דְּתִתְּבוּן בְּאַרְעָא דְּגִשֵּׁן אֲרִי מִרְחִקִין מִצְרָאִי כָּל רְעֵי עֲנָא:</p>	<p>וַאֲמַרְתֶּם אֲנָשִׁי מִקְנֶה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְעֻרֵינוּ וְעַד-עַתָּה גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תֵּשְׁבוּ בָאָרֶץ גִּשֵּׁן כִּי-תֹעֲבַת מִצְרַיִם כָּל-רֹעֵה צֹאן:</p>
<p>Then Joseph went in and told Pharaoh, and said: 'My father and my brethren, and their flocks, and their herds, and all that they have, are come out of the land of Canaan; and, behold, they are in the land of Goshen.'</p>	<p>וַאֲתָא יוֹסֵף וְחָיו לְפָרְעָה וַאֲמַר אָבִי וְאָחִי וְעִנְהוֹן וְתוֹרִיהוֹן וְכָל דִּילְהוֹן אֲתוּ מֵאַרְעָא דְּכַנְעַן וְהָא אֲנִין בְּאַרְעָא דְּגִשֵּׁן:</p>	<p>וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיֵּגֶד לְפָרְעָה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאָחִי וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאַרְץ כְּנָעַן וְהֵנָּה בְּאַרְץ גִּשֵּׁן:</p>
<p>And from among his brethren he took five men, and presented them unto Pharaoh.</p>	<p>וּמִקְצֵה אָחָיו דָּבַר חֲמֹשָׁה גִבְרִין וַאֲמִינֹן קָדָם פָּרְעָה:</p>	<p>וּמִקְצֵה אָחָיו לָקַח חֲמֹשֶׁה אֲנָשִׁים וַיַּצְגֵם לִפְנֵי פָרְעָה:</p>
<p>And Pharaoh said unto his brethren: 'What is your occupation?' And they said unto Pharaoh: 'Thy servants are shepherds, both we, and our fathers.'</p>	<p>וַאֲמַר פָּרְעָה לְאָחָיו מָא עוֹבְדִיכֹן וַאֲמָרוּ לְפָרְעָה רְעַן עֲנָא עֲבָדְךָ אֲפִי אֲנַחְנָא אֲפִי אֲבֹהֵינוּא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פָּרְעָה אֶל-אָחָיו מִה מַעֲשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל-פָּרְעָה רֹעֵה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבֹתֵינוּ:</p>
<p>And they said unto Pharaoh: 'To sojourn in the land are we come; for there is no pasture for thy servants' flocks; for the famine is sore in the land of Canaan. Now therefore, we pray thee, let thy servants dwell in the land of Goshen.'</p>	<p>וַאֲמָרוּ לְפָרְעָה לְאִתּוֹתְבָא בְּאַרְעָא אֲתִינוּא אֲרִי לִית רְעִיא לְעֲנָא דְּלַעֲבָדְךָ אֲרִי תִקִּיף כִּפְנָא בְּאַרְעָא דְּכַנְעַן וְכַעַן יִתְּבוּן כְּעַן עֲבָדְךָ בְּאַרְעָא דְּגִשֵּׁן:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֶל-פָּרְעָה לְגִיד בְּאַרְץ כְּנָעַן כִּי-אֵין מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי-כָבֵד הָרֹעֵב בְּאַרְץ כְּנָעַן וְעַתָּה יִשְׁבוּ-נָא עֲבָדֶיךָ בְּאַרְץ גִּשֵּׁן:</p>
<p>And Pharaoh spoke unto Joseph, saying: 'Thy father and thy brethren are come unto thee;</p>	<p>וַאֲמַר פָּרְעָה לְיוֹסֵף לְמִימַר אָבִיךָ וְאָחֶיךָ אֲתוּ לְוָתְךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פָּרְעָה אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ וְאָחֶיךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ:</p>

(34) בעבור תשבו בארץ גשן. והיא זריכה לכס, שהיא ארץ מרעה, וכשתאמרו לו שאין אדם בקי אין במלאכה אחרת, ירחיקכם מעליו ויושיבכם שם: כי תועבת מצרים כל רעה צאן. לפי שהם להם אלהות: (2) ומקצה אחיו. מן הפחותים שבהם לגזורה, שאין נראים גזורים, שאם יראה אותם גזורים, יעשה אותם אנשי מלחמה. ואלה הם, ראובן, שמעון, לוי, יששכר, וזנמן, אותן שלא כפל משה שמותם כשזכרן, אצל שמות הגזורים כפל. וזאת ליהודה שמעון קול יהודה, ולגד אמר צרוד מרשיב, ולגפסלי אמר גפסלי, ולגדן אמר דן, וכן לזבולון, וכן לאשר. זהו לשון בראשית רבה (ה, ד) שהיא אגדת ארץ ישראל, אצל בגמרא צבליה שלנו מנינו, שאותן שכל משה שמותן הם החלשים, ואותן הציא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו, לא הוכפל משום חלשות, אלא טעם יש צדצר, כדאיתא צבא קמא (צ, ו). וצברייתא דספרי שנינו בזאת הדברה כמו בגמרא שלנו:

<p>the land of Egypt is before thee; in the best of the land make thy father and thy brethren to dwell; in the land of Goshen let them dwell. And if thou knowest any able men among them, then make them rulers over my cattle.'</p>	<p>אֶרֶץ מִצְרַיִם לִפְנֶיךָ הִוא בְּמִטֵּב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אֶחָיֶךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם־יָדַעְתָּ וְיֹשְׁבֵי אֲנָשִׁי־חֵיל וְשִׁמְתָם שָׂרֵי מִקְנֶה עַל־אֲשֶׁר־לִי:</p>	<p>6 אֶרֶץ מִצְרַיִם לִפְנֶיךָ הִוא בְּמִטֵּב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אֶחָיֶךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְאִם־יָדַעְתָּ וְיֹשְׁבֵי אֲנָשִׁי־חֵיל וְשִׁמְתָם שָׂרֵי מִקְנֶה עַל־אֲשֶׁר־לִי:</p>
<p>And Joseph brought in Jacob his father, and set him before Pharaoh. And Jacob blessed Pharaoh.</p>	<p>וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה:</p>	<p>7 וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמֵדְהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה:</p>
<p>And Pharaoh said unto Jacob: 'How many are the days of the years of thy life?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יַעֲקֹב כַּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יַעֲקֹב כַּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ:</p>
<p>And Jacob said unto Pharaoh: 'The days of the years of my sojournings are a hundred and thirty years; few and evil have been the days of the years of my life, and they have not attained unto the days of the years of the life of my fathers in the days of their sojournings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לַפַּרְעֹה יָמֵי שְׁנֵי תוֹתְבוֹתַי מָאָה וְתִלְתִּין שָׁנִים זָעִירִין וּבִישָׁן הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא אֶדְבִּיקוּ יָת יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹהָתִי בְּיוֹמֵי תוֹתְבוֹתָהוֹן:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־פַּרְעֹה יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מָעֻט וְרָעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁגִּינוּ אֶת־יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתִי בְּיָמֵי מְגוּרֵיהֶם:</p>
<p>And Jacob blessed Pharaoh, and went out from the presence of Pharaoh.</p>	<p>וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִן־קֶדֶם פַּרְעֹה:</p>	<p>10 וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פַרְעֹה:</p>
<p>And Joseph placed his father and his brethren, and gave them a possession in the land of Egypt, in the best of the land, in the land of Rameses, as Pharaoh had commanded.</p>	<p>וַיֹּשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אֶחְזָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִטֵּב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעַמְסֵס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה:</p>	<p>סזעי וַיֹּשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אֶחְזָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִטֵּב הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעַמְסֵס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה:</p>
<p>And Joseph sustained his father, and his brethren, and all his father's household, with bread, according to the want of their little ones.</p>	<p>וַיֹּזֶן יוֹסֵף יָת אָבִיו וְיָת אֶחָיו וְיָת כָּל בֵּית אָבִיו לַחֲמָא לִפּוֹם טַפְלָא:</p>	<p>12 וַיְכַלֵּל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לִפִּי הַטָּף:</p>

- (6) אנשי חיל. צקאין באומנתן לרעות לאן: על אשר לי. על צאן שלי:
 (7) ויברך יעקב. היא שאלת שלום, כדרך כל הנראים לפני המלכים לפרקים שלודי"ר צלע"ז:
 (9) שני מגורי. ימי גרותי, כל ימי הייתי גר בארץ: ולא השיגו. צטובה:
 (10) ויברך יעקב. כדרך כל הנפטרים מלפני שרים, מצרכים אותם ונוטלים רשות. ומה צרכה צרכו, שיעלה נילוס לרגליו, לפי שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה, ומצרכתו של יעקב ואילך, היה פרעה צא אל נילוס, והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ (תנחומא ישן נשא כו):
 (11) רעמסס. מארץ גושן היא:
 (12) לפי הטף. לפי הצריך לכל בני ביתם:

- 13 And there was no bread in all the land; for the famine was very sore, so that the land of Egypt and the land of Canaan languished by reason of the famine. וְלֶחֶם אֵין בְּכָל-הָאָרֶץ כִּי-כָבֵד הָרָעָב מְאֹד וַתָּלֶה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב: 13
- 14 And Joseph gathered up all the money that was found in the land of Egypt, and in the land of Canaan, for the corn which they bought; and Joseph brought the money into Pharaoh's house. וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בְּשֹׁבֵר אֲשֶׁר-הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-הַכֶּסֶף בֵּיתָה פַּרְעֹה: 14
- 15 And when the money was all spent in the land of Egypt, and in the land of Canaan, all the Egyptians came unto Joseph, and said: 'Give us bread; for why should we die in thy presence? for our money faileth.' וַיְהִי כִּשְׁפָה הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ כָל-מִצְרַיִם אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר הִבַּה-לָּנוּ לֶחֶם וְלָמָּה נָמוּת נִגְדָּךְ כִּי אָפֶס כֶּסֶף: 15
- 16 And Joseph said: 'Give your cattle, and I will give you [bread] for your cattle, if money fail.' וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הָבּוּ מִקְנֵיכֶם וְאֶתְנֶנָּה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם-אָפֶס כֶּסֶף: 16
- 17 And they brought their cattle unto Joseph. And Joseph gave them bread in exchange for the horses, and for the flocks, and for the herds, and for the asses; and he fed them with bread in exchange for all their cattle for that year. וַיָּבִיאוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם אֶל-יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֻמְרֵים וּבְנֶהְלֵם בְּכָל-מִקְנֵהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא: 17
- 18 And when that year was ended, they came unto him the second year, and said unto him: 'We will not hide from my lord, how that our money is all spent; and the herds of cattle are my lord's; there is nought left in the sight of my lord, but our bodies, and our lands.' וַתֵּתֶם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא-נִכְתָּד מֵאֲדֹנִי כִּי אִם-תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל-אֲדֹנִי לֹא-נִשְׁאָר לִפְנֵי אֲדֹנִי בְלֹתִי אִם-גּוֹיְתָנוּ וְאֲדָמָתָנוּ: 18

(13) ולחם אין בכל הארץ. חוזר לענין הראשון, למחלת שני הרעצ: ותלה. כמו ותללה, לשון עיפות כתרומו, ודומה

לו כמלהלה היזה וקיס (משלי כו, יח):

(14) בשבר אשר הם שוברים. נותנין לו את הכסף:

(15) אפס. כתרומו שלים:

(17) וינהלם. כמו וינהגם, ודומה לו אין מנהל לה (ישעיה נא, יח), על מי מנחות ינהלגי (תהלים כג, ג):

(18) בשנה השנית. שנית לשני הרעצ: כי אם תם הכסף וגו'. כי אשר תם הכסף והמקנה, וזא הכל אל יד אדוני:

בלתי אם גוינתו. כמו אם לא גוינתו (וה"ג רא"ס וכן צדפוס ישן ועיין בג"א מישצ גירסא שניה):

<p>Wherefore should we die before thine eyes, both we and our land? 19 buy us and our land for bread, and we and our land will be bondmen unto Pharaoh; and give us seed, that we may live, and not die, and that the land be not desolate.'</p>	<p>לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ אֶף אֲדַמְתָּנוּ קִנְיָה־אֲתָנוּ וְאֶת־ אֲדַמְתָּנוּ בְּלֶחֶם וְנָהִי־אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לַפַּרְעֹה וְתֵן־ זֶרַע וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם: וְקָנָא יוֹסֵף יֵת כָּל אֲרֻעָא דְּמִצְרַיִם לַפַּרְעֹה אֲרִי וּבִינֵי מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי־חֹזֶק עָלֵהוּ כִּפְּנָא וְנָהִי אֲרֻעָא לַפַּרְעֹה: וַיֵּת עַמָּא אֶעֱבֹר יְתִיָּה מִקְרִי לְקִרֵי מִסּוּף תְּחוּם מִצְרַיִם וְעַד סוּפִיָּה: לְחֹד אֶרֶע כּוֹמְרִיָּא לֹא קָנָא אֲרִי חוּלְקָא לְכוֹמְרִיָּא מִן קָדָם פַּרְעֹה וְאֶכְלִין יֵת חוּלְקֵהוּ דִּיהֵב לְהוֹן פַּרְעֹה עַל כֵּן לֹא וּבִינֵי יֵת אֲרַעְהוֹן: וַאֲמַר יוֹסֵף לְעַמָּא הָא קִנִּיתִי יְתִכּוֹן יוֹמָא דִּין וַיֵּת אֲרַעְכוֹן לַפַּרְעֹה הָא לְכֶם זֶרַע וְזִרְעֵתֶם אֶת־הָאֲדָמָה: וַאֲמַר יוֹסֵף אֶל־הָעָם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת־אֲדַמְתְּכֶם לַפַּרְעֹה הָא־לְכֶם זֶרַע וְזִרְעֵתֶם אֶת־הָאֲדָמָה:</p>	<p>19 20 21 22 23</p>
--	--	---------------------------------------

- (19) ותן זרע. לזרוע האדמה, ואף על פי שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, מכיון שבא יעקב למצרים, באה זרעה לרגליו, והמחילו לזרוע וכלה הרעב, וכן שנינו בתוספתא דסוטה (י, ח): לא תשם. לא תהא שממה, לא תצור, לשון שדה צור, שאינו מרוש:
- (20) ותתי הארץ לפרעה. קנויה לו:
- (21) ואת העם העביר. יוסף, מעיר לעיר, לזכרון שאין להם עוד חלק בצרך, והשיב של עיר זו בצרבתה. ולא הולך הכתוב לכתוב זאת, אלא להודיעך שבחו של יוסף, שנמכרין להסיר חרפה מעל אחיו, שלא יהיו קורין אותם גולים (חולין ס): מקצה גבול מצרים וגו'. כן עשה לכל הערים אשר צמלכות מצרים, מקצה גבולה ועד קצה גבולה:
- (22) הכהנים. הכוהנים, כל לשון כהן, משרת לאלהות הוא, מוץ מאותן שהם לשון גדולה, כמו פֶּהַן מִדְּנָן, פֶּהַן אֵין: חוק לכהנים. חק, כך וכך לחם ליוס:
- (23) הא. כמו הנה, כמו וְגַם הָאֵל דְּרַפָּךְ בְּרַאשׁ נְסָפִי (יחזקאל עז, מג):

- 24 And it shall come to pass at the gatherings, that ye shall give a fifth unto Pharaoh, and four parts shall be your own, for seed of the field, and for your food, and for them of your households, and for food for your little ones.' וְהָיָה בַּתְּבוּאוֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לַפֶּרֶעָה וְאַרְבַּע הַיְדֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וּלְאֹכְלֵכֶם וּלְאִשְׁרֵי בֵּיתְכֶם וּלְאֹכְלֵ לַטֶּפְלִים:
- 25 And they said: 'Thou hast saved our lives. Let us find favour in the sight of my lord, and we will be Pharaoh's bondmen.' וַיֹּאמְרוּ הַחֵיטֵנוּ נִמְצָא-חַן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי וְהָיִינוּ עֲבָדִים לַפֶּרֶעָה:
- 26 And Joseph made it a statute concerning the land of Egypt unto this day, that Pharaoh should have the fifth; only the land of the priests alone became not Pharaoh's. וַיֵּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדֻמַּת מִצְרַיִם לַפֶּרֶעָה לְחֹמֶשׁ רֶגֶק אֲדֻמַּת הַכֹּהֲנִים לְבָדֵם לֹא הָיְתָה לַפֶּרֶעָה:
- 27 And Israel dwelt in the land of Egypt, in the land of Goshen; and they got them possessions therein, and were fruitful, and multiplied exceedingly. וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיַּאֲחֲזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:

The Haftarah is Ezekiel 37:15 - 37:28 on page 255.

- 28 And Jacob lived in the land of Egypt seventeen years; so the days of Jacob, the years of his life, were a hundred forty and seven years. וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יְמֵי-יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִיּוֹ שָׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאָת שָׁנָה:
- 29 And the time drew near that Israel must die; and he called his son Joseph, and said unto him: 'If now I have found favour in thy sight, put, I pray thee, thy hand under my thigh, and deal kindly and truly with me; bury me not, I pray thee, in Egypt.' וַיִּקְרָבוּ יְמֵי-יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא לְבָנּוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לֹא אֶם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ שִׂים-נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי וַעֲשֵׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְאֱמֶת אֶל-נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:

(24) לזרע השדה. שכל שנה: ולאשר בבתיכם. ולאכול העזדים והשפחות אשר צנתיכם: טפכם. צנים קטנים:
(25) נמצא חן. לעשות לנו זאת כמו שאמר: והיינו עבדים לפרעה. להעלות לו המס הזה בכל שנה, למק שלא יעזור:
(26) וישב ישראל בארץ מצרים. והיכן בארץ גשן, שהיא מארץ מנרים: ויאחזו בה. לשון אחוזה:
(27) ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אזינו, נסתמו עיניהם ולזם של ישראל מנחת השעבוד,
שהחילו לשעבדם. דבר אחר, שנקש לגלות את הקץ לצניו, ונסתם ממנו (צ"ר לו, א):

30	But when I sleep with my fathers, thou shalt carry me out of Egypt, and bury me in their burying-place.' And he said: 'I will do as thou hast said.'	וְשָׁכַבְתִּי עִם־אֲבֹתַי וְנִשְׂאתָנִי מִמִּצְרַיִם וְקָבַרְתָּנִי בְּקִבְרֵתָם וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אַעֲשֶׂה כְּדִבְרְךָ: אֲשָׁכּוּב עִם אֲבֹתַי וְהִטְלֵנִי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֵתְהוֹן וַיֹּאמֶר אָנָּה אֶעֱבִיד כְּפִתְּנֶךָ:	30
31	And he said: 'Swear unto me.' And he swore unto him. And Israel bowed down upon the bed's head.	וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה לִּי וַיִּשָּׁבַע לֹו וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל־רֹאשׁ הַמִּטָּה: (פ)	31
XLVIII	And it came to pass after these things, that one said to Joseph: 'Behold, thy father is sick.' And he took with him his two sons, Manasseh and Ephraim.	וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם: וְהָיָה בְּתֵר פִּתְגָמָיָה הָאֵלֶּין וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הֲאֵאָבוּד מָרַע וַדְּבַר יֵת תִּרְוִן בְּנוֹהִי עִמִּיהִ יֵת מִנְשָׁה וְיֵת אֶפְרַיִם:	לוי מב
2	And one told Jacob, and said: 'Behold, thy son Joseph cometh unto thee.' And Israel strengthened himself, and sat upon the bed.	וַיַּגִּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל־הַמִּטָּה: וְחַוִּי לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֲאֵאָבִיד בְּרַךְ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל־הַמִּטָּה:	2
3	And Jacob said unto Joseph: 'God Almighty appeared unto me at Luz in the land of Canaan, and blessed me,	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי נִרְאָה־אֵלַי בְּלוֹז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְיוֹסֵף אֵל שְׁדֵי אֲתִגְּלִי לִי בְּלוֹז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ יֵתִי:	3
4	and said unto me: Behold, I will make thee fruitful, and multiply thee, and I will make of thee a company of peoples; and will give this land to thy seed after thee for an everlasting possession.	וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּנִי מִפְּרֶךְ וְהִרְבִּיתֶךָ וְנִתְּתִיךָ לְקָהָל עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְיִרְעָךָ אַחֲרַיךָ אֶחָזֶת עוֹלָם: וַיֹּאמֶר לִי הֲאֵנָּה מִפִּישׁ לְךָ וּמִסְגִּי לְךָ וְאֶתְּנֶנְךָ לְכַנְשֵׁת שְׂבָטִין וְאֶתִּין יֵת אֶרֶץ הָרָא לְבָנֶךָ בְּתֵרְךָ אֶחָזֶת עוֹלָם:	ישראל

(29) ויקרבו ימי ישראל למות. כל מי שנאמר צו קריצה למות, לא הגיע לימי אבותיו (צ"ר שס ג), (ינחק חי ק"פ ויעקב קמ"ז, דוד נאמר קריצה, אציו חי ת' שנים והוא חי ע'): ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכולת זידו לעשות (צ"ר שס ה): שים נא ידך. והשזע: חסד ואמת: חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה למשלוש גמול: אל נא תקברני במצרים. סופה להיות עפרה כנים (ומרששין תחת גופי), ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושל לא יעשוני מנרים עבודת אלילים, צ"ר (שס):

(30) ושכבתי עם אבותי. וי"ו זו מחוצר למעלה לתחלת המקרא, שים נא ידך תחת ירכי והשזע לי, ואני סופי לשכב עם אבותי, ואתה תשאני ממנרים, ואין לומר ושכבתי עם אבותי השכיבני עם אבותי צמעה, שהרי כתיב אחריו ונשאני ממנרים וקברתני בקבורתם, ועוד, מזינו בכל מקום לשון שכבה עם אבותיו היא הגויעה, ולא הקבורה, כמו וישפצ דוד עם הצופי, ואחר כך ויקבר בעיר דוד (מלכים א' ב, י):

(31) וישתחו ישראל. שפלא בעיניך סגיד ליה: על ראש המטה. הפך עצמו לצד השכינה, מכאן אמרו (שבת יב: נדרים מ.), שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה. דבר אחר על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך היה, ועוד שנשזה לצין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו:

(1) ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אל אציו למנרים להגיד לו: ויקח את שני בניו עמו. כדי שיצרכם יעקב לפני מותו:

(2) ויגד. המגיד ליעקב, ולא פירש מי, והרצה מקראות קצרי לשון: ויתחזק ישראל. אמר, אף על פי שהוא צני, מלך הוא, אחלק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות. וכן משה חלק כבוד למלכות, ויגדו קל עזדיך אלהי (שמות יא, ח), וכן אליהו ויששכר מקניו וגו' (מלכים א' יח, מ):

- 5 And now thy two sons, who were born unto thee in the land of Egypt before I came unto thee into Egypt, are mine; Ephraim and Manasseh, even as Reuben and Simeon, shall be mine.
- 6 And thy issue, that thou begetteth after them, shall be thine; they shall be called after the name of their brethren in their inheritance.
- 7 And as for me, when I came from Paddan, Rachel died unto me in the land of Canaan in the way, when there was still some way to come unto Ephrath; and I buried her there in the way to Ephrath—the same is Beth-lehem.
- 8 And Israel beheld Joseph's sons, and said: 'Who are these?'
- 9 And Joseph said unto his father: 'They are my sons, whom God hath given me here.' And he said: 'Bring them, I pray thee, unto me, and I will bless them.'
- וְעַתָּה שְׁנֵי-בָנֶיךָ הַנוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי אֵלַיךְ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרָאוֹבָן וְשִׁמְעוֹן יְהִיוּ-לִי:
- וּמוֹלָדְתְּךָ אֲשֶׁר-הוֹלִדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרָאוּ בְנֵחֲלָתָם:
- וְאֲנִי בָבְאִי מִפָּדָן מָתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אֶרֶץ לָבֵא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הוּא בֵּית לָחֶם:
- וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּסֶף וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה:
- וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קַחם-נָא אֵלַי וְאֶבְרַכֵּם:
- וְכַעַן תָּבִין בְּנֵיךָ דְּאֵתִילִידוֹ לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם דְּמִצְרַיִם עַד מִיתָא לְוָתֶךָ לְמִצְרַיִם דִּילִי אֲנִין אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרָאוֹבָן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ קְדָמִי:
- וּבְנִין דְּתוֹלִיד בְּתַרְיָהוֹן דִּילִי יִהְיוּ עַל שׁוֹם אֲחֵיהֶון יִתְקַרְיוּ בְּאֲחֻסְנָתָהוֹן:
- וְאֲנָא בְּמִיתָא מִפָּדָן מִיתָת עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ דְּכַנְעַן בְּאוֹרְחָא בְּעוֹד כְּרֹב אֶרֶץ לְמִיעַל לְאֶפְרַת וּקְבַרְתָּהָ תַּמָּן בְּאוֹרְחָא אֶפְרַת הִיא בֵּית לָחֶם:
- וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יֵת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּסֶף וַיֹּאמֶר מִן אֵלִין:
- וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאָבִיו בְּנֵי אֲנִין דִּיהֵב לִי יְיָ הֶקֱא וַיֹּאמֶר קְרִיבִינוּן כָּעַן לְוָתִי וְאֶבְרִיכֶנוּן:

(4) ונתחיד לקהל עמים. צשרני שעתידיס ללאת ממני עוד קהל ועמים, ואף על פי שאמר לי גוי וקהל גוים, גוי אמר לי על בנימין, קהל גוים, הרי שנים לצד מבנימין, ושוב לא נולד לי בן, למדנו שעתידי אחד משבטי ליחלק, ועתה אחת מתנה אני נותן לך:

(5) הנוולדים לך וגו' עד בואי אליך. לפני בואי אליך, כלומר שנולדו משפּרשם ממני עד שבאתי אלך: לי הם. בשבון שאר בני הם, ליטול חלק בארץ איש כנגדו:

(6) ומוולדתך וגו'. אם תוליד עוד, לא יהיו צמנין צני, אלא צחוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה. ואף על פי שנחלקה הארץ למנין גלגלותם, כדכתיב לרצ שרצה נחלתו, וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ מן הצבורים, מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו, (להטיל גורל הארץ, למנין שמות השבטים, ונשיא לכל שבט ושבט, ודגלים לזה ולזה):

(7) ואני בבואי מפדן וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקצר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם: כברת ארץ. מדת ארץ, והם אלפים אמה, כמדת תחום שבת, כדצרי ר' משה הדרשן, ולא תאמר שעבדו עלי גשמים מלהוליכה ולקצרה בצצרון, עת הגרד היה, שהארץ חלולה ומנוקצת ככברה: ואקברה שם. לא הולכתה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש צלצך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה, פשטיגלה אותם בצוראדון והיו עוזרים דרך שם, יארת רחל על קצרה וצוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר קול צְרָמָה נִשְׁמָע וגו' (ירמיה לא, יד), והקצ"ה משיבה יש שָׁכַר לְפָעֲלָתְךָ נָא ה' וגו' וְשָׁצוּ צָנִים לְגִבּוֹלָם. ואונקלוס תרגם פְּרוּצַ אֶרְעָא, כדי שיעור חרישת יום (ס"א ארץ), ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת, קוריאד"א צלע"ו, כדאמרין קְרוּב וְקָנִי, קָמָה דְּמַסִּיק תַּעֲלָא מִצִּי פְּקָצָא:

(8) וירא ישראל את בני יוסף. צקש לצרכם ונתחלקה שכינה ממנו, לפי שעתידי ירצעם ואחאצ ללאת מאפרים, ויהא וצניו ממנשה: ויאמר מי אלה. מהיכן ילאו אלו שאינן ראויין לצרכה:

<p>10 Now the eyes of Israel were dim for age, so that he could not see. And he brought them near unto him; and he kissed them, and embraced them.</p>	<p>וַעֲיַיִן יִשְׂרָאֵל יִקְרָא מִסִּיבּוֹ לֹא יָכִיל לְמַחְזֵי וְקָרִיב יִתְּהוֹן לְנִתִּיהָ וְנָשִׁיק לָהּ וְנִפְּרָה לָהּ:</p>	<p>וַעֲיַיִן יִשְׂרָאֵל כִּבְדּוֹ מִזֶּקֶן לֹא יֻכַּל לְרָאוֹת וַיִּגַּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֱבֹק לָהֶם:</p>	<p>שני</p>
<p>11 And Israel said unto Joseph: 'I had not thought to see thy face; and, lo, God hath let me see thy seed also.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָּנֶיךָ לֹא פָלַלְתִּי וְהִנֵּה הִרְאֵה אֵתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זַרְעֲךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָּנֶיךָ לֹא פָלַלְתִּי וְהִנֵּה הִרְאֵה אֵתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זַרְעֲךָ:</p>	<p>11</p>
<p>12 And Joseph brought them out from between his knees; and he fell down on his face to the earth.</p>	<p>וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכּוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאִפְיוֹ אֶרְצָה:</p>	<p>וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכּוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאִפְיוֹ אֶרְצָה:</p>	<p>12</p>
<p>13 And Joseph took them both, Ephraim in his right hand toward Israel's left hand, and Manasseh in his left hand toward Israel's right hand, and brought them near unto him.</p>	<p>וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת- אֶפְרַיִם בְּיָמִינוֹ מִסְּמָאלָא דִּישְׂרָאֵל וְאֶת-מָנַשֶׁה בְּסְמָאלִיהָ מִיְּמִינוֹ דִּישְׂרָאֵל וְקָרִיב לְנִתִּיהָ:</p>	<p>וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת- אֶפְרַיִם בְּיָמִינוֹ מִשְּׂמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מָנַשֶׁה בְּשְׂמָאלוֹ מִיְּמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו:</p>	<p>13</p>
<p>14 And Israel stretched out his right hand, and laid it upon Ephraim's head, who was the younger, and his left hand upon Manasseh's head, guiding his hands wittingly; for Manasseh was the first-born.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצֵּעִיר וְאֶת-שְׂמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מָנַשֶׁה שְׂכֵל אֶת-יָדָיו כִּי מָנַשֶׁה הַבְּכוֹר:</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הַצֵּעִיר וְאֶת-שְׂמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מָנַשֶׁה שְׂכֵל אֶת-יָדָיו כִּי מָנַשֶׁה הַבְּכוֹר:</p>	<p>14</p>
<p>15 And he blessed Joseph, and said: 'The God before whom my fathers Abraham and Isaac did walk, the God who hath been my shepherd all my life long unto this day,</p>	<p>וַיְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל אֶת-יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יְיָ דִּפְּלָחוּ אֲבֹתַי קִדְמוֹתַי אֲבֹתָהֶם וַיִּצְחָק יְיָ דִּזֶּן יִתִּי מִדְּאִיתִנִּי עַד יוֹמָא הַדִּין:</p>	<p>וַיְבָרֵךְ אֶת-יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכוּ אֲבֹתַי לִפְנֵי אֲבֹתָהֶם וַיִּצְחָק הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מֵעוֹדִי עַד-הַיּוֹם הַזֶּה:</p>	<p>15</p>

- (9) בזה. הראה לו שטר אירוסין ושטר כחוצה, וצקש יוסף רחמים על הדצר, ונחה עליו רוח הקודש: ויאמר קחם אלי ואברכם. זה שאמר הכתוב, וְאֶנְכִי תַקְנֵלְתִּי לְאִפְרַיִם קָחֶם עַל זְרוּעֵתִי (הושע יא, ג), תרגלתי רוחי ציעק צביל אפרים, עד שלקחן על זרועותיו:
- (11) לא פללתי. לא מלאני לצי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי, לשון מחשבה, כמו דְּבִיאִ עָזָה עָשׂוּ פְּלִילָה (ישעיה טז, ג):
- (12) ויוצא יוסף אתם. לאחר שנסקס, הוציאם יוסף מעם ברכיו, כדי לישבם זה לימין וזה לשמאל, לסמוך ידי עליהם ולזכרם: וישתחו לאפיו. כשחזר לאחוריו מלפני אביו:
- (13) את אפרים בימינו משמאל ישראל. הבא לקראת חצרו, ימינו כנגד שמאל חצרו, וכיון שהוא הזכור מִקְּדָן לזכרה:
- (14) שכל את ידיו. כתרמומוֹאֲחָקְמִינוֹן, בהשכל וחכמה השכיל את ידיו לכך, ומדעת, כי יודע היה כי מנשה הזכור, ואף על פי כן לא שם ימינו עליו:

- 16 the angel who hath redeemed me from all evil, bless the lads; and let my name be named in them, and the name of my fathers Abraham and Isaac; and let them grow into a multitude in the midst of the earth.' 16 הַמְלַאֲךְ הַגָּאֹל אֹתִי מִכָּל-רָע יְבָרֶךְ אֶת-הַנְּעָרִים וְיִקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְּגוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
- 17 And when Joseph saw that his father was laying his right hand upon the head of Ephraim, it displeased him, and he held up his father's hand, to remove it from Ephraim's head unto Manasseh's head. 17 וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי-יָשִׁית אָבִיו יָד יְמִינוֹ עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיִּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יָד-אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ-אֶפְרַיִם עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה:
- 18 And Joseph said unto his father: 'Not so, my father, for this is the first-born; put thy right hand upon his head.' 18 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו לֹא-כֵן אָבִי כִּי-זֶה הַבְּכֹר שֵׁים יְמִינוֹךָ עַל-רֹאשׁוֹ:
- 19 And his father refused, and said: 'I know it, my son, I know it; he also shall become a people, and he also shall be great; howbeit his younger brother shall be greater than he, and his seed shall become a multitude of nations.' 19 וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדַעְתִּי בְנִי יָדַעְתִּי גַם-הוּא יִהְיֶה-לְעָם וְגַם-הוּא יִגְדֹל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדֹל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֹא-הַגּוֹיִם:
- 20 And he blessed them that day, saying: 'By thee shall Israel bless, saying: God make thee as Ephraim and as Manasseh.' And he set Ephraim before Manasseh. 20 וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּךָ יְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׁם אֶת-אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה:
- 21 And Israel said unto Joseph: 'Behold, I die; but God will be with you, and bring you back unto the land of your fathers.' 21 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הִנֵּה אֲנִי מֵת וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֹתְכֶם אֶל-אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:

(16) המלאך הגואל אותי. מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר ויאמר אלי מלאך האלהים צלום יעקב וגו' אֲנִי הָאֵל אֵלֶּיךָ: יברך את הנערים. מנשה ואפרים: וידגו. כדגים הללו שפָּרְסוּ וְרָצוּ וְאִין עֵין הָרַע שׁוֹלֶמֶת צָהֵם: (17) ויתמך יד אביו. הרימה מעל ראש בנו ותמכה בידו: (19) ידעתי בני ידעתי. שהוא הזכור: גם הוא יהיה לעם. ויגדל, שעמיד גדעון לצאת ממנו, שהקב"ה עושה נס על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. שעמיד יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל: וזרעו יהיה מלא הגוים. כל העולם יתמלא בצאת שמעו ושמו, כשיעמיד חמה בגָּזְעוֹן וְרָסָם בְּעֶמְקֵי אֶלְוִן: (20) בך יברך ישראל. הצא לצרך את בניו, יצרכם בצרכתם, ויאמר איש לבנו ישמך אלהים כאפרים וכמנשה: וישם את אפרים. בצרכתו לפני מנשה, להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים:

22	Moreover I have given to thee one apportion above thy brethren, which I took out of the hand of the Amorite with my sword and with my bow.'	וְאֵנִי נָתַתִּי לְךָ שָׂכָם אֶחָד עַל־ אֲחִיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֲמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבִקְשָׁתִי: (פ)	22
XLIX	And Jacob called unto his sons, and said: 'Gather yourselves together, that I may tell you that which shall befall you in the end of days.	וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֶאֱסָפוּ וְאֵגִידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־ יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:	רביעי מג
2	Assemble yourselves, and hear, ye sons of Jacob; And hearken unto Israel your father.	אֲתַכְנִשׁוּ וּשְׁמַעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְקַבְּלוּ אֶלְפָן מִן יִשְׂרָאֵל אֲבוֹכֹן:	2
3	Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the excellency of power.	רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶת חִילִי וְרִישׁ תּוֹקֲפִי לְךָ הוּא חֲזִי לְמִסָּב תִּלְתָּא חוּלְקִין בְּכִירוּתָא בְּחַוְנָתָא וּמַלְכוּתָא:	3
4	Unstable as water, have not thou the excellency; Because thou wentest up to thy father's bed; Then defilest thou it—he went up to my couch.	עַל דְּאַזְלִית לְקַבֵּיל אַפְדָּ הָא כְּמִיָּא בְּרִם לֹא אֲהִנִּיתָ חוּלְק יִתִּיר לֹא תִסָּב אֲרִי סְלִיקְתָּא בֵּית מִשְׁכְּבִי אֲבוּדָ בְּכִין אֲחִילְתָּא לְשִׁינֵי בְּרִי סְלִיקְתָּא:	4

(22) ואני נתתי לך. לפי שאתה טורח להתעסק בקצורתי, וגם אני נחתי לך נחלה שתקצר צה, ואיזו, זו שכס, שנאמר וְאֵת עֲמֻת יוֹסֵף אֲשֶׁר הָעֵלָיו בְּגִי יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרַיִם קָצְרוּ בְּשָׂקִים: שכס אחד על אחיך. שכס ממנו, היא שהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך: בחרבי ובקשתי. כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכס, נמכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, וְקָצְרָה יַעֲקֹב כְּלֵי מַלְחָמָה כְּנָגְדָן. דבר אחר שכס אחד, הוא הזכורה, שיעלו בניו שני חלקים, ושכס לשון חלק הוא, כתר גומו, והרצה יש לו דומים במקרא, פי ששיטמו שָׂקִס (תהלים כא, יג), תשית שונאי לפני לחלקים, וְשָׂקִסָּה שָׂקִס (שם ס, ח), דָּךְךָ יִרְצָחוּ שָׂקִמָּה (הושע ו, ט) איש חלקו, לְשָׂדֶד שָׂקִס שָׂקִד (נפיה ג, ט): אשר לקחתי מיד האמורי. מיד עשו, שעושה מעשה אמורי. דבר אחר, שהיה לו אצו צאמרי פיו: בחרבי ובקשתי. היא חכמתו ותפלתו. (ועיין צרא"ס שכתב דאי אפשר לפרש על חרצם של שמעון ולוי, דהא לא עשו מדעתו, שהרי כעס עליהם על זה. ולענד"נ צלאו הכי אי אפשר לפרש עליהם, דמה נתינת טעם יהיה על שנחנו ליוסף מפני שלקחוהו שמעון ולוי צחרצם ובקשטם, והלא אדרצה מזה הטעם ראוי שינתן לשמעון ולוי ולא ליוסף ודו"ק):

- (1) ואגידה לכם. בקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, והתחיל אומר דברים אחרים (צ"ר זח, 3):
- (3) וראשית אוני. היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו (צ"ר ס ד): אוני. כוחי, כמו מְנַאֲתִי אֲזִין לִי (הושע יב, ט), מְרַצ אוֹנִים (ישעיה מ, כו), וְלִאֲזִין אוֹנִים (שם כט): יתר שאת. ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפיש: ויתר עז. במלכות, כמו וַיִּשָּׂן עֹז לְמַלְכוֹ (שמואל א' ז, י), ומי גרם לך להפסיד כל אלה:
- (4) פחז כמיים. הפחו והצהלה אשר מהרם להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם. לכך: אל תותר. אל תרצה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך, ומהו הפחו אשר פָּסַחְסָ: כי עליית משכבי אביך אז חללת. אותו שם שעלה על יצועי, והיא השכינה שהיה דרכה להיות עולה על יצועי: פחז. שם דבר הוא, לפיכך טעמו למעלה, וכולו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ח, וטעמו למטה: יצועי. לשון משכב, על שם שמציעים אותו על ידי לְצָדִין

5 Simeon and Levi are brethren; Weapons of violence their kinship.	שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֶחָיו גִּבְרִין גִּבְרִין בָּאֵרֶע תּוֹתְבוּתָהוֹן עֲבָדוּ גִבּוֹרָא:	5 שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֶחָיו כָּלִי חָמֶס מִכְרֵיתֵיהֶם:
6 Let my soul not come into their council; Unto their assembly let my glory not be not united; For in their anger they slew men, And in their self-will they houghed oxen.	בְּרִזְהוֹן לֹא הָיָה נַפְשִׁי בְּאַתְכַּנּוּשִׁיהוֹן לְמִהְדָּ לֹא נִחְתִּית מִן יָקָרִי אֲרִי בְּרוֹגְזָהוֹן קָטְלוּ קָטוֹל וּבְרַעוּתָהוֹן תִּרְעוּ שׁוֹר סָנְאָה:	6 בְּסִדָּם אֶל-תִּבָּא נַפְשִׁי בִּקְהָלָם אֶל-תִּתְחַד כְּבֹדִי כִּי בְּאַפָּם תִּרְגְּמוּ אִישׁ וּבְרִצְנָם עָקְרוּ-שׁוֹר:
7 Cursed be their anger, for it was fierce, And their wrath, for it was cruel; I will divide them in Jacob, And scatter them in Israel	לֵיט רֹגְזָהוֹן אֲרִי תִקִּיף וְחִימָתָהוֹן אֲרִי קִשְׂיָא אֶפְלָגְנוֹן בִּיעָקֵב וּבְיִשְׂרָאֵל:	7 אָרוּר אַפָּם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קָשָׁתָה אֲחַלְקֵם בִּיעָקֵב וּבְיִשְׂרָאֵל (פ)
8 Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee.	יְהוּדָה אַתָּה אוֹדִיתָא וְלֹא בְּהִיתָתָא בְּיָד יוֹדוֹן אֲחִיךָ יָדךָ תִּתְקַף עַל בְּעַלֵּי דְבִקְךָ יִתְבָּרוּן סָנְאָד יְהוֹן מַחְזִירֵי קָדָל קְדָמָךְ יְהוֹן מִקְדָּמִין לְמַשְׁאֵל בְּשִׁלְמָךְ בְּנֵי אָבוֹךָ:	8 יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אֲחִיךָ יִדְךָ בְּעִרְךָ אִיבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אָבִיךָ:

וּמִדִּקְדִּין, וְהִרְצָה דּוּמִים לוֹ, אִם זְכָרְתִּיךָ עַל יְצוּעֵי (תהלים סג, ז), אִם תִּפְעֹלָה עַל עֶרְשׁ יְצוּעֵי (שם קלז, ג):

(5) שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֶחָיו. צִעֲנָה אַחַת, עַל שִׁכְס וְעַל יוֹסֵף, וַיֹּאמְרוּ אֵיךְ לֹא אֶחָיו וְגו' וְעַתָּה לְכוּ וְנִהְיֶה, מִי הֵם, אִם תֹּאמַר רְאוּנוֹן אִם יְהוּדָה, הֲרִי לֹא הִסְכִּימוּ בְּהִירְגָתוֹ, אִם תֹּאמַר בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, הֲרִי לֹא הִיטָה שְׁנֵאתָן שְׁלָמָה, שְׁנֵאתָן וְהוּא נִעַר לָת בְּנֵי בְּלָקָה וְלָת בְּנֵי יוֹסֵף וְגו', יִשְׁכַּח וְזָכוֹן לֹא הָיוּ מַדְבָּרִים בְּפָנֵי אַחֵיהֶם הַגְּדוֹלִים מֵהֶם, עַל כִּרְחַךְ שִׁמְעוֹן וְלֵוִי הֵם שִׁקְרָאס אֲבִיהֶם אֲחִים: כָּלִי חָמֶס. אֲדוּמָתוֹ וְזוֹ שֶׁל רִצְיָה חָמֶס הוּא בִּידְכֶם, מִזְכָּרְתָּ עָשׂוּ הֵיא, וְזוֹ אֲדוּמָתוֹ שֶׁלּוֹ הֵיא, וְאַתָּה חֲמַסְתָּ אֹתָהּ הֵימָנוּ: מִכְרֵיתֵיהֶם. לְשׁוֹן כָּלִי זִינָן, הִסִּיף בְּלִשׁוֹן יוֹנִי מִכִּי"ר (תנחומא ויחי ט). דָּבָר אַחֵר מִכְרֵיתֵיהֶם, בְּאֶרֶץ מִגּוֹרָתָם נִהְגוּ עֲמָנוּ בְּכָלִי חָמֶס, כְּמוֹ מְכֻרְסִיךָ וּמִזְלִדִּיךָ (יחזקאל טז, א), וְזֶה תִּרְגֹּם שֶׁל אֲוִנְקָלוֹס:

(6) בְּסִדָּם אֶל תִּבָּא נַפְשִׁי. זֶה מַעֲשֵׂה זְמָרִי, כְּשֶׁנִּתְקַצְנוּ מִשְׁכָּחֵנוּ שֶׁל שִׁמְעוֹן לְהַצִּיא אֶת הַמַּדְיִינִית לְפָנֵי מֹשֶׁה, וַאֲמָרוּ לוֹ וְזוֹ אֲסוּרָה אִם מוֹתֵרָת, אִם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בֵּית יִתְרוֹ מִי הִתִּירָה לָךְ, אִלּוּ יִזְכַּר שְׁמִי בְּדָבָר, שְׁנֵאתָן זְמָרִי בְּן קְלוּאָה נָשִׂיא גֵּיתָא לְשִׁמְעוֹנִי, וְלֹא כִתְבָן יַעֲקֹב (ב"ר נט, ו): בִּקְהָלָם. כְּשִׁיקָהִיל קָרַח שֶׁהוּא מִשְׁכָּחֵנוּ שֶׁל לוֹי, אִם כָּל הָעֵדָה עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן: אֶל תִּתְחַד כְּבוֹדִי. שֶׁסֵּל יִתְחַד עִמָּהֶם שְׁמִי, שְׁנֵאתָן קָרַח בְּן יִזְהָר בְּן קָהָת בְּן לוֹי, וְלֹא נֹאמַר בְּן יַעֲקֹב, אֲזַל בְּדָבָרֵי הַיָּמִים (א ו, כב), כְּשֶׁנִּתְחַסְּנוּ בְּנֵי קָרַח עַל הַדּוֹכָן, נֹאמַר בְּן קָרַח בְּן יִזְהָר בְּן קָהָת בְּן לוֹי בְּן יִשְׂרָאֵל: אֶל תִּתְחַד כְּבוֹדִי. כְּבוֹד לְשׁוֹן זָכָר הוּא, וְעַל כִּרְחַךְ אִתָּה נִרְיָךְ לְפָרֶשׁ קְמָדָךְ אִלּוּ הַכְּבוֹד, וַאֲמָר אִתָּה כְּבוֹדִי אִלּוּ תִּתְחַד עִמָּהֶם, כְּמוֹ לֹא תִּתְחַד אֶתְּךָ בְּקִבְּוִיָּה (יִשְׁעִיָּה יד, כ): כִּי בְּאַפָּם הִרְגוּ אִישׁ. אִלּוּ חֲמוּר וְאִנְשֵׁי שִׁכְס, וְאִינָן חֲשׁוֹבִין כּוֹלֵס אִלֹּא כְּאִישׁ אֶחָד (שׁוֹפְטִים ו, טז), וְכֵן הוּא אֲדוּמָר בְּגִדְעוֹן, וְהִפְיָתָתָת מִדִּין קָהָת אֶתְּךָ וְכֵן בְּמִצְרַיִם סוּם וְרוֹקְצוֹ קָהָת בְּנֵים, זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ. וּפְשׁוּטוֹ, אִנְשֵׁים הִרְצָה קוֹרָא אִישׁ, כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, בְּאַפָּם הִרְגוּ כָּל אִישׁ שְׁכֵעֵסוּ עֲלֵיו, וְכֵן וַיִּלְמַד לְטָרֵף טָרֵף אֶתְּךָ אֶתְּךָ אֶתְּךָ (יחזקאל יט, ג): וּבְרִצְנָם עָקְרוּ שׁוֹר. רָצוּ לְעַקֹּר אֶת יוֹסֵף שְׁנֵאתָן שׁוֹר, שְׁנֵאתָן זָכוֹר שׁוֹרָה קָדָר לוֹ. עָקְרוּ אֲשֵׁרִישׁ"ר בְּלַע"ז, לְשׁוֹן אֶת סוּסֵיָהֶם תִּפְעֹקֵר (יְהוֹשֻׁעַ י, י):

(7) אֲדוּר אַפָּם כִּי עָז. אֲפִילוֹ צִעֲנָת תּוֹכָחָה לֹא קָלָל אִלֹּא אֶת אַפָּס, וְזֶהוּ שְׁנֵאתָן בְּלַעַס מָה אֶתְּךָ לֹא קָצָה אֶל: אֲחַלְקֵם בִּיעָקֵב. אֲפִרִּידֵם זֶה מִזֶּה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹי בְּמִנִּין הַשְּׁכָטִים, וְהִרִי הֵם חֲלוּקִים. דָּבָר אַחֵר, אִינָן עֵינִים וְסוֹפְרִים וּמִלְמַדֵּי תִינוּקוֹת אִלֹּא מִשְׁמַעוֹן, כְּדִי שִׁיְהִיו נְפֻזִים, וּשְׁכָּחֵנוּ שֶׁל לוֹי עָשָׂא מְסָרָה עַל הַגְּרִנוֹת לְתַרְמוּמוֹת וּלְמַעֲשָׂרוֹת, נָתַן לוֹ תְּפֻלָּתוֹ דְּרַךְ כְּבוֹד:

(8) יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אֲחִיךָ. לְפִי שֶׁהוֹכִיחַ אֶת הָרַאשִׁינִים בְּקִנְטוּרִים, הִתְחַלִּיל יְהוּדָה לְסוּג לְאַחֲרוֹי (ב"ר נח, ה) (שֶׁלֹּא יוֹכִיחוּ עַל מַעֲשֵׂה חֲמוּר), וְקָרְאוּ יַעֲקֹב בְּדָבָרֵי רָצוּי, יְהוּדָה לֹא אִתָּה כְּמוֹתָ: יִדְךָ בְּעִרְךָ אִיבִיךָ. בִּימֵי דוֹד, וְאַיְצִי תִפְעֹלָה לִי עָרְךָ (שְׁמוּאֵל-ב כב, מא): בְּנֵי אָבִיךָ. עַל שֶׁסֵּהִיו מִנְשִׁים הִרְצָה, לֹא אֲמַר בְּנֵי אֲמִן, כְּדִרְךָ שְׁנֵאתָן יִתְחַד:

<p>9 Judah is a lion's whelp; From the prey, my son, thou art gone up. He stooped down, he couched as a lion, And as a lioness; who shall rouse him up?</p>	<p>שִׁלְטוֹן יְהִי בְּשִׁירוֹנָא וּבִסּוּפָא יִתְרַבָּא מִלְּפָא מִדְּבֵית יְהוּדָה אַרְי מִדִּין קִטְלָא בְּרִי נִפְשָׁד סְלִיקְתָּא וַיּוּחַ יִשְׂרָי בְּתִקּוּף כְּאַרְיָא וּכְלִיתָא וְלִית מִלְכוּ דִּתְזַעְזַעִיָּה:</p>	<p>9 גֹּר אַרְיָה יְהוּדָה מִטְרָף בְּנִי עָלִיתָ כָּרַע רָבֵץ כְּאַרְיָה וּכְלִיָּא מִי יִקְיָמֵנּוּ:</p>
<p>10 The sceptre shall not depart from Judah, Nor the ruler's staff from between his feet, As long as men come to Shiloh; And unto him shall the obedience of the peoples be.</p>	<p>לֹא יַעֲדִי עֲבִיד שִׁלְטָן מִדְּבֵית יְהוּדָה וְסִפְרָא מִבְּנֵי בְנוֹהֵי עַד עָלְמָא עַד דְּיִיתִי מְשִׁיחָא דְּדִילִיָּה הִיא מְלִכּוּתָא וְלִיָּה יִשְׁתַּמְעוּן עִמָּמָא:</p>	<p>10 לֹא יִסּוּר שִׁבְט מִיְהוּדָה וּמִחֻקָּה מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא שִׁילָה וְלֹו יִקְהָת עַמִּים:</p>
<p>11 Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;</p>	<p>יִסְחֹר יִשְׂרָאֵל לְקֶרְתִּיהָ עֲמָא יִבְנוּן הִיכְלִיהָ יְהוֹן צְדִיקָא סְחֹר סְחֹר לִיָּה וְעִבְדִּי אוֹרִיתָא בְּאוֹלֶפֶן עַמִּיהָ יְהִי אַרְגָּוֹן טָב לְבוּשִׁיהָ וּכְסוּתִיהָ מִלָּא מִלָּא צָבַע זָהוּרִי וּצְבָעִין:</p>	<p>11 אֶסְרִי לִגְפֵן עֵירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנִי אַתְּנוּ כַּבֵּס בִּילִין לְבָשׁוּ וּבָדַם־ עֲנָבִים סוּתָהּ:</p>

(9) גור אריה. על דוד נתנבא בתחלה, גור, זהו שאל מלך עלינו אתה היית המוציא והמביא את ישראל (שם ה, ז), ולבסוף אריה, כשהמליכוהו עליהם. וזהו שתרגס שִׁלְטוֹן יְהִי בְּשִׁירוֹנָא, בתחלתו: מטרף. ממה שחדשתיך צטרף טרף יוסף סָיָה קָעָה חָקְלָתָהּ, וזהו יהודה שנמשל לאריה: בני עליה. סלקת את עצמך ואמרת מה צָנַע וגו', וכן בהריגת תמר שהודה צָדָקָה ממני, לפיכך כרע רבץ וגו', בימי שלמה איש שסת גפנו וגו' (מלכים א ה, ה):

(10) לא יסור שבט מיהודה. מדוד ואילך אלו ראשי גלויות שצבצלו (סנהדרין ה.), שרודים את העם בשבט, הממונים על פי המלכות: ומחקק מבין רגליו. תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל: עד כי יבא שילה. מלך המשיח שהמלוכה שלו, וכן תרגמו אונקלוס. ומדרש אגדה, שילו, שילו שנאמר יוצילו שִׁי לְמוֹרָא (תהלים עו, יז): ולו יקחת עמים. אסיפת העמים, שהיו"ד עיקר היא ציטוד, כמו יפֶּעֱקֶף, ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה, והם נקראים עיקר נופל, כגון נו"ן של נוגף, ושל נושך, ואל"ף שבאֲחֻזִּי צָאֲזִיכֶם (איוב יג, ז), ושבִּצְבֹּתָ קָרַב (יחזקאל כא, כ), (והוא לשון חרב ופירוש אימת חרב והוא לשון זיין) ואסוך שָׁמֶן (מלכים ב ד, ז), אף זה יקחת עמים, אסיפת עמים, שנאמר אֶלְזִי גוֹיִם יִדְרָשׁוּ (ישעיה יא, י), ודומה לו עֵין תִּלְעַג לֶאֱזָב וְסָבַד לִיקָהֶת אִם (משלי ל, יז), לקבוצ קמטים שבפניה מפני זקנתה, ובגמרא דיתבי ומקוהו אֶקְרָאָהּ צְשֻׁקִי דְקֶהֱדָעָא [דפומצדיחא] במסכת יצמות (ק): ויכול היה לומר קהיית עמים:

(11) אסרי לגפן עירדה. נתנבא על ארץ יהודה שהיא מושבת יין כמעין, איש יהודה יאסור לגפן עיר אחד, ויטענו מגפן אחת, ומשורק אחד בן אתון אחד: שרקת. זמורה ארוכה, קוריי"רא בלע"ז: כבס ביין. כל זה לשון רבוי יין: סותה. לשון מין בגד הוא, ואין לו דמיון במקרא: אסרי. כמו אסר, דוגמתו מקימי מעֶפֶר דָּל (תהלים קיג, ז), הִלְשָׁצִי בִּשְׂמִי (שם קכג, א), וכן בני אחונו כענין זה. ואונקלוס תרגס במלך המשיח. גפן הם ישראל, עיריה זו ירושלים, שורקה אלו ישראל, ואֶנְכִי נְטַעְתִּיהָ שָׁרֵק (ירמיה ז, כא): בני אחנו. יצנון היכליה, לשון שַׁעַר הָאֵיתוֹן בספר יחזקאל (מ, טו), ועוד תרגמו בפנים אחרים. גפן אלו נדיקים, בני אחונו עֲבָדִי אוֹרִיתָא בְּאוֹלֶפֶן, על שם רִבְצִי שְׁתִּנּוֹת לְחֹרוֹת: כבס ביין. יְהִי אֶרְגָּוֹן טָב לְבוּשִׁיהָ, שציבעו דומה ליין, וצבעונו הוא לשון סותה, שהאשה לובשת, ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה. ואף רבותינו פירשו בגמרא, לשון הסתת שכרות, במסכת כתובות (קיא:), ועל היין, שמא תאמר אינו מקוה, תלמוד לומר סותה:

12	His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk.	יִסְמְקוּן עֵינָיו וְלֶבֶן-שָׁנִים יִטּוּפוּן נַעְוֹהֵי בְּחֶמֶר יִחוּרָן בְּקַעְתִּיהָ בַּעֲבוּר וּבְעֶדְרֵי עֲנִיָּה:	חֻכְלִילִי עֵינַיִם מִיָּין וְלֶבֶן-שָׁנִים מִחֶלֶב: (פ)	12
13	Zebulun shall dwell at the shore of the sea, And he shall be a shore for ships, And his flank shall be upon Sidon.	זְבוּלוֹן עַל סֶפֶר יִמְמִיא יִשְׂרָי וְהוּא יִכְבִּישׁ מַחֲזִין בְּסַפִּינָן וְטוֹב יָמָא יִיכּוֹל וּתְחוּמִיהָ יְהִי מְטִי עַד צִידוֹן:	זְבוּלוֹן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִיָּת וִירְכָתוֹ עַל- צִידוֹן: (פ)	13
14	Issachar is a large-boned ass, Couching down between the sheep-folds.	יִשְׁשַׁכָּר עֲתוּר בִּנְכֹסִין אֲחֻסְנִתִּיהָ בֵּין תְּחוּמֵי־אֵא:	יִשְׁשַׁכָּר חֲמֹר גָּרָם רַבִּץ בֵּין הַמְשָׁפְתִים:	14
15	For he saw a resting-place that it was good, And the land that it was pleasant; And he bowed his shoulder to bear, And became a servant under task-work	וַחֲזָא חוּלְקָא אֲרִי טָב וַיֵּת אֲרַעָא אֲרִי מַעֲבָדָא פִּירִין וַיִּכְבִּישׁ מַחֲזִין עֲמֻמִּיא וַיִּשְׁעִי יָת דִּירְהוֹן וּדְיִשְׁתְּאֲרוֹן בְּהוֹן יְהוֹן לִיה פִּלְחִין וּמַסְקִי מַסִּין:	וַיֵּרָא מְנַחֵה כִּי טוֹב וְאֶת-הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיִּט שְׁכֻמוֹ לְסֹבֵל וַיְהִי לְמַסְ-עֶבֶד: (ס)	15
16	Dan shall judge his people, As one of the tribes of Israel.	מִדְּבִית דָּן יִתְבַּחַר וַיִּקּוּם גּוֹבֵרָא בְּיוֹמוֹהִי יִתְפָּרִיק עֲמִיהָ וּבְשָׁנוֹהִי יִנּוּחוֹן כְּחֹדָא שְׁבֻטִיא דְּיִשְׂרָאֵל:	דָּן יִדִּין עַמּוֹ כְּאַחַד שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל:	16

(12) חכלילי. לשון אודם, כתרומו, וכן למיסקללות עינים (משלי כג, כט), שכן דרך שותיין עיניהם מאדימין: מחלב. מרוב חלב, שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן, וכן פירוש המקרא, אדם עינים יהא מרוב יין, ולצן שנים יהא מרוב חלב. ולפי תרגומו עינים לי' הרים שמשם צופים למרחוק. ועוד תרגמו צפנים אחרים, לשון מעינות וקילוח היקצים, נעוהי, יקצים שלו, ולשון ארמי הוא במסכת עבודה זרה (עד:), נעוה ארתחו, וסורון בקעתיה תרגם שנים, לשון שני הסלעים: (13) זבולון לחוף ימים. על חוף ימים תהיה ארצו, חוף, כתרומו ספר, מרק"א בלע"ז, והוא יהיה מנזי תדיר אל חוף אניות, במקום הנמל, שאניות מציאות שם פרקמטיא, שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר, והם עוסקים בחורה, הוא שאמר משה שמח וצולן צלאק ויששכר צאהליך (דברים לג, יח), זבולון יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק בחורה באהלים (תנחומא ויחי יא): וירכתו על צידן. סוף גבולו יהיה סמוך לצידון, וירכתו, סופו, כמו וליצקתי המשקן: (14) יששכר חמור גרם. חמור צעל עצמות, סובל עול חורה כחמור חזק שמטעינין אותו משא כבד: רבץ בין המשפתיים. כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לנוח, רוצץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא: (15) וירא מנוחה כי טוב. ראה לחלקו ארץ מצורכת וטובה להוציא פירות: ויט שכמו לסבל. עול חורה: ויהי. לכל אחיו ישראל: למס עבד. לפסוק להם הוראות של חורה וסדרי עבדן, שנאמר ומגני יששכר יודעי צינה לעמים לדעת מה יעשה ישראל לאשיתם מאתים (דברי הימים א יב, לג), מאתים ראשי סנהדראות העמיד, וכל אחיהם על פיהם: ויט שכמו. השפיל שכמו, כמו ויט שמים הטואן ויט. ואונקלוס תרגם צפנים אחרים, ויט שכמו לסבול מלחמות, ולכבוש מחוזות, שהם יושבים על הספר, ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עובד: (16) דן ידן עמו. ינקום נקמת עמו מפלשתים, כמו פי' דין עמו: באחד שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד עמו, ואח כלם ידן, ועל שמשון נבא נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל, כמו אחד שבטנים, הוא דוד שצא מיהודה:

- 17 יהי-דָן נָחֵשׁ עַל־דֶּרֶךְ שְׁפִיפֹן
עַל־אֶרֶץ הַנָּשִׁיף עֲקֵב־סוֹס
וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אָחֹר:
Dan shall be a serpent in the way, A
horned snake in the path, That
biteth the horse's heels, So that his
rider falleth backward.
- 18 לִישׁוּעָתָךְ קִנִּיתִי יְהוָה: (ס)
לְפִוְרָקֶךָ סִבְרִית יי:
I wait for Thy salvation, O Lord.
- 19 גָּד גְּדוּד יִגְדֹּנֵנוּ וְהוּא יִגָּד
עֲקֵב: (ס)
גָּד בֵּית גָּד מִשְׁרֵית מְזֻנִּין
יַעֲבְרוּן יָת יִרְדָּנָא קָדָם
אֲחִיהוֹן לְקָרְבָּא וּבִנְכָסִין
סְגִיאִין יְתִיבִין לְאַרְעָהוֹן:
Gad, a troop shall troop upon him;
But he shall troop upon their heel.
- 20 מֵאֲשֶׁר שְׂמִנָּה לְחֶמֶן וְהוּא יִתֵּן
מַעֲדֵנֵי־מֶלֶךְ: (ס)
דְּאֲשֶׁר טָבָא אֲרַעִיה וְהִיא
מַרְבֵּיא תַפְנוּקֵי מַלְכִין:
As for Asher, his bread shall be fat,
And he shall yield royal dainties.
- 21 נַפְתָּלִי אֵילָה שְׁלָחַה הַנָּתָן
אִמְרֵי־שֹׁפָר: (ס)
נַפְתָּלִי בְּאֲרַע טָבָא יִתְרָמִי
עַד־בֵּיה וְאַחֲסִנְתִּיה תַּחֲי
מַעֲבָדָא פִּירִין יְהוֹן מוֹדִין
וּמִבְּרִכִּין עֲלִיהוֹן:
Naphtali is a hind let loose: He
giveth goodly words.

(17) שפיפון. הוא נחש, ואומר אני שקראו כן על שם שהוא נושף כמו וְאִסָּה תְּשׁוּפָנָא עֲקֵב (בראשית ג, טו): הנושף עקבי סוס. כך דרכו של נחש. ודמהו לנחש הנושף עקבי סוס. ויפל רכבו אחור. שלא נגע בו, ודוגמתו מצינו בשמשון, וילפת וגו' אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַפֶּזֶן וגו' (שופטים טו, כט), ושעל הגג מתו. ואונקלוס תרגם פְּחִינִי חוֹרְקֵן, שם מין נחש שאין רפואה לנשיכתו, והוא קָעוֹנִי, וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרס, וקפָּקָא, כמו פתן, יכמון, יארוצ:

(18) לישועתך קניתי יי. נתנבא שינקרו פלשמים את עיניו, וסופו לומר זְכַרְנִי גָא וְזִמְרָנִי גָא אֶת הַפֶּעַס (שם כח):
(19) גד גדוד יגדנו. כולם לשון גדוד הם, וכן חזרו מנחם. ואם תאמר אין גדוד בלשון דלתיין, יש לומר גדוד שם דבר צריך שני דלתיין, שכן דרך חיצה בת שתי אותיות להכפל בסופה, ואין יסודה אלא שתי אותיות, וכן אמר כְּפֹר לְגוֹד (משלי כו, ז), מגזרת וְצִבְעֵתִי נָדִים (איוב ז, ד), שם נפל שְׂדוּד (שופטים ה, כז), מגזרת יְשׁוּד לְהָרִים, אף יגוד יגדנו, וגדוד מגזרה אחת הם, וכשהוא מדבר בלשון יפעל, אינו כפול, כמו יגוד, יגוד, ירום, יגוד, יגוד, וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים, הוא כפול, כמו יתגודד, יתגודד, יתרום, יתבולל, יתעודד, ובלשון מפעיל יתום וְאֶלְמָנָה יְעוֹדֵד (תהלים קמו, ט), לְשׁוֹבֵב יַעֲקֹב אֱלֹו (ישעיה מט, ה), מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת (שם נח, יז), אף יגודנו האמור כאן אינו לשון שיפעילוהו אחרים, אלא כמו יגוד הימנו, כמו צְנִי וְאֹנִי (ירמיה י, כ), יֵאָחַז מַמְנִי. גד גדוד יגדנו, גדודים יגודו הימנו, שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ: והוא יגד עקב. כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש: עקב. צדרכן ובמסילותם שהלכו ישובו, כמו וְעַבְדוֹתֶיךָ לֹא נִדְעוּ (תהלים עז, כ), וכן צֶעֱקָי הָאֵלֶן (שיר השירים א, ח), בלשון לע"ז תרצ"א"ס:

(20) מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שָׁמֶן, שיהיו זיתים מרובים בחלקו, והוא מושך שמן כמעין, וכן זרכו משה וְטוֹבֵל בְּשֶׁמֶן רָגְלוֹ, כמו ששינו במנחות (פה), פעם אחת הוצרכו אנשי לויקָא לשמן וכו':

(21) אילה שלחה. זו צקעת גינוסר, שהיא קלה לבשל פירותיה, כאילה זו שהיא קלה לרוץ, אילה שלוחה, אילה משולחת לרוץ: הנתן אמרי שפר. כתר גומו. דבר אחר, על מלחמת סיסרא נתנבא, וְלָקַחְתָּ עִמָּךְ עֶשְׂרֵת חֲלָפִים אִישׁ מִצְנִי נִפְתָּלִי וגו'

22	Joseph is a fruitful vine, A fruitful vine by a fountain; Its branches run over the wall. .	בְּרִי דִסְגִי יוֹסֵף בְּרִי דְאִתְבָּרַךְ כְּגוֹפֵן דְנָצִיב עַל עֵינָא דְמֵינָא תְּרִין שְׁבָטִין יִפְקוּן מִבְנוֹהֵי יִמְבְּלוּן חוּלְקָא וְאַחְסִנְתָּא:	בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עַל־עֵין בְּנוֹת צִעָדָה עַל־שׁוּר:	22
23	The archers have dealt bitterly with him, And shot at him, and hated him;	וְאִתְמַרְרוּ עִמּוּהָ וְנִקְמוּהָ וְאַעִיקוּ לֵיהּ גּוּבְרִין גְּבָרִין בְּעַל־פְּלָגוּתִיהָ:	וַיִּמְרָרוּהוּ וַרְבוּ וַיִּשְׁטְמוּהוּ בְּעַל־ חֲצִים:	23
24	But his bow abode firm, And the arms of his hands were made supple, By the hands of the Mighty One of Jacob, From thence, from the Shepherd, the Stone of Israel,	וְתַבְתּ בָּהוֹן נִבְיוּתִיהָ עַל דְּקִיָּים אֹרְיָתָא בְּסִתְרָא וְשׁוּי תִּיקְפָא רוּחְצִנְיָה בְּכֵן יִתְיַמָּא דְּהַב עַל דְּרַעוּהֵי אַחְסִין מִלְכוּתָא וְתַקִּיף דָּא הָנֹת לֵיהּ מִן קָדָם אַל תִּקְיָא דִּיעֲקֹב דְּבְמִמְרִיהּ זֶן אֲבָהֶן וּבְנִין זֶרַע דִּישְׂרָאֵל:	וְתִשָּׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זְרָעֵי יָדָיו מִיַּדִּי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֹּׁם רָעָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל:	24

(שופטים ד, ו), והלכו שם בזריזות, וכן נאמר שם לשון שלות, בַּעֲמֶק שְׁלָח בְּרַגְלָיו. הנתן אמרי שפר. על ידם שָׁרוּ דבורה וברק שירה. ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב, כשערער עָצוֹ על המערה, במסכת סוטה (יג.). ותרגומו: תִּרְמִי עֲדָפָה, יפול חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבה:

(22) בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי, אפריון נמטייה לרבי שמעון, בסוף צבא מניעא (קיי): בן פרת עלי עין. חנו נטוי על העין הרואה אותו: בנות צעדה עלי שור. בנות מזרים היו נועדות על החומה להסתכל ביפיו, וצנות הרבה נעדה כל אחת ואחת במקום שחול לראותו משם. (דבר אחר כ"ל, כי לפירוש ראשון הוא שור חומה וק"ל). עלי שור. על ראייתו, כמו אֲשֶׁרֶנּוּ וְלֹא קָרַב. (במדבר כד, יז) ומדרש אגדה יש רבים, וזה נוטה ליישב המקרא. פרת. תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו על דְּבַרְתָּ צָרִי הָאֵדָם (הקלת ג, יח). שור. כמו לשור עלי שור, בשביל לשור. ומרגום של אנוקלוס בנות נעדה עלי שור, קָרַבִּין מְגֹנֵהֵי וכו', וכמו בנות, על שם בנות מנשה, בנות אלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן. צָרִי דִּיקָגִי יוסף, פורת לשון פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה בו המתיישבים על הלשון, בשעה שצא עֶשָׂו לקראת יעקב, בזכרון קדמו האמהות ללכת לפני בנייהם להשתחוות, וברחל כתיב נָגַשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ, אמר יוסף, רשע הזה עינו רמה, שמה יתן עיניו באמי, יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁרָצֵב קִמְצוֹת לְכַסּוֹתָהּ, והוא שברכו אביו בן פורת, הגדלת עצמך יוסף עלי עין של עֶשָׂו, לפיכך זכית לגדולה: בנות צעדה עלי שור. להסתכל בך בצאתך על מזרים. ועוד דרשוהו לענין שלא ישלוט בזרעו עין הרע, ואף כשצריך מנשה ואפרים, ברכם כדגים, שאין עין הרע שולטת בהם:

(23) וימררהו ורבו. וימררהו אחיו, וימררהו פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון ויִמְרְרֵהוּ קַת טִיִּיהֶם: ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב, ואין הלשון הזה לשון פעלו, שאם כן היה לו לינקד וקבו כמו הָמָה מִי מְרִיבָה אֶשֶׁר קָבוּ וגו', ואף אם לשון רביית חצים הוא, כן היה לו להנקד, ואינו אלא לשון פועלו, כמו שמוֹץ שְׁמִים (ירמיה ב, יב), שהוא לשון הושמו, וכן רומֹז מַעַט, שהוא לשון הורמו, אלא שלשון הורמו והושמו על ידי אחרים, ולשון שמו, רמו, רבו, מאלהים הוא, משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב, וכן למו יִשְׁעֵי אֵי, כמו נדמו. וכן תרגם אונקלוס ונקמזהי: בעלי חצים. שלשונם כחץ, ותרוממו מרי פלגותא, לשון ופִּהֵי הַמַּטְכָּה, אותן שהיו ראויים לחלוק עמו נחלה:

(24) ותשב באיתן קשתו. נתישבה בחזק: קשתו. חזקו: ויפזו זרעי ידיו. זו היא נתינת טבעת על ידו, לשון נָקַבּ ומָקַו, זאת הייתה לו מידי הקב"ה שהוא אביר יעקב, ומשם עלה להיות רועה אבן ישראל, עקרון של ישראל, לשון אָבֵן קֶרֶן וקֶרֶן אֶשְׁתָּה, לשון מלכות, ואונקלוס אף הוא כך תרגמו, ומשם. וְקָבַע בְּהוֹן גְּבִיאֲתֵיהּ, החלומות אשר חלם להם, על דְּקִים אֲרִיכָא בְּסִמְרָא, חוספת הוא ולא מלשון עברי שבמקרא, וְשֵׁי בְּתוּקָא רִחְלָאָנִי, תרגום של באיתן קשתו, וכך לשון התרגום על העברי, ומשם נבואתו, בשביל שאיתנו של הקב"ה הייתה לו לקשת ולמבטם, בְּכֵן יִתְקַמָּא דָּבַב עַל דְּרִעוּהִי, לכך ויפזו זרועי ידיו, לשון פז: אבן ישראל. לשון נוטריקון, אב וכן אבֶּבֶן וצִנִּין, יעקב וצִנִּין: ורבותינו דרשו ומשם באיתן קשתו, על כבישת יצרו באשת אדוניו,

25 Even by the God of thy father, who
shall help thee, And by the
Almighty, who shall bless thee,
With blessings of heaven above,
Blessings of the deep that coucheth
beneath, Blessings of the breasts,
and of the womb.

26 The blessings of thy father Are
mighty beyond the blessings of my
progenitors Unto the utmost
bound of the everlasting hills; They
shall be on the head of Joseph, And
on the crown of the head of the
prince among his brethren.

Benjamin is a wolf that raveneth; In
27 the morning he devoureth the prey,
And at even he divideth the spoil.'

מִיָּמֶר אֶלֶּהָ דְּאִבּוּד יְהִי
בְּסַעֲדָךְ וְזֶה שְׂדֵי וַיִּבְרַכְכָּהּ
בְּרֶכֶן דְּנִחְתָּן מִטְּלָא דְּשִׁמְיָא
מִלְעִילָא בְּרֶכֶן דְּנִגְדָּן
מִמַּעֲמָשִׁי אֶרְעָא מִלְרַע
בְּרַכְתָּא דְּאִבּוּד וְדִאֲמַר :

בִּרְכָתָא דְאַבּוּד יתּוּסְפֵן לָךְ
עַל בִּרְכָתָא דְלִי כְּרִיכוּ
אַבְהָתִי דְחַמִּידוּ לְהוֹן
רַבְרָבִיא דְמֵן עֲלָמָא יְהוּדִין כֹּל
אַלְיֵן לְרִישָׁא דְיוֹסָפָא גּוֹבְרָא
פְּרִישָׁא דְאַחֲזֵרָה:

תִּשְׁרִי	בְּאַרְעִיהָ	בְּנוֹמִין
וְתִבְנֶי	וּבְאַחֲסֻנֶיהָ	שְׂכִינָתָא
וּבִפְנֵי	בְּצַפְרָא	מִמְקֵדָשָׁא
קוֹרְבָנָא	כְּהֵנָּא	יְהוֹן מְקַרְבִּין
מִפְלִגִין	יְהוֹן	וְלַעֲדוֹן
מִשְׁאָר	חֻלְקָהוֹן	מוֹתֵר
		קוֹדֵשִׁיא:

מֵאֵל אֲבִיךָ וַיַּעֲזָרְךָ וְאֵת שְׂדֵי
וַיַּבְרֶכְךָ בְּרֶכֶת שָׁמַיִם מֵעַל
בְּרֶכֶת תְּהוֹם רַבָּצִת תַּחַת
בְּרֶכֶת שְׂדֵים וְרַחֵם:

בִּרְכַּת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל-בִּרְכַּת
הוֹרֵי עַד-תַּאֲוֹת גִּבְעַת עוֹלָם
תַּהֲיִינָן לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד
נָזִיר אֲחִיו: (פ)

בְּנִימִין וְאַב יִטְרֹף בְּבֹקֶר יֹאכֵל
עַד וְלַעֲרֵב יַחְלֹק שָׁלָל׃

26

ששי
מג*

וקוראו קשת על שם שהזרע יורה כחץ. ויפזו זרועי ידיו. כמו ויפזו, שיאל הזרע מבין אלצעות ידיו. ויפזו זרועי ידיו. כמו ויפזו, שיאל הזרע מבין אלצעות ידיו. מיד יאביד יעקב. שנראה לו דמות דיוקנו של אציו וכו', כדאימא בצוטה (לו): (25) מאל אביד. היתה לך זאת, והוא יעזרך: ואת שדי. ועם הקצ"ה היה לך כשל שמעת לדברי אדונתך, והוא יצרכך: ברכת שדים ורחם. צרכתא דלכא ודמא. כלומר יצרכו המולידים והיולדות, שהיו הזכרים מזריעין טיפה הראויה להריון, והנקבות לא יוכלו את רחם שלהן להפיל עוצריהן: שדים. ילה יצרה מתרגמינן איששדאי יאשדאי, אף שדים כאן על שם שהזרע יורה כחץ:

(26) ברכת אביך גברו וגו'. הזכרות שזרכני הקצ"ה גזרו והלכו על הזכרות שצירך את הוריי: עד תאות גבעת עולם. לפי שהזכרות שלי גזרו עד סוף גזולי גזעות עולם, שנחן לי זכרה פרוזה בלי מזכרים, ממעת עד ד' קצות העולם, שנאמר ויפְרֹקָה יְמֵה ויִקְדְּמָה וגו', מה שלא אמר לאזרהם אבינו וליצחק. לאזרהם אמר לו שֶׁא עֵינֶיךָ וירָאָה וגו' כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ תִּשָּׂר תִּשָּׂה רֹאֵה לְךָ תִּשְׁמְנָה, ולא הראהו אלא ארץ ישראל בלבד. ליצחק אמר לו כִּי לֶךְ ויִזְרְעֶךָ תִּפְּחֵן אֵת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל ובהקמתי אֵת הַשָּׂעִיָּה וגו', וזה שאמר ישעיה והִפְלֵכְתִּיךָ גִּתְלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ (ישעיה נח, יד), ולא אמר נחלת אברהם: הוריי. לשון הריון, שהוריוני צמעי אמי, כמו הורָה גָבַר (איו ג, ג): עד תאות. עד קצות, כמו והִתְאַוִּיתָם לָכֶס לִגְבוֹל קִדְמָה (במדבר לד, י), תִּתְּאוּ לָזֶה תִּתְּמַת (שם ח): תאות. אשמואל"ך, כך חזרו מנחם בן סרוק: תהיין. כולם לראש יוסף: נזיר אחיו. פְּרִישָׁא דַחֲסוּחִי, שנבדל מאחיו, כמו ויִנָּזֵר מִקְדָּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, נָזֵר אֲחֹר. ורבותינו דרשו ומשז באיתן קשמו, על כבישת יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על שם שהזרע יורה כחץ. ויפזו ורועי ידיו. כמו ויפזו, שִׁינָא הורע מִבִּין אֲלֻצְעוֹת יָדָיו. מִיָּדִי אֲבִיר יַעֲקֹב. שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא בְּסוּטָה (לו:). ואונקלוס תרגם תאות עולם, לשון תאוה וחמדה, וגזעות עולם לשון מִמְּקֵי אֶרֶץ, (והם הזכרות) שחמדתן אמו והזיקתמו לקבלם:

(27) בנימין זאב ישרף. וזאב הוא אשר יטרף. נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין, וְטֹמְקָם לָכֵס אִישׁ אֶתֶּפוֹ (שופטים כא, כא), צפגוש צגבעה. ונבא על שאול שיהיה נוצח באויביו סביב, שנאמר וְשָׂאוֹל לָכַד הַמְּלוּכָה וגו' ויָלֶסָם בַּמּוֹאֵב וַיִּצְלָדוּם וגו' ויִּצְלַל אֶחָד יָמִים וְיִשְׁעֵי (שמואל-א יד, מז): בבקר יאכל עד. לשון ביזה ושלל, המתורגם עֲדָהָה. ועוד יש לו דומה בלשון עברית, אֵץ חֶלֶק עד קָלָן (ישעיה לג, כד). ועל שאול הוא אומר, שעמד במחלוקת בִּזְקָן (ס"א פריחת) וזריחתו של ישראל: וּלְעֶרֶב יַחֲלֹק שְׁלָל. אף משמקע שמן של ישראל, על ידי נצודכדנר שיגלס לצבל: יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם

<p>28 All these are the twelve tribes of Israel, and this is it that their father spoke unto them and blessed them; every one according to his blessing he blessed them.</p>	<p>כָּל-אֵלֶּה שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכְתּוֹ בִּרְךָ אֹתָם:</p>	<p>28 כָּל-אֵלֶּה שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכְתּוֹ בִּרְךָ אֹתָם:</p>
<p>29 And be charged them, and said unto them: 'I am to be gathered unto my people; bury me with my fathers in the cave that is in the field of Ephron the Hittite,</p>	<p>וַיִּצְו אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמְּעָרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה עֶפְרוֹן הַחִתִּי:</p>	<p>29 וַיִּצְו אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי אֶל-אֲבֹתַי אֶל-הַמְּעָרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה עֶפְרוֹן הַחִתִּי:</p>
<p>30 in the cave that is in the field of Machpelah, which is before Mamre, in the land of Canaan, which Abraham bought with the field from Ephron the Hittite for a possession of a burying-place.</p>	<p>בַּמְּעָרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מַמְרֵא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשָּׂדֶה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחִתִּי לְאֶחָזֶת-קֶבֶר:</p>	<p>30 בַּמְּעָרָה אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מַמְרֵא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשָּׂדֶה מֵאֵת עֶפְרוֹן הַחִתִּי לְאֶחָזֶת-קֶבֶר:</p>
<p>31 There they buried Abraham and Sarah his wife; there they buried Isaac and Rebekah his wife; and there I buried Leah.</p>	<p>וְשָׁמָּה קָבְּרוּ אֶת-אַבְרָהָם וְאֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קָבְּרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֶת רֵבֶקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קָבַרְתִּי אֶת-לֵאָה:</p>	<p>31 וְשָׁמָּה קָבְּרוּ אֶת-אַבְרָהָם וְאֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קָבְּרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֶת רֵבֶקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קָבַרְתִּי אֶת-לֵאָה:</p>
<p>32 The field and the cave that is therein, which was purchased from the children of Heth.'</p>	<p>וּבְיַמִּי חָקַלְתִּי וּמַעְרַתָּה דְּבִיהַ מִן בְּנֵי הַחִתָּאִים:</p>	<p>32 מִקְנֵה הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי-חִת:</p>
<p>33 And when Jacob made an end of charging his sons, he gathered up his feet into the bed, and expired, and was gathered unto his people.</p>	<p>וַיֵּצֵא יַעֲקֹב לְפָקֶדָא יֵת בְּנוֹהֵי וַכְּנֵשׁ רַגְלֹהֵי לְעַרְסָא וְאֶתְגַּנֵּד וְאֶתְכַנֵּשׁ לְעַמִּיהָ:</p>	<p>33 וַיֵּצֵא יַעֲקֹב לְצִוּוֹת אֶת-בָּנָיו וַיֹּאסֶף רַגְלָיו אֶל-הַמַּטָּה וַיָּגוּעַ וַיִּאָּסֶף אֶל-עַמִּיו:</p>
<p>L And Joseph fell upon his father's face, and wept upon him, and kissed him.</p>	<p>וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל אִפֵּי אָבִיהֵי וַיִּבָּקֵא עָלוּהֵי וַיִּשָּׂק לֵיהֵ:</p>	<p>L וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבָּךְ עָלָיו וַיִּשָּׂק-לּוֹ:</p>

מזנימין, יחלקו את שלל המן, שנאמר הִגֵּה בֵּית הַמֶּן נִסְפִי לְאֶסְכֶּר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש: (28) וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא זרכם אלא קנטרן, אלא כך פירושו, וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנאמר בענין, יכול שלא צרך לראובן שמעון ולוי, תלמוד לומר ויצרך אותם, כולם צממע: איש אשר כבדכחו. זרכה העמידה לצא על כל אחד ואחד: בדרך אתם. לא היה לו לומר אלא איש אשר כבדכחו צרך אותם, מה תלמוד לומר צרך אותם, לפי שנתן ליהודה גבורת ארי, ולזנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של אילה, יכול שלא כללן כולם בכל הדרכות, תלמוד לומר צרך אותם:

(29) נאסף אל עמי. על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש חסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון וְאִין אִישׁ מֵאֶסֶף אוֹתָם הַצִּיקָה (שופטים יט, טו), וְאֶסְכְּתוּ אֵל תוֹךְ צִיקָה (דברים כב, ז), צִיקָה אֵת תְּבוּאֹת הָאֶרֶץ (ויקרא כג, לט), הכנסתם לבית מפני הגשמים, צִיקָה אֵת מַעֲשֵׂיכֶם, וכל חסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אל אבתי. עם אבותי:

(33) ויאסף רגליו. הכנים רגליו: ויגוע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת (תענית ה):

<p>And Joseph commanded his servants the physicians to embalm his father. And the physicians embalmed Israel.</p>	<p>וַיִּצְוֶה יוֹסֵף אֶת־עֲבָדָיו אֶת־הַרְפָּאִים לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים אֶת־יִשְׂרָאֵל׃</p>	<p>2 וַיִּצְוֶה יוֹסֵף אֶת־עֲבָדָיו אֶת־הַרְפָּאִים לַחֲנֹט אֶת־אָבִיו וַיַּחֲנֹטוּ הַרְפָּאִים אֶת־יִשְׂרָאֵל׃</p>
<p>And forty days were fulfilled for him; for so are fulfilled the days of embalming. And the Egyptians wept for him threescore and ten days.</p>	<p>וַיִּמְלְאוּ־לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּן וַיִּמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכוּ אֹתוֹ מִצְרַיִם שְׁבַע־יָמִין׃</p>	<p>3 וַיִּמְלְאוּ־לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּן וַיִּמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכוּ אֹתוֹ מִצְרַיִם שְׁבַע־יָמִין׃</p>
<p>And when the days of weeping for him were past, Joseph spoke unto the house of Pharaoh, saying: 'If now I have found favour in your eyes, speak, I pray you, in the ears of Pharaoh, saying:</p>	<p>וַעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיִּדְבֹּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיכֶם דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר׃</p>	<p>4 וַעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיִּדְבֹּר יוֹסֵף אֶל־בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיכֶם דַּבְּרוּ־נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר׃</p>
<p>My father made me swear, saying: Lo, I die; in my grave which I have digged for me in the land of Canaan, there shalt thou bury me. Now therefore let me go up, I pray thee, and bury my father, and I will come back.'</p>	<p>אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִכִּי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה־נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי וְאֲשׁוּבָה׃</p>	<p>5 אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִכִּי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה־נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת־אָבִי וְאֲשׁוּבָה׃</p>
<p>And Pharaoh said: 'Go up, and bury thy father, according as he made thee swear.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה סֶק וקִבֵּר יֵת אָבִיו כְּמָא דְּרָמִים עֲלֵךְ׃</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֶה וקִבֵּר אֶת־אָבִיו כְּמָא דְּרָמִים עֲלֵךְ׃</p>
<p>And Joseph went up to bury his father; and with him went up all the servants of Pharaoh, the elders of his house, and all the elders of the land of Egypt,</p>	<p>וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת־אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל־עֲבָדֵי פַרְעֹה וְכָל־בֵּיתוֹ וְכָל־זִקְנֵי אֶרֶץ־מִצְרַיִם׃</p>	<p>7 וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת־אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל־עֲבָדֵי פַרְעֹה וְכָל־בֵּיתוֹ וְכָל־זִקְנֵי אֶרֶץ־מִצְרַיִם׃</p>
<p>and all the house of Joseph, and his brethren, and his father's house; only their little ones, and their flocks, and their herds, they left in the land of Goshen.</p>	<p>וְכָל־בֵּית יוֹסֵף וְאָחָיו וּבֵית אָבִיו רַק טֹפֶם וְצֹאנָם וּבְקָרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן׃</p>	<p>8 וְכָל־בֵּית יוֹסֵף וְאָחָיו וּבֵית אָבִיו רַק טֹפֶם וְצֹאנָם וּבְקָרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן׃</p>

(2) לַחֲנֹט אֶת אָבִיו. עֵינִין מִרְקַחַת בְּשָׂמִים הוּא׃

(3) וַיִּמְלְאוּ לוֹ. הַשְׁלִימוּ לוֹ יְמֵי חֲנֻטוֹ עַד שֶׁמִּלְאוּ לוֹ אַרְבַּעִים יוֹם׃ וַיִּבְכוּ אוֹתוֹ וְגו'. אַרְבַּעִים לַחֲנֻטָּה וְשְׁלֹשִׁים לַנְּכִיחָה, לְפִי שְׂצָחָה לְהֵם בְּרַכָּה לְרַגְלוֹ, שְׁקָלָה הִרְעֵז וְהָיוּ מִי נִילוֹם מִתְבַּרְכִּין׃

(5) אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי. כְּפִשׁוּטוֹ, כְּמוֹ פִי יִקְרָה אִישׁ (שְׁמוֹת כ"א, ל"ג). וּמִדְרָשׁוֹ, עוֹד מִתִּישָׁב עַל הַלְשׁוֹן כְּמוֹ אֲשֶׁר קִנִּיתִי, אִמֵּר רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁהִלְכְּתִי לְכַרְכִּי הִים הָיוּ קוֹרִין לְמַכִּירָה כִּירָה. וְעוֹד מִדְרָשׁוֹ לִשׁוֹן פְּרִי, דְּגוֹר, שְׁטַל יַעֲקֹב כֹּל כֶּסֶף וְהַזֵּב שֶׁהִצִּיא מִצִּית לָבֹן, וְעָשָׂה אוֹתוֹ כְּרִי, וְאִמֵּר לַעֲשֹׂר, טוֹל זֶה בְּשִׁבְלִי חֲלָקָךְ בְּמַעֲרָה׃

(6) כֹּאשֶׁר הִשְׁבִּיעַךְ. וְאִם לֹא בְּשִׁבְלִי הִשְׁבַּעְתָּ לֹא הִייתִי מִנִּיחָךְ, אֲבָל יִרְאֵה לְזוֹמֵר עֲזוֹר עַל הַשְׁבֻּעָה, שֶׁלֹּא יֵאמֵר אִם כֵּן אֶעֱזוֹר עַל שְׁבֻעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָךְ, שֶׁלֹּא אֶגְלֶה עַל לִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ שֶׁאִנִּי מַכִּיר עוֹדָךְ עַל שְׁבָעִים לִשׁוֹן, וְאִתָּה אֵינִי מַכִּיר צוֹ, כְּדֹאִיתָ בְּמַסְכַּת סוּטָה (לו׃):

227

- 9 And there went up with him both chariots and horsemen; and it was a very great company. וַיַּעַל עִמּוֹ גַם-רֶכֶב גַּם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֹד מְאֹד:
- 10 And they came to the threshing-floor of Atad, which is beyond the Jordan, and there they wailed with a very great and sore wailing; and he made a mourning for his father seven days. וַיָּבֹאוּ עַד-גֶּרֶן הָאֲטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפָּד גָּדוֹל וְכְבֹד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֲבֵל שִׁבְעַת יָמִים:
- 11 And when the inhabitants of the land, the Canaanites, saw the mourning in the floor of Atad, they said: 'This is a grievous amourning to the Egyptians.' Wherefore the name of it was called Abel-mizraim, which is beyond the Jordan. וַיֵּרָא יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת הָאֲבֵל בְּגֶרֶן הָאֲטָד וַיֹּאמְרוּ אֲבֵל-כְּבֹד זֶה לַמִּצְרַיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:
- 12 And his sons did unto him according as he commanded them. וַיַּעַשׂוּ בָנָיו לוֹ כִּן כְּאֲשֶׁר צֻוּם: וַיַּעַבְדוּ בְנוֹהֵי לֵיהּ כִּן כְּמֹא דְפִקְדֻנּוֹן:
- 13 For his sons carried him into the land of Canaan, and buried him in the cave of the field of Machpelah, which Abraham bought with the field, for a possession of a burying-place, of Ephron the Hittite, in front of Mamre. וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּמַּעֲרַת שָׁדָה הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשָּׂדֶה לְאַחֲזֹת-קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי עַל-פְּנֵי מַמְרֵא: וַיִּגְשׁוּ וַיִּתִּיּוּ בְנוֹתָיו לְאֶרְעָא דְכְנַעַן וַיִּקְבְּרוּ וַיִּתִּיּוּ בַּמַּעֲרַת חֶסֶל כְּפִלְתָא דִּזְבוֹן אַבְרָהָם יֵת חֶסֶלָא לְאַחֲסֹנֶת קְבוּרָא מִן עֶפְרֹן חִתָּאָה עַל אִפִּי מַמְרֵא:
- 14 And Joseph returned into Egypt, he, and his brethren, and all that went up with him to bury his father, after he had buried his father. וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה הוּא וְאָחָיו וְכָל-הָעֲלִיָּם אֹתוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו אַחֲרֵי קִבְּרוֹ אֶת-אָבִיו: וְתָב יוֹסֵף לַמִּצְרַיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל דֹּסְלִיקוֹ עִמֵּיהּ לְמִקְבֹּר יֵת אָבִיוּהִי בְּתֵר דְּקִבְּר יֵת אָבִיוּהִי:

(10) גרן האטד. מוקף אֲטָדִין היה. ורבותינו דרשו (סוטה יג.) על שם המאורע, שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה, וכיון שראו כהרו של יוסף תלוי בצורונו של יעקב, עמדו כלן ותלו בו כתריהם, והקיפוהו כתרים כגרן המוקף סייג של קוניס:

(12) כאשר צוים. מהו אשר צוים:

(13) וישאו אותו בניו. ולא בני בניו שכך צוים, אל ישאו מטתי לא איש מזרי ולא אחד מזניכם שהם מצנות כנען, אלא אחס, וקבע להם מקום, ג' למזרח, וכן לארבע רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא, שהוא עמיד לשאת את הארון. ויוסף לא ישא, שהוא מלך. מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו איש על דגלו צאותות, צאות שמסר להם אביהם לישא מטתו:

(14) הוא ואחיו וכל העולים איתו. בחזרתם כאן הקדים אחיו למצרים העולים איתו, ובהליכתם הקדים מצרים לאחיו, שנאמר ויעלו איתו כל עבדי פרעה וגו' ואחר כך כל בית יוסף ואחיו, אלא לפי שראו כבוד שעשו מלכי כנען, שתלו כתריהם בצורונו של יעקב, נהגו בהם כבוד:

- 15 And when Joseph's brethren saw that their father was dead, they said: 'It may be that Joseph will hate us, and will fully requite us all the evil which we did unto him.'
- 16 And they sent a message unto Joseph, saying: 'Thy father did command before he died, saying:
- 17 So shall ye say unto Joseph: Forgive, I pray thee now, the transgression of thy brethren, and their sin, for that they did unto thee evil. And now, we pray thee, forgive the transgression of the servants of the God of thy father.' And Joseph wept when they spoke unto him.
- 18 And his brethren also went and fell down before his face; and they said: 'Behold, we are thy bondmen.'
- 19 And Joseph said unto them: 'Fear not; for am I in the place of God?
- 20 And as for you, ye meant evil against me; but God meant it for good, to bring to pass, as it is this day, to save much people alive.
- וַיֵּרְאוּ אֶחָיו־יוֹסֵף כִּי־מֵת אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשֵׁב יִשְׁיב לָנוּ אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ:
- וַיִּצְווּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר:
- כֹּה־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פָשַׁע אֶחָד וְחַטָּאתָם כִּי־רָעָה גָמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבֹךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:
- וַיָּלְכוּ גַם־אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לַעֲבָדִים:
- וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֶל־תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:
- וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לִמְעַן עֲשֶׂה כִּי־וָה הִנֵּה לְהַחְיֵת עַם־רַב:
- וַחֲזוּ אֶחָיו יוֹסֵף אֶרְצוֹ מֵיֶת וַיֹּאמְרוּ וַיִּשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף וְהָשֵׁב יִשְׁיב לָנוּ אֶת כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ:
- וַיִּצְווּ אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר:
- כֹּה־תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנָא שָׂא נָא פָשַׁע אֶחָד וְחַטָּאתָם כִּי־רָעָה גָמְלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לִפְשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וַיִּבֹךְ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:
- וַיָּלְכוּ גַם־אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לַעֲבָדִים:
- וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֶל־תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:
- וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָה לִמְעַן עֲשֶׂה כִּי־וָה הִנֵּה לְהַחְיֵת עַם־רַב:

(15) ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו ויראו, הכירו צמיתתו אלל יוסף, שהיו רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף, והיה מקרבן ששזיל כבוד אציו, ומשמת יעקב לא קרבן: לו ישתמנו. שמה ישתמנו. לו מתחלק לענינים הרבה, יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלוואה, כגון לו יהי כדברך, לו שמשנו, ולו הוללנו, לו מתנו. ויש לו משמש בלשון אס ואולי, כגון לו סכמו, לו הקשקש למאוס, ולוא אנכי שקל על פני. ויש לו משמש בלשון שמה, לו ישתמנו, ואין לו עוד דומה במקרא, והוא לשון אולי, כמו אלל לא סלף האשה אסרי, לשון שמה הוא. ויש אולי לשון בקשה, כגון אולי יקרה ה' צעני, אולי ישוב ה' אותי, הרי הוא כמו לו יהי כדברך. ויש אולי לשון אס, אולי יש משמים נדיקס:

(16) ויצו אל יוסף. כמו ויצו אל צני ישראל, וזה למשה ולאחר להיות שלוחים אל בני ישראל, אף זה, ויצו אל שלוחם, להיות שליח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי צו, את בני בלהה, שהיו רגילין אללו, שנאמר והוא נער את צני בלהה: אביך צוה. שינו בדבר מפני השלום, כי לא צוה יעקב כן, שלא נחשד יוסף צעניו (במות סה):

(17) שא נא לפשע עבדי אלהי אביך. אס אציק מת אלוהיו קיים, והס עצדיו:

(18) וילכו גם אחיו. מוסף על השליחות:

(19) כי התחת אלהים אני. שמה במקומו אני, צממיה, אס הייתי רוצה להרע לכם כלום אני יכול, והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה והקצוה חשבה לטובה, והיאך אני לצדי יכול להרע לכם:

21	Now therefore fear ye not; I will sustain you, and your little ones.' And he comforted them, and spoke kindly unto them.	וְעַתָּה אֵל-תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְכֶּם וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם:	סעי'
22	And Joseph dwelt in Egypt, he, and his father's house; and Joseph lived a hundred and ten years.	וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים:	22
23	And Joseph saw Ephraim's children of the third generation; the children also of Machir the son of Manasseh were born upon Joseph's knees.	וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר בֶּן-מְנַשֶּׁה יֻלְּדוּ עַל-בְּרִכֵּי יוֹסֵף:	מפטי'
24	And Joseph said unto his brethren: 'I die; but God will surely remember you, and bring you up out of this land unto the land which He swore to Abraham, to Isaac, and to Jacob.'	וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת נֹאֲלֵהִים פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֵעֲלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב:	24
25	And Joseph took an oath of the children of Israel, saying: 'God will surely remember you, and ye shall carry up my bones from hence.'	וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֲלֵתֶם אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה:	25
26	So Joseph died, being a hundred and ten years old. And they embalmed him, and he was put in a coffin in Egypt.	וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים וַיִּחַנְטוּ אוֹתוֹ וַיִּשֶׂם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם:	פ"ה

The Haftarah is I Kings 2:1 – 2:12 on page 256.

(21) וידבר על לבם. דברים המתקבלים על הלז, עד שלא ירדתם לכאן, היו מרננים עלי שאני עצד, ועל ידיכם נודע שאני בן חורין, ואם אני הורג אתכם, מה הצריות אומרות, כה של צחוריס ראה, ונשתבח בהם, ואמר אחי הם, ולצפוף הרג אותם, יש לך אח שהורג את אחיו. דבר אחר, עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד כו':

(23) על ברכי יוסף. כתרוממו. גדלן בין צרכיו:

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:
רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:	2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;
יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֻן וּבִנְיָמִן:	3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;
דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר:	4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.
וַיְהִי כָל־נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ־יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם:	5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.
וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אֶחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא:	6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיִּקְצְמוּ בְּמֵאָד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.
וַיָּקָם מֶלֶךְ־חֲדָשׁ עַל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־ יָדָע אֶת־יוֹסֵף:	8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.
וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מְאֹד:	9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;
הָבָה נִתְחַכְמָה לָּזֶה פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי־ תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֶף גַּם־הוּא עַל־ שְׂנָאֵינוּ וְנִלְחֹם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:	10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'
וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לַפַּרְעֹה אֵת־ פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:	11	Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.
וּכְאֲשֶׁר יִעֲנֶה אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	12	But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.
וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרָיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹפֶר:	ישראל	And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.
וַיִּמְרְדּוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבָדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָּנִים וּבְכָל־עֲבָדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־ עֲבָדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּכֹפֶר:	14	And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.
וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרָיִם לַמִּיֻּלְּדוֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּאָה:	15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiphras, and the name of the other Puah;

וַיֹּאמֶר בְּיָלֶדְכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן
עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְחָמַתְּן אֹתוֹ
וְאִם־בֵּת הוּא וְחָיָה:

16 and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'

וַתִּירָאן הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָן
אֶת־הַיִּלָּדִים:

17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.

הפטרות

הפטרת בראשית

The Haftarah is Isaiah 42:5 – 43:10.

כֹּה-אָמַר הָאֵל | יְהוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם
וְנוֹטִיָּהֶם רֶקַע הָאָרֶץ וְצִאֲצִיָּהּ נִתַּן נְשָׁמָה
לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלָּכִים בָּהּ:

XLII:5

Thus saith God the LORD, He that created the heavens, and stretched them forth, He that spread forth the earth and that which cometh out of it, He that giveth breath unto the people upon it, And spirit to them that walk therein:

אֲנִי יְהוָה קָרָאתִיךָ בְּצֶדֶק וְאַחֲזַק בְּיָדְךָ
וְאַצְרֶךָ וְאַתְּנֶנּוּ לְבְרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם:

6

I the LORD have called thee in righteousness, And have taken hold of thy hand, And kept thee, and set thee for a covenant of the people, For a light of the nations;

לִפְקֹחַ עֵינַיִם עוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמְּסֹגֶר
אֲסִיר מִבֵּית כְּלָא יִשְׁבִּי חֹשֶׁךְ:

7

To open the blind eyes, To bring out the prisoners from the dungeon, And them that sit in darkness out of the prison-house.

אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לֹא-אֶתֵּן
וְתַהֲלֹתִי לִפְסִילִים:

8

I am the LORD, that is My name; And My glory will I not give to another, Neither My praise to graven images.

הָרֵאשֹׁנוֹת הֵנָּה-בָּאוּ וְחֲדָשׁוֹת אֲנִי מְגִיד
בְּטֶרֶם תִּצְמַחְנָה אֲשֶׁמִיעַ אֶתְכֶם: (פ)

9

Behold, the former things are come to pass, And new things do I declare; Before they spring forth I tell you of them.

שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תַּהֲלֹתוֹ מִקְצֵה
הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמִלְאוֹ אֲיִים וְיִשְׁבִּיהֶם:

10

Sing unto the LORD a new song, And His praise from the end of the earth; Ye that go down to the sea, and all that is therein, The isles, and the inhabitants thereof.

יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָרֵיו חֲצָרִים תִּשָּׁב קֶדֶר
יִרְנֻ יִשְׁבֵּי סֶלַע מִרֹאשׁ הָהָרִים יִצְּחוּ:

11

Let the wilderness and the cities thereof lift up their voice, The villages that Kedar doth inhabit; Let the inhabitants of Sela exult, Let them shout from the top of the mountains.

יְשִׁימוּ לִיהוָה כְּבוֹד וְתַהֲלֹתוֹ בְּאֲיִים יְגִידוּ:

12

Let them give glory unto the LORD, And declare His praise in the islands.

יְהוָה כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת
יַעֲרִי קִנְאָה יִרְעֵל אֶף-יִצְרִיחַ עַל-אֹיְבָיו
יִתְגַּבֵּר: (ס)

13

The LORD will go forth as a mighty man, He will stir up jealousy like a man of war; He will cry, yea, He will shout aloud, He will prove Himself mighty against His enemies.

הַחֲשִׁיתִי מְעוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפֵּק כִּיּוֹלָדָה
אֶפְעֶה אִשִּׁים וְאֶשְׂאָף יָחַד:

14

I have long time held My peace, I have been still, and refrained Myself; Now will I cry like a travailing woman, Gasping and panting at once.

אַחֲרִיב הָרִים וְגִבְעוֹת וְכָל-עֲשָׂבָם אוֹבִישׁ
וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאֲיִים וְאֶגְמִים אוֹבִישׁ:

15

I will make waste mountains and hills, And dry up all their herbs; And I will make the rivers islands, And will dry up the pools.

והוֹלֵכְתִּי עֲוֹרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ בְּנִתְּיוֹת
לֹא יָדְעוּ אֲדָרִיכֶם אֲשִׁים מִחֹשֶׁךְ לִפְנֵיהֶם
לְאוֹר וּמַעֲקָשִׁים לְמִשּׁוֹר אֵלֶּה הַדְּבָרִים
עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתִּים:

16 And I will bring the blind by a way that they knew not,
In paths that they knew not will I lead them; I will
make darkness light before them, and rugged places
plain. These things will I do, And I will not leave them
undone.

נִסְגּוּ אַחֲוֹר יִבְשׁוּ בִשֶׁת הַבִּטּוֹחִים בַּפֶּסֶל
הָאֱמָרִים לְמַסְכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ: (פ)

17 They shall be turned back, greatly ashamed, That trust
in graven images, That say unto molten images: 'Ye are
our gods.'

הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהַעֲוִרִים הִבִּיטוּ לִרְאוֹת:

18 Hear, ye deaf, And look, ye blind, that ye may see.

מִי עֹר כִּי אִם-עֲבָדִי וְחֹרֶשׁ כִּמְלֹאכִי
אֲשַׁלַּח מִי עֹר כִּמְשָׁלֵם וְעֹר כְּעֶבֶד יִהְיֶה:

19 Who is blind, but My servant? Or deaf, as My
messenger that I send? Who is blind as he that is
wholehearted, And blind as the LORD'S servant?

(כ' רֵאִית) [ק' רֵאוֹת] רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר
פְּקוּחַ אָזְנוֹם וְלֹא יִשְׁמַע:

20 Seeing many things, thou observest not; Opening the
ears, he heareth not.

יִהְיֶה חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה
וַיֵּאדָּר:

21 The LORD was pleased, for His righteousness' sake, To
make the teaching great and glorious.

וְהוּא עַם-בְּזוּז וְשֹׁסִי חֶפֶת בַּחֲוִירִים כָּלֶם
וּבְבִתֵּי כָלָאִים הַחֲבָאוּ הֵיוּ לְבוֹ וְאֵין מַצִּיל
מִשָּׁפָה וְאֵין-אֹמֵר הָשֵׁב:

22 But this is a people robbed and spoiled, They are all of
them snared in holes, And they are hid in
prison-houses; They are for a prey, and none
delivereth, For a spoil, and none saith: 'Restore.'

מִי בָכֶם יִאֲזִין זֹאת יִקְשֹׁב וַיִּשְׁמַע לְאַחֲוֹר:

23 Who among you will give ear to this? Who will
hearken and hear for the time to come?

מִי־נָתַן (כ' לַמְּשֹׁסֶה) [ק' לְמִשְׁפָּה] יַעֲקֹב
וַיִּשְׂרָאֵל לְבִזּוּזִים תִּלְוָה יִהְיֶה זֶה חֲטָאֵנוּ
לֹא וְלֹא-אָבּוֹ בְּדֶרֶכֵּי הַלּוּד וְלֹא שָׁמְעוּ
בְּתוֹרָתוֹ:

24 Who gave Jacob for a spoil, and Israel to the robbers?
Did not the LORD? He against whom we have sinned,
And in whose ways they would not walk, Neither
were they obedient unto His law.

וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אָפוּ וַעֲזָז מִלְחָמָה
וַתִּלְהַטְהוּ מִסָּבִיב וְלֹא יָדָע וַתִּבְעַר-בּוֹ
וְלֹא-יָשִׁים עַל-לֵב:

25 Therefore He poured upon him the fury of His anger,
And the strength of battle; And it set him on fire
round about, yet he knew not, And it burned him, yet
he laid it not to heart.

וְעַתָּה כֹּה-אָמַר יִהְיֶה בְּרָאךְ יַעֲקֹב וַיִּצְרָךְ
יִשְׂרָאֵל אֶל-תִּירָא כִּי גֹאֲלִיךָ קָרָאתִי
בְּשִׁמְךָ לִי-אַתָּה:

XLIII:1 But now thus saith the LORD that created thee, O
Jacob, And He that formed thee, O Israel: Fear not,
for I have redeemed thee, I have called thee by thy
name, thou art Mine.

כִּי-תַעֲבֹר בַּמַּיִם אֶתְּךָ-אֲנִי וּבְנֵהָרוֹת לֹא
יִשְׁטָפוּךָ כִּי-תֵלֵךְ בַּמּוֹ-אֵשׁ לֹא תִבְהַל
וְלֹהֲבָה לֹא תִבְעַר-בְּךָ:

2 When thou passest through the waters, I will be with
thee, And through the rivers, they shall not overflow
thee; When thou walkest through the fire, thou shalt
not be burned, Neither shall the flame kindle upon
thee.

כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַךָ נָתַתִּי כְפָרְךָ מִצָּרִים כּוֹשׁ וּסְבָא תַּחְתֶּיךָ:	3	For I am the LORD thy God, The Holy One of Israel, thy Saviour; I have given Egypt as thy ransom, Ethiopia and Seba for thee.
מֵאֲשֶׁר יִקְרָת בְּעֵינֵי נִכְבְּדָתָּ וְאֲנִי אֶהְבֵּתִיךָ וְאֶתֵּן אָדָם תַּחְתֶּיךָ וְלְאֻמִּים תַּחַת נַפְשְׁךָ:	4	Since thou art precious in My sight, and honourable, and I have loved thee; Therefore will I give men for thee, And peoples for thy life.
אִל־תִּירָא כִּי אֶתֶּן-אֲנִי מִמִּזְרָח אָבִי זֶרַעְךָ וּמִמַּעֲרָב אֶסְבְּבֶךָ:	5	Fear not, for I am with thee; I will bring thy seed from the east, And gather thee from the west;
אֹמַר לְצָפוֹן תָּנִי וּלְתִימָן אִל־תִּכְלָאִי הִבִּיאי בְנֵי מִרְחֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ:	6	I will say to the north: 'Give up', And to the south: 'Keep not back, bring My sons from far, and My daughters from the end of the earth;
כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בִּרְאִיתִי יַצְרֵתִיו אֶף-עָשִׂיתִיו:	7	Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him.'
הוֹצִיא עִם-עֹר וְעֵינַיִם יֵשׁ וְחָרָשִׁים וְאָזְנִים לָמוֹ:	8	The blind people that have eyes shall be brought forth, and the deaf that have ears.
כָּל-חֲגוּזִים נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֵּאסְפוּ לְאֻמִּים מִי בָהֶם יִגִּיד זֹאת וְרֹאשֹׁנוֹת יִשְׁמַעְנוּ יִתְּנוּ עֲדִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֹּאמְרוּ אִמְתָּ:	9	All the nations are gathered together, and the peoples are assembled; who among them can declare this, And announce to us former things? Let them bring their witnesses, that they may be justified; And let them hear, and say: 'It is truth.'
אַתֶּם עֲדֵי נְאֻם-יְהוָה וְעַבְדִּי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ וְתֵאֱמִינוּ לִי וְתִכְּנִינוּ כִּי- אֲנִי הוּא לִפְנֵי לֹא-נֹצֵר אֵל וְאַחֲרַי לֹא יִהְיֶה: (ס)	10	Ye are My witnesses, saith the LORD, and My servant whom I have chosen; that ye may know and believe Me, and understand That I am He; before Me there was no God formed, neither shall any be after Me.

הפסרת נח

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 259.

רְנִי עֲקָרָה לֹא יָלְדָה פִּצְחִי רִנָּה וְצַחֲלִי לֹא-חָלָה כִּי-רַבִּים בְּנֵי-שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:	LIV:1	Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.
הִרְחִיבִי מְקוֹם אֹהֶלְךָ וַיִּרְעוּת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ וְשׁוּ אִל־תַּחֲשִׁכִּי הָאֲרִיכִי מִיִּתְרֶיךָ וַיִּתְּדֶיךָ חֲזָקִי:	2	Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.
כִּי-יִמִּין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזֶרַעְךָ גּוֹיִם יִירָשׁ וְעָרִים נְשֻׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ:	3	For thou shalt spread abroad on the right hand and on the left; And thy seed shall possess the nations, And make the desolate cities to be inhabited.

אל-תִּירָאִי כִּי-לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל-תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תַחֲפִירִי כִּי בָשַׁת עַל-וִמְיֹךְ תִּשְׁכַּחִי
וְחִרְפַּת אֲלֻמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי-עוֹד:

כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יִהְיֶה צָבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ
קִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל-הָאָרֶץ יִקְרָא:

כִּי-כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבָה רוּחַ קִרְאָךָ
יִהְיֶה וְאִשָּׁה נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ:

בְּרִגְעַ קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶשְׁבְּצֶךָ:

בְּשַׁעֲרֶךָ קָצַף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רִגַע מִמֶּךָ
וּבְחַסֵּד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ
יִהְיֶה: (ס)

כִּי-יָמִי נָח נָאֵת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבְר
מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף
עֲלֶיךָ וּמִגִּעַר-בֶּךָ:

כִּי הָהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמּוּטֶינָה
וְחִסְדֵּי מֵאֲתָךְ לֹא-יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּט אָמַר מֵרַחֲמֶיךָ יִהְיֶה: (ס)

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מֵרַבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבִנֶיךָ וַיִּסְדַּתִּיךָ בַּסַּפִּירִים:

וְשִׁמְתִּי כְּדָכָד שְׁמִשְׁתִּיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאֲבָנֵי
אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלֶךָ לְאֲבָנֵי-חֶפֶץ:

וְכָל-בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יִהְיֶה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ:

בְּצִדְקָה תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ כִּי-לֹא
תִּירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא-תִקְרַב אֵלֶיךָ:

הֵן גּוֹר יִגּוּר אֶפֶס מֵאוֹתֵי מִי-גָר אֲתָךְ עֲלֶיךָ
יִפּוֹל:

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנֹכִי בִּרְאֵתִי חָרַשׁ נִפְחֵ
בָּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
בִּרְאֵתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

4 Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be
thou confounded, for thou shalt not be put to shame;
For thou shalt forget the shame of thy youth, And the
reproach of thy widowhood shalt thou remember no
more.

5 For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is
His name; And the Holy One of Israel is thy
Redeemer, The God of the whole earth shall He be
called.

6 For the LORD hath called thee As a wife forsaken and
grieved in spirit; And a wife of youth, can she be
rejected? Saith thy God.

7 For a small moment have I forsaken thee; But with
great compassion will I gather thee.

8 In a little wrath I hid My face from thee for a moment;
But with everlasting kindness will I have compassion
on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

9 For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have
sworn that the waters of Noah should no more go
over the earth, so have I sworn that I would not be
wroth with thee, nor rebuke thee.

10 For the mountains may depart, and the hills be
removed; but My kindness shall not depart from thee,
neither shall My covenant of peace be removed, saith
the LORD that hath compassion on thee.

11 O thou afflicted, tossed with tempest, and not
comforted, behold, I will set thy stones in fair colours,
And lay thy foundations with sapphires.

12 And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates
of carbuncles, and all thy border of precious stones.

13 And all thy children shall be taught of the LORD; and
great shall be the peace of thy children.

14 In righteousness shalt thou be established; be thou far
from oppression, for thou shalt not fear, And from
ruin, for it shall not come near thee.

15 Behold, they may gather together, but not by Me;
Whosoever shall gather together against thee shall fall
because of thee.

16 Behold, I have created the smith That bloweth the fire
of coals, And bringeth forth a weapon for his work;
And I have created the waster to destroy.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלַיִךְ לֹא יִצְלַח וְכָל-
לְשׁוֹן תְּקוּם-אֶתְּךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נִחַלְתָּ עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נָא-
יִהְיֶה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper;
And every tongue that shall rise against thee in
judgment thou shalt condemn. This is the heritage of
the servants of the LORD, And their due reward from
Me, saith the LORD.

הֲיִי כָל-צִמָּא לָבוֹ לַמִּיִּם וְאִשָּׁר אֵין-לֹ
כֶסֶף לָבוֹ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְבוֹ שִׁבְרוּ בְּלוֹא-
כֶסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחָלֶב:

LV:1 Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And
he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea,
come, buy wine and milk Without money and
without price.

לָמָּה תִשְׁקַלְוּ-כֶסֶף בְּלוֹא-לֶחֶם וַיִּגִּיעַכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׂמֵעוּ שְׂמֵעוּ אֵלַי וְאָכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשָׁן נַפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not
bread? And your gain for that which satisfieth not?
Hearken diligently unto Me, and eat ye that which is
good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְבוֹ אֵלַי שְׂמֵעוּ וְתַחֲיִי נַפְשְׁכֶם
וְאֶכְרַתְּהָ לָּכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנִּצָּמִיִּם:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your
soul shall live; And I will make an everlasting covenant
with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּנָיו נָגִיד וּמִצְוֶה
לְאֻמִּים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples,
A prince and commander to the peoples.

הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַל תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֱלֹהֶיךָ יִרְצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ וּלְקִדּוּשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי בָאֲרָךְ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not,
And a nation that knew not thee shall run unto thee;
Because of the LORD thy God, And for the Holy One
of Israel, for He hath glorified thee.

הפסרת לך לך

The Haftarah is Isaiah 40:27 – 41:16.

לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה
דְּרָכִי מִיְּהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹד:

XL:27 Why sayest thou, O Jacob, and speakest, O Israel: 'My
way is hid from the LORD, and my right is passed over
from my God'?

הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם
יְהוָה בּוֹרֵא קִצּוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיָּעַף וְלֹא
יִיָּגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ:

28 Hast thou not known? hast thou not heard That the
everlasting God, the LORD, The Creator of the ends
of the earth, Fainteth not, neither is weary? His
discernment is past searching out.

נָתַן לַיָּעִף כֹּחַ וּלְאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה:

29 He giveth power to the faint; And to him that hath no
might He increaseth strength.

וַיַּעֲפּוּ נְעָרִים וַיִּגָּעוּ וּבְחוּרִים כָּשׁוּל
יִכָּשְׁלוּ:

30 Even the youths shall faint and be weary, And the
young men shall utterly fall;

וְקוֹנֵי יְהוָה יַחְלִיפוּ כַּח יַעֲלוּ אֲבָר כְּנָשָׁרִים
יִרְצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ וְלֹא יִלָּכוּ וְלֹא יִיָּעֲפוּ: (ס)

31 But they that wait for the LORD shall renew their strength; They shall mount up with wings as eagles; They shall run, and not be weary; They shall walk, and not faint.

הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֲיִים וְלֹאֲמִים יַחְלִיפוּ כַּח
וְגִשּׁוּ אִנִּי יִדְבְּרוּ יַחְדָּו לְמִשְׁפָּט נִקְרָבָה:

XLI:1 Keep silence before Me, O islands, And let the peoples renew their strength; Let them draw near, then let them speak; Let us come near together to judgment.

מִי הָעִיר מִמִּזְרַח צָדֵק יִקְרָאֶהוּ לְרִגְלוֹ יִתֵּן
לְפָנָיו גּוֹיִם וּמִלְכִּים יִרְדֵּי יִתֵּן כַּעֲפֹר חֲרָבוֹ
כְּקֶשׁ נִדְּחַי קִשְׁתּוֹ:

2 Who hath raised up one from the east, At whose steps victory attendeth? He giveth nations before him, And maketh him rule over kings; His sword maketh them as the dust, His bow as the driven stubble.

יִרְדָּפֶם יַעֲבֹר שָׁלוֹם אַרְח בְּרִגְלָיו לֹא
יָבוֹא:

3 He pursueth them, and passeth on safely; The way with his feet he treadeth not.

מִי־פָעַל וַעֲשָׂה קִרְא הַדְּרוֹת מִרֹּאשׁ אֲנִי
יְהוָה רִאשׁוֹן וְאַתְּ אַחֲרֹנִים אֲנִי־הוּא:

4 Who hath wrought and done it? He that called the generations from the beginning. I, the LORD, who am the first, And with the last am the same.

רָאוּ אֲיִים וַיִּלָּאוּ קְצוֹת הָאָרֶץ יַחְדָּרוּ
קִרְבוּ וַיֵּאָתְיוּ:

5 The isles saw, and feared; The ends of the earth trembled; They drew near, and came.

אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ יַעֲזְרוּ וְלֹאֲחָיו יֹאמַר חֲזָק:

6 They helped every one his neighbour; And every one said to his brother: 'Be of good courage.'

וַיַּחֲזֵק חֲרָשׁ אֶת־צֹרֶף מַחְלִיק פְּטִישׁ אֶת־
תּוֹלֵם פָּעַם אָמַר לְדָבָק טוֹב הוּא וַיַּחֲזִקֵהוּ
בְּמַסְמְרִים לֹא יִמוּט: (ס)

7 So the carpenter encouraged the goldsmith, And he that smootheth with the hammer him that smiteth the anvil, Saying of the soldering: 'It is good'; And he fastened it with nails, that it should not be moved.

וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּחַרְתִּיךָ
זָרַע אֲבֹרָהֶם אֲהַבִּי:

8 But thou, Israel, My servant, Jacob whom I have chosen, The seed of Abraham My friend;

אֲשֶׁר הִחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ
קִרְאתִיךָ וָאָמַר לְךָ עַבְדִּי־אָתָּה בָּחַרְתִּיךָ
וְלֹא מֵאֲסִיתִיךָ:

9 Thou whom I have taken hold of from the ends of the earth, And called thee from the uttermost parts thereof, And said unto thee: 'Thou art My servant, I have chosen thee and not cast thee away';

אֶל־תִּירָא כִּי עִמָּךְ־אֲנִי אֶל־תִּשָּׁתַע כִּי־
אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף־עֲזַרְתִּיךָ אֶף־
תַּמְכִּיתִיךָ בְּיָמִין צְדָקָי:

10 Fear thou not, for I am with thee, Be not dismayed, for I am thy God; I strengthen thee, yea, I help thee; Yea, I uphold thee with My victorious right hand.

הֵן יִבְשּׁוּ וַיִּכָּלְמוּ כָּל הַנִּחְרָרִים בָּךְ יִהְיוּ
כְּאִין וַיֵּאָבְדוּ אֲנָשֵׁי רִיבֶךָ:

11 Behold, all they that were incensed against thee Shall be ashamed and confounded; They that strove with thee Shall be as nothing, and shall perish.

תִּבְקָשֶׁם וְלֹא תִמָּצְאֻם אֲנָשֵׁי מִצְתֶּךָ יִהְיוּ
כְּאִין וּכְאֶפֶס אֲנָשֵׁי מִלַּחֲמֶתְךָ:

12 Thou shalt seek them, and shalt not find them, Even them that contended with thee; They that warred against thee Shall be as nothing, and as a thing of nought.

כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחַיֵּיךָ וּמִיָּמֶיךָ הָאֵמֶר
לֵךְ אֶל-תִּירָא אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ: (ס)

13 For I the LORD thy God Hold thy right hand, Who say unto thee: 'Fear not, I help thee.'

אֶל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מְתֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
עֲזָרְתִּיךָ נָאִם-יְהוָה וְגֹאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 Fear not, thou worm Jacob, And ye men of Israel; I help thee, saith the LORD, And thy Redeemer, the Holy One of Israel.

הִנֵּה שֹׁמְתִיךָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חָדָשׁ בְּעַל
פִּיפְיוֹת תִּדְּוֹשׁ הָרִים וְתִדָּק וּגְבָעוֹת כַּמָּץ
תִּשָּׂם:

15 Behold, I make thee a new threshing-sledge Having sharp teeth; Thou shalt thresh the mountains, and beat them small, And shalt make the hills as chaff.

תִּזְרֹם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וּסְעָרָה תִּפְיֵץ אוֹתָם
וְאַתָּה תִּגְלֹל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
תִּתְהַלֵּל: (ס)

16 Thou shalt fan them, and the wind shall carry them away, And the whirlwind shall scatter them; And thou shalt rejoice in the LORD, Thou shalt glory in the Holy One of Israel.

הפסוק וירא

The Haftarah is II Kings 4:1 - 4:37.

וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי-הַנְּבִיאִים צָעָקָה
אֶל-אֵלִישָׁע לֵאמֹר עֲבַדְךָ אִישִׁי מָתָּה וְאַתָּה
יָדָעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הָיָה יְרָא אֶת-יְהוָה
וְהַנֶּשֶׁה בָּא לְקַחַת אֶת-שְׁנֵי יְלָדָי לִּי
לְעֲבָדִים:

IV:1 Now there cried a certain woman of the wives of the sons of the prophets unto Elisha, saying: 'Thy servant my husband is dead; and thou knowest that thy servant did fear the LORD; and the creditor is come to take unto him my two children to be bondmen.'

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִישָׁע מָה אֶעֱשֶׂה-לָּךְ
הַגִּידִי לִי מַה-יֵּשׁ-^(כ) לְךָ^(כ) בְּבֵית
וְהָאֵמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כָּל בְּבֵית כִּי אִם-
אֶסוּד שָׁמֶן:

2 And Elisha said unto her: 'What shall I do for thee? tell me; what hast thou in the house?' And she said: 'Thy handmaid hath not any thing in the house, save a pot of oil.'

וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֲלִי-לָךְ כֵּלִים מִן-הַחוּץ
מֵאֵת כָּל-^(כ) שְׂכָנֶיךָ^(כ) [ק' שְׂכָנֶיךָ] כֵּלִים
רַקִּים אֶל-תִּמְעִיטִי:

3 Then he said: 'Go, borrow thee vessels abroad of all thy neighbours, even empty vessels; borrow not a few.

וּבָאת וּסְגַרְתָּ הַדֶּלֶת בְּעַדְךָ וּבְעַד-בָּנֶיךָ
וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל-הַכֵּלִים הָאֵלֶּה וְהַמָּלֵא
תִּסְעִי:

4 And thou shalt go in, and shut the door upon thee and upon thy sons, and pour out into all those vessels; and thou shalt set aside that which is full.'

וַתֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ וַתִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַדָּהּ וּבְעַד
בְּנֵיהָ הֵם מְגִישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא ^(כ)
מִיצֶקֶת [ק' מוֹצֶקֶת]:

5 So she went from him, and shut the door upon her and upon her sons; they brought the vessels to her, and she poured out.

וַיָּהִיו בְּמִלְאֵת הַכֵּלִים וַתֹּאמֶר אֶל-בְּנָהּ
הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כֵּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין
עוֹד כֵּלִי וַיַּעֲמֵד הַשֶּׁמֶן:

6 And it came to pass, when the vessels were full, that she said unto her son: 'Bring me yet a vessel.' And he said unto her: 'There is not a vessel more.' And the oil stayed.

וַתָּבֹא וַתִּגְדַּל לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר
לְכִי מִכְרִי אֶת-הַשֶּׁמֶן וְשַׁלְמִי אֶת-(כ)
נְשִׁיכִי(ק) [נְשִׁיךְ] וְאַתָּה (כ) בְּנִיכִי(ק)
וּבְנִיךְ [תִּתֵּנִי בְנוֹתָר: (פ)

7 Then she came and told the man of God. And he said: 'Go, sell the oil, and pay thy debt, and live thou and thy sons of the rest.'

וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל-שֻׁנֶם וְשָׁם
אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתִּחְזַק בּוֹ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיְהִי
מִדִּי עָבְרוֹ יָסַר שָׁמָּה לֶאֱכֹל-לֶחֶם:

8 And it fell on a day, that Elisha passed to Shunem, where was a great woman; and she constrained him to eat bread. And so it was, that as oft as he passed by, he turned in thither to eat bread.

וַתֹּאמֶר אֶל-אִשָּׁה הַנֹּהֶגָה יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ
אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָמִיד:

9 And she said unto her husband: 'Behold now, I perceive that this is a holy man of God, that passeth by us continually.

נַעֲשֶׂה-נָּא עֲלֵית-קִיר קְטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם
מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכִסֵּא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ
אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה:

10 Let us make, I pray thee, a little chamber on the roof; and let us set for him there a bed, and a table, and a stool, and a candlestick; and it shall be, when he cometh to us, that he shall turn in thither.'

וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה וַיָּסַר אֶל-הָעֲלִיָּה
וַיִּשְׁכַּב-שָׁמָּה:

11 And it fell on a day, that he came thither, and he turned into the upper chamber and lay there.

וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחָזִי נַעֲרוֹ קְרָא לְשׁוֹנַמִּית
הַזֹּאת וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד לְפָנָיו:

12 And he said to Gehazi his servant: 'Call this Shunammite.' And when he had called her, she stood before him.

וַיֹּאמֶר לוֹ אָמַר-נָּא אֵלֶיהָ הֲנָה חֲרָדָת |
אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה לַעֲשׂוֹת
לָךְ תִּישׁ לְדַבֵּר-לָךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל-
שַׂר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יֹשֶׁבֶת:

13 And he said unto him: 'Say now unto her: Behold, thou hast been careful for us with all this care; what is to be done for thee? wouldst thou be spoken for to the king, or to the captain of the host?' And she answered: 'I dwell among mine own people.'

וַיֹּאמֶר וּמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחָזִי אֲבָל
בֶּן אֵין-לָהּ וְאִשָּׁה זָקֵן:

14 And he said: 'What then is to be done for her?' And Gehazi answered: 'Verily she hath no son, and her husband is old.'

וַיֹּאמֶר קְרָא-לָהּ וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד
בַּפֶּתַח:

15 And he said: 'Call her.' And when he had called her, she stood in the door.

וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חֲזָה (כ)
אֲתִי(ק) [אָתָּה] חֲבֵקֶת בֶּן וַתֹּאמֶר אֶל-אֲדָנִי
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-תִּכְזָב בְּשִׁפְחָתְךָ:

16 And he said: 'At this season, when the time cometh round, thou shalt embrace a son.' And she said: 'Nay, my lord, thou man of God, do not lie unto thy handmaid.'

וַתֵּהָר וַתֵּלֵד בֶּן לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת
חֲזָה אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע:

17 And the woman conceived, and bore a son at that season, when the time came round, as Elisha had said unto her.

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְצָרִים:	18	And when the child was grown, it fell on a day, that he went out to his father to the reapers.
וַיֹּאמֶר אֶל-אָבִיו רֹאשִׁי רֹאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל-הַנֶּעֱר שְׂאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ:	19	And he said unto his father: 'My head, my head.' And he said to his servant: 'Carry him to his mother.'
וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ וַיָּשֶׁב עַל- בְּרִכְיָה עַד-הַצֹּהֲרִים וַיָּמָת:	20	And when he had taken him, and brought him to his mother, he sat on her knees till noon, and then died.
וַתַּעַל וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֵּר בַּעֲדוֹ וַתֵּצֵא:	21	And she went up, and laid him on the bed of the man of God, and shut the door upon him, and went out.
וַתִּקְרָא אֶל-אִישָׁהּ וַתֹּאמֶר שְׁלַחָה נָא לִי אֶתְד מִן-הַנְּעָרִים וְאֶתְד הָאֶתְנָנוֹת וְאֶרְוֶצָה עַד-אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאֶשׁוּבָה:	22	And she called unto her husband, and said: 'Send me, I pray thee, one of the servants, and one of the asses, that I may run to the man of God, and come back.'
וַיֹּאמֶר מָדוּעַ (כ') אַתָּה [ק'] אַתָּה (כ') הַלֵּכְתִּי [ק'] הַלֵּכְתִּי אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם:	23	And he said: Wherefore wilt thou go to him today? it is neither new moon nor sabbath.' And she said: 'It shall be well.'
וַתַּחֲבֹשׁ הָאֶתָּוֹן וַתֹּאמֶר אֶל-נַעֲרָהּ נָתַן וְלָךְ אֶל-תַּעֲצֹר-לִי לְרֹכֵב כִּי אִם-אֶמְרָתִי לָךְ:	24	Then she saddled an ass, and said to her servant: 'Drive, and go forward; slacken me not the riding, except I bid thee.'
וַתֵּלֶךְ וַתָּבֹא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל- הַר הַכְּרִמָּה וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ-הָאֱלֹהִים אֶתָּה מֵנִגֵּד וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחָזִי נַעֲרוֹ הִנֵּה הַשּׁוֹנְמִית הַלֵּז:	25	So she went, and came unto the man of God to mount Carmel. And it came to pass, when the man of God saw her afar off, that he said to Gehazi his servant: 'Behold, yonder is that Shunammite.'
עֲתָה רֹוץ-נָא לִקְרֹאתָהּ וַאֲמַר-לָהּ הֲשָׁלוֹם לָךְ הֲשָׁלוֹם לְאִישְׁךָ הֲשָׁלוֹם לְיֶלֶד וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם:	26	Run, I pray thee, now to meet her, and say unto her: Is it well with thee? is it well with thy husband? is it well with the child?' And she answered: 'It is well.'
וַתָּבֹא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הַהָר וַתִּחַזַּק בְּרַגְלָיו וַיִּגָּשׁ גִּיחָזִי לְהִדְפָּהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הֲרִפָּה-לָּהּ כִּי-נַפְשָׁהּ מְרִיחָה לָּהּ וַיִּהְיֶה הָעֵלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי:	27	And when she came to the man of God to the hill, she caught hold of his feet. And Gehazi came near to thrust her away; but the man of God said: 'Let her alone; for her soul is bitter within her; and the LORD hath hid it from me, and hath not told Me.'
וַתֹּאמֶר הֲשָׂאֲלָתִי בֶן מֵאֵת אֲדֹנִי הֲלֹא אֶמְרָתִי לֹא תִשְׁלָה אֹתִי:	28	Then she said: 'Did I desire a son of my lord? did I not say: Do not deceive me?'

וַיֹּאמֶר לְגִיחִזִּי חָגֵר מִתְּנִיךָ וְקַח מִשְׁעֲנָתִי
בְּיָדְךָ וְלֶךְ כִּי־תִמְצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ
וְכִי־יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשָׁמַתְּ מִשְׁעֲנָתִי
עַל־פְּנֵי הַנָּעִר:

וַתֹּאמֶר אִם הִנֵּער חַי־יְהוָה וְחַי־נַפְשִׁי
אִם־אֶעֱזָבְךָ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ:

וַגִּיחִזִּי עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשֶׁם אֶת־חַמְשַׁעֲנָתוֹ
עַל־פְּנֵי הַנָּעִר וַאֲיִן קוֹל וַאֲיִן קֶשֶׁב וַיָּשָׁב
לִקְרָאתוֹ וַיַּגִּד־לּוֹ לֵאמֹר לֹא הִקִּיץ הַנָּעִר:

וַיָּבֹא אֶל־יִשָּׁע הַבֵּיתָהּ וַהֲנֶה הַנָּעִר מֵת
מִשְׁכָּב עַל־מִטָּתוֹ:

וַיָּבֹא וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל
אֶל־יְהוָה:

וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל־הַיֶּלֶד וַיִּשֶׁם פִּיו עַל־
פִּיו וְעֵינָיו עַל־עֵינָיו וְכַפָּיו עַל־כַּפָּיו וַיִּגָּהֶר
עָלָיו וַיִּחַם בָּשָׂר הַיֶּלֶד:

וַיָּשָׁב וַיֵּלֶךְ בִּבְיֹת אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה
וַיַּעַל וַיִּגָּהֶר עָלָיו וַיִּזְוָרֶר הַנָּעִר עַד־שִׁבְעַת
פְּעָמִים וַיִּפְקַח הַנָּעִר אֶת־עֵינָיו:

וַיִּקְרָא אֶל־גִּיחִזִּי וַיֹּאמֶר קְרָא אֶל־הַשְּׁנַמִּית
הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי
בִנֶּךָ:

וַתָּבֹא וַתִּפֹּל עַל־רַגְלָיו וַתִּשְׁתָּחוּ אָרְצָהּ
וַתִּשָּׂא אֶת־בְּנָהּ וַתֵּצֵא: (פ)

29 Then he said to Gehazi: 'Gird up thy loins, and take my staff in thy hand, and go thy way; if thou meet any man, salute him not; and if any salute thee, answer him not; and lay my staff upon the face of the child.'

30 And the mother of the child said: 'As the LORD liveth, and as thy soul liveth, I will not leave thee.' And he arose, and followed her.

31 And Gehazi passed on before them, and laid the staff upon the face of the child; but there was neither voice, nor hearing. Wherefore he returned to meet him, and told him, saying: 'The child is not awaked.'

32 And when Elisha was come into the house, behold, the child was dead, and laid upon his bed.

33 He went in therefore, and shut the door upon them twain, and prayed unto the LORD.

34 And he went up, and lay upon the child, and put his mouth upon his mouth, and his eyes upon his eyes, and his hands upon his hands; and he stretched himself upon him; and the flesh of the child waxed warm.

35 Then he returned, and walked in the house once to and fro; and went up, and stretched himself upon him; and the child sneezed seven times, and the child opened his eyes.

36 And he called Gehazi, and said: 'Call this Shunammite.' So he called her. And when she was come in unto him, he said: 'Take up thy son.'

37 Then she went in, and fell at his feet, and bowed down to the ground; and she took up her son, and went out.

הפסרת חיי שרה

The Haftarah is I Kings 1:1 – 1:31.

וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיִּכְסְהוּ
בַּבְּגָדִים וְלֹא יָחַם לוֹ:

I:1 Now King David was old and stricken in years; and they covered him with clothes, but he could get no heat.

וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקְשׁוּ לְאֹדֹנִי הַמֶּלֶךְ
נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעַמָּדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וּתְהִי־
לוֹ סִכְנָת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקָהּ וְחָם לְאֹדֹנִי
הַמֶּלֶךְ:

2 Wherefore his servants said unto him: 'Let there be sought for my lord the king a young virgin; and let her stand before the king, and be a companion unto him; and let her lie in thy bosom, that my lord the king may get heat.'

וַיִּבְקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל
וַיִּמְצְאוּ אֶת־אֲבִישָׁג הַשְּׁנַמְמִית וַיָּבִיאוּ אֹתָהּ
לַמֶּלֶךְ:

3 So they sought for a fair damsel throughout all the borders of Israel, and found Abishag the Shunammite, and brought her to the king.

וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וּתְהִי לַמֶּלֶךְ סִכְנָת
וּתְשָׁרְתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יָדָעָהּ:

4 And the damsel was very fair; and she became a companion unto the king, and ministered to him; but the king knew her not.

וַאֲדֹנִיָּה בֶן־חַגִּית מִתְנַשֵּׂא לֵאמֹר אֲנִי
אֶמְלֶךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפָרָשִׁים וְחֲמִשִּׁים
אִישׁ רָצִים לִפְנָיו:

5 Now Adonijah the son of Haggith exalted himself, saying: 'I will be king'; and he prepared him chariots and horsemen, and fifty men to run before him.

וְלֹא־עָצְבוּ אָבִיו מִיָּמָיו לְאֹמֶר מַדּוּעַ כָּכָה
עָשִׂיתָ וְגַם־הוּא טוֹב־תָּאֵר מְאֹד וְאִתּוֹ
יִלְדָה אַחֲרֵי אֲבִשָׁלוֹם:

6 And his father had not grieved him all his life in saying: 'Why hast thou done so?' and he was also a very goodly man; and he was born after Absalom.

וַיַּהֲנוּ דָבָרָיו עִם יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם
אֲבִיָּתָר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרָי אֲדֹנִיָּה:

7 And he conferred with Joab the son of Zeruiah, and with Abiathar the priest; and they following Adonijah helped him.

וְצָדוֹק הַכֹּהֵן וּבְנֵיָהוּ בֶן־יְהוִיָּדָע וְנָתָן
הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד
לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנִיָּהוּ:

8 But Zadok the priest, and Benaiah the son of Jehoiada, and Nathan the prophet, and Shimei, and Rei, and the mighty men that belonged to David, were not with Adonijah.

וַיִּזְבַּח אֲדֹנִיָּהוּ צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֶבֶן
הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֶצֶּל עֵין רֹגֵל וַיִּקְרָא אֶת־
כָּל־אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִכְל־אֲנָשֵׁי יְהוּדָה
עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ:

9 And Adonijah slew sheep and oxen and fatlings by the stone of Zohaleth, which is beside En-rogel; and he called all his brethren the king's sons, and all the men of Judah the king's servants;

וְאֶת־נָתָן הַנָּבִיא וּבְנֵיָהוּ וְאֶת־הַגִּבּוֹרִים
וְאֶת־שְׁלֹמֹה אָחִיו לֹא קָרָא:

10 but Nathan the prophet, and Benaiah, and the mighty men, and Solomon his brother, he called not.

וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־בַּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה
לֹא־אָמַר הֲלֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מֶלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ בֶן־
חַגִּית וַאֲדֹנֵינוּ דָּוִד לֹא יָדָע:

11 Then Nathan spoke unto Bath-sheba the mother of Solomon, saying: 'Hast thou not heard that Adonijah the son of Haggith doth reign, and David our lord knoweth it not?

וְעַתָּה לְכִי אֵיעָצְךָ נָא עֲצָה וּמַלְטִי אֶת־
נַפְשִׁיךָ וְאֶת־נַפְשׁ בְּנִיךָ שְׁלֹמֹה:

12 Now therefore come, let me, I pray thee, give thee counsel, that thou mayest save thine own life, and the life of thy son Solomon.

לָכִי וּבֹאִיו אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו
הֲלֹא־אַתָּה אָדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְאִמְתְּךָ
לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא
יָשֵׁב עַל־כִּסְאִי וּמִדֹּעַ מֶלֶךְ אֲדֹנָיָהוּ:

13 Go and get thee in unto king David, and say unto him:
Didst not thou, my lord, O king, swear unto thy
handmaid, saying: Assuredly Solomon thy son shall
reign after me, and he shall sit upon my throne? why
then doth Adonijah reign?

הִנֵּה עוֹדָךְ מְדַבֵּרֶת שָׁם עִם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי
אָבוֹא אַחֲרָיִךְ וּמְלֹאֲתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ:

14 Behold, while thou yet talkest there with the king, I
also will come in after thee, and confirm thy words.'

וּתָבֹא בַת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחוּדְרָה
וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְאַבִּישָׁג הַשְּׁוֹנַמִּית מְשָׁרֵת
אֶת־הַמֶּלֶךְ:

15 And Bath-sheba went in unto the king into the
chamber.—Now the king was very old; and Abishag
the Shunammite ministered unto the king.—

וּתְקַדַּב בַּת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ:

16 And Bath-sheba bowed, and prostrated herself unto
the king. And the king said: 'What wouldest thou?'

וַתֹּאמֶר לוֹ אָדֹנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְאִמְתְּךָ כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ
אַחֲרָי וְהוּא יָשֵׁב עַל־כִּסְאִי:

17 And she said unto him: 'My lord, thou didst swear by
the LORD thy God unto thy handmaid: Assuredly
Solomon thy son shall reign after me, and he shall sit
upon my throne.

וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנָיָה מֶלֶךְ וְעַתָּה אָדֹנִי הַמֶּלֶךְ
לֹא יָדָעְתָּ:

18 And now, behold, Adonijah reigneth; and thou, my
lord the king, knowest it not.

וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיאִ־וְצֹאֵן לָרֹב (פ) וַיִּקְרָא
לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב
שֵׁר הַצָּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא קָרָא:

19 And he hath slain oxen and fatlings and sheep in
abundance, and hath called all the sons of the king,
and Abiathar, the priest, and Joab the captain of the
host; but Solomon thy servant hath he not called.

וְאַתָּה אָדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ
לְהִגִּיד לָהֶם מִי יָשֵׁב עַל־כִּסֵּא אָדֹנָיִי־
הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו:

20 And thou, my lord the king, the eyes of all Israel are
upon thee, that thou shouldest tell them who shall sit
on the throne of my lord the king after him.

וְהָיָה כְּשֶׁכֶּב אָדֹנִי־הַמֶּלֶךְ עִם־אֲבֹתָיו
וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים:

21 Otherwise it will come to pass, when my lord the king
shall sleep with his fathers, that I and my son Solomon
shall be counted offenders.'

וְהִנֵּה עוֹדְנָה מְדַבֵּרֶת עִם־הַמֶּלֶךְ וְנָתָן
הַנָּבִיא בָּא:

22 And, lo, while she yet talked with the king, Nathan the
prophet came in.

וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתָן הַנָּבִיא
וַיִּבֹּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל־
אִפְיוֹ אָרְצָה:

23 And they told the king, saying: 'Behold Nathan the
prophet.' And when he was come in before the king,
he bowed down before the king with his face to the
ground.

וַיֹּאמֶר נָתָן אָדֹנִי הַמֶּלֶךְ אַתָּה אָמַרְתָּ
אֲדֹנָיָהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יָשֵׁב עַל־כִּסְאִי:

24 And Nathan said: 'My lord, O king, hast thou said:
Adonijah shall reign after me, and he shall sit upon my
throne?

כִּי יֵרֵד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וּצֹאן
לָרֶבֶת וַיִּקְרָא לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלַשָּׂרִי
הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנָּהָם אֲכָלִים
וְשָׂתִים לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנֵינוּ:

25 For he is gone down this day, and hath slain oxen and fatlings and sheep in abundance, and hath called all the king's sons, and the captains of the host, and Abiathar the priest; and, behold, they eat and drink before him, and say: Long live king Adonijah.

וְלִי אֲנִי-עֲבָדְךָ וְלִצְדָק הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהוּ
בֶן-יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא:

26 But me, even me thy servant, and Zadok the priest, and Benaiah the son of Jehoiada, and thy servant Solomon hath he not called.

אִם מֵאֵת אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדָּבָר
הַזֶּה וְלֹא הוּדְעָתָהּ אֶת- (כ' עבדיך) [ק'
עבדך] מִי יֵשֵׁב עַל-כִּסֵּא אֲדֹנֵי-הַמֶּלֶךְ
אַחֲרָיו: (ס)

27 Is this thing done by my lord the king, and thou hast not declared unto thy servant who should sit on the throne of my lord the king after him?

וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרֹאוּ-לִי לְבַת-
שֶׁבַע וַתָּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֹד לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ:

28 Then king David answered and said: 'Call me Bath-sheba.' And she came into the king's presence, and stood before the king.

וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי-יְהוָה אֲשֶׁר-פָּדָה
אֶת-נַפְשִׁי מִכָּל-צָרָה:

29 And the king swore and said: 'As the LORD liveth, who hath redeemed my soul out of all adversity,

כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ
אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל-כִּסְאִי תַחְתָּי כִּי כֵן
אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה:

30 verily as I swore unto thee by the LORD, the God of Israel, saying: Assuredly Solomon thy son shall reign after me, and he shall sit upon my throne in my stead; verily so will I do this day.'

וַתִּקֹּד בַּת-שֶׁבַע אַפַּיִם אֶרֶץ וַתִּשְׁתַּחֲוֶה
לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד
לְעֹלָם: (פ)

31 Then Bath-sheba bowed with her face to the earth, and prostrated herself to the king, and said: 'Let my lord king David live for ever.'

הפטרת תולדות

The Haftarah is Malachi 1:1 – 2:7. On Erev Rosh Hodesh, read the Haftarah on page 262.

מִשָּׁא דְּבַר-יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל בְּיַד
מַלְאכִי:

1:1 The burden of the word of the LORD to Israel by Malachi.

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאַמְרַתֶּם בְּמִתָּה
אֶהְבֵּתֵנוּ הֲלֹא-אֵח עָשָׂו לְיַעֲקֹב נֶאֱמַר-יְהוָה
וְאֶהֱבֶה אֶת-יַעֲקֹב:

2 I have loved you, saith the LORD. Yet ye say: 'Wherein hast Thou loved us?' Was not Esau Jacob's brother? Saith the LORD; Yet I loved Jacob;

וְאֶת־עֵשׂוֹ שָׂנְאתִי וְאָשִׁים אֶת־הָרִיוֹ שְׂמֹמָה
וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדָּבָר :

3

But Esau I hated, And made his mountains a
desolation, And gave his heritage to the jackals of the
wilderness.

כִּי־תֹאמַר אָדָם רִשְׁשָׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה
חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ
וְאֲנִי אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה
וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יִהְיֶה עַד־עוֹלָם :

4

Whereas Edom saith: 'We are beaten down, But we
will return and build the waste places'; Thus saith the
LORD of hosts: They shall build, but I will throw
down; And they shall be called The border of
wickedness, And The people whom the LORD
execrateth for ever.

וְעֵינֵיכֶם תִּרְאֶינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ וַיִּגְדַּל
יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל :

5

And your eyes shall see, And ye shall say: 'The LORD is
great beyond the border of Israel.'

בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדֹנָיו וְאִם־אָב אֲנִי
אֵיךְ כְּבוֹדִי וְאִם־אֲדֹנִים אֲנִי אֵיךְ מוֹרְאִי
אָמְרוּ יְהוָה צְבָאוֹת לָכֵן תִּכְתְּנִים בּוֹזִי
שְׁמִי וְאַמְרֹתֶם בְּמָה בָּזִינוּ אֶת־שְׁמִי :

6

A son honoureth his father, And a servant his master;
If then I be a father, Where is My honour? And if I be
a master, Where is My fear? Saith the LORD of hosts
Unto you, O priests, that despise My name. And ye
say: 'Wherein have we despised Thy name?'

מִגִּישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לֶחֶם מִגָּאֵל וְאַמְרֹתֶם
בְּמָה גִּאלְנוּךָ בְּאַמְרֹתֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה
הוּא :

7

Ye offer polluted bread upon Mine altar. And ye say:
'Wherein have we polluted thee?' In that ye say: 'The
table of the LORD is contemptible.'

וְכִי־תִגִּישׁוּן עוֹר לְזִבְחַ אֵין רָע וְכִי תִגִּישׁוּ
פֶסֶחַ וְחִלָּה אֵין רָע תִּקְרִיבֵהוּ נָא לִפְחֹתֶיךָ
הִירְצֶךָ אוֹ הִישָׂא פָנֶיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת :

8

And when ye offer the blind for sacrifice, is it no evil!
And when ye offer the lame and sick, is it no evil!
Present it now unto thy governor; will he be pleased
with thee? Or will he accept thy person? Saith the
LORD of hosts.

וְעַתָּה חֲלוּ־נָא פְנֵי־אֵל וַיַּחֲנֶנוּ מִיָּדְכֶם
הִיתָה זֹאת הִישָׂא מִכֶּם פָּנִים אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת :

9

And now, I pray you, entreat the favour of God That
He may be gracious unto us!— This hath been of your
doing.— Will He accept any of your persons? Saith
the LORD of hosts.

מִי גַם־בְּכֶם וּסְגֹר דְּלָתַיִם וְלֹא־תֹאֲרִוּ
מִזְבְּחִי חֲנָם אֵין־לִי חֹפֶץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא־אֶרְצֶה מִיָּדְכֶם :

10

Oh that there were even one among you that would
shut the doors, That ye might not kindle fire on Mine
altar in vain! I have no pleasure in you, Saith the LORD
of hosts, Neither will I accept an offering at your hand.

כִּי מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ וְעַד־מְבֹאֵז גָּדוֹל שְׁמִי
בְּגוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקַטֵּר מִגִּישׁ לְשְׁמִי
וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי־גָדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת :

11

For from the rising of the sun even unto the going
down of the same My name is great among the
nations; And in every place offerings are presented
unto My name, Even pure oblations; For My name is
great among the nations, Saith the LORD of hosts.

וְאַתֶּם מְחַלְלִים אוֹתוֹ בְּאַמְרֹתֶם שְׁלַחַן
אֲדֹנִי מִגָּאֵל הוּא וְנִיבּוֹ נִבְזָה אָכְלוֹ :

12

But ye profane it, In that ye say: 'The table of the
LORD is polluted, And the fruit thereof, even the food
thereof, is contemptible.'

וַאֲמַרְתֶּם הִנֵּה מִתְּלָאָה וְהִפְחַתֶּם אוֹתוֹ
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבֵּאתֶם גְּזוֹל וְאֶת־
הַפֶּסֶחַ וְאֶת־תְּחוּלָה וְהִבֵּאתֶם אֶת־הַמִּנְחָה
הָאֲרֻצָּה אוֹתָהּ מִיָּדְכֶם אָמַר יְהוָה: (ס)

וְאֲנִי נֹכַח וְיֵשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר וְנָדָר וְזִבְחַת
מְשֻׁחַת לֹאדְנִי כִּי מִלֶּךְ גָּדוֹל אֲנִי אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת וְשְׁמִי נֹרָא בְּגוֹיִם:

וְעַתָּה אֲלֵיכֶם הַמְצִיחַ הַזֶּה הַכֹּהֲנִים:

אִם־לֹא תִשְׁמָעוּ וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ עַל־לֵב
לִתֵּת כְּבוֹד לְשְׁמִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וְשִׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת־הַמָּאֲרָה וְאֶרְוֹתִי אֶת־
בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֶרְוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שֹׁמְרִים
עַל־לֵב:

הִנְנִי גֹעַר לְכֶם אֶת־הַזָּרַע וְזִרְתִּי פָרֶשׁ
עַל־פְּנֵיכֶם פָּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנִשָּׂא אֶתְכֶם
אֵלָיו:

וַיֵּדַעְתֶּם כִּי שִׁלַּחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמְצִיחַ
הַזֶּה לְהִיטֹת בְּרִיתִי אֶת־לְוִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת:

בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ חַיִּים וְהַשְׁלָמָה
וְאַתֶּנָּם־לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נָחַת
הוּא:

תּוֹרַת אֱמֶת הָיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא־
נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלְךְ
אִתִּי וּרְבִים הִשְׁיב מֵעוֹן:

כִּי־שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ־דַעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ
מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱד יְהוָה־צְבָאוֹת הוּא:

Ye say also: 'Behold, what a weariness is it!' And ye have snuffed at it, Saith the LORD of hosts; And ye have brought that which was taken by violence, And the lame, and the sick; Thus ye bring the offering; Should I accept this of your hand? Saith the LORD.

But cursed be he that dealeth craftily, Whereas he hath in his flock a male, And voweth, and sacrificeth unto the Lord a blemished thing; For I am a great King, Saith the LORD of hosts, And My name is feared among the nations.

II:1 And now, this commandment Is for you, O ye priests.

If ye will not hearken, and if ye will not lay it to heart, To give glory unto My name, Saith the LORD of hosts, Then will I send the curse upon you, And I will curse your blessings; Yea, I curse them, Because ye do not lay it to heart.

Behold, I will rebuke the seed for your hurt, And will spread dung upon your faces, Even the dung of your sacrifices; And ye shall be taken away unto it.

Know then that I have sent This commandment unto you, That My covenant might be with Levi, Saith the LORD of hosts.

My covenant was with him Of life and peace, and I gave them to him, And of fear, and he feared Me, And was afraid of My name.

The law of truth was in his mouth, And unrighteousness was not found in his lips; He walked with Me in peace and uprightness, And did turn many away from iniquity.

For the priest's lips should keep knowledge, And they should seek the law at his mouth; For he is the messenger of the LORD of hosts.

הפטר ויצא

The Haftarah is Hosea 12:13 – 14:10.

XII:13	And Jacob fled into the field of Aram, And Israel served for a wife, And for a wife he kept sheep.	וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמַר:
14	And by a prophet the LORD brought Israel up out of Egypt, And by a prophet was he kept.	וּבִנְבִיא הָעֶלְיָה יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבִנְבִיא נִשְׁמַר:
15	Ephraim hath provoked most bitterly; Therefore shall his blood be cast upon him, And his reproach shall his Lord return unto him.	הַכְעִיס אֶפְרַיִם תַּמְרוּרִים וְדָמָיו עָלָיו יָפוּשׁ וְחִרְפָּתוֹ יָשִׁיב לוֹ אֲדֹנָיו:
XIII:1	When Ephraim spoke, there was trembling, He exalted himself in Israel; But when he became guilty through Baal, he died.	כַּדְבָּר אֶפְרַיִם רָתַת נָשָׂא הוּא בִישְׂרָאֵל וַיֵּאָשֶׁם בַּבַּעַל וַיָּמָת:
2	And now they sin more and more, And have made them molten images of their silver, According to their own understanding, even idols, All of them the work of the craftsmen; Of them they say: 'They that sacrifice men kiss calves.'	וַעֲתָהּ יוֹסִפוּ לַחֲטֹא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה מִכֶּסֶפָּם כְּתִבּוּנָם עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כָּלָה לָהֶם הֵם אֱמֹרִים זִבְחֵי אָדָם עֹגְלִים יִשְׁקֹון:
3	Therefore they shall be as the morning cloud, And as the dew that early passeth away, As the chaff that is driven with the wind out of the threshing-floor, And as the smoke out of the window.	לָכֵן יִהְיוּ כַעֲנַן-בֹּקֶר וְכֹטֵל מִשְׁכִּים הַלֵּךְ כִּמְץ יֹסַעַר מִגֶּרֶן וּכְעָשָׁן מֵאַרְבָּה:
4	Yet I am the LORD thy God From the land of Egypt; And thou knowest no God but Me, And beside Me there is no saviour.	וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאַל־הֵיחָד זֹלָתִי לֹא תִדַּע וּמוֹשִׁיעַ אֵין בְּלִתִּי:
5	I did know thee in the wilderness, In the land of great drought.	אֲנִי יָדַעְתִּיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ תִּלְאָבוֹת:
6	When they were fed, they became full, They were filled, and their heart was exalted; Therefore have they forgotten Me.	כְּמִרְעִיתָם וַיִּשְׂבְּעוּ שָׂבְעוּ וַיִּגְדּוּ לִבָּם עַל-כֵּן שָׁכַחוּנִי:
7	Therefore am I become unto them as a lion; As a leopard will I watch by the way;	וְאֵתִי לָהֶם כְּמוֹ-שֹׁחַל כְּנֹמֵר עַל-דֶּרֶךְ אֲשׁוּר:
8	I will meet them as a bear that is bereaved of her whelps, And will rend the enclosure of their heart; And there will I devour them like a lioness; The wild beast shall tear them.	אֶפְגֹּשֶׁם כְּדָב שֹׁכֹל וְאֶקְרַע סִגּוֹר לִבָּם וְאֶכְלֵם שֵׁם כְּלָבִיא חֵית הַשָּׂדֶה תִּבְקַעֵם:
9	It is thy destruction, O Israel, That thou art against Me, against thy help.	שַׁחַתְךָ יִשְׂרָאֵל כִּי-בִי בְעִזָּרְךָ:
10	Ho, now, thy king, That he may save thee in all thy cities! And thy judges, of whom thou saidst: 'Give me a king and princes!'	אֱהִי מֶלֶכְךָ אֲפֹא וַיּוֹשִׁיעֶךָ בְּכָל-עִרֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ תִּנְהַלֵּי מֶלֶךְ וּשְׂרָרִים:
11	I give thee a king in Mine anger, And take him away in My wrath.	אֶתֶּן-לְךָ מֶלֶךְ בְּאַפִּי וְאֶקַּח בְּעִבְרָתִי: (פ)

צָרוֹר עֵזֶן אֶפְרַיִם צָפוּנָה חֲטָאתוֹ:	12	The iniquity of Ephraim is bound up; His sin is laid up in store.
חֲבָלֵי יוֹלָדָה יָבֹאוּ לוֹ הוּא־בֵּן לֹא חָכֵם כִּי־עַתָּה לֹא־עֲמִיד בְּמִשְׁכַּב בָּנִים:	13	The throes of a travailing woman shall come upon him; He is an unwise son; For it is time he should not tarry In the place of the breaking forth of children.
מִיָּד שְׂאוּל אֶפְדֵם מִמָּוֶת אֲנֹלָם אֱלֹהֵי דְבַר־יָד מָוֶת אֱלֹהֵי קִטְבָךְ שְׂאוּל נָחֵם יִסְתַּר מֵעֵינַי:	14	Shall I ransom them from the power of the nether-world? Shall I redeem them from death? Ho, thy plagues, O death! Ho, thy destruction, O netherworld! Repentance be hid from Mine eyes!
כִּי הוּא בֵּין אֲחִים יִפְרִיא יָבֹא קָדִים רוּחַ יְהוָה מִמִּדְבָּר עָלָה וַיְבֹשׁ מְקוֹרוֹ וַיִּחַרֲב מַעֲיָנֹו הוּא יִשְׁסֶה אוֹצָר כָּל־כֶּלִי חֲמֻדָּה:	15	For though he be fruitful among the reed-plants, An east wind shall come, the wind of the LORD coming up from the wilderness, And his spring shall become dry, and his fountain shall be dried up; He shall spoil the treasure of all precious vessels.
תֹּאשֵׁם שְׁמֹרֹן כִּי מָרְתָה בְּאַלְהֵיהָ בַּחֲרָב יִפְּלוּ עַל־לִיתֶהּ יִרְטְשׁוּ וְהִרְיוֹתֶיהָ יִבְקָעוּ: (פ)	XIV:1	Samaria shall bear her guilt, For she hath rebelled against her God; They shall fall by the sword; Their infants shall be dashed in pieces, And their women with child shall be ripped up.
שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֹנֶךָ:	2	Return, O Israel, unto the LORD thy God; For thou hast stumbled in thine iniquity.
קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וּשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמַרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשְׁאָא עֹון וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלַמָּה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ:	3	Take with you words, And return unto the LORD; Say unto Him: 'Forgive all iniquity, And accept that which is good; So will we render for bullocks the offering of our lips.
אֲשׁוּרוֹ לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוֹס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֶׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יִרְחֵם יְתוֹם:	4	Asshur shall not save us; We will not ride upon horses; Neither will we call any more the work of our hands our gods; For in Thee the fatherless findeth mercy.'
אֲרַפֵּא מְשׁוֹבְתָם אֶהְבֵם נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמֶּנּוּ:	5	I will heal their backsliding, I will love them freely; For Mine anger is turned away from him.
אֶהְיָ כֶּטֶל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשַׁנָּה וְיָךְ שָׂרְשׁוֹ כְּלִבְנוֹן:	6	I will be as the dew unto Israel; He shall blossom as the lily, And cast forth his roots as Lebanon.
יִלְכּוּ וְנִקְוֹתָיו וַיְהִי כְנִית הוֹדוֹ וְרִית לוֹ כְּלִבְנוֹן:	7	His branches shall spread, And his beauty shall be as the olive-tree, And his fragrance as Lebanon.
יִשְׁכּוּ יִשְׁכְּבִי בְצֻלּוֹ יִחְיוּ דִגָּן וַיִּפְרְחוּ כִגְפָן זָכְרוּ כִּי־לִבְנוֹן:	8	They that dwell under his shadow shall again Make corn to grow, And shall blossom as the vine; The scent thereof shall be as the wine of Lebanon.
אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לְעַצְבִּים אֲנִי עָנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִרְיוֹ נִמְצָא:	9	Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cypress-tree; From Me is thy fruit found.

מי חכם ויגבן אלה נבון וידעם כיישרים
דרכי יהוה וצדקים ילכו בם ופושעים
יפגשלו בם:

10 Whoso is wise, let him understand these things,
Whoso is prudent, let him know them. For the ways
of the LORD are right, And the just do walk in them;
But transgressors do stumble therein.

הפטרת וישלח

The Haftarah is Obadiah 1:1 – 1:21.

חזון עבדיה כה-אמר אדני יהוה לאדום
שמועה שמענו מאת יהוה וציר בגוים
שלח קומו ונקומה עליה למלחמה:

1:1 The vision of Obadiah. Thus saith the Lord GOD
concerning Edom: We have heard a message from the
LORD, And an ambassador is sent among the nations:
'Arise ye, and let us rise up against her in battle.'

הנה קטן נתתך בגוים בזוי אתה מאד:

2 Behold, I make thee small among the nations; Thou
art greatly despised.

זדון לבך השיאך שכני בחגי-סלע מרום
שבתו אמר בלבם מי יורדני ארץ:

3 The pride of thy heart hath beguiled thee, O thou that
dwellest in the clefts of the rock, Thy habitation on
high; That sayest in thy heart: 'Who shall bring me
down to the ground?'

אם-תגביה כנשר ואם-בין כוכבים שים
קנך משם אורידך נאם-יהוה:

4 Though thou make thy nest as high as the eagle, And
though thou set it among the stars, I will bring thee
down from thence, saith the LORD.

אם-גנבים באו-לך אם-שוודי לילך איך
נדמיתה הלא יגנבו דים אם-בצרים באו
לך הלא ישאירו עללות:

5 If thieves came to thee, if robbers by night— How art
thou cut off!— Would they not steal till they had
enough? If grape-gatherers came to thee, Would they
not leave some gleaning grapes?

איך נחפשו עשו נבעו מצפניו:

6 How is Esau searched out! How are his hidden places
sought out!

עד-הגבול שלחוך כל אנשי בריתך
השיאוך יכלו לך אנשי שלמה לחמה
ישימו מזור תחתך אין תבונה בו:

7 All the men of thy confederacy Have conducted thee
to the border; The men that were at peace with thee
Have beguiled thee, and prevailed against thee; They
that eat thy bread lay a snare under thee, In whom
there is no discernment.

הלא ביום ההוא נאם-יהוה ותאבדתי
חכמים מאדום ותבונה מחר עשו:

8 Shall I not in that day, saith the LORD, Destroy the
wise men out of Edom, And discernment out of the
mount of Esau?

ותחו גבוריך תימן למען ופרת-איש מחר
עשו מקטל:

9 And thy mighty men, O Teman, shall be dismayed, To
the end that every one may be cut off from the mount
of Esau by slaughter.

מחמס אחיך יעקב תכסך בושח ונכרת
לעולם:

10 For the violence done to thy brother Jacob shame shall
cover thee, And thou shalt be cut off for ever.

בְּיוֹם עֲמַדְךָ מִמָּגֵד בְּיוֹם שְׁבוֹת זָרִים חִילוֹ
וְנִכְרִים בָּאוּ שְׁעָרָו וְעַל־יְרוּשָׁלַם יָדוּ גוֹדֵל
גַּם־אֶתָּה כְּאַחַד מֵהֶם:

11 In the day that thou didst stand aloof, In the day that strangers carried away his substance, And foreigners entered into his gates, And cast lots upon Jerusalem, Even thou wast as one of them.

וְאַל־תִּרְאֵה בְּיוֹם־אַחִידָה בְּיוֹם נִכְרְוֹ וְאַל־
תִּשְׂמַח לִבְנֵי־יְהוּדָה בְּיוֹם אָבְדָם וְאַל־
תִּגְדֹּל פִּידָה בְּיוֹם צָרָה:

12 But thou shouldst not have gazed on the day of thy brother In the day of his disaster, Neither shouldst thou have rejoiced over the children of Judah In the day of their destruction; Neither shouldst thou have spoken proudly In the day of distress.

אַל־תִּבּוֹא בְּשַׁעַר־עַמִּי בְּיוֹם אִידָם אֵל־
תִּרְאֵה גַם־אֶתָּה בְּרַעְתּוֹ בְּיוֹם אִידּוֹ וְאַל־
תִּשְׁלַחֲנָה בְּחִילוֹ בְּיוֹם אִידּוֹ:

13 Thou shouldst not have entered into the gate of My people In the day of their calamity; Yea, thou shouldst not have gazed on their affliction In the day of their calamity, Nor have laid hands on their substance In the day of their calamity.

וְאַל־תַּעֲמֹד עַל־הַפֶּרֶק לְהַכְרִית אֶת־
פְּלִיטָיו וְאַל־תִּסְגֹּר שְׂרִידָיו בְּיוֹם צָרָה:

14 Neither shouldst thou have stood in the crossway, To cut off those of his that escape; Neither shouldst thou have delivered up those of his That did remain in the day of distress.

כִּי־קָרֹב יוֹם־יְהוָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לָּךְ גַּמְלָה יָשׁוּב בְּרֹאשְׁךָ:

15 For the day of the LORD is near upon all the nations; As thou hast done, it shall be done unto thee; Thy dealing shall return upon thine own head. .

כִּי כַּאֲשֶׁר שָׁתִיתֶם עַל־הַר קָדְשִׁי יִשְׁתּוּ
כָּל־הַגּוֹיִם תָּמִיד וְשָׁתוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא
הָיוּ:

16 For as ye have drunk upon My holy mountain, So shall all the nations drink continually, Yea, they shall drink, and swallow down, And shall be as though they had not been.

וּבְהָר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קָדֵשׁ
וְיָרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם:

17 But in mount Zion there shall be those that escape, And it shall be holy; And the house of Jacob shall possess their possessions.

וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהֱבֶה
וּבֵית עֵשָׂו לֶקֶשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא־
יִתְּנָה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יְהוָה דִּבֶּר:

18 And the house of Jacob shall be a fire, And the house of Joseph a flame, And the house of Esau for stubble, And they shall kindle in them, and devour them; And there shall not be any remaining of the house of Esau; For the LORD hath spoken.

וְיָרְשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת־הָר עֵשָׂו וְהַשְּׁפֵלָה אֶת־
פְּלִשְׁתִּים וְיָרְשׁוּ אֶת־שֶׁבֶט אֶפְרַיִם וְאֶת־
שֶׁבֶט שַׁמְרוֹן וּבִנְיָמִן אֶת־הַגִּלְעָד:

19 And they of the South shall possess the mount of Esau, And they of the Lowland the Philistines; And they shall possess the field of Ephraim, And the field of Samaria; And Benjamin shall possess Gilead.

וְגִלְתָּ הַחֲלָהָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
כְּנָעָנִים עַד־צָרְפָת וְגִלְתָּ יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
בְּסַפְרָד יָרְשׁוּ אֶת עָרֵי הַנֶּגֶב:

20 And the captivity of this host of the children of Israel, That are among the Canaanites, even unto Zarephath, And the captivity of Jerusalem, that is in Sepharad, Shall possess the cities of the South.

וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת־הָר
עֵשָׂו וְהָיְתָה לִיהוָה הַמְּלוֹכָה:

21 And saviours shall come up on mount Zion To judge the mount of Esau; And the kingdom shall be the LORD'S.

הפטרת וישב

The Haftarah is Amos 2:6 – 3:8.

כַּח אָמַר יְהוָה עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל-מִכְרָם
בַּכֶּסֶף צְדִיק וְאַבְיוֹן בְּעָבוּר נַעֲלִים:

II:6 Thus saith the LORD: For three transgressions of Israel, Yea, for four, I will not reverse it: Because they sell the righteous for silver, And the needy for a pair of shoes;

הַשְׂאֵפִים עַל-עַפר-אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דָּלִים
וְדֶרֶךְ עֲנוּיִם יָטוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יִלְכוּ אַל-
הַנִּעְרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת-שֵׁם קָדְשִׁי:

7 That pant after the dust of the earth on the head of the poor, And turn aside the way of the humble; And a man and his father go unto the same maid, To profane My holy name; .

וְעַל-בְּגָדִים חֲבָלִים יָטוּ אֶצֶל כָּל-מִזְבֵּחַ
וַיִּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם:

8 And they lay themselves down beside every altar Upon clothes taken in pledge, And in the house of their God they drink The wine of them that have been fined.

וְאֲנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר
כְּגִבָּה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֹסֶן הוּא כְּאֱלוֹנִים
וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיו מִמַּעַל וְשָׁרְשָׁיו מִתַּחַת:

9 Yet destroyed I the Amorite before them, Whose height was like the height of the cedars, And he was strong as the oaks; Yet I destroyed his fruit from above, And his roots from beneath.

וְאֲנֹכִי הֵעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה
לְרִשְׁתׁ אֶת-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי:

10 Also I brought you up out of the land of Egypt, And led you forty years in the wilderness, To possess the land of the Amorites.

וְאֲנִי מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחוּרֵיכֶם
לְנָזִירִים הָאֵף אֵין-זֹאת בְּנִי יִשְׂרָאֵל נֹאם-
יְהוָה:

11 And I raised up of your sons for prophets, And of your young men for Nazirites. Is it not even thus, O ye children of Israel? Saith the LORD.

וַתִּשְׁקוּ אֶת-הַנָּזִירִים יַיִן וְעַל-הַנְּבִיאִים
צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ:

12 But ye gave the Nazirites wine to drink; And commanded the prophets, saying: 'Prophecy not.'

הִנֵּה אֲנֹכִי מַעִיק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק
הָעֲגֻלָּה הַמְּלֵאָה לֶה עָמִיר:

13 Behold, I will make it creak under you, As a cart creaketh that is full of sheaves.

וְאָבֵד מְנוּס מִקָּל וְחֹזֵק לֹא-יִאֱמָץ כָּחוֹ
וְגִבּוֹר לֹא-יִמָּלֵט נַפְשׁוֹ:

14 And flight shall fail the swift, And the strong shall not exert his strength, Neither shall the mighty deliver himself;

וְתַפֵּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֵד וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא
יִמָּלֵט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יִמָּלֵט נַפְשׁוֹ:

15 Neither shall he stand that handleth the bow; And he that is swift of foot shall not deliver himself; Neither shall he that rideth the horse deliver himself;

וְאִמָּץ לִבּוֹ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס בַּיּוֹם-
הַהוּא נֹאם-יְהוָה: (פ)

16 And he that is courageous among the mighty Shall flee away naked in that day, Saith the LORD.

שָׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה
אֲשֶׁר הֵעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאָדָמָה
עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֲוֹנוֹתֵיכֶם:

הֵילְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלֹתִי אִם־נֹעֲדוּ:

הִישָׁאֵג אַרְיֵה בַּיָּעַר וְטָרַף אֵין לוֹ חַיֹּתַי
כַּפִּיר קוֹלוֹ מִמַּעַנְתּוֹ בְּלֹתִי אִם־לָכָד:

הַתִּפֹּל צִפּוֹר עַל־פַּח הָאָרֶץ וּמִוֶּקֶשׁ אֵין
לָהּ תִּיעֲלֶה־פַח מִן־הָאָדָמָה וְלָכָד לֹא
יִלְכּוֹד:

אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחָרְדוּ
אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהִי לֹא עָשָׂה:

כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנֵי יְהוָה דְּבָר כִּי אִם־גָּלָה
סוֹדוֹ אֶל־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים:

אַרְיֵה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנֵי יְהוָה דְּבָר
מִי לֹא יִנְבֵּא:

III:1 Hear this word that the LORD hath spoken against you, O children of Israel, against the whole family which I brought up out of the land of Egypt, saying:

2 You only have I known of all the families of the earth; Therefore I will visit upon you all your iniquities.

3 Will two walk together, Except they have agreed?

4 Will a lion roar in the forest, When he hath no prey? Will a young lion give forth his voice out of his den, If he have taken nothing?

5 Will a bird fall in a snare upon the earth, Where there is no lure for it? Will a snare spring up from the ground, And have taken nothing at all?

6 Shall the horn be blown in a city, And the people not tremble? Shall evil befall a city, And the LORD hath not done it?

7 For the Lord GOD will do nothing, But He revealeth His counsel unto His servants the prophets.

8 The lion hath roared, Who will not fear? The Lord GOD hath spoken, Who can but prophesy?

הפטרות מקץ

The Haftarah is I Kings 3:15 - 4:1.

וַיִּקְץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם
וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי אֲרוֹן בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל
עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־
עֲבָדָיו: (פ)

אָז תָּבֹאנָה שְׁתֵּי נָשִׁים זָנוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ
וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנָיו:

וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֶחָת כִּי אֲדֹנִי אֲנִי וְהָאִשָּׁה
הַזֹּאת יֹשְׁבֹת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלֶד עִמָּה
בְּבֵית:

III:15 And Solomon awoke, and, behold, it was a dream; and he came to Jerusalem, and stood before the ark of the covenant of the LORD, and offered up burnt-offerings, and offered peace-offerings, and made a feast to all his servants.

16 Then came there two women, that were harlots, unto the king, and stood before him.

17 And the one woman said: 'Oh, my lord, I and this woman dwell in one house; and I was delivered of a child with her in the house.

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לִלְדֹתַי וַתֵּלֶד גַּם־
הָאִשָּׁה הַזֹּאת וַאֲנַחְנוּ יַחְדָּו אֵין־זָר אֶתֵּנּוּ
בְּבֵית זִוְלָתִי שְׁתֵּים־אֶנְחֵנוּ בְּבֵית:

18 And it came to pass the third day after I was delivered, that this woman was delivered also; and we were together; there was no stranger with us in the house, save we two in the house.

וַיָּמָת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לַיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה
עָלָיו:

19 And this woman's child died in the night; because she overlay it.

וַתָּקֶם בַּתּוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנִי
מֵאֶצְלִי וַאֲמַתִּי יֹשְׁנָה וַתִּשְׁכַּבְהוּ בְּחִיקָה
וְאֶת־בְּנֵה הַמָּת הִשְׁכַּיְבָה בְּחִיקִי:

20 And she arose at midnight, and took my son from beside me, while thy handmaid slept, and laid it in her bosom, and laid her dead child in my bosom.

וְאָקָם בַּבֹּקֶר לְהֵינִיק אֶת־בְּנִי וְהִנֵּה־מָת
וְאֶת־בּוֹנֵן אֵלָיו בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְנִי
אֲשֶׁר יָלַדְתִּי:

21 And when I rose in the morning to give my child suck, behold, it was dead; but when I had looked well at it in the morning, behold, it was not my son, whom I did bear.'

וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָאֲחֵרֶת לֹא כִּי בְנִי הָחִי
וּבְנֶךְ הַמָּת וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִּי בְנֶךְ הַמָּת
וּבְנִי הָחִי וַתַּדְבֵּרְנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

22 And the other woman said: 'Nay; but the living is my son, and the dead is thy son.' And this said: 'No; but the dead is thy son, and the living is my son.' Thus they spoke before the king.

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֲמַרְתְּ זֶה־בְּנִי הָחִי
וּבְנֶךְ הַמָּת וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִּי בְנֶךְ הַמָּת
וּבְנִי הָחִי: (פ)

23 Then said the king: 'The one saith: This is my son that liveth, and thy son is the dead; and the other saith: Nay; but thy son is the dead, and my son is the living.'

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קְחוּ לִי־חֶרֶב וַיָּבֹאוּ הַחֶרֶב
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

24 And the king said: 'Fetch me a sword.' And they brought a sword before the king.

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גְּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחִי לְשְׁנַיִם
וְתֵנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת:

25 And the king said: 'Divide the living child in two, and give half to the one, and half to the other.'

וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־בְּנֵה הָחִי אֶל־הַמֶּלֶךְ
כִּי־נִכְמְרוּ הַחַמִּיָּה עַל־בְּנֵה וַתֹּאמֶר בִּי
אֲדֹנִי תִנוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחִי וְהַמָּת אֶל־
תְּמִיתָהּ וְזֹאת אֲמַרְתְּ גַּם־לִי גַם־לָךְ לֹא
יִהְיֶה גְזְרוּ:

26 Then spoke the woman whose the living child was unto the king, for her heart yearned upon her son, and she said: 'Oh, my lord, give her the living child, and in no wise slay it.' But the other said: 'It shall be neither mine nor thine; divide it.'

וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנוּ־לָהּ אֶת־הַיֶּלֶד
הָחִי וְהַמָּת לֹא תְמִיתָהּ הִיא אִמּוֹ: (ס)

27 Then the king answered and said: 'Give her the living child, and in no wise slay it: she is the mother thereof.'

וַיִּשְׁמְעוּ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר
שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּירָאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי
רָאוּ כִי־חֲכָמָת אֱלֹהִים בְּקֶרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת
מִשְׁפָּט: (ס)

28 And all Israel heard of the judgment which the king had judged; and they feared the king; for they saw that the wisdom of God was in him, to do justice.

וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל-כָּל-
יִשְׂרָאֵל: (ס)

IV:1 And king Solomon was king over all Israel.

הפסרת ויגש

The Haftarah is Ezekiel 37:15 – 37:28.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: XXXVII:15 And the word of the LORD came unto me, saying:

וַאֲתָה בֶן-אָדָם קַח-לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב
עָלָיו לֵיהוּדָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרֹו וּלְקַח
עֵץ אֶחָד וּכְתֹוב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם
וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרֹו:

16 'And thou, son of man, take thee one stick, and write upon it: For Judah, and for the children of Israel his companions; then take another stick, and write upon it: For Joseph, the stick of Ephraim, and of all the house of Israel his companions;

וְקִרְב אֹתָם אֶחָד אֶל-אֶחָד לָהּ לְעֵץ אֶחָד
וְהָיוּ לְאַחָדִים בְּיָדִי:

17 and join them for thee one to another into one stick, that they may become one in thy hand.

וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֲלֶיךָ בְּנֵי עַמֶּךָ לֵאמֹר
הֲלוֹא-תִגִּיד לָנוּ מִה-אֵלֶּה לָּךְ:

18 And when the children of thy people shall speak unto thee, saying: Wilt thou not tell us what thou meanest by these?

דַּבֵּר אֲלֵהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה הִנֵּה
אֲנִי לֹקֵחַ אֶת-עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד-אֶפְרַיִם
וּשְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרֹו וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו
אֶת-עֵץ יְהוּדָה וַעֲשִׂיתָם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ
אֶחָד בְּיָדִי:

19 say into them: Thus saith the Lord God: Behold, I will take the stick of Joseph, which is in the hand of Ephraim, and the tribes of Israel his companions; and I will put them unto him together with the stick of Judah, and make them one stick, and they shall be one in My hand.

וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר-תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדֶךָ
לְעֵינֵיהֶם:

20 And the sticks whereon thou writest shall be in thy hand before their eyes.

וּדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה-אָמַר יְהוָה הִנֵּה
אֲנִי לֹקֵחַ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הִלְכוּ-שָׁם וּקְבַצְתִּי אוֹתָם מִסָּבִיב
וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל-אֲדָמָתָם:

21 And say unto them: Thus saith the Lord God: Behold, I will take the children of Israel from among the nations, whither they are gone, and will gather them on every side, and bring them into their own land;

וַעֲשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי
יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכָלָם לְמֶלֶךְ
וְלֹא (כ' יְהוּדָה) (ק' יְהוּדָה) לְשֵׁנֵי גוֹיִם וְלֹא
יִחָצוּ עוֹד לְשֵׁנֵי מַמְלָכוֹת עוֹד:

22 and I will make them one nation in the land, upon the mountains of Israel, and one king shall be king to them all; and they shall be no more two nations, neither shall they be divided into two kingdoms any more at all;

וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם
וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכָּל
מוֹשְׁבֵיתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטַהַרְתִּי
אוֹתָם וְהָיִי לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהֶם
לֵאלֹהִים:

23

neither shall they defile themselves any more with their idols, nor with their detestable things, nor with any of their transgressions; but I will save them out of all their dwelling-places, wherein they have sinned, and will cleanse them; so shall they be My people, and I will be their God.

וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוּעָה אֶחָד
יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלְכוּ וּחְקוֹתַי
יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם:

24

And My servant David shall be king over them, and they all shall have one shepherd; they shall also walk in Mine ordinances, and observe My statutes, and do them.

וַיֵּשְׁבוּ עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ-בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיֵּשְׁבוּ
עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד-עוֹלָם
וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם:

25

And they shall dwell in the land that I have given unto Jacob My servant, wherein your fathers dwelt; and they shall dwell therein, they, and their children, and their children's children, for ever; and David My servant shall be their prince for ever.

וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלֹום בְּרִית עוֹלָם
יִהְיֶה אוֹתָם וְנִתְּתִים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנִתְּתִי
אֶת-מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

26

Moreover I will make a covenant of peace with them—it shall be an everlasting covenant with them; and I will establish them, and multiply them, and will set My sanctuary in the midst of them for ever.

וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם
לֵאלֹהִים וְהֵמָּה יִהְיוּ-לִי לְעָם:

27

My dwelling-place also shall be over them; and I will be their God, and they shall be My people.

וַיֵּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדֵּשׁ
אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם
לְעוֹלָם: (פ)

28

And the nations shall know that I am the LORD that sanctify Israel, when My sanctuary shall be in the midst of them for ever.'

הפסרת ויחי

The Haftarah is I Kings 2:1 – 2:12.

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-דָוִד לָמוּת וַיִּצַּו אֶת-שְׁלֹמֹה
בְּנוֹ לֵאמֹר:

II:1

Now the days of David drew nigh that he should die; and he charged Solomon his son, saying:

אֲנֹכִי הֹלֵךְ בְּדַרְכֵי כָל-הָאָרֶץ וְחִזַּקְתָּ
וְהָיִיתָ לְאִישׁ:

2

'I go the way of all the earth; be thou strong therefore, and show thyself a man;

וּשְׁמַרְתָּ אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת
בְּדַרְכָּיו לְשָׁמֵר חֻקֵּי וּמִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וְעֲדוּתָיו כַּכְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן
תִּשְׁכֹּל אֶת כָּל־אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל־
אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם:

and keep the charge of the LORD thy God, to walk in His ways, to keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and His testimonies, according to that which is written in the law of Moses, that thou mayest prosper in all that thou doest, and whithersoever thou turnest thyself;

לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
עָלַי לֵאמֹר אִם־יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת־דַּרְכִּים
לְלַכֵּת לִפְנֵי בְּאֵמַת כָּל־לִבָּם וּבְכָל־
נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא־יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל
כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל:

that the LORD may establish His word which He spoke concerning me, saying: If thy children take heed to their way, to walk before Me in truth with all their heart and with all their soul, there shall not fail thee, said He, a man on the throne of Israel.

וְגַם אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לִי יוֹאָב
בֶּן־זְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשְׁנֵי־שָׂרֵי צְבָאוֹת
יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן־נֵר וּלְעִמָּשָׁא בֶן־
נִתָּן וַיַּהַרְגֵם וַיָּשֶׂם דְּמִי־מִלְחָמָה בְּשָׁלֹם
וַיִּתֵּן דְּמֵי מִלְחָמָה בַּחֲגֻרְתּוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְנָיו
וּבִנְעָלוֹ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו:

Moreover thou knowest also what Joab the son of Zeruiah did unto me, even what he did to the two captains of the hosts of Israel, unto Abner the son of Ner and unto Amasa the son of Jether, whom he slew, and shed the blood of war in peace, and put the blood of war upon his girdle that was about his loins, and in his shoes that were on his feet.

וַעֲשֵׂיתָ כַּחֲכֻמָּתְךָ וְלֹא־תוֹרֵד שִׁיבְתּוֹ
בְּשָׁלֹם שְׂאֵל:

Do therefore according to thy wisdom, and let not his hoar head go down to the grave in peace.

וּלְבָנֵי בַרזִילָי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה־חֶסֶד וְחֵן
בְּאֲכָלֵי שְׁלֹחֶנְךָ כִּי־כֵן קָרַבְנִי אֵלַי בְּקָרְחִי
מִפְּנֵי אֲבִשָׁלוֹם אֲחִיקָי:

But show kindness unto the sons of Barzillai the Gileadite, and let them be of those that eat at thy table; for so they drew nigh unto me when I fled from Absalom thy brother.

וְהִנֵּה עִמָּךְ שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא בֶן־הִימָנִי
מִבְּחָרִים וְהוּא קָלָלָנִי קָלְלָה נְמֻצָּת בָּיוֹם
לְכַתִּי מַחֲנִים וְהוּא יָרַד לִקְרָאתִי הַיַּרְדֵּן
וְאָשָׁבַע לוֹ בִּיהוָה לֵאמֹר אִם־אֲמִיתָךְ
בַּחֶרֶב:

And, behold, there is with thee Shimei the son of Gera, the Benjamite, of Bahurim, who cursed me with a grievous curse in the day when I went to Mahanaim; but he came down to meet me at the Jordan, and I swore to him by the LORD, saying: I will not put thee to death with the sword.

וְעַתָּה אֶל־תִּנָּקְחוּ כִּי אִישׁ חָכָם אַתָּה
וַיַּדְעָתָ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־לוֹ וְהוֹרַדְתָּ אֶת־
שִׁיבְתּוֹ בַּדָּם שְׂאֹל:

Now therefore hold him not guiltless, for thou art a wise man; and thou wilt know what thou oughtest to do unto him, and thou shalt bring his hoar head down to the grave with blood.'

וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר בְּעִיר
דָּוִד: (פ)

And David slept with his fathers, and was buried in the city of David.

וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל־יִשְׂרָאֵל
אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַת שָׁנִים
וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים:

11

And the days that David reigned over Israel were forty years: seven years reigned he in Hebron, and thirty and three years reigned he in Jerusalem.

וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל־כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וְתִכּוֹן
מַלְכוּתוֹ מְאֹד: (ס)

12

And Solomon sat upon the throne of David his father; and his kingdom was established firmly.

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השבת שני-כבשים בני-שנה
תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלילה
בשמן ונסכו:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד
ונסכה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

ובראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה
פרים בני-בקר שנים ואיל אחד כבשים
בני-שנה שבעה תמימם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

ושלשה עשרנים סלת מנחה בלילה
בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת
מנחה בלילה בשמן לאיל האחד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

ועשרן עשרון סלת מנחה בלילה בשמן
לכבש האחד עליה בית ניהח אשה
ליהוה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת
ההין לאיל ורביעת ההין לכבש גין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי השנה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה
על-עלת התמיד יעשה ונסכו: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ תדם
רגלי איזה בית אשר תבנו-לי ואיזה
מקום מנוחתי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

ואת-כל-אלה ידי עשתה ויהיו כל-אלה
נאם-יהוה ואליה אביט אל-עני
ונכה-רוח וחרד על-דברי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְף
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דֶּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אִוֵּן גַּם-הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בַּתְּעַלְלֵיהֶם וּמִגִּוְרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבְאֶשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאֵיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲלִיל יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹוא חֶבֶל לָהּ
וְהִמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִנְלַד גּוֹי פֶּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָה צִיּוֹן אֶת-בְּנֵיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמוֹלִיד וְעַצְרָתִי אָמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֲבֶיהָ
שִׁישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמְיָהּ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵהוּ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה אֶלֶיָּהּ כְּנָהָר
שְׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ בֶן אִנְכִי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וְרֵאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרָחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הֵנָּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכָּבָתוֹ לְהַשִּׁיב בַּחֲמָה אָפּוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֹהֲבֵי־אֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבַחֶרֶב
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבּוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְּנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבָּר יַחְדּוֹ יִסָּפוּ
נַאֲם־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לִקְבֹּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וּרְאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם אֶל־הַגּוֹיִם
תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְהַיָּוָן מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבְל וַיִּנּוּן הָאִיִּים הִרְחָקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּמְדִּים
וּבַפָּרָדִים וּבַכִּרְכָּוֹת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נַאֲם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מִדִּי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִּי תוֹלַעֲתָם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לּוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדָּתְךָ כִּי
יִפָּקֵד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תַּחַד מְאֹד וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבְּתָהּ
אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתִּי הַחֲצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְ אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אָל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם כַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בָּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלְחָם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאֹל דָּוִד
יִמְעָמְדִי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָהּ נָא וְאֶרְאֶהָ
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמֶּךָ:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָוֶה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַרְיֵאָף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשֶּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֵרָה חוֹשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֵט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־
(כ) הַחֲצִי (ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשְׁקֻנוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי וּבֵין
זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

מפטיר לשבת חנכה

The Maftir for Shabbat Hanukka corresponds to the day of Hanukka. When Shabbat occurs on the first day, read from the beginning through the portion of "the first day". On subsequent days, read only the portion corresponding to that day. On the eighth day, begin with the portion for the eighth day and continue to the end.

וַיְהִי בַיּוֹם כְּלוּת מֹשֶׁה לְהִקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן
וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וַיִּמְשָׁחם
וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם:

יוס א' And it came to pass on the day that Moses had made an end of setting up the tabernacle, and had anointed it and sanctified it, and all the furniture thereof, and the altar and all the vessels thereof, and had anointed them and sanctified them;

וַיִּקְרִיבוּ נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם
הֵם נְשֵׂאֵי הַמִּטָּה הֵם הָעֹמְדִים עַל־
הַפְּקָדִים:

2 that the princes of Israel, the heads of their fathers' houses, offered—these were the princes of the tribes, these are they that were over them that were numbered.

וַיָּבִיאוּ אֶת־קִרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֲגֻלֹּת
צֹב וּשְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר עֲגֻלָּה עַל־שְׁנֵי
הַנָּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי
הַמִּשְׁכָּן:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי
עֲבֹדָתוֹ:

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגֻלֹּת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן
אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם:

אֶת־שְׁתֵּי הָעֲגֻלֹּת וְאֶת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן
לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם:

וְאֶת־אַרְבַּע הָעֲגֻלֹּת וְאֶת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן
לְבְנֵי מֵרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־
אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

וּלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ
עֲלֵיהֶם בַּכֹּתֶף יִשָּׂאוּ:

וַיִּקְרִיבוּ הַנָּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם
הַמִּשָּׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנָּשִׂאִים אֶת־קִרְבָּנָם
לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם
נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם וַיִּקְרִיבוּ אֶת־קִרְבָּנָם
לְחֻנֻּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: (ס)

וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קִרְבָּנוֹ
נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמִטַּה יְהוּדָה:

וְקִרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלִשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵי־הֶם מְלֵאִים סֹלֶת
בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

And they brought their offering before the LORD, six covered wagons, and twelve oxen: a wagon for every two of the princes, and for each one an ox; and they presented them before the tabernacle.

And the LORD spoke unto Moses, saying:

'Take it of them, that they may be to do the service of the tent of meeting; and thou shalt give them unto the Levites, to every man according to his service.'

And Moses took the wagons and the oxen, and gave them unto the Levites.

Two wagons and four oxen he gave unto the sons of Gershon, according to their service.

And four wagons and eight oxen he gave unto the sons of Merari, according unto their service, under the hand of Ithamar the son of Aaron the priest.

But unto the sons of Kohath he gave none, because the service of the holy things belonged unto them: they bore them upon their shoulders.

And the princes brought the dedication-offering of the altar in the day that it was anointed, even the princes brought their offering before the altar.

And the LORD said unto Moses: 'They shall present their offering each prince on his day, for the dedication of the altar.'

And he that presented his offering the first day was Nahshon the son of Amminadab, of the tribe of Judah;

and his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;

one golden pan of ten shekels, full of incense;

15	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;	פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:
16	one male of the goats for a sin-offering;	שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
17	and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Nahshon the son of Amminadab.	וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחֲשֹׁן בֶּן־עַמִּינָדָב: (פ)
יוס"ג	On the second day Nethanel the son of Zuar, prince of Issachar, did offer:	בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נֹתָנֶאל בֶּן־צוּעַר נָשִׂיא יִשָּׁשְׁכָר:
19	he presented for his offering one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;	הִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:
20	one golden pan of ten shekels, full of incense;	כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
21	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;	פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:
22	one male of the goats for a sin-offering;	שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
23	and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Nethanel the son of Zuar.	וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נֹתָנֶאל בֶּן־צוּעַר: (פ)
יוס"ג	On the third day Eliab the son of Helon, prince of the children of Zebulun:	בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לְבִנֵּי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן:
25	his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;	קָרְבָּנוֹ קַעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:
26	one golden pan of ten shekels, full of incense;	כֶּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
27	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;	פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:
28	one male of the goats for a sin-offering;	שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: (פ)

29 and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five
rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This
was the offering of Eliab the son of Helon.

בְּיוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר
בֶּן־שְׂדִיאוּר:

יוס"ד On the fourth day Elizur the son of Shedeur, prince of
the children of Reuben:

קָרְבָּנוֹ קַעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיתָם מְלֵאִים סֶלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

31 his offering was one silver dish, the weight thereof was
a hundred and thirty shekels, one silver basin of
seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both
of them full of fine flour mingled with oil for a
meal-offering;

כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

32 one golden pan of ten shekels, full of incense;

פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְש־אֶחָד
בֶּן־שָׁנָה לְעֹלָה:

33 one young bullock, one ram, one he-lamb of the first
year, for a burnt-offering;

שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

34 one male of the goats for a sin-offering;

וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׂדִיאוּר: (פ)

35 and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five
rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This
was the offering of Elizur the son of Shedeur.

בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלִמְיָאל
בֶּן־צוּרִישַׁדַּי:

יוס"ה On the fifth day Shelumiel the son of Zurishaddai,
prince of the children of Simeon:

קָרְבָּנוֹ קַעֲרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיתָם מְלֵאִים סֶלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

37 his offering was one silver dish, the weight thereof was
a hundred and thirty shekels, one silver basin of
seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both
of them full of fine flour mingled with oil for a
meal-offering;

כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

38 one golden pan of ten shekels, full of incense;

פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְש־אֶחָד
בֶּן־שָׁנָה לְעֹלָה:

39 one young bullock, one ram, one he-lamb of the first
year, for a burnt-offering;

שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

40 one male of the goats for a sin-offering;

וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן שְׁלִמְיָאל בֶּן־צוּרִישַׁדַּי: (פ)

41 and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five
rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This
was the offering of Shelumiel the son of Zurishaddai.

ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן־
דעואל:

יוס'ו

On the sixth day Eliasaph the son of Deuel, prince of the children of Gad:

קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם מלאים סלת
בלולה בשמן למנחה:

43

his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;

כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

44

one golden pan of ten shekels, full of incense;

פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד
בן־שנתו לעלה:

45

one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;

שעיר־עזים אחד לחטאת:

46

one male of the goats for a sin-offering;

ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה
זה קרבן אליסף בן־דעואל: (פ)

47

and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Eliasaph the son of Deuel.

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע
בן־עמיהוד:

יוס'ז

On the seventh day Elishama the son of Ammihud, prince of the children of Ephraim:

קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם מלאים סלת
בלולה בשמן למנחה:

49

his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;

כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

50

one golden pan of ten shekels, full of incense;

פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד
בן־שנתו לעלה:

51

one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;

שעיר־עזים אחד לחטאת:

52

one male of the goats for a sin-offering;

ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה
זה קרבן אלישמע בן־עמיהוד: (פ)

53

and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Elishama the son of Ammihud.

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל
בן־פדהצור:

יוס'ח

On the eighth day Gamaliel the son of Pedahzur, prince of the children of Manasseh:

קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיתָם מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:	55	his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;
כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:	56	one golden pan of ten shekels, full of incense;
פָּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אֶיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:	57	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;
שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:	58	one male of the goats for a sin-offering;
וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר: (פ)	59	and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lamb of the first year. This was the offering of Gamaliel the son of Pedahzur.
בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לְבָנִי בְנִימָן אַבִּידָן בֶּן-גִּדְעָנִי:	60	On the ninth day Abidan the son of Gideoni, prince of the children of Benjamin:
קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיתָם מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:	61	his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;
כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:	62	one golden pan of ten shekels, full of incense;
פָּר אֶחָד בֶּן-בָּקָר אֶיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:	63	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;
שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:	64	one male of the goats for a sin-offering;
וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אַבִּידָן בֶּן-גִּדְעָנִי: (פ)	65	and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Abidan the son of Gideoni.
בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לְבָנִי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן- עַמִּישָׁדָי:	66	On the tenth day Ahiezer the son of Ammishaddai, prince of the children of Dan:
קָרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיתָם מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:	67	his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;
כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:	68	one golden pan of ten shekels, full of incense;

69	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;	פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:
70	one male of the goats for a sin-offering;	שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
71	and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Ahiezer the son of Ammishaddai.	וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֵתָּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדַּי: (פ)
72	On the eleventh day Pagiel the son of Ochran, prince of the children of Asher:	בְּיוֹם עֲשָׂתִי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לְבְנֵי אָשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרָן:
73	his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;	קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מֵזָרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיתָם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:
74	one golden pan of ten shekels, full of incense;	כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
75	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;	פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:
76	one male of the goats for a sin-offering;	שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
77	and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This was the offering of Pagiel the son of Ochran.	וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֵתָּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרָן: (פ)
78	On the twelfth day Ahira the son of Enan, prince of the children of Naphtali:	בְּיוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לְבְנֵי נַפְתָּלִי אַחִירָע בֶּן־עֵינָן:
79	his offering was one silver dish, the weight thereof was a hundred and thirty shekels, one silver basin of seventy shekels, after the shekel of the sanctuary; both of them full of fine flour mingled with oil for a meal-offering;	קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מֵזָרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיתָם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:
80	one golden pan of ten shekels, full of incense;	כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
81	one young bullock, one ram, one he-lamb of the first year, for a burnt-offering;	פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:
82	one male of the goats for a sin-offering;	שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתָדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן אַחִירָע בֶּן-עֵינָן: (פ)

83 and for the sacrifice of peace-offerings, two oxen, five
rams, five he-goats, five he-lambs of the first year. This
was the offering of Ahira the son of Enan.

זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת
נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲדֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר
מִזְרָקֵי-כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כַּפֹּת זָהָב שְׁתֵּים
עָשָׂר:

84 This was the dedication-offering of the altar, in the day
when it was anointed, at the hands of the princes of
Israel: twelve silver dishes, twelve silver basins, twelve
golden pans;

שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקַּעֲרָה הָאֶחָת כֶּסֶף
וּשְׁבַעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים
אֲלֵפִים וָאַרְבַּע-מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

85 each silver dish weighing a hundred and thirty shekels,
and each basin seventy; all the silver of the vessels two
thousand and four hundred shekels, after the shekel of
the sanctuary;

כַּפֹּת זָהָב שְׁתֵּים-עָשָׂר מְלֵאֹת קְטֹרֶת
עָשָׂרָה עָשָׂרָה הֶכֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל-
זָהָב הַכַּפֹּת עָשָׂרִים וּמֵאָה:

86 twelve golden pans, full of incense, weighing ten
shekels apiece, after the shekel of the sanctuary; all the
gold of the pans a hundred and twenty shekels;

כָּל-הַבֶּקָר לַעֲלֹה שְׁנַיִם עֶשְׂרִי פָרִים
אֵילִם שְׁנַיִם-עֶשְׂרִי כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם
עֶשְׂרִי וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עֲזִים שְׁנַיִם עֶשְׂרִי
לַחֲטָאת:

87 all the oxen for the burnt-offering twelve bullocks, the
rams twelve, the he-lambs of the first year twelve, and
their meal-offering; and the males of the goats for a
sin-offering twelve;

וְכָל בֶּקָר זִבְחַת הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה
פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֲתָדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים
בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
הַמָּשַׁח אֹתוֹ:

88 and all the oxen for the sacrifice of peace-offerings
twenty and four bullocks, the rams sixty, the he-goats
sixty, the he-lambs of the first year sixty. This was the
dedication-offering of the altar, after that it was
anointed.

וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ
וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל
הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי
הַכַּרְבִּיִּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי: (פ)

89 And when Moses went into the tent of meeting that
He might speak with him, then he heard the Voice
speaking unto him from above the ark-cover that was
upon the ark of the testimony, from between the two
cherubim; and He spoke unto him.

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

VIII:1 And the LORD spoke unto Moses, saying:

דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ
אֶת-הַנִּזְרוֹת אֶל-מוֹל פְּנֵי הַמִּנְזָחָה יֵאָרֶוּ
שִׁבְעַת הַנְּרוֹת:

2 'Speak unto Aaron, and say unto him: When thou
lightest the lamps, the seven lamps shall give light in
front of the candlestick.'

וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל-מוֹל פְּנֵי הַמִּנְזָחָה
הַעֲלָה נְרֹתֶיהָ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה:

3 And Aaron did so: he lighted the lamps thereof so as
to give light in front of the candlestick, as the LORD
commanded Moses.

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־
יִרְכָּה עַד־פְּרָחָה מִקְשָׁה הוּא כַּמְרָאָה
אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כִּן עָשָׂה אֶת־
הַמִּנְרָה: (פ)

4

And this was the work of the candlestick, beaten work of gold; unto the base thereof, and unto the flowers thereof, it was beaten work; according unto the pattern which the LORD had shown Moses, so he made the candlestick.

הפטרת חנכה (שבת ראשון)

רְנִי וּשְׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וּשְׂכַנְתִּי
בְּתוֹכָךְ נָא־יְהוָה:

II:14

'Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I will dwell in the midst of thee, saith the LORD.

וְנָלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא
וְהָיוּ לִי לְעָם וּשְׂכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ וַיֵּדַעַת כִּי־
יְהוָה צִבְאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ:

15

And many nations shall join themselves to the LORD in that day, and shall be My people, and I will dwell in the midst of thee'; and thou shalt know that the LORD of hosts hath sent me unto thee.

וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל אֲדָמַת
הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם:

16

And the LORD shall inherit Judah as His portion in the holy land, and shall choose Jerusalem again.

הִס כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נִעֹזֵר מִמַּעוֹן
קִדְשׁוֹ: (פ)

17

Be silent, all flesh, before the LORD; for He is aroused out of His holy habitation.

וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד
לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה וְהַשָּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ
לְשַׁטְנוֹ:

III:1

And he showed me Joshua the high priest standing before the angel of the LORD, and Satan standing at his right hand to accuse him.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן וַיַּעַר יְהוָה בָּךְ
הַשָּׁטָן וַיַּעַר יְהוָה בָּךְ הַבָּחַר בִּירוּשָׁלַם
הַלּוֹא זֶה אִוֵּד מִצֶּל מָאֵשׁ:

2

And the LORD said unto Satan: 'The LORD rebuke thee, O Satan, yea, the LORD that hath chosen Jerusalem rebuke thee; is not this man a brand plucked out of the fire?'

וַיַּחֲשֵׂעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וַעֲמַד
לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ:

3

Now Joshua was clothed with filthy garments, and stood before the angel.

וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לִפְנָיו לֵאמֹר
הִסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצּוּאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו רְאֵה הִעֲבַרְתִּי מֵעָלֶיךָ עֲוֹנָךְ וְהִלְבַּשׁ
אֶתְךָ מַחֲלָצוֹת:

4

And he answered and spoke unto those that stood before him, saying: 'Take the filthy garments from off him.' And unto him he said: 'Behold, I cause thine iniquity to pass from thee, and I will clothe thee with robes.'

וַאֲמַר יְשִׁימוּ צִנִּיף טָהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ
וַיְשִׁימוּ הַצִּנִּיף הַטָּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ
וַיִּלְבְּשׁוּהוּ בְּגָדִים וּמַלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד:

5

And I said: 'Let them set a fair mitre upon his head.' So they set a fair mitre upon his head, and clothed him with garments; and the angel of the LORD stood by.

וַיַּעַד מַלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:	6	And the angel of the LORD forewarned Joshua, saying:
כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תֵלֵךְ וְאִם־אֶת־מִשְׁמְרָתִי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרֵי וְנִתַּתִּי לְךָ מִהַלְכִים בֵּין הָעַמִּידִים הָאֵלֶּה:	7	"Thus saith the LORD of hosts: If thou wilt walk in My ways, and if thou wilt keep My charge, and wilt also judge My house, and wilt also keep My courts, then I will give thee free access among these that stand by.
שָׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתֶּה וְרַעִיךָ הַיֹּשְׁבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּה כִּי־הִנֵּנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צִמָּח:	8	Hear now, O Joshua the high priest, thou and thy fellows that sit before thee; for they are men that are a sign; for, behold, I will bring forth My servant the Shoot.
כִּי הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן אַחַת שִׁבְעָה עִנְיָיִם הִנֵּנִי מִפְתִּחַ פִּתְחוֹהָ נֹאם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עֲוֹן הָאֶרֶץ־הַזֶּה בְּיוֹם אֶחָד:	9	For behold the stone that I have laid before Joshua; upon one stone are seven facets; behold, I will engrave the graving thereof, saith the LORD of hosts: And I will remove the iniquity of that land in one day.
בְּיוֹם הַהוּא נֹאם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גֶּפֶן וְאֶל־תַּחַת תְּאֵנָה:	10	In that day, saith the LORD of hosts, shall ye call every man his neighbour under the vine and under the fig-tree.
וַיָּשָׁב הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיַּעֲרִינִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יִעֹר מִשְׁנָתוֹ:	IV:1	And the angel that spoke with me returned, and waked me, as a man that is wakened out of his sleep.
וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה (כ' וַיֹּאמֶר) קִי וַאֲמַר [רֵאִיתִי ׀ וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כָּלָה וְגִלְגָּה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיחַ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לִנְרוֹת אֲשֶׁר עַל־ רֹאשָׁהּ:	2	And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top thereof;
וּשְׁנָיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגִּלְגָּה וְאֶחָד עַל־שְׂמֹאלָהּ:	3	and two olive-trees by it, one upon the right side of the bowl, and the other upon the left side thereof.'
וַאֲנִי וַאֲמַר אֶל־הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי לֵאמֹר מָה־אֵלֶּה אֲדֹנָי:	4	And I answered and spoke to the angel that spoke with me, saying: 'What are these, my lord?'
וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה וַאֲמַר לֹא אֲדֹנָי:	5	Then the angel that spoke with me answered and said unto me: 'Knowest thou not what these are?' And I said: 'No, my lord.'
וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְּבַר־יְהוָה אֶל־זֶרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְחֵלִל וְלֹא בִכֹּחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אִמַּר יְהוָה צְבָאוֹת:	6	Then he answered and spoke unto me, saying: 'This is the word of the LORD unto Zerubbabel, saying: Not by might, nor by power, but by My spirit, saith the LORD of hosts.

מִי־אַתָּה הַר־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר
וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה תְּשֻׁאוֹת חֵן חֵן
לָהּ: (פ)

7

Who art thou, O great mountain before Zerubbabel?
thou shalt become a plain; and he shall bring forth the
top stone with shoutings of Grace, grace, unto it.'

הפטרת חנכה (שבת שני)

וַיַּעַשׂ חִירָם אֶת־הַכִּיּוֹת וְאֶת־הַיָּעִים
וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת־
כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
בֵּית יְהוָה:

VII:40

And Hiram made the pots, and the shovels, and the
basins. So Hiram made an end of doing all the work
that he wrought for king Solomon in the house of the
LORD:

עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר־עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתֵּים וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתֵּים
לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכִּתְרֹת אֲשֶׁר עַל־
רֹאשׁ הָעַמֻּדִים:

41

the two pillars, and the two bowls of the capitals that
were on the top of the pillars; and the two networks to
cover the two bowls of the capitals that were on the
top of the pillars;

וְאֶת־הָרִמּוֹנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לְשְׁתֵּי
הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי־טוּרִים רִמּוֹנִים לְשִׁבְכָה
הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־שְׁתֵּי גִלְתֵּי הַכִּתְרֹת
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמֻּדִים:

42

and the four hundred pomegranates for the two
networks, two rows of pomegranates for each
network, to cover the two bowls of the capitals that
were upon the top of the pillars;

וְאֶת־הַמְּכֻנוֹת עָשָׂר וְאֶת־הַכִּיּוֹת עֶשְׂרֵה
עַל־הַמְּכֻנוֹת:

43

and the ten bases, and the ten lavers on the bases;

וְאֶת־הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת־הַבָּקָר שְׁנַיִם־עָשָׂר
תַּחַת הַיָּם:

44

and the one sea, and the twelve oxen under the sea;

וְאֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת
וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים (כ' הָאֵהָל) [ק' הָאֵלֶּה]
אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
נְחֹשֶׁת מְמָרָט:

45

and the pots, and the shovels, and the basins; even all
these vessels, which Hiram made for king Solomon, in
the house of the LORD, were of burnished brass.

בְּכַפֵּר הַיַּרְדֵּן יָצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבָה
הָאֲדָמָה בֵּין סֻכוֹת וּבֵין זָרְתָן:

46

In the plain of the Jordan did the king cast them, in
the clay ground between Succoth and Zarethan.

וַיֵּנַח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכֵּלִים מְרֹב מְאֹד
מְאֹד לֹא נִחְקָר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:

47

And Solomon left all the vessels unweighed, because
they were exceeding many; the weight of the brass
could not be found out.

וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית
יְהוָה אֵת מִזְבֵּחַ הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׁלֵחָן אֲשֶׁר
עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:

48

And Solomon made all the vessels that were in the
house of the LORD: the golden altar, and the table
whereupon the showbread was, of gold;

וְאֵת־הַמְּנֹרֹת חָמֵשׁ מִיְּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמָאל
לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר וְהַפָּרַח וְהַנֶּחֱרֵת
וְהַמְּלָקָחִים זָהָב:

49

and the candlesticks, five on the right side, and five on the left, before the Sanctuary, of pure gold; and the flowers, and the lamps, and the tongs, of gold;

וְהַסְּפֹת וְהַמְּזֻזֹּת וְהַמְּזָרְקוֹת וְהַכַּפֹּת
וְהַמַּחְתֹּת זָהָב סָגוּר וְהַפִּתּוֹת לְדִלְתוֹת
הַבַּיִת חֲפָנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים לְדִלְתֵי
הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב: (פ)

50

and the cups, and the snuffers, and the basins, and the pans, and the fire-pans, of pure gold; and the hinges, both for the doors of the inner house, the most holy place, and for the doors of the house, that is, of the temple, of gold.